

# શ્રી આનન્દ- કાવ્ય મહોદધિ.

મૌલિક ૮ મું.

પ્રકાશક:-

જે. એસ. જવેરી.

# ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ ગુજરાતી કૉપીરાશ્ટ્રિટ વિભાગ ]

અનુક્રમાંક ૧૪૨૮૬ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જ્ઞાનદેહીય મહોદય

વિષય ૨ - ૨ - ૨૫



સંપત્તિ ક્ષપલકવિપ્રણીત—

શ્રી કુમારપાલરાસ.

— ૩૫ —

સંપાદક અને સંસ્કાષ્ટ,  
શ્રીસમ્પતવિજય.

શ્રી ડેવચન્દ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્યારે ગ્રન્થાંક ૭૦

(જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્યારે ગ્રન્થાંક ૮.)

# શ્રી આનન્દ- કાવ્યમહોદધિ.

(પ્રાચીન-જૈન-કાવ્યસંગ્રહ.)

મૌકિતક ૮ મું.

---

સંગ્રાહક અને સંશોધક :

મુનિરાજ શ્રીસંપતવિજય.

---

પ્રકાશક :

શ્રી ડેવચન્દ લાલભાઈ જૈન પુ. ફંડ માટે,

જીવણચંદ સાકરચંદ જવેરી, બમુંધ.

---

(સર્વ હક્ક ફંડના કાર્યવાહકોને આધીન છે.)

વીર સં. ૨૪૫૩. વિક્રમ ૧૯૮૩. કાર્તિક ૧૯૨૭.

પ્રતિ ૧૦૦૦.

વેતન રૂ. ૧-૮-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય  
અમદાવાદ  
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ  
૧૪૧૮૫  
૧-૨૨૧ Published by

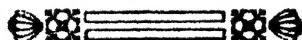
Jivanchand Sakerchand Javeri.

FOR

Sheth Devchand Lalbhai Jain

Pustkoddhar Fund.

AT THE 114-116 JAVERI BAZAR, BOMBAY.



PRINTED By N. M. VIMAVALA AT  
THE GANDIVA PRINTING PRESS  
SURAT.

Sheth Devchand Lalbhai Jain Pustakoddhar

Fund Series. No. 70

**THE**

**ÂNAND-KÂVYA-  
MAHODADHI.**

*(A collection of Old Gujarati Poems.)*

**PART VIII.**

*Collected and Edited by*

**MUNI SHREE SAMPATVIJAY.**

*Published by*

**JIVANCHAND SAKERCHAND JAVERI.**

**A TRUSTEE.**

*Sold by*

**The Librarian**

**SHETH DEVCHAND LALBHAJI J. P. FUND.**

*C/o. Sheth Devchand Lalbhai Dharmshala.*

**Badekha Chakla Gopipura.**

**SURAT.**

**[All Rights Reserved by the Trustees of the Fund.]**

**1927.**

**Rs. 1-8-0**

સાહિત્ય-ભંડારો ખોલો તો સાહિત્ય સેવાનું  
મૂલ અંકાય.

શૈવ-વૈષ્ણવ સાહિત્ય સૂકાયું હતું ત્યારે  
ગુજરાતી સાહિત્યનો ઓઘ જૈનોએ વહતો રાખ્યો.

જૈનોએ રાસાઓમાં ગાયેલા ઢાલ રાગણી  
લોલણી વિં દેશજ ઢાલોઃ પ્રેમાનન્દે એ દેશજ  
ઢાલોમાં મહાકાવ્યો રચ્યાં.

જૈનોના રાસાઓએ સ્ત્રીચાતુરી વિન્ની કથાઓ  
આપી. સામળભટ્ટે એવી કથાઓના મહાગ્રન્થો રચ્યા.

ગુજરાતના એ મહા કવિઓનાં એ જૈન ઋણ.

સરસ્વતીના અંધ છોડો. ભંડારો ખોલી દો.  
ખની થકે તો સકલ ભંડારોને એકત્ર કરી એક  
મહા જ્ઞાન ભંડાર સ્થાપો.

સુરત.

સં ૧૬૮૦ } મવિ ન્હાનાલાલ હલપતરામ.  
જૈન સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખપદેથી.

મુખ્ય સ્થળ:—  
૧૧૪/૧૧૬ જવેરી બબર,  
મુંબાઈ નંબર ૨.



કાર્યકારો—

- શા. જીવણચંદ સાકરચંદ.  
„ ગુલાબચંદ દેવચંદ.  
„ પ્રભચંદ કરતૂરચંદ.  
„ અમરચંદ કલ્યાણચંદ.  
„ નેમચંદ અભેચંદ.  
„ મધુભાઈ શાકરચંદ.

વિક્રીય શાખા:—

બ ડે ખાં ચ ક લો,  
ગો પી પુ રા-મુરત.



\*\*

જૈન પુસ્તકોના ભંડારોમાં હું અનેક  
 વખત ગયો છું. એ ભંડારોનું સંભાલથી  
 જતન કરવામાં આવે છે. જૈન ભંડારોમાં  
 હબરો હસ્તલિખિત પ્રતો છે. અમે  
 હિન્દુઓ એથી ઉલટી રીતે એવી પ્રતોના  
 નાશ થવા દઈએ છીએ. અથવા તો પ્રભ-  
 કીય ઉલટ ન હોવાથી વેચી દઈએ છીએ.

ખનારસ. } પ્રોફેસર બી. સી. ભટ્ટાચાર્યના  
 તા. ૪-૪-૨૬. } ભાષણમાંથી.

\*\*

## ઉત્તમોત્તમ અંગ્રેજી ગ્રન્થો.

ધી જૈન ફીલોસોફી.....	૧—૦—૦
ધી થોમ ફીલોસોફી.....	૦—૧૪—૦
ધી કર્મ ફીલોસોફી.....	૦—૧૨—૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

સેક્રેટરી લાલબાઈ હર્મશાખા.

બડખાં ચકલો—મુસ્ત.



જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનું ખરું  
જ્ઞાન કરાવવા માટે સાહિત્યમાં રસ લેતા  
અધ્યાસીને જેટલું જૈનેતર વર્ગના આચાર  
વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ  
તેટલું જ જૈનોના આચાર, વિચાર તથા  
ધર્મનું હોવું જોઈએ.

શ્રીમુત કૃષ્ણલાલ શ. ઝવેરી

ગુજરાતી સાહિત્યના અભ્યાસીઓને આતિ  
ઉપયોગી શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિના ઉત્તમોત્તમ  
મૈત્રિદેવ.

અંક:	મૈત્રિદેવ:	વિષય:	મૂલ્ય:
૩૦.	૪ થું.	શત્રુંજયરાસ.	૦-૧૨-૦
૩૨.	૫ મું.	હીરસૂરિરાસ.	૦-૧૦-૦
૪૩.	૬ ફું.	રૂપચંદ કુમાર અને નળ દમયંતી રાસ.	૦-૧૨-૦
૬૬.	૭ મું.	ઢાલામારૂણી શકુન ચોપાઈ માધવાનળ વજેરે.	૧-૮-૦
૭૦.	૮ મું.	સદર અન્થ.	૧-૮-૦

માસ્તર વિજયચંદ મોહનલાલ.  
ચેડ દેવચંદ લાલલાલ ધમશાળા.  
બહેબાં ચકલો—મુસ્ત.

કાવ્યસાગરમાં વિહરી, કલ્પલોભામાં પછડાઈ,  
 સસ્નેહ અનેક મૌક્રિક એકત્ર કરી, માળા ગુંથી,  
 સજ્જન કંઠ માટે તૈયાર કરી. પણ, માળાને પરિ-  
 પૂર્ણ રીતે કંઠમાં સજી તે પ્રત્યે અન્યોને આકર્ષવાં,  
 એ કર્તવ્ય રસપ્રસોનુંજ છે. જેમ કમલને-કાવ્યને  
 વિકસિત-પ્રકાશમાં આણવાનું કાર્ય તો સૂર્યનું-  
 સુજનોનું-પડિતોનુંજ છે. વારિ-કવિ કે સંગ્રાહક  
 તો માત્ર કમલ-કવિતાનો પોષ-ઉત્પાદ કે સંગ્ર-  
 હજ કરી શકે છે.

ભવન.

## ક્રમોલ્લેખ.

વિષય.	લેખક.
૧ સ્મરણ પત્રિકા .....	
૨ પ્રવેશક .....	બ. ક. ઠાકોર.
૩ કવિવર ઋષભદાસ .....	મો. દ. દેસાઈ.
૪ અવતરણિકા .....	પ્રકાશની.

### મૂલ મન્યે :—

	પત્રાંક
ખંડ ૧ લો.....	૧ થી ૨૫૦
ખંડ ૨ બે.....	૧ થી ૨૦૪
શુદ્ધિપત્રક .....	૧ થી ૬
બાહેરાતો .....	૧ થી ૧૪

योगानन्द आसह दक्षिणभारतसुगेश्वरजी.



जन्म मे १९१० महा वरी १४

वि. १९१०

वीथी मे १९१० १५ १९१०

प्राप्त योग मे, १९१० १५ १९१०

देहावस्था मे, १९१० १५ १९१०

१९१०

## સ્મળપાત્રિકા.

યોગનિષ્ઠ અધ્યાત્મવેત્તા પરમપૂજ્ય સ્વર્ગસ્થ  
જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરીશ્વર.

પૂર્વાચાર્યોની પ્રાચીન કૃતિઓને પ્રકાશમાં લા-  
વવાની આપની તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને અપાંડ પ્રયાસો  
હતા. અધ્યાત્મજ્ઞાન, યોગ, ઉપનિષદ્, ઇતિહાસ આદિ  
ગૂઢ વિષયો પર આપશ્રીનો અનુરાગ હોઈ આપે ગદ્ય-  
પદ્ય શતાધિક ગ્રન્થો સંસ્કૃત, પ્રાકૃત હિન્દી ગુજરાતી  
ભાષામાં શ્રીઅધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રકાશક મંડળદ્વારા પ્રકટ  
કરાવી ભારત વર્ષને અમૂલ્ય વારસો અપર્યો છે.

પૂર્વાચાર્યોની કૃતિઓ પ્રકટ કરનાર અમારી આ  
સંસ્થા પર આપ નિરંતર કૃપાદાઈ રાખી અમૂલ્ય  
સહાય્ય હેતા હતા.

નિષ્કલંક જ્ઞાનમય યોગી પણ સાહિત્યવિલાસી  
આપના કવિશૃવન ઉપરાંત જૈનધર્મ અને જૈન-  
સાહિત્યોદ્ધારની જવલંત ધગશ આદિ ગુણોથી પ્રેરાઈ  
આ ગ્રન્થને આપશ્રીના પૂજ્ય નામ સાથે જોડી  
અમે અદ્વંદ્ય કૃતાર્થ યજ્ઞો છીએ.

જૈન એકાદશી, ૧૯૮૩ } અવસ્યંક સાકરચંદ જવેરી.  
શુભાષ. } પ્રસિદ્ધકર્તા.

अमाहाषेत्रभरतिजलुरिसागुयरातिमसोयगासुसायवीलवेडोचतुरजेच  
 वेडो नगरविसलतिण्डिकावास्साधुप्राण। सोनगरिवसक्षप्रागवंसिं  
 डोमइहः। जेनामृततेसाहसराषोतेहत्रंवावति नगरवाशिंरह्यनामृतसं  
 वचसांणपेपोक्षाप्राण। तेहनिनं निरुषत्रवासिकव्युनगरत्रंवावती  
 माहिगायुः। एपपुणित्रयुकाउअपु। तेराययु। तत्तलपपार्थसारपायु।  
 ६२। प्राणप्रगटनयु॥२॥ अतीप्रा। वतवीचारससंप्रणी। सं  
 वती६७७वषैचरित्रवदि१३गूवा। रेलणीतं॥ संघवीरुषन॥ ससां  
 ७७ गाय॥ ६६२

७७  
 ६६२

भूव पतनुं ७६ "१६" x ६३" सप्तदश श्रावक ३६१ अथलहास संघवीना पेताना इस्ताक्षरमां ७६३६०० नभूना। यतवियार रास संवत् १९७६.

પ્રવેશક.

કર્તા:—રા. રા. ખલવન્તરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર.



## પ્રવેશક

૧ આશુપ. શ્રી હેમચંદે (ઇ. સ. ૧૦૮૯-૧૧૭૩) ને દૃષ્ટાન્તોને અપભ્રંશના દૃષ્ટાન્તો ગણીને નોંધ્યાં છે અને શ્રી શુભરતન-સરિના ક્રિયારત્નસમુદ્ધય નામે ધાતુપાઠ (છડર નગરે વિરચિત, વિ. સ. ૧૪૬૬ ઇ. સ. ૧૪૧૦)માં ને રૂપોને પ્રાકૃત રૂપો લેખે નોંધ્યાં છે, તે અથવા તેમાંનાં કેટલાંક આપણી દૃષ્ટિને આજે જૂની ગૂજરાતીનાં કે જૂની ગૂજરાતીથી જરાક જ દૂર જેવાં લાગે છે. ૧ તો ઇસવી પારમા અને પંદરમા સૈકા વચ્ચે આરંભાદ કવિ પ્રિમાનંદ અને સામળના યુગ લગી ચાલેલા ગૂજરાતી વાક્યમય પ્રવાહને આપણે નર્મદ દલપતથી શરુ થતા અર્વાચીન પ્રવાહને મુકાબલે જૂનો પ્રવાહ કહી શકીએ. આ બે વચ્ચેનો કવિ હયારામ લગીનો પ્રિમાનંદ સામળ યુગ, તેને આપણા વાક્યમયનો આપણે મધ્ય પ્રવાહ કહી શકીએ. ટૂંકામાં, આપણા વાક્યમય પ્રવાહના યુગ ત્રણ: નર્મદદલપતથી મંડાયો તે ત્રીજો યુગ, પ્રિમાનંદ સામળનો તે બીજો અર્વાચીન, (અથવા શિષ્ટ-classical ક્લાસિકલ) યુગ, અને તેથી આગળનો તે પ્રથમ યુગ અથવા જૂનો પ્રવાહ.

આ જૂનો પ્રવાહ મુખ્યત્વે બે ફાંટે વહેલો: (૧) જૈન ફાંટે; (૨) જૈનેતર અથવા બ્રાહ્મણ ફાંટે. જૈન ફાંટાનું વાક્યમય મોટે ભાગે જૈન પ્રજા માટેનું અને જૈન પ્રજાને જ અનુરંજનું હતું. ધર્મ ધર્મ વચ્ચે

---

૧. જુવો રા. રા. મોહનલાલ દલીયંદ કેસાઈ કૃત જૈન ગુર્જર કવિઓ, પ્રથમ ભાગ, વિભાગ ૩જો, ૪થો, ૫મો, અને ૭મો. વળી પંડિત બેચરદાસ જીવરાજનો નિબંધ—“ગૂજરાતી ભાષા” આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌજિક ૫, પૃ. ૨૯-૩૦, અને પૃ. ૫૦-૫૧. આ પ્રવેશક આ ગ્રંથ માલામાં પ્રકટ થાય છે, એટલે તેના મૌજિકોની સંજ્ઞા માટે અહીં આશુ અને મૌજિકનો ક્રમાંક જ હવેથી મુકીશ.

અને એક ધર્મમાં પંથ પંથો વચ્ચે પણ અણુરાગ, અરે દ્વેષ એટલે તો હિંસ્ર હતો, કે વૈષ્ણવ આદિક પોતાના દરજ્જાને 'શીવ' શબ્દ બોલીને આજ્ઞા કરવામાં થે પાતક એસે એમ માનતો. એટલે 'ખુલ્લુ' છે કે જૈન ફિલસૂફી, જૈન નીતિવિસ્તાર, જૈન શિષ્ય, અને જૈન વાહુમયનો લાભ, જૈન છાંટો પણ ખમી ન શકનાર, જૈનેતર પ્રજાને નજીવોજ મળતો: જૈનેતર પ્રજામાંની થોડીક વ્યક્તિઓ ખાસ મેળવવાને મથે તો જ તેમને મળતો. મોઢ વાણિયા જેવી કેટલીક મોટી નાતો આ આખા યુગ દરમિયાન ખંને પ્રવાહોનો લાભ લેનારી હતી ખરી; પરંતુ આખા સમાજની દૃષ્ટિએ આવા લઘુ સંઘો અપવાદ જેવા ગણાય. અને છેક હલકી પંક્તિની લક્ષાવધિ પ્રજાની તો વાત જ શી કરવી ! કારીગરો, દુકાનદારો, રાવત, ફેરિયા, મોટલિયા, વણુજારા, અને તેથી પણ કિંતરતાં કામમાં લગભગ બધો વખત સમર્પીને જેમનેમ પેટ ભરતા અને દુઃખે આપખું નીમમતા એ સમાજના “શૂદ્રો” ફિલસૂફી, શિષ્ય, શિષ્ય સાહિત્ય આદિનો શોખ ઝોછા જ કરી શકે છે ! બુદ્ધિના ઉદ્દેશથી વા આકર્ષિત સંજ્ઞેગોમાં આ કોટચવધિ લોકડિયાંમાંથી કોઈમાં જૈન જૈનેતર કે ખેય સંસ્કૃતિઓ ઊગી નીકળતી, તોપણ એવો દાખલો તો છેક જ વિરલ બનતા. આ પ્રકારની પરિસ્થિતિ અને આ રૂપનો યુગ અત્યારે આપણને સમજવામાં પણ ભાગ્યે આવી શકે એવાં બની ગયાં છે, કેમકે ઇંગ્રેજ અને વિભાવતી સંસ્કૃતિનાં પૂરે હિંદમાં બહેવા માંડ્યાં છે ત્યારથી એક મહાન પરિણામ એ સિદ્ધ થતો આવે છે, કે ભાષાનાં અંતર, ધર્મનાં અને પંથનાં અંતર, રીતરીવાજનાં અંતર, અને સેંકડો ગાઉના વિકટ પંથ રૂપ અંતરાયોનાં અંતર બૂસાતાં બૂસાતાં જાય છે, અને આખી હિંદી પ્રજા—જૂદીજૂદી દિશામાં બહેતી નદીઓ મટીને એક સાગરના જેવા ઐક્યમાં વધતી જાય છે, તથા તેના પેટમાં ગૂજરાત બૃહદ્ ગૂજરાતની ગૂજરાતી ભાષા બોલતી આખી ગૂજરાતી પ્રજા પણ ઐક્યમાં અને પોતાની અસ્મિતામાં વધતી જાય છે, એક

ભાષા બોલનારી પ્રજામાં જે ભાષાનું ઐક્ય છે, તે એક અમર વીર્ય  
 ભર્યું સાંસ્કૃતિક લક્ષણ છે, એવી સમજ ઊંડી ઉતરતી જાય છે, તેમ  
 તેમ ભાષાસ્મિતાપદ્ધ એ ઐક્યભાવના વધારે બળ પકડતી જાય છે.  
 આપણા અર્ચાચીન વાઙ્મયમાં લેખક હવે પોતાના પંથ કે પોતાના  
 ધર્મભાષાઓને માટે જ લખતો નથી; પોતાના ધર્મના પથના વિષય  
 ઉપર લખતો હોય તથાપિ તે સૌ ગૂજરાતીઓને માટે લખે છે. વાંચનાર  
 પણ લખાણ વિશે કર્તાના પંથ કે ધર્મ ઉપરથી મત નથી બાંધતો.  
 સર રમણભાઈ પ્રાર્થનાસમાજ છે, રા. રા. આનંદશંકર સનાતની  
 છે, રા. રા. ખમરદાર પારમી છે, રા. રા. નર્મદાશંકર કેવશંકર શ્રેયઃ  
 સાધક છે, રા. રા. કરીમ અહમ્મદ મુસ્લિમ છે, પંડિત ધ્યેયરદાસ અને  
 રા. રા. મોહનલાલ જૈન છે, સ્વ. તેલોચાળા અને રા. રા. અગ્નલાલ  
 શાસ્ત્રી વલ્લભી છે, રા. રા. પરંવુભાઈ આર્યસમાજ છે, અને ભાંધીજી,  
 નહાનાલાલ, ઇંદુલાલ યાજ્ઞિક, ખડુભાઈ ઉમરવાડિયા, અને કનૈયાલાલ  
 સુનશી જેવા મહારી જેમ ધર્મપંથાદિમાં અનિર્વચનીય જેવા છે, તેને કાર-  
 ણથી હાલના ઝમાનાનો એક પણ વાંચનાર તેને કર્તા તર્ફ નથી આકર્ષાતો,  
 કિંવા નથી તે કોઈ કર્તાથી જરાયે વિમુખ થતો. વિષય અને વિષયની માંડણી  
 પ્રમાણે જ આપણે સૌ કૃતિને જેતાં શીખતા જમયે છિયે. અને જૂના  
 પ્રવાહના વાઙ્મયની કૃતિઓ પોતપોતાને સમયે તેમ છોક ગઈ કાલ  
 લગી ભલે કર્તાના ધર્મભાષાઓ અને પંથભાષાઓમાં જ ફેલાયલી રહી;  
 હવે તો આખી ગૂજરાતી પ્રજા એ એવ ફાંટાના વાઙ્મયને એકસરખું  
 અભિનંદે અને વિચારે, એ જુદાજુદા વહેલા ફાંટા એક જ નદીના  
 ફાંટા છે, તથા છૂટાછૂટા વહ્યા તોય પાસેપાસે અને એકબીજા ઉપર  
 કૈં કૈં અસર ઉપજાવતા વહ્યા છે તે તપાસી શકે, એમ લાગે છે. અને  
 ફાંટાના વાઙ્મયમાંની સંસ્કૃત પ્રાકૃત અને બીજી સમૃદ્ધિઓ અને તેમની  
 અસરો, અથવા દરેક ફાંટાની તેનામાં જ અચૂકથી ઊપજેલી ખાસિયતો  
 તપાસવાનું પણ હવે જૈન બ્રાહ્મણ પારસી એમ સર્વ ધર્મના અને

પંચતા વિદ્યાવ્યાસગી અને બાયામકત સાદિત્યરત અબ્યાસીઓ માંડી  
જેસશે, એવી આશા બંધાય છે. તથા બંને ફાંટામાંની કૃતિઓ વધારે  
સંખ્યામાં તેમ વધારે શાસ્ત્રીયતાથી સંશોધાત્મક પ્રકાશમાં આવતી જાય  
છે, એટલે આવા સર્વદેશી સમદર્શી તુલનાત્મક ઐતિહાસિક અબ્યાસનાં  
સાધનો પણ ગૂજરાતમાં વધતાં જાય છે, એ વિદ્વાનોને આનંદનો  
વિષય છે.

૨. શ્રી કુમારપાલ રાજાનો રાસ. જૈન વાક્યમય પ્રવાહમાંની  
આ કુમારપાલ રાજાનો રાસ એક આવી આકર્ષક ગૂજરાતી પદ્યગદ્ય  
કૃતિ છે. એ વિશે કર્તા પોતે કહે છે:—

પૂર્વેજી જે મહાપંડિત હવે, સરિ સોમસુંદર અમિનવે,  
પંચાસમિ પાટિ તે કહ્યા, તપાગચ્છ સિરિ રીકા થયા. ૫૪  
તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જિનમંડળ નામિ કવચાય,  
કુમારપાલ પ્રબંધ જ કર્યા, સુણતાં નરનારી ચિત કર્યા. ૫૫  
શાસ્ત્રજ્ઞ સંખ્યા અટગીસ, ગ્રંથ કર્યા ગુરુ નામા શીશ,  
સંવત ચૈત્ર આણ્યો ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણનીલો. ૫૬  
કાવ્ય, શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિં આણ્યા તેહ,  
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલા, તે મિં જોડીં વિવરી કહ્યા. ૫૭  
સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમાં મ રાખો રાંકાય,  
તે પ્રબંધમાંહિં જે જસ્યું, ઋષભ કહે મિં આણ્યું તસ્યું. ૫૮  
કેતાએક ગંભીરબોલ તિહાં જેહ, રાંસમાંહિં મિં જાણ્યા તેહ;  
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આણ્યા અવઢાત. ૫૯  
જિન શાસ્ત્ર કુઅનેરાં ભલાં, તિહાંથી વચન સુધ્યા કેતલા,  
રાસ મધ્યે આણ્યા તેહ, આણ્યું નીતિશાસ્ત્ર વણિ જેહ. ૬૦  
હેતુ યુક્તિ દર્શાવહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,  
વચન વિરુદ્ધ કહું હોઈ જેહ, મિત્રાક્રુદ્ધ ભાણું તેહ. ૬૧

કવિત કાવ્ય શ્લોક નેં કહ્યા, કવિ જિજ્ઞાસુ આગઈ દુઆ,  
સરસ સુકોમલ આપ્યા જેહ, રાસમાંહિ લેઈ આપ્યા તેહ. ૬૨  
ઓણીપરિં ખોલ ઘણા મનિ ધરી, રાજકપીગુણમાલા કરી,\*  
સિદ્ધ ... .. અલસુતાઇ સાર મુઝ કરી. ૬૩

આ પ્રકાશન વિ. સં. ૧૮૧૫ ની અને વિ. સ. ૧૬૯૨ ની  
એમ એ પ્રતિ ઉપરથી ક્યું છે; પહેલી પ્રમાણે આપ્યા રાસ છાપ્યો  
છે, અને બીજામાંથી પાઠાંતર નોંધ્યા છે. બંને કાર્ય સુદ્ધિ માટે કા-  
ળજી પૂર્વક થયાં જણાય છે; પણ ખુદ્દુ છે કે વિ. સં. ૧૬૯૨ ની  
પ્રતિ જે સારી અને સંપૂર્ણ હતી અને તે વાપરી શકાય એમ હતું  
તો તેને જ મુખ્ય ગણીને પુસ્તક તૈયાર કરવાથી જૂની ભાષાના અ-  
ભ્યાસીને ઘણો વધારે લાભ મળત; કવિ ઋષભદાસને પણ વાંચક વધારે  
ન્યાય આપી શકત.

૩. કવિ ઋષભદાસ આવક. આપણા જૂના વાહમય પ્રવા-  
હમાંના પૌરાણિક કાંટામાં જેમ ઘણાખરા કર્તા બ્રાહ્મણો છે, કાયસ્થ,  
સોની, વાણીયા, કણુખી, “ભગત,” અને બીજા વિરલ છે, તેમ તેના  
જન કાંટામાં ઘણાખરા કર્તાઓ સાધુ થઈ ગયેલા માણસો છે, ગૃહસ્થા-  
શ્રમમાં રહીને કવિ તરીકે કીર્તિ જીતનારા વિરલ છે. સુરોપના મધ્ય-  
કાળમાં તેમ આપણા દેશના એ યુગમાં વિદ્યા વિદ્યાવ્યસન અને સર્જન  
લેખન, ધર્મનાં કર્તવ્યોનો આશ્રમ એક વા બીજે રૂપે ગ્રહણ કરેલો  
હોય તેવા વર્ગોનાં માણસોને જ સાધ્ય હતાં; એ કુંડાળા પહારના માણ-  
સોને હાલના જેવાં સાધ્ય હતાં નહીં, એ સ્પષ્ટ છે. અનેક પ્રકારનાં  
સાહિત્ય વંચાય ગવાય બજવાય, અને ટોળેટોળાં તે સાંભળીને રીઝે,  
એવી વ્યવસ્થાઓ આપણા દેશમાં અનેકવિધ અને એકંદરે સારી હતી.  
પરંતુ શ્રવણ અને ચિત્તરંજન ઉપરાંત અભ્યાસ અને મનન અને સ્વયં-

\* આ રાસ ખંડ ૨ જે, પૃ. ૧૯૮.

સર્જન વિના સરસ્વતી ઊગતી નથી, અને એવી અનુકૂલતાઓ એ યુગમાં આ અતિન્દાના વર્ગોને જ પૂરતા પ્રમાણમાં હતી. તથાપિ ઋષભદાસ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને પણ કવિ બનનાર વિરલ વ્યક્તિઓમાંના એક છે, અને એવા જૈન કવિઓમાં એમનું સ્થાન ધણું ઊંચું નીવડે એમ સંભવે છે.

ઋષભદાસે આવી ઉચ્ચ પદવી મેળવી તેનાં કારણ-મારા અધીન મને-મેં દેખાય છે. એક તો એ ગર્ભશ્રીમંત હતા, એ કારણે એમના પિતામહ વિસલનગરના વીશા પોરવાડ મહીરાજે સંઘ કદાડીને સંઘવી પદ પ્રાપ્ત કર્યું હતું. આ મહીદાસના પુત્ર સાંગણ † (સંભવે છે કે) વધારે ખટોળા અને જલ્દી ફઝતા વહેપારને અર્થે વિસનગર છોડીને ખંભાત બંદર આવી વસ્યા. ત્યાં એમને વેપાર સારી પેઢે ફળ્યો જણાય છે, અને એમણે પણ સંઘ કદાડ્યો હતો. ઋષભદાસ આ રીતે પોતાના વતન બનેલા ખંભાત બંદરને કિર્મણે વખાણે છે, અને એમનું એ વર્ણન કવિસૂક્ષ્મ અતિશયોક્તિ વિનાનું તેમ અકબર અને જહાંગીરના સમયના ખંભાતના વણિકોનો સારો ચિતાર આપતું હોય ઉપયોગી જણાય છે, એટલે કવિના હિતશિક્ષા રાસમાંથી એ પંક્તિઓ ટાકું છું:—

ગુર્જર દેશમાં નગર જ બહુ, હાર ખંભાત આગલે સહુ. ૨  
વસે લોક વારુ ધનવંત, પહેરે પટાળાં નર ગુણવંત;  
કનકતણા કંદોરો જડયા, ત્રણ આંગુલ તે પહોલા ધગ્યા. ૪  
હીરતણા કંદોરો તલે, કનકતણાં માંડલિયાં મલે;  
ખાંધી ખવડાવતી હાથે ખરી, સોવન સાંકલી ગલે ઉતરી. ૫

• સંઘપતિ—સંઘવદ્—સંઘવી: ગદપતિ—ગદવદ્ ગદવી:  
રાજપતિ—રાજવદ્—રાજવી: ઇત્યાદિ.

† ઋષભદાસ પોતાનાં માતાનું નામ સરપા દે જણાવે છે (ભરતબાહુઅભિ રાસ).

વડા વ્યવહારી જિહાં ઢાતાર, શાહુ પાધડી આંધિ સાર;   
 લાંબી ગજ ભાખું પાંત્રીશ, આંધંતા હરખે કરે શીશ. ૬   
 ભેરવની એગતાઈ નાંદિ, જણા અંગા પહેરે તે માંદિ;   
 છટી રેશમી કેરે ભજ, નવ ગજ લાંબી સવા તે ગજ. ૭   
 ઉપરે ફાલિયું આંધિ કાંધ, ચાર રૂપૈયાનું તે હોય;   
 કાઈ પછડી કાંધ પામરી, ત્રીશ રૂપૈયાની તે ખરી. ૮   
 પહેરી રેશમી જોડ કભાય, એક રાત રૂપૈયે તે થાય;   
 હાથે બહેરખા બહુ મુદ્રિકા, આવ્યા નર જાણું સરગ થકા. ૯   
 પગે વાણુદિ અતિ સુકમાલ, શ્યામ વરણ સખલી તે જલ;   
 તેલ પુષ્પ સુગંધ સનાન, અંગે વિલેપન તિલક ને પાન. ૧૦   
 એહવા પુરુષ વસે જોણે હાય, સ્ત્રીની શોભા કહી નવ જાય;   
 રૂપે રંભા બહુ શણગાર, નિત્ય કડી વંદે અણગાર. ૧૧   
 ઇસ્કું નગર તે ત્રાંબાવતી, સાચર લહેર જિહાં આવતી;   
 વાહાણ વખાણ તણા નહીં પાર, હાટ લોક કરે આપાર. ૧૨   
 નગર કોટ ને ત્રિપોલિયા, માણુક્યાંક બહુ માણુસ મિલ્યા;   
 વહોરે ફણી ડોડી શેર, આવે દોકડા તેહના તેર. ૧૩   
 ભોગી લોક ઇસ્કા જ્યાં વસે, દાન વરે પાછા નવિ ખસે;   
 પંચાશી જિનના પ્રાસાદ, ઈંદ્રપુરીયું કરતા વાઢ. ૧૪   
 પોપધશાલા જિહાં બહુ તાલ, કરે વખાણ ત્યાં ઋષિ વાચાલ;   
 પુણ્યવંત પોપધ ધરતાં ત્યાંહિ, સાહામીવત્સલ હોયે પ્રાહિ. ૧૫   
 એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર પાતશાહ જેહનો ઘણી;   
 તે ત્રાંબાવતી માંદિ રાસ જોડતાં મુગ પહોંતી આશ. ૧૬   
 યુગલ સિદ્ધિ અને ઋતુ ચાંદ, જુહાસંવત્સર (૧૬૮૨) ધરિ આનંદ;   
 માધવ માસ ઉજ્જૈલ પંચમી, શુક્રવારે ... .. ૧૭

મેં ગાથા હિતશિક્ષા રાસ, બ્રહ્મસુતાએ પૂરી આશ;  
શ્રી ગુરુ નામે અતિ આનંદ, વંદું વિજયસેન સરીંદ.\* ૧૮

ભરતપાહુબળિ રાસમાં કવિ જણાવે છે કે ખંભાતના ખંભનગર,  
ત્રંખાવતી, ભોમવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી, એમ—

મંસુ અનૂપમ ગામ, જેહનાં બહુ છે નામ.  
વહેલ વરધોડા વીંજણો, મંદિર ગલિ ભાત,  
ભોમન દાલને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.+

કાપભદ્રાસના હીરવિજયસરિ રાસમાંથી મળતી એક બાળ ઐતિ-  
હાસિક વિગત અહીંજ આપું છું. હુમાયું પાતશાહની ગૂજરાતસૌરકની  
ચડાઇને લગતી એ દુકીકત હૃદયદ્રાવક છે. એ સ્હાઈ દરમિયાન  
લાખો બાળ બાંધીને ગુલામગિરીમાં જ્યાં વેચી શકાય ત્યાં વેચી

\* સદગત શા લીમસી માણેક પ્રકાશિત હિતશિક્ષા રાસ  
(ધ. સ. ૧૮૯૫), ઢાળ ઉપાંત્ય. આ (અને આ રાસમાંના બીજાં  
અવતરણો આવશે તે સર્વની) ભાષા કાપભદ્રાસના સમયની ભાષા નથી.  
પ્રકાશકે કાં તો અર્વાચીન પ્રત ઉપરથી રાસ છાપેલો, અગર જૂની  
ભાષાને અર્વાચીન (અને સામાન્ય વાચકોને માટે) સરલ બનાવીને તે  
છાપેલો. આ અવતરણમાંની જ કેટલીક પંક્તિઓ હીરવિજયસરિ રાસમાં  
આવે છે, તે (આ. ૫-૫. ૩૧૬-૮) વિ. સં. ૧૭૨૪ની પ્રત પ્રમાણે  
તેમાં છાપેલી હોવાથી તેમાંની ભાષા જૂની છે, જે કે એ પ્રતિને પણ  
કવિના સમયથી આશરે અર્ધ, સૈકાનું અંતર, અને વળી તે અર્ધ સૈકા  
એ જ, કે જે દરમિયાન આપણી ભાષાએ પોતાનું હાલનું રૂપ ઝડપથી  
પ્રકાશ્યું હતું. સ્હા. વડતલ આ છે કે પ્રેમાનંદ યુગથી ત્રીસ કે  
વધારે વર્ષ જૂની કૃતિઓ છાપવાને માટે બનતાં સુધી પ્રેમા-  
નંદયુગ પહેલાં લખાયેલી પ્રતિઓ મેળવવી જોઈએ.

+ આ. ૩, પ. ૧૦૩-૧૦૫.



નાખવાને માટે ઉત્તર દિશામાં તગડાં અને તેમાંથી “ નવ લખ ” એક જણને આપ્યાં,—જાઓ આટલાં “ ખુરાસાન ” માં વેચીને જે બિપજે તે નાણું લઈ આવે. હુમાયુના દરબારીઓમાં “ ભૈરવ શા ” નામે એક શ્રાવક હશે, હીરવિગ્નયના અનેકાનેક ધનાઢ્ય શિષ્યોમાંના એક; તે “ પરધાન ” જેવા કેટલા અધિકાર ઉપર પણ હશે એમ જણાય છે; કદાચ (મુઘલ સલ્તનતના ગતણીના અંધારણ પ્રમાણે) અક્બરનો તે વખતનો માંડવિયો શેઠ જ એ ભૈરવશા હશે. આ બાનોને કુદરતી રીતે જ એવા તો બેકાળાઓ રાખવામાં આવતાં, કે તેમાંથી રોજ સંખ્યાબંધ મરી પણ જતાં. ૧ અક્બરમાં એક મદવારે હુમાયુએ કે નિમિત્તે ભૈરવશાને પાતળી મ્હોરછાપ સાંપી વરત એ ઉદાર અને છાતીના આઘા શ્રાવકે તેના લાભ લઈને પાતશાઈ દરમાન લખી ઉપર મ્હોરછાપ વગેરે તમામ વયાયોગ્ય સંપૂર્ણતા બિપજવીને તે દરમાન પેલા “ ખોજ મકામ ”ના હાથમાં ધરી દીધું.

તે દરમાન દેખાડ્યું ત્યાંહિ રે, ખોજ મકામ બેઠો છે ત્યાંહિ રે. ૮

૧ કવિ કહે છે “ દસ વીસો. ” દશ વીસ કે ચાળીશ પચાસ જ નો રોજ મરતાં હતાં, તો ખુરાસાનમાં વેચવા માટે જૂઠી પાડેલી અને ભૈરવશાએ ઝોડવેલી સંખ્યા “ નવ લખ ” નહીં એક લાખ પણ નહિં, હજાર એ હજારથી વતી માગ્યે હોય. “ નવ લખ ” એટલે કવિતામાં “ જોનાં લાખે લેખાં થાય ” એટલા, અર્થાત્ અસંખ્ય. માળવા ગૂજરાત સોરઠમાંથી પકડેલાં બાનોની સંખ્યાને કવિતામાં “ નવ લખ ” એટલે અગણિત કહેતી એમાં ઝઝી અતિશયોકિત નથી. આમ હજારો બાન પકડાય એ તો મુસ્લિમ વિજયી સવારીઓનો સૈકાઓથી બનતો રહેલો પરિચિત બનાવ હતો. મુઘલ શહેનશાહતની અકબરશાહથી શરુ થતી જહોજલાલી તળે પહેલાના મુસ્લિમ સમયની અત્યંત કાળાંધોર કેટલીક પાતાલ ઝાંડી રેખાઓ છે, તેમાં આ પણ એક બૂલી ન શકાય એવી છે.

કરી તસલીમ ને જીભો થાય રે, મસ્તક ચૂકી હાથેં સાથ રે;  
 જીભો રહીને વાંચે ત્યાંહિ રે, નામ હુમાયુનું લિખિયું માંહિ રે. ૯  
 મકીમ ! કહ્યા તુમ મેરા કાળે રે, નવ લખ આંઠ હૈરવકું દીજે રે;  
 અજર મત કરે તુમ ઇસ ઠોરે રે, દીલી ઉપરિ અજમુખી મોહોરે રે. ૧૦  
 મકીમ મુકે હૈરવને આલે રે, તિહાં વાણીઓ જીવ ચલાવે રે;  
 કાઢયાં આંઠ તિહાં સૌ રાતિં રે, જાઓ, જતાં ન રહિરથો વાંટિં રે. ૧૨  
 થોટક પંચસેં ધરથી આણ્યા રે, આલ્યા તેહને કરમી જાણ્યા રે;  
 મુકી નારીઓ બંધન કાપી રે, વસ્ત્રેં આંધી મોહોર તે આપી રે. ૧૩

x

x

x

x

અસ. હુમાયું સુધીના મુસ્લિમ સમયની એક સિદ્ધિ રેખા જોઇ  
 લીધી. હવે હુમાયું પછીના મુસલ સમયની ઉજ્જવલ પાળુ જોઇયે.  
 અને તેમ કરવા માટે આપણે મૂલ વિષયને પાછા વળગિયે. અકબર  
 ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થવા પામ્યા તેનું બીજું કારણ સમજવા પ્રયત્ન  
 કરિયે. હિંદના ઇતિહાસનાં અને આખી દુનિયાના રાજાઓના વર્ગમાં  
 અકબરનું સ્થાન કેટલું તો ઊંચું છે તેની નિર્મલ બુદ્ધિના ઇતિહાસ-  
 કાએ પણ હજી યથાયોગ્ય તુલના કરી નથી. સદગત વિન્સેન્ટ રિમથ,  
 મોરશાનડ આદિ આ જમાનાના ઇતિહાસકાની શોધકૃતિએ હવે અકબર-  
 ના સમયની એટલી તો દિગતો નવેસર ભેગી કરી ગોઠવીને નવા  
 પ્રકાશમાં આણી છે, કે આપણે હવે એ મહાનુભાવનો દુનિયાના મોટામાં

+ શ્રી હીરવિજયસૂરિ રાસ (આ. ૫ -૫. ૨૭૭-૮૦).

થોડા, વાટખર્ચા, આદિ બાનોમાંના કેટલાકે પોતાની શાખ  
 વડે મેળવ્યું હોય, ધણીને અલવરના મહાજને આપ્યું હોય; બહુજ  
 એકલા હૈરવશાએ પૂરું પાડ્યું એમ માનવાની અમ્મય નથી. એ ગમે  
 તેમ હો, લોકવાયકા તો આ બીજા-કરુણ બનાવ આવી રીતે પરિણમે  
 તેનો બધો જશ હૈરવશાને એકને જ આપે એ કુદરતી છે.

મોટા રાજને ટકર મારે એવો પ્રભાવ જોઈ શકિયે એમ છે. અહીં આ વિષય ઉપર લંબાણુ છેક અપ્રસ્તુત, અને પ્રતા લંબાણુ વિના આવો વિષય કીક મંડાય પણ નહિ, એટલે એટલું જ કહીશ કે

### શિવાજી ન હોત તો સુનત હોત સવકી

એ ઉક્તિ કવિપણીની અતિશયોક્તિ માત્ર છે: અકબર ન હોત તો સુનત હોત સમકી-એ જ હિંદના ઇતિહાસમાં સુદૃઢતર સત્ય છે. સાડાતણુ સૈદ્ધાન્ત ત્રાસથી અને ફેરથી છેક ખળભળી ઊઠેલા અને મરવા પડેલા ઉત્તર હિંદને અકબરની ઉદાર રાજનીતિએ ધારણુ આપી, નવું લોહી અને નવું વીચ ઊપજાવવા જોટલો સમય આપ્યો, અને સમાજ પોતાની સંસ્કૃતિને પાછી ખીલવી શકે એવાં બીજ પણુ છૂટે હાથે એણે વાળ્યાં. અકબર જન્મથી જ સાચી ધાર્મિક વૃત્તિ લઈને જન્મ્યો હતો. ધર્મજિજ્ઞાસા એના ચિત્તંત્રની ઊડામાં ઊડી પ્યાસ હતી. સંજોગોએ એને રાજા અને રાજાધિરાજા અને એ ઝમાનાનો મોટામાં મોટો સમ્રાટ બનાવ્યો, તો આ ધર્મપિપાસા પીપવવાને કોઈ એકાંદ્રિય સાધુ કરે એવા પ્રયત્નો કોઈ મહારાજા પોતાની બધી સત્તા વગ અને લક્ષ્મી વાપરીને કરી શકે તે પ્રકારે આ રાજર્ષિએ પોતાની વય અને સત્તાના મધ્યાહ્નમાં વર્ષો લગી કર્યાં. મુસ્લિમ સંઘની ધોર ઝવનને પણ આ નીડર મદદે લેખવી જ નહીં. રાજા એટલે લોકપાલ, કાલકારણ બની નવો, પ્રજાને સુખદ બલપ્રદ કાળ ઊપજાવવા મથે તે રાજા પદને સાર્થક બનાવનાર રાજા, એ હિંદુ સંસ્કૃતિની નમૂનેદાર રાજા માટેની બાવનાને એણે સાચા ઊમળાથી વધાવી લીધી, અને હિંદુ મુસ્લિમના ઊંડા વિરોધોને કાળે કરીને શમાવી શકે એવી રાજનીતિ જ એણે ઉદાર અદ્વિતીય દક્ષતાથી સર્જી. આ પ્રયાસો દરમિયાન એક વખત એના જોવામાં એક મોટો વરઘોડો આવ્યો, તેની વિલક્ષણતા ઉપરથી અકબરે પૂછપરછ કરી. અને એને કહેવામાં આવ્યું કે એ વરઘોડો આગાતા જૈન સંઘે અંબા નામે શ્રાવિકાને માન આપવાને ફરડાડ્યો

હતો, કેમ કે અંપાએ છમાસી ઉપવાસનું વિરલ પુણ્યતપ કર્યું હતું. લાગટ છમાસ લગી માણસ અન્ન વગર રહી શકે એ અકબરને સંભવિત લાગ્યું નહોતું; તેણે એ આશ્નને ધમ્તા માન સાથે પણ પૂરા અંદોઅસ્તથી એક માસ ગમી, અને તે વચન પ્રમાણે જ વર્તે છે એમ તેની ખાતરી થતાં, \* તથા આ પ્રસંગ દરમિયાન જિનધર્મના સિદ્ધાન્તો મન્તવ્યો રીત રીવાજો આદિ વિશે પણ તેના સાંભળવામાં આવતાં, અકબર જેવી વૃત્તિવાળા માણસને તે એક નવા સ્વતંત્ર અને વિશાલોદાર જાવરયાન અને અનુભવસંચયની ભાળ મળી, જૈન ધર્મના તે સમયે ઉત્તમેત્તમ ગુરુ કોણ હતા તે જોવી કદાચતો અકબરને વાર લાગી નહોતી અને આ પ્રમાણે અકબરનો હીરવિજયસૂરિ અને તેજ-સ્વી જિનભક્તો સાંધેને! સમાગમ આરંભાયો.

હેમાચાર્ય અને તેમના સહાયકોએ ગુર્જરમંડલમાં x સંસ્કૃતિ

\* શ્રી જિનવિજયસૂરિ: જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય (૧૯૨૬): રાસસાર વિભાગ, પૃ. ૧૦૬.

x આપણા દેશને ગુજરાત નામ મુસ્લિમ અમલ પહેલાં નહોતું. આનર્ત અને સૌરાષ્ટ્ર એ આપણા દેશના બે અંગોનાં જૂનામાં જૂના નામ. સૌરાષ્ટ્રમાંથી સોરઠ નામ થયું. આખા દ્વીપકલ્પને કાઠીવાડ—**કાઠેવાડ**—કાઠિયાવાડ નામ આપી, સોરઠ નામ તેના દક્ષિણ પેટાભાગને માટે સંકોચનાર મરાઠાએ દત્તા. આનર્ત શબ્દનોજ અપભ્રંશ થઈને લાટ શબ્દ થયો જણાય છે. હેમાચાર્ય અને સિદ્ધરાજના સમયના આનર્ત, લાટ, સૌરાષ્ટ્ર આદિ ચૈતુક્ય રાજ્યના વિભાગોને માટે એકદું ગુર્જર મંડલ નામ જ ધટે. આ વિષયના એકથી વધારે અંશ હજી સંદિગ્ધ છે. જુવો—A. S. Altekar ને A History of Important Ancient Towns and Cities in Gujarat and Kathiawad (1926) એ મુંબઈ યુનિવર્સિટીનો દિનમી નિબંધ (છૂટો કાપેલો

અને વિદ્યાનો એક બલવાન મેળો ઉત્પન્ન કર્યો હતો.<sup>૧</sup> એ મેળ દરમિયાન આપણી પ્રજામાં સાહિત્ય વિદ્યા આદિ જોરથી ફેલાયાં હતાં, અને નવાં પણ ઉપજ્યાં હતાં, પરંતુ એ સર્જક યુગનું આયુષ્ય ટૂંકું નીવડ્યું અને એ યુગ દરમિયાન થયેલું અને આરંભાયેલું કાશું ખરું પાશું ધૂળ તળે દટાયું. થોડું કાશું કળળતું કળળતું પણ ત્રિગર્થું અને નામ-શેષ રહ્યું તેનું કારણ અમદાવાદ પરિપક્વ વખતે મેં મદારા વ્યાખ્યાનમાં સૂચવેલું તે હતું, કે અમદાવાદના સુલતાન વંશની નીતિ ઉચ્ચ મુસ્લિમ નીતિ હતી નહીં હિંદુમાંની મુસ્લિમ ગાદીઓ દેહલીના તામ્તથી જેમ દૂર આવેલી, તેમ તે ગાદીને રક્ષાવતાર મુસ્લિમ ખસ ઓછાં આછાં અને તેમ તે ગાદીપતિઓને પોતાની ગાદી રક્ષાવવાને લોકપાલ વધારે પ્રમાણમાં થવું પડેલું: પોતાની નીતિમાં પ્રજાના અહોને અને પ્રજાની રુચીઓને વિશેષ વજન આપવું પડેલું. વળી ગૂજરાતના તામ્તની લક્ષ્મી અને જાહોજલાલી તેા મુખ્યત્વે બવલમે દરિયાપારના વેપાર ઉપર; અને એ બહેપારનાં કલા હિકમતો તમામમાં હિંદુઓની આપુકી હાકમી: ખાસ કરીને જૈનોની.

તેમ Indian Antiquary ના ૫૩ મા અને ૫૪ મા વાલ્યુમોમાં.)

**આનર્ત લાટ** અને સોરઠ વચ્ચેનો ઐક્યભાવ મુસ્લિમ યુગે જ સાધ્યો છે; ગૂજરાતમાં મુસ્લિમ યુગ એ: અમદાવાદના સુલતાનોનો તે પહેલો, મુખ્ય સલ્તનતનો તે ખાતો. કચ્છ, ઈડર, આદિ જે જે પ્રદેશ અમદાવાદી સુલતાનો અને મુખ્ય પતશાહોના "વિષય" માં રાજ્યસત્તા આણી શકેલી નહીં, તેમનું ગૂજરાત સાથેનું ઐક્ય આજે પણ આછું છે.

૧. ગુર્જરમંડલની સંસ્કૃતિમાં જે યુગના શિખર રૂપે શ્રી હેમાચાર્ય વિરાજે છે, તે પહેલાના સંસ્કૃતિયુગો વિશે પંડિત મુખલાલ, પંડિત પહેચરદાસ અને મુનિ જિનવિજય હલમાં જે અભ્યાસો અને સંશોધનો કરી રહ્યા છે, તે ઉપરથી થોડાજ સમયમાં પુષ્કળ માહિતી મળી જશે એમ ધારું છું.

મહાન અકબરની રાજનીતિ અને અકબર હીરવિજયના સમાગમનું એક મહામોટું ફલ એ આવ્યું કે ગૂજરાતી સંસ્કૃતિના જૈન કાંટામાં બીજો બસવાન મોજો ઉત્પન્ન થયો અને આખા દેશમાં ફેલાઈ દેશના સીમાડાઓમાં આગળ પહોંચી રેલાયો. ઋષભદાસ ગૃહસ્થ રહીને પણ કવિ થયા કારણ કે તેઓ ગર્ભશ્રીમંત હતા. પોતે જ કહે છે:

સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિલંહ્યા, ચિર થઇ લક્ષી રે નારય

પણ ઋષભદાસ કવિ થયા તેનું વધારે મોટું અને સજીવન કારણ તો આ કે એમને આ નવા મોજનો લાભ મળ્યો. મોજો જોરમાં હતો તે સમયમાં એ પાંકયા, વળી તેની સાથે એમનો અંગત સંબંધ નિકટ અને કુટુંબીનો હતો.

મૂઝ આંગણિ સહુધકાર જ ફલીઈ, શ્રીગુરનામ પસાઈછ,  
જે રખિ મુનીવરમાં અતીમોટા, વીજધરેન સુરિરાયછ. ૫૩.

મુઝ આંગણિ સહુધકાર જ ફલીઈ, શ્રીગુરચર્ણ પસાઈછ. આંચલી.  
જેણુઈ અકબર નૃપ તણી શબામાં, જીયુ વાઢવીચારી છ,  
શધવ શન્યાસી પંડીત પોદા. શેય ગયા ત્યાહા હારીછ. ૫૪ મૂઝ૦  
જાજધકાર હુડ જિનશારાન, સરી નામ સવાઈ છ;  
શાહી અકબર મુખ્ય એ થાપ્યુ, તો જગમાહિ વડાઈ છ. ૫૫ મૂઝ૦  
તાસ પટિ જીયુ એક દીનકર, સીલવંતમાં સુરો છ;  
વીજયદેવ સુરી નામ કહાવઈ, ગુણ છત્રેસે પુરો છ. ૫૬ મૂઝ૦  
તપાતણો જેણુઈ ગઈ અજુઆહુ, હુધવઈમહાં સોભાગી છ,  
જસ સિરિ ગુર એહવા જઈવંતો, પ્રણયપરાશ તસ નગી છ.\*૫૭ મૂઝ૦

---

\* વૃત્તવિચાર રાસ, વિ. સં. ૧૬૬૦: પ્રતિ ૧૬૭૯ની, કવિએ પોતે લખેલી (જૈન ગૂર્જર કવિઓમાં ૨ા. ૨ા. મોહનલાલે લખેલા પ્રમાણે જ ઉપર લખ્યું છે)

હીરવિજય-શિષ્ય વિજયસેન; (વિ. સં. ૧૬૦૪-૧૬૭૨) તેના શિષ્ય વિજયદેવ; (૧૬૩૪-૧૭૧૩) અને વિજયદેવની સાથે ૧૬૭૨-૧૬૭૪ એ ત્રણ વર્ષ તપાગચ્છના આચાર્ય વિજયતિલક. આ વિજયદેવ અને વિજયતિલક અનેના શિષ્ય ઋષભદાસ. †

ઋષભદાસને પોતાને સંસ્કૃત પ્રાકૃત આદિ સાહિત્યનું સારું જ્ઞાન હતું એમ એમની કૃતિઓ જ સાબીત કરે છે, રા. રા. મોહનલાલ હલીયંદ હેસાઈ એમની સંખ્યાબંધ કૃતિઓ જણાવે છે, અને “જૈન યુગ” કવિઓ પ્રથમ ભાગ” એ ગ્રંથમાં એમણે ઋષભદાસની સત્તર કૃતિઓમાંથી ઉતારા પછી ટાંક્યા છે. આ આનંદકાવ્યમહોદધિ મૌકિતકોમાં પછી એમની આ પહેલાં હીરવિજયસૂરીશ્વર રાસ અને બીજી કૃતિઓ પ્રકટ થઇ ચુકેલી છે. એમની લગભગ દરેક રચનામાં એમણે રચ્યાસાલ આપી છે તે ઉપરથી જણાવામાં આવે છે કે એમની કૃતિઓ વિ. સં. ૧૬૧૫-૧૬૬૫થી ૧૬૮૦ લગીમાં થયેલી છે, હીરવિજય સુરિ વિ. સ. ૧૬૫૨ની આખરમાં સદગત થયા એટલે તેમની સાથે પછી ઋષભદાસ નો આજ વયમાં પ્રત્યક્ષ પરિચય સંભવે છે; અને તેમના મુખ્ય શિષ્ય વિજયસેન સુરિ (વિ. સં. ૧૬૦૪), જેને અગ્રણ્ય હીર-સવાઈ એ નામે પ્રખ્યાત કર્યા, તથા એ વિજયસેનના મુખ્ય શિષ્ય તપસ્વી વિજયદેવ સુરિ (૧૬૩૪-૧૭૧૩), જેમને જહાંગીર મહાતપા કહેતા, તેમનો તેો આપણા કવિને આખો જન્મારો માઠ પરિચય હતો. વળી સત્તરમી

---

† વધુ વિગત માટે જુવો રા. રા. મોહનલાલ હલીયંદ હેસાઈનો આવક કવિ ઋષભદાસ એ નિબંધ (સુરત પરિપક્વના અહેવાલ અને નિબંધ સંગ્રહમાં તેમ “જૈન યુગ” નામે જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સના માસિકમાં).

આ નિબંધને સુધારી વધારીને કર્તાએ આ મૌકિતક માટે ફરી લખી આપેલો જુવો આ જ પુસ્તકમાં.

સદીના ઉત્તરાર્ધના જાણીતા જૈન કવિઓ-સંઘવિજય (સિંહાસન ખત્રી-શીનાં કર્તા), ગુણવિજય (કર્મચંદ્ર વંશાવલિ પ્રયોગના કર્તા), હેમ-વિજય ગણિ (કર્મલવિજય રાસના કર્તા), નયસુંદર (નલદમયંતી ચરિતના કર્તા), કનકસુંદર (સગાલશા રાસના કર્તા), સમયસુંદર (નલદમયંતી રાસ અને વસ્તુપાલ તેજપાલ રાસના કર્તા), આદિમાંથી કેટલાક ઋષ-ભદ્રાસની સાથે સારી પેઠે સંપ્રદાયમાં આવેલા હશે. અને ઋષભદ્રાસ પોતાના આગળ થઈ ગયેલા જૈન કવિઓમાંથી લાવણ્ય સમય (વિમલ પ્રયોગ આદિના કર્તા:-જ. ૧૫૨૨ છેલ્લી મળી આવેલી દૃતિ ૧૫૮૯ની છે), લીંગી, ખીમે, તથા એ પહેલાંના દેપાલ વગેરેને સંમાનપૂર્વક સ્મરે છે. કુટુંબ મોટું તથાપિ સરકારી અને ધર્મ તથા સાહિત્ય-રત હતું અને વળી તે સમયના ઉત્તમ સાધુઓ અને પુરુષોની સત્સંગતિમાં રહેનારું, એટલે ગર્ભશ્રીમંત ઋષભદ્રાસે જોપાર અને કુટુંબવ્યવસ્થાનો ભાર સુપાત્ર માણસો અને લાયક કુટુંબીઓ ઉપર રાખીને પોતાનું આયુષ્ય ધર્મચાર અને પઠન પાઠન લેખનમાં જ મોટે ભાગે ગાળેલું હશે એવો તકે એમના વિશે થોડો જણાય છે. એમની દૃતિઓમાંની એકથી વધારે એમના જ હસ્તાક્ષરમાં પશુ મળી આવે છે.

૪. આ રાસ વિશે એકથો મુદ્દા.—જૈન સાહિત્યમાં રાસને નામે ગણાતી દૃતિઓની સંખ્યા મોટી છે, અને તેમાંથી હજી થોડી જ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલી છે, એટલે આ જાતની રચનાનાં સામાન્ય લક્ષણો બાંધવાનું કાર્ય અત્યારે થઈ શકે એમ નથી. પરંતુ કવિની પોતાની પ્રતિજ્ઞા ઉપર રજી કલમમાં આવેલી છે તે પ્રમાણે જ એમણે આ અને પોતાના બીજા રાસો રચેલા છે. કથાભાગ કે વસ્તુ ગૌણ છે; નીતિના અમારિ (અહિંસા), શીલ, દાન, તપ આદિ જે સિદ્ધાન્તો ઉપર જૈન ધર્મ ખાસ ભાર મૂકે છે, તેનો બોધ કરવો અને જિન મતનો મહિમા ગાવો, એ જ આ રાસનો પ્રધાન વિષય છે. પોતાનું કવન વિસ્તારવામાં જૈન કવિઓ પોતપોતાની વિદ્યા રુચિ આદિ પ્રમાણે આગલા ગ્રંથો,



સુભાષિતો, લોકસાહિત્ય વગેરેનો છૂટથી ઉપયોગ કરે છે. એક એ દાખલા જોઈએ.

જ્ઞાની નર સધલે પૂજય, નરપતિ નિજ નગરે જ મનાય;  
જ્ઞાની ભલો નર જોહુ કુરૂપ, કોણ જુવે કાયલનું<sup>\*</sup> રૂપ.—૪  
કાયલ રૂપ સ્વર મધુરો જોહુ, તપસ્વી રૂપ ક્ષમા કહેહ;  
પતિવ્રતા\* નારીનું<sup>\*</sup> રૂપ, કુરૂપને વિદ્યા જ સુરૂપ.—૫  
અધિકું<sup>\*</sup> રૂપ તે વિદ્યા કહી, ગુપ્ત ધન તે વિદ્યા સહી;  
મશ સુખની કેનારી એહુ, વાટે આંધવ સરિખી જોહુ.—૬  
વિદ્યા રાજભવને પૂજય, વિદ્યાહીન અજ પશુઆ ગાય;  
લક્ષ્મી પણ ગુગ x તો શોભતી, જો ઉપર બેડી સરસ્વતી.—૭  
નાણા ઉપર અક્ષર નહિં, તે જાણું નવિ ચાલે કહિં;  
જિહ્વા અક્ષર તોહાં મહત્ત્વ તે જાહુ, ઉત્તમ અંગને પૂજે સહુ.—૮ +

અહીં વિદ્યા વિશેનાં જાણીતાં સુભાષિતો ભેગાં કરીને છેલ્લી કડીમાં કવિએ પોતાના બહેપાર અને શરાણીના અનુભવને, લીસા અને સુવાચ્ય છાપ વાળા સિક્કા વચ્ચેના બેઠનો દાખલો આપી, સાથે વણી લીધો છે. “ઉત્તમ અંગને” એટલે સિક્કા ઉપરના પાતશાહ કે રાજ્ય-કર્તાના ડોકાને એવો અર્થ પણ હોય. કુમાળપાળ રાસ ખંડ ૧ લામાં પૃ. ૩૭ મે ખુબાતમાં પોતાના સમયમાં પ્રચલિત સિક્કાઓની યાદી કવિએ આપેલી છે.

---

\* પાતિવ્રત્ય. x જગતમાં.

+ હિતશિક્ષા રાસ, ઢાલ ૧. ભાષા માટે જીવો પૃ. ૧૦ તળેનું ટિપ્પણ.

ભક્તિ રૂપ ધનના ગુણુ લોકપ્રિય રાહના પદમાં માયા છે તે  
જુવો:—

(રાગ વસંત—“ નાહલો નિરગુણ રે ”)

જિન તુઝ નામ નિધાન રે, એ ધન કોઈ ન ખાય;  
હેહડી જલતાં સાથિં આવઈ, વિણુસી કિમઈ ન જાય.—જિ० ૫૧  
ચોર ન ચોરઈ અગનિ ન જલઈ, ધૂરત કોઈ ન ધૂતારઈ;  
વાટિઈ વહઈતાં વિધન ન થાઈ, ધૂતઈ કહી ન હારઈ.—જિ० ૫૨  
એ ધન ખાતાં કહીઈ ન ખૂટઈ, વણુજ કરિ નવિ જઈ;  
કુવસન પડતાં એનવિ વિણુસઈ, રસી ન લીઈ રાઈ.—જિ० ૫૩  
ચાડતાણું ઇહાં કહીઈ ન ચાલઈ, યોગી ધાત ન ધાલઈ;  
સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું ન વિચાલઈ.—જિ० ૫૪  
એ ધનતું હેર નવિ થાઈ, લૂંટા સોય ન લૂંટાઈ;  
સાચરજલ પ્રલવઈ નઈ એહેને, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઈ.—જિ० ૫૫  
એ ધનથી પેહું ધન આવઈ, રાજ ઝલ્લિ સુખ ભોગ;  
કુમારપાલ નૃપ એણીપરિ ચિંતઈ, પુણ્ય સકલ સંયોગ.—જિ०\*૫૬

શિદ્ધરાજની ચિતા બળે છે ત્યાં કવિ વિલપે છે:—

(રાગ રામગિરિ: “રામ ભણુઈ હરિ ઉઠીઈ”—એ દેશી)

સોનાવરણી રે ચહઈ જલઈ, રૂપાવરણી તે હુંડ રે,  
કુમકુમવરણી રે હેહડી, અગનિ પરજલીઅ તેહ રે.—૨૬ મા०  
માન મ કરસ્યા રે માનવી, કિસ્યા કાયાનો તે ગર્વ રે,  
સુરનર કિંનર રાજિઆ, અંતિ મૃત્તિકા સર્વ રે.—૩૦ મા०

જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલુ ..... તે પાગ રે,  
 તે નર પોદયા રે પાધરઈ, ચાંચ દિધ સિરિ કાગ રે.—૩૧ મા૦  
 જે નર ગંજી રે બોલતા, + x x x  
 x + x x x x x x x  
 જેસંગ સરિખો રે રાજિઓ, ખાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—૩૯+મા૦

નરસિંહ મ્હેતાથી જે ક્યાંય જૂના આ લોકરચિત પરંપરાપ્રાપ્ત  
 સ્મશાનવિલાપમાં ઋષભદાસની પોનાની એક માત્રા પણ દશે ખરી ?

ખીજે છેડેથી વિચારમાં પડી જાય એવા દાખલા ગિતારું. આ-  
 દ્યક્ષ પ્રતિનિધિ કેવળોધિ સમસ્યાઓ પુછે છે અને જૈન પ્રતિનિધિ  
 હોમાચાર્ય કુમારપાલની રાજસભામાં તેના કિતર આપે છે (પૃ. ૧૮૧-  
 ૧૮૧: અઢાર સમસ્યાઓ આપી છે), તે વાંચતાં આપણને એમ લાગે  
 છે કે આ શું આપણે સામળબદને તો નથી વાંચતા ! આમ ખીજે  
 પણ અનેક સ્થળે લાગ્યા વગર ન રહે એટલી એ બેની સમાનતા  
 જણાય છે. ઋષભદાસના ઘણા દૂહા ચક્રપદ અને ખાસ કરીને કવિત  
 સામળની લઢણને અને સામળની શબ્દ ન્યનાને એટલાં તો મળતાં  
 આવે છે કે ઋષભદાસે હીરવિજય શિષ્યને હીરસવાઈ કહ્યા હતા તેમ  
 સામળને ઋષભસવાઈ કહેવાનું આપણને મન થઈ જાય છે. માત્ર  
 ઋષભની કૃતિઓમાં જે લોકપ્રિય ઢાળોનાં મીઠાં અસરકારક પદો જોવામાં  
 આવે છે તે બેની કવિત્વ પદ્ધતિનો અંશ સર્વમળમાં નથી.

પુસ્તકો વચરના અને વાંચતાં આવડે નહોં એવા શ્રોતાઓને  
 માટે રચાયેલાં સાહિત્યમાં હોમર મહાભારત કે જાતકમાલાથી માંડીને  
 સામળ લગી કે આજે પણ ગામડાના ભાટમદાયા અને કચકો લગી  
 કેટલાંક લક્ષણ સર્વસામાન્ય હોવાનાં જ. આગળ આગળથી એ  
 લક્ષણો જે જરાતરા ફેરફાર સાથે ચાલ્યાં આવે, તે આગળ આગળ

જરાતરા ફેરફાર સાથે જીતયાં જાય. અને વર્ણનોમાં ઉપમાઓ અને રૂપકોથી માંડીને જ્ઞાનનાં સૂત્રો કહેવતો અને ઉપાણ્યાં, રસનાં ટપાં, હાસ્યના ટુચકા, ચાતુર્યના નમૂના, સુત્રશૈલીમાં સમાવેલાં સરવૈયાં, લોકપ્રિય કથાનકો ચમત્કૃતિઓ અને તાજુબીઓ, પદ અને ગુંથણીમાં ફેરફાર સાથે, પરંતુ તત્ત્વદૃષ્ટિએ જોતાં એ ને એ મા અને એ ને એ બાપની સંતતિ, સૈદ્ધાંતો સુધી દૃષ્ટાદિત્યવાદીમાં જોગે અને કરમાય અને પાછાં જોગે. સૈદ્ધાંતો લગી: જ્યાંસુધી પ્રજનનું આપ્તું એ માનસ ફરી ન જાય ત્યાંસુધી. તથાપિ જ્યાં વિચારમાલા કે દૃષ્ટિ ઉપરાંત શબ્દરચના અને દૃષ્ટાંતો લગભગ એક ને એક એ કવિઓમાં એક આખા બંધમાં અથવા તો બંધના એક આખા અંશમાં જોવામાં આવે, ત્યાં સંભવે છે કે પાછલા કવિએ આગલાનું જ પોતાનું કરી લીધેલું. ઋષભદાસનું કેટલુંક જેમ આમલા કવિઓની કૃતિઓમાંથી અને આગલાં સુભાષિતો પદો આદિના અનુવાદ જ છે, તેમ ઋષભ પછીના આપણા કવિઓમાં કેટલુંક ઋષભનું જ એમણે લીધેલું છે. અને ઋષભ તો આપણે જોયું તેમ પોતાની પ્રતિજ્ઞામાં સ્પષ્ટ સ્વીકારે છે કે હા, મેં તેમ કર્યું છે; એ મહારું એક કર્તવ્ય જ હતું. સામળ પણ એવો સ્વીકાર કરે છે. x છાપખાનાં થતાં, પુસ્તકો સુલભ થતાં, અને નિરક્ષર શ્રોતા વર્ગને રથાને વાંચનાર વર્ગ આવતાં, આપણા નવા યુ-

---

x “ કવયિતા સહુતણો પરતાપ.” “સેવક સહુ કવયિતા તણો.”

—નંદ બત્રીસી.

“ કવિ કીધા લક્ષકોટિધા, મયા કરો માયું મતી ”

—રાવણ મંદોહરી સંવાદ.

“ હાસ સૌ કવિજન તણો.”

—વેતાલ પચીસી.

“સંસ્કૃત માંહિથી સોધિયું પ્રાકૃત કેરું પુરાણ.” “સામળલક્ષ કવિએ કરો, વેડ પુરાણો છાપ.” (અથવા—“પ્રાકૃત કીધું પ્ર”)

ગમાં રચનાઓના કર્તૃત્વ વિશેના આપણા ખયાલ વધારે સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટરૂપે થતા ગયા છે, અને હવે આપણે કેાઈ પણ કર્તા કને ઋણ અને સામળના જેવા એક સામાન્ય ગોળગોળ સ્વીકાર ઉપરાંત ખરેખર ખડમાં, કડીએ કડીમાં, જેનું જેટલું લીધું હોય તેના ચોકસો ઋણ-સ્વીકાર માગીએ છીએ. કર્તૃત્વ અને ઋણસ્વીકાર વિશેના આ આપણાં નવાં ધોરણ દલપતરામ જેવા કવિને લાગુ પડે એકાદ ખરાં ? કે એમને મોટે ભાગે તો આ બાબતમાં હયારામ લગીના યુગની જ એક વ્યક્તિ ગણવા ઘટે ? આ મ્હને તો લાગે છે કે, એવા સવાલ છે કે જે વિશે થોડો ઘણો મતભેદ સ્થાને છે. નીચેની પંક્તિઓ વિચારો.

પહોલુ સુખ જે ભતિ નર્યા, બીજુ સુખ જે ધરિ દીકરા;  
ત્રીજુ સુખ જે રણવણ \* વરા, ચઉથુ સુખ જે પાતલ ધર.  
પાંચમુ સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠુ સુખ જે ઝાટું ખારિ;  
સાતમુ સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ કહઈ ધર સ્વર.  
પહોલુ સુખ જે ન જાઈગામી, બીજુ સુખ જે વસઈ હામિ;  
ત્રીજુ સુખ જે માનઈ બૂપ, ચઉથુ સુખ જે રૂપ સરૂપ.  
પાંચમુ સુખ ઈચ્છાઈ રમઈ, છઠુ સુખ વેલાઈ જમઈ;  
કવિ કહઈ સાતમુ સુખ એ ગમઈ, સકલ લોક પર આવી નમઈ.

આમાંની પહેલી ચાર દલપતરામ કે જૂની વાંચનમાળામાંથી

(ટીપણ આગળે પાનેથી ચાલુ)

“શાસ્ત્ર સકલની શાખ.”

“આઠણુ ભાટ કે ચારણાં (કે) અન્ય કવયિતા હોય,  
સેવક હું સહકૌતલો, ખોડ મ દેસ્યા કોય.  
જેહની બુદ્ધ તીધી શારદા, જેહની સાંભળી ક્ષાત,  
તેહતું સંસ્કૃત શોધિયું, તેહની વખાણી વાત.” વગેરે, વગેરે.

—સિંહાસન ખત્રીશી.

\* ઋણ વિના.

હોતારી નથી; આ રાસમાંની જ એ આઠે પંક્તિ છે: જુવો ખંડ ૨ જો,  
પૃ. ૧૩૧.

આ રાસનો આરંભથી માંડીને સિદ્ધરાજનું મૃત્યુ થતાં કુમાર-  
પાળ આવીને ગાદીએ બેસે છે ત્યાં લગીનો ભાગ સુશ્લિષ્ટ છે. કુમાર-  
પાળના પ્રવાસવર્ણન અને ઠેકાણે ઠેકાણેના એના અનુભવોના વર્ણનથી  
કૃતિમાં એટલે સુધી પૂરતા વૈવિધ્ય વાળી એકતા આવે છે. એમાં પણ  
જૈન શ્રોતાઓને એ એવો ભોધ જ પ્રધાન છે, પરંતુ પછીના ભાગમાં  
તો એ ભોધ જૈનેતર વાંચનારને જરા કંટાળો આવે એવો થઈ જાય છે.  
વળી અસંભવિત ચમત્કારો (miracles) ઠેકાણે ઠેકાણે આવે છે તે  
અર્વાચીન વાંચનારે કર્તાના સમયના અભણ લોકના જ નહીં અભણ  
વિદ્વાન તમામ પ્રજાના માનસચિત્ર લેખે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી  
ગણવાના છે. આજે આપણા સુશિક્ષિત વર્ગમાં જે ચમત્કારો વિશે  
આપણું માનસ એક જ ધોરણે વર્તતું છે નહીં. કૃષ્ણચરિત્રમાંના  
ચમત્કારો આપણે કરારે ગણીએ છીએ, દશમસ્કંધ કે સુદામાચરિત્ર જેવાં  
કાવ્યોમાં આપણને એવા ચમત્કારોના વર્ણનમાં અસંભવદોષ અને તેથી  
કાવ્યત્વહાનિ નથી લાગતાં; ત્યારે જૈન પ્રબંધ કે રાસમાં સોમનાથનું  
લિંગ ફાટે, તેમાંથી નીકળી શંકર પોતે કહે કે “સાચો ધર્મ શ્રી  
હોમાચાર્ય જે કહે તે” અને કુમારપાલ રાજનો સંશય આ પ્રમાણે  
ટળે છે, એવું વર્ણન આપણે સહી શકતા નથી. આ વિશે જો એવો  
પક્ષવાદ કરવામાં આવે કે જૈનેતર કાવ્યોમાં આવાં વર્ણન અસંભવિત  
પણ એક વાર તો સંભવિત લાગી જાય એવી ખૂબીથી થયાં હોય છે,  
તો એ બચાવ પણ લૂલો છે. કેમકે દશમસ્કંધ જેવા ઉત્તમ કાવ્યમાં  
પણ એકથી વધુ સ્થળે જરાયે ખૂબી હોતી નથી, અસંભવ ન્યાં અને  
નાગા અસંભવ રૂપે જ કથાયેલો હોય છે, એ નિર્વિવાદ છે. કલાશા-  
સ્ત્રમાં આ જ ખરું છે, કે કૂખડું પણ પરિચયથી સહ્ય બને છે, અને  
મને તેવા પદ્યકરણને પણ સુપરિચિત થઈ ગયેલું કૂખડું—મંદાં બાલ-

કની જેમ ખૂંચતું નથી. અને આ ને આ વાત જૂદે રૂપે કહેવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ ઉપરની ભક્તિના પૂરમાં એ બધું તણાઈ જાય છે તે જણાતું પણ નથી, તો એ જ બચાવનો લાભ જૈન સાહિત્યને પણ મળવો ઘટે છે.

ઝઝનીના સુલતાને મહાદી આવી ઘેરો ઘાલ્યો અને કુમાર પાલને લાગ્યું કે 'મુવા તો !'—ત્યારે જૈન ધર્મરક્ષક લોકોત્તર શક્તિ સુલતાન ઊંઘતો હોય છે ને એનો દોસિયો ઊપાડીને આણે છે કુમારપાલના શયનભવનમાં. અને મળરકે જાગતાં જ સુલતાનને ઉલટું એમ થાય છે કે 'માર્યા તો !' તથા તે ખીચારો જેમ તેમ ષડ ઉપર ડોકું રાખીને આવા ચમત્કારિક વિષમમાંથી છૂટવા માટે નમી પડે છે, પોતાના મુલક અને પોતાની પ્રજામાં અમારિ પ્રવર્તાવવાનું વચન આપે છે, અને કુમારપાલનો માંડલિક બનીને વદાય થાય છે. આવાં વર્ણન અસંભવ-દોષના જૂદા પ્રકારના દાખલા છે. અગસ્ત્ય મદર્ષિના વચન માત્રથી પાનેતરમાં ધૂમટો કહાડીને ખેંઠેલો છોકરો, મદર્ષિ "આ કન્યાદાન હું સ્વીકારું છું" એમ બોલતાં જ, છોકરો મટી કન્યા બની જાય છે, એવી પ્રજાની કાવ્યસૃષ્ટિમાં ઝનૂની સુસ્લિષ્ઠ પણ દયાધન જૈન બને, એમાં મહારા જેવા અપક્ષ તોળાઈને તો જરાયે વિચિત્ર નથી લાગતું. બ્રાહ્મણ અને જૈન એક લોહીની પ્રજા છે એક વાતાવરણનાં બાલક છે, શક્તિએ તેમ અશક્તિએમાં, રુચિએ તેમ અરુચિએમાં, સમ્માન છે, અને બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં વસિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર અગસ્ત્યાદિને દેવો, દેવાધિદેવ, કુદરતના નિયત ધર્મ, અને કર્મચક્ર પણ પ્રસંગ પ્રમાણે નમે, તો જૈન વિચારમિતારમાં જેઓ ઋષિમહર્ષિના સમાનશીલ છે, તેઓને કુદરતની અને તેથી પણ મહત્તર હોય એવી બધી જ શક્તિઓ જૈન સાહિત્યમાં શા માટે ન નમે !

૫. જૂનું વાડુંમય. જૈન સાહિત્યમાં દોષો નથી એમ મહારો દાવો નથી. બ્રાહ્મણ સાહિત્યમાં નથી એવા દોષો જૈન સાહિત્યમાં છે

એવા પક્ષવાદ સામે જ મ્હારી દલીલ છે. વળી દોષદષ્ટિની પ્રવૃત્તિનો સાચો આશય એક જ ઘટે: સાહિત્યના નવા સર્જનને એવા દોષોથી બનતાં સુધી મુક્ત રાખવાનો. દોષને વિશે દોષત્વપ્રતીતિ ના થાય, દોષને વિશે પણ ગુણત્વપ્રતીતિ થાય, તો એવા અસમંજસ વાતાવરણમાં ઉદ્ભવતી નવી સાહિત્યસૃષ્ટિ પણ એવા દોષોથી કલંકિત જ બન્યા કરે. નવા થવાના જૈન સાહિત્યને, નવા થવાના જૈનેતર સાહિત્યના જેટલું જ, દોષકલંકોથી જેમ અને તેમ વિમુક્ત સ્ત્રવણું ઘટે, એ વાત તો સૌ સ્વીકારે. પરંતુ નવું સાહિત્ય—જૈન કે જૈનેતર—આ નિબંધની વિચારણામાં પ્રસ્તુત વિષય છે જ નહીં. આપણા વિચારણા જૂના, અને મોટે ભાગે કાંતો અપ્રકટ કાંતો પ્રકટ તથાપિ અજ્ઞાત જેવા સાહિત્યને માટે જ છે. આવા સાહિત્યને અજ્ઞાતમાંથી જાણીતું અને હસ્ત-લિખિત પ્રતિઓ રૂપ જ છે તેને મુદ્રાંકિત બનાવવું એજ આપણો વિષય છે. અને આમાં જૈન જૈનેતરનો ભેદ છેક અરથાને છે. જૂના જૈનેતર સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને જેટલા પ્રિય છે, તેટલા જ પ્રિય તે ભાષાપંડિતોને જૂના જૈન સાહિત્યના રક્ષણ સંશોધન પ્રકાશન અને ગુણાનુરાગ પણ થવાં જોઈએ. જૈન વાક્યમયની સાહિત્ય દૃષ્ટિએ ઉત્તમ કૃતિઓ બલે ઓછી હોય; જે ઉત્તમ કૃતિઓ હોય તે ગુણવત્તામાં બ્રાહ્મણ વાક્યમયની ઉત્તમ કૃતિઓથી બલે ઊતરતી હોય. ગુજરાતી ભાષા અને સાહિત્યનો ક્રમિક ઐતિહાસિક વિકાસ સમગ્રવામાં ઊંચી ઊતરતી જેટલી હોય તેટલી સર્વે જૂની કૃતિઓ કીમતી છે. જે છે તે એ. માણસ નવાં માળાપ પેદા કરી શકતો નથી, તેમ પાછલા સમયનું વાક્યમય નષ્ટ થયું કે તેની જગા બીજા કશાથી પૂરી જ શકતો નથી જે છે તે એ. અને અત્યાર લગી ચાલી રહ્યું છે તેવું દુર્લભ હજી પણ બીજા બેત્રણ દાયક ચાલ્યા કરશે, તો ઇ. સ. ૧૮૫૦-૬૦ લગી જેટલું હતું તેટલું ૧૮૯૦-૧૯૦૦ લગી રહ્યું નહીં, અને ૧૯૦૦ થી ૧૯૨૫ ની



વચમાં પણ આપણા ચાલુ ફર્લક્ષને લીધે કેટલુંક વધારે નહતું થયું, અથવા તો ૧૯૦૦ લગી હતું પણ હવે નથી એ દશાને પામ્યું. તે પ્રમાણે જ ખીજા ત્રીજા ચાળીશ વર્ષમાં પણ ચલાવું. તો આ ટૂંકા પ્રવેશક \* ની ગુજરાતી ભાષાપંડિતોને “ જુમલ કર જોડ ” આજીજી આટલી જ કે—કાલ-અજગરે જે ય પગ તો ગળ્યા છે એવી હાલ-મેહાલ આ ખીચારી સરસ્વતીના રક્ષણ માટે તેમણે નલાખ્યાનમાંનું પારધિકૃત્ય કરવાને બનતા વેગે ધાવું.

પૂણા, તા. ૩ માર્ચ ૧૯૨૭.

બલવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર

---

\* આ પ્રવેશક નિમિત્તે જૈન સાહિત્યની એક લઘુ સેવા કરવાનો પ્રસંગ આપવા માટે રા. રા. જીવનચંદ્ર સાહચંદ્ર જીવેરીનો આભારી છું.

કવિવર ઝુપભાગ્ય.

કર્તા:—રા. રા. મોહનલાલ દહીયંદ દેશાધ.

## કવિવર ઋષભદાસ

[શ્રાવક કવિ ઋષભદાસ એ મથાળાનો એક નિબંધ તા. ૧૦-૫-૧૫નો સુરતની પંચમ ગૂજરાતી સાહિત્ય પરિષદમાં મોકલ્યો હતો કે જે તે પરિષદના અહેવાલમાં અને જૈન શ્રવે. કૉન્ફરન્સ હેરલ્ડના સને ૧૯૨૫ના ખાસ ઐતિહાસિક અંક (૭-૧૮ અંક) માં પૃ. ૩૭૪થી ૪૦૧ સુધીમાં પ્રગટ થયો છે, તે લખાયે આઠ વર્ષ થયાં તે દરમ્યાન કેટલીક સફીકતો ઉપલબ્ધ થઈ છે તે ઉમેરી આખો નિબંધ ફીફાઈક કરી અત્રે મુકવામાં આવે છે:]

### ૧—કવિસમય.

૧—કવિશ્રી પ્રેમાનંદની પૂર્વે-૪. સ. સગરમા સૈકાના પ્રારંભમાંજ થયેલા એક સમર્થ જૈન શ્રાવક કવિ ઋષભદાસનો પરિચય કરાવવા માટે ઉદ્યુક્ત થયો છું. તેઓ ખંભાતનિવાસી હતા અને તેમણે ખંભાતમાંજ રહી અનેક ગૂજરાતી કાવ્ય-કૃતિઓ-રાસાઓ રચી ગૂજરાતી સાહિત્યમાં સમૃદ્ધ ફાળો આપી વિશિષ્ટ રચના મેળવ્યું છે.

૨—પ્રથમ તેમનો સમય વિચારતાં જન્મ સંવત્ કવિએ પોતાના કોષપણુ ગ્રંથમાં આપેલ ન હોવાથી અને મરણ સંવત્ ખ્રીજ સાધનથી મળી શકે તેમ ન હોવાથી અનુમાનપ્રમાણથી કામ લઈશું. તેમની પહેલી મોટી કૃતિ વ્રતવિચારરાસ સં. ૧૬૬૬ માં રચાયેલી છે. તેમાં સરસ્વતીની સ્તુતિ પ્રારંભે કરતાં પોતે જણાવે છે કે જેવું જોઈએ તેવું પિંગલ અને વ્યાકરણનું જ્ઞાન પોતાને નથી:—

પિંગલ ભેદ ન ઓલખું. વિગતિ નહી વ્યાકરણું,  
મુર્ખખમંડણુ માંનવી, હું સેવું તુઝ અર્થ.

૩—આમ કહી પોતાની નિરભિમાની વૃત્તિ અને દીનતા આ

કવિએ જણાવી છે. (કુમારપાલ રાસમાં પણ આજ વાત મૂકી છે. પૃ. ૧ કડી ૭) કવિ માટે પિંગલ અને વ્યાકરણનો સારો અભ્યાસ આવશ્યક ગણાય; ૧ આ કવિએ પોતાના આ પ્રથમ પ્રયાસમાં તે બાબતનો પ્રથમ ઉલ્લેખ કર્યો.

૪—આ પ્રથમ કૃતિના અંતે પોતાની ગૃહસ્થ સ્થિતિનું પણ વર્ણન ટૂંકમાં કરેલું છે કે:—

સુંદર ઘણારે દીસઘ શોભતા, બહધની આંધવ' જોડ્ય,  
બાલક દીસઘ રે રમતાં બારણઘ, કુટુંબ તણી કંઈ કોડ્ય.  
અવરી મહદધણી રે દીસઘ દૂઝતાં, સૂર તર ફલીકરે આર્ય,  
સકલ પદારથ મુઝ ધરિ મિં ભણ્યા, ધિર થઇ લછી રે નાર્ય.  
મહન મનોરથ માહારઘ જે હતો, તે ફલિકિ સહી આજ,  
શ્રીજિનધર્મ નિં પાસ પસાડિલઘ, મુજ સીધાં સહી આજ.

૫—એટલે પોતે બહુત બામની જોડવાળો, પાલકોનો પિતા, બહોળા કુટુંબવાળો, ગાય ભેંસનાં દૂઝણાં જેને ઘેર હતો એવો, લક્ષ્મીવંતા રહી સુખી ગૃહસ્થાશ્રમ સેવના હતા. તે પરથી સં. ૧૬૬માં તેમની ઉંમર ઓછામાં ઓછી ૨૫ વર્ષની ગણીએ તો સં. ૧૬૪ની આસપાસ તેમનો જન્મ થયો હોવો જોઈએ એમ સહેજે અનુમાન થઈ શકે.

૬—તેમની છેલ્લી કૃતિ સં. ૧૬૮૮ ની રોહિણીઆ રાસ મળી આવે છે. ત્યાર પછી થોડાં વર્ષો પોતે વિધવાન રહી વૃદ્ધાવસ્થા ધર્મ-ક્રિયામાં ગાળી હોય તો તે સંભવિત છે. ઉક્ત કૃતિમાં વિજયનાનંદસરિના

૧ કવિ દસપતરામ પોતાની પિંગલમાં જણાવે છે કે

પિંગલ પાઠ પઢ્યા વિના, કાવ્ય કરે કવિ કોય,  
વર્ષો વ્યાકરણ પિના વઢે, વાણી વિમલ નવહોય.

પોતે શ્રાવક હતા એમ જણાવે છે. તે સ્ફરિ સં. ૧૬૭૬ માં આચાર્ય પદ પામ્યા પછી સં. ૧૭૧૧ ગાં ખંભાતમાંજ સ્વર્ગસ્થ થયા.

૭. આ કવિ સં. ૧૭૦૦ સુધી વિદ્યમાન રહ્યા એમ મણીએ તો તેમનું આયુષ્ય લગભગ ૬૦ વર્ષ પ્રાયઃ ગણાય. તેમનો કવનકાળ તો સં. ૧૬૬૬ થી ૧૬૮૮ સુધીના ૨૨ વર્ષનો નિશ્ચિતજ છે. કવિના આયુષ્યકાલ દરમ્યાનજ કવિવર સમયસુંદરનો કવન-કાળ છે અને તત્કાલીન સ્થિતિ શું હતી તે સંબંધી ઉક્ત 'કવિવર સમયસુંદર' સંબંધીના મારા નિબંધમાં જોઇ શકાશે. (જૈન સાહિત્ય-સંશોધક ખંડ ૨ અંક ૩-૪, તથા આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૭ શ્લોક પ્રસ્તાવના.) મુખ્યત્વે કરી ઋષભદાસ પોતાની કૃતિઓમાં જહાંગીર (ખુરમ) પાત-શાહનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેના સમયની સ્થિતિ તપાસીશું.

## ૨. જહાંગીર આદશાહના રાજ્યની શાંતિ.

૮. દિલ્લીપતિ જહાંગીર આદશાહ (રાજ્યકાળ ઇ. સ. ૧૬૦૫થી ઇ. સ. ૧૬૨૭) ના રાજ્યની સીમા આઝમી પંજાબ અને કાશ્મીર સુધી અને માળવાથી ગૂજરાત સુધીની હતી.

૯. “અકબર અને જહાંગીરની રાજકીય નીતિ ધણીક વિષયોમાં મળતી આવે છે. હિંદુ અને મુસલમાન બંનેને સરખા હક આપવામાં, બંને ઉપર એકજ સરખી રાજનીતિ ચલાવવામાં બંને એક સરખા મત ધરાવતા હતા; પરંતુ અકબરનું એવું ધારણું હતું કે, હિંદુ, મુસલમાન બંનેને એકજ પંક્તિ પર મુકવા મારે, તેમના ધર્મને ઉત્તેજન આપવા અર્થે, માણસે પોતાનો ધાર્મિક જીવન અને ધાર્મિક લાગણીઓને સમાવી દેવી જોઈએ અને ધાર્મિક ભાવનાથી ખીલતા આત્મિક રંગને આછો કરી નાંખવો જોઈએ. અકબરને દરેક ધર્મ ઉપર આસ્થા હતી; બ્યારે જહાંગીર એમ સમજતો હતો કે કોઈ પણ માણસ પોતાના ધર્મમાં રહીને, તેમાં પૂર્ણ માન્યતા રાખીને પોતાના

ધર્મની ક્રિયાઓ પાળીને પણ પારકા ધર્મવાળા તરફ માનની લાગણીથી જોઈ શકે છે.

૧૦. “અકબરનો અમલ ધણોજ સુલેહબરેસો હતો, તેનું મુખ્ય કારણ એ હતું કે તેણે બળ અને કળથી પોતાની હિંદુ પ્રજાનાં મન મેળવી લીધાં હતાં. દેશી સંસ્થાનો સાથે લગ્નનો સંબંધ વધારી તેમની વિદ્યા અને તેમના ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમભાવના બતાવી, તેમના પર પૂર્ણ ભરંસો રાખી, તેમને મોગ મેટા ઝોઢાંઓ આપી તેમનો અનિ ઉપ-યોગી પ્રેમ સંપાદન કરી, તેમને રાજ્યમાં મદદગાર કરી લીધા હતા. જહાંગીરે રાજ્યાભિષેક થયા પછી પોતાના પિતાના પગલેજ ચાલવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. મરણપર્યંત તે નિશ્ચય તેણે પાળ્યો પણ ખરો.

૧૧. “જહાંગીરને નાનપણથી વિદ્યા તરફ ધણો પ્રેમ હતો. જહાંગીરના સમયમાં જહદરૂપ (વિજયદેવસૂરિ!) નામે એક વિદ્વાન જતી ઉજ્જવન પાસે આવેલી એક ઉજ્જડ પહાડની શુદ્ધમાં રહેતો હતો. અહિં આ ત્રણ માઇલ સુધી સ્વારી જઇ શકે તેવું સ્થાન નહોતું, છતાં પણ જહાંગીર વારંવાર પગે ચાલી તેની પાસે જતો અને તેની સાથે વદ્યવિવાદ કરવામાં પોતાનો અમૂલ્ય વખત ગુજારતો. તે જ્યારે જહદરૂપનું વર્ણન કરે છે ત્યારે તેના શબ્દો બતાવી આપે છે કે તે જહદરૂપ પ્રત્યે શુદ્ધ અંતઃકરણનો ભાવ રાખતો. છ છ કલાક સુધી તેની સોજનમાં જહાંગીર રહે છે.

“જહાંગીરનો અદ્વત્ત ન્યાય, તેનો પ્રજા તરફનો પ્રેમ અને તેમના કલ્યાણાર્થે લેવામાં આવતા ઉપાયોમાં મહાન અકબર સિવાય કોઇપણ રાજા તેની બરાબરી કરી શકે તેમ નથી.”

—જહાંગીર અને તુઝક જહાંગીર

[વસંત-શ્રાવણ ૧૯૧૬]

૧૨. દુકમાં અકબર આદેશહના વખતમાં ગુજરાત સર્વતઃ શાંતિ, અને શાંતિ ફેલાઈને જહાંગીરના વખતમાં લગભગ જમી ગઇ

હતી. આવા વખતમાં કાવ્યધારા કિછળે એ સ્વાભાવિક છે એમ કાણુનો મત છે. ૧ તો અત્ર જણાવવું યોગ્ય થઈ પડશે કે કવિ કદામદાસ ખંભાતમાં રહીને આટલી બધી સંખ્યામાં કાવ્યકૃતિઓ કરી શક્યા એ શાંતિનું ચિન્હ સૂચવે છે. આના સમયમાં અનેક જૈન કવિઓ નામે નયસુંદર, સમયસુંદર આદિ મહાકવિઓ તેમજ બીજા નાના કવિઓ અનેક થઈ ગયા છે અને આખો સતરમો સૈકો લક્ષ્યું તો પ્રશ્ન મળી આવે તેમ છે. ૨

### ૩. મૂળ ગામ-ખંભાત.

૧૩. કવિ કદામદાસ પોતાના નિવાસસ્થાન-વતન તરીકે ખંભાત જણાવીને જ અડકતા નથી, પરંતુ પોતાની લગભગ બધી કૃતિઓમાં તેનું સુંદર વર્ણન આપે છે. શ્રેષ્ઠિક રાસ, તેમજ દિનાશિકા રાસ, ભરતેશ્વર રાસ, ખાલુખલિ રાસ, હીં-વિજય સુરિ રાસ અને મલ્લિનાથ રાસ એ સર્વમાં તેનું વર્ણન ન્યૂનાધિકતા સહિત લગભગ એક સરખું આવે છે. અને તે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી હોવાથી અત્રે તેનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય થશે.

(૧) તપન તરપોલીકું કોટ બરજિં મજ્યો,

માયર લહર્કરિં મહુ વહાંજુ આવહ,

૧—જો કે જર્મન ફિલસૂફ ‘નીશે’ નો મત જુદો છે કે યુદ્ધના—મહાત્ કલહના પ્રસંગોમાં પ્રતિભાશાળી રચનાઓ અને છે અને ખરા કવિઓ પ્રકટે છે.

૨—જુઓ (૧) જૈન રાસમાળા પ્ર૦ મનઃસુખલાલ કિ. મહેતા (૨) મારી તે પર પૂરવણી (૩) મારો ‘જૈનગૂર્જર’ કવિઓ ભાગ ૧ લો—એ ત્રણેના પ્રકાશક જૈનશ્રવેતામ્બર કોન્ફરન્સ—પાયધુની. મુંબઈ.

વસત વિવહારીઆ, કનકકોડે બર્ચાં,  
 ઉડિ પરભાતિ જિનમંદિર જાવઘ,  
 શ્રીઆ દેવગુરતણા ગુણહી જાવઘ—  
 પ્રવર પ્રાસાદ પંચાસીઆ પ્રણુમીધ  
 પોશાલ બહધતાલીસ દીસદી,  
 ગાયરી મુગમ ને સાધનિં અહીકણિં,  
 અહીઆ રદતાં મુની મનહી વીસદી,  
 તેહ જાણો તુમહે વિસાજ વીસદી—  
 પૌષવ પ્રાસાદ વ્યાપાર પાસદા સદી,  
 શાદ પાસદા લીધ રવાદ રમીઆ,  
 ઝુપમ કદદા નેદ જગમાંદ ધના સદી,  
 જેઆ ત્રંબાવતી માંદિ વસીઆ  
 શાસ્ત્ર સુણવા નર જેઆ રસીઆ—  
 —શ્રેણિકરાસ સં. ૧૬૮૨.

૧૪. હીરવિજયસરિ-હિતશિક્ષા-મસ્તિનાથ રાસમાં લાંબું વર્ણન  
 નીચે પ્રમાણે છે:—

(૨) ગુર નામિં મુઝ પોહોતી આસ, ત્રંબાવતીમાં કીધો રાસ,  
 સકલ નગર નગરીમાંહિ જોય. ત્રંબાવતી ને અધિદી હોય.  
 સકલ દેશ તણો શિષ્યગાર, ગુજ્જર દેસ નર પંડિત સાર.  
 ગુજ્જર દેશના ૪ પંડિત બદ્ધ, અંભાયતિ અગતિ દારધ સદ્.  
 જિહાં વિવેક વિચાર અપાર, વસધ લોક જિહાં વણું અહાર.  
 એલપાદ જિહાં વરણાવરણ, સાધુ પુરુષનાં પૂજધ ચરણ.

૪-૮ આને બદલે મુદ્રિત હિતશિક્ષાના રાસમાં જોડણી સુધારી જે સખદો  
 આખા છે તે જવા દઇએ તો પાકાંતર આ પ્રમાણે આપવા છે:—૪ નગરજ



વસઇ લોક વાડે ધનવંત, પહિરઇ પટાલાં નારિ ગુણવંત,  
કનક તણા કંદોરઃ જડયા, ત્રિપ્ત આંગણે તે પુહુલા ધડયા.

હીર તણા કંદોરઃ તલધ, કનક તણાં માહલીઆં મલધ,  
૫ રૂપક સંકલિગિં બી ખરી, સોવન સાંકલો ગલિ કિતરી.

વડા ૧ વાગીઆ જિહાં દાનાર, સાચૂ પાધડી આંધી સાર.  
લાંબી ગજ બાંધું પાંત્રીસ, વાધંતા હરપમ કર સીસ.

ભરવની એગતાઈ બ્યાહિ, ઝીણા ઝગા પહિયાં તે માંહિં,  
છટી રેસમી ૭ કહિઈં ભજી, નવ ગજ લંચ સવા તે ગજી,

ગિપરિ ફાલીઈં આંધઇ કાઇ, ચ્યાર રૂપકઆનું તે જોઇ,  
કાઇ પછેવડી કાઇ પાંમરી, ૮ સાઈ રૂપકઆની તે ખરી.

પહિરિ રેશમી જોડ કભાય, એક શત રૂપ આ તે થાઇ,  
હાથે બહિરયા બહુ મુદ્રિકા, બ્યાબ્યા નર બાણું સ્વર્ગ યકા. ૪૯

પગે બાણુડી અતિ સુકમાલ, શ્યામ વર્ણુ સખલી તે જાલ,  
તેલ ફૂલ સુગંધ સનાંન, અંગિ વિસેપન તિલક નિ પાંન. ૫૦

એહવા પુરૂપ વસિં જોણિ હાલિ, સ્ત્રોની શોભા કહી ન જાય,  
રૂપિં રંભા બહુ શિણુગાર, ફરી કિતર નાપઇ ભરતાર. ૫૧

અસ્યું નગર તે અંબાયતી, સાયર લહિરિ જિહાં વ્યાવતી,  
વાહાંજી વધારિ તણો નલિ પાર, હાટે લોક કરિં વ્યાપાર. ૫૨

નગરકોટ નિ ત્રપોલીઈં, માંણિક્યોક બહુ માંણસ મથ્યું,  
વોહોરમ કુંલી ડોડી સેર, આલમ દોકડા તેહના તેર. ૫૩

---

૫ બાંધી ખલખલતી હાથે ખરી, ૬ વ્યવહારી ૭ ત્રીજી, ૮ નિત્ય  
હી વંદે અણુગાર.

ભોગી કોઈ અસ્યા જિહાં વસઈ, દાંત વરઈ પાછા નવિ પસઈ,  
 ભોગી પુરૂષ નિ કરણાવંત, વાણિગ કોડિ તુ અધ્યાજંત. ૧૫૪ x  
 પથુ પુરૂષની પીડા દરિ, માંઝા નરનિં સાજી કરિ.  
 અગ્ન મહીપની કરિ સંભાલ, શ્રાવક જીવદયા પ્રતિપાલ. ૧૫૫ x  
 પંચ્યાસી જિનના પ્રાસાદ, રવજ તોરણુ નિહાં ઘંટાનાદ,  
 ઉપન્તાલીસ જિહાં પોપધશાલ, કરમં વપાણુ મુની વાચાલ. ૫૬  
 પડિક્કમાણું પોપધ પૂગનય, પુણ્ય કરતાં વદા જય,  
 પ્રનાવના વ્યાખ્યાનિં જ્યાંદિં, શાદામી વત્સલ્ય હોઈ પ્રાંદિં. ૫૭  
 કપાશગે દેદઈ નિ દાટ, અત્યંત દૂરિ નહિ તે વાટ,  
 કડિલ ગોચરી સોહિયા આંદિં, મુની અદિં રદિવા કોડિ પ્રાંદિં. ૫૮  
 અસ્યું નગર ત્રાંચાવતી વાન, હીનતણે નિહાં જેડયો રાસ,  
 ચાતશા પુનમ નગરનો ઘણી, ન્યાય ન નિ તેલનિં અતિ ઘણી. ૫૯  
 તાસ અમલિ કાંધે મિં રાસ, સાંગણુ સુત કવી ઋપબદાસ,  
 સંવત સોલ પંચ્યાસીઠિ તસિં, આસો માસ દસમી દિન તસિં. ૬૦

૧ x હિ શિક્ષા રાસનાં મુદિત પ્રત સરખાવનાં x ચિન્હવાળા  
 પા. ૫૫ એ કડીએ, તથા ૫૭ થી ૬૧ સુધીની કડીએ તેમાં નથી,  
 અને તેના કરતાં હીરનિજયસરિ રાસમાં વધુ છે, આટી અધું સરખુ  
 કે. હેલ્લે કડી એવી છે કે “ એ નગરીની ઉપમા ઘણી, જહાંગીર  
 વેદનો ઘણી, એ ત્રાંચાવતી માંહે રાસ, જેડંતા મુજ પહોતી આશ”  
 અને તાહાનરમાં. ૨. કંઠપુરીયું કરતા વાદ. ૩. પોપધશાલા જિહાં  
 પડુ વાલ, એ પ્રમાણે છે. રાક્ષિનાથના રાસમાં ‘ ચિદમ્બતાલીસ જહા  
 પોપધશાલ ’ એમ છે.

ગુરુવારિં મિ કાધો અબ્યાસ, મુઝ મન કેરી પુહોતી આસ,  
શ્રી ગુરનામિં અતી આનંદ, વંદો બિજ્યાનંદ સરિંદ. ૬૧

—૧૬૧૧વિજયસરિ રાસ. રમ્યા સં. ૧૬૮૫.

૧૫. આ રીતે ખંભાત સંબંધી વર્ણન પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભરત-  
બાહુબલિના રાસમાં જૂદીજ રીતે વર્ણન કર્યું છે તે જોઈએ:—

ધનાશ્રી.

- (૩) જિહ્વાં બહુ માનવનો વાસે, પહેંચે મહુ મોતી આશો;  
ભૂખ્યો કો નવિ જય, ઘેરે ઘોડા ગજ ગાય. ૧
- મંદિર મોટાં છે આંદિ, બહુ ઝહિ દોસે છે ત્યાંદિ;  
ઇંદ્ર સરીખા તે લોડા, કરતા પાવનો પોંખા. ૨
- ધર ધર સુંદર નારી, દેખી રંભા એ હારી;  
વસ વ્યવહારીઆ ખંડોળા, પહેંચે મન તણા ડોડળા. ૩
- વાહાણુ વખાર વ્યાપારી, ટપખ વહેલ તે સારી;  
સાયર તણાં જળ કાળાં, આવે મોતી પરવાળાં. ૪
- નગર ઝંખાવતી સારો, દુખિયા નરનો આધારો;  
નિજ પુર મુકામ આવે, તે અહીં બહુ ધન પાવે. ૫
- ઇસુ અનૂપમ ગામ, જોહનાં બહુ છે નામ;  
ઝંખાવતી પિણુ કહિયેં, ખંખનગર પિણુ લહિયેં. ૬

૧ આ રાસની હસ્તલિખિત પ્રત સંવત્ ૧૭૨૪ ના ભાદ્રવા  
શુદ્ધ ૮ શુક્રવારની મુનિ સુરવિજયે સાદડી નગરમાં લખેલી પ્રાપ્ત થઈ  
છે તેમાંથી અક્ષરશઃ આ ઉલ્લેખ મૂક્યો છે. આથી પ્રાચીન જોડણી  
સમજી શકાશે. અને અને ૫ તરીકે મૂકાનો, તે અને એવા એકારાંત  
શબ્દો છકારાંત તરીકે મૂકાતા હતા. કડીના નંબર પછી તેમાં છે તે  
પ્રમાણે મૂક્યો છે.

ભોભાવતી પિણુ હોય, નગર લીલાવતી જોય;	
કર્ણાવતી પિણુ ગાણું, ગઢ મઢ મંદિર વખાણું.	૭
નગર ચોરાસી ચહુટાં, શોભતં હાટ તે મોટાં;	
ઝવેરી પારખ સારા, ખેસે દોસી દંતારા.	૮
વિવિધ વ્યાપારિયા નિરખો, જોઈ ત્રપોળિયો હરખો;	
મોટી માંડવી પુરજો, દાણચોરી તિહાં વર્જો.	૯
નગરી (નાં) લોક વિવેકી, પાપ તણી મતિ છેકી;	
પૂજે જિનવર પાય, સાધુ તણા ગુણુ ગાય.	૧૦
નહી કોઈને દિપવાદ, પંચ્યાસી જિન પ્રાસાદ;	
મોટી પોષધશાળ, સંખ્યા તેહની ખેતાળ.	૧૧
ખહુ હરી મંદિર જોય, અહીં પટ દર્શન હોય;	
નહી કોઈને રાગદ્રેષ, વસતા લોક અનેક	૧૨

કહા.

નજ અનેક પુરમાં વસે, નહીં નિંધાની વાત,	
ખહુ ધન ધાન્યે તે ભરી, વસ્તુ અનૂપમ સાત.	૧
વહેલ વરઘોડો વીંઝણો, મંદિર ગણિ માત,	
ભોજન દાળ ને ચૂડ્યા, એ સાને ખંભાત.	૨
ખહુ વસ્તિથી દીપતું, અમરાપુર તે હોય,	
શાહ જહાંગીરજ પાતશાહ, નાય નગરનો જોય.	૩
નગર ભણું ત્રંખાવતી, દિન દિન ચઢતો વાસ,	
ઋષભ કહે તિહાં જોડીઓ, ભરતેશ્વરનો રાસ.	૪

- ભરતખહુઅલિ રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ મૌ. ૩ પૃ. ૧૦૩-૧૦૫

૧૬. આ નિબંધ મૂળ લખાયો ત્યારે એટલે સન ૧૯૧૫માં ખંભાત

નામ કેમ પડ્યું તેને માટે ગૂજરાતી સાહિત્યના માસિકોમાં જૂદા જૂદા વિદ્વાનો તરફથી ચર્ચા ચાલી હતી પણ ખુમારની સંવત્ સત્તરમા સૈકામાં રચના કેવી હતી, ત્યાં જનસ્થિતિ, રાજસ્થિતિ, લોકોના પહેર-વેશ તે વખતે કેવા પ્રકારનાં હતાં, તે જાણવું વિશેષ ઉપયોગી થશે. ઉપરનાં વર્ણનો તાદૃશ અને કવિકલ્પનાજન્ય અતિશયોક્તિથી રહિત છે. જનસ્થિતિ જણાવતા આપણા કવિ, લોકો કેવી જાનના ધરણ્યાં (ત્રણ આંગળ પહેળાં એવા કદોરા, સોનાનાં માદળીયાં, સોના રૂપાની સાંકળી, હાથમાં વીંટી તે એરખા વગેરે) પહેરતા હતા. લૂગડાં (પટાળાં, ત્રીણા જંગા-જંઘા, કંઠે રેશમી દોરા-છડી, તે ઉપર પછેડી અગર ફાળીયું અગર પાંમડાં, ઓઢવાની શાલ, માથે આંધવાની પાત્રીજ ગજ લાંબી પાંધડી વગેરે) પહેરતા, પગે કાળા ચામડાના સુંવાળા જોડા પહેરતા—એ સઘળું યથાસ્થિત દર્શાવે છે. ઘરે જાળીવાળાં હતાં. ખુમાર પાસે દરિયો હતો અને મોતી પરવાળાં ઉપરાંત અનેક જાતનાં માલ વહાણો મારફત આવતો અને જતો—આથી વેપારીઓ પુષ્કળ હોષ ધણી દુકાનો અને વખાર રાખતા. વેપારીઓમાં ઋવેરી, પારખ, દોશી વગેરે હતા. સિકકામાં રૂપિયા અને દોકડા વાપરતા. નગરને ત્રણ પોળ—દરવાજાવાળો કોટ હતો તેમા ચોરાશી ચોટાં હતાં અને વચમાં મોટો ચોક હતો કે જે ‘માણિકચોક’ તરીકે ઓળખાતો. માલનું દાણુ લેવા માટે મોટી માંડવા હતી અને અંદર હુવાયી મજબૂત દુરખે બાંધેલ હતો. જૈનોની વસ્તી ધણી હતી એ તેમાં ૮૫ દેરાસરો અને ૪૨ કે ૪૫ પૌષધશાળા-ઉપાશ્રય હતાં એ વાત પરથીજ જણાય તેમ છે. આ સિવાય અન્ય ધર્મોનાં—હરિમંદિરો ઘણાં હતાં અને જૂદાં જૂદાં દર્શનના પંડિતો પણ હતા—અરુપરસ રાગદ્વંષ નહિ હતો—ત્રેમ હતો. જૈનોમાં ધનાઢ્યો ધણા હતા અને તેથી પ્રાયઃ ધણાં ‘રયામીવા-ત્સલ્ય’ (જમણુવાર) થતાં, તેમજ વરા-વિવાહ કારજ આદિ પ્રસંગો પર અને દાન કરવામાં અતિ ધન ખર્ચતા. તે શ્રાવકો ધાર્મિક ક્રિયા

ધણી કરતા અને મુનિઓના રાગી હોઇ તેમના વ્યાખ્યાન—કૃષ્ણ-દેશ પ્રેમથી શ્રવણ કરતા. ન્યાયી લોકપ્રિય જહાંગીર આદશાહ (સને ૧૬૦૫ થી સને ૧૬૨૭) નો શાંત અમલ હતો તેથી રૈયત ધણી સુખી હતી, વસ્તુની સોંધારત સારી હતી અને વેપાર ધીકતો હોઇ ખંભાત 'દિન દિન ચઢતો વાસ'—આપાદ થતું જતું હતું.

૧૭. ખંભાતની જે સાત ચીજ વખણાતી તે જણાવી છે કે:—  
વહેલ વરધોડો વીંજણો, મંદીર જલિ ભાત,  
ભોજન દાલ ને ચૂડલો એ સાતે ખંભાત.

૧૮. આ નગરનાં ખંભનગર, ત્રંખાવતી, લોગાવતી, લીલાવતી, કર્ણાવતી—એ જૂદાં જૂદાં નામ છે તે વાત પણ ઐતિહાસિક ગ્રંથોમાં વધારો કરે છે. આપણે ત્રંખાવતી નગરી અને તેમાંના માણેક-ચોક વિષે ૧૧ લોકવાર્તાઓ ધણી સાંભળી છે તો તે જનકથાનું વર્ણન કદાચ આ ખંભાત નગરની અપેક્ષાએ હોય. સંવત્ સત્તરમા સૈકાના ખંભાતનો ખ્યાલ કવિવર્ણનથી ચારી રીતે પ્રાપ્ત થયો.

#### ૪. કવિના સમર્થનમાં ખંભાતનાં અન્ય વર્ણન.

૧૯. આ વર્ણનના સમર્થનમાં યીજ ઇતિહાસમાંથી ખંભાતની આ સમયની રિયતિ પરત્વે જે જણાવેલ છે તે અત્ર નોંધવું અસ્થાને નહિ થાય.

૨૦. સુરપ્રાન નામનો હકીમ અકબર આદશાહની દવા કરતો હતો તેને જહાંગીરે અમીર બનાવ્યો હતો. આ ઇસમ ઇ. સ. ૧૬૦૮ (સંવત્ ૧૬૬૪) થી સુરત અથવા ખંભાતની હાકેમી કરતો હતો. ઇ. સ. ૧૬૧૬ (સંવત્ ૧૬૭૦) માં આદશાહે તેને ગુજરાતનો સુબેદાર નીમ્યો અને મદમદ સહીને તેનો દિવાન નિમ્યો. બીજે વર્ષે (૧૬૧૭) જહાંગીર આદશાહ દોહદના જંગલમાં હાર્યાનો શિકાર કરવા ગુજરાત

આવ્યો. ઝાડી થીય હોવાથી માત્ર બાર દાથી પકડાયા; પછી સાંથી બાદશાહ ખંભાત આવ્યો. બાદશાહ પોતાની નોંધમાં લખે છે કે ખંભાતના બંદરમાં માત્ર નાનાં વહાણ આવી શકે છે. ખંભાત મુકામે બાદશાહે સોનાની મહેર કરતાં વીસગણા વજનના સોના અને રૂપાના ટાંક પાડવાનો હુકમ કર્યો.

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૯૫.

૨૧ ખંભાત વિષે સત્તરમા સૈફનાં યુરોપિયન મુનાફરો નીચે પ્રમાણે લખી ગયા છે. ખંભાત (અને ૧૫૯૮) માં વેપાર એટલો બધો છે કે જો મેં તે જાને જોયો ન હોત તો એટલો વેપાર ત્યાં હોય એમ હું માનત નહિ (સીઝરફિન્); (સને ૧૬૦૩ માં) એ શહેર ઘણીજ વસ્તીવાળું અને ઘણાં મોટાં પરાંવાળું છે અને ત્યાં વહાણ ઘણાં એકઠાં થાય છે—[ડાલાવેલી]; [સને ૧૬૩૮ માં] સુરત સાથે સરખામણી થાય નહિ એટલું બધું સુરતથી મોટું ખંભાત છે—(એડેલરફો); (સને ૧૬૫૧ માં) સુરતથી બમણું મોટું ખંભાત હતું. (એડેલીયસ)

—ગુજરાતનો અર્વાચીન ઇતિહાસ પૃ ૨૫૩.

૨૨. ગુજરાત સંસિંચદમાં ૨૫૪-૨૫૫ પૃષ્ઠ પર જણાવેલું છે કે:—

ઇ. સ. સોળમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પુરાઇ જવાથી ફક્ત નાનાં વહાણોજ અને તે પણ મોટા જીવાળ વખતે ખંભાત આગળ આવી શકતાં. આથી કરીને ખંભાતથી જો કાંઇ માલ બહાર દેશ ચઢતો અથવા બહાર દેશથી આવતો તે બધો દીવ, ઘોઘા, અને મંધાર બંદરે અટકતો અને ત્યાંથી નાની હોડીમાં ભરી તેને ખંભાત લઇ જવામાં આવતો. આટલું છતાં પણ એ સદીમાં ખંભાતને વેપાર જેવો પાછલી સદીમાં હતો તેવોજ રહ્યો. પુષ્કળ માલ આયાત અને જાયાત થતો. આ બધામાં સુતરાઈ કાપડ ખંભા-

તથી એટલું બધું તો ચઢવું હતું કે તે વખતે ખંભાતને આખી દુનીઆનું વસ્ત્ર કહેતા હતા. આ વખતે ખંભાતના વેપારીઓમાંના કેટલાએક હિંદુ ને કેટલાએક મુસલમાન હતા. હિંદુ વેપારીઓની આડત ધણી મુલખમાં હતી. કેટલાએક શીરગી વેપારી પણ આવતા યુરોપીઅન વેપારીને માત્ર વેચવો યા ખરીદવો હોય તો તેમને દલાલ શોધવો પડતો. દલાલો વાણિયા હતા અને તેઓની સાખ સારી હતી. આ સદીમાં ખંભાત સિવાય કાઠીયાવાડનું માંગરોળ અને અમદાવાદ એ મોટાં વેપારનાં મથક હતાં.

૨૩. આ સ્થિતિ સાથે વર્તમાન સ્થિતિ સરખાવીએ તો મહંતર ફેરફાર છે. એક વખતનું આખાદ ખંભાત બહાર પતન પામી હાલ કંગાલ શહેર જણાય છે.

૨૪. આનું કારણ એક જર્મન પ્રવાસી ટિફેન્ટલર સને ૧૭૫૧ માં તેની સ્થિતિ જોઇ નીચે પ્રમાણે આપે છે:—

Tieffentaller reached Kambay 29° 7' on 14th January 1751 and found the once flourishing city much decayed; and he gives the reason for it. "Everyone knows"—so he tells us—"that seven years ago the highwater used to rush a rider fleeing away at full speed. But now it advances quite smoothly and beats very gently against the ships except at spring tide or in the monsoon. This wonderful change is due to the disappearance of a sandbank at the entrance, which used to pile up, for a time, the flood coming from the south, until the waves, thus



increased in force and volume, wheeled round the bank into the harbour. Since then the harbour has become sandlocked and the ships, which formerly came right upto the city walls, must now moor half a coss outside the town. Kambay was thus doomed as a seaport and its population was dwindling away.—East and West Vol. V. No 53 p. 270.

૨૫. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૨૫૬ પર જણાવેલું છે કે:—  
‘ ઇ. સ. સત્તરમી સદીમાં ખંભાતના અખાતના મથાળા આગળનો ભાગ પૂરાઈ જવાથી, ઉત્તર ગૂજરાતમાં ધણી અવ્યવસ્થા હોવાથી, સને ૧૬૦૦ માં મસ્કતના આગમોએ દીવગંદર પાયમાલ કરવાથી, યુરોપના વેપારીઓની કંપની આવવાથી અને નકકે મનઆવ કરવાનું મથક સૂરત હોવાથી સૂરત આખા ગૂજરાતમાં મોટું વેપારનું મથક થઈ પડ્યું’ (આ રીતે ખંભાત ધીમે ધીમે ઘસાતું ગયું )

#### ૫. વંશપરપરા-પિતામહ મહિરાજ સંધવી.

૨૬. કવિ ઋષભદાસ પોતે વીસા પ્રાગ્વંશીય (પોરવાડ) વણિક હતા. તેમના પિતામહનું નામ મહિરાજ હતું. તેના સંબંધી પોતે જણાવે છે કે:—

(૧) દીપ જંબુઅ માંદિ ખેત ભરયિં બલુ,

દેશ ગુજરાતિઆં સૌય ગાયસ્થું,

રાય વિલ વડો ચતુર જે આવડો,

નગર વિસલ તેણુઈ વેગે વાસ્થું.

—પ્રતિયાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

- (૨) જાંબુદ્રીપ અનોપમ કહીઈ, ભરતખેત્ર ત્યાહા જાંબુરે,  
દેસ ઝુઝર ત્યમાહિ અતિ સાર, નગર વીસલ વખાણુરે,  
સોય નગરમાહિ વીવહારી, નામ બલ મહીરાજરે,  
પ્રાગવંશ વડો તે વીસો, કરતા કિત્યમ કાજરે.

—સ્થૂલબદ્ર રાસ.

- (૩) શ્રી સંઘવી મહારાજ વખાણું, વીસલ નગરના વાસીજી,  
વડા વિચારી સમકીતધારી, મિથ્યામતિ ગમ નહાસીજી.

—સમકીતસાર રાસ.

૨૭. મહિરાજ વિસલનગર-વીસનગરના વતની હતા. ગૂજરાત સર્વસંગ્રહ પૃ. ૫૧૪ માં જણાવ્યું છે કે ‘આ વીસનગર કેટલાક કહે છે કે વિસલદેવ વાઘેલાએ (મ. સ.) ૧૨૪૩-૧૨૬૧ ની વચ્ચેમાં વસાવ્યું અને કેટલાક એમ કહે છે કે વિસલદેવ ચોદાણે ૧૦૬૪ માં વસાવ્યું ? આધણા કવિ તો એમજ કહે છે કે વિસલદેવ ચાવડાએ વસાવ્યું અને તે યરાબર લાગે છે.

૨૮. પિતામહ મહિરાજના સંબંધે કવિ વિશેષમાં એ જણાવે છે કે:—

- (૪) સંઘવી શ્રી મહિરાજ વખાણું, પ્રાગવંશ વડ વીસોજી,  
સમકીત સીલ સદાશ(ય) કહીઈ, પુણ્ય કરે નિસદ્દીગોજી,  
પડીકમણું પુજા પરભાવના, પોષધ પરકપગારીજી,  
વીવહાર શુદ્ધ ચૂકે નહિ ચતુરા, શાસ્ત્ર સુઅર્થ વિચારીજી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

- (૫) આવક તેહનો પ્રાગવંસિં વડો, નામ મહિરાજ સંઘવીજી કહીઈ,  
જ્ઞાન નઈશીલ તપ ભાવના ભાવનાં, સમકીત શીલવ્રતધાર લહીઈ.

—વૃત્તવરસ સં. ૧૬૭૬.

- (૬) પ્રાગવંસિ વડો સાહ મહીનાજ જે, સંધવી તિલક સિરિ સોય ધરતો,  
શ્રી શૈત્રુંજય ગિરનારે ગિરિ આખૂએ, પુણ્ય જાણી બહુ યાત્રા કરતો.

—ક્ષેત્રસમાસ રાસ સં. ૧૬૭૮.

- (૭) પ્રાગવંશે સંધવી અદિરાજે, તેહ કરતો જિનશાસન કાળે,  
'સંધપતિ' તિલક ધરાવે સારો, શૈત્રુંજય પૂજી કરે સફલ અવતારો.  
સમકિત શુદ્ધ વ્રત ખારનો ધારી, જિનવર પૂજી કરે નિત્ય સારી,  
દાન દયા ધર્મ ઉપર રાગ, તેહ સાધે નર મુક્તિનો માગ.

- (૮) પ્રાગવંસિ વીસો વિખ્યાત, અદિરાજ સંધવી મુખ્ય કષ્ટહૃત વાત.

—મત્રીનાથ રામ સં. ૧૬૮૫.

૨૯. આ પરથી જણાય છે કે અદિરાજ પોતે સંધ કાંઠી સંધવી-સંધપતિ થયા હતા અને પોતે શૈત્રુંજય (પાલીનાથ), ગિરનાર (જૂનાગઢ) અને આખૂતી યાત્રાઓ કરી હતી. વિશેષમાં તેઓ હંમેશાં જિન પૂજી કરનાર, શ્રાવકના ગર વ્રત ધારી, આવશ્યક ધાર્મિક ક્રિયા-પ્રતિક્રમણ પૌષધાદિ કરનાર, દાન દયા અને ધર્મના રાગી જિનશાસનનાં કાર્યો કરનાર ચુસ્ત શ્રાવક હતા.

## ૬. પિતા સાંગણુ સંધવી અને માતા સરૂપાદે.

૩૦. કવિના પિતા સાંગણુ વિમલનગરમાં રહેતા હતા અને પછી ત્યાંથી ત્રંબાવતી એટલે ખંભાતમાં જઈ વસ્યા.

- (૧) સોય નયરિ વસિ પ્રાગવંસિ વડો, અદિરાજ નો સુત તે સિંહ સરિખો,  
તેહ ત્રંબાવતી નગર વાસે રહ્યા, નામ તસ સંધવી સાંગણુ પેખો.

—વ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાળ રાસ.

- (૨) તેહના સુત છિ સીદસરિખા, સાંગણુ સંધવી નામરે,  
પૂત તણી અરણી તે કરતા, ધરતા જિનવર ધ્યાનરે,

અનુકરમિ સંઘવી જે સાંગણુ, ત્રાંયાવતીમ્હા વાસરે,  
તેહનો સુત એ રાસ નીપાધ, કવીતા ઋષભદાસરે.

—સ્થૂલભદ્ર રાસ સં. ૧૬૬૮.

(૩) મહેરાજનો સુત સંઘવી સાંગણુ, વીસલનગરનો વાસીજી,  
જૈન ધર્મ માંહિ તે ધોરી, ન કરે વિકથા હાંસીજી,  
ત્રત આર ભણાવે લખનરે, જીન પૂજે ત્રણિ કાલ જી,  
પરરમણી પરધનથી અલગા, ન દીએ પરને આલ જી.  
તપ જપ કીરયા કહીને ન ચૂકે, મૃષા ન બોલે પાંહિ જી,  
કર્મયોગે આવ્યા ઉતેહોરા, નગર ત્રાંયાવતી માંહિ જી.

—જીવવિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૪) તેહનો પુત્ર ભલ સંઘવી સાંગણુ. દ્રવસ ત્રત સમકિત સાથિં,  
પોષધ પૂન્ય ઉપવાસઅહુ આદરઈ. અરિહંત પૂજ્ય નિત આપ હાથઈ.

—નવતત્ત્વ રાસ સં. ૧૬૭૬.

(૫) પુત્ર ભલ તેહનો સંઘવી સાંગણુ, સમકીતધારી અ વિરત ધોરી,  
દાન ને શીલ તપ ભાવના ભાવતાં, જેહની મતિ છે સદાય ગોરી.

—ક્ષેત્રસમામ રાસ સં. ૧૬૭૮.

(૬) તાસ પુત્ર છઈ નયન ભલેરા, સાંગણુ સંઘ ગણ ધોરી જી,  
સંઘવતિ તીલક ધરાયાં તેણુઠ, વાધી પૂન્યની દોરી જી,  
આર વરતના જે અધિકારી, દાન શીલ તપ ધારી જી,  
ભાવિં ભગતિ કરમ જિન કરી, નવિ નરખમ પરનારી જી,  
અનુકરમિ સંઘવી જે સાંગણુ, ત્રાંયાવતી માલ આવે જી,  
પોષધ પૂણ્ય પઠાકમણૂં કરતા, દાદશ ભાવના ભાવમ જી.

—સમકીતસાર રાસ સં. ૧૬૭૮.

- (૭) મહિરાજને સુત સંધવી સાંગણ, પ્રાગ્વંશીય પ્રસિધ્ધિરે—  
 દાન શીલ તપ ભાવના ભાવે, શ્રી જિનના ગુણુ ગાવે;  
 સાધુ પુરુષને શીષ નભાવે, જિન વચને ચિત્ત લાવેરે—  
 દાદશ વ્રત તથા તે ધારી, જિન પૂજે તથુ કાલ,  
 પોષધ પડિકમણ્યાં પૂન્ય કરતા, જીવદયાપ્રતિપાલરે—  
 સંધવી સાંગણનો સુત કવિ છે, નામ તસ ઋષભજ્ઞદાસ,  
 જનની સરપાદેને સિર નામી, જોડયો હરતનો રાસરે—

—હરત બાહુબલિ રાસ. સં. ૧૬૭૮.

- (૮) મહિરાજ તથો સુત અભિરામ, સંધવી સાંગણુ તેહનું નામ,  
 સમકિત સાર ને વ્રત જસ બાર, પાસ પૂજ કરે સદ્ગત અવતાર.  
 —હિત શિક્ષા રાસ અને હીરવિજયસરિ રાસ.

- (૯) પ્રાગ્વંશમાં સંધવિ સાંગણ, બાર વરતનો ધર્મીજી  
 દાન પુણ્ય પડિકમણ્યા કરતા, પૂજ કરધ નીત્ય સર્માજી.

—પૂજવિધિ રાસ ૧૬૮૨

- (૧૦) સંધવી સાંગણુ સુત તસ હોય, દાદશ વરતનો ધોરી સોય  
 તાસ પૂત્ર પૂરધ મન આસ, કવીતા આવક ઋષભદાસ.

—અક્ષિનાથ રાસ સં. ૧૬૮૫

૩૧. કવિના પિતાશ્રી સાંગણે પથુ 'સંધવી' તરીકે ખ્યાતિ મેળવી હતી એટલે તેમણે પથુ સંધ કાઢ્યો હતો અને આવક તરીકેની ધાર્મિક ક્રિયા કરનાર પોતાના પિતા મહિરાજ જેવાજ ગુણુ ધરાવનાર તેઓ એક સુસ્ત અર્હાંતક હતા. કવિએ પોતાની માતૃશ્રીનું નામ સરપાદે હતું એ પથુ ઉપરના એક સ્થળે જણાવી દીધું છે, પથુ તેમના સંબંધમાં વિશેષ કંઈપથુ કહ્યું નથી.

### ● કવિ પોતે

ઉપ

કવિ પોતે જે જણાવે છે તે પરથી પોતે પરમ આવક

હતા એમ સ્પષ્ટ થાય છે. શ્રાવકના જે આચાર જૈન શાસ્ત્રમાં જણાવેલા છે તે ઘણી દૃઢતાથી પાળતા, મુનિઓની શુશ્રૂષા કરી તેમની પાસથી બોધ લેતા, અને મંદિરમાં જઈ જિનની પૂજા હમેશા કરતા. આ સર્વ જણાવવામાં આત્મસ્તુતિનો દોષ ન વહોરતાં લઘુતા દર્શાવે છે અને તેમાં એ હેતુ જણાવે છે કે ‘આવા મારા આચાર અને મનના પરિણામ જાણી કાંઈ આચરશે-આત્મકાર્ય સારશે તો મને પુણ્ય થશે-પરોપકારનો હું ભાગી થઈશ અને તે પરોપકારાર્થે આ સ્વ-વૃત્તાંત (આત્મ પ્રશંસાનો દોષ હોય તો તે વહોરી લઈને) જણાવું છું.’

(૧) ઋષભદાસ સંધવી સુત તેહનો, જૈન ધર્મનો રાગીજી  
જાંજી હુઓ મુનિવર મહિમાયે, કરે કવિત જુદી જગીજી  
સકલ મુનીશ્વરને શિર નાંખી, પ્રણામી કવિતા માયજી  
અરિહંતદેવ બણે આરાધી, સમરી બ્રહ્મસૂતાયજી.

—જીવ વિચાર રાસ સં. ૧૬૭૬

(૨) સંધવી સાંગજીનો સુત વાર, ધર્મ આરાધનો શકિતજી સાર,  
ઋષભ ‘કવિ’ તસ નામ કલાવે, પ્રહ ઉઠી ગુણ વીરના ગાવે.  
સમજ્યો શાસ્ત્રતણાજી વિચારો, સનકિતથું વ્રત પાલતો ખારો,  
પ્રહ ઉઠી પડિકકમણું કરતો, ખેઆસણું વ્રત તે અંગે ધરતો.  
ચઉદે નિયમ સંભારી સંલેપું, વીરવચન રસે અંગ મુઝ લેપું.  
નિલ દશ દેરાં જિન તણાં જુહાર, અક્ષત મૂકી નિત આતમ તાર.  
આઠમ પાપી પોષધમાંહિ, દિવસ અતિ સઝાય કરે ત્યાંહિ,  
વીરવચન સુણી મનમાં બેઠું, પ્રાયે વનરપતિ નવિ સુઠું.  
મૃષા અદ્વત પ્રાય નહિં પાપ, શીલ પાહ્યં મન વચકાય આપ,  
પાપ પરિગ્રહે ન મિલું માંહિ, દિશિતણું માન ધરે મનમાંદિ. ૨૧  
અબક્ષ્ય ખાવીશ ને કર્માદાન, પ્રાયે ન જાયે ત્યાં મુઝ ધ્યાન. ૨૨

અનરથદંડ ટાલું હું આપ, શાસ્ત્રાદિકનાં નહિ મુજ પાપ ૨૩

સામાયિક દિશિમાન પથુ કરિયે, પોષધ અતિથિસંવિભામ વ્રત ૨૪

સાત ક્ષેત્ર પેષી પુણ્ય લેઈ, જીવકાળે ધન થોડુંક દેઈ. ૨૫  
 ઈમ પાણું શ્રાવક આચારો, કહિતાં લઘુતા હોયે અપારો ૨૬  
 પશુ મુજ મન તણો એહ પરિણામ, કોઈક સુષ્ટિ કરે આતમરામ ૨૭  
 પુણ્યવિભાગ હોયે તિહાં મહારે, ઇચ્છ્યું અઝઘન કવિ આપ વિચારે ૨૮  
 પર ઉપકાર કાજ કહિ વાત, ધર્મ કરે તે હોયે સનાથ. ૨૯  
 ઋષભદાસે એ જોડિયો રાસો, સંધ સકલ તણી પહોતી આશો. ૩૦

—હિતશિક્ષાનો રાસ.

૩૩ ઉપરની ૨૨ થી ૨૯ કડીને બહારે હીરવિજયસૂરિના રાસમાં નીચેની કડીઓ આપેલી છે:—

નિત્ય નામું હું સાધનિં સાસો, થાનિક આરાધ્યાં જે વધી વાસો ૮૮  
 દોષ આલોચણુ ગુરુ કન્હધ લીધી, આઠિમ છઠિ સુધિ આતમિ કાધી ૮૯  
 શૈત્રુંજ ગિરિનારિ સ્વપેસર યાત્રો, સુલસાપા બણ્યાવ્યાં બહુ છાત્રો ૯૦  
 સુખ શ્રાતા મનીલ ગણું દોષ, એક પગિં જિન આગલિ સોય. ૯૧  
 નીતિયં બણુ વીસ નોકરવાલી, ઉભા રહી અરિહંત નિહાલી. ૯૨

—હીરવિજય સૂરિરાસ.

૩૪. આ ઉપરાંત પોતાના મનોરથ જણાવે છે:—

કેટલાએક બોલની ઇચ્છા કીજાઈ, દ્રવ્ય હુઈ તો દાન બહુ દીજાઈ. ૯૫  
 શ્રી જિન મંદિર ખિંબ બરાવું, ખિંબ પ્રતિષ્ઠા પોઢી કરાવું. ૯૬  
 સંધપતિ તિલક બહુજા ધરાવું, દેસ પરદેસ અમારિ કરાવું. ૯૭  
 પ્રથમ ગુણદાણાનિં કરું જઈનો, કરું પુણ્યસહિત નર જેહ છિ હીનો ૯૮  
 એમ પાલો હોઈ જૈન આચારો, કહિતાં સુષ તો હોઈ અપારો. ૯૯  
 પશુ મુજ મનતણો એહ પ્રણામો, કોઈક સુષ્ટિ કરિ આતમકામો ૧૦૦  
 પુણ્ય વિભામ હુઈ તવ મહારાઈ, અરયો ઋષભ કવિ આપ વિચારાઈ ૧૦૧  
 પર ઉપગાર કાજિં કહી વાત, મન તણો સંદેહ પશુ જાત. ૧૦૨

—હીરવિજય સૂરિરાસ.

૩૫. આ પરથી જણાશે કે તે પરમ અર્હદભક્ત ક્રિયાશીલ આવક હતા. તેણે શેત્રુંજય, ગિરિનાર અને શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી હતી, અને ધણી વિદ્યાર્થીઓને તેણે ભણાવ્યા હતા. તે કહી આપે છે કે બહુશ્રુત, શાસ્ત્રાભ્યાસી અને સંસ્કારી હતા.

૮ કવિ સંબંધે કેટલીક સાંસારિક વિગતો.

૩૬. ઋષભદામનાં ગૃહસુખ કેવાં હતાં તે તેમના નીચેના કથન પરથી જણાય છે:

લાલ મનમોહનાં રાગ ગોડી.

કુમારપાલના નામથી. મનમોહનાં 'સુઝ ધરિ મંગલ ચ્યાર' લાલ, મનમો.

મનહ મનોરથ સુઝ ફર્યો, મં, નામિં જય જયકાર લા. મ. ૬૯

સુંદર ધરણી શોભતી, મં, બહિન બાંધવ જોડે લા. મ.

બાલ રમિં બહુ બારણિ મં, કુટુંબ તણી કષ્ટ જોડી, લા. મ. ૭૦

ગાય મહિષી દુઝતાં મં, સુરતર ફલીઓ બારિ, લા. મ.

સકલ પદારથ નામથી મં, ચિર થષ લછી નારિ લા. મ. ૭૧

૩૭. તેમને સુલક્ષણી પત્ની, જેન બંધવ અને એકથી વધારે બાળકો હતાં; ઘેર ગાય ભેંસ દુઝતી હતી અને લક્ષ્મી પણ પ્રસન્ન હતા.

૩૮. બાલકોમાં પુત્રો વિનીત હતા, અને કુટુંબમાં સંપ સારો હતો. ભોકોમાં અને રાજ્યમાં કવિની સારી પ્રતિષ્ઠા હતી. તે ઘેર ખાડાં રાખતા નહિ—આ વાત નીચેના કથન પરથી જણાય છે:—

કલો દિત સિક્કાનો રાસ, પહોતી મનડા તણી આશ,

મંદિર કમલાનો લાસ, ઉત્સવ હોયે બારે માસ. ૧

સુશ્રુતાં સુખ બહુ ગાય, માને મહોટાએ રાય,

સંપ બહુ મંદિરમાં, લહે હય ગય વૃષભો ને ગાય ૨

પુત્ર વિનીત ધરે બહુબ, શીલવંતી ભલી વહુબ,

સકલ ધણાં ધરે ન હુબ, કીરતિ કરે જમ સહુબ. ૩



એ હિત શિક્ષાનો રાસ, સુચતાં સખલ ઉલ્લાસ  
કર્થો ખંભાજીતમાં રાસ, બિહાં બહુ માનવ વાસ,

૪

—હિતશિક્ષા રાસ. સં. ૧૬૮૨ પૃ. ૨૧૫

૩૯. આમાં ૨૫૦૮ જણાવે છે, કે બેહિન બંધવ જોડિ, તેને હતી, આનો અર્થ બે બહિન અને બે બંધવ અને બંનેની જોડી. અમર એક બહેન અને એક બંધવ મળીને એક જોડી—એમ બે પ્રકારે થઈ શકે, છતાં તેમને ઝોઝામાં ઝોઝુ એક બહેન અને એક બંધવ હતા એટલું તો નિશ્ચિતપણે લઈ શકાય. ભાઈ બહેનનાં નામ આખ્યાં નથી;

૪૦. ઋષભદાસ પોતાને ‘સંધવી’ એ તરીકે કવચિત્ કવચિત્ ઝોળખાવે છે—ઉદાહરણ તરીકે.

સંધવી ઋષભદાસ એમ બાબે. ભરતનું નામ પવિત્ર રે.

—ભરતબાહુબલિરાસ પૃ. ૧૦૫

તે પોતાના પિતામહ અને પિતા સંધ કાઢવાથી સંધવી કહેવાયા તેથી તેના પુત્ર તરીકે પોતે સંધવી એ આડનામ રાખ્યું હોય અગર તો પોતે પણ સંધ કાઢ્યો હોય તે કારણે પોતાના નામની આમળ ‘સંધવી’ મૂક્યું હોય એમ બે પ્રકારે અનુમાન થાય છે, છતાં પહેલું અનુમાન વિશેષ સંભવિત છે. કારણ કે પોતાના મનોરથો-માનો એક મનોરથ જણાવ્યો છે કે મારી પાસે દ્રવ્ય હોય તો ‘સંધ-પતિ તિલક ભણું કરાવું’ તેથી પોતે સંધ કાઢ્યો નહિ હોય.

૬ નેમિદ્વતના કર્તા વિક્રમ તે કવિના લાઈ કે ?

૪૧. સંસ્કૃતમાં ‘નેમિદ્વત અથવા નેમિચરિત્ર’ એ નામનું ૧૨૫ શ્લોક વાળું કાવ્ય છે કે જેમાં કવિકુલમૂળ્ય શ્રી કાલિદાસના ‘નેમિદ્વત’ નામના પ્રતિભાશાલી કાવ્યના દરેક શ્લોકનું ચોથું ચરણ લઈ ઘટાવ્યું છે. આ વાત આ કાવ્યના ૧૨૬ શ્લોકમાં કહી પોતાની ઝોળખાણ

ટુંકમાં એજ આપે છે કે સાંગણ સુત વિક્રમ. શ્લોક આ પ્રમાણે છે.

તદ્દુઃસ્વાર્દ્ર પ્રવરકવિતુઃ કાલિદાસસ્ય કાવ્યા-  
દન્ત્યં પાદં સુપદરવિતાન્મેઘદૂતાદ્ ગૃહીત્વા ।  
શ્રીમન્નેમેશ્વરિતવિશદં સાંગણસ્યાંગજન્મા  
ચક્રે કાવ્યં બુધજનમનઃપ્રીતયે વિક્રમારુચ્ય ॥

—કવિવર કાલિદાસના નિર્માણ કરેલા અને સુંદર પદોથી રચેલા મેઘદૂત કાવ્યના ચોથા ચોથા ચરણોને લઇને સાંગણના પુત્ર વિક્રમ કવિએ બુદ્ધિમાનોના ચિત્ત પ્રસન્ન કરવા અર્થે આ શ્રી નેમિનાથનું નિર્મલ ચરિત રચ્યું કે જે રાજમતિના દુઃખથી આર્દ્ર છે.

—નેમિચરિત+ પૃ. ૫૮-૫૯

૪૨ આમાં સંવત્ વર્ષ નથી આપેલ તેથી ચોક્કસ કહી શકાતું નથી, છતાં સાંગણ સુત વિક્રમ એવી ઝાળખાણ પરથી તે શ્રાવક હોવાનું માલુમ પડે છે, તદુપરાંત ઋષભદાસ કવિ પોતે સંસ્કૃત ભાષાના નિપુણ જાણકાર હતા એ એમણે પોતાની ગુજરાતી કૃતિઓ માટે વસ્તુઓ સંસ્કૃત કાવ્યો પરથી તેમજ સંસ્કૃત ગદ્ય પરથી લીધેલ છે તેથી પ્રતિત થાય છે, તેમજ તેને બંધવ હતો એ પણ ઉપર કહેવાઇ ગયું તેમજ બંનેના પિતાનું નામ સાંગણ છે તેથી તેમજ ઋષભદાસે પણ નેમિનાથ સંબંધે ગુજરાતીમાં ‘નવરસો’ બનાવેલ છે તે પરથી સખલ અનુમાન કાઢ કરે કે ઋષભદાસ અને વિક્રમ બંને સગાભાઇઓ હતા. વિક્રમ એ નામપર એ કૃતિઓ નામે નેમિનાથ-ચરિત તથા નેમિદૂત જૈન ગ્રંથાવલિના પૃ. ૨૪૩ અને ૩૩૧ પૃષ્ઠ પર માલુમ પડે છે તો તે બંને કૃતિઓ એક હોઇ શકે, કારણ કે ઉપરોક્ત પુસ્તક નેમિદૂતને બદલે નેમિચરિત એ નામથી પ્રગટ થયું છે, વળી (મંત્રી) વિક્રમકૃત ‘મેઘદૂત’ નામની કૃતિ પણ તેજ

+પ્રકાશક-શ્રી જૈન ગ્રંથ રતનાકર કાર્યાલય-હીરાબાગ મુંબઇ મૂલ્ય ૪૫ આના.

અંચાવલિના પૃ. ૩૩૨ પર માલુમ પડે છે તેા તે (મંત્રી) વિક્રમ જૂઠા હોવાનો સંભવ છે.

૪૩. પરંતુ આ નેમિદ્વતની સં. ૧૬૦૨માં લખાયેલ પ્રત વાલુચરના મદુ બાપુને ત્યાં જીર્ણ છે. (નોટીસીઝ ઓફ ધી સંસ્કૃત મેનરિકપ્ટ્સ વૉ. ૧૦ પૃ. ૨૭); તેથી આ વિક્રમ ઋષભદાસના બાપ હોઈ ન શકે એમ હવે નિશ્ચિત થાય છે.

### ૧૦ કવિના ગુરુ.

૪૪. કવિ જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં તપા ગચ્છના હતા, અને તેના સમયમાં પ્રથમ તે ગચ્છની પટ મી ગાદી પર ૧૩ હીરવિજય સુરિ હતા કે જેમને સ્વર્ગવાસ સં. ૧૬૫૨ ના બાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧ ને દિને ઉત્તના (અગર ઉન્નત)—દાલના ઉના ગામમાં થયો હતો. ત્યાર પછી તેમના પટ્ન ૧૪વિજયસેન સુરિ થયા. તેઓના

૧૩ હીરવિજય સુરિ—અકબર બાદશાહને જૈન ધર્મનો બોધ આપનાર. જન્મ સં. ૧૫૮૩ માર્ગશીર્ષ શુદ્ધિ ૯ પ્રહલાદનપુર (પાલ્હ-ણપુર), દીક્ષા પાટણમાં સં. ૧૫૯૬ કાર્તિક વદિ ૨, વાચક—ઉપાધ્યાયપદ નારદપુરિમાં સં. ૧૬૦૮ના માઘ શુદ્ધિ ૫, સુરિપદ શિરોહીમાં સં. ૧૬૧૦, સ્વર્ગવાસ ઉત્તનામાં સં. ૧૬૫૨ બાદ્રપદ શુદ્ધિ ૧૧. આનું સંસ્કૃત ચરિત્ર મુદ્રિત—હીરસૌભાગ્ય કાવ્યમાં છે. જુઓ આ કવિકૃત હીરવિજયસુરિ રાસ; વિસ્તૃત ગૂજરાતીમાં ચરિત્ર માટે જુઓ 'સૂરીશ્વર અને સમ્રાટ' એ નામનું મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી લિખિત પુસ્તક.

૧૪. વિજયસેન સુરિ—તપાગચ્છની પટ મી પાટે પિતા ક મશ્તા, માતા કોડમદે. જન્મ સં. ૧૬૦૪ નારદપુરીમાં, દીક્ષા ૧૬૧૩. બાદશાહ અકબરે તેમને 'કાલિ સરસ્વતિ' એ ખિરદ આપ્યું. સ્વર્ગગમન સં. ૧૬૬૧ જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૧ સ્તંભતીર્થે (ઋષભદાસનાજી વતનમાં) થયું. અકબર બાદશાહે સર્વ દર્શનની પરીક્ષા માટે તે તે દાર્શનિકને બોલાવ્યા તેમાં વિજયસેને જય મેળવ્યો એટલે પાદશાહે કહ્યું કે 'હીરવિજય તે ગુરુ, અને આ સવાઈ ગુરુ'—એટલે ગુરુથી શિષ્ય અધિક છે.

સમયમાં કવિએ આદિનાથ વિવાહલો અને નેમનાથ રાજમતિ સ્તવન (સં. ૧૬૬૭ નું) રચેલ છે તેમાં તેમનું નામ આપ્યું છે<sup>૧૫</sup> તેઓએ ઋષભદાસને શિષ્ય તરીકે ધણું શાસ્ત્રાધ્યયન કરાવી તેના પર પરમ ઉપકાર કર્યો જણાય છે, એટલુંજ નહિ પણ તેની કૃતિ પણ જોઈ તપાસી શોધી આપેલ છે. કુમારપાલ રાસને અંતે કવિ પોતે જણાવે છે કે:—

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિત્તરિં ભાદ્રવા શુદ્ધ શુભ બીજ સારી,  
વાર ગુરુ ગુણ બર્યો રાસ ઋષભિં કર્યો, શ્રી ગુરુ સોધિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી.

૨૨ પુ.

૪૫. ઋષભદાસે પણ તેમનેજ પોતાના ગુરુ તરીકે સ્વીકાર્યા છે. તે ગુરુનું વર્ણન આપી પોતે કહે છે કે ‘તે જયસિંહ ગુરુ માહરો રે.’ આમાં જયસિંહ તે વિજયસેન સૂરિનું અપરનામ યા મૂલનામ છે. [જુઓ વિજય પ્રશસ્તિ, હીરસૌભાગ્ય વગેરે.] તેમનું વર્ણન આ પ્રમાણે કવિ ભરતેશ્વરબાહુબલિ રાસને અંતે આપે છે કે:—

હીરતણો પાટે હવો, જયસિંહજી ગુણવંત,  
જિણે ઋકગ્નરજાહ બૂઝવો, દિલ્લીપતિ બલવંત.  
જિણું દિલ્લીપતિ દેખતારે, જીત્યો વાદ વિવેક,  
જાહ ઋકગ્નર રંજીતારે, હાર્યા વાદી અનેક.  
જાહ ઋકગ્નર એમ કહેરે, હીર તણો શિષ્ય સાચ,  
રોહણાચળનો ઉપનોરે, તે નોય વળી કાચ.  
જગગુરનો શિષ્ય એ ખરોરે, દીસે બહુ ગુણગામ,  
ત્યાં દિલ્લીપતિ જાપતોરે, સૂરિ ‘સવાઈ’રે નામ.

૧૫ વડ તપા મન્થપાટિં પ્રભુ પ્રગટીઓ, શ્રી વિજયસેન સૂરિ પૂરિ આસો;  
ઋષભના નામથી સકલ સુખ પામીએ, કહત કવિતા નર ઋષભદાસો.

ઋષભ કહે નર તે બહારે, રાખે પિતાનું નામ,  
 શ્રી આદીશ્વર કુલ જીઓરે, ભરત વધારે મામ.  
 વસુદેવ કુલે કૃષ્ણજીરે, હશરથકુલે શ્રી રામ,  
 તૃપ પાંડુકુલે પાંડુવારે, જિજ્ઞે કર્યા ઉત્તમ કામ.  
 ધૃષ્ટ દૃષ્ટાને જાણુજેરે, તે ચેલો જગસાર,  
 નિજ ગુર મામ વધારતોરે, સંભારે તે વારંવાર.  
 વીરવચન આજીઆલતો રે, જૈાતમ આલણુ જાત,  
 તો તેહના ગુણુ વિસ્તર્યારે, નામ જપેરે પ્રભાત.  
 હીર વચન દીપાવતોરે, જ્યસિંહ પુરૂષ ગંભીર,  
 જિજ્ઞે ગચ્છ સંધ વધારિયો, ગયો ન જાણ્યોરે હીર.  
 ગિંબપ્રતિષ્ઠા બહુ થઇરે, બહુઅ બરાયારે જાંબ,  
 શ્રી જિનજીવન મોટાં થયારે, ગચ્છ વાધ્યો બહુ લંબ.

૪૬. વિજયસેન સુરિએ અનેક જિનમંદિરો બંધાવી તેમાં  
 અનેક જિનખિખોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે તે હાલના મોજૂદ શિલા  
 લેખો પરથી માલૂમ પડે છે. આની પછી કવિ કહે છે કે વિજયતિલક  
 સુરિ પાટે આવ્યા ( તે જ્યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ),  
 જ્યારે તપગચ્છની પદ્માવલીમાં વિજયદેવ સુરિ આવ્યા એમ જણાવ્યું છે.  
 તો તે બંને ખરૂં છે, એટલે વિજયસેન સુરિની પાટે બે આવ્યાર્યો થયા  
 (૧) વિજયદેવ સુરિ<sup>૧૬</sup> (૨) વિજયતિલકસુરિ; અને તે આ પ્રમાણે:—

૪૭. “ વાચકશિરોમણિ શ્રીમાન્ ધર્મસાગરજી ઉપાધ્યાયે

૧૬. વિજયદેવસુરિ—જન્મ ઇસમાં સં. ૧૬૩૪, દીક્ષા વિજયસેન  
 સુરિ પાસે સં. ૧૬૪૩, પંન્યાસ પદ સં. ૧૬૫૫ સુરિપદ સં. ૧૬૫૬.  
 તેમણે ઇસરના રાજા કલ્યાણમલ્લને પ્રતિભોધ્યો હતો. અને જહાંગીર બહા-  
 દશાહે તેને ‘મહાતપા’ એ ખિરૂદ આપ્યું હતું, સ્વર્ગવાસ ઉમ્મા નગરમાં  
 સં. ૧૭૧૩ ના આપાદ શુદ્ધિ ૧૧ ને દીને.

‘કુમતિકુદાલ’ નામનો યંચ ખીજ ગચ્છોની વિરહ ધણી સખ્ત બાબામાં રચ્યો. હોવાથી તેને અપમાણ ગણી વિજયસેન સૂરિએ ધર્મસાગરજીને ત્રણ પેઢી સુધી ગચ્છ બહાર કર્યા હતા. વિજયદેવ સૂરિ ગૃહસ્થાવસ્થામાં ધર્મસાગરજીના બાણેજ થતા હતા અને અરસપર અંનેને પ્રેમ હતો. તેથી ગચ્છ બહારની હકીકતનો પત્ર ધર્મસાગરે વિજયદેવ સૂરિને લખ્યો કે જોના ઉત્તરમાં વિજયદેવ સૂરિએ પત્રની અંદર જણાવ્યું કે ‘કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુનું નિર્વાણ થયે તમને ગચ્છમાં લેઈ લઈશું.’ આ પત્ર માણસ સાથે મોકલ્યો; તેણે બૂલથી તે વિજયસેનના હાથમાં આપ્યો ત્રાંચતાં હૃદયમાં પોતાના શિષ્યને માટે આઘાત થયો અને ખીજ કોષને મચ્છપતિ નીમવા વિચાર રાખ્યો. વિહાર કરતાં ખંભાત આવ્યા, સં. ૧૬૭૧, ત્યાં સ્વર્ગે જવા પહેલાં આઠ વાયક (ઉપાધ્યાય) અને ચારસો મુનિના પરિવારને બોલાવી જણાવ્યું કે ‘એક વખત તમે વિજયદેવસૂરિ પાસે જઈ માફ વચન માન્ય રાખવા કહેજો. જો માન્ય કરે તો પટ્ટધર તેનેજ સ્થાપજો, નહિ તો ખીજ કોષ યેજ્ય મુનિને સ્થાપજો’ એમ કહી સંઘ સમક્ષ તે આઠ ઉપાધ્યાયોને સુરિમંત્ર આપ્યો.

૪૮. આઠે રાત્રકોએ વિજયદેવ સૂરિ પાસે અમદાવાદ આવી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યનો અંતિમ સંદેશ કહ્યો, પણ તેમણે તેનો અસ્વિકાર કર્યો એટલે વિજયસેનના ગાદી પર વિજયતિલક સૂરિને સ્થાપિત કર્યો. તે ત્રણ વર્ષ પછી સ્વર્ગસ્થ થયા. સં. ૧૬૭૪. એમને કવિએ આ-ચાર્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા. ૧૭”

તે જ્યસિંહ ગુરૂ માહરોરે, વિજયતિલક તસ પાટ,  
સમતા શીઝ વિદ્યા ધણીરે, દેખાડે શુભ ગતિ વાટ.

---

૧૭. દીપવિજય કૃત સોહમકુલ પદાવલી રાસપરથી. વિશેષ માટે જુઓ વિજયતિલક સૂરિ રાસ. ઐતિહાસિક રાસમાળા ભાગ ૪ થો.

૪૯. તેમની પછી ૧૮ વિજયાણુંદ સુરિ થયા, અને તેમનો કવિએ ગુરૂ તરીકે અંગીકાર કર્યો.

તેહને પાટું વળી પ્રમટીઓરે, કષ્પતરનો કંદ,  
વિજયાનંદ સૂરીશ્વરે, દીઠે અતિરે આનંદ.  
જેહની મધુરી દેશનારે, સુરિ ગુણુ રે છત્રીશ,  
ગુણુ સત્તાવીશ સાધુનારે, સત્તર ભેદ સંયમ કરીશ.  
હીર હાથે દીક્ષા વરે રે, હુઓ તપગચ્છનો રે નાથ.  
ઋષભ તણો ગુરૂ તે સહીરે, તેહનો મસ્તકે હાથ.

—હરતેશ્વર રાસ સં. ૧૬૭૮.

૧૮ વિજયાણુંદ સુરિ—મરૂ દેશના રોહ ગામમાં પ્રાગવંશી પિતા શ્રીવંત, અને માતા લાલબાઈ—શૃંગારદેવી સં. ૧૬૪૨ માં જન્મ, મૂલનામ કસો, હીરવિજયસુરિ પાસે દીક્ષા સં. ૧૬૫૧, દીક્ષાનામ કમલવિજય, વિજયતિલક સુરિએ શિરોહીમાં સુરિ પદ આપ્યું. સ્વર્ગવાસ સં. ૧૭૧૧ આપાઠ શુદ્ધિ પૂર્ણિમા અંભાતમાં. વિજયાણુંદસુરિ હીરવિજયના શિષ્ય હોવાથી વિજયદેવના કાકા ગુરૂ થતા હતા પોને જ્યારે અમદાવાદમાં હતા ત્યારે વિજયદેવસુરિ મળ્યા માટે અમદાવાદ આવ્યા. અરસપર પ્રીતિથી અનેની સંમતિ પૂર્વક ગચ્છાધિપત્ય ત્રણ વર્ષ ચાલું. ભાવી યોગે ચોથા વર્ષથી વિજયદેવ સુરિએ પોતાના નામનો પદો મુનિઓ માટે લખ્યો; આ સાંભળી આણુંદ સુરિએ પણ પોતાના નામનો પદો લખ્યો. આ કારણથી એકજ કુળમાં બે આચાર્યોના નામથી બે ગચ્છ થયા એકતું નામ દેવસુરિગચ્છ અને બીજાનું નામ આણુંદસુરિગચ્છ. સાગર-ગચ્છની ઉત્પત્તિ પણ આ સમયમાં થઈ. (આ માટે જુઓ મારો ગ્રંથ નામે જૈન ઐતિહાસિક રાસમાળા પુષ્પ ૧ હું. પ્ર૦ અન્ધાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ.)

૫૦. શ્રી હીરવિજય સરિના રાસમાં પણ કવિ કહે છે કે:—

વંદિધ વિજયાણંદ સરિરાષ, નામ જપતાં સુખ સખલું થાષ.  
તપ મચ્છ નાયક ગુણ નહિ પારો, પ્રાગવંશે દુઝો પુરુષ તે સારો.  
સાહ શ્રીવંત કુલે હંસ ગયંદો, ઉદ્યોતકારી જિન દિનકર ચંદો,  
લાલ્યાષ સુત સીંહ સરીખો, ભવિક લોક મુખ ગુરૂતણે નિરખો,  
ગુરૂ નામેં મુઝ પોહેતી આસો, હીરવિજયસરિનો કર્યો રાસો.

—સં. ૧૬૮૫.

૫૧. દરેક જૈન રાસકાર પોતાની કૃતિમાં થોડો ધણો પણ પરિચય આપવા ઉપરાંત પોતાની રચનાની મિતિ આપે છે, તેજ પ્રમાણે ઋષભદાસે પોતાની કૃતિઓમાં પોતાના સંબંધે પરિચય કટકે કટકે પણ અન્યની અપેક્ષાએ વિશેષ આપ્યો છે અને તે પરથી આ લેખ ધડી શકાયો છે. હજુ તેમની સર્વ કૃતિઓ પ્રાપ્ત થઈ શકતી નથી, નહિ તો આ કરતાં ધણુ વિશેષ હકીકત મળવા સંભવ છે.

૫૨. ઉપરની હકીકત સંબંધે સમસ્યાનો આધાર લઈ હીરવિજય સરિના રાસમાં જણાવે છે કે:—

કવણુ દેસિં થયો કવણુ ગામિં કલ્હો, કવણુ રાજ્યઈ લલ્હો એહ રાસો,  
કવણુ પૂતઈ કર્યો કવણુ કવિતા બયો, કવણુ સંવહર કવણુ માસો.  
કવણુ દિન નીપનો કવણુ વારિ ગુરિં, કરીઅ શમસ્યા સહુ ખોલ આંજીષ,  
મૂઢ એણિં અક્ષરા સોય રયું સમઝસ્યષ, નિપુણ પંડિત નરા તેહ જાંજીષ.

૫૩. કયા દેશમાં ‘કયા ગામમાં’ કેના રાજ્યમાં, કેના પુત્રે, કાણે, કયે વર્ષે, કયે માસે, કયે દિને—વારે, રાસકારે રાસ રચ્યો છે અને પોતાના ગુરૂ કાણુ એ વાતો શમસ્યામાં કહી છે કે જે મૂઢ-અજ્ઞાન નહિ જાણે પણ નિપુણ પંડિત નર જાણી શકશે. દેશ આદિ સંબંધે નીચેની સમસ્યા આપે છે.



દેશ

પાટણ માંદિ કુઓ નર જેહ, નાતિ ચોરાસી ચોષધ તેહ,  
મોટા પુરુષ જગે તેહ કહેસ, તેહની નાતિનિ નામિં દેશ.

—ગૂર્જર દેશ. ૧૮

મામ

અદિ અપ્યર વિન 'ખીખધ' જોય, મધ્ય વિના 'સહુ કોનિ' હોય,  
અત્ય અક્ષર વિન જીવન મઝારી, દેખી નગર નાંમ વિચાર.

—ખંભાતિ.

રાજ

'ખડગ' તણો ધુરિ અપ્યર લેહ, અપ્યર 'ધરમ'નો ખીજો જેહ,  
ત્રીજો 'કુસુમ' તણો તે ગ્રહી, નગરીનાયક ફીજધ સહી.

—ખરમ પાતશા. (જહાંગીર)

પિતા

'નિસાંણુ' તણો ગુર અપ્યર લેહ, લધુ દોય 'ગણપતિ'ના જેહ,  
લેહી નામ બહુ જે થાય, તે કવી કેરો કહું પિતાય.

—સાંભણ.

કવિ

ચંદ અપ્યર 'ઝગિ' ધરથી લેહ, 'મેપલા' તણો નયણમે જેહ,  
અપ્યર ભવનમે 'શાલિભદ્ર' તણો, 'કુસુમદામ'નો વેદમે બણો;

---

૧૮ એક સ્થલે ટુંકમાં ગૂર્જર દેશમાં કેટલો વરસાદ આવે છે  
તે સંબંધે હપમા ખીજને આપતાં કવિ જણાવે છે કે:—

ગુજર દેસ પૃથિવી પરે મેહ, માસ પાક નેહનો રહે જેહ,  
પિચ્છ બહુ કાઝ ન લીસો રહો, આવક પંચમ એહવો કહો.

—ભરતેશ્વર રાસ. ૫. ૬૫

‘વિમલવસહી’ અપ્યર આણુમે, જોડી નામ કરો કાં બમે,  
આવક સોય રાસ નીપાત, પ્રાગવંશ વીસો વિખ્યાત.

—ઋષભદાસ.

(આમાં વંશ પણ ‘વીસા પોરવાડ’ છે એમ આવી ગયું.)

વર્ષ

દિગ આગલિ ક્ષેષ દંદ્રિહ ધરો, કાલ સોય તે પાછલે કરો,  
કવણુ સંવહર થાયે વલી, ત્યારે રાસ કર્યો મન રલી.

—સં. ૧૬૮૫.

માસ-તિથિ.

વૃક્ષ માંહિ વડો કહેવાય, જોણી છાયે નર દુષ્ટ પલાય,  
તે તરૂંઅરનિ નામે માસ, કીધો પુણ્ય તણો અબ્યાસ.

—આણી.

આદિ અપ્યર વિન કો મમ કરો, મધ્ય વિના સહુષ આદરો,  
અંતે વિના સિરિ રાવણુ જોય, અણુઆલી તિથિ તે પશ્ચિ હોષ.

—શુક ૧૦.

વાર

સકલદેવ તણો ગુરૂ જોહ, ધણા પુરૂષને વલ્લભ તેહ,  
ધરે આવ્યો કરી જ્યજ્ઞકાર, તેણે વારે કીધો વિસ્તર.

શુક્ર

—શુક્રવાર.

દીવાલી પહેલું પરબજ જોહ, ઉદાયી કેડે નૃપ બેઠો તેહ,  
બેહું મલી હુહ ગુરૂનું નામ, સમર્થે સીઝે સધલાં કામ.

—વિજયનંદ સૂરિ.

શુક્ર નામે કુઝ પોહોતી આસ, ત્રંબાવતીમાં કીધો રાસ.

## ૧૧. જનશ્રુતિ. સરસ્વતિની પ્રસન્નતા.

૫૪. એવું કહેવાય છે કે કવિએ વિજયસેન સુરિ પાસે શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવા શરૂ રાખ્યું હતું. એક રાત્રે ગુરુએ પોતાના શિષ્ય સાથે સરસ્વતિ દેવીને પ્રસન્ન કરીને પ્રસાદ મેળવ્યો હતો, કે જે પ્રસાદ રાત્રિએ ઉપાશ્રયમાંજ સૂઈ રહેલા ઋષભદાસના જાણવામાં આવતાં તેણે પોતેજ આરોગી લીધો અને તે મહાન્ વિદ્વાન્ થયો. આના પરિણામે ઉપર જણાવેલી સંખ્યાબધ કૃતિઓ તે રચી શક્યો. આવી દંતકથા છે (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૩ પ્રસ્તાવના પૃ. ૨૬ પછીનું પહેલું-ખીજું પૃષ્ઠ.)

૫૫. આ દંતકથામાં કેટલું સત્ય છે તે કહી શકાતું નથી, છતાં આટલું તો સત્ય છે કે દરેક કૃતિમાં કવિ સરસ્વતિ દેવીની સ્તુતિ કરવા ઉપરાંત તેનો પાડ, પ્રભાવ સ્વીકારે છે. સરસ્વતી દેવીનું મંગલાચરણ દરેકમાં કરી તેની સહાયતા માંગે છે. એક સ્થળે નમ્રતાથી જણાવ્યું છે કે:—

“ સમરૂં સરસતી જગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,  
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.  
પિંગલ બેદ ન એલખું, વ્યક્તિં નહીં વ્યાકર્ણ,  
મૂરખ મંડણ માંનવી, હું સેવું તુઝ ચરણ.

—પ્રતવિચાર રાસ અને કુમારપાલ રાસ.

સાર વચન ઘો સરસ્વતી, તું છે અહમસુતાય,  
તું મુજ મુખ આવી રમે, જગમતિ નિર્મલ યાય.  
તું જગવતી તું ભારતી, તાહરાં નામ અનેક,  
હંસગામિની શારદા, તુજમાં ઘણો વિવેક.  
અહ્યાણી અહ્યાચારિણી, દેવકુમારી નામ,  
પદ દર્શનમાં તું સહી, સદુ બોલે ગુણગ્રામ.

વિદુષોની માતા સહી, વાજેશ્વરી તું હોય,  
 તું ત્રિપુરાબ્રહ્મવાદિની, નામ જપે સહુ કોય.  
 હંસવાદની તું સહી, વાણી ભાષા નામ,  
 તું આવી મુજ મુખ વસે, જિમ હોય વાંછિત કામ.  
 કરજો માતા વાંછ્યું કામ, પ્રથમ જપું હું તાહારું નામ,  
 તું મુજ માતા રાખે નામ, ખોલું ભરત તણા મુજુઆમ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૫૬. દરેક ગ્રંથની અંતે પણ પ્રાયઃ સરસ્વતીનો ઉપકાર તેની સમાપ્તિ થઈ તે માટે સ્વીકારે છે:—

કવિજન કરી પોહોતી આસ, હીર તણો મિં જોડ્યો રાસ,  
 ઋષભદેવ ગણધર મદિમાય, તૂંઠી શારદા બ્રહ્મસુતાય.

x

x

x

x

સરસતી શ્રી ગુરૂ નામથી નીપનો, એ રહો જિહાં રવિ ચંદ ધરતી.

—હીરવિજય સરિ રાસ.

૧૨ કવિ તરીકે ઋષભદાસ.

૫૭ ‘કવિ’ નું ઉપનામ પોતાના નામ આગળ ઋષભદાસ કોઈ વખતજ આપે છે (‘પુણ્યવિભાગ હુઘ તવ મહારમ, અસ્થો ઋષભ કવિ આપ વિચારમ —હીરવિજયસરિ રાસ), પરંતુ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે ખરો કવિ અને કહેવાતા કવિમાં આસમાન જમીનનો ફેર છે. જુઓ:—

આનંદ ભયો કવી નામથીએ,

તુમ કવી મોટા હોય;

કવિપદ પૂજિયે એ.

હું મૂરખ તુમ આગળે એ, તુમ મુદ્ધિસાગર જોય— કવિપદ, ૧

- ક્યાં હરિત ક્યાં વાછડો એ, ક્યાં સાગરને ચીર  
ક્યાં બંદીની રાખડી, ક્યાં ધૂત સાંકર ખીર— કવિપદ. ૨
- ન મળે સીપ ને ચંદ્રમા એ, ન મળે ખગુઓ સર,  
ક્યાં કલ્પદ્રુમ ખીજડો એ, વાહું મંગા પૂર. કવિપદ. ૩
- નામે સૂરીઆ યેહુ જણાએ. યેહુનાં કવિયો નામ,  
નામે અર્થ ન નીપજે એ, જગમાં ઝાઝા રાય. કવિપદ. ૪
- ગજકંઠે ધંટા બલી એ, વૃષભ મળે ધંટાય,  
તિથુ કારણે વૃષભો વળી એ, ગજની તોલ ન થાય— કવિપદ. ૫
- ચંદન બાજી વૃક્ષ સહીએ, અંતર બહુ તે માંહિ,  
ગરૂડ ચીડી એઉ પંખીઆ એ, પ્રાકમ સરખું ક્યાંહિ ? કવિપદ. ૬
- મહાનગર ને ગામડું એ, બેહુને કહિયે ગામ,  
હેમ પીતળ પીળાં સહી એ, જુગુઆ છે ઝુજુઆમ— કવિપદ. ૭
- તીર્થ કર નર અવરને એ, માનવ સહી કહેવાય,  
તત્ત્વગાન વિચારીએ એ, તવ બહુ અંતર થાય.— કવિપદ. ૮
- લંકામઠ અન્ય નગરના એ, બેહુને કહિયે કોટ,  
એહમાં અંતર અતિ ધણો એ, જિમ ધઉં બાજર લોટ. કવિપદ. ૯
- હેમાચાર્ય પ્રમુખ કવિએ, મહાકવી તસ નામ,  
સિદ્ધસેન દિવાકર એ, જિણે કીધાં બહુ કામ— કવિપદ. ૧૦
- શ્વિકમરાય પ્રતિબોધિયો એ, બહુ વરપતો દાન,  
ઇસા કવિપદરેણુકા એ, હું નહિ તેહ સમાન— કવિપદ. ૧૧
- ઇસા કવિના વચનથી એ, સુણત હુઓ કાંઈ જાણ.  
બેલ વિચાર દરખે કથું એ, કરી કવિજન પ્રજ્ઞામ— કવિપદ. ૧૨
- ભ. રાસ. ૫. ૯૭-૯૮ હી. રાસ ૫. ૩૧૧-૩૧૨.

૫૮. આ ઉપરથી જણાય છે કે કવિનો ઉચ્ચ ખ્યાલ અપભ્રંશને  
પળે પળે હતો ‘વિલુપ કવીના નામથી, હુઓ ઝુજુ અર્થ

આનંદ' એમ જણાવી કવિના નામથી પોતે 'કવિ' તરીકે જાળખાઈ આનંદ લેવામાં આવતો. આમાં કુમારપાળ રાજના પ્રતિબોધક ૨૧ હેમચંદ્રાચાર્ય અને વિક્રમ રાજના પ્રતિબોધક x સિદ્ધસેન દિવાકર નામના સંસ્કૃતમાં જૈન મહાકવિઓ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલાને પોતે વખાણ્યા છે, એટલું જ નહિ પરંતુ પોતાના પૂર્વકાલીન જૈન ગૂજરાતી કવિઓ પૈકી કેટલાકનાં નામ આપી તેમની પાસે પોતાની લઘુતા દર્શાવી છે.

આગિં જે કવિરાય, તાસ ચરણુરજ ઝડપભય,  
લાવણ્ય લીખો ખીમો ખરો, સકલ કવિની કીરતિ કરો ૫૩  
હંસરાજ વાછો કેપાલ, માલ હેમની યુદ્ધિ વિશાલ,  
મુસાધુહંસ સમરો(યો?) મુરચંદ, શીતલ વચન જિમ શારદચંદ. ૪૪

૨૧ હેમચંદ્રાચાર્ય—“અપભ્રંશ કિંવા પ્રાચીન ગૂજરાતીનાં વ્યાકરણ આદિ પ્રવર્તક અને પ્રાકૃત બોલીઓના ખાણિનિ. એ સમર્થ ગૂર્જર અંચકારનો સમય ઇ. સ. ૧૦૮૮-૧૧૭૨ છે.” તેઓ ગૂજરાતના રાજા સિદ્ધરાજના સમયમાં હતા, પછીના રાજા કુમારપાળના ગુરુ હતા (સંપ્રિપ્ત ચારિત્ર માટે જુઓ યોગશાસ્ત્ર-મુંબઈ માંગરાળ જૈન સભા તરફથી પ્રકાશિત થયેલ અંથના પ્રારંભમાં મૂકેલું મારું લખેલું ચરિત્ર, તથા ગુજરાત સાહિત્ય ખંડ ૫ વિભાગ ૨-૩-૪માંનો નિબંધ નામે 'જૈનો અને તેમનું સાહિત્ય' પૃ. ૬૫ થી ૧૫૮ પૈકી ૯૨ થી ૧૦૦. વિશેષમાં કુમારપાળ રાસ-પ્રબંધ, પ્રબંધચિંતામણી, ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ વગેરે.

x સિદ્ધસેન દિવાકર. ઉજ્જયિનીના રાજા વિક્રમાદિત્યના પ્રતિબોધક આચાર્ય. તેમણે જૈન ન્યાયને પ્રથમ પદ્ધતિપુરઃસર મૂક્યું; કોઈના માનવા પ્રમાણે વિક્રમના નવરત્નમાંના ક્ષણપક ને એ હતા. તેમણે ન્યાયવતાર, સંમંતિતર્ક આદિ ન્યાયના અંથો અને કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર રચેલ છે.

મે કવિ મોટા બુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાલ,  
 ૥૫  
 ૥૬  
 ૥૭  
 ૥૮  
 ૬૯  
 ૭૦  
 ૭૧  
 ૭૨  
 ૭૩  
 ૭૪  
 ૭૫  
 ૭૬  
 ૭૭  
 ૭૮  
 ૭૯  
 ૮૦  
 ૮૧  
 ૮૨  
 ૮૩  
 ૮૪  
 ૮૫  
 ૮૬  
 ૮૭  
 ૮૮  
 ૮૯  
 ૯૦  
 ૯૧  
 ૯૨  
 ૯૩  
 ૯૪  
 ૯૫  
 ૯૬  
 ૯૭  
 ૯૮  
 ૯૯  
 ૧૦૦

—કુમારપાલ રાસ.

૫૬. આમાં પૂર્વ સમયનાં જૈન ગૂર્જરાતી કવિઓનાં નામ  
 ૧. આવે છે:-૨૧લાવણ્યસમય, ૨૨લીઓ, ૨૩ખીઓ, ૨૪સક-

૨૧. લાવણ્યસમય—તેમનો વિમલપ્રબંધ સ્વ. સાક્ષર શ્રી મણિલાલ  
 ૧૨ભાષા વ્યાસે મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. જન્મ સં.  
 ૨૧, દીક્ષા ૧૫૨૯, પાંડિતપદ સં. ૧૫૫૫; તેમણે સં. ૧૫૮૭ માં  
 જ્યના સપ્તમોદ્ધારની પ્રશસ્તિ લખી છે. તેમની કૃતિઓ વચ્છરાજ-  
 રાજ રાસ (આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૩ જામાં મુદ્રિત) વગેરે  
 છે. વિરતાર માટે જુઓ વિમલ પ્રબંધ, તથા આનંદ મૌ.  
 ૧૨ની પ્રસ્તાવના. મારો ગ્રંથ—જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો  
 ૬૮-૮૮.

૨૨. લીઓ—આવક. સમય કૃતિ માટે જુઓ જોજન  
 ૧૬૨-૧૬૩.

૨૩. ખીઓ—એ આવક કવિ છે. સમય તથા કૃતિ જુઓ  
 ૧૬૧-૧૬૨.

૨૪. સકલચંદ્ર—(ઉપાધ્યાય મુનિ) કે જેમણે ધણી સંઘાથો,  
 ૧૨૧, તેમજ આખ્યાન ૨૨માં છે. તે માટે જુઓ જોજન ૫.  
 ૫ થી ૨૮૪.

લચ્ચંદ્ર, ૨૫ હંસરાજ, ૨૬ વાઘો (વચ્છ), ૨૭ હેપાલ, ૨૮ માલ (મુનિ?),  
હેમ (?), સુસાધુહંસ, ૨૯ સમરોડ૦ (સમયસુંદર ૩૧ ?),

૨૫. હંસરાજ—જેમણે મહાવીરે સ્તવન રચ્યું છે તે.

૨૬. વાઘો—આવક. તેની કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૬૩ થી ૬૬. આમાં વચ્છ અને વચ્છ બંડારીનો સમાવેશ થાય છે.

૨૭. હેપાલ—આવક. તેનો સમય તેમજ કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૭ થી ૪૧.

૨૮. માલ—માલમુનિ—માલદેવ લાગે છે સમય તથા કૃતિઓ માટે જુઓ એજન પૃ. ૩૦૫ થી ૩૧૦.

૨૯ સુસાધુહંસ—સાધુહંસ મુનિ. સમય અને કૃતિ માટે જુઓ એજન પૃ. ૨૨.

૩૦ સમરોડ—આ નામના કવિની કાંઈ મોટી કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. તેથી તેનો ઉલ્લેખ મારા અંથ જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧માં થયો નથી. કવચિત્ તે નામના કવિની રવાધ્યાય આદિ નાની કૃતિ એ જોઈ છે એવું સ્મરણમાં છે.

૩૧ સમયસુંદર—ખરતર જિનચંદ્ર સુરિના શિષ્ય શ્રી સકલચંદ મુનિના શિષ્ય. તેઓ ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. તેઓ પશ્ચ એક સમર્થ કવિ હતા. જૈન ગુર્જર સાહિત્યમાં વિક્રમ સત્તરમી સદીના ઉત્તરાર્ધને ‘સમય-ઋષભયુગ’ કહીએ તો ચાલે તેમ છે. સમયસુંદરના સંબંધી વિસ્તૃત નિબંધ એ લખ્યો છે તે આ નિબંધના પ્રારંભમાં જણાવાઈ ગયું છે. તેમણે ઘણી કૃતિઓ રચી છે. જુઓ જૈન ગુર્જર કવિઓ ભાગ ૧ પૃ. ૩૩૧ થી ૩૯૧.



સુરચંદ્ર વગેરે. આ સર્વની બુદ્ધિ વિશાલ જણાવી તેમની પાસે પોતે મૂખ બાલક છે એવું કહી આપણો કવિ વિનય સાચવે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ સરસ્વતીને સ્તુતિ કે જે પોતાના દરેક ગ્રંથમાં કરે છે તે કરતાં તેમની સહાયતા માંગવા પોતાની અનિશ્ચય દીનતા, લલ્પતા, અને અગ્નિતા દર્શાવે છે:—

સમરં સરસતિ ભગવતી, સમર્થાં કરજે સાર,  
હું મૂરખ મતિ કેલવું, તે તાહરો આધાર.  
પિંગલ ભેદ ન ઝાળખું, વ્યક્તિ નહી વ્યાકર્ણ,  
મૂરીખમંડલ માંનવી, હું સેવું તુજ ચર્ણ.

—કુમારપાલ રાસ. પૃ. ૧.

૬૦. કવિતા સંબંધી એક સ્થળે કહ્યું છે કે અણુચિંતવ્યું જે કહે તે કવિતા—‘જિમ કવિતા અણુચિત્યું’ કહધ—યા પાઠાતર જીમ કવિતા મનિ ચિંતવ્યું કવે?—કુમારપાલરાસ પૃ. ૨૩ કડી ૧૧૯.

### ૧૩ કવિની કૃતિઓ

૬૧. બીજે સ્થળે કહ્યું છે કે

કવિતા પંડિત જગે ધણાં, બુદ્ધિ નારિબાલ  
પ્રાહિ પંડિત તે નહિ સમજાવધ બૂપાલ.

—કુ. રા. પૃ. ૧૧૧-૭૪; હી. રા. ૧૭૯-૧૧.

ભણ્યો ગણ્યોવિચક્ષણ પણો, માગિઈ મહુત ગયો કવિ તણો.

—કુ. રા. ૧૪૧-૬૫.

---

૩૨ સુરચંદ્ર—આ નામના કવિની કોઈ કૃતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી. સુરચંદ્ર નામનો કવિ છે. જુઓ એજન પૃ. ૧૩૨ સુરચંદ્ર એટલે દેવચંદ્ર એમ હોય તો દેવચંદ્ર ઋષભદાસના સમકાલીન હતા. જુઓ એજન પૃ. ૫૭૯-૫૮૧.

૬૨. આપણા કવિની કૃતિઓ ઘણી હોવી જોઈએ એવું તેની ઉપલબ્ધ કૃતિઓ તથા જૂદા જૂદા ભંડારોની દીપો પરથી માલુમ પડતું હતું, પરંતુ કેટલાંક પ્રસિદ્ધ ભંડારોની જાતીય તપાસ કરી મળેલી હકીકતો મેં મહારા જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લામાં નોંધી છે. (પૃ. ૪૦૯ થી ૪૫૮). તે છપાયા પછી મળેલી બીજી હકીકત તે ગ્રંથના ત્રીજા ભાગમાં આવશે. તે છતાં તેની સંખ્યા કેટલી છે તે હીરવિજયસૂરિ રાસ પરથી સુભાગ્યે મળી આવે છે:—

તવન અકાવન ચોત્રીસ રાસો, પુણ્ય પસર્યો દીપ બહુ મુખવસો,  
ગીત યુષ્ઠ નમસ્કાર બહુ કીધાં, પુણ્ય માટિ લખી સાધુનિં દીધા.

૬૩. આ પરથી જણાય છે કે તેમણે ૫૮ રતવન, ૩૪ રાસાઓ રચ્યાં હતાં અને તે ઉપરાંત ગીત, સ્તુતિ, નમસ્કાર વગેરે અનેક અનાવ્યાં હતાં. આ સર્વ પુણ્યાર્થે લખી સાધુઓને આપી દીધાં હતાં. સાધુઓએ અનેક પ્રતો કરી કરાવી તે સર્વ સાચવી રાખ્યાં.

૬૪. આ પર વિશેષ શોધ કરતાં સ્વ. રા. અશ્વિલાલ જાકારબધ વ્યાસ પાસેથી હીરવિજયસૂરિના આરબોલના રાસની તેમણે ઉતારેલી પ્રત મળી કે જેની અંતે તેની કૃતિની ગાથાવાર દીપ નાચે પ્રમાણે આપેલ છે:—(આમાં સાલસંવત્ મૂલ જોઈને તથા બીજા આધારથી પૂર્યા છે.)

૩૩“ સંઘવી રીષભકૃત રાસની દીપ લખી છઠ:—

૩૩ શ્રેષ્ઠિક રાસની એક પ્રતમાં પચ્ચ દીપ આપી છે તેમાં જે રાસનાં નામનો ઉલ્લેખ નથી અને જે આ દીપમાં છે તેનાં નામ; મલ્હિનાથ રાસ, હીરવિજયસૂરિનો રાસ, પુણ્યપ્રશંસા રાસ, ગીત, હરિયાલી. અને શ્રેષ્ઠિક રાસની દીપમાં છે અને આ દીપમાં નથી તે ગૃહિણીઆનો રાસ ગાથા ૨૫૦૦, તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે.

રાસનાં નામ	ગાથા	રમ્યા સંવત્.
*૧ શ્રીશીખમદેવનો રાસ	ગાથા ૧૨૭૧	૧૬૭૮ પોશ શુદ્ધ ૧૦
૨ શ્રીભરતેશ્વરનો રાસ	ગાથા ૧૧૧૬	(મુદ્રિત. આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌ. ૩)
૩ „ જીવવિચારનો રાસ	„ ૫૦૨	સં. ૧૬૭૬ આશો
૪ „ ક્ષેત્રપ્રકાશ	„ ૫૮૪	શુદ્ધ ૧૫
૫ અન્નપુત્ર રાસ	ગાથા ૫૫૮	સં. ૧૬૭૮ મહા શુદ્ધ
૬ શત્રુજય રાસ	ગાથા ૩૦૧	૨ ને ગુરુવાર
૭ સમકીર્ત રાસ	„ ૮૭૮	સં. ૧૬૭૭ વિજય-
૮ સમહસરૂપ(સમયરૂપ)રાસ	ગાથા ૭૮૧	સેનસરિનાવારામાં
૯ દેવસરૂપ રાસ	ગાથા ૭૮૫	
૧૦ નવનત્વ રાસ	ગાથા ૮૧૧	સં. ૧૬૭૮ જોડ સુદિ
૧૧ થૂલીબદ્ર રાસ	ગાથા ૭૨૮	૨ ગુરુવાર
૧૨ વ્રતવિચાર રાસ	ગાથા ૮૬૨	સં. ૧૬૭૬ કાર્તિક
૧૩ સુમિત્રરાગ્ન રાસ	૧ ગાથા ૪૨૬	વદ ૦)) રવિવાર
૧૪ કુમારપાલ રાસ	ગાથા ૪૫૦૬	સં. ૧૬૬૮ કાર્તિક
૧૫ કુમારપાલનો નાનો રાસ	ગાથા ૨૧૮૨	વદ ૦)) દીવાળી શુક્ર
૧૬ જીવંત સ્વામીનો રાસ	ગાથા ૨૨૩	સં. ૧૬૬૬ કાર્તિક
૧૭ ઉપદેશમાલા	ગાથા ૭૧૨	વદિ ૦)) દીવાળી.
		સં. ૧૬૬૮ પોસ શુદ્ધ
		૨ ગુરુવાર
		સં. ૧૬૭૦ ભાદ્રપદ
		શુદ્ધ ૨ ગુરુવાર
		સં. ૧૬૮૦

\* ૧-૭ શ્રેષ્ઠિક રાસમાં કવિની કૃતિઓની ટીપ આપી છે તેમાં ગાથાની સંખ્યા સંબંધે જો ફેર છે તે આ પ્રમાણે:—૧, ૨૨૩;

સાસના નામ.		રચ્યા સંવત્
૧૮ શ્રાદ્ધવિધિ રાસ	ગાથા ૧૬૧૬	
૧૯ હિતાશિક્ષા રાસ	ગાથા ૧૮૪૫	સં. ૧૬૮૨ મહા શુદ્ધ ૫ ગુરૂ (મુદ્રિત શા. બી- મશી માણેક ખડક મુખ્ય)
૨૦ પૂજાવિધિ રાસ	ગાથા ૫૭૧	સં. ૧૬૮૨ વૈ. શુ. ૫ ગુરૂ
૨૧ આર્દ્રકુમાર રાસ	ગાથા ૬૭૨	
૨૨ શ્રેણિક રાસ	ગાથા ૧૮૩૯	સં. ૧૬૮૨ આશી શુદ્ધ ૫ ગુરૂ

સ્તવન ૩૩, નમસ્કાર ૭૨, થોઓ (સ્તુતિઓ) ૪૨ +, સુભા-  
ષિત ૫૪૦૦, ગીત ૪૧, હરિયાલી ૫.

૨૩ હીરવિજયસુરિ રાસ	ગાથા	સં. ૧૬૮૫ આસો શુદ્ધ ૧૦ ગુરૂ
૨૪ મલ્લનાથ રાસ	ગાથા ૨૯૫	સં. ૧૬૮૫ પોષ શુદ્ધ ૧૩ રવિ.
૨૫ પુણ્યપ્રશંસા રાસ	ગાથા ૩૨૮	
૨૬ કંઠવન્નાભો રાસ	ગાથા ૨૮૪૬	સં. ૧૬૮૩
૨૭ વીરસેનનો રાસ	ગાથા ૪૪૫૭	

[આ ઉપરાંત બે રાસ ઉમેરી શકાય એક તો જોમાં આ ટીપ  
છે તે નામે:—

૨૮ હીરવિજયસુરિના બારખેલ રાસ. સંવત ૧૬૮૪  
આવણુ વર ૨ ગુરૂવાર

અને બીજા એક રાસનું નામ શ્રેણિક રાસની એક પ્રત કે જે  
'સંવત્' ૧૬૯૭ માં વર્ધિ ૮ રવિવારે સા. પકા વીરાનાં પાનાં આણીની

ઉતારો છ, લખીતં ગાધી માધવસૂત વધમાન પઠનાર્થ સમજી' એ  
શબ્દોથી સમાપ્ત થયેલી છે તેમાં આપેલી ટીપ પરથી માલૂમ પડતું  
નીચેનું છે:—

- ૨૯ રોહિણીઆનોરાસ ગાથા ૨૫૦૦ (સં. ૧૬૮૮ પોષ શુદ્ધ ૭)  
અને તીર્થંકર ૨૪ નાં કવિત છે,  
અને તે ઉપરાંત બંડારોની ટીપ વગેરે પરથી.  
૩૦ અભયકુમારરાસ. સં. ૧૬૮૭ કાર્તિક શુદ્ધ ૯ ગુરુવાર  
૩૧ વીશસ્થાનક તપ રાસ સં. ૧૬૮૫  
૩૨ સિદ્ધસિક્ષા (?) રાસ પાટણ ત્રીજા બંડારમાં છે.

સ્તવનમાં સં. ૧૬૬૭ પોષ શુદ્ધ ૨ ગુરુવારે પૂર્ણ કરેલા નેમ-  
નાથ રાજમતિ સ્તવન (નેમિનાથનવરસો), જિજ્ઞાસેનસૂરિ વગેરેના  
વખતમાં કરેલ 'અદિનાથ વિવાહલો' વિગેરે.

૬૫. કાવ્યની પરીક્ષા તેમાં રહેલાં વસ્તુ, પાત્ર અને રસ એ  
ત્રણથી સામાન્ય અંશે થાય છે. રસ સંબંધે જણાવીએ તો આ કવિનાં  
ઉપરોક્ત લગભગ સર્વ કાવ્યો ઉપલબ્ધ થાય તેમ છે. પણ તે સર્વ  
સંબંધે બધાના અવલોકન વગર કંઈપણ કહી ન શકાય. છતાં મને જે  
જણાય છે કે કવિએ રસની જમાવટ કરવામાં જે આતુર્ય, માધુર્ય,  
ઉપલબ્ધ થયાં છે તે પરથી કલ્પના, શબ્દપ્રયોગ, અને વર્ણનશૈલી  
વાપરેલ છે તે જોતાં તેમણે સફલતા મેળવી છે, અને સત્તરમા સૈકા-  
માંના એક પ્રતિષ્ઠિત અને સમર્થ કવિ તરીકે ગણનામાં મૂકવા લાયકનું  
સામર્થ્ય બતાવ્યું છે. તેની કેટલીક કૃતિઓ મંસ્કૃત પરથી અનુવાદ  
છે, છતાં તે એટલી બધી ઉત્તમ છે કે વાંચતાં જણાય તેમ નથી કે  
તે અનુવાદ છે.

૬૬. ઉપરની કૃતિઓ પરથી કાંઈ એમ કહેશે કે ઋષભદાસે  
પોતાની જે જે કૃતિઓ રચી છે તે પોતાના સંપ્રદાયને લગતી છે,

તેમાંની ઐતિહાસિક કૃતિઓ પશુ-જેવી કે કુમારપાલ અને હીરવિજયસૂરિ પરના રાસો છે—તે જૈન સંપ્રદાયની ઐતિહાસિક વ્યક્તિઓ સંબંધી છે અને એજ રીતે સર્વ જૈન કવિઓએ પ્રાયઃ કર્યું છે.

૬૭. આના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે કિપરોક્ત વાત મુખ્યત્વે કરી સત્ય છે અને એજ વાત જૈનેતર પ્રાચીન કવિઓને પશુ લાગુ પડે છે. દલપત અને નર્મદ અર્વાચીન યુગમાં થયા પણ તે પહેલાં જોઇશું તો જૈનેતર કવિઓએ પશુ પોતાના સંપ્રદાયને લગતુંજ કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે. ટુંકામાં અર્વાચીન યુગ પહેલાનું કાવ્યસાહિત્ય—જૈનેતર કે જૈન—સાંપ્રદાયિક જ હતું<sup>૩૪</sup> તેથી તે સાહિત્ય સમજવાને—અભ્યાસવા માટે જૈનેતર અને જૈનના ધાર્મિક સાહિત્ય—કથા વગેરેનો અભ્યાસ કરાવ્યો છે.

### ૧૪ કેટલાંક કાવ્યોનું વસ્તુ

૬૮. (૧) કુમારપાલ રાસ તે જિનમંડનગણિના કુમારપાળ-

૩૪ સરખાવો—પ્રસ્થાન માસિકના તાજા પ્રગટ થયેલા વૈજ્ઞાન્ય સં. ૧૯૮૩ના અંકમાં ‘કવિશ્રી ન્હાનાલાલનો આધુનિક કાવ્ય સાહિત્યમાં ફાળો’ એ નામના રા. અભિજિતે લખેલા લેખની પહેલી પંક્તિઓ:—

“આપણા સાહિત્યનો અર્વાચીન યુગ દલપત નર્મદથી શરૂ થતો સાધારણ રીતે માનવામાં આવે છે. આ માન્યતા અનેક દૃષ્ટિબિન્દુએ છે કે નર્મદ દલપત પૂર્વે જે કાવ્યો લખાતાં તે બધામાં મુખ્યત્વે કરીને સામ્પ્રદાયિક તરવ વિશેષ હતું, અને આથી તે કાવ્યો સમજવાને માટે તે તે સમ્પ્રદાયોના થોડા ઘણા જ્ઞાનની જૂમિકાની આવશ્યકતા રહેતી. આ વસ્તુરિચનિમાં દલપત નર્મદના આગમનથી ફેર પડ્યો, કાવ્ય સામ્પ્રદાયિક ચીલામાંથી નીકળી જઈ બધારે વિજ્ઞાન સૃષ્ટિમાં વિહરવા માંડ્યું: અને પરિણામે જીવનની પ્રવૃત્તિઓ જોમ અનેકવિધ છે, તેમ કાવ્યની ગતિ પશુ અનેક ક્ષેત્રોમાં થવા લાગી.”

પ્રબંધ\* પરથી (૨) હીરવિજયસૂરિનો તે કવિમહા અભિકૃત હીર-  
સૌભાગ્ય નામના સંસ્કૃત મહાકાવ્ય પરથી, આ કાવ્યમાં સત્તરસર્ગ છે.  
એમાં કાવ્ય ૨૭૮૯ છે; ઉપરાંત પ્રશસ્તિ ૨૨ કાવ્યાત્મક છે. અર્ધા  
મળી કાવ્ય ૨૮૧૧, કદાચ શ્લોકમાન ત્રણ હજારને પાંચ કવિ કહે છે  
તેમ થતૂં હશે (?) અને (૩) ભરનેશ્વર આહુપલી રાસ તે શ્રી હેમચં-  
દ્રાચાર્ય દ્વારા ત્રિપાઠિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્રમાંના ઋષભદેવ ચરિત્રપરથી  
રચેલ છે, છતાં દરેકમાં પોતાની કદપના, વર્ણનસુંદરતા, પ્રતીયમાન છે.

પૂર્વર્ધ જે મહાપાંડિત હશે, સૂરિ સૌમ પાંડિત અભિનવો,  
પંચાસમિં પાટિ તે કહ્યો, તવગચ્છ સિરિ ટીકા થયો.  
તેહનો શિષ્ય સુપુરૂષ કહિયાય, જિનમંડલ નામિ કવિયાય,  
કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચિત્ત ઠર્યો.  
શાસ્ત્રાઈ સંખ્યા અડત્રીસ, ત્રય કર્યો ગુરૂ નાંમી સીસ  
સંવત ચઉદ આણુઓ બહોં, કુમારપાલ ગાયો ગુણનીલો.  
કાવ્ય શ્લોક મધ જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યા તેહ,  
કેતાએક ભાવ ગુરુમુખથી લલા, તે મિં જેડી વીવરી કલા.  
સોય અંથ હમણાં વંચાય, મનમાં મત રાખો અંકાય,  
તે પ્રબંધ માંહિ છે જસ્યુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તસ્યું.

કેતાએક ગંભીર બોલ તિહાં જેહ, મઈ રાસમાંહે જાણ્યાં તેહ,  
કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જેડી આંણ્યાં અવદાત. ૬૩  
જિનશાસ્ત્ર અનેરાં બહાં, તિહાંથી વચન સુણ્યાં કેતલા,  
રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી તેહ. ૬૪  
હેતુ યુક્તિ દષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ,  
વચન વિરહ કહ્યું હોઈ જેહ, મિચ્છા દુકકડ બાપું તેહ. ૬૫

---

\* આનું ગુજરાતી ભાષાંતર વડોદરા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી,  
સ્વ. ૨૦ મગનલાલ યુનિલાલ વૈદ્યે કરેલું પ્રસિદ્ધ થઈ ગયું છે.

કવિત કાવ્ય શ્લોક નિ દૂહા, કર્યાં કવિ જે આમણે હુઆ,  
સરસ સુકોમલ આણ્યા જેહ. રાસમાંહિ લેછ આણ્યા તેહ. ૬૬  
એણિપરિ બોલ ધણા મનિ ધરી, રાજઝપિ ગુણમાલા કરી,  
સિદ્ધ કામકાજ માલીઈ વરી, બહાસુતાઇ સાર મુજ કરી. ૬૭

—કુમારપાલ રાસ.

(૨) પૂરવિં દેવવિમલ પંન્યાસ, સોલ સરગ તેણિં કીધા ખાસ,  
ત્રિણ્ય સહસ નિ પંચ કાવ્ય, કરજોડી કીધાં તેણિં બાવ્ય.  
પાંચ હજાર નિ સઈ પાંચ, એકાવન ગાથાવતપદનો (દીકાનો) સંચ,  
નવહજાર સાતસઈ પીસ્તાલ, કરિ અંચ નર બુદ્ધિ વિશ્વાલ.  
વિકટ ભાવ છિ તેહના સહી, માહીરી બુદ્ધિ કાંઇ તેહવી નહિં,  
મઈ કીધો તે જોછ રાસ, બીજા શાસ્ત્રનો કરી અભ્યાસ.  
મોટાં વચન સુણી જે વાત, તે જોડી આણ્યા અવદાત,

—હીરવિજયસુરિ રાસ.

(૩) હેમ ચરિત્ર કરે ઋષભનું, એ આણી મન ઉઘાસ,  
સોજ સુણી વણી મેં રચ્યો એ, ભરતેશ્વર નૃપ રાસ.

—ભરતેશ્વર રાસ.

૬૯. આ ત્રણે રાસ પૈકી ભરતેશ્વર રાસમાં જૈન પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી ઋષભદેવના પુત્રો ભરત અને બાહુબલિનું ચરિત્ર ધર્મ-કથાનક રૂપે છે, બ્યારે ચૂજરાતના રાજા કુમારપાલ, અને અકબર બાદ-શાહના પ્રતિબોધક હીરવિજયસુરિ—એ બંને ઐતિહાસિક પુરૂષોનાં ચરિત્રો તેમના નામાભિધાનના બે રાસમાં આપવામાં આવ્યાં છે.

૭૦. હિતશિક્ષાના રાસમાં જૈન શ્રાવકની ધર્મકરણી આપી છે, અને હીરવિજયસુરિના ૧૨ બોલના રાસમાં હીરવિજયસુરિએ પોતાના સખજાનાં વિદ્વાન સાધુ અને આચાર્યની સંમતિથી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાય નામના વિદ્વાન ઉચ્ચસ્ત્રાવી સાધુએ રચેલા બીજા જૈન પંથોના અંક-



નાતમક અંથ નામે 'કુમતિ કુંદાલ' થી ધણો ખળખળાટ થયો હતો તેથી તેને જલશરણ કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે ખળખળાટ અટકાવવા માટે બાર બોલ સખી તેને જૂદાં જૂદાં સ્થળોએ પળાવવા માટે મોકલાવી આપ્યા હતા તેનું વર્ણન છે.

૭૧ ઋષભદેવ અને મલ્લિનાથ એ જૈનના વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકરો પૈકી પહેલા અને ઝોગણીશમા તીર્થંકર છે તેનાં ચરિત્રો છે. મલ્લિનાથ રાસમાં માતા ધર્મકથાંગમાંથી તેનો સંબંધ લીધો છે. શ્રેણિક એ મહાવીરના સમયમાં મગધનો રાજા હતો કે જેનું બિમ્બિસાર એ નામ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં જોવાય છે. અભયકુમાર એ તેનો કુમાર અને મંત્રી હતો; તેમનાં ચરિત્રો તે તે રાસમાં આપ્યાં છે; સ્થૂલિભદ્ર એ નવમા નંદના શકડાલ મંત્રીનો પુત્ર હતો. અગ્રપુત્ર, કષ્ટવન્તા, વીરસેન, સુમિત્ર રાજા જૈન કથાસાહિત્યમાં દાર્ણાતિક પુરો છે. આર્દ્રકુમાર એ ઉક્ત અભયકુમારથી પ્રતિબોધિત અનાય રાજાનો પુત્ર હતો. આમ ચરિત્રો કાવ્યમાં નિરૂપણ કરી 'વાર્તાના ચમત્કારના બોગી શ્રોતાઓની રચિતે પોષનું સાહિત્ય' કવિએ પૂરું પાડ્યું છે.

૭૨. તે સિવાય વિધિ, ઉપદેશ, બોધ સંબંધે સંસ્કૃત અને માગધી ગ્રંથો નામે શ્રાદ્ધવિધિ (રત્નશેખર સુરિ કૃત, વિરચિત સં. ૧૫૦૬), અને ઉપદેશમાલા કે જેના રચનાર તરીકે મહાવીર હરત દીક્ષિત શિષ્ય ધર્મદાસ અણ્ણિ કહેવાય છે, તે પરથી સ્વતંત્ર અનુવાદ રૂપે શ્રાદ્ધવિધિ અને ઉપદેશમાલા રાસ કવિએ રચ્યા હાજે છે. શ્રાદ્ધવિધિમાં શ્રાદ્ધ--શ્રાવકોનાં સંપૂર્ણ આચાર આજીવેલા છે અને ઉપદેશમાલામાં સાધુના આચાર--ચરિત્રપાઠો મુકેલા છે. તે સિવાય સમ્યગ્દષ્ટિ (બોધિ--પ્રજ્ઞા) શું છે, એ સમજાવવા સર્ગાકતસાર રાસ રચ્યો છે અને જગતમાં જીવ અને અજીવ એ બે તરતો પરથી પાપ, પુણ્ય આસ્ત્રવ [કર્મદાર], સંવર, [કર્મનિરોધ], નિર્જસા [કર્મનો અંશતઃ ક્ષય]

અને મોક્ષ [કર્મનો આત્મતિક ક્ષય] એમ સાત તત્ત્વો થાય છે તે મળી નવ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ સમજાવનાર નવ તત્ત્વ એ નામનો પ્રકરણઅંથ કવિએ નવતત્ત્વરાસરૂપે અનુવાદ કર્યો લાગે છે, અને બાર વ્રત [પ્રથમહાવ્રત અને સાતગુણુવ્રત મળી બાર વ્રતઃ—નામે અહિંસા, અસ્તેય, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, દિગ્પરિમણુ, દેશાવગાસિક, ભોગોપભોગ પરિમણુ, અર્નથ દંડ, સામાયિક, પૌષ્ઠ, અતિથિ સંવિભાગ] નું સ્વરૂપ, દેવ અને સમય એમને શસ્ત્રનું સ્વરૂપ, સમજાવવા અને જૈન તીર્થોમાં મહાન્ તીર્થ નામે પાલીતાણાના શત્રુંજય પર્વતનાં તીર્થનું માહાત્મ્ય, અને પુણ્યની પ્રશંસા કરવા રૂપે અનુક્રમે વ્રતવિચાર, દેવસ્વરૂપ, સમય સ્વરૂપ, શત્રુંજય રાસ, અને પુણ્ય પ્રશંસાશાસ કવિએ રચ્યા છે. આ શિષ્યાય અનેક સ્તવનો, સ્તુતિઓ અને નમસ્કારો રચ્યા છે કે જે હાલ પશુ ઘણા ભાવથી શ્રાવકો પ્રભુસ્તુતિ કરતાં બોલે છે.

૧૭૩. નેમજ વિશેષમાં એ નોંધવા જેવું છે કે શ્રી ઋષભદાસ કૃત કુમારપાળ રાસપર્યા સંવત્ ૧૦૮૨ આસો શુદ્ધિ ૧૦ ( વિજયા-દશમી ) ને દિને જિનહર્ષ ગણિ નામના ( ખરતર ગચ્છીય ) સાધુએ કુમારપાળ પર સંક્ષિપ્તમાં રાસ રચેલો છે.

તે શ્રી જિનહર્ષ જણાવે છે કે:—

‘ રિપબ કાપો મેં રાસ નિહાળી, વિસ્તર માંહિથી ટાળી હો,

રાસ રચ્યો નિજ મતિ સંભાળી, રસના પવિત્ર પખાળી હો;

—સોભાગી ભવિયણુ ! ધર્મશ્યું હો ચિત્ત લામલે. ૧૨

૭૪. આ પરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે જૈન સાધુ અને શ્રાવકોમાં ઋષભદાસે પોતાના આચાર અને વિચારથી અતિ ઉત્તમ છાપ પાડી પ્રતિષ્ઠા મેળવી છે.

૭૫. ઋષભદાસની સર્વ કૃતિઓ તપસી નિરીક્ષવા યોગ્ય છે,

તેમાંથી તેમના સમયની ગૂજરાતની સ્થિતિની અનેક સામગ્રી મળી આવે તેમ છે. તેનાં સુભાષિતો જુદાં હાથ લાગ્યાં નથી. પરંતુ બંધી મોટી કૃતિઓમાં પુષ્કળ સાંપડે છે અને એક ખીમમાં પુનરુક્ત થાય છે તો તે દરેક કૃતિમાંથી સંગ્રહીત કરી શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ કે અન્ય સંસ્થાએ મુદ્રિત કરાવી પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય છે. તેની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકજ પુસ્તકાકારે છપાય તો તે વિશેષ અનુભવનીય છે. આમ થશે ત્યારે આ કવિ, પ્રેમાનંદ અને તેના જેવા કવિઓની સાથે પોતાનું સુયોગ્ય સ્થાન લેશે એ નિર્વિવાદ હું ગણું છું.

### ૧૫ ઇ. સ. ૧૮ માં શતકનું જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય

૭૬. જૈન ગૂર્જર સાહિત્યનો ક્યારે આરંભ થયો તેના સંખ્યામાં સ્વ. સાક્ષરશ્રી ઝોવર્ધનરામ આધવરામ ત્રિપાઠી નીચે પ્રમાણે જણાવે છે:—

“ પર્વ હરાડ્યું શતક. જૈન કવિતાનો પ્રથમ ઉદય.

(આ) જૈન કવિ ઉદયરત્ન.

જૈન કવિતાનો ગુજરાતીમાં પ્રથમ ઉદય—અન્ય કવિયોથી જુદો પડતો અને ઉક્ત પ્રકારની જૈન શૈલીના અને જૈન વિરક્તિના ગુણોથી ભરેલો—પણ તનુઆ જેવોજ.”૩૫

૭૭ આ કથન જૈન ગૂજરાતી સાહિત્યના અનંતશાખિત્વ, વિસ્તારની અનબિનિયતાને લક્ષને થયું છે એમ જણાવ્યા વગર રહી શકાતું નથી, અને તેથી ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ સાક્ષરશ્રીને ઠપકા કે દોષ આપીએ તો અન્યાય ગણાશે. વાસ્તવિક રીતે જે સમયમાં આદિ ગૂર્જર સાહિત્યનાં ખીજ ગુજરાતનાં અમુક સ્થલે રોપાઈ પ્રગટ થયાં છે એવું

૩૫ જુઓ પ્રથમ સાહિત્ય પરિષદનો રિપોર્ટ પૃ. ૧૬.

ઉક્ત સાક્ષર જણાવે છે એટલે ઇ. સ. ૧૪૦૦-૧૫૦૦ સુમારે; તેથી અગાઉનું જૈન ગૂર્જરતી સાહિત્ય હસ્તલેખોમાં મળી આવેલું જોવામાં આવ્યું છે. સત્તરમા સૈકામાં-ખીજનનું બરણું એક બાળુ રાખી કહીએ તો-શ્રી પ્રેમાનંદ શર કરે તે પહેલાંના ઋષભદાસ નામના શ્રાવક કવિ એકલાએ રૂગભગ દશહજાર ગાથા ઉપરાંત કાવ્યસાહિત્ય રચ્યું છે, અને અદ્વારમા સૈકામાં તેનો વિસ્તાર વિશેષ છે તો પછી તેને તબખા કહી શકાશે નહિ. ઝોગણીશરમા શતકમાં પણ જૈન કવિઓ ઝોછા નથી થયા. તે માટે ઉક્ત સ્વર્ગસ્થ શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ જણાવે છે કે “ચોથો ભાગ-જૈન કવિઓ, બે ચારેક હરાડમા શતક પેઠે”-એ કથન ફેરવ્યા વગર છૂટકો નથી. મારું આ વક્તવ્ય જૈનોના ગૂર્જર સાહિત્ય અંથોનો ઇતિહાસ લખાશે ત્યારે અને જેમ જેમ વધુ જૈન સાહિત્ય પ્રગટ થતું જશે તેમ તેમ યોગ્ય છે કે નહિ તે પ્રતીત થાય તેમ છે. ૩૬

૭૮. અત્યાર સુધી જૈન ગૂર્જર સાહિત્ય પ્રસિદ્ધિમાં નથી આવ્યું તેનું કારણ એ છે કે (૧) મોટે ભાગે અને પ્રાયઃ તેના સૃષ્ટાઓ જૈન મુનિઓ હતા. તેઓ પોતાની કૃતિઓ તથા પોતાના પૂર્વકાલીનની કૃતિઓ ધર્મસ્થાનમાંજ-ઉપાશ્રયમાંજ રહી વાંચતા અને સંભળાવતા. જ્યારે બ્રાહ્મણ કવિઓ ગામના ચોરામાં કે બે ત્રણ શેરીઓ ભેગી થતી હોય તેવા ચોમાનામાં વાંચતાં યા માણુગોળાવાળા બની લોકને સંભળાવતાં. સરખાવો ‘વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણ રાસ’-કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩

૩૬ આ સને ૧૯૧૫માં લખાયું છે અને ત્યાર પછી તે અત્યાર સુધીમાં વધુ જૈન સાહિત્ય આનંદકાવ્ય મહોદધિના મૌલિકાદ્વારા તેમજ બીજે સ્થલે પ્રગટ થયું છે. સંવત્ ૧૩મી સદીથી સત્તરમી સદીના જૈન ગૂર્જર કવિઓનું વિસ્તૃત સૂચિપત્ર જૈન ગૂર્જર કવિઓ ભાગ ૧ લો-એ મારા સંગ્રહઅંથમાં અદ્વાર પડ્યું છે તેમાં ૨૮૭ કવિઓની ૫૪૧ કૃતિનો નિર્દેશ છે.

-પ્રક્રિ. ૧. (૨) જૈન અને જૈનેતર બંને કવિઓ જૂદી જૂદી જાતની કથાઓ રચી લખતા, પરંતુ તે લખેલા અથો બીજાને આપતાં યા મમે ત્યાં મુકતાં રખેને તેને 'આશાતના' થાય, તે માટે બહુ કાળજી રાખતા, બ્યારે જૈનેતરોને તેવો અભિપ્રાય રહેતો નહિ. વળી આ ઉપરાંત હાલના જૈનો મુજે એવા અભિપ્રાયના હતા કે પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાથી લાભને બદલે ગેરલાભ વધુ થાય છે, જ્ઞાનની આશાતના થવાનો સંભવ છે, પાત્રને બદલે અપાત્રને હરતે જવાથી જ્ઞાનનો દુરપયોગ થાય તેમ છે, તે ધીમે ધીમે છપાવવાની વલણવાળા થતાં જૈનશાસ્ત્રના પ્રકરણ અથો અને સંસ્કૃત ભાષાના અથો મુદ્રિત કરાવવા લાગ્યા, અને પ્રાચીન ગૂર્જર સાહિત્ય પથ્ય કેટલુંક બાળભોષલિપિમાં (૩) આવક લીમશી માણુકે અખંડ પણે પ્રગટ કર્યું, પરંતુ હાલની શૈલી પ્રમાણે પ્રગટ કરવા પ્રત્યે બહુ લક્ષ ન રહ્યું. તેમ કેજવણીનો બહુ ઓછો પ્રચાર, તેથી સાહિત્યની કિંમત સમજાઈ નહિ અને તેથી જે કંઈ તે પ્રત્યે થયું તે પ્રમાણમાં ઘણું ઓછું હોવા ઉપરાંત અધૂરામાં પૂરું કેટલાક તરફથી ચિંથરીઆ કાગળમાં પ્રગટ થયું. હવે સુચિન્દ જણાવા લાગ્યાં છે કે કંઈ કંઈ પ્રયત્ન સારી દિશામાં થવા લાગ્યા છે.

### ૧૬ કવિનાં કાવ્યોમાંથી કેટલીક વાનગી.

૭૯. ઋષભદાસ કવિની કારકીર્દિ સં. ૧૬૬૫થી એટલે ઇસવી સનના અઢારમા સૈંમના પ્રારંભથી શરૂ થાય છે. એટલે ગૂર્જર પ્રાચીન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયેલ પ્રેમાનંદ, શ્યામળ અને અખ્યાની પૂર્વના હોવાનું તેને જ્ઞાન છે, એટલુંજ નહિ પરંતુ તેની વર્ણનશૈલી, અબ્જયમુદ્રિત, ભાષાગૌરવ તે કવિઓની સરખામણીમાં ઉતરતાં હોઈ શકે તેમ નથી.

૮૦. હવે તેમના ભરતેશ્વર બાહુબલી રાસમાંથી થોડા નમુના લખજો:-

રાગ રામગ્રી.

રૂઢન કરેરે અંતેઉરી, ત્રોડે કંઠના હારે,

નાખે બીડીરે પાનની, કુણુ કરસી અમ સારરે;

રહો રહો ભરત નરેશ્વર ! ૧

રહો રહો ભરત નરેશ્વર, તુમ વિષ્ણુ શૂન્ય તે રાજરે,

ઈંદ્ર સરીખો દેવતા, માને જોહની લાજ રે. રહો. ૨

મસ્તક વેણીને વિહારતી, ફાડે કંચુકિ ચીર રે,  
મોતીહાર ત્રુટયા પરે, નયણે ગળે વળી નીર રે. રહો. ૩

નાટિક ગાન તે પરિહરે, મુકે સકલ શણગાર રે,  
ભૂમિ પડી એક વલવલે, કિસું કયું કરતાર રે. રહો. ૪

પાછા વળિયેરે પુરવણી, મૂકી ન જઈયે અનાથ રે,  
સાર સંબાલ ન મૂકીયે, જોહનો ઝાલ્યો હાથ રે. રહો. ૫

નારી વનનીરે વેલડી, જળ વિષ્ણુ તેહ સુકાય રે,  
તુમે જળ સરીખા રે નાથજી, જતાં વેલડી કરમાય રે. રહો. ૬

જળ વિષ્ણુ ન રહે માછલી, સુકે પોયણ પાન રે,  
તુમ વિષ્ણુ વિષ્ણુસેરે યૌવનું, કંઠ વિના જિમ ગાન રે. રહો. ૭

નારી નિરખી પાછા વળો, રાખો અમારી તે મામ રે,  
તુમ વિષ્ણુ શૂનાં રે માળિયાં, શૂનો અધ્યાનો ઠામ રે. રહો. ૮

ધમ વલવલતી રે પ્રેમદા, આંસુડાં લુહે તે હાથ રે;  
તુમ વિષ્ણુ વાસર કિમ જશે, તુમ વિષ્ણુ દોહીલી રાત રે. રહો. ૯

ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૮૬.

આ રાજ ભરત ચક્રવર્તીને વૈરાગ્ય થતાં તેના રાજત્યાગ વખતે તેની રાણીનો વિલાપ. તે સાથે, નલરાગજીએ તજી દીધેલી વૈદર્ભી પામે

વનમાં એકલી છે તે વખતે જ વિલાપ પ્રેમાનંદે કરાવ્યો છે-‘વૈદર્ભી  
વનમાં વલ્લવક્ષે’-એ સરખાવો.

૮૧. આજ રાસમાં ‘આ ભારતેશ્વર આવિયો’ હાલ ૩૪ માં છે,  
સરખાવો પ્રેમાનંદનું ‘ઓ નલરાય આવ્યોરે.’

૮૨. હવે અન્ય વિષય જોઈએ. લગ્ન પ્રસંગે થતી લવિમાં વપરાતી  
સામગ્રી વૈરાગ્યવાસિતને મન શું સૂચવે છે તેનું વર્ણન કરતાં કવિ તેજ  
રાસમાં (પૃ. ૭૦) કહે છે કે:—

- |   |   |
|---|---|
| માત તાત મોઢે પરણાવે, ચિત્ત કુંવરતણે નવ ભાવે,<br>અંગે પીઠી જબ ચોળાએ, ભાવે આતમા કરમે લેપાએ.       | ૧ |
| ન્હાતાં શિરે ભાવે સોય, સંસારનાં ફળ કટુ હોય;<br>ખૂંપ ભરંતા આતમ ભાવે, સંસારે જીવ તણાવે.           | ૨ |
| વળી ચિંતે ભૂષણુ ભાર, ગળે સાંકળ ચિંતે હાર<br>હાથે શ્રીફળ લેતાં ભાવે, જીવ નારી કિંકર થાવે.        | ૩ |
| વરઘોડો ચઢીઓ જામ, ચિંતે દુર્ગતિ વાહન તામ,<br>બહુ વાજિંત્ર બળવે, મન ચિંતે મુજ ચેતાવે.             | ૪ |
| વરઘોડેથી ઊતારે, મન હેઠી ગતિ સંભારે;<br>પુખ્તે ધુસરૂં વેગે આણી, સંસાર ધુસરની એંધાણી.             | ૫ |
| ત્રાક દેખી કરે વિચાર, જીવ વિંધારે નિરધાર,<br>દેખી મૂશળ મનમાં આવે, જીવ સંસાર માંહેં ખંડાવે.      | ૬ |
| અર્ધ દેતાં જ્ઞાનેં જોય, સહી પૂર્વ પુન્ય મુજ ધોય;<br>આવસંપા જબ ચંપાવે, વિવેક-કોડીયાં મુજ ભંજાવે. | ૭ |
| નાક સાહીને વેગે તણે, સંસારે તણાવું જણે;<br>કન્યા છાંટે નવતંબોળ, કહે જીવ હશે એમ રોળ.             | ૮ |
| કંઠે ન ધરી એ વરમાળ, ગળે દોર ધરે છે બાળ;<br>પણી અહે તે કન્યા હાથ, તે તો દુર્ગતિ સાદું આત.        | ૯ |

- લોક તિલક કરે તે માટે, જાતું દુર્ગતિ કરી ચાટે;  
 ગાંઠે પડતાં સહી બધાણે, દોહિલું છુટવું છે અહીંમણે. ૧૦  
 અગ્નિ મુજ આણે વંશ જ્યારે, નર-ચિતા રે સંભારી ત્યારે,  
 ફેરા દેતો જોણી વાર, ચિંતે ફરવું સહી ગતિ ચાર. ૧૧  
 ચોરી ચારે મમ જાણુ, એ દેખાડે ચહુ ખાણુ,  
 એમ આતમભાવના ભાવે, શુભ ધ્યાને કેવળી થાવે. ૧૨

— ભરતેશ્વર રાસ. પૃ. ૭૪-૭૧

[આમાં હમણાંની લગ્નવિધિ સાથેનું સામ્ય ધણું પરખાય છે.]

૮૩. ભરતની સ્ત્રીનું વર્ણન કવિ આ પ્રમાણે કરે છે:—

હંત જિસા દાહમકળી, અધર પ્રવાળી રંગ,  
 ઝોર ધણી કટી પાતળી, સખળ સુકોમળ અંગ.  
 કનકકુંભ દેવે ધડયાં, તાસ પયોધર હોય,  
 કમળ-નાળ સરખી કહી; નારી ખાહુડી હોય.  
 પમ પંકજનું જોડણું, જંધા કહલીરતંબ,  
 હંસગતિ ચાલે સહી, રૂપે જાણું રંગ.  
 દેવકુમારા પદ્મની, અંગ વિભૂષણ સોળ,  
 પહેરણ ચંપા-ચૂંદડી, કાયા કુંકુમ લોળ.  
 ચરણે નેવર વાજતાં, કટીમેખળ ખલકંત,  
 રણુ જાલ કાને સહી, વાણી મધુર અત્યંત.  
 સાર વસ્તુ જગમાં ધણી, લીધું તેનું સાર,  
 નારીરતન નિપાછયું, તિમો ભરત ભરતાર.

—એજન પૃ. ૩૬-૪૦

૮૪. કુમારપાલ રાસ લખ્યો. આંખા પર કહેતાં કવિ કહે છે કે:—

અંબ તણા ગુણુ કેતાં કહું, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું,  
 સકલ વસ્ત્રમાં આંખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર.



પ્રેમલ જેહને પુકુવિ ન માય, તેણી ગંધઈ મુખ સાતા થાય,  
 મુકે તણે કોયલ મનિ ધરઈ, ખાતી બધી ટહુકા કરઈ.  
 પત્ર સુકોમત સહી કહેવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બધાય,  
 જાયા શીતલ સોય નિહારિ, ફલઈ અંત તે ઉબ્ધાકાલિ.  
 પવન લૂ અને તડકે તાપ, તેણી દિવસ મુખ કાઢ્ય આપ,  
 નહી નવાણુ સૂકે જિણિતાર. અમૃત રસ તવ દિયે સહકાર.  
 અંબ તણા શુભ. દીસે જસા, નર ઉતમ અંગિ આણે તિસ્યા,  
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરે, સોય પુરૂષ સખલામાં સરે.

—કુમારપાલ રાસ પૃ. ૧૩૩ કડી ૮૬-૮૧

૮૫. સિદ્ધરાજ જયસિંહનું સ્વર્ગગમન થતાં તેના શયને  
 દાહબૂમિ પર લઈ જવામાં આવે છે ત્યારે કવિ કહે છે કે:—

સોનાવરણી રે ચેદુ બલે, રૂપાવરણી તે ધુહરે,  
 કુંકુમવરણી રે દેહડી, અગનિ પરન્મલીઅ તેહરે.  
 માન મ કરસ્યો રે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે ગર્વરે,  
 સુર નગ કિંનર રાજીઆ, અંતે મૃતિકા સર્વરે—

માન મ કરસ્યો રે માનવી.

જે જિરે રચી રચી બાંધતા, સાલૂ સખરા ને પાગ રે,  
 તે નર પોહ્યા રે પાધરે, ચાંચ દિયે શિરિ કાગ રે—માન.  
 જે નર મંજુ રે બોલતા, વાવરતા મુખમાં પાન રે,  
 તે નર અગનિ રે પોઢીઆ, કાયા કાજલ વાન રે—માન.  
 ચીર પીતાંબર પહેરણું, કંઠે કનકના તે હાર રે,  
 તે નર અંતે માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સાર રે—માન.  
 જે શિરિ છત્ર ધરાવતાં, ચઢતા ગજવર બાંધિ રે,  
 તે નર અંતે રે ભેદ થયા, દેહે દોરડા બાંધિ રે—માન.

ચોસઠી સહસ અતેહરી, પાયક છતું તે કાડિ રે,  
 તે નર અતે રે એકલા, સુતા ચીવર ઓઢિ રે.—માન.  
 જો જિહાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય બે સાથિ રે,  
 એહ સરપજ દેહતું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિ રે.—માન.  
 જોહસ્યું હસી હસી બોલતા, કરતા બોજન સાર રે,  
 તે નર કાલિ માટી થયા, ધડતા પાત્ર કુંભાર રે.—માન.  
 ચંપકવરણી રે દેહડી, કદલી કામલ જાંઘ રે,  
 તે નર સુતા રે કાષ્ઠમાં, પડે બડોબડી ડાંગ રે.—માન.  
 દેહવિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા તું લાખ રે,  
 જોસંગ સરિખો રે રાજીઓ, બાલી કર્યો તિહાં રાખ રે.—માન.

—એજન પૃ. ૧૪૭-૧૪૮ કડી ૨૯-૩૯

૮૬. એક પુરુષ, પોતાની સ્ત્રીને તે ગામનો ધણી લઈ ગયો તે  
 માટે કુમારપાલ રાજા પાસે નીચે પ્રમાણે રજાઈ કરે છે કે:—

નિત જૂરં દૂખીઓ ફરં, જોઉં તો માંમેમાંમિ,  
 સીતા વિછોલો રાધવ, કેમ રાયો વનિ રાનિ.  
 રામ રડતે વનિ રડું, રડ્યા તેહ મૃતલાય,  
 રાયા તે વનનાં પંખિયાં, રોતા રથણિ વિયાય.  
 રામ રડે લખમણુ યુઝવે, ઘેલા રામ મ રાય,  
 ગઈ સીતા અમે લાવસું, લે લોટા મુખ ધોય.  
 રાધવ ! રૂદન તમે મમ કરો, વનિ ઘેલા થાર્યો રામ,  
 એ જોહવી લખિ આણુસ્યું, તેહતું સીતા ધરસ્યું નામ.  
 જલ જલ કમલ ન સંપજો, વનિ વનિ અગર ન હોય,  
 ધરિ ધરિ સીત ન સંપજો, વીર વિચારી જોય.  
 આભા-મંડળુ વીજલી, પર્વત-મંડળુ મોર,  
 ધર-મંડળુ સુભારણ, મુખ-મંડળુ તંબોલ.

જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી, આંખડીઆલી નારી,  
 તે ધરિ સદા અજૂઆલકું, મુરખિ તેહ જ નિવારી.  
 એક નર સુખીએ ને દુખી, જોહને નહિ ધરિ નારી,  
 કરે દીવેા કલસજ કરી, કુણુ ઉભો રહે ખારી.  
 તેણે કારણિં હું નિત રકું, અંન પાન કીઆ ત્યાજી,  
 આગે કિમ હોસો રડયો, નારી આર કાજિં.  
 ઉમયા બહાલી હીસને, સીતા બહાલી રામ,  
 હોસા વલ્લહી આરણી, રાધવ બહાલી સ્યામ.  
 તિમ મુજ વાહલી પદમની, ચઢી પીહારઈ હાથિ,  
 દિવસ દુખઈ કરી નીગમું, પણિ નવિ જમ રાતિ.  
 કનક તણી કચોલડી, ભાંગી પત્થર કગ્ગ,  
 સગુણ નિરગુણસું મરે, અમી વટાસ્યુ કગ્ગ.  
 એણે દુઃખે યોગી થયો, જીવું તેણે આધાર,  
 કુમર નરિંદ આગલિ થસે, તે મઈ વાલઈ નાર.

—ક. રા. ૫. ૧૩૫-૧૩૬ કડી ૧૬થી ૨૮.

૮૭. સાગર સંબંધી એક સ્થળે જણાવે છે:—

વાહણે ચઢયો એકવાર, ગાળે મન અપાર,  
 જીછળે સાગર નીર, ગાળે સખલ ગંભીર.  
 મચ્છ પ્રગટ બહુ થાય, ભયંકર સખલજ દેખાય,  
 વાહણ પાતાલમાં જાય, મન લગી હિંચું થાય.

—હી. રા. ૫. ૨૧૪.

૮૮. હીરવિનયસૂરિનાં સંભારણાં માટે ઉપમાઓ આપી લખે છે કે:—

જિમ કોકિલ સમરે સહકાર, જિમ ચાતક સમરે ધન સાર,  
 અંદા તણે સમરણ ચકોર, સમરે જલધર પ્રત્યે મોર.

મધુકર જિમ સમરે માલતી, ઉત્તમ સ્ત્રી સમરે નિજ પતિ,  
વહ નાનહો સમરે જિમ ગાય, બાલક જિમ સમરે નિજ માય.  
સકલ સાધ અમો સમરં હીર, ગૌતમ જિમ સમરે અહાવીર,  
તેણિપરિ સમરં ગુર ગણધાર, તુલ્કે જાતાં અહા કુણ આધાર.

—હી. રા. ૫. ૨૨૫.

૮૯. વાણિયા સંબંધી એમ કહે છે કે:—

વણિગ કટક ચઢ્યાં ફેરવે, વણિગ ધનનો મદ જીરવે,  
વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમે.  
વણિગ રૂંદે સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ હાર,  
વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ-ઉતારે વાણીઆ.  
અળ મહિષ ગવરી સાંઢીઆ, મારંતાં છોડે વાણીઆ,  
ટાલે અકર અને અન્યાય, સોય કરે જે ન કરે રાય.  
તેણિં સહી વણિગનું કુલ સાર, જેણે કુલે હુઆ દાતાર.

—કુ. રા. ખંડ ૨ ૫. ૧૮૨.

૯૦. આજ પ્રમાણે ચોપાદમાંજ તે અન્યત્ર કહે છે કે:—

વડી જ્ઞાતિ વાણિગની કહીએ, આ કલિયુગમાંહિ લહીએ,  
જે નીતિ સકલના જાણ, જેને અલક્ષ તણા પમ્પખાણ.  
નહી પર પ્રાણીનો ધાત, વાંકી વાટે જે નવિ જાત,  
જીરવતો મદ ધન કેરો, તેણે કુલ વાણિગનો વડેરો.  
ધન્ય વણિગનો અવતાર, કરે સકલ પ્રાણીની સાર,  
વાણિગ બંધ થકી છોડાવે, નર સહુને કર ઝોડાવે.  
વાણિગ દેતા દંખણુ લક્ષ, વળી જીતારે દુર્ભિક્ષ,  
વાણિગને નમે રાણુ રાય, ટાળે અકર અને અન્યાય.  
ચઢ્યા કટક તેહને ફેરવતા, નર દરિદ્રપણું નિર્ગમતા,  
તિણે વાણિગનું કુળ સાર, જિણુ કુળે હુઆ બહુ દાતાર.

—હી. રા. ૫. ૧૮.

૯૧. વણિકની ખીજ બાજુ પથુ કહે છે:—

ગમે પાશ દેવે આણિયો, છેતર્યો નવિ જાગે વાણિયો.  
 લેતો ડસે દેતો ડસે, ઉપર ચઢાવે પાડ.  
 વલી વિષધરને સેવીયે, પથુ નવિ સેવિયે કરાડ,  
 આગે લુટરા છેતરા, ખુંદી હુંબડો દોય,  
 લેઇ હતીયાર તસ્કર હણ્યા, વણિગ સમો નહિ કોય.  
 વણિક ધર તસ્કર ગયો, છાંટયો કોમલ તામ,  
 નાહક ધોયો બાપડો, લેઇ ન શક્યો દામ.  
 ભજ્જ બૂપ લુચંગમા, એ મુખ દોહલા હુંત,  
 વેરી વીંછી વાણિયો, પૂઠે દાહ દેખાંત.  
 આંગલ મૂકી માંગલ વાસે, માંગલ મૂકી મૂલ પ્રકાશે,  
 જો જાણે તો પાડે હાંસે, વણિગ કલાથી દેવે ન મે.

—હિતકિશોરા રાસ. પૃ. ૧૬૨-૧૬૩.

૯૨. ખરો વાણિયો કેવો હોવો જોઇએ ? તે કહી તેને કવિ  
 શિખામણુ આપે છે:—

વણુજ બ્યાપારે ડાહ્યારે જોઇએ, ઝોલખે સહુ કરિયાણાં,  
 સધલી બાપા બેલી જાણે, પરખે સધલાં નાણાં.  
 હસ્તસંગા સમજે રે સધલી, કરપલ્લવી પથુ જાણે,  
 નેત્રપક્ષવી જે નર સમજે, વણુજ કરી ધન તાણે.  
 વિણુ દીઠે સતકાર ન દીજે, દીજે બહુ દેખાંતાં,  
 મિત્ર સંધાતે વણુજ ન કીજે, શસ્ત્રે વરબ્યા ઝોતા.  
 નટ વિટ વેશ્યા ને જૂવટિયા, મ કરિશ ત્યાં ઉધારો,  
 ધર્મ પોતાનો નવિ હેલાયે, તેહ વણુજ કર સારો.  
 ફૂડાં કાટલાં તું પરિહરજે, દેખીનો એ લાભો,  
 એકે વારે એ સ્થિરનો જાણે, પાપડી સાથે માણો.

ફૂડો કરહો મમ કાઢિશ બોલા, સમ મમ ખાઈશ ઝાઝા,  
 પરધૂતીને પિંડ ને બરતા, નહિ પરમારથે તાળ  
 બહલી વસ્તુ મ આપીશ કોને, છેતરતાં છેતરાઈશ,  
 દૂધ ખીલાડીને દૃષ્ટાતે, મસ્તક ખૂંચું ખાઈશ.  
 દેવ ગુરુ ધર્મ તથા સમ મૂકે, સત્યનો ચીસો રાખે,  
 બેલ સંબેલ મ કરજે વસ્તે, કાંઈક સાચું આપે.  
 ખોસે માથું મૂક્યું નેણે, તેહનું મ કરીશ ફૂડું,  
 ધર્મ પુરૂષને જે તું વંચિશ, તેણું લાભે તું ખૂડો.  
 દેવ ગુરુ કાકુર મમ વંચો, ચોથો પુરૂષ સુંહાલો,  
 જે કોઈ મરણ વિમાસે હાથે, તો મમ વંચે ખાલો.  
 કોનો પદુ મમ ચાઈશ ભાઈ, નવિ પૂરેવિ સાખો,  
 સમ મમ ખાજે ધીજ તને જે, એ શીખામણ રાખો.  
 વણુજ વ્યવહાર કલો મેં માંડી, રૂડે દુર્મતિ છાંડી,  
 ઋણમ કહે દિતશિક્ષા સુણે ને, તસ શિર દૈવની ડાંડી.

—દિતશિક્ષા રાસ. પૃ. ૭૭-૭૮.

૯૭. વાણિયાને વિશેષ શિખામણ પછી આપે છે:—

થયું વસ્તુનું આકરં બ્યારે, વણું ત્રમણું વેચે ત્યારે,  
 અતિ ઝાઝું ત્યાંહિ ન જાણે, ગયાં કરિયાણાં ન વખાણે.  
 પાસંગ કાટલાં હીણાં નેહ, ખાંવી ડાંડીયેં ટાલી તેહ,  
 રસ-બેલ ને વસ્તુનો બેલ, તને તેહને સાંપડું મેલ.  
 ફૂડો કરહો ને ખાતા લંચ, અતિ બહુ સેવંતા મંચ,  
 નાણું ખોડું ને સાકું ભાંજે, લેધ શાઈ ને મોડું માંજે.  
 આહક પરના નવિ ભાંજીને, વાણી-ફેર તે કિમહિ ન કીજે,  
 અધારે વસ્તુ ન દીજે, અક્ષરના બેહ ન કીજે.  
 પરવંચના જે બહુ પેરે, ઉત્તમ કરતા એક મેરે,  
 કરી માયા ને વંચે નેહ, જગમાંહિ વંચાયે તેહ.

દેવભોક્ત ને મોક્ષનાં સુખ, કિમ પામે પર કરી દુઃખ,  
પરવંચના મ કરો કાય, સત્ય ચાલતાં ? બહુ ધન હોય.

૯૪. કવિ પોતે શુદ્ધવ્યવહારી વણિક હતો અને તેથી વણિક સંબંધી જે જે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

૯૫. કવિનાં થોડાં સુભાષિતો કુમારપાલ રાસમાંથી લઇએ: તે ચોપાઈ, દ્વંદ્વા, છપ્પા વગેરેમાં છે.

### અ. ચોપાઈમાં સુભાષિતો.

- (૧) જનની સમ નહિ તીરથ કોઇ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલે જોઇ,  
જેણે માની પોતાની માય, સકલ તીર્થ ધરિ બેઠાં માય.  
જેણી માતાએ ઉદરે ધર્યો, મલ મૂત્ર ઘોષ ચોખો કર્યો,  
તે માતાના પૂજે પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન થાય.  
સોવન બરાબરિ તોલે જોય, ખંધિ ધરી કરે તીરથ સોય,  
ઈંદ્રમાલ પહેરાવે માય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન માય.  
પમ ઘોષને પાણી પીયે, અમૃત-કવલ માતા-મુખિ દિયે,  
દેવ-ચીવર પહેરાવે જોય, ગુણ ઉસંકલ કિમે ન હોય.

ખંડ ૨ પૃ. ૬૯.

- (૨) વિણ રાંધણે વિણસે જિમ ખીર, વિણ પહેરે નારિ વિણસે ચીર,  
વિણ ખેડ્યું વિણસે જિમ જૂત, વિણ હાયેં વિણસે ધરસૂત.  
વિણસે વિણ ચઢ નારિ તુરી, અતિ લાડે વિણસે દીકરી,  
વિણસે ખય રોગે જિમ માત્ર, વિણસે છુંડા સાથેં માત્ર.  
વિણસે દાતા વિહુણાં પાત્ર, વિણસે પંડિત વિહુણાં શાસ્ત્ર,  
મન મેલે વિણસે પરભોક્ત, પુણ્ય કરિયું તે ચાય ફોક્ત.  
વિણસે વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણસે કંઠ વિહુણું ગાન,  
વિણસે પુરુષ કુદેશેં ગયો, વિણસે ઋષિ શિરવાસો રજો.

ખંડ ૧ પૃ. ૫૧.

- (૩) પ્રાહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અદ્ય આહિએ જાયે તેહ.  
પટ મહિના જીવે કેસરી, કાલા કાગ ન જાયે મરી.

ખંડ ૨ પૃ. ૧૩૫.

- (૪) અધે પુરૂષ ને આંગણે કુધ, નાહનો બાલ ને મા તસ મુધ,  
પડયા દાંત સોપારી છુટે, આસણ્ય ગુમડું ચઢવું ઉટે.  
ધર નાલા વચિ ખીસો જડયો, નિર્ધન આટે અહુજલિ પડયો,  
લૂખું ભોજન ટાઢું થાય, સાતે દુખ મોટા કહવાય.

ખંડ ૧ પૃ. ૧૨૯.

- (૫) ઉધ ન માગે કૈયા સાર, અરથિ ન ગણે દોષ વિચાર.  
ભૂખ્યો નવિ માગે સાબણું, કામી ન પૂછે કુલ સ્ત્રીતાણું. ૧-૨૨

- (૬) જે ધનવંત અધિકેરં જમે, સકલ લોકને તે પશુ મમે,  
જે નિરધન અધિકેરં ખાય, તો દારિદ્રી નર હેલાય.  
ધનવંત જોલે આલપંપાલ, લોક મણે તસ વાચાલ,  
જે નવિ જોલે રક સરીર, તો સહુ આખે ભલા મંભીર.  
જે હંધે મુણ્ણતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પંડિત જાણુ,  
પંચે ધનવંત પાસો જાણ, તો તે માન રહિત કહેવાય. ૧-૪૭

- (૭) ધિગૂ મુખ જીહાં નહિ તત્ત્વજ્ઞાન, ધિગૂ કર જે નવિ દેતો ધાન,  
ધિગૂ કુલજિહાં નહીં પુત્ર સુસાર, ધિગૂ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર.

૧-૬૪

- (૮) લોભે જામ પૂરવ પ્રીતિ, લોભે નાસે ગુણની રીતિ,  
લોભે ન રહે ન્યાય ને નીતિ, લોભઈ જામ કુલની રીતિ.  
લોભે નર સધળે હેલાય, લોભી વંચે પુત્ર પિતાય,  
ધર્મ દેવ ગુર કરે નિષેધ, ન લહે તત્ત્વજ્ઞં લેલાલે. ૧-૧૧૪

- (૯) ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોંયાની મ કરિસ વાત,  
ધાત ક્યાંની મ કરેસ ગૂંજ, કહેતાં દુખ ઉપજસે વુઝ.



માનબ્રહ્મ કુણ્ડ હાંમિ થયો, વાત કરંતા મહિમા ગયો,  
માન મહત્ત્વ ન દીધું ક્યાંહિ, સુપુરૂષ જાંણી રહે મનમાંહિ.  
હરિદ્રવચ્ચાની મ કરિસ કથા, સોય વાત તું કરજે મતા,  
જેણીવાતે અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય.

૧-૧૩૮

[આમાં સાત બોલ તજવાના કલા છે. એ પ્રમાણે જુઓ સાતને  
છેડીએ નહિ પૃ. ૨૦૭-૧૬૨, સાત નર શોધ્યા ન મળે ૩૧-કડી ૪ થી ૬,  
સાત વિરલ માણસો ૩૫-૩૬, બોલતાં સાત વિધિ જળવળી ૩૬-૫૧, સાત  
ધર્મવિહુણાં ૪૨-૧૩ ને ૧૪, આઠ દોહડા પુરૂષ ૪૪-૪૮, સાત દૂર ન  
શોભે ૬૭-૬૩, સાતનો ત્યાગ ૧૦૪-૧ ને ૨, સાત બોલ ખટકે  
૧૧૨-૭૮ ને ૭૯, લક્ષ્મીથી સાત પર ખાર ૧૨૮-૪૪, સાત દુઃખી  
થાય ૧૩૫-૯, મુક્તિના બજાર સાત ૧૪૦-૫૫, વગેરે વગેરે  
અનેક છે.

આ-ફક્કામાં સુભાષિતો.

- (૧) કડૂઆ બોલી કામિની, લેવો નિરસ આહાર,  
બાર વહીને જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર. ૨-૧૨૯
- (૨) મમતા માયા કારમી, ફોકટ ધધ કરેસ,  
જો ઝઘડિ મલિ અનિ ધણી, અંતે તોહુ મરેસ. ૨-૧૯૨
- (૩) પીપલ તણું જિમ પાનડું, ચંચલ જિમ ગજ-કાન,  
ધન યૌવન કાયા અસી, મ કરો મનિ અભિમાન.  
કાચો પિંડ ન પોષિષ, અમલ ન કીજે આહાર,  
વજ્ર કીજે મન માંકડો, તો લહીએ ભવપાર.  
કાયા હંમ એ બલદિયા, ઝડપભ કહે મન રાશ,  
કર્મ રૂપિ ઝો સારથી, ફેરે ચિહું ગતિ વાસ.  
કાલે જગ ખાધો સહી, કુણે ન ખાધો રે કાળ,  
કાલ આહોડિ જાગે પડો, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ પાલ. ૨-૧૯૬

- (૪) સાચર સંદેશો મોકલે, ચંદા પુત્ર । જુહાર,  
ચઢયા કલંક ન ઉતરે, પુત્ર ખંપણ મુઝ ખાર. ૨-૧૮૧
- (૫) માગણુ જો મયગલ ચઢે, સોવન કચોલો હત્ય,  
માંગ્યાં જો મોતી જડે, તોહે જન્મ અક્યત્ય. ૨-૧૨૪
- (૬) શાસ્ત્ર શાસ્ત્ર વાણી તુરી, નર નારી વેણાય,  
જ્યારે જોડવાને મિલે, ત્યારે તેહવાં થાય. ૧-૧૬
- (૭) દીપક જિમ વલી તેજ વિષ્ણુ, સેન વિના જિમ રાય,  
પુત્ર વિના ધરિ તે તરયો, ખીર વિના જિમ ગાય.  
મંદિર મોટાં ધન ધણ્યાં, દાથી લક્ષ પ્રમાણુ,  
જસ ધરિ બાલક નવિ રમે, તે ધરિ સદા મસાણુ.  
મંદિર સુનાં બાલ વિષ્ણુ, સતથી વંશ ફલંતિ,  
સુત હીણું ધર જોહનું, તે કુલ સહીજ મલંતિ. ૧-૮૧
- (૮) કર્ણ ન શોભે કુંડલે, શોભે સુણતાં ગાન,  
કર નવિ શોભે કંકણે, શોભે દેતાં દાન.  
કાયા ન શોભે ચંદને, શોભે કર્ણના માર,  
તાસ શરીરે લેખે સહી, કરતા પર ઉપકાર. ૧-૮૦
- (૯) પર કાળે તરઅર ફલે, પર કાળે જલધાર,  
પર કાળે સુપુરૂષ નરા, કરના પર ઉપગાર.  
નરનારી પંખી પશુ, બાવે સુરપતિ દેવ,  
પર ગુણ કાળે જો હવા, જીવન કરે તસ સેવ. ૧-૮૪
- (૧૦) કાયર વિષે કવિ કહે છે:—  
રણિ વાગધ સરણાધ્યાં, પાખરધ કંકાણુ,  
સૂરઃ ધરિં વધામણ્યાં, કાયર પડીઆ પ્રાણુ.  
દેખીતા ડુંગર જસ્યા, કામે કાયર થાય,  
પક્ષ કુમમણી યુંબડી, તો આયમણુ જાય, ૨-૭

### ૫. હપ્પયમાં સુભાષિતો.

કવિત એટલે હપ્પામાં કવિએ ધણાં સુભાષિત રચ્યાં છે અને જ્ઞામને હપ્પા વાપર્યાં તે પહેલાં. તેની થોડી વાનગી લખ્યો:

- (૧) માગણુ મરણુ સમાન, સોય પણિ સુપુરુષ કરે,  
તૂળ્યા કહે જે માંગે, લાજ તસ પાછો ફેરે.  
ફિરી મટે યગ પ્રાણુ, નાક મુખ નીચું ધાલે,  
હેયું હાથ હડખડે, જીભની યુગતિ ન ચાલે.  
અવણુ સોય મંશય પડે, કવણુ શબ્દ હોસે કહી,  
મન ચિંત્યું મનમાંહિ, દેસે કે દેસે નહીં. ખંડ ૨-૧૨૪
- (૨) ચાદે રિલા સાથિ, હાથ મૂરખ ને ઉદ્ધ,  
વરસે હુઓ વૃદ્ધ, ખાલની ઉલગ દ્રોડધ.  
રૂપે હુમ સરૂપ, કરૂપને ખંધે ચઢાવધ,  
જેહનાં કુલ ગતિ ઉંચ, નીચને સીસ નમાવે.  
પૂજનિક સધલી નારિતો, પાય પડે પાપી તણે,  
છે દાસ સહુ લલિ તણા, ધન વિણ સહુએ અવગણે. ૨-૧૧૦
- (૩) મિલે જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજે,  
મિલે મિત્ર અતિ ઉંચ, નીચ સંગ કાં કીજે.  
મિલે અશ્વ પાખર્યો તો, પાય કુણ પાલો દોડે,  
મિલે સાલુ ચીર તો, અંગિ કુણ ખામર જોડે.  
મિલે છાયા કલ્પકુમ, લીંચ તલે સાહાને જમધ,  
સુકવિ કહે નર કાંચ, મદિર છોડી કે મઠીએ રહધ. ૨-૬૮
- (૪) કર્મે રાવણુરાય, ગાલ ઘડ સખ ગમાયો,  
હંશર સરિખો દેવ, સોય મિલડી નચાયો.  
ખાંડુ સુત વનિ પેખ, રામ ધરણુ હુઓ વિયોગ,  
જીવ મગાયો જીખ, હોજ ભોગવે ભોગ.

છેલ્લે અહ્યાએ સુરાચિયો, છાહા ધ્યાને ચૂકિયો,  
ઝડપભ કહે રાય રંકે, હર્મે કો નવિ મૂકિયો. ૧-૮૦

(૫) દાન વિલંબે ગળે, ગળે શુભ કાળ પ્રમાદે,  
મતિ વિના પડિત ગળે, મળે મુખ લજ્જા વિવાદે.  
લોભે ગુણુક ગળે, ગળે પુણ્ય અસતિએ દાતા,  
પંડિત મુરખમાં ગળે, મળે તપ માયા ચિત્તે.  
સ્ત્રીસંગે શિયલજ ગળે, દૂરિ ગયા નેહજ ગળે,  
કનિ ઝડપભ કહે રે ગુણીઆણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગળે. ૧-૮૧

(૬) કાયર વળી, સંબંધી આ વણિક કવિ કહે છે કે:—

કાયર મલિયા કોડિ, કોડિ ક્ષાણુ આણુ,  
ખાદને ખાંધ વધારતા, વહ્યાની વાત ન જાણુ.  
હમણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાલે,  
રદામા મલે કો સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે.  
લોહી દોઢે ચઢે ચીતલી, મસ્તગી પુગ્ગનો દાવો ધરે,  
બડતા બડે બંગણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૨-૭

### ૧૭ કવિ સંબંધી વિશેષ.

૯૬. આ કવિને રાગ-સંગીતનું અને દેશીઓનું સારું જ્ઞાન હતું.  
રાગના સપ્ત સ્વરો સંબંધી કુમારપાળ રાસ ખંડ ૧ પૃ. ૧૭૨માં  
આખી ઢાળ આપી છે, અને રાગોનું વર્ણન હીરવિજય સૂરિ રાસ  
પૃ. ૧૭૦થી ૧૭૨માં કર્યું છે તેમાં પછી જણાવ્યું છે કે:—

ગાથા ગાઇ નવિ રીજીયો, ઝડપભ કહે રાગેજ,  
રંભા રૂપ ન બેદીઓ, યોગી કેહું હરિદ્રેજ.

૯૭. લોકોને રૂચે તેવા સાદા છંદો-દ્રઢા, ચે.પાછ, કવિત-છંપચ  
વાપરવા ઉપરાંત ઢાળો-દેશીઓ પ્રજા પુષ્કળ ઉપયોગમાં લીધી છે. તે

દેશીઓનો મોટો ભાગ પેતાના પૂર્વગામી કવિઓની કવિતાઓને છે, તેમજ સામાન્ય લેક્ષ સમાજમાં પ્રચલિત જૈનેતર કવિઓની તેમજ સ્ત્રીગીતોને તેમજ અન્ય પશ્ચ દેશીઓ જેવામાં આવે છે. [ગિરિજા દેવીને વીનવું. કુ. રા. પૃ. ૧૬૯, ઓલે કાંઠે ગંગા ને પેલે કાંઠે યશુના—સ્ત્રી ગીત ભરત૦ રાસ પૃ. ૬૦, કાન બળવે વાંસળી એજન પૃ. ૩૧, અને પૃ ૧૫ લોકપ્રચલિત દેશીઓ નામે મન ભમરાની, સાહેબડીની, બટા-ઉની, ઉલાળાની, ત્રિપદીની વગેરે.]

૯૮. દેશીઓ ૨૨થી પશ્ચ કુટલીક હકીકત મળી આવે છે. તે ૫૨થી જણાય છે કે નયસુંદરનો સુરસુંદરી રાસ (છાનો રે છપીને કંતા ક્યાં રહ્યો રે—એ દેશી. જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૩ મૌકિતક ૩, સુરસુંદરી કહે શિરનામી. એ દેશી જુઓ ઉક્ત રાસ પૃ. ૨૭૧), સકલચંદ્ર કૃત કૃતિઓ (દેશી-સરસતી ભગવતી ઘો મતિ ચંગ-વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાશી.) ગીતમંત્રાસ (દેશી-જિમસહકારે કોયલ ટહુકે.), રત્ન સામરનો પ્રથમ પવાડો (તેની દેશી,) સમયસુંદરના મૃગાક્ષી રાસ, પ્રત્યેક પુલ્ક રાસ આદિ (તેની દેશી) હી. રા. પૃ. ૧૫૬ અને ૧૬૭, હવે રાણી પદમાવતી), કમલાવતી (તેની દેશી હી. રા. ૨૪૨), રત્નસાર કુ-માર (કુ. રા. ખંડ ૨ પૃ. ૩૦), મતિસાર કૃત સાલિભદ્ર રાસ રચ્યા સં. ૧૬૭૮ (એ કર જેડી તામ રે ભદ્રા વીનવે. દેશી હિત૦ પૃ. ૫) વગેરે અનેક કવિઓનું ભાષાસાહિત્ય આ કવિએ વાંચ્યું હોવું જોઈએ; તેમજ પોતે ઉલ્લેખેલા પોતાના પૂર્વગામી કવિઓની કૃતિઓ જરૂર અભ્યાસી હતી. તે કવિએ સંબંધી જુઓ પારા. ૫૮-૫૯

૯૯. જૈન તેમજ જૈનેતર કલા સાહિત્યનો તેમને સારો પરિચય હતો એ તેમણે આપેલાં દૃષ્ટાંતો ૫૨થી જણાય તેમ છે. વળી લોક-કથાઓ જે કંઈ પોતાના સમયમાં પ્રચલિત હતી તેમાં ભરમરી, વિક્રમ મુંજ, ભોજ, ઠાભામારણી વગેરેની વાતોનો પોતે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

એક દિન રંગિ રમઇ જારથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી.

કુ. રા. ૧-૮૫-૩૪

વિક્રમરાજ સાહામું જોય, જીભઇ બહુ દૂખ પાડ્યો સોય,  
જીનીચર સાથિં સાહનઈ લાવ્યો, યઇ ચક્રરંગ દૂખ કાં ભોગવ્યો.

કુ. રા. ૧-૧૬૪-૫૬

મુંજ પડ્યો મુરખ બહુજી, વારઇ પોતઈ રાખ્ય. ૧-૧૮૫-૭૭

મુંજ મગાયો બીખ, લોજ ભોમવે ભોગ. ૧-૮૦-૮૪

હોલા વસલહી આરણી. રાખવ વહાલો સ્યામ. ૧-૧૩૬-૨૫

૧૦૦. આમ અનેક જાતનાં વર્ણન અને સુભાષિતો વગેરે મુઠ્ઠી શકારી. હાલ વિસ્તારના ભયથી સાધન સમયના અભાવે જૈનેતર કવિ-જ્ઞાનાં કાવ્ય સાથે ઋષભદાસનાં કાવ્યોની સરખામણી મુલતવી રાખવી યોગ્ય છે. અત્ર કવિ સંબંધી ઉપયુક્ત માહિતીઓનું મુખ્ય-ત્વે કરી એકઠાં કરી મૂકવામાં આવી છે.

૧૦૧. ભાષા સંબંધમાં આ કવિ તળપદ ખંભાતનોજ રહીશ આવક હોવાથી જૈનમુનિઓમાં રહેતા તેમના ભ્રમણકાળથી જન્મેલ ભાષા-ભેદ યાને ભાષાસાંકર્યનો દોષ-આક્ષેપ તેના પર મુઠ્ઠી નહિ શકારી કારણ કે તેણે પોતાની સર્વ કૃતિઓ ખંભાતમાંજ રહીને કરી છે. આથી તેની ભાષાનો અભ્યાસ, ખંભાતના આસપાસના પ્રદેશમાં અને ગૂચ-રાતમાં ઇ. સ. સત્તરમા સતકના પ્રારંભથી કેવા પ્રકારના ભાષા પ્રચલિત હતી તેનો ઘણો સારો અને સત્ય ખ્યાલ, આપી શકે તેમ છે. તે કવિની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ પશ્ચ મળી આવે છે. વ્રતવિચાર રાસની તેમજ પાર્શ્વનાથ સ્તવનની એમ બે તેમની સ્વહસ્તલિખિત પ્રતિઓ મારી પાસે છે. કેટલીક તેવી પ્રતો શ્રી વિજયધર્મસૂરિના આમા ભંડારમાં છે અને મહિનાથ રાસની પ્રત ખંભાત જૈનશાળામાંના મુનિ ભાવ-

યતિજ્ઞયના પુસ્તકસંગ્રહમાં છે. પુણ્યપ્રશંસા રાસની પ્રતિ મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિ પાસે છે. તે પરથી કેવી રીતે જોડણી લખાતી—એક શ્લોક કવિ કેવી રીતે લખતો તેનો સારો ખ્યાલ આવે તેમ છે. પત્યારે જે રીતે 'શુ' લખાય છે તેજ રીતે કવિએ બાળભોધ લિપિ ખતાં લખેલો છે. તેમાં ગુજરાતી અક્ષરો આવે છે.

૧૦૨. રા. જ. હરગોવિન્દદાસ કાંટાવાળાએ સન ૧૯૨૦ની છઠી ૦ સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ તરીકે આપેલ બાષણમાં પૃ. ૩૪ પર શ્લોક હવે કે:—

૧૦૩. “સંવત્ ૧૯૯૦ના અરસામાં (ખરે જોતાં સં. ૧૯૭૦ અને ૧૯૮૦ની વચમાં) સંઘવી ઋષભદાસે પુણ્યપ્રશંસા રાસ રચેલો રમ પૂજ્ય મુનિશ્રી સિદ્ધિ મુનિએ કૃપા કરી મને જોવા આવ્યો, તે ઇષભદાસના સ્વહસ્તે લખેલો છે, એટલે તેમાં નકલ કરનારના પ્રમાદને વકાશ નથી. તે બાળભોધ લિપિમાં માથાં બાંધીને લખેલ છે, છતાં માં ગુજરાતી (કુટનોટ-સત્તરમી સદીમાં ગુજરાતી લિપિ ચાલતી હતી નો આ એક પુરાવો છે. અકબરના વખતના હસ્તાવેજમાં પણ એ લિપિ વપરાય છે.) અક્ષર ઘણા આવે છે. ત્રણ પાંખડાંવાળો અ, પમાં પાંખું નહિ, પણ ચ ની પેઠે કરીને નીચે ગાંઠ જેવું જરાક ણીને તેને કાતો કરેલો એવો સ (એ બંને પૂર્વે પ્રચારમાં હતાં) નાં બીજાં ન મળવાયાં હાલના જેવા અને ગુજરાતી અક્ષરોને માથા યાં વગર લખીને બાકી સર્વ અસલ પ્રમાણે આપું છું:—

આસો રે મુશ આજ ફલી મન આસા । સરસતિ ।  
 ઇમાલ (પડી માત્રા) બ નમિ કીલો । પુણ્ય પ્રસંસા  
 સોરે । આલલી ॥ મેર મહી । સાયર સલી જ્યાંહિ ।  
 વલગ સુર પ્રકાસો । જલ લગ સીધ જાણા સુરનાં ઘર ।  
 ॥ લગ રહરહજ્યો રાસોરે ॥ મુ ॥ સુધી સાંમલી જે નર

ચેત્યા । છુટા ભવનો પાસો । રીષભ કહાઈ ય રાસ સુજતા ।  
અનત સુખમ્હા વાસો । ર (રે) મુજ પોહોતી મનની ખાસો ॥

ઈતિ શ્રી પૂણ્ય પ્રસંસા રાસ પૂરણ । ગાથા ૩૨૮ ॥  
લક્ષીતં ॥ સંઘવી ॥ ઋષભવાસ સાગણ ( પિતાદું નામ ).”

### ૧૮—ઉપસંહાર.

૧૦૪. સને ૧૯૨૫ ની પંચમ ગૂં સાહિત્ય પરિષદમાં ‘શ્રાવક કવિ  
ઋષભવાસ’ નામનો જે નિબંધ મોકલ્યો હતો તેને જરા વિસ્તૃત અને  
વિશેષ હકીકતથી યુક્ત કરી અત્રે મૂક્યો છે. ઉક્ત પરિષદના નિબંધમાં  
છેવટે એ ‘પારાશ્રાદ્ધ’ મૂક્યો હતો કે:—

છેલ્લે જૈન સાહિત્ય હજુ અપ્રકટ છે તે બહાર લાવવા વિશેષ  
પ્રયત્ન થશે તો સમાજસ્થિતિ, રાજ્યના ઇતિહાસ, દર્શનની તર્કબળ,  
ધર્મની ભાવના, અને તત્ત્વજ્ઞાનજન્ય આનંદનાં ચિત્રો પ્રાપ્ત થઈ શકશે  
એવું જણાવી નીચેની અગ્રેજી કડીઓમાં કે જેમાં જૈન અને જૈનેતર  
એ શબ્દો પૂર્વ અને પશ્ચિમને બદલે મૂકેલા છે તે કહી વિરમું ધું:—

“ Time has drawn near

When Jains and Non-Jains, without a breath,  
Will mix their dim lights like life and death  
To broaden into boundless day !”

૧૦૫. ત્યારપછી તો કાલપ્રવાહે કેટલુંયે કાર્ય કર્યું છે. તેજ  
પંચમ પરિષદના પ્રમુખ સક્ષર શ્રી નરસિંહરાવે જૈન સાહિત્ય સંબંધી  
અત્યંત છતાંય નીચસો કિંચિત્ ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે:—

‘આપણા જૈન બંધુએએ કેટલાંક વર્ષથી પ્રાચીન જૈન સાહિત્ય  
પ્રગટ કરવાનો રત્ન પ્રયાસ આરંભ્યો છે. એ પ્રયાસથી મુજબ



હિત્યમાં બાષાના ઇતિહાસ તેમજ સાહિત્યના ઇતિહાસ બંનેમાં નવો તાજ મળ્યો છે તેથી એ બન્ધુઓના આપણે ખરેખર આભારી છીએ. મણે પ્રગટ કરેલા અન્યો પ્રાચીન સાહિત્યના છતાં, હેમની પ્રવૃત્તિ આ ગ્રામાં સર થઇ છે તેથી આ યુગમાં આટલું એ પ્રવૃત્તિનું દર્શન છે.

૧૦૬. ઉક્ત પરિષદમાં જૈન સાક્ષર શ્રી (હાલ સ્વર્ગસ્થ) ચીમન-લાલાબાઇ દલાલ એમ. એ. એ 'પાટણના ભંડારો અને ખાસીને તેમાં રહેલું અપભ્રંશ તથા પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્ય' એ મનો અતિ ઉપયોગી માહિતીવાળો વિદ્વાત્યુક્ત નિબંધ મોકલી જૈનો સે શું બધું છે—શું ખમ્મનો છે તેનું જ્ઞાન ગૂજરાતી સાહિત્ય-ગત્ને કરાવ્યું હતું.

૧૦૭. સાહિત્યસંલિધિવાયક શ્રીમાન (હાલ સ્વ.) રણજિતરામ વાલાઇ મહેતાએ સને ૧૯૧૭માં પોતાના એક લેખમાં લખ્યું હતું:—

‘ગુજરાતના ઇતિહાસ ઉપર અને વર્તમાન યુવન ઉપર જૈન સંસ્કૃતિનો સખળ પ્રભાવ છે. ખીજા પ્રાંતોમાં વિદ્યાનુરાગી બ્રાહ્મણોનો પ્રભાવ છે તેવો પ્રભાવ ગુજરાતમાં ગુજરાતી બ્રાહ્મણોનો નથી. ખીજા પ્રાંતોમાં બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો (શુદ્રો) શિવાય ખીજા વર્ણો નથી હતા. પરંતુ ગુજરાતમાં બ્રાહ્મણો, વૈશ્યો અને શુદ્રો એ ત્રણ વર્ણો છે. બ્રાહ્મણો અને શુદ્રો વચ્ચે જે મોટું અંતર ખીજા પ્રાંતોમાં છે તે અપણા પ્રાંતમાં નથી. બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણેતરો વચ્ચે તીખાશ મહા-પૂર કે મદ્રાસ ઇલાકામાં છે તેવી આપણે ત્યાં નથી. ગુજરાતમાં માજના થર અન્યોન્ય સાથે ગાઢ સંબંધવાળા છે; તેમની વચ્ચે સાજા અવકાશ નથી. એક ધરમાંથી જવાની અમુક રીતે સુખમતા. બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રીય, શૂદ્ર અનુકૂળતાએ વૈશ્ય થઇ શકે છે અને વૈશ્ય બ્રાહ્મણ અથવા શૂદ્ર થઇ શકે છે. ધર ધર વચ્ચે અધુરાગ, વિરોધ કે

શત્રુતા નથી. આ સર્વ શુભસ્થિતિનું કારણ કુટુંબ અંશે જૈન વેપારી કામ (વૈષ્ણવ વેપારી કામોમાંની પણ ઘણી પૂર્વે જૈન હોવાનો સંભવ લાગે છે એટલે તેમની અલાદિદી ગણતરી નથી કરી)નું અસ્તિત્વ છે.” (જૈન મં. કા. હેરદ્વ. આમર ૧૯૧૭ પૃ. ૨૫૦)

૧૦૮. સને ૧૯૨૦ની છઠ્ઠી ગૂં સાહિત્ય પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. રાજરત્ન હરગોવિન્દલાલ કાંટાવાળાએ પોતાના બાપણમાં જૈન સાહિત્ય સંબંધી ઉચ્ચારેલા વિચારો માટે જુઓ તેનો રીપોર્ટ. પૃ. ૪૬ થી ૪૮.

૧૦૯. અને ૧૯૨૪ની પરિષદના પ્રમુખ રા. બ. કમલાક્ષ્મીકરને કહેવું પડ્યું હતું કે:—નરસિંહ મહેતા પહેલાના—‘પ્રાચીન કાલથી જૈનોએ ગુજરાતી સાહિત્યની સારી સેવા બજાવી છે, અને નરસિંહ તે ગુજરાતી બાણના શ્રદ્ધાળુ કવિઓમાં આદ્ય કવિ છે.

૧૧૦. સાક્ષર શ્રી કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ સન ૧૯૨૫માં જૈનો અને જૈનેતરો વચ્ચે અરસપરસ વિચારની આપણે થયેલી અને બંને કામોના આચાર વિચાર અને ધર્મનું જ્ઞાન સાહિત્યમાં રસ લેતા અભ્યાસીને મેળવ્યા વગર ચાલે નથી એમ જે કહ્યું છે તે જરા વિસ્તારથી આ ગ્રન્થમાળાના મૌકિક ૭ માં આપેલા ઉપોદ્ધાતમાંથી સાંપડશે.

૧૧૧. ઉક્ત સાક્ષરશ્રીએ ૧૯૨૬ની સાહિત્ય પરિષદની સ્વાગત સમિતિના પ્રમુખ તરીકે જે ઉદ્ધારો કાઢ્યા છે તે અત્ર અવતારવામાં આવે છે:—

“જૈન બંધુઓની જાગૃતિ—જૈન બંધુઓ પણ જાગૃત થયા છે, અને પોતાના અખૂટ પુસ્તકભંડારોની કીંમત સમજતા થયા છે. જૈન કામના નેતાઓને એવડી મુશ્કેલી વચ્ચે કામ લેવું પડે છે. એક તો એ કામના મહોટા ભાગે કેળવણીનાં ફળ આપ્યાં નથી, એટલે તેને સાહિ-

નો રસ લાગ્યો નથી. બીજું એ કે એ કામનો સાક્ષરતા પામેલો  
 િ, સાધુ, યતિ, મુનિજી વગેરેનો, તે પણ અપુષ્પ અપવાદો સિવાય,  
 ડારોમાં ભરાઈ રહેલી સામગ્રીને બહાર લાવવાનો વિરોધ છે. આવી  
 કેલીઓ છતાં, અને એ મુશ્કેલીઓ કેટલી બારે છે તે તો તે દૂર કર-  
 રાજી જાય છે. ધન્ય છે તેમને કે જેમણે એ ભંડારોમાં અંધકાર સેવતા  
 ખો અંધોમાંથી થોડા પણ પ્રસિદ્ધિમાં આણી આપણા જૂના સાહિત્ય  
 , આપણી જૂની ભાષારચના પર, આપણાં જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર  
 તાજ નાંખ્યો છે. સ્વર્ગસ્થ ભાષા ચીમનલાલ દલાલ કે હાલ એવાજ  
 િમાં ધૂમી રહેલા ભાષા મોહનલાલ દેસાઈ કે જૈન ગુર્જર સાહિત્યોદ્ધાર  
 ણી સંસ્થા તરફથી આનંદ કાવ્યમહોદધિની મૌકિતમાળા પરોવનાર  
 રીઓનો જોડેલો આભાર માનીએ તેટલો થોડો. એવા એવા સાહિત્ય-  
 લાસીઓના પ્રયાસથી આપણે જોઈ શક્યા છીએ કે શું નરસિંહ  
 કુતાના સમયમાં કે શું તેના પૂર્વે પણ જૈન તથા જૈનેતર લેખકો  
 ને કવિઓની ભાષામાં કે કૃતિમાં માત્ર સાંપ્રદાયિક ભેદ બાદ કરતાં  
 જી કોઈ રીતની ભિન્નતા જોવામાં આવતી નથી.”

૧૧૨. આ લેખકે જૈન કવિઓ અને તેમની કૃતિઓનો ચતુક વાર  
 ક્રમાંથી ૨૦મા સુધી) વિસ્તૃત સૂચિરૂપે સંગ્રહ કર્યો છે તેનો પ્રથમ  
 ભાગ ‘જૈન ગૂર્જર કવિઓ’ એ નામથી જૈન શ્વે. કોન્ફરન્સ તરફથી  
 કાર પડ્યો છે તેમાં સત્તરમા સૈકા સુધીનાનો સંગ્રહ આવ્યો છે.  
 ણી તેમાં પ્રસ્તાવનામાં “જૂની ગૂજરાતી ભાષાનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ”  
 નામનો ત્રણસોથી વધુ પૃષ્ઠોવાળો આ લેખકે લખેલો નિબંધ પ્રકટ  
 થયો છે: તે સર્વ પરથી જણાશે કે જૈનોએ ગૂજરાતી ભાષાના ઉત્કર્ષની  
 કટ અભિલાષા યથાશક્તિ પણ પુષ્કળ પ્રમાણમાં પરિપૂર્ણ કરી છે.

૧૧૩. છેવટે ગૂજરાતી સાહિત્યના સર્વ સમારંભમાં-ક્ષેત્રમાં જૈનો  
 મેશાં સામિલ રહી પોતાના અખૂટ સાહિત્યની પ્રસાદી આપ્યાંજ કરી  
 જૂના સાહિત્ય પર, જૂની ભાષા રચના પર, જૂનાં કાવ્યોના વસ્તુ પર

પ્રકાશ નાંખ્યાજ કરશે અને પોતાના પૂર્વજોની તેજજ પોતાની બાપા પ્રત્યેતી અપૂર્વ સેવા અને અમાઠ પ્રીતિ બ્રહ્મા કરશે; તેમજ જીનેતર ગૂઝરાતી આલમ તે પ્રત્યે સમભાવ, ન્યાયશીલતા, અનભિનિવેશ, અને મધુરતા-થી ભરેલી દૃષ્ટિ કરી તેની યોગ્ય કદર કરશે-એજ યાચના.

મુંબઈ, તા. ૧૯-૬-૨૭.

મોહનલાલ દલૈયાંદ દેસાઈ.

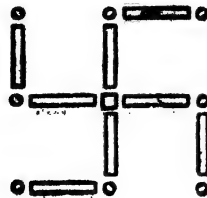
### અનુલેખ

૧૧૪. મત ડીસેંબરની ૨૭ મી તારીખે પાલ્લણપુરમાં ત્યાંનો ડાયરનો બંડાર જોવાની તક મુનિ ધીરવિજયની કૃપાથી મળી હતી, તેમાં આ ઋષભદાસ કવિ કૃત ‘જીવંતસ્વામી ના રાસ’ ની પ્રત જોઈ. તેની પ્રશસ્તિ પરથી જણાયું કે તે રાસ સં. ૧૬૮૨ ના વૈશાખ વદ ૧૧ શુક્રવારે અંભાતમાં કવિએ રચ્યો હતો.

૧૧૫. વિશેષમાં સાથે સાથે કિંચિત્ શુદ્ધિ ખાસ નજરે પડી તે જણાવી દઉં. ‘પ્રવેશક’ માં પૃ. ૧૭ પંક્તિ ૯ માં ‘ઉતારા’ એ શબ્દને બદલે ‘આદિ અને અંત ભાગો’ જોઈએ, અને તેજ પૃષ્ઠની પુટનોટમાં હલ્લેખેલ “જૈનયુગ”ને બદલે “જૈન સ્વે. કાન્દર-સ હેરેડ” હોવું ધટે. મારા આ કવિસંબંધી નિબંધમાં પૃ. ૩૨, પંક્તિ ૧૧ માં ‘મહન’ને રથાને ‘મનહ’ હાપવું જોઈતું હતું.

મુંબઈ, ૨૭-૧-૨૮.

મોહનલાલ દલૈયાંદ દેસાઈ.



# શાંતિદાતા નમો નમઃ

પ્રવચનરજિકા:—

આવા સાહિત્યને અંગે તો ધણુ યે લખવાનું હોય, લખવાની પ્રેરણા પણ હોય, સામગ્રી પણ યથાશક્તિ એકત્ર થઈ હોય, ગાંડીવ પ્રેરના, ગાંડીવની પશ્ચુભાંથી; શત્રુને સાવધાન કરનાર ચડકારના પ્વનિ તુલ્ય-ટંકારૂપ કપકાચે સાંભળ્યા હોય, છતાં આખરે “કાંઈ પણ પ્રાપ્તિ વિનાજ પ્રજા પાસે મૂકવું” એવીજ જાણે કુદરતની પ્રેરણા ન હોય ! તેમ ધણો સમય વ્યતીત થવા છતાંજે, કૃણ સમર્પ્યા વિનાજ પ્રસિદ્ધિમાં આણવું પડ્યું છે, જે માટે વાંચકવર્ગની ક્ષમા વિના બીજું પું વાચવાનું હોય ?

સાહિત્યના કાર્યને અંગે તો સંધવી ~~અપ્રવચન~~ કવિએ શ્રી-કીર્તિચંદ્રચરિ રસમાં કહ્યું છે તેમ,

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬  
 “કાબલ કાગળ કાંબળાઈં મળી, કોડો કાંબી કાતર વળી;  
 ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧  
 “કોટિ કહેડિ કર કણનું કામ, કોડ ધરી કળ્યું ગુરૂનું નામ.  
 ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭  
 “કરણ કરાનું કાયવશ કરી, કવિતા કાવ્ય કાવત મનધરી;  
 “એણીપરે શાસ્ત્ર તે કળે” યાત, વાંઝિ ન લહે વીયાની વાત”

[આનંદ કા. મ. મૌ. ૫ મુ પૃષ્ઠ ૭૧૨.

જ્યારે સત્તર કઠકા એકત્ર થાય, અને તે વડે એક તાન એક આન લાગી રહે તોજ સાહિત્ય કાર્ય કરી શકાય છે. તેમાયે વળી પ્રહરશીમેને શારીરિક સાંસારિક અનેક ઉપાધિયો લાગેલી હોયજ કે જેમાંથી મુક્ત એવી કામ કરવા બેસવું એ મહાન ઉદ્ય હોય તોજ બની શકે.

અને ઋષભાકવીંધર જેવા કોઇક ગૃહસ્થજ બાબ્યશાળી હોય કે જે અનેક ઉપાધિયો હોવા છતાં સર્વોત્તમરીત્યા સાહિત્યની સેવા બળવી શકે. ઋષભાકવીંધર જેવી સાહિત્ય સેવા બળવવા ગૃહસ્થીઓમાંથી હજુ સુધી બીજા કોઇ ઋષભદાસ ઉત્પન્ન થયાજ નથી એ વાત પશ્ચ નિર્વિવાદ છે. એજ હીરસરીસ્વરરાસમાં કવિ ઋષભદાસે પોતાની નિત્ય ચર્ચા લખતાં લખ્યું છે કે:—

“સ્તવન આઠાવન ચોત્રીસ રાસો,

“પુણ્ય પસર્થો દીધે બહુ સુખવાસો. ૩૨

“ગીત થુધ નમસ્કાર બહુ કીધા,

“પુણ્ય માટે બિખી સાધને દીધા.” ૩૩

[આ. કા. મ. મૌ. ૫ શુ ૫૪ ૩૨૨]

એ મુજબ ૫૮ સ્તવનો, ગહન વિષયના એક એકથી ચઢિયાતા ૩૪ રાસાઓ અને કેટલાંયે સ્તુતિ નમસ્કારાદિ રચવા, એ ભગવતી શારદામાતની પરમ દયા મેળવેલા ઋષભદાસ વિના અન્ય ગૃહસ્થી કોણ કરી શકે ?

આવા પ્રાચીન સુરસકાવ્યોને બહાર આણ્યવામાં સાક્ષર વર્ગની જરૂર હતી, પરંતુ “તે સમય સુધી અટકવું, અને હસ્તગત થયેલ કાવ્યોને હજુ પશુ દાખી રાખી સંસ્કારી જનોને એનો લાભ પામવા ન દેવો, એ રુચ્યું નહિ.” તેમજ શ્રીયુત બસુલાલ્ય કૃતેહચંદ કારભારી વખતો વખત કહેતા કે, “માત્ર સંસ્કૃત પ્રાકૃતજ નહિ ! સાથે સાથે બાળોપયોગી રાસાઓનું કાર્ય પશુ કરાવો.” આવા પ્રકારની પ્રેરણાથી પ્રેરાઇને પશુ આગં કાવ્યો વેળાસર બહાર પાડ્યાં છે.

આ ગ્રન્થમાં પ્રસિદ્ધ કરવામાં આપેલ પ્રાચીન કાવ્ય, એ “ગૂજરાતી જૈન સાહિત્ય” છે અને એ સાહિત્યને—કાવ્યને “રાસ રૂપે આલેખવામાં આવે છે. “રાસનો” સામાન્ય અર્થ “ધ્વનિ કરવો, લક્ષકારવું,

રાસ કીડા, અને કથા ” એવો થાય છે. તે ઉપરથી “ પદ્યકાવ્ય કથાઓને રાસ, રાસો અને રાસા ” કહેવાનો પ્રથા પડ્યો હોય અગર લોકોમાં સંસ્કૃત પ્રાકૃત જ્ઞાનની ખામી થઇ અને ગુજરાત તેમજ અન્ય પ્રદેસોમાં પ્રચલિત ભાષા ને તે પ્રદેસોમાં ઓળખાતી થઇ ત્યારે, ગુજરાતી ગદ્ય-ગ્રંથો અને સુત્રોના આળાવખોધો તથા ટપ્પાઓની અંદર રસની ખામી રહી તેથી શ્રોતાઓને રસોત્પન્ન કરી નીતિને રસ્તે જોડે આનંદ આપનારા, તથા મહાજનનોની ખ્યાતિ કાયમ રાખનારા પદ્ય કથા બંધ ગુજરાતી ગ્રંથોને રાસા તરીકે કહ્યા હોય, તેમ અવખોધાય<sup>૧</sup> છે.

રાસાઓના પ્રખર અભ્યાસી શ્રીયુત મોહનલાલ દલીચંદ દેશાધ્યએ, શ્રાવક કવિવર ઋષભદાસ નામનો લેખ લખીને કર્તાની જીવની આપી છે જે બદલ તેઓના આભારી છિયે.

રા. રા. બળવંતરાય કલ્યાણુરાય ઠાકોર મહાશયે, અતિ મહેનતે પ્રવેશક થોડા ગ્રંથની શોધામાં વધારો કર્યો છે જે માટે એઓશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છિયે.

શ્રાવક કવિ ઋષભદાસના સ્વહસ્તાક્ષરથી લખાયેલ મતવિચાર રાસની આખી પ્રતિ શ્રીયુત મોહનલાલ દ. દેશાધ્ય પાસે હોવાથી, કર્તાના હસ્તાક્ષરો જાળવવા માટે છેવટના પત્રનો એક પ્લોક મૂળ પાનાની જેવડોજ કરાવીને આ સાથે જોડ્યો છે. પ્લોક માટે પત્ર આપવા સાર શ્રીયુત મો. દ. દેશાધ્યના આભારી છિયે.

શ્રીમદ્ સૂરીશ્વર શ્રી વિજયસિદ્ધિસુરિના શિષ્યરત્ન મુનિરાજ શ્રી રિદ્ધિનિજય, તત્તિશ્ય મુનિરાજ શ્રી સંપતવિજયજીએ આ

---

૧—છંદ ગ્રંથોમાં રાસક છંદ હોવાથી ને તેની બહુલતા હોવાથી તથા બાધઓના સમુદાય ગાયનને રાસક નામ આપવામાં આવતું હોવાથી પણ રાસા નામ પાડવાનો સંભવ છે.

કાવ્યની પ્રતો મેળવી હતી અને તેઓશ્રીએ આ 'ભાકિતકનું' સંશોધન કર્યું હતું જે બદલ તેઓશ્રીનો પણ અંતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છિયે.

અમારા તરફથી અત્યાર સૂધીમાં સંસ્કૃત, માગધી, અંગ્રેજી અને આવા કાવ્યોના ગૂઝરાતી અન્યે પ્રસિદ્ધ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, કે જે પ્રયાસવડે આ અન્યને અમે તરફથી બહાર પડતા અન્યોમાં “અન્થોલોજી ૭૦” (જેન ગૂર્જર-સાહિત્યોદ્ધારે અન્યોંક ૮ મા) તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. ટાઇટલો ઉપર બૂલથી ૬૯ છપાયો છે.

અત્રે ફંડનો ટુંક ઇતિહાસ આપવો એ અયોગ્ય લેખારો નહિ. મહંમ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીએ, કે જેમની સ્મૃતિને અર્થે ફંડ સ્થાપવામાં આવ્યું છે, તેમણે પોતાના વીલમાં રૂ. ૪૫૦૦૦)ની રકમ, ખ્રી. ૩૧. ૫૫૦૦૦)ની અન્ય શુભમાર્ગે ખરચવા કાઢેલી રકમો સાથે કાઢી હતી. આ રકમમાં તેમના સુપુત્ર શા. બુલાબચંદ દેવચંદ જવેરી તરફથી મહંમની યાદગિરી માટે શુભકાર્યમાં ખરચવા કાઢેલા રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ ઉમેરાઈ. ૧૦૦૮ શ્રી આનંદ-જામર સૂરીશ્વરની સલાહ અને ઉપદેશથી તથા શા. બુલાબચંદ દેવચંદ જવેરીની સમ્મતિથી, આ રકમેને એકઠી કરી મહંમની યાદગિરી માટે આ ટ્રસ્ટ સને ૧૯૦૯ માં સ્થાપ્યું. તેમજ ચોખ્ખ વ્યવસ્થા જળવાઈ રહેવા માટે ટ્રસ્ટીઓ નીમી ટ્રસ્ટડીઝ કરાવવામાં પણ આવ્યું. મહંમ શેઠની દીકરી તે મહંમ શા મૂળચંદ નગીનદાસની વિધવા મહંમ બાઈ વીજકોરની આશરે રૂ. ૨૫૦૦૦)ની રકમ તેમના ટ્રસ્ટીઓ તરફથી મળવાથી, તથા મહંમ શેઠના બત્રીજ અને આ ફંડના એક મુખ્ય ટ્રસ્ટી મહંમ શેઠ નગીનદાસ વેલાભાઈ જવેરીના વીલની રૂએ રૂ. ૨૦૦૦)ની રકમ વધવાથી ફંડ રૂ. ૧૦૦૦૦૦)ના આશરાનું થવા ગયું છે. ફંડનો આંતરિય ભાગ “જેન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ધાર્મિક સાહિત્યની જેવું કે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત,



ગુજરાતી, ઇંગ્રેજી તથા ભાષામાં લખાયેલાં વંચાયેલા પ્રાચીન પુસ્તકો, કાવ્યો, નિબંધો, લેખો વગેરેની જાળવણી, ખીલવણી, અને અભિ-રૂઢિ કરવાનો છે.”

આમોદારક, આગમવાચનાહતા, સાક્ષરશિરોમણિ આચાર્ય મહારાજ શ્રીઆનંદસાગર-સૂરીશ્વરના ઉપદેશથી આ ફંડની સ્થાપના થયેલી હોવાથી તેમનું નામ ચિરંજીવ રહે એવા ઇરાદાસહ આવા કાવ્યોના સંગ્રહનું નામ “શ્રી આનંદ કાવ્ય મહોદધિ” રાખવામાં આવ્યું છે.

આ પુસ્તક જોડે શ્રીમદ્સૂરીશ્રી જીવિસાગરશ્વરિનું નામ જોડવામાં આવ્યું છે. તેઓના બ્લોક આપવા બદલ શેઠ મેહતાભાઈ હિમચંદ પાટરાકર સેક્રેટરી શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળના આભારી છીએ.

મહંમ શેઠ નગીનભાઈના સં. ૧૯૭૮ ના કારતક વદ ૫ ને રવિવાર તારીખ ૨૦ નવેબર સને ૧૯૨૧ ના દિનના ઉ. વર્ષ ૪૫ ના થયેલા અકાળ મૃત્યુથી આ ફંડના સર્વ કાર્યોનો ભાર અમારા શિરે પડવાથી જોઈએ એટલા પ્રમાણમાં કાર્ય થઈ શકતું નથી. શેઠ નગીનભાઈ ફંડની ૧૮/૧૧ વર્ષની કારકીર્દીમાં ૫૬ અંકો બહાર પાડવાને ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા, જ્યારે અમે તે પછીના છેલ્લા પાંચ છ વર્ષમાં માત્ર ૧૩ અંકોજ બહાર પાડી શક્યા છીએ. શેઠ નગીનભાઈના આત્માને પરમાત્મા પરમ શાંતિ બક્ષે એવું ઇચ્છીએ છીએ.

શેઠ કેશરીચંદ રૂપચંદ જોએ સને ૧૯૧૬ માં ટ્રસ્ટીપણાથી મુક્ત થયા હતા તેથી અને શેઠ નગીનભાઈ મેઝાભાઈના અવસાનથી ખાલી પડેલી એ જગ્યાઓએ શેઠ અમરચંદ કલ્યાણચંદ ગવેરી અને શેઠ નેમચંદ અલોચંદ ગવેરીની નોમણું કરવામાં આવી છે.

અંતમાં એટલું ઇચ્છી અવતરણિકાથી વિરમીશું કે આ અમારો પ્રયાસ સર્વ સાહિત્યપ્રેમી જનોને પ્રિયકર થઇ સુંદર સુરસ ફળ આપનારો થઇ પડે. આવા પ્રયાસને જો પ્રજા તરફથી સારું સન્માન મળશે તો આશા છે કે ભવિષ્યમાં ઘણું મૌકિતકો પ્રજા પાસે મુકવા અમે અમારાથી બનવું કરી શકીશું.

હંસરાજ પ્રાગજી બિદડીંગ  
ગીરગાંવ, મુંબાઈ.  
મહાશિવરાત્રી, સં. ૧૯૮૩

જીવણચંદ સાંકરચંદ જવેરી,  
હું અને બીજા ટ્રસ્ટીઓ.

સદહું ગ્રંથ બહાર પડે તે પૂર્વે આ સંસ્થાના એક ઉત્સાહી સંચાલકના અકાલ અવસાનની અતિશય દિલગીરી બરેલી નોંધ લેવાતું કાર્ય અમેને અમારા કમભાગ્યે પ્રાપ્ત થાય છે. આ ફંડને મહર્ષિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જવેરીના સ્મારણાર્થે સ્થાપનાર અને સંસ્થાના ટ્રસ્ટી બાપુ ગુલાબચંદ દેવચંદ જવેરી. ફક્ત આઠ દિવસની ડબલ ન્યુ-મેનિઆની માંદગી બોગવીને અકાળે માત્ર ૩૮ વર્ષની બરબુવાવસ્થામાં સંવત્ ૧૯૮૩ ના ફાગણ સુદ ૫ ને મંગળવાર તા. ૮ મી માર્ચ સને ૧૯૮૭ ના રોજ પોતાની પાછળ પોતાની પત્ની બાપુ જશકોર, ચાર પુત્રો તથા એક પુત્રીને મૂકીને દેહમુક્ત થયા છે. વિશેષ દિલગીરીની વાત એ છે કે તેઓનાં પત્ની બાપુ જશકોર પણ માત્ર ઝોગણીત્રીસ કલાકના વૈધવ્યયોગને બોગવી બીજેજ દિવસે પોતાના પતિને પથે પહોંચ્યાં છે. પરમાત્મા આ દમ્પતીના આત્માઓને ચિરઃસ્થાયી પરમશાંતિ બક્ષે એજ પ્રાર્થના છે..

જવેરી બજાર મુંબાઈ.  
તા. ૧ એપ્રિલ ૧૯૮૭

જીવણચંદ સાંકરચંદ જવેરી.

શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ઝવેરીના સ્મરણાર્થે તેમનાં નામથી  
ચાલતી સંસ્થાના સંસ્થાપક.



સ્વ. ભાઈ ગુલાબચંદ દેવચંદ ઝવેરી.

જન્મતિથિ

સં. ૧૯૪૫ ભાદરવા સુદ ૧૪.

તા. ૭-૯-૧૮૮૯.

સ્વર્ગવાસ

સં. ૧૯૮૩ ફાગણ સુદ ૫.

તા. ૮ માર્ચ ૧૯૨૭.

જેમના સ્વર્ગવાસથી સંસ્થાએ એક સેવાભાવી દ્રષ્ટી ગુમાવ્યો છે.

પ્રભુ તેમના આત્માને ચિરઃસ્થાયી શાન્તિ અપો !

**શ્રી આનંદકાવ્ય-મહોદધિ.**

**મૌકિક ૮ મું.**

# The Late Sheth Devchand Lalbhai Javeri.

BORN 1853 A. D., SURAT.

DIED 6th JANUARY 1906 A. D., BOMBAY.



## श्रेष्ठी देवचन्द लालभाई जव्हेरी.

जन्म १९०९ वैकमाब्दे  
कार्तिकशुक्लैकादश्यां, सूर्यपरे.

निर्याणम् १९६२ वैकमाब्दे  
पौषकृष्णतृतीयायाम्, सुम्बश्याम्.

શ્રી વીતારાગાય નમઃ

શ્રી રવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્યોગ,

સંધવી ઋષભદાસ કવિકૃત,

શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.

ખંડ ૧ લો.

ફહા.

સકલ સિદ્ધ ચરણે નમું,	નમું તે શ્રી ભગવંત;	
નમું તે ગણધર કેવલી,	નમું તે મુનિવર સંત.	
નમું તે શ્રીજિન બિંબનધ,	નમું તે સત્ર સિદ્ધાંત;	
નમું તે ચતુર્વિંધ સંધનધ,	નમું તે નર આહંત.	૨
નમું તે કિરિયા પાત્રનધ,	નમું તે તપિયા પાય;	
નમું તે નર સીલવંતનધ,	જિમ મુખ શાતા થાય.	૩
નમું તે ગુરૂ મિત્રજનો ધણી,	નિરમલ જસ આચાર;	
મધુર વચન દિઈ દેસના,	વાણી સુધારસ સાર.	૪
વાણીઈ જન રંજવઈ,	મહિમાં સરસતિ દેવી;	
તિથિ કારણિ દુઝનધ નમું,	સારદ સાદ સેવ.	૫
સમજું સરસતિ ભગવતિ,	સમયાં ઋકરજે સાર;	
હું મુરખ મતિ કેલવું,	તે તાહરો આધાર.	૬
પિંગલ ભેદ ન ઉલખ્યુ,	વ્યક્તિ નહીં વ્યાકર્ણ;	
મુરખ મંડાણ માંનવી,	હું સેવું દુઝ અર્થ.	૭

મિથ્ય ઋકરસે.

## ચરિત્ર.

ચરણ પગાલ કરં સરસ્વતી; પુષ્પ લેઈ પૂજું ભારતી;  
 ગુણ માઉ માતા સારદા, ત્રિપુરા તું મ વિસાર. ૮  
 હંસગામિની હંસધ ચડી, વિદુષામાતા જગમાં વડી;  
 દેવી સમરં વાગેસરી, બુદ્ધિ આપધ ચિત્તચોખ્ખું કરી. ૯  
 અલ્પ સુતા અલ્પાણી સાર, ચરણે ને ઉર \* કંઠઈ હાર;  
 વાણી ભાષા અલ્પચારિણી, દેવી કુમારી કીરતિ ધણી. ૧૦  
 અલ્પવાદિની સરસવતિ દેવી, તૂઠી વચન દિધ તતખેવી;  
 હંસવાદિની માતા સાર, તાંહરા ગુણોનો ન લહું પાર. ૧૧  
 તુઝવિણ અક્ષર એક નવિ લહું, તુઝવિણ મુરખ નાંખજ કહું;  
 સુરનર કિંનર સખલ નિધાન; તુઝવિણ કોઇ ન પાંખઈ માન. ૧૨  
 તુઝ વિણ વાદ કરઈ નર જોહ, માન બિદ નર ચાધ તેહ;  
 તુઝ વિણ નર પરદેસઈ જાય, જહાં યેસધ તિહાં નર હેલાય. ૧૩  
 તુઝ વિણ અધસઈ સભા મઝરિ, †મુકુત ન પામઈ તે નર નારી;  
 તુઝ વિણ નર યોલઈ આરડી, તિહારઈ લોક હસઈ ખડખડી. ૧૪  
 જ્ઞાનવંત નર જહાં જહાં જાય, માન ‡ મુકુત નર બહુ પૂજાય;  
 નરનારી તપ લાગઈ પાય, જ્ઞાનવંતના સહુ ગુણ ગાય. ૧૫  
 જ્ઞાન વિના પદવી નવિ થાય, જ્ઞાન વિના મુગતિ નવિ જાય;  
 જ્ઞાન વિના જાણઈ ધર્મ, જ્ઞાન વિના નાવિ સમજઈ મર્મ, ૧૬  
 તેણઈ કરણિ હું વંછુજાન, હૃદય ધરં માતા તુજ ધ્યાન;  
 તું તુઠિ મુખિ કરજે વાસ, માસુ કુમારપાળનો રાસ. ૧૭  
 મુખ જીહવા મુજ કરો પવિત્ર, કુમારપાલનું કહું ચરિત્ર;  
 ઋષભદેવ મહાવીર વિચોલી, અરયો નહિ કોઇ બૂપાલ. ૧૮

રામ કૃષ્ણ ઐશ્વિત મહારાય, તપ કાણીની કરીતી થાય; ૧૮  
 પણિ એ નહી કો તેહની નેડિ, કુમારપાલ ગુણ દીસઈ કોડિ. ૧૯  
 આગઈ ભરત બાહુબલિ હુઆ, જીવ જત પણિ તિહારઈ મૂઆ; ૨૦  
 કુમારપાલ તપ મોટઉ સાર, અઢાર દેશ નિત પાલઈ અમાર. ૨૦  
 કુમારપાલ તે કહું કિહાં હવો, કવણુ જાતિ પિતા કોણુ સ્તબ્ધો; ૨૧  
 કવણુ માત કુંણુ તેહનો ઠામ, કવણુ દેશ કુંણુ તેહનો ગામ. ૨૧  
 જામૂદીપ અનોપમ કહું, ભરતદેવ તે માંહિ લહું; ૨૨  
 ગુજરદેવ વસઈ અભિરામ, તિહાં દેઈયલી સુંદર ગામ. ૨૨  
 ગામ તણો દીસઈ બહુવાસ, ગઢ મઢ મંદિર ઉંચા આવાસ; ૨૩  
 વસઈ વિવહારી વણું અઢાર, ઋદ્ધિ તણો નવિ લાઘઈ પાર. ૨૩  
 શ્રીજનના પોઢા પ્રાસાદ, ઈંદ્રિયુરીસ્યું કરતાં વાદ; ૨૪  
 પોષધ સાલા પુણ્યના ઠામ, વસઈ દેઈયલી સુંદર ગામ. ૨૪  
 તેહનો રાજ ત્રિભુવન પાલ, બાર ગામની કરઈ સંભાલ; ૨૫  
 કાચમેરી દેવી સુકુમાલ, તસ ઉદરઈ ઉપનાં પંચ બાલ. ૨૫  
 કુમારપાલ બીજે મહીપાલ, કૃત્યપાલ ત્રીજે સુકુમાલ; ૨૬  
 પ્રમલદેવી હઈ અભિરામ, બીજ દેવલદેવી નામ, ૨૬  
 તિહુયણુ પાલનો એ પરિવાર, કુમારપાલ નર ડુંજેઉસાર; ૨૭  
 જાતિ બીત્રી કુલ ઋચુહાણુ, છત્રીસઈ રાજકુલી વહધ આણુ. ૨૭  
 રાજકુલી છત્રીસઈ સોહઈ, નામ કહું સુણુજે સહુ કોઈ ૨૮  
 ગોચર ગોલ અનઈ ગોઢેલા, કાઠી કિસારા નઈ કુંભલા. ૨૮  
 બરબરતા બાબરીઆ જોહ, માર મકુઆણા ભલ તેહ; ૨૯  
 જાતિ ઠાહિમાનઈ ઠાહ્યા, સુભટ ભલા નર વર ઘોડીઆ. ૨૯

† દેઈયલી-દેયલી ‡ કર્તિપાલ પા. ૭ મોટા. x ચહુઆણુ.  
 † જમણા હીમા.



બાલા વીંઝાં નઈ વાણેલા, વડી જાતિ કહીઈ વાટેલ;   
 વાઢવ જેઠુઆ સોઇ સુભટ, જાઢિયા નઈ પાસઇ જટ. ૩૦   
 ડુસોહલંઠી સાચા પરમાર, ક્ષત્રી †કબાવહઈ રણીધાર;   
 જાતિ આવડા ચુડાસમા, ખાપ ગરાસ ન કરઈ તમા. ૩૧   
 ખાંડ ખચર અનઇ \*રાવલી, પતાઈ સરીખા યહાં બૂખલી;   
 મસાણીઆ મોટા રજપૂત, પલાંણીઆ રાખઈ ધરસત્ર. ૩૨   
 હાલા ઠાલા રણિનવિખસઈ, ધારધઆ તે ધારધ વસઈ;   
 †ખારહુધઆ બાંધઈ મહધવાસ ખડગ તણુઈ બલિ ખાઇ ગરાસ. ૩૩   
 સરવધઆ ક્ષત્રી તે સાર, પોઠી જાતિ કહીઈ પઢિઆર;   
 છત્રીસ રાજકુલીઅ વખાંણી, સધલામાં મોટા ચૂહાણુ. ૩૪   
 જીમ તારામાં મોટા ચંદ, જીમ સુર માંહિ મોટા ઈંદ્ર;   
 જીમ પરવતમાં મેર વખાંણિ, તિમ ક્ષત્રીમાં જાતિ ચૂહાણુ. ૩૫   
 જેથુઈ કુલી હુઝો કુંભરનિંદ, જાણે પ્રગટયો ગગનિ દિણ્દ;   
 માન સરોવર જેહવો હંસ, જેણાઈ દીપાળ્યો ચક્રલુક વંસ. ૩૬   
 ધક્ષવાક વંસ તે જગમાં સાર, સૂર્ય સોમ યાદવ પરિવાર;   
 ચાહમાન ચક્રલક છંદક, સીતાર વંસે રાજતિલક. ૩૭   
 આપોઠ સિંધવ પ્રતિહાર, ચંદ્રકારા કુકર જગિ સાર;   
 સંકરકંકર નઈ સુરપાલ, ચક્રલુક વંસે બહુ બૂપાલ. ૩૮   
 ચંદેલ વંસનઇ ઝોહિલપુત્ર, ચક્રલુક વંસના રાખઈ સત્ર;   
 મળીરીક મકુઆણા અભંગ, ધાંન પાલક નર રાખઈ રંગ. ૩૯   
 રાજપાલક દધિલખ્યણુ જેહ, તર દલીક નટ વંસહ તેહ;   
 નિકુંબહુણુ બલહરિ અડવંસ, માખ પોખર સોઇ સુવંસ, ૪૦

સકલવંસ તેમાંહિ સાર, ચઉલક વંસ તે અતિહિ ઉદાર;  
 જેણુવંસઈ હુઆ કુમરનરિંદ, તેહનો શુર મુનિ હેમ સરિંદ. ૪૧  
 હેમાચારય કુમર નરિંદ, એક દિનકર નઈ બીજો ચંદ;  
 બિંદુમાં પ્રેમ કેણુ પરિ થયો, કિમ પ્રતિબોધ રાગઈ લલો. ૪૨  
 કેણુઈ દિવસઈ નૃપ બધડો રાજિ, કિમ વયરીનઈ આપ્યા વાજિ;  
 કિમ મંત્રી કીધું સતોપ, કિમ સજનનો કીયો પોપ. ૪૩  
 શ્રીજન ભુવન કર્યા કેટલા, કહધસુંબિંબ બર્યા તેટલાં;  
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા કેહીપરિ કરી, કિમ સંઘવી થયો તિલક ધરી. ૪૪  
 જૈન ધર્મ કિંમ પામ્યો રાય, અઢાર દેસ અમારિ કિમ થાય;  
 સંઘ ભગતિ ભૂપતિ કિમ કરઈ. કેહીપરિઈ રાજરૂપી બિરદ ધરઈ. ૪૫  
 કિમ ભૂપતિ પૃથ્વીઈ ભમ્યો, દૂસમ કાલ નૃપ કિમ નિગમ્યો;  
 કેહી પરિ વયરીયી ઉગર્યો, કેતો કાલ નૃપ રાજી કર્યો. ૪૬  
 કુમારપાલ કિમ પામ્યો રાજ, તિહુ ભુવનઇ કિમ વાધી લાજ;  
 કેમ કીધાં જન શાસન કાજ, સકલચરિત્ર મુખિ કહધસું આજ. ૪૭

## હાલ

સાંસો કીધો સાંમલીઆ એ દેશી.

અથવા હમચીની (રાજા માડી)

ચઉલુક વંશે રાજ ભૂઆડ, છત્રીસ લાખ જસ ગામ;  
 કનિ-કુઅજતે દેશનો રાજ, કલ્યાણ કટક પુર કાંમ. ૪૮  
 ગૂજર દેશ આવી તેણુઈલીધી, માર્યો પૃથવી રાય,  
 નિજ સેવક નઈ દેસ ભલાલી, નૃપ નિજનગરઈ નાય. ૪૯  
 ભૂઆડ રાય નઈ પાટિ પનરમઈ, ઉપન્યો કુમર નરિંદ;  
 સકલ ચરિત્ર કહધસું તે માંડી, મુણુયો ધરિ આણુદ. ૫૦

- જૂઝાર રાયનઈ કુમરી, સુંદર મીચલરવી નાંમ  
તસ કંચુક નઈ થાનક આપ્યો, ગૂજર દેસ અભિરામ. ૫૧
- એણુમ અવસરિ હવધ ગૂજરદેસમાં, દેસ ભલો વઢિયાર;  
પચાસરા તિહાં ગામ વખાણું, વસઈ તે લોક સુસાર. ૫૨
- શીલાંગસરિ ત્યાંહા આવી, બહુ આડંબર ત્યાંહ;  
એક દિવસ શુભ સુકનહ જોવા, પુહતા મહાવન માંહિ. ૫૩
- ઝાલી એક દીડી તિહાં ઝાડિં, માંહિતે બાલક એક;  
ફિં ઈં સરીખો દીડો, લખ્યણુ અગિ અનેક. ૫૪
- જેણુઈ વૃક્ષે તે બાલિક પુઢિઓ, ન નમઇ જાયા ત્યાંહ;  
ઉત્તમ નર હોસ્યે એ જગમાં, ગુર ચિંતિ મનમાંહિ. ૫૫
- પાસઈ માતા દીડી તેહની, રૂપસુંદરિ તસ નાંમ;  
પ્રેમ કરી ગુર પુછઈ તેહનઈ, પૂર્વ વાત અભિરામ. ૫૬
- રૂપ સુંદરિ જોલે દ્રુપ ધરતી, સાંભલી ગુર ગુણવંત;  
ગૂજર દેસ ધણી મુજ સ્વામી, વયરી હણીઓ કંત. ૫૭
- આ બાલક હું ઉદરિ લેઈ નઈ, નાઠી વનહ મઝારિ;  
પૂત્ર જન્મહુઓ એણુઈ થાનકિ, રહું એકલડી નારી. ૫૮
- શીલાંગસરિ તિહાંજાન વિચારી, નામ કબ્યું વનરાજ;  
ગૂજર દેસ ધણી એ ચાસ્યે, એ કરમ્યઈ શુભ કાજ. ૫૯
- ગુર જાની વલીઆ તવ વેગઈ, આવ્યા નિજપુર કામિ;  
વિવંહારી તેડયા તવ પાસઈ, કુમર કથાનઈ કામિ. ૬૦
- ગુર જાની કહઈ સુણો આવક, આ વનમાં એક બાલ;  
સેઈ કુમર નઈ લાગે ઈહાં, તે ચાસ્યઈ જૂબાલ. ૬૧

## ફૂલો.

રાગ કરસણ સુતાં તુરી, મહિષિ ચંદ સુકીર;  
 બાલપણથી સેવીઈ, સુખ લહીઈ સરીર. ૬૩  
 તેણુઈ કરણિ એ બાલનઈ, જઈ લાવો તુમે આંહિ;  
 સરીર સુશ્રુષા નિતિ કરો, રાખો નિજ ધરમાંહિ. ૬૩

## ચોપાઈ.

વિવહારી તવ વનમાં જઈ, માત પુત્ર નઈ લાવ્યા સહી;  
 રાખ્યાં નિજ ધરિ જહાં આવાસ, ભોજન ભક્તિ કરઈ નિત્ય ખાસ. ૬૪  
 અનુકમિં વાધઈ તે બાલ, ક્રીડા સખલ કરઈ જૂપાલ;  
 વિવહારીના બાલિક તણુઈ, મારઈ ફૂટઈ ઈંબહુ અવગુણે ૬૫  
 આવક કહઈ એ મોટું પાત્ર, ધર સરીખી નવિદીસઈ યાત્ર;  
 સિંહ તણું બાલિક અતિભલું, પણિ સોમઈ વનમાં એકલું. ૬૬  
 વિવહારી મિલીયા તેણીવાર, માતા નઈ જઈ કર્યો જૂહાર;  
 ઈંબહઈની તુમ્હ સુત મોટો થયો, વિણુસ્યઈઈહા વણિગમાં રહ્યો. ૬૭  
 તુલેા કરો કેા નૃપની સેવ, ઈંતુડી વચન દીધ તતખેવ;  
 માતા પુત્ર બેહું ઉલાસ, સોઈ ગયા માઉલાનઈ પાસ. ૬૮  
 સરપાલ માઉલો જેહ, ગાંમ નગર પુર લૂંટઈ તેહ;  
 તેહનઈ પાસઈ વનરાજ ગયો, ચોર શિરોમણી તે પણિ થયો. ૬૯  
 લૂટી દેશનઈ વાસઈ વન અન્ય દિવસ નિંપાયાં અજ;  
 મૃત વિના તે બધસી રહ્યા, ધણા દોષ લૂપાના કહ્યા. ૭૦  
 લૂપું જીમતાં ગતિ મતિ નઈ, લૂપું જીમતાં ધૂનઈ \*કાય;  
 લૂપું જીમતાં બલ બુદ્ધિ ગલઈ, મૃત સો બાલ્યો નવિ બલઈ. ૭૧

‡ ગજ ઈ નઈ ‡ હવે ‡ સેવ્યો ફલ આપઈ તતખેવ \* પાય.

તેણુમ કારણિ ધૃત ભોજન સાર, જીમ અઝી મંડણ સિંહુગાર;  
નરનું મંડણ જીમ પાધડી, તિમ ભોજન મંડણ ધૃત ધડી. ૭૨

જીમ ગજનું મંડણ સિંદૂર, જીમ રણનું મંડણ નર સર;  
નદી તણું મંડણ જલપૂર, તિમ ભોજન મંડણ ધૃત ખૂર. ૭૩

કાધાં ઉડદ તણાં ઢોલકાં, ભાંજ સોઈ કર્યાં મોકલાં;  
ધૃત તપેલા માંદિ ધર્યાં, જીમતાં તપીઆ લોચન ઠર્યાં. ૭૪

તેણુમ તપીઆ ધૃત લાગઈ પાય, જેહથી રત્ન કુંડલ પણિ થાય;  
સાંધ્યાં કુંભરી માંદિં ઝોલ, ધૃત મિલ્યું તો થયો કલ્સોલ. ૭૫

ધૃત ન કહું અમૃત †કહવાય જેહથી વાધિ નરનું આય;  
વૃદ્ધ, બાલ, પસુનઈ ગમઈ, તો વનરાજ કિમ લૂખું જમઈ. ૭૬

તેણુમ કારણિ નર તેડ્યા સહિ, આણો ધૃત તુલો કહાનું મહી.  
ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં આલ્યા વહી, ધૃતની ખયરી કિહાં નવિલહી. ૭૭

ત્રિણિ મિલઈ તિહાં ત્રુટઈ કાંમ, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં ન રહઈ માંમ;  
ત્રિણિ મિલઈ તિહાં વિણસઈ દાંમ, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં ન વસઈગામ ૭૮

અતિસાર શીતલ હેડકી, ત્રિણિ મિલઈ તિહાં પ્રાણી દૂખી;  
છણુમ દ્રષ્ટાંતઈ ત્રિણિ જણુ જીહાં, નિશ્ચઈ કામ ન થઈ તિહાં. ૭૯

ત્રિણિ પુરૂષ ધૃત કારણિં ગયા, તે પણિ પંચઈ બધસી રહ્યા;  
ચિહું પાસેં નર જૂઈ જસઈ, એક વધીઆયત દોઠો તસઈ. ૮૦

પથી એક આવતો જાણીઓ, સિરિ કુંડલી જાતિ વાણીઓ;  
ત્રિણિ પુરૂષ ગમા તિહાં બકરી, મુકિ કુંડલી મસ્તકિ થકી. ૮૧

તવ કુંડલીક, સુખ્યો વીર, બિધ ભાંજ્યા ત્રિણિ રાખ્યા તીર;  
લેઈ કાંમડું સાંધઈ બાણુ, નાઠા નર તે લેઈ પ્રાણુ. ૮૨

કાયરનર ઝાલઈ હથીઆર, રણિ સંઝામઈ કરઈ વિઆર;  
 નાસું નાસું સાંતું કિહાં, સંકા હુધ નિજ ધોતિ માંહિ. ૮૩  
 અસા પુરષ તે કહ્યા ગમાર;; ફોક ફળેત કરઈ હથીઆર  
 એ છઈ સુર પુરષનું કામ, સીમ કસીજે નહી \* તિહાં ગાંમ. ૮૪  
 જો કાયર તો સ્યા હથીઆર, જીમ ધન, યુદ્ધિ વિના વ્યાપાર;  
 સોધ પુરષ દૂખ પાંમઈ હાથ, ખડગ ભણું સુરાનઈ હાથિ. ૮૫  
 સુર પુરષ જાતિ વાંણીઓ, ધીરજ ગુણ અગિઈ આંણીઓ;  
 લેઈ ધનુષ નઈ મૂકાઈ તીર, નાહા ત્રિણિ રાજના વીર. ૮૬  
 આવિ વેગ કહિઉં વનરાય, ધૃત લેધ ફૂડલીઉં જામ;  
 પણ બલીઓ નવિ જઈ ઝલો, ઓ આવધ નર સાંહયો વલો, ૮૭  
 વનરાજિ બોલાવ્યો હેવ, વિનય કરી નર તેડયો ખેવ;  
 જાઅંબક નાંમઈ જાંણીઓ, ધૃત આપી બોલ્યો વાંણીઓ. ૮૮  
 સ્વામી નું પૃથ્વી નઈ યોગ, તાહરઈ કમિં ધણો છધ ભોગ;  
 કુણુ કારણિં તું વગડેં ભમઈ, રાજહંસ છીલર કિમ \* મમઈ ૮૯  
 તવ વેગઈ બોલ્યો વનરાય, † ભલઈ પ્રધાન નહીકો આજ;  
 જો તું માહરઈ પાસઈ રહઈ, તો હું સોઈ કરં જીમ કહઈ ૯૦  
 પાસઈ સોધ રહો વાંણીઓ, એક અવસર તેણઈ જાણીઓ;  
 બૂઅડરાય તણા નર જેહ, ધન ઉધરાવા આવ્યા તેહ. ૯૧  
 ચઉવીસ લાખ સોનઈઆ ભરી, આરસહઈ વાજ કરિ ધરિ;  
 આલ્યા તે ધન લેધ જસઈ સો લૂંટી નર લીધો તસઈ. ૯૨  
 સખલ ખજનો આવ્યો હાથિ, શુભટ બહુ મેલ્યા સંધાતિ;  
 માંણુઈભાંજઈ વહઈ વાણીઓ, રાયધ યુદ્ધિ સાગર જાણીઓ. ૯૩

\* ત્યાહાં નહિ \* રમઈ † ભલ કો પ્રધાન નહિં મુજ આજ.

ધણે દેસ કાધો તેણુધં હાથિ પોતાની વાલી ગુજરાતિ;  
 બૂમડ બૂપધં જાણું જસઈ, ફિરી ગુજરાતિ ન આબ્યો તસઈ. ૯૪  
 હરખી વનરાજ બોલ્યો, તાંમ, બૂમી બલી દીસઈ કુણુ કાંમ;  
 નમર અનોપમે વાસું ગાંમ, જીમ રહધ મુજ પૃથ્વીમાં નાંમ. ૯૫  
 એણુધ અવસરિ દીઠો ગોવાલ; બૂપધં બોલાબ્યો તતકાલ;  
 અરે! સુપુરુષ તુલો ચારો ગાય, છઈકો પૃથ્વી જીહા બલકાય. ૯૬  
 બોલ્યો અણુહલીઆ ગોવાળ, બૂમી બલી આપું બૂપાળ,  
 નૃપ હરખી ઉઠિઓ તવ તિહાં, મિહું ચાલ્યા મુંદર વનમાંહિ. ૯૭  
 કૌતગ કારણિ આણ્યો સ્વાન, સસા ઉપરિ નવિ માંડધ કાંન;  
 નાઠો લુંડી ધાયો સસો, કૌતગ દેખી રાજ હસ્યો. ૯૮  
 ફિરીઓ જીહાં સસલો કુતરો, જેણુધ યાંનકિં લુંડી ફર્યો. ( ૬૨ )  
 તે પાછરો મુંડી કામ, બલી બૂમિ તિહાં વાસું ગાંમ. ૯૯  
 ખાર ગાઉ ફિરતો વિસ્તાર, ગઠ, મઠ, મંદિર, પોલ, પાગાર.  
 ચઢરાસી ચોકુટા ચઉશાલ, સોના રૂપાની ટંકશાળ. ૧૦૦  
 હંતારા દોસીના હાટ, વેચઈ સાર પટોલાં પાટ;  
 વેચઈ શાલુ સખરાં ચીર, જેણુધ લખ્યાં છઈ આવન વીર. ૧૦૧  
 માણિક્યઉકિ મોતી તોલાય, નાણુવટિ નાણું પરખાય;  
 માંધીને હાટે ગધીઆણુ, વધઈ જીહાં બહુ બધસઈ જાંણુ. ૧૦૨  
 માલી, તંબોલી, મણીયાર, વેચઈ તેલ સુગંધી સાર;  
 † વસઈ ફાફલીઆ સોનાર, ધીઆ તણો નવિ લાધઈ પાર, ૧૦૩  
 વિવહારિ બહુ વાસઈ વસઈ, ફાંદિ મોટિ લઈ બધકા હસઈ  
 વાહાણુ તણી † વલી કરતા વાત, પણિ કો ન(વિ) કરઈ પરની તાતિ. ૧૦૪

---

† બધસઈ † તાહાં

ફડીઆ, સાથરીઆ પસ્તાગ, રસીઆ બહું આલાપાર્થ રાગ;  
 ચોટુંટા બણુતા ચારણુ ભાટ, \* ત્રિકાલીધ નાચર્થ નટનાટ. ૧૦૫  
 વર્ણુ અઢાર તણો તિહાં વાસ, કો કહધની તિહાં ન કરધ આસ;  
 વિવહારી શુદ્ધિ સહુ પાલધ ખરી, ન લીધ કો કેહધનું ધન હરી. ૧૦૬  
 રાજબૂવન નિંપાયાં તિહાં, બહુ રચના કીધી છઠ જહાં;  
 હયવર ગજની શાલા કરધ, જોતાં નરનારી ચિત્ત ઠરધ. ૧૦૭  
 આયુષ સાલા રચના ઠાંમ, લેખ સાલા તિહાં અભિરાંમ;  
 કરધ માંડવી રાય સુગણુ, વિવિધ વસ્ત તિહાં લાગધ ઢાંણુ. ૧૦૮

### હાલ આખ્યાની.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ રશી.

### રાગ. આસાહરી સિંહુઆ.

સપ સકલાત નઈ બયરવ મસરં, શાલૂ અતલસનો નહિં પાર;  
 ચીર, ચુંનડી, મોલિ પીતાંબર, હીર ચીનીઉં સાર. ૧  
 હોંગ મરી નઈ તરવું સીસું, સાકર નઈ સોપારી;  
 મોટી માંડવી પાટણુ કેરી, આવઈ કુલ આપારી. ૨  
 ત્રાંચુ પિતલ રૂપુ સોતું, મુગતાફલની જ્યેડ;  
 સખલ માંડવી પાટણુ કેરી, આવે ટંકોની કોડિ. ૩  
 લવિંગ એલચી કપુર બરાસ, જયફલ જવંત્રી;  
 ઢાંણુ માંડવી મહાજન આપઈ, બધા મહંતિ મંત્રી. ૪  
 ખાંડ ટોપરા અમરખ પાર, સિંગોડા નઈ દ્રાખ;  
 પાટણુ માંડવીઈ બહુ આવઈ, ઢાણુ ટંકાના લાખ. ૫

\* ત્રપોલીધ



## ફહા

લખ્ય ઢાંચુ લોકજ દીર્ઘ, કર્ઘ સખલ વ્યાપાર;  
પુણ્ય ખેત પાટણુ તણો, સુણયો સહુ વિસ્તાર. ૫

## અહિપદ.

વિસ્તાર કહધસિં પાટણુ તણો, વ્યાપારી વણુજરો ધણે;  
અનેક પુરૂષ તિહાં આવધ જાઈ, વિવિધ વસ્ત તિહાં વેચાય. ૬

પુણ્ય તણી \*સાલા તિહાં શુદ્ધ, માગઈ જલ નઈ પામ ફધ;  
દાંન, માંન અનઈ વિસરાંમ, અતિ શોભઈ પાટણુ પુર ગાંમ. ૭

શ્રી જનના પોઢા પ્રાશાદ, ઇદ્રપુરીસ્યું કરતા વાદ;  
પોષધ સાલા પુણ્યનો ઠાંમ, વાડી વન દીસઈ અભિરાંમ. ૮

સહસ લિંગની શોભા ધણી, ઉપમા માંનસરોવર તણી;  
કમલ બહુ જલ મીઠઉ માંહી, હંસ, મોર, બગ, ઝીલઈ તિહાં. ૯

મચ્છ, કચ્છ, મંડુક બહુ તરઈ, ચક્રવાકી જલ કીડા કરઈ;  
દિરવાં બાડી વન નઆરામ, નાલિ કેલી આંખા xઅભિરામ. ૧૦

ચપક, નાગ અનઈ પુનાગ, તાલ, તમાલ અનઈ વર શાગ;  
જાંબુ દાડિમ દીસઈ ધણાં, અંદન વૃક્ષ બહુ રલીઆમણાં ૧૧

કૂપ કુંડ બહુ વાળ્યો ધણી, કુમ્ભમૃત ભરધ સ્ત્રી સોહાસણી;  
કુશ કીડા કરતા બહુ લોક, ધરિ ધરિ ઝંજલ પણિ નહીં શોક. ૧૨

બાવન વવા જસ નંગર મઝારિ એક ચિતઈ સુણયો નરનારી;  
પાટણુ નંગરી તણી ઉપમા, કવિઈ કેલવી આંખા વવા. ૧૩

વાડી, વન નઈ વાળ્યો ધણી, વાલો વેલી વનિતા સિરિધણી;  
વિવેક, ત્રિચાર, વ્યાખ્યાની વસઈ, વાદી, વીર પાછા નવિ અસઈ. ૧૪

\* ત્યાંહા સાલા † આપધ. + અભિરાંમ x બહુરાંમ કુમ્ભ ÷ નગરિ.

- વેણા, વંસ, વેશ્યાના વાસ, વિપ્ર વ્યાસ ગાય ગુણરાસ;  
વહુરા, વાણીઆ વર વખારી, વ્યાપારી વડ ગાંભિ મઝારિ. ૧૫
- વૈદ વાસના વિસ્તવ ધણા, વિશ્રામ ઠામ તે રહધવા તણા;  
વર્ણુ અઠાર તણો તિહાં વાસ, વૃષભ જૂત અનોપમ ખાસ. ૧૬
- વિસ્તુ મરતિ અનઈ વેદીઆ, વેપધારી નઈ બહુ વરતીઆ;  
વિચિત્ર લોક વિવહારી વસઈ, વિવહાર ચૂકતે નવિ ચૂકઈ કસઈ. ૧૭
- વચણુ શુદ્ધ નઈ વિધાવંત, વણુકર તણો ન લાભઈ અત;  
વસન, દાન, શીલ, તપધણી, વિચિત્રાઈ વરધોડા તણી. ૧૮
- વાજ, વહધલ અનઈ વીજણા, વાંનર, વાધ રાય અંગણિ ધણા;  
વિદ્રુમ, વૃક્ષ નઈ નિર્મલ ચવારિ, છાંટઈ રાજને દરખારિ. ૧૯
- વાજંત્ર વાલા લોક બહુ મિલઈ, વ્યાકરણી વચને નવિ ખલઈ;  
વધરાગીનું કર વખાણુ, વસઈ લોક પરવેદન જાણુ. ૨૦
- વિવિધ વસ્ત ઝાઝા જીહાં મલઈ, નરસમુદ્ર પાટણુ કુણુ કલઈ;  
ઉદધી આભ મળ્યા જે જઈ, તે પાટણુનર સંખ્યા થાઈ. ૨૧
- એકવાર એક સ્ત્રી ભરતાર, જેવા પાટણુનો વિસ્તાર;  
સાંઝઈ સાથઈ ચોહુટઈ ચઢયા, કર્મ સંયોગે બૂલાં પડ્યાં. ૨૨
- રોતી રડવડતી સા નારિ, પુહુતી ભૂપતી ભુવન મઝારી;  
વેગઈ તિહાં વિનવિઓ રાય, કામિની ભાંખઈ કર્મ કથાય. ૨૩
- સ્વામી તાહરા નગર મઝારિ, બૂલાં પડ્યાં અહો નર નારિ;  
સોધ્યોસ્વામી પશ્ચિ નવિ જડયો, વણિગ રત્ન જીમ સાયર પઢ્યો. ૨૪
- સ્વામી નામઈ રાણો એહ ડાખી આંખઈ કાંણો તેહ;  
એણુઈ ધંધાણું મુઝ ભરતાર, રાય કરો મુજ નરની સાર. ૨૫

રાઈ વેગઈ વળવ્યો પડો, રાણા કાણા આવી ચઢો;  
સકલ એકઠા થાઓ આજ, નૃપનંદન કાંઈ પૂછ્યાનું કાંજ. ૨૬

રાણા કાણા ડાળી આંખી, નવસઈ નવાણું બાખી;  
મિત્રા એકઠા નૃપ દરબારિ, ભૂપઈ તેડાવી સા નારિ. ૨૭

સોધી લીધું તું તાહરો ધણી, તુઝ કારણિ ખપ કીધી ધણી;  
નૃપ વચને તે સોધઈ નારિ, પુરુષ ન દીસઈ તેણુઈ કારિ. ૨૮

સાંભી એહમાં નહી મુઝ કંત, રાય વિનોદ તિહાં થયો અત્યંત;  
ફિરી પઢો વળવ્યો જસઈ, રાણો કાણો આવ્યો તસઈ. ૨૯

નારિ એલખી લિઈ ભરતાર, પંડિત કવિયણુ કરઈ વિચાર-  
નરસમુદ્ર એ પાટણુ સહી, નરનારી સંખ્યા નવિ લહી. ૩૦

નર સમુદ્ર પાટણુ એ સહી, કવિ કથાએ વિવરિ કહી;  
જેણુઈ નગરઈ \*છઈ નાટિક નૃત્ય, પંડિતજન પાંમઈ બહુ વૃત્તિ. ૩૧

રાસ રમઈ તિહાં બહુ બાલિકા, સુર મોહિ રહઈ સ્વર્ગે થકા;  
પાંન પુલ તણા ભોગીઆ, જેણુઈ નગરિં કો નહીં રોગીઆ. ૩૨

કામિની કિંતમાં સખડો પ્રેમ, સુરધરિ (ધંદ્ર) ઇંદાણી જેમ;  
ભમર ભોગ પુરંદર ધણા, વાસ બહુ લઘુમાલિણુ નણા. ૩૩

મૃગ નયણી નારી પદમણી, વસઈ હસ્તની નઈ ચિત્રણી;  
જ્યાગી જહાં ગડઈ નનિરાંણુ, ઈવસઈ લોક પરવેદન જાંણુ. ૩૪

મયગલ માતા નઈ મદ ભર્યા, ધુધર ઘંટ સિણુગાર્યા કર્યા;  
અસી નગરની ઉપમ કહું, ઇંદ્રપુરીથી અધિકી લહું. ૩૫

જેહનો સ્વાંમી નૃપ વનરાજ, ત્રિણિલુવન જસ માંનઈ લાજ;  
જેહનઈ ગજરથ ઘોડા બહુ, જેહનઈ સીસ નમાવઈ સહુ. ૩૬

જેહનધઝાત્રી અતે ઉરી, જેહનધ ધરિ બહુ લક્ષ્મી ભરી;  
 નમર અનોપમ વાસું ગાંમ, ગોવાલીઆનું રાખ્યું નાંમ. ૩૭  
 અણુહલવાડું પાટણુ ગામ, વસઈ લોક વાર અભિરામ,  
 નગરધણી ચિંતઈ વનરાજ, શ્રી ગુરનઈ સંભારે આજ. ૩૮  
 સીલંગ સરિ નઈ તેડી કરી, રાજ થાયના તિહાં પણિ કરી;  
 પંચાસરઈ કીધું પ્રાસાદ, સોવન ધંટા વાજઈ નાદ. ૩૯  
 પંચાસરો જિન પાર્થનાથ, થાપિ મૂરતિ જગિ વિખ્યાત;  
 સંવત આઠ નઈ બિલોતરે, થાપી પાટણુ નઈ રચના કરઈ, ૪૦  
 વરસ પંચાસઈ પાંચો રાજ, વરસ સાઠિ તપ્યો મહારાજ;  
 જૈન ધર્મ આરાધી કરી, વનરાજી † તવ શુભ ગતિ વરિ. ૪૧  
 જસ પાટીં હુઓ જોગરાજ, પાંત્રીસ વરસ તપ્યો મહારાજ;  
 ખીમરાજ હુઓ તસ આલ, પચવીસ વર્ષ તપ્યો બૂપાલ. ૪૨  
 તેહનો બૂઆડ સખલ જગીસ, તપ્યો વર્ષ તે ઝોગણુત્રીસ;  
 વચરસીહ હુઓ ગુણુ ખાણી, પચવીસ વર્ષ રહી તસુઆણુ. ૪૩  
 રતનાદિત પાટિં પાંચમઈ, પનર વરસતે રંગિઈ રમઈ;  
 સામંતસિંહ હુઓ નર જેહ, સાત વર્ષ નર તપીઓ તેહ. ૪૪  
 સાત પાટિ (એ) એણિપરિ થાય, વરસ એકસો છનું જાઈ;  
 તેણુઈ કુલિ કો ન હુઓ પુત્ર, બાણેજઈ લીધું ધર સૂત્ર. ૪૫  
 તે \*અધિકાર કહું તે સુણો, કણુરાય સુત બૂઆડ નણુ;  
 તાસ પાટિ ચંદ્રાદિત હવો, †સોમાદિત નૃપતે અભિનવો;  
 તાસ પાટિ ભવનાદિત સોઈ, ત્રિણિ પુત્ર તેહનઈ પણિહોઈ. ૪૬  
 રાજકુઆર દડક અભિરામ, એત્રિણિ કુઆરનાં નાંમ;  
 રાજપુત જ્યેડો જે બલો, દેસ વિદેસ જમઈ એકલો. ૪૭

‡ નરરાજ † ત્યાંહાં \* અવદાત. † સોમદત

પાટણુ દેખઈ તે પણુ ગયો, સોમેશ્વર આગલિ તે રહ્યો;  
 ઈસ દેવ પૂજ્યો ઉલાસિ, વાંણી તાંમ હું આમસિ. ૪૮  
 અણુહલવાડું પાટણુ જહાં, રાજકુમર ચાલી ગયો તિહાં;  
 સામતસીંહની ભગની જેહ, પ્રેમ ધરી, તુઝ વરસઈ તેહ, ૪૯  
 ઈસિસખંડ સાચો મતિ મહી, રાજકુમર ચાલી ગયો વહી;  
 આગ્યો પાટણુ નગર નિવેસ, ચિત્ત વિમાસઈ કવણુ કરેસ. ૫૦  
 એણુઈ અવસરી પાટણુનો રાય, † ચઢી અશ્વપર વાડી નાઈ,  
 હંસ મતિ ચાલઈ રેવંત, એણુઈ અવસરિ ચાળક મારંત. ૫૧  
 હાય હાય કુમર ઇમ કહઈ, વચન સુંણી નૃપ ઉભો રહઈ;  
 સામંતસીંહ ઇમ ઉત્તર કરઈ, હાય હાય મુખિ કાં ઉચરઈ. ૫૨

ફહી.

રાજકુમર મુખિ ઇમ \* કહઈ, સાંભલિ નૃપ મુજ વાત;  
 જહારઈ જેહવા કરિ ચઢઈ, તિહારઈ તેહવાં સાત. ૫૩  
 સામ, સમ, વાંણી, તુરી, નર, નારી, વેણાય;  
 જહારઈ જેહવાને મિલઈ, તિહારઈ તેહવાં ચાય. ૫૪  
 તું સુપુરુષ અશ્વઈ ચઢ્યો, હય ચાલઈ શુભ ચાલિ;  
 એણુઈ અવસરિ નૃપ રાજ્યા, ચાળક તુરિ મ ધાલિ. ૫૫  
 એણુઈ વચને નૃપ હરખીઓ, પરખ્યો હઈડાં માંહિ;  
 કુમારકલા નાંણી કરી, ભગિની દીધી તાહિં. ૫૬

હાલ ત્રિપદીના

( રામ કેહાયો )

ભગિની લિલાદેવી સારી, જસ રૂપિં ગઈ રંભા હારી;  
 પરખ્યો રાજ વિચારી.....હો.

૫૭

†ચઢી \*તેણુ.

સુખ વિલસનું સુખિં બૂપાલ, જ્વલો સોઇ ન જન્મ્યુ કાલ;  
રાણી ઉદરિધ હુઓ ખાલ.....હો. ૫૮

કર્મિં મરણુ લહઇ તસનારી, હરિ ખાલ રબો સુવિચારી;  
કાઢયો પેટ વિદારી.....હો. ૫૯

કર્મ ઉદય આવઇ નર જીહારઈ, શુકસસા બલ ચાઈ તિહારઈ;  
જરા કૃષ્ણ નઇ મારઈ.....હો. ૬૦

કર્મિં નલ નઈ વીતું જોઈ, દશરથ રામ વિચોગી હોઈ;  
રાંમ હરિ દૂખ જોઈ.....હો. ૬૧

હરિચંદ ફૂંખ ધર વહઇનીર, કાઢ્યા કુપદી કરાં ચીર;  
દૂખ લહઇ વિક્રમવીર.....હો. ૬૨

કર્મિં પાંડવ પૃથવી હારઈ, કાણી પુત્ર શ્રેણિક નઇ મારઈ;  
વાધણી પુત્ર વિહારઈ.....હો. ૬૩

કુબેરદત નઈ હુઓ કુચોમ, બહઇન વરી માતાસું જોમ;  
શનતકુંમાર સહઇ રોગ.....હો. ૬૪

કર્મ તણી ગતિ વિષમ લહેવી, કર્મિં મૂર્ખ લીલાહેવી;  
નૃપનઈ દૂખ દોવી.....હો. ૬૫

ફહા

કુવેસ ધરિ ભાગું દહઇ, મરદપણિ દહઈ જનાયિ;  
દહઇ ખાપહડી જુહડી, મઈ પીહારઈ હાથિ. ૬૬

ત્રિશુ-ધ દુખ ન વિસરધ, જીમ ધન આવ્યું જાય;  
દિવાંગત દેવી હવી, ચિંતાતુર હુઓ રાય.

## હાલ

## ત્રિપદિનો

ચિંતાતુર પૃથવીપતિ ચાઈ, આલિક દેખી દુખ પલાય;  
જન્મ મહોત્સવ પેરધ રાઈ...હો.  
મૂલરાજ દીધું તસ નામ, વાધઈ કુંભર કલા અભિરાંમ;  
યોવનવય હુઓ તાંમ...હો.  
મામઈ રાજ દીઈ તસ સાર, વલી પાછું લીધું તેણીવાર;  
ખીજ્યો સોય કુંમાર...હો,  
લાગ લલો ભાણેજઈ જહારઈ, મામાનઈ લેઈ માર્યો તિહારઈ;  
છત્ર નિજ મસ્તકિ ધારઈ...હો.

## ફહા.

છત્ર લેખનઈ સિરિ ધરઈ, લીધું મામા રાજ;  
ગુણ કેડઈ દોષજ હુઓ, મરણ ગયો મહારાજ,

## અઉપધ.

જમાતા, વીંછી નઈ વાધ, મદિરા પાંની, મૂરખ અભાગ;  
ભગની સુત, પૃથવીનો નાથ, કીધું ગુણ નવિ જાણઈસાત.  
ગુણ કેડિં અવગુણ એ હવો, ભાણેજથી માંમે મૂઓ;  
રૂઝરધણી હુઓ મૂલરાજ, ભાણેજ નઈ લાગી લાજ.  
સવત નવ અઢાણું જસઈ મૂળરાજ રાજ થયો તસઈ;  
તેહનઈ પુત્ર હુઓ ચામુંડ, તેર વરસ નૃપ સોઈ અખંડ.

વલ્લભા પુત્ર હુઓ તસ ખાસ, રાજ કરમ ૧નર સોઈ છ માસ;  
 દુર્લભરાજ કરઈ તિહાં સાર, ખટ મહિનાને વરસ અગ્યાર. ૬૬  
 તેહનઈ પુત્ર હુઓ એક ભીમ, તેણુઈ ઉતમ કુલિ રાખી સીમ;  
 વરસ બઈતાલીસ પાલ્યું રાજ, દિવંગત હુઓ મહારાજ, ૭૭  
 ભીમરાય નમ સ્ત્રી બિછ સતી, વિકલા દેવી નઈ ઉદયમતી;  
 વિકલદેવી સુત તે ખીમરાજ, ઉદયમતી સુત સખલી લાજ. ૭૮.  
 નામિં કર્યું નૃપ સખલો જેહ, ખીમરાજથી રલહુડો તેહ,  
 ભીમઈ રાખી સ્ત્રીની લાજ, દીધું કર્યું તેણુઈ તવરાજ. ૭૯  
 ઉસોય કર્યું જગિ મોહો હવો, જાણે સર ઉગ્યો અભિનવો;  
 અધિક પ્રતાપી નહોં અન્યાય, સાત ડાઝ દૂરિં કીઆ રાય. ૮૦  
 ડંડ, ડાંડ નઈ ડુંખી જેહ, ડાડણિ, ડાકણિઓ કાઢ્યા તેહ;  
 ડર છતો દૂરિ કીઉ ડંભ, કાઢી રોપ્યો કીર્તિ થંભ. ૮૧  
 વરસ ઓગણત્રીસ ભૂપતિ બયો, કર્યું રાય દેવંગત થયો;  
 રાયતણી પટરાણી ચંગ, મીણુલસુત હુઓ જેસંગ. ૮૨  
 તે જેસંગનો સુણો અદાવત, કર્યું ટીક છઇ દેસ વિખ્યાત;  
 રાજ કરઈ જય=કેસરી તિહાં, મીણુલ તેહની પુત્રી સહી. ૮૩  
 ચોવનવંતી દીઠી જસઈ, વિવાહ કર્યું સું મેથ્યો તસઈ;  
 ભૂપ ન પરણઈ મીણુલ તણુઈ, રૂપ વિના રાજ અવગુણુઈ. ૮૪  
 મીણુલ મનિ ૪તવ કરઈ વિચાર, કાષ્ટભક્ષણ કરસું નિરધાર;  
 અષ્ટ કુંભરી જે પુકિઈ હતી, બલવા સજ્જ થઈ તે સતી. ૮૫  
 હવી વાત જવ જગિ વિખ્યાત. માર્છ વીનવીઓ તવ નરનાથ;  
 પુત્ર વચન મુજ માનો આજ, એણી વાતઈ હુમ ક્ષત્રીલાજ. ૮૬

૧ નૃપ ૨ લોહિહો ૩ નામિં કર્યું નૃપ સખલોએહવો ૪ તવમનિ



નેહ વસ્ત આપણે આદરી, તે કિમ મુંડી જમ પરિહરી;  
 પરણો પુત્રી રાખો તુંહો પરીતિ, મનિમાનિ પછઈ કરયો પ્રીતિ. ૮૭  
 વારવાર જનની કહઈ જનમ, કર્યુ રાય તે પરણ્યો તામ;  
 મીણલ શીલવતી સુકુલીણ, કલા ભલી પણિ રૂપિં હીણ. ૮૮  
 તેણુઈ કારણિ નવિ માંનઈ રાય, મીણલ મનિ ચિંતા રૂપ થાય;  
 ભોજન ભલ સોલઈ શૃંગાર, પુરૂષ વિના રયો ઇમુજ અવતાર. ૮૯  
 માત, પિતા, અધવ મુજ બહુ, પુરૂષ વિના તે ઈવથા સહુ;  
 કંતઈ માંની જા ધરિ નારી, કોડી સગાં તેહનઈ સંસાર. ૯૦  
 એકસર અબૂઆસઈ જસ, તારા કોડિ કરઈ નહી તસ;  
 એક જીવ કાયામાં વસઈ, પાંચ ઇંદ્રી હરખઈ હસઈ. ૯૧  
 જીવ સરખો નિજ ભરતાર, ઇંદ્રી સરખો નિજ પરિવાર;  
 હંસ વિના કાયા મું કરઈ. પુરૂષ વિના સ્ત્રીને કિમ પગમેઈ. ૯૨  
 ભૂપઈ તો મુજ છંડી ખરી, જીમ પવનં અંજના પરિહરી;  
 અમર કુમારઈ સુરસુંદરી, જનલ ચલ્યો હઈકું દહ કરી. ૯૩  
 તિમ મુઝનઈ ભૂપઈ પરિહરી, રાતિ દિવસ રહુ દૂખઈ ભરી;  
 મંત્રી આગલિ કહઈ કથાય, પુણ્યઈ રહું થાસઈ ૧૫. ૯૪

### હાલ આખ્યાની.

લંકામાં આવ્યા શ્રીરામરે-એ દેશી રાગ મારણી.

એણું અવસરિ એક માતંગીરે, તન ચિત્ર સિખી રંગરંગીરે;  
 આવી સમ તણુઈ તે સંગીરે; કરિ વેણિ વળવઈ ચંગીરે.  
 મુખિ પંચમ રાગ આઘાયઈરે, તેણુઈ કામીઅડાકામ વ્યાપઈરે;  
 કિરપી તિહાં ધન બહુ અપાઈરે, ૯૫

૧ લાજ ૨ અતિ ૩ મુજરખો ૪ વથાકે ૫ સરે  
 ૬ પર ૭ નલ ચલ્યોહઈ ૮ પર ૯ બહુધન.

તેણુઈ રાગઈ રંજ્યો રાયરે, મનિ વ્યાકૂલ રથાયરે;  
 મંત્રી તેડયો તેણુઈ ઠાયરે, તેહનઈ ભાંખી કામ કથાયરે. ૯૬  
 સુણી મંત્રી માહરા રલાઈરે, એહને આણિ મંદિરમાં વાહીરે;  
 હું એહનઇ મદિરા પાઈરે, રાખું સહી કંઠ વિલાઈરે. ૯૭  
 મંત્રી મનિ કરઇ વિચારરે, પાપી કામ તણુઈ ધિકકારરે;  
 સુર નર કીધા ખોખૂઆરરે, મુનિ મુકાવ્યા નેત સારરે. ૯૮  
 કમંઇ ઈંદ્રિતણુઈ ચુકાવ્યોરે, ઇશ્વર નઈ નાચ નચાવ્યોરે;  
 અહ્માનઈ ધ્યાન છંડાવ્યોરે(ચુ)રે, રાય મુંજનઇ ભીખ મંગાવ્યોરે ૯૯  
 કમિં ચંદ્ર કલંકી કીધોરે, મણિરથનઇ અપયસ દીધોરે;  
 કુલચાલુઓ ઝડપી લીધોરે, રહનેમિ મુણિ પ્રસિધ્ધોરે. ૧૦૦  
 કમિં લખણા કીધી મખલીરે, ઝગોતમની નારી ન મેહલીરે;  
 ચૂલણી દીર્ઘસું ખેલીરે, કૈયકનઈ દીધા ઠેલીરે. ૧૦૧  
 અવંતીનો કોટ પડાવ્યોરે, ૪ અહ્મદતનઈ નરગ ચલાવ્યોરે;  
 આર્દ્રકુમારનઈ વણુજ ચલાવ્યોરે, નંદિખેણુનઇ મીન ૫ મગોંવ્યોરે. ૧૦૨  
 કુંડરિક નઈ ઉડો ધાવ્યોરે, આપાદો કુમાર-ગિ ચાવ્યોરે;  
 અરણુક ઋષિ પરધરિ મહાવ્યોરે, પાપી કામ ન જાય ગ્રાવ્યોરે ૧૦૩  
 જે ઉત્તમ કુલના રાયરે, તે નીચ નારીસું ખાય(ઇ)રે;  
 વંસ વિપુલ દે માયરે, તે નીચા નરધરિ જાયરે. ૧૦૪  
 ધિગ્ ધિગ્ કંઠર્પએ પાપીરે, સુર, નર, પસુંમાં રહ્યો આપીરે;  
 એકેંદ્રીનઇ એ મતિ આપીરે, ત્યાઈ ઇશ્વરઈ મુકંથો સરાપીરે ૧૦૫

---

૧ પાઇ      ૨ રઈ      ૩ ગઝિતમ      ૪ અહ્માને નરગિ  
 ચલાવ્યુરે    ૫ મંગાવ્યો.

## ફહા.

ધસિઈ અંતજ આંણીઓ, તુહધ કરધ ઉનમાદ;  
 નાટિકણી સ્ત્રી દેખી કરી, ચિત્તચલ હુઓ(તે) રાય(નાથ). ૧૦૬  
 કણુરાય પરવસિ થયો, મંત્રી કરધ વિચાર;  
 નાટિકણી સું ખેલતા, ઉત્તમ નહી આચાર. ૧૦૭

## ચઉપધ.

મંત્રી બેસીં ૧કરધ વિચાર, પહરાધવ્યો મીણલ સિંણુગાર;  
 બોલ સિખવી નર્ધ મોકલી, તપ પાસધ આવી એકલી. ૧૦૮  
 ઉંધ ન માગધ સિ(સે)યા સાર, અરથિ નંગણધ દોપ વિચાર;  
 ભૂખ્યો નવિ માગધ રસાલણુ, કાંમી ન પૂછધ કુલ સ્ત્રી તણુ. ૧૦૯  
 રાઈ ન પુછી તેહની જાતિ, તેહસું ચૂકો તેણી રાતિ;  
 મીણલ મનધ વિચાર કરી, માગે લીધી કર મુંદ્રડી. ૧૧૦  
 નિશા ગર્ધ હુધ પ્રભાત, મીણલ તવ મંદિર જાત;  
 ચિંતાંતુર તપ હુઓ આપ, સહી મુઝ લાગ્યાં પોદા પાપ. ૧૧૧  
 એ વેશ્યા હું ક્ષત્રી વંસ, કાકસુંઅ વિલુધ્યો હંસ;  
 ભુંડણિ સાથિ મૃગપતિ રમ્યો, ગધધડી પગિ બાંભણુ નમ્યો. ૧૧૨  
 ગર્દભ સરિખી વેશ્યા નારી, બ્રાહ્મણુ સરિખો રાય વિચાર;  
 ભૂપિં કમ કરિઉં જો ધસ્યું, તે ક્ષત્રીનર્ધ જીવિત કિસ્યું. ૧૧૩  
 વિષખાઉં ઝંપાવું ફૂર્ધ, મોટું પાપ સહી જાધ મૂધ;  
 અસું વચન મુખિ ખોલાઈ રાય, ન પીધ પાંણી અન ન ખાય. ૧૧૪  
 તેડયો મંત્રી ખીજ્યો તાંમ, પાપી લુણુ કરિઉંજ હરાંમ;  
 હું મતિ મૂઢ થયો રાજન, તુલ મંત્રી કાં નકાડી સાંન. ૧૧૫  
 તવ પ્રધાન વદધ ઉલ્લસી, સ્વામી રીસ મ કરસ્યો કિસી;  
 જે હંડી તુલો મીણલ નારી, તે આવી તુલ મુહુલ મઝારિ. ૧૧૬

એણેધં વચને નૃપ હરખિયોબહુ, ભૂપણ વસ્ત્ર આપાવ્યા સહુ;  
 બદ્ધ પ્રસંગી દિઉં નિધાન, ધન્યધન્ય મંત્રી (શ્વર) પ્રધાન. ૧૧૭  
 મંત્રી વિણુ તે સુનું રાજ, મંત્રી વિણુ ન કરઈશુભ કાજ;  
 મંત્રી વિણુ નૃપ ન રહઈ લાજ, મંત્રી કાજ કર્યું મુઝ આજ. ૧૧૮  
 મંત્રી કટક ચઢ્યાં ફેરવઈ, જીમ કવિતા રચણચિંત્યું કવઈ,  
 તિમ મંત્રીથી રહઈ ધરસૂત્ર, મંત્રી વિણુ ર્યા બંધવ પુત્ર. ૧૧૯  
 ઇમ પ્રધાન પ્રશંસી ઘણું, રાય નિશાન મગઈ આપણું;  
 આણી મુદ્રિકા દીધી હાથિ, ભૂપ ખુસી હુઓ બહુ ભાતિ ૧૨૦  
 પુર્વ નીમત નિમતીઈ કહિઉં, સોય વચન ઉસાયું પણિ થયું;  
 રાંણી કુંખ રહિઉં યઆધાન, દિનદિન વાધઈ મીણુલમાંન<sup>૫</sup> ૧૨૧  
 જાણી વાત તે સોકિઈ જસે, કાંમણુ કોટલ કીધાં તસે;  
 ખણિ ભોમિ નઈ ધાલ્યાં હેદિ, જસંગ થંબ્યો માંનઈ પેટિ. ૧૨૨

## ઠાલ

## કામણુની—રાગ ધન્યાસી.

કાંમણુકું કીધું રાંણી મીણુલ કાજ, સોકડીઈ ધાલી ધાતમોરા ફલાલરે;  
 રાય જસંગદે પ્રસવ ન થાય, દેસડહ તે વાગિ વાત. મો. કાંએ-આંચલી ૧૨૩  
 સેત્ર ચણોડીનઈ માંકડીઆનું હાડરે કુંઆરીનું કાત્યું સુંત મો;  
 સોય સિદ્ધરૂઈ હાથા જાડિ, કાંમણુધ ખીલ્યો પુત. મો. ૧૨૪  
 ભમરાની પાંખનઈ બાઉલીઆના કાંટા, કણુયરાં કેરાં ફૂલ. મો;  
 રાખ મસાંણુનઈ વેસનું બલીઆં, તિવટા કેરી ધૂલજ. મો; ૧૨૫  
 બાર વરસ રાંણી એણી પરિ નાંખઈ, ઉંદરઈ વાધઈ બાલ. મો;  
 મીણુલતણુધ બહુ વેદન વાધી, રોમિ રોમિ ઉડી જાલ. મો. ૧૨૬

૧ આખ્યા ૨ મનિ ચિતવ્યું કવે ૩ પણીસાયું ૪ ઉધાન  
 ૫ વાંન ૬ માહારાજ ૭ ધૂલિ.

તેણુ દ્વિખં રાંણી દારિકાં ચાલી, કાષ્ઠમક્ષણુનધં કાળિ. મો.  
 જહઠર હલાહલ ખાવા લાગી, પ્રાંણુ કરેવા તાળિ. મો. ૧૨૭  
 ગણિઆ નધં ગારડી બલેરા, સાંખ્ય સંન્યાસી જેહ. મો;  
 યંત્ર મંત્ર નર તંતના જાણી, બેદ ન લહઈ કેા તેહ. મો. ૧૨૮  
 રાયવચ્ચેં રાંણી દારિકા ચાલી, આવી કારેલી ગાંભિ. મો;  
 ચેગિ એક મળ્યો બુધિ સુંદર, કામલ લિખી તેણુ ૨ કાણી. ૧૨૯  
 કર્યું તણુ જઈ એણીપરી કહ્યો, મીલુલ જન્મ્યો પુત્ર;  
 કમલીઉ જઈ પાટણુ પેમર્યો, રાય રહિઉં ધર સૂત્ર. મો. ૧૩૦  
 સોય કમલ વાંચી નૃપ હરખ્યો, તોરણુ બાંધ્યા ઉબાર. મો.  
 વાતસુણી સેકડીઈ સુખણિ, કામણુ જૂઈ જઈ ગરિ. મો. ૧૩૧  
 કામણુ ખણી જવ કાઠ્યાં શોકિં, પ્રસવ થયો તેણિવાર. મો.  
 સુધ્ધ વધાંમણીઉ પછઈ આવઈ, નૃપ હુંઓ જયજયકાર. મો. ૧૩૨  
 શ્યામ થયાં મુખ શોક્યોં કરાં, જળ જનમ્યો જેસંગ. મો.  
 કર્યું તણો તે સુત અતિ બલિઓ, દૂર્જન કર્યોં મુખ ભંગ. મો. ૧૩૩

### હાલ. ચઉપદ.

જેણુ બહુ પૃથવી પોતઈ કરી, ત્રિહુ બુવને કારતિ વિસ્તરી;  
 મૂનરદેશ લણી અભિરાંમ, સિધ્ધરાય ધરાવ્યું નાંમ. ૧૩૪  
 એણુ અવસરિ જાટણુના વિપ્ર, તીર્થ દરેસી થયા પવિત્ર;  
 અહીં જઈ હેમાચલ છાં, તીર્થ જૂમિ દરેસેવા તિહાં. ૧૩૫  
 એક અસંભવ કૌતમચાત, દોહો ચેમી અચલાનાથ;  
 સિધ્ધ બુધિ સાચિઈ ચેમની, ભાવિ ભગતી કરઈ એકમની. ૧૩૬

૧ સાગર ૨ કામિ ૩ બારિ ૪ તેણે ૫ કાઠી મુક્યાં  
 ૬ સુતો બહુ બલિઓ.

તેણુમં બોલાવ્યા ભટ ભાવીઆ, કુણુ નગરીથી તુલે આવીઆ;  
 ૧વિપ્ર કહમં સુણિ દેવી માય, પાટણિ સિધજેસંગદે રાય. ૧૩૭  
 સિધ નામ સૂણું જેતલમં, સિધ યુધિ ખીજી તેતલમં;  
 એવડું બીરદ ધરાવાઈ જેહ, જઈ જેલે નર કુંણુ છઈ તેહ. ૧૩૮  
 કદલી પત્રઈ બમસીં કરી, આવી તે પાટણિ પરવરી;  
 બમડાજીહાં સિદ્ધ જેસંગ(દે)રાય, સિધયુધિઆવધ તેણુમં રહારિ. ૧૩૯  
 બોલાવ્યો પાટણુનો ધણી, રાજ વાત કરમં છમં ધણી;  
 સિધ નામ તપ તાહરં કહમં, અસું બિરદ કુંણિ કારણુવહમં ૧૪૦  
 જે આકાશ ભમમ દિનરાતિ, વિષધર નમં બેલાવઈ હાથિ;  
 અષ્ટ મહા સિધ જાંણુધ જેહ, સિધ નામ ધરાવઈ તેહ. ૧૪૧  
 ચિંતાતૂર હુઓ મહારાજ, કેહી પરિ ઉત્તર આપું આજ;  
 સુભટ બહુ ધન ખાઈ જઈ, ઉત્તર દેવો મમં પણિ થામં. ૧૪૨  
 ચક્રદ રત્ન કાઢ્યાં ઈશ્વરમં, સુર વહઈચી લેમ ગયા ધરિ;  
 તાલપુટ વિષ છેહડઈ જડયું, તે ઈશ્વર નઈ ખાવું પડયું. ૧૪૩  
 ૪મંત્રી તિમ ધન માહરં બહુ, વિવિધ પ્રકારમં ખામં સહુ;  
 કામિઈ કો ઉભો નાવ થામ, મધુર વચન મુખિ બોલ્યો રાય, ૧૪૪  
 અરે ! પયોગની કહું છું અહો; ધણી ભોમીથી આવ્યા તુલો;  
 હવડા રહોઆણુમં આવાસ, વાંહણુઈ ઉત્તર ઉદિઈ ઉલાસ. ૧૪૫  
 ચિંતાતૂર હુઓ તવ રાય, રાતિ દિવસ ખિણુ દોહલાં જાય.  
 સુર સુભટ વિમાસણુ કરમ, તપ ચિંતાથી વૃદ્ધ બહુ ધરમ. ૧૪૬  
 તેણુમ અવસરે એક નર હરપાલ, તેહનો પુત્ર સજ્જન સુકુમાલ;  
 તેણુમ પુછી પિતા નમં વાત, ચિતા કિમ ટલસ્યે નર નાથ. ૧૪૭

૧ આહણુ ૨ ઠામિ ૩ લહે ૪ તિમમંત્રી ૫ વચન  
 ૬ આવાસિ ૭ દેસું ૮ બહુ દુખ.

સાકરીઓ બોલ્યો હરપાલ, આગઈ કર્ણુ હવો ભૂપાલ;  
 તિહારઈ (એહવા) કૌતુગ બહુ. મઈ ઉપજતાં વાર્યાં સહુ. ૧૪૮  
 હવડાં નાનો જેસંગરાય, તેહનઈ કો ગરદો ન સુહાય;  
 જનાનાં ઉપરિ એહનઈ રાગ, ઇહાંબોલ્યાનો નહીં રમુજલાગ. ૧૪૯  
 વાત કરઈ ઇમ પુત્ર પિતાય, મંદિર ઝહેઈ મંત્રી જાય;  
 શ્રવણિ વાત સુણિ જેતલઈ, નૃપ આગલિ જઈ કહધ તેતલઈ. ૧૫૦  
 કાંમ પડિઈ બોલ્યો ભૂપાલ, જઈ તેડી લાવો હરપાલ;  
 મંત્રી સાંતુ ઉભો થયો, હરપાલ તણઈ ધરિ ચાલી ગયો. ૧૫૧  
 વેગઈ બોલાવ્યો હરપાલ, તુલ નઈ તેડઈ છઈ ભૂપાલ;  
 સો સાકરીઉ બોલ્યો તાંમ, અક્ષ ગરદાનું સું-છઈ કાંમ. ૧૫૨

ફહા.

કિંસું કામ ગરદા તણું, સું પુછઈ અહારાય;  
 ઇંદ્રી પાંચ હીણાં પડ્યાં, વચનઈ વાદ ન થાઈ. ૧૫૩

હાલ

એકવજૂ ઉઝાલતોરે-એ રશી.

મુખ વાંટૂઆની પરિમલઈએ, નાક ચૂઈ નઈઆંખ્યો ગલઈએ  
 કટિ ભાગિનઈ બેવડવલ્યો એ, પગધૂજે નઈ મસ્તગિ પલોએ. ૧૫૪  
 જાઝું ખાધું નવિ પસહઈએ, પછઈસાતલલાં ગરદપણિ વધઈએ;  
 ભોભ લાલિય લવલી લરીએ, લોલયાદિક લગનીત ખરીએ. ૧૫૫

ફહા.

સાત લલા ગરદ પણિ વધઈ, ચિંત્યું કામ ન થાય;  
 ધર્મ ધ્યાન ક્રિયા તણી, હુંસિ રહી મનમાંહી. ૧૫૬

૧ નાહનાં ૨ મુજ નહીં ૩ હડીલા ૪ બહુર ૫ સદઈએ

વલી સાકરીઉ ઈમ કહધ, હું ગરદો એ બાલ;  
 ૧ અણુગમતી પ્રીતિજ કરઈ, નરના ગુણ વિસરાલ. ૧૫૭

### અઉપધ.

બાલ પુરૂષ સું મિત્રી કરઈ, વચન અણુસમજિઉં ઉચરઈ;  
 કારણ વિના હસતો ખડ ખડી, હુંસિ હીંડઈ ગર્દભચઢી. ૧૫૮  
 સ્ત્રી વિચ્છે નીચાની સેવ, આપથુઈ કરવાની ટેવ;  
 હરપાલ કહઈ તસનહીં મહિમાઈ, સાતે બોલે નર હેલાય. ૧૫૯  
 તેણુધ કારણિ નવિ આવું અહો, જઈ જેસંગનઈ કહયો તુહો;  
 વાદ વિવાદ ન જાણું વાત, ઉત્તર દેસઈ પૃથવી નાથ. ૧૬૦  
 રાજજીવનિ આવ્યું નવિ જઈ, ધર્મ ધ્યાન માહરું સીદાઈ;  
 મંત્રી કહધ સુંણિ સ્વાંમી વાત, નવિ દૂહવીજઈ પૃથવીનાથ. ૧૬૧  
 રાજ તરકર મૃગપતિ સાપ, સસ્ત્રપાણિ દૂહાવિઈ સંતાપ;  
 કવિ બાલક પ્રેમઈ તેડીઈ, પણિસાતઈ નઈ નવિ છેડીઈ. ૧૬૨  
 સું સીખાંમણુ દિઉં હું બાલ, તું બુદ્ધિસાગર નર હરપાલ;  
 વાંકી વિસમી મુકો વાત, આવો જીહાં પથવીનો નાથ. ૧૬૩  
 અસ્યાં વચન તિહાં મંત્રી કહઈ, સાકરીઉ સાચું સદહધ;  
 જનપૂજ સુકૃતઈ ભરી, બોજન ભક્તિ મહતાની કરી. ૧૬૪  
 રમધહઈતો સાકરીઉ હરપાલ, આવ્યો જીહાં જેસંગ બૂપાલ;  
 તૃપનઈ સિસ નમાવેં જસેં, કાકો કહી બોલાવ્યો તસેં. ૧૬૫  
 હસી કરી બોલ્યો હરપાલ, કામિધ કાકો (કેહે) બૂપાલ;  
 સબલ વધારધ માહરી માં'મ, કાંઈકે મુઝ ટસરખું તુઝ કાંમ. ૧૬૬  
 જમ સુખીઆનઈ ન ગમધ દૂખી, ન ગમઈ તપીઆનધ સર્વભખી;  
 સીહ અંન કિંમધ નવિ જમઈ, તિમ ઈતુઝ નઈગરદો નવિ ગમધ, ૧૬૭



અસરથ નામ ધરાવઈ સાધ, જન પૂજ્ય જવ પીડયો વ્યાધિ;  
 શુદ્ધ વેસ્યા જમ શીલઈ રહઈ, તિમ કામિં મુઝ કાકા કહઈ. ૧૬૮

ફૂલ.

સાતે સાયર હું ભમ્યો, જંબુ દીપ પમક;  
 કારણ વિહુણી પ્રીતડી, કરતો કોઈ નં દીક. ૧૬૯  
 સ્વારથ સહુકો વલ્લહો, પર વલ્લહો ન કોઈ;  
 વચ્ચે છેનું જવ પરહરઈ, જે થાનિ દૂધ ન હોઈ. ૧૭૦

ચઉપય.

જેસંગ કહઈ સાંભલી હરપાલ, હું રાજા મૂરખિ મતિ બાલ;  
 જે મઈ તુઝ સેવા નવિ થઈ, સોઈ ચૂક પથિ માહરી સહી. ૧૭૧  
 તું ગરદો રાખઈ મુઝમાંમ, 'તુજ સરીખું ઉપનું' મુઝકામ;  
 પૂછઈ યોગીની દીઉ જવાબ, તુજથી મુજ વાધઈ પરતાપ. ૧૭૨  
 સાકરીઉ બોલ્યો હરપાલ, ચંદ્રહાસિ લોહકુ દિઈ ભૂપાલ;  
 તેહની મુઠી નીપાઉ સાર, સાકરનું કીજઈ હથીઆર. ૧૭૩  
 સભા સમુખિ હું લાવેસ રતેહ, અમો કહું તવ ખાન્યો રતેહ;  
 ૪કપટકલા કંઈ જે અહો, સકલ ભેદ સમજજો તુહો. ૧૭૪  
 અવધિ આઠ દિવસની કરી, શાકરીઓ ધરિ આબ્યો ફિરી;  
 અન્ન નીપાઉં તે બહુ ભાતિ, આલ્યું અન્ય પુરૂષ નઈ હાથિ. ૧૭૫  
 તેહનઈ સીખ દેઈ હરપાલ, આબ્યો જહાં બધો ભૂપાલ;  
 બધી યોગી તપ જન બહુ, જેવા લોક મિલ્યા તિહાં સહુ. ૧૭૬  
 એણુઈ અવસરિ બોલ્યો હરપાલ, કલા દેખાડો નર ભૂપાલ;  
 સિદ્ધ યુદ્ધિ ખુસી જમ હોઈ, નગર લોક સહુ નયણે જોઈ. ૧૭૭

૧ તું સરીખું ઉપનું એ કામ      ૩ એહ      ૪ જેસંગ  
 ૪ એહ વિધિ. કહું છું.      ૫ યોગીનિ.

તવ બોલ્યો હરખી સિધરાય, બિહુતરિ કલા નરની કલધવાધ;  
 કુણુ દેખાડું વિદ્યા આજ, સભા સુમુખિ બોલ્યો મહારાજ. ૧૭૮  
 સાકરિઓ ૧ બોલ્યો મુખિત્રાડિ, લોહ બક્ષણુ વિદ્યા દેખાડિ;  
 તવ વલતું બોલ્યો મુખિ દેવ, વહધિું લોહ આણુવો ખેવ. ૧૭૯  
 અસું વચન મુખિ બોલધરિટ, કપટ કલા તે વિચમાં થાઈ;  
 સુભટ એક આજ્યો તિહાંધસ્થો, નૃપ આગલિ બોલ્યો ઉલસ્થો. ૧૮૦  
 રાજ પરમાડી જસ નાંમ, કલ્યાણુ કટકપુર રજેહનો ઠાંમ;  
 અનેક અશ્વ, રથ, હથીઆર, ભેટિ મોકલ્યા નૃપ તુઝ સાર. ૧૮૧  
 રાઈ હાથિ ઝહી તરઆરિ, તે લઈ છોડી સભા મઝારિ;  
 ચંદ્રહાસ્ય દીઠું હથિયાર, જૂપ પ્રસંસઈ વારોવાર. ૧૮૨  
 તવ વેગઈ બોલ્યો હરપાલ, કિસું પ્રસંસઈ તું જૂપાલ;  
 અસ્યાંખડગ બહુ મુહુલ મઝારિ, હવડાં કૈતગ કલા સંભારિ. ૧૮૩  
 તવ વેગઈ બોલ્યો જૂપાલ, લોહ આણુવો નર હરપાલ;  
 સાકરીઓ કહધ મ કરિ વિચાર, ખાઓ તુલ કરિલો હથિઆર. ૧૮૪  
 સકલ સભા દેખતાં રાય; ચંદ્રહાસ ખડગ તિહાં ખાય;  
 તવ હરપાલ સભાથી ઉઠિ, જઈ ઝાલી ખાંડાની મુંઠિ. ૧૮૫

ગાહા.

જહા નજીતં છંદો, કુલવધુ નજીવ વર્ણુવહાઓ;  
 કવી નજી એહજ ગાહા, સંત મુનિ જને કહા.

ફહા.

જેણુધ દ્રષાંતધ નૃપ સુંજો, તઈ ખાધી તરઆરિ;  
 સસુદ્રતરી કમિ જૂડસ્યઈ, સરોવર સોય મઝારિ. ૧૮૬

૧ મુખિ બોલ્યો. ૨ તેહનો.

ખીર, ખાંડ, ધૂત જીરવઈ, જાઉલી કુંણ માંહિં;  
 તીક્ષણ ખડગ જેણુઈ વાવયું, મુંઠિ કુંણ લેખાં માંહિ. ૧૮૭  
 મુંઠિ દીઓ સિધયુધિ નઈ, ખડગ તણી પરિખાય;  
 સ્કન્ધ સભા સહુ દેખતાં, કૌતગ જૂઈ રાય. ૧૮૮  
 બૂપ કહઈ હરપાલ સુંણિ, મઈં બોટિ મુખિ મુંઠિ;  
 તે કિમ આપું એહનઈ, વચન વદઈ કાં જૂઈ. ૧૮૯  
 હરપાલ કહઈ સુંણિ બૂપ તું, ધાતિં સીસ ઉચાય;  
 તુહનઈ પખાલી હું દિઈ, મુંઠિ યોગિની ખાય. ૧૯૦  
 નિર્મલ નીરઈ ઘોઈ કરી, મુંઠિ દિઈ તસ હાય;  
 ખાઓ ૧નઈ માનજ તજે, લાગો જેસંગ પાય. ૧૯૧  
 યોગિની મુખ કંખા થયાં, એહ નહીં માહરં કાંમ;  
 સિધરાય જેસંગ વડો, ૨સાચો સહી તુઝ નાંમ. ૧૯૨  
 અમો મૂરખી બિઈ ઉબહનિડી, ૪ફાક કરી ધર્ષાય;  
 તાહરી કલા દીડી અમો, તું સાચો સિધરાય. ૧૯૩  
 રાય પ્રશંસી પસો ગઈ, હરખ હુઓ બૂપાલ;  
 નગર શેઠ તિહાં થાપીઓ, સાકરીઓ હરપાલ. ૧૯૪  
 પુરજન લોક સહુ હરખીઆ, હરખો જેસંગ તાંમ;  
 એણુઈ અરસરિ હુઈ થાપના, ૩દ્ર બારમો નાંમ. ૧૯૫  
 ૩દ્ર નામ ધરાવતો, ધારા નગરમાં જઈ;  
 માત્રવપતિ જેણુઈ ખાંધીઓ, નાંમિં નરવરરાય. ૧૯૬  
 મોહનક પાટણુ ધણી, મદનબ્રહ્મા નૃપ નાંમ;  
 તે જીપી સોવન ગ્રહિઉ, કોડિ જનું તિહાં ૧ગાંમ. ૧૯૭

૧ કે, ૨ સહી સાચો. ૩ બેખાંડિ. ૪ ફેકટ. ૫ તે.

જોણુ યહુ વયરી વસિ કીઆ, મેલ્યું યહુજ નિધાન;  
 પુન્યુ યોગે આવી મિલ્યો, સાજનદે પ્રધાન. ૧૯૮  
 ઉંદ્યાં ગાંમ તણુઈ વિપય, રહઈ સાજણુદે શેઠ;  
 કમિં તે નિર્ધન થયો, દૂખિં ભરઈ પેટ. ૧૯૯  
 કુલદેવી તસ ઇંમ કહઈ, તુઝનમ સુખ ખંભાતિ;  
 ઋધિ, સિધિ, સુખ સંપદા, વાધઈ તાહરી ખાતિ. ૨૦૦  
 દેવી વચને વાંણીઓ, ચાલ્યો તેણી વાર;  
 શકરપુરમાં જઈ રહ્યો, ૧તિહાં રંગઈ ભાવસાર. ૨૦૧

## ચઉપધ.

તેણુઈ ધરિં સા ભાડઈ રહ્યો, કાત્ર કેતલો વચિમાં ગયો;  
 પૂરવ કર્મ જવ પ્રગટ થયું, ભોમિથકી ધન તાહરે લહિઉં. ૧  
 સાજણુદે સાહનું મન કામિ, એ ધન નાવઈ માહરઈ કામિ;  
 કનક કઢા તિહાં લેઈ કરી, જઈ રંગી મુખિ આગલિ ધરી. ૨  
 રંગી કહઈ સુણિ માહરા શેઠ, રતુલ ધન દેવઈ કીધું બેટ;  
 માહરૂં ભાગ નહીં જગિ સાર, પિતા ભોમિખણીએકવીસવાર. ૩  
 કવિઆણુ દોઈ પ્રશંસી સહી, ધીરય મન રાખ્યું ધન લહી;  
 નિરધન નર પર દ્રવ્ય પરિહાર, જાણે શુભ ગતિનો ભજનાર. ૪  
 યોવનવઈ ઇંદ્રીનઈ દમઈ, કારણુ પડઈ જૂહું નવિ ગમે;  
 ધન પામઈજસ નહીં અભિમાન, કીત્તિ ન વચઈ દેતો દાન. ૫  
 શકિત ધણી પણિ ન કરઈ કોપ, પરનાં ગૂઝા કરે જે ગોપ;  
 નિરધન પર દ્રવ્યે નવિ ચલઈ, એ સાતે નર સોધ્યા(ન)મિલઈ. ૬  
 તેહની પાંતિનો સાજણુસાહ, ધન દેખી મન રાખ્યું ઠાહ;  
 અનુકમિં સાજણુદે વલી, થયો છતો જેસંગનઈ મલી. ૭

કનક કદાં તિહાં આપી સહી, પુર (વ) કથા રસહુ માંડી કહી;  
 હું છું વિવહાર સુધિનો ધણી, નવિ કલ્પે કંચન તે ભણી. ૮  
 ગુણ સાગર નર જાણ્યો જસે, મંત્રી સાજણ થાપ્યો તસે;  
 અનુક્રમે કર્યો સોરઠનો ધણી, ચાલ્યો ધન ઉઘરાવા ભણી. ૯  
 ખાર વરસ સોરઠ ભોગવી, ધન પ્રાપ્તિ તિહાં સખલી હવી;  
 સાહિબાર કોડિ સોવન, હાથિ રકરિતું જેસંગનું ધન. ૯  
 જે શ્રાવક પુણ્ય અરથી આપ, ધન પામી તે ન કરધં પાપ;  
 સાજણુ શુભ ગતિનો ભજનાર, સાત ક્ષેત્રની કરતોં સાર. ૧૦  
 જીજીધ કીધાં જીનશાસન કાંમ, ગિરિ ઉપરિ ખરચ્યો બહુ દાંમ;  
 તે અધિકાર કહું તે સુંણો, સંબંધ ઉસાજન મંત્રી તણો. ૧૧

## હાલ.

ભાદ્રવે બીસમચાણી—એ દેશી, રાગ. સામેરી.

જેસંમ તણો પરધાંનરે, તેણુધ ખરચ્યું બહુ નિધાંન (રે)  
 સાજણુદે મધતો નાંમરે, તે ભોગવધ રાયનાં ગાંમ (રે) ૧૨  
 શ્રી સોરઠ દેસ રતનરે, કરતો બહુ જતન (રે)  
 તેણું બહુ ધન ઉપાય રે. ૪ગયો ગિરિ ઉપરિ ઉમાહી (રે) ૧૩  
 તિહાં બૂહાર્યા નેમજીજીદ રે, ઉપનો મનિ અતિ આણુંદ (રે)  
 વિષવદ્દ હુઓ મનમાંહિ રે, દેખિ ચૈલ પપજ્યા બહુ ત્યાંહિ (રે) ૧૪  
 ધિગ્ધિમ્ મુઝરચો અવતાર (રે), જો તિથેં ન કરું ઉધ્ધાર (રે);  
 લાભ આઠ ગણે પહાં આજરે, ધમ ભામેં શ્રી જીનરાજ (રે) ૧૫  
 એતો દબ્ય તણું છધં કાંમરે, ગાંઠિ નહિં બહુલું દાંમરે (રે);  
 ધન રામ તણું મુઝ હાથિરે, ખરચ્યું તે ઉધહા બહુ ભાતિરે (રે) ૧૬

૧ સવિ ૨ કર્યું ૩ સાજણુદે. ૪ ગિરિ ઉપરિ અહયો.  
 ૫ પડતા. ૬ બોહીલા. ૭ અહિં.

પછેં યાનાર તે ચારગેરે, પુણ્ય કરતાં વિધન પલાસે(રે)  
 પાપાણુ મધં ભુવન કરાવધરે, દંડ કલશ તોરણ બધાવધ(રે). ૧૭  
 તેજ તરણિ નધં હરાવધરે, ધંદ્ર ભુવન બિરુદ ધરાવધ(રે);  
 ઉંચો જીમ સોવન મેર રે, ટાલધ પનર ચિહ્ન અતિ ફેર(રે). ૧૮

ફહી.

ચિહ્ન ગતિ ફેરા ટાલતો, અસ્યો ભુમન ઉતંગ;  
 બહું લક્ષ સોવન ખરચીઉં, સાજણુ રાખ્યો રંગ. ૧૯

હાલ.

તો ચઢીઉધણુ માન ગાળે—એ દેશી.

રંગ રાખ્યો મંત્રી તિહાં એ, પછમં વિચારધ આપ તો;  
 નૃપ મુઝ લેખુ પૂછસધં એ, દેસું કસો જવાળ તો નૃ. ૨૦  
 અસું વિચારી ઉતર્યો એ, આગ્યો વણુચલી ગાંમ તો;  
 તિહાં વડ વિવહારીઆ એ, મેલ્યા પુણ્યને કાંમ તો. ૨૧

( રાજ મુજ લેખુ માગસ્યેએ; )

ચઉપધ

ગાંગાં, ગણપતિ નધં ગોપાલ, સોમો સારણુ નધં શ્રીપાલ;  
 તેતો તેયો નધં તેજમાલ, પાયો પેયો મુખિ વાચાલ. ૨૨  
 રતનો રાંનો નધં રુરણુમલ, રૂલીઓ લહુઓ માણુસ બલ;  
 ધનો, ધર્મસીને ધનસાર, મિલ્યા પુરૂષ ન ભાવધંપાર. ૨૩  
 સકો, સધો, સવજશેઠ, મેધો મહાવો મોટું પેટ;  
 નાના, નારદ નધં નરસિંધ, વીરો, વાધો નધં વરસંધ. ૨૪

(૧) દૂર ગતિના ફેરરે. (૨) જીવો. (૩) ભાંભઈ

૧જયચંદ, જુઓ નઈ જીણદાસ, અમરોઅમીઓ માણસ ખાસ;  
 કાઓ, ઉકો નઈ કર્મસી, રૂપભ રાંમ બિધં બધંઠા હસી. ૨૫  
 દેવચંદ, દેવો, દેવરાજ, રસધો, સવો સમારેં કાળ;  
 બાદો, ભૂગતિ નઈ ભીમસી, ખોખો શેઠ ખરો ખીમસી. ૨૬  
 વધૂઓ, વિમલ અને વસરાંમ, કાલો કરધં જીનશાસન કાંમ;  
 સામસંધ, સજો, સંધરાજ, રામ, લખો બિધં સગલી જલાજ. ૨૭  
 બખુઓ, બાકીઓ, શેઠ બંગાલ, હીરા, હરખા મુખિ નહીં ગાલી;  
 પનો, પદમસી નઈ પંચાણુ, કીકો, કુરો બે ગુણની ખાણુ. ૨૮  
 સીરંગ, સાંગો નઈ સીરાજ, તેડો માંડણુ, માધવ આજ;  
 લહુઓ, લાડણુ નઈ લખમસી, મુંછિધં ભુજ ધાલધં ઉલસી. ૨૯  
 વીમો, વાસો નઈ વરગંગ, લોલણુ લખીઆ લાંખી ટાંગ;  
 ચાંચો, ચૂચાડ નઈ ચાંપસી, પાપચકી પાછા રેલધં ખસી. ૩૦

### ફહા.

પાપ કર્મ તે નવિ કરધ, કરધ, સો પુણ્યહ કાંમ;  
 અસ્યા પુરૂષ નર બહુ મહ્યા, મંત્રી બોલ્યો તાંમ. ૩૧

### ઠાણ-પાછલી.

મુઝ સ્વામી સુણો શ્રાવકો એ, મધં કીધું શુભ કાળતો;  
 રાય તણો દ્રવ્ય ખરચી (ઓ) એ, તે મુઝ ચિંતા આજ તો (રા.) ૩૨  
 એણે વચને વિવહારીઆએ, બોલ્યા વચન વિવેક તો;  
 ધન બહુલું તુલ્ય પુણ્યથીએ, મ કરો ચિંતા રેખ તો. ૩૩

(૧) નહીં (૨) સંધજી. (૩) રાય. (૪) કાળ. (૫) અહીં  
 (૬) રહધ પાછાં.

બધઠા વડા વિવહારીઆએ, આણ્યા કાગલ સાર તો,  
 નાંમ સકલ તિહાં માંડીઆંએ, કરધં હવધં વડો વિચારતો. ૩૪  
 કોટિધન નર બહુ હતા એ, પશ્ચિ નવિ ચાલધં જીવતો;  
 દાતા તુજ કૃપી ધણાએ, એ દીસધં સદૈવ તો. ૩૫  
 દાતા, સુર, સાચા, નરાએ, પંડિત શીલ નિરીહ તો;  
 એ સાતેં વિરલા મિલધં એ, જીમ પસુઆમાં સીંહ તો. ૩૬  
 નિરધન મૂરખિ રેણુકા એ, ખોટાં ખારાં વારિ તો;  
 કુભોજની નર કૃપણા એ, એ સખલા સંસાર તો. ૩૭  
 એક કહધં નર કેટલાં એ, ફેક ઓસીયાલા ચાધં તો;  
 જો પછેડી દુંકડી એ, સીદ પસારધં પાય તો. ૩૮  
 જે બહુબહુ ખોલા કૃપણાએ, કુબુધિ ધર્ષાવંત તો;  
 જે મતિ હીણા વાહલાએ, કડઆં વચન કહંત તો. ૩૯  
 જે ગંભીરહ ગુણુ બર્યા એ, જે સરિ સખલા ભાર તો;  
 તેણુધં વાર્યા સવિ પુરૂષ નધંએ, ન કહધં વચન અસાર તો. ૪૦  
 સુર સરીખો નર એ, સાહ સાજણુ ગુણુવંત તો;  
 સોધં નર ધંહા આવીઓ એ, જો જાણ્યા પુણ્યવંત તો. ૪૧  
 જે ધોરીનર ધૂરિ લગધએ, તે કિમ ગલીઓ ચાય તો;  
 જે પાખર છધં ગજ તણીએ, તે નવિ અજા હયાય તો. ૪૨

ફહા.

એણે વચને સહુ હરખીઉ, ખુસી કુઆ મન માંહિં;  
 એક સાચરીઓ શુંબમતી, આળ્યો વેગધં ત્યાંહિં. ૪૩

અહિપાધ

વણિગૂ કહધં નર કહું છું અહો, કવણુ કાજ સાહુ બધા તુહો;  
 પુણ્ય કાજ જોધં, કાંઈ હાંમ, તે દેયો મુઝ સરીખું મંમ. ૪૪



તેાં વિવહારી કેતા હસધં, ૧સધલું કામ હવઈ તે થસધં;  
 આળ્યો અહઠ દ્રાઢિનો ધણી, સી ચિંતા આપણા ધન તણી. ૪૫  
 જે ગંભીર અનધં મતિ સાર, તેણુધં કીધો ધણો આવકાર;  
 સ્વામી ધન જીન મંદિર કાંમ, દ્રવ્ય મંડાવાઈ નિજ નિજ નામિ. ૪૬  
 જોધકાગલ નધં કર્યો વિચાર, મુઝ મસ્તગિ આળ્યો સહુ ભાર;  
 જો હું ઉચલું તો આવાર, ના આપું તો મુઝસ્યો અવતાર ૪૭  
 અંચલ લેઈ ખોલઉ પાથરધં, વિધિ વિનતિ બહુ પરિ કરધં;  
 સ્વામી તુલ્લો વગ્ર મુઝનાથ, તુલ્લ સેવક નધં કરો સનાથ. ૪૮  
 જીણુધં કારણે તુલ્લો મેલ્યો દામ, તે મુઝ સોપો સધલું કાંમ;  
 તુલ્લો અનેક કર્યા બહુ કાજ, મુઝનઈ મોટો કીજઈ આજ. ૪૯

### દૂહા.

મુઝનઈ મોટક કીજઈ, વચન વદન શુભધ્યાત;  
 પ્રાહિ, પુરૂષનઈ ખોલતાં, વિધિ રંગલવી સાત. ૫૦  
 મધુરવચન ગાહાપણુપણું, થોડઈ કાંમિં ખેલ;  
 માંન રહિત ત્યજ તુજ વચન, અનર્થ વચણુ મ ડખેલ. ૫૧  
 તેણુધં કારણે તે વાંણીઆ, વચન વદધ વલી સાર;  
 સ્વામિ મુઝ મોટો કરો, કરતો વિનય અપાર. ૫૨

### ચઢિપદ.

વિનય કરતો દીડો જાંમ, તવ વિવહારી ખોલ્યા તાંમ;  
 સ્વામી લક્ષ્મી લાહો લીજઈ, પુણ્યકામ વેગધ કીજઈ. ૫૩  
 જવ આદેશ એણી પરિ લલો, સાજણુદે મહધતો કરિ અલો;  
 આંણિ બધસાર્યો નિજ ધરિ, ભોજન ભક્તિ કરી બહુ પરિ. ૫૪

૧ હવઈ કામ સધલું થાય રખે. ૨ સાચવીધ. ૩ ખોલિ,

ચૂઆ, ચંદન, દ્રોણ, પાન, વિનય કરિ બહુ દેતો માન;  
 સ્વામી સું નાણું દીજીઈ, કહો તે આણી ઢગલી કીજીઈ ૫૫  
 કહુતો દિલ સોનધઆ સાર, કહોતો સુંપું હુંન ભંડાર;  
 કહોતો અભિરાંમીજ અસંખ્ય, કહોતો આપું લ્યાહારી લક્ષ. ૫૬  
 આ સેરી તરટંકી જેહ, ઘોડા મુહી કહીઈ જેહ;  
 કહોતો આપું રૂપારાજ, કઈ રૂપીઆં ત્રિઓ ડંડાલ. ૫૭  
 કમલીઓ વિવિધ રત્નની ગતિ, મણિ માણિક દિલું બહુ ભાતિ;  
 અસ્થાં વચન બોલઈ મુખિસાર, આણી કીધો રત્ન અંખાર. ૫૮  
 હરખ્યો સાજણુદે ધમિ ભણઈ, આ ધન ઢગલો કારણુ કિણઈ,  
 જીહારઈ ધન કાંઈ માગઈ રાય, ઝતિહારઈ હું આવેસ અણુધાય. ૫૯  
 મઈ જેલું તાહરું પારિખું, સકલ કામ થાસ્થઈ તુઝ થકું;  
 પહધલા મુઝ હુંતી અધીર, મર દેશઈ લલું ગંગા નીર. ૬૦  
 જાણ્યા વિન નર અરથ વિચાર, ખીજી બોલઈ સો ગંભાર;  
 સાથરીઆનઈ સું ધનલંબ, જી હુઓ જીનશાસન થંભ. ૬૧  
 મંત્રી હરખી બોલ્યો તાંમ, તુઝ ધનનું પહવડાં નહીં કાંમ;  
 જીહારઈ મરજ પડેસઈ મુઝ, તિહારઈ (હું) બોલવિસ તુઝ. ૬૨

### ફહી.

અસ્થાં વચન મંત્રી કહઈ, હમડઈ હર્ષ વિશેષ;  
 એણુઈ અવસરિ હવઈ રાજમાં, ઉડયા યુગલ અનેક. ૬૩  
 અવસર ખીજ સદા લગઈ, કો મમ જાણો આજ;  
 જીહાં પાણી તિહાં કાદવો, નવું લહું કુંણુ આજ. ૬૪

૧ એહ. ૨ ભંડાર. ૩ તવ ધન લેવા આવિસથંહ. ૪ તે.  
 ૫ નહીં હમણાં.

હાલ.

અહીઆનો-રાગ-મહારાસ.

નવું મ જાણો આજ, નિર્ગુણ ન રાખઈ લાજ;  
 યુગલ ચાડી કરધ એ, ભૂપ શ્રવણ ભરધ એ. ૬૫  
 દુષ્પલ કના રાય, જીમ રોગિની કાય;  
 કૃપી મન જસ્યો એ, ઇમિ સ્વરૂપ તસ્યો એ. ૬૬  
 ખપ કરી પૂછધ રાય, યુગલ તે ઉભા થાય;  
 કહધ રવાંભી સુંણો એ, દ્રવ્ય લિઈં તુલ તણો એ. ૬૭  
 એણુધ માંડયો 'ઉદમાત, કીધું જીન પ્રાસાદ;  
 તુમ ધન વાવર્યું' એ, નાંમ પોતઈ ધરિઈં એ. ૬૮  
 ખીજયો જેસંગરાય, આણો એણુઈં કાય;  
 મંત્રી નઈં ગ્રહી એ, સુમટ ચાલ્યા વહીએ. ૬૯  
 આવ્યા સાજણુ પાસ, બોલ્યા મનિ ઉક્લાસ;  
 નૃપઈં તુઝ તેડીઓએ, દુરિજન છેડીઓ એ. ૭૦

ફહા.

નૃપ ફહવાંણો અતિ ધણો, તુઝેને તેડે તિહાં;  
 સોરઠ દેસ ધન તુલ કન્હઈ, તે લેસઈ ખિણુ માંહિં. ૭૧  
 મંત્રી સાજણુદે બણુઈ, મધ આચ્યું નવિ જાઈ;  
 રાય તણું ધન દહદસઈ, મુઝ વિણુ વિણુસી જાઈ. ૭૨  
 જે તુહારઈ ધન ચાહીઈ, તો મોકલિ આંણુઈં કાંમિ;  
 દ્રવ્ય સખલો ખોલઈ ધરં, કોપ કરઈ કુંણુ કાંમિ. ૭૩  
 અસું સુંણી નર સો વલ્યા, આવ્યો જેસંગ જ્યાંહાં;  
 સ્વામી ધન લેવા ભંણી, તુલનઈ તેડઈ તિહાં. ૭૪

એણે વચને નૃપ ખીજીઓ, અશ્વ ચઢ્યો તેણીવાર;  
સેન સુભટ નંધ લેઈ કરિ, પોહોતો ગઢ ગિરિનારિ. ૭૫

## ચઉપધ.

ગઢ ગિરિનારિ આવ્યો રાય, સાજણુદે તવ સાહમાં જાય;  
બહુ ધન મુંકી લાગો પાય, પણિ રાગ્નમનિ સખલ કષાય. ૭૬  
ખીજ્યો જસંગ બોલ્યો તિહાં, કહ્યો સોરઠ ધન માહરં કિહાં;  
દિઈ લેખું તું મુઝનેં સહી, આપી ધન ધહાં ઉભો રહી. ૭૭  
તવ સાજણુદે કહ્યો કથન, કહો જેતવું આપું ધન;  
પણિ એક પુણ્ય લાહો લીજઈ, ગિરિ ઉપરિ યાત્રા કીજઈ. ૭૮  
એણે વચને ટાહો થયો રાય, તીર્થ ભોમિ ફરસેવા જાય;  
ગિરિ ઉપરિ નૃપ ચઢીઓ જસે, જન પ્રસાદ નૃપ દેખઈ તસે. ૭૯  
ઈંદ્ર ભુવન દીઠે આકાર, પુડુલખણી સખલો વિસ્તાર;  
ઉંચ પણઈ ગગનેં જઈ અડ્યો, ખીખાં ભરીત નહી એ ઘડ્યો. ૮૦  
ચિત્ર લિખિન અનઈ કોરણી, ઘણી પુતલી ચિત્ત ચોરણી;  
ગોખ આલીઆ નંધ રઓરડી, શક ભુવન સ્યું કરતો હડી. ૮૧  
દીહું નેમિનાથ સ્વરૂપ, જાણે પરમેશ્વરતું રૂપ;  
મુરતિ દેખિ હરખ્યો ધણું, નૃપ ઓણું ભાવધ આપણું. ૮૨  
જન્મ સફલ સહી તેનરનારી, જેણુધ પ્રાસાદ કર્યો એણુધ કારિ;  
તે ભવ તરિઓ કહ્યો મુખિરાય, ધન્ય પિતા ધન તેહની માય. ૮૩  
અસ્યાં વચન નૃપ ભાંખધ જસઈ, મંત્રી સાજણુ બોલ્યો તસઈ;  
સ્વાંમી એ દેહરં તુલ રાય, ધન પિતા ધન તાહરી માય. ૮૪

સોરઠ દેસલું સધલું ધન, તે ઇહાં ખરચ્યું થઇ પ્રસન;  
 જે તુલ સ્વામી માંનઈ મન, નહીતર દીજઇ તુલ નઇ ધન. ૮૫  
 તથ હરખી બોલ્યો મહારાજ, તઈ કીધું એ પુણ્યતું કાંજ;  
 તો મુઝ ધન સાંચિં સ્યું કાંમ, તેં રાખ્યું મુઝ જગમાં નાંમ. ૮૬  
 હાં ખીજ્યો યુગલનઈ બોલ, ઉંચુ નીચું કહિઉં નિટોલ;  
 પાપી દૂરિજન જગમાં ધણું, આડ જે કહઈ આપણું. ૮૭  
 અસ્યાં કામ તણા કરણુહાર, પાપી તિહાં બહુ ધરઈ ખાર;  
 ખીજ્યો રાજ તેડ્યા આડ, માધઇઈ લેઈ ૧નધાડ. ૮૮  
 છેદી નાક નઈ કાપ્યા કાંન, સિર ઘોલું મુખ કાલું વાંન;  
 પ્રદક્ષિણા હુઇ નગર મઝારિ, રદેખી તે હરખ્યાં નરનારિ. ૮૯  
 અસ્યો ડંડ દેઇ તિહાં રાય, રાખ્યા નર નહીં નમરિ માંહિં;  
 કાઠ્યા બાહિર તે આલ્યા વહી, આડ વિટંબણુ સખલી થઈ. ૯૦

ઢાલ.

હીચરે હીચર હુઇઆં હીડાલે—એ રશી.

રામ-ધન્યામી.

આડ મનિં ચિતવઇ, રાય મનિં રિઝસ્યઇ,  
 આપસ્યઇ અસ્વ, તે અત્યંત મોટા;  
 રાય ચેખી ચહીઆ, યુગલ મુખ દેખતાં  
 નાકનઈ કાંન છેવાંજ હોડ—આંકણી— ૧  
 બુચ કરણા થયા, નાક, છાંડી ગયા;  
 અધર અલગા રજા દાંત દીસઇ;  
 પાપ પ્રમટ ભર્યો, યુગલ જે આડનો  
 દેખતાં લોક તે દાંત પીસઇ— ૨

યુગલ માધનં ચઢ્યા, ૧ગામ આખમ કિર્યાં  
 મધસ મુખ ચોપડી સીસ પાટા;  
 બણજ બહુ બાજ તમ, શબ્દ જે સાંભલ્યા  
 નગરના આડીયા રસર્વ નાકા—  
 ધન દૂખ તે ભજઈ, નાતિ તેહનધં તજઈ  
 આડી કર્યા વિના કહીઈ ન ચાલઈ  
 સ્વાનની પૂંછડી, સદાઈ વાંકી રહઈ  
 જોહ ખટમાસ નલીઈજ ધાલઈ—

૩

૪

ઢાલ.

ફાગનો.

આડ શિખામણુ દેધ કરી, વલીઓ જેસંગરાય;  
 એણુધ અવસરિ ભીંમ તાંણીઓ, આવ્યો તેણુધ ઠારિ. ૫  
 બેહુ કરજોડી વિનવઈ, સાજણુને તેણુધ ઠાંભિ;  
 સ્વામિ મુઝ દ્રવ્ય લીજઈ, શ્રી જીન મંદીર કાંભિ ૬  
 સાજણુ કહે સુણિ શેહીઆ, નહીં મુઝ ધનનું રે કાજ;  
 તુઝને પુણ્ય હલું સહી, તમ રાખી મુઝ લાજ. ૭  
 ભીમ ઢલણુઈ મંત્રીશરૂં, દ્રવ્ય ખરચો બહુ ઠાંભિ;  
 જે ધન પુણ્ય થાનકિં કયું, તે નાવઈ મુઝ કાંભિ. ૮  
 તવ તે ભીમસા વાંણીઓ, આપઈ રત્ન સો સાર;  
 સાહ સાજણુ તે લેઈ કરી, કાધુ નેમ ગલઈ હાર ૯

દૂહી.

પાપ ભીરૂ ભીમજ સહી, આખ્યાં રત્ન સુતંત;  
 દેવ તણું ધન રાખતાં, પાતિમ હુઈ અત્યંત. ૧૦  
 દેવ તણું ધન વાવરઈ, કરતો ગુરની ધાત;  
 ફૂડ કલંક ચડાવતાં, ભવિભવિદુષ અનાથ. ૧૧

પૂર્વ પુરુષધં ધનં કહીઉં, ધર્મ વિહુણાં સાત;  
નર નારી પંખી પશુ, સુણયો સહુ અવદાત. ૧૨

### ચઉપધ.

સંયમ મુંકી લહઈ ધરવાસ, રહી પોસાલઈ કરતો આસ;  
પૂજા રૂઝબાનો પુત્ર, ચેલો ગુરનઈ આપઈ ઉત્ર. ૧૩  
શ્રી દેવ ગુરના અવગુણુ ગાય, માત પિતા સરિ મુંકંઈ ધાય;  
રૂપલ કહઈ એ સાતઈ જોઈ, પ્રાંહિ ધર્મ વિહુણા હોય. ૧૪

### ફહા.

ધર્મ વિહુણા એ સહી, કરઈ સો નરતાં કાંમ;  
પાપ બીર બીમો સહી, લીજઈ તેહનું નાંમ. ૧૫  
તર્યો તે સાજણુદે સહી, તર્યો તે જોસંગ રાય;  
તર્યો રસો ભીમજ વાંણીઓ, પુણ્ય તણુધજ પસાય. ૧૬  
પુણ્ય કાજ સાજણુ કરી, આવ્યો પાટણુ માંહિ;  
રાય તણે ચરણે નમ્યો, ભૂપ પ્રશંસઈ ત્યાંહિ. ૧૭  
નૃપ મંત્રી બિંદઈ એકમના, બિહુમાં વાધ્યો નેહ;  
હવઈ ઠહેમ નૃપ કિમ મલ્યા, સુણો આવદાતજ એહ ૧૮

### હાલ.

**ધન્ય ધન્ય સેતુજ ગિરિવર એ-એ દસી-રાગ ધન્યાસી.**

કોટિગ ગણુ અતિ ગુણુનીસો, વયરી શાખા સાર રે;  
અંદ્ર ગહિં દતસરિ હવાં, ધન્ય તેહના અવતાર રે.  
કોટિક ગણુ અતિ ગુણુ નીસો. એ આકણી. ૧૯

૧ ધર્મ વિહુણા કરતા સોય. ૨ તે.

યશોભદ્ર સૂરિ રૂપડા, પ્રગટયા તેહનઈ પાટિરે;  
 પ્રધૂમ્ન સૂરિ તસ પાટિ હવો, જોણુધ લહી શુભ ગતિ વાટરે. ૨૦  
 શ્રી ગુણુસેન સોહામણા, દેવચંદ્ર સૂરિ સારરે;  
 નગર ધધુકઈ આવીઆ, સાથિં બહુ પરિવારરે. કો. ૨૧  
 તિહાં એક સાહ ચાંચો વસઈ, મોઢ વંસ અભિરાંમરે;  
 નારી ચાહની તેહને, શુપન લહઈ શુભ તાંમરે. કો. ૨૨  
 આવી રહઈ તવ ગુરૂ તણુઈ, સુપન લહિઈ સ્ત્રી જોહરે;  
 રચણ ચિંતામણી પેખીઈ, ગુરૂનઈ આપ્યું તેહરે. કો. ૨૩  
 ગુરૂ કહધ સાંભલિ આવિકા, સુત હોસ્યઈ ગુણુવંતરે;  
 સંયમ લેસઈ શુભપરિ, મહિમા વંત અત્યંતરે. કો. ૨૪  
 અસ્યું કહી ગુરૂ ચાલીઆ, ઉદરઈ વાધઈ બાહરે;  
 પુણ્યવંતો નર પ્રગટીઓ, માત પિતા પ્રતિપાહરે. કો. ૨૫  
 સંવત અચાર પસ્તાલંઈ, લગન અનોપમ સારરે;  
 કાતી સુદિ પુનિમ દિનઈ, જનન્યો દેવકુમારરે. કો. ૨૬  
 આકાશ વાંણી તવ હવી, સુત હોસ્યે બ્રહ્મચારરે;  
 જન ધર્મ દીપાવસ્યે, લેસ્યે સંયમ સારરે. કો. ૨૭  
 અતિ ઉત્સવ કરી થાપીઓ, ચંગદેવ તસ્સ નામરે;  
 પંચ વરસનો સુત થયો, બહુ વાધ્યા ગુણુ આમરે. કો. ૨૮  
 એણુઈ અવસરિ તિહાં આવીઆ, દેવચંદ્ર સૂરિ રાયરે;  
 સાહમીઈ આવક કરઈ, આવઈ ગુરૂ ગણુધારરે. કો. ૨૯  
 ચંગદેવ તિહાં માયસું, ગુરૂનઈ વંદનિ જાયરે;  
 જઈ બધોઠો મુનિ બધસણુઈ, હપડઈ હર્ષ ન માયરે. કો. ૩૦



ગુર કહધ સાંભલિ આવિકા, ૧ પૂર્વ બોલ સંભારીરે,  
 એ સુત આપો અહતણુધ, એ નહી રહધ સંસારરે. કા. ૩૧  
 વલી વિભાસેં આવિકા, સુત દીધો ક્રિમ જયરે;  
 મુઝ ભરતાર મહેસરી, કોપિં સોય ભરાયરે. કા. ૩૨  
 સંધ અતુવિંધ વિનવેં, સાંભલિ ચાહની વાતરે;  
 એ સુત આપો ગુર તણુધ, હુધ જનશાસન નાથોરે. કા. ૩૩  
 ધનવંત તે આવિકા, દીધું પુત્રનું દાનરે.  
 કુંભર લેધ ગુર ચાલીઆ, જમ નિરધન નિધાનરે. કા. ૩૪  
 કથું પુરિ ગુર આવીઆ, ઉદયન મંત્રી જાંહાધરે;  
 કુંભર ભલાવ્યો તેહનેં, સુમરિં વાઘધં ત્યાંહિરે. કા. ૩૫  
 એણુધ અવસરિ ધરિંઆનીઓ, ચંગદેવનો બાપરે;  
 સુત નવિ દેખધં આંગણુધં, ચિંતાનૂર હુંઓ આપરે. કા. ૩૬  
 જઈ પુછધ ધરિ નારીનધ, પુત્ર ન દીસધ કાંધરે;  
 સ્ત્રી કહધ સુત ગુરનધ દીઓ, ચાંચો કોપ્યો ત્યાંહિરે. કા. ૩૭  
 અંનપાંન તેણુધ પરિહરી, આવ્યો ગુર નધ પાસીરે;  
 દેવચંદ દિધ દેસના, સુણુતાં સહુ ઉલાસીરે. કા. ૩૮

### ફહી.

ઉલાસધં ચાંચો સુણુધ, ગુર કહધ તત્વ વિચાર;  
 આઠ પુરૂષ જગિ દોહલા, જો સોધધં સંસાર. ૩૯  
 દાતા, તપીઆ, સમતા નરા, ગુણુચહી સીધ સુજણુ;  
 વિરલા પર ચિંતા લહધ, વિરલા નહી રમનિ માંન. ૪૦

સાતઘ નર સોધ્યા મિલધ, પશ્ચિ વિરક્ષો દાતાય;  
 દાતામાં દાંનિ વડો, જે દિધિ સુત ભિક્ષાય. ૪૧  
 તું દાતા જગમાં વડો, તમં દીધું સુત દાંન;  
 તાહરી કીરતિ જગિં રહી, જીહાં થિર અમર વિમાન. ૪૨  
 મહાભારથ માંહિં કહિઉં, જેણુધં કુલિ યતિ ન થાય;  
 તસ પૂર્વજ અવગતિ ભમધં, મુગતિ કિલ્લમં ન જામી. ૪૩  
 આંચો તિહાં સંસર્ધ પડિઓ, બાજી નવિ યોલાય;  
 ઉઠયો જુરવંદન કરધ, ઉદયનધ મંત્રી જામી. ૪૪

## વરવૃ.

ધરિ આબ્યો ધરિ આબ્યો સેઠ આંચો;  
 મંત્રી મુખિથી ધમિ કહે, સુપુરંપનર તુસીહ સાંચો;  
 પુત્રદાન જગિતે દિઉ, તે મે નવિ દેવાય;  
 ત્રણ્ય લખ્ય સોવન લીજીધ, સ્વામિ ભગતિ ઉચ્છાય. ૪૫  
 તેમ સેઠ તેમ સેઠ માંન કીધો;  
 ત્રણ્ય લાખ ધનંનવિ લીઓ, પુણ્ય કાજી મે પુત્ર દીધો;  
 રાજ હંસ કુલમાં રહે, પુત્ર એ હોરયે પ્રસિધો;  
 તેણે કારણિ મે સુત દીઓ, રાખું ગુરની લાજ;  
 લાજે ધર્મ કેના મલે, કરે સો દૂકર કાજ ૪૬

## અઉપધ.

દુઝકર કાજ નર લાજ કરધં, ભાવ દેવ સંયમ આદરધં;  
 લાજ મરિઅચી ન ગિહાધરિં, તાપસ વેપ રહો તે પહધરીં. ૪૭

ઋષભદેવ સાચિં ઋષિ જેહ, લાજ ધરિ ન આવ્યા તેહ;  
 લાજ કુંડરીક દીક્ષા વહધ, લાજ તજ તવ દુર્ગતિ જાય. ૪૮  
 લાજ ઝુંઝઈ રણુહ મઝારિ, લાજધ શીલ પાલધ નરનારી;  
 લાજધ ચાંચો આપધ પુત્ર, ન દીધ ગુર નઈ પાછો ઉત્ર. ૪૯  
 લાજ ધર્મ ધણા નર કરધ, લાજ પુરુષ કુમારગિં ટલેં;  
 લાજપ દાન દિન કેતલાં, લાજધં ભુંડા થાધ બલા. ૫૦  
 ચાંચો ગુરનધં વાંદી વલ્યો, સકલ સંધ મનોરથ ફલ્યો;  
 નવ વરસહનો સુત જવથયો, સંયમ લેધ ગુર પાસધ રહ્યો. ૫૧  
 સોમદેવ દીધું તસ નાંમ, દિન દિન વાઘધ બહુ ગુણુ આમ;  
 એકદિવસ મુનિ ગુરનધ પાસિ, નાગપુરધ આવ્યા પ્રભાતિ ૫૨  
 વસધ વિવહારી તિહાં ધનદ, પુણ્ય પસાધ કરધ આનંદ;  
 કાયક પૂરવ પાપ પસાય, રતે વિવહારી નિર્ધન થાય. ૫૩  
 સાહ ધનદ તવ ચિંતધ હીધં, ધનનાહું તો કહધ નધં કહીધ;  
 જહારધ ધરિ ધન હુધ બહુ, પ્રાંહેં કિરપી થાધ સહુ. ૫૪  
 ભોમિરહિઉંધન વિણુસી જમ, પરધરિં મુકયા પરના થાધ;  
 હરધ ચોર નધ રાજ લીધં, વિશ્વાનર પરજલધ દીધં ૫૫  
 ધન હારધ નર બહુ જૂવટધ, પુણ્ય વિના વ્યાપારધ ધટધ  
 જલ જૂડધ કુવસનધ જાઈ, પુણ્ય કાજ વિમાંસણુ થાઈ. ૫૬  
 જે મઈ પુણ્ય ન કીધું બહુ, તો ધરથી ધન નાહુ સહુ;  
 શોકાતૂર હુઓ મનમાંહિં, જૂમિ ખણેવા બધોડો તિહાં. ૫૭  
 ઉંડી ભોમિ ખણિ જેતલધ, લક્ષ્મી લ્હાલાલા થઈ તેતલધ;  
 ભરી ટોપલાં નાંખધ દારિ, એણુધંવસરિ મુનિઆવ્યાદારિ; ૫૮

ધર્મલાભ દેધ ઋષિ રહઈ, નરનારી હધડધ દૂખ વહઈ;  
 મહા ૧મૂનિ એ આવ્યા આજ, રાખ દેખતાં ન રહે લાજ. ૫૯  
 કૃપણ નહીં આપણુ ધરિ કદા, ધૃત, ખાંડ, ગોલ દેતાં સદા;  
 આજ કેહીપરિ આપું ધસિઈ, સ્ત્રી દૂખ આંણી ઉરખપષ્પઈ. ૬૦  
 ગદગદ સ્વરી તવ બોલે નારી, ધઈસિ નિંપની ધરહ મઝારિ;  
 વહધરો સ્વામી રાખો મન, તુલો મુનિવર છો પુરૂષ રતન. ૬૧  
 રાખ લેઈ વહરાવઈ જંસઈ, ચેલઈ સમસ્યા કીધી તસઈ;  
 અંગણિ દીસઈ બહુ નિધાન, રાખ તણુ કાં દેતાં દાન. ૬૨  
 શેઠ તિહાં સમસ્યા લાડી, ચેલાનઈ ઉપાડયો સહી;  
 લિહાલા ઉપરિ મુંડયો જસઈ, રહેમટકા બહુ થયા તસઈ. ૬૩  
 દેખી શેઠ હુઓ હર્ષ અપાર, ગુરૂ તઈ કીધી માહરી સાર;  
 ગયું નિધાન વસ્તું તુજ પુણ્ય, કેહીપરી લાજ રહત વિણુ ધન. ૬૪  
 ધન વિણુ કોઈ ન માનઈ ગુણુઈ, ધન વિણુ નર સહઈ અવગુણુઈ;  
 ધન વિણુ કોઈ ન આવે કાંમ, ધન વિણુસું કીજઈ શુભ નાંમ. ૬૫  
 ધન વિણુ રૂપ રલધ સંસાર, ધન વિણુ નેહ છંડઈ નરનાર;  
 ધન વિણુ બુદ્ધિ તે બધી રહધ, ધન વિણુ પુરૂષ મુહુત નવિલહધ. ૬૬  
 લૂલો દૂટો નધ પાંગલો, બહધરો, બોખડ નધ આંધલો;  
 ઋદ્ધિ પૂજા કોઠિ લહઈ, કંદર્પ કોડિ તે બધડો રહઈ. ૬૭  
 જો ધનવંત અધિ કેરૂં જમઈ, સકલ લોકનઈ તે પણિ ગમઈ;  
 જો નિરધન અધિ કેરૂં ખાય. તો દારિદ્રી નર હેલાય. ૬૮  
 ધનવંત બોલધ આલ પંપાલ, લોક બણઈ ઠતસ વાચાલ;  
 જો નવિ બોલઈ રંક સરીર, તો સહુ બાંખઈ બલા ગંબીર. ૬૯

જો ઉંઘેં સુણતોજ વખાણુ, તો એ લીનો પાંડિત નાંણુ;  
 પથથ ધનવંત પાલો જાય, તો તે માંન રહિત કહેવાય. ૭૦  
 એટલું દ્રવ્યતણું બધાણુ, સાંભલિ ગુરુ તું ચતુર સુગણુ;  
 તે ધન આવ્યું ધરિ (તુમ)થકી, ગુરુ પસાઈ થયો હું સુખી. ૭૧  
 તુલ્ય દર્શણુ વાધઈ મુઝ પ્રેમ, ટલી કોયલા થયું જવ હેમ;  
 બહુ ધન ખરચી અતિ ઉઠાય, જહારઈ એ ગુરુ પદવી થાઈ. ૭૨  
 દીધું હેમાચારજ નાંમ, કસ્મેરી ભણી ચાલ્યા તાંમ;  
 સાંહમી આવી તિહાં સરસ્વતી, હેમ તણુંઈ કર્મઈ થઈ છતી. ૭૩  
 એક દિવસ ગુરુ ગિરિઓ જોહ, કહઈ સિદ્ધચક્ર મંત્ર વલી તેહ;  
 હેમાચાર્ય સિખઈ સહી, સાધેવા ઉઠ્યા ગહધ ગહી. ૭૪  
 મલયગિરિ, દેવેન્દ્ર સુરિ, હેમાચાર્ય પુણ્ય અંકુર;  
 એ ત્રિણિ ચાલ્યા રગહઈગહી, માંમ કુંભારધ આવ્યાં ઈવહી. ૭૫  
 પરિચટ વસ્ત્ર પખાતઈ જાંહા, દીધું ચીર ઉગવીઈ તિહાં;  
 ભમરા બહુ ગુંજારવ કરઈ, ગંધ વિલૂહા મધુકર દિરધ. ૭૬

ફહા.

પ્રેમ વિલૂહા ભમરલા, ગંધઈ પદમણી ચીર;  
 પ્રમલ સાર સુંગધ બહુ, પદમણી તણું શરીર. ૭૭  
 પદમની નઈ પોહર નિદ્રા, એ પોર નિદ્રા હસ્તની;  
 ચિત્રણી નઈ ત્રિપહોર નિદ્રા, અધોર નિદ્રા સંખણી. ૭૮  
 પદમની તે હંસનાદિ, હસ્તની ગંભીરતા;  
 ચિત્રણી તે કાગકંઠી, સંખણી ખરધીરતા. ૭૯  
 પદમની તે પુષ્પગંધી, યજ્ઞેલગંધી હસ્તની;  
 ચિત્રણી તે ચંપગંધી, મચ્છગંધી સંખણી. ૮૦

૧. કસ્મેર. ૨ ઉલ્લસિ. ૩ ધસી. વેલિ.

પાસેર જમઈ તે પદમની, અધસેર જમે તે હસ્તની;  
 સેર જમઈ તે ચિત્રણી, સર્વ જમઈ તે સંખણી. ૮૧  
 પદમની સિરિ વેણી સુદમ, લંબ વેણી હસ્તની;  
 ચિત્રણી (તે) ભમર વેણી, હુંકડી રવેણી સંખણી. ૮૨  
 પદમની તે પાંન રાયઈ, માંન રાયઈ હસ્તની;  
 ચિત્રણી તે ચિત્ત રાયઈ, કલહ રાયઈ સંખણી. ૮૩  
 પદમની તસવંક પયોધર, હસ્તની મોટા મધણાં;  
 ચિત્રણી તસ શાંભ પયોધર, સંખણી લંબકુચના. ૮૪  
 શુભદાંતિઇ સ્ત્રી પદમની, હસ્તની ઉંચા દંતી;  
 ચિત્રણી સ્ત્રી સમીપાંતિઇ, સંખણી લંબ અત્યંત. ૮૫  
 મહિલા લક્ષણ કવિ કહઈ, કઇ લહઈ ચતુર નિરંદ;  
 ચીર ભમરો દેખી કરી, હરખ્યો હેમસરિંદ. ૮૬

## હાલ

જાનાને છુપીને કંતાકિહાં રહોરે-એ રેશી સમ. સમગિરિ.

હેમ સરિં તિહાં પૂછીઈ એ, પરિચરને તેણી કારિરે;  
 જોણી ચીરઈ મધુકર ભમરે, તે પહરઈ કુંજ નારિરે-આંકણી ૮૭  
 પરિચર કહઈ સુંજો સાધુજ એ, અધિકારી એણી માંભિરે;  
 તે ધરિ નારિ પદમનીરે, રતનવતી એ હવઈ નાંભિરે. હે. ૮૮  
 સાધ સલુંજા તિહાં આવીઆએ, અધિકારિ ધરિ આરિરે;  
 ધર્મ લાભ દેઇ ખોલીઆએ, આશ્રમ દેઈ ઉતારિરે હે. ૮૯  
 તવ અધિકારી ઇંમ કહઈ એ, ઋષિ રહુ આણી કારિરે;  
 મધુર વચન દિઓ દેસના એ. સમગ્રાવો નરનારીરે હે. ૯૦

૧ આહારિ. ૨ લટી. ૩ સ્તના.

ઋષિજી ઉતારઈ ઉતારે, નવરસ કરધેરે વખાંણુરે;  
 સહુ રસ ભેદ ભલા લલધરે, જે હુઈ જાંણુ સુખાંણુરે. હે. ૯૧  
 શંગાર, હાસ્ય, રૂઢ, ૧ કરણાભલીએ, વીર, ભયાનક સારે;  
 બીભત્સ અદ્ભુત, શાંતિ રસારે, આંણુઓ ઉતારી પારે. હે. ૯૨  
 આહરસ જેણુઈ જાંણીઆરે, ન લલ્લાં તેહમાંનો ભેદરે;  
 પંડિત સોય અધુરડોરે, વિપ્ર જીસો વિણુ વેદરે. હે. ૯૩  
 અષ્ટરસ આહઈ અંગમાંરે, નવમો સિરિનઈ કાંભિરે;  
 સિર વિણુ સરીર ન શોભીધરે, કર, પાય ન આવઈ કાંભિરે. હે. ૯૪  
 શાંતિરસ રૂપણી રસવતીરે, નિંખાવ્યા મુનિ સારે;  
 આહરસ રૂપિઆ તિહાં વલી એ, ધગાવઈ અંગારે. હે. ૯૫  
 સોઈ રસવતી જે જમધરે, નાસધ તાપ કપાયરે;  
 તપ, જપ, કષ્ટ કર્યા વિનારે, તે નર મુગતિં જાયરે. હે. ૯૬  
 કૂરગડુ હુઓ કેવલીરે, ચંદ્ર રૂઢનો શિષ્ય રતેહરે;  
 તપ, જપ, ધ્યાન કર્યા વિનારે, સમતાઈ સિધ્યા તેહરે. હે. ૯૭  
 એ રસ શાંતિ સોહામણોરે, યોખઈ દેવ ધંદ્ર સરિરે;  
 એણીપરિ દેતાં દેસનારે, હવું ચઉમાસું પૂરરે. હે. ૯૮  
 ગુરુ કહઈ સુંણો અધિકારીઆરે, ચઉમાસું કરિવડં ધડાં સારે;  
 હવઈ ધંદાંથી અલ્હો ચાલસ્યુરે, રહમતાં નહી આચારે. હે. ૯૯  
 બી પીહરિ નર સાસરેરે, મુનિવર એકઈ ગામિરઈ;  
 એ તણે વણુસે સહીરે, જે રહે એકે કામિરે. હે. ૧૦૦

### અષ્ટપદ.

વિણુરાંધણિવિણુસમજીમખીર, વિણુ પહરમ નારિ વિણુસમખીર;  
 વિણુખેડું વિણુસમજીમજૂત, વિણુ હાથિં વિણુસમ ધરમત્ર. ૧

૧ કરણા રૂઢ રસ્યેરે. ૨ જેહરે,

વિણુસઘં વિણુચઢનારિ તુરી, અતિ લાડઘં વિણુસઘં દીકરી;  
 વિણુસઘં અપરોગઘં જીમ ગાત્ર, વિણુસઘં ભુંડાસાથિં ચાત્ર. ૨  
 વિણુસઘં દાતા વહુણું પાત્ર, વિણુસઘં પંડિત વિહુણું જ્ઞાત્ર;  
 મનમયલઘં વિણુસઘં પરલોક, પુણ્ય કરિઉં તે થાય ફોક. ૩  
 વિણુસઘં વિદ્યા અતિ અભિમાન, વિણુસઘં કંઠ વિહુણું ગાન;  
 વિણુસઘં આતઆલસ, નિજ કાંમ, વિણુસઘં અમરબીજથી ગાંમ. ૪  
 વઢો તે વેગઘં વાંણીઆ, રાઉલરાઘં તે જાંણીઆ;  
 વિણુસઘ પુરૂપ કુદેસઘ ગયો, વિણુસઘ ઋષિ થિર વાસો રહ્યો. ૫

### ઢાલ-પાછલી.

### રામ-રાખાંભરિ.

તેણુઘં કારણિં અહો આલસ્યુરે, પૂરવ રાખેવા પંથરે;  
 ધમ લાભ હવો તુલ ધણોરે, કરયો પુણ્ય : પુણ્યવંતરે. ૬  
 સુવિહિત સાધુ થિર નવિ રહધરે, રહતાં વિણુસઘે વાતરે;  
 પરિચય બહુ નરનારિસ્યુરે, તેણુઘ સંયમ બ્યાધાતરે. ૭  
 તવ અધિકારી ધંમ કહધરે, ઋષિ કહો કાંધ મુઝ કાંમરે;  
 ગુણુકસંકલ જીમ યધધરે, તુલો કલો ધર્મ અભિરાંમરે. ૮  
 રૂદેવધંરં સરિ તવ બોલીઆરે, એક અપૂરવ કાજરે;  
 રસના ઉંચી ન ઉંપડધરે, કહધતાં આવધં લાજરે. સુ. ૯  
 તુલ ધરિ નારિ પદમનીરે, નગનપણુઘં રહધં તેહરે;  
 વચ્ચ તજી કરે સાધનારે, મંત્ર ફલધ મુઝ જેહરે. સુ. ૧૦  
 અહો કરે રમંત્ર સાધનારે, તું લેધ રહધ તજીઆરિરે;  
 મન, વચન ચિતધં ચૂકીધરે, તો હણુજે તેણુઘ ધારિરે. સુ. ૧૧



ગુણે રંજીત અધિકારીઓરે, ગુરુનંદં કહ્યું મુખિ હાથરે;  
 ત્રિણિ આચાર્ય નારિસુરે, ગઢ ગિરિનારે જાયરે. સુ. ૧૨  
 શ્રી જીન પ્રતિમા આગલિરે, નાગી પદમની નારીરે;  
 આચાર્ય કર્મ સાધનારે, નર હાથિ તરૂઆરીરે. સુ. ૧૩  
 ન ચલઈ મેરૂની ચૂલિકારે, ન ચલઈ દુ સર્પ શેષરે;  
 ન ચલઈ મુનિ મંત્ર સાધનારે, જીમસિરિ અક્ષર લેખરે. સુ. ૧૪  
 પરગતિ હુઓ તવ દેવતારે, વિમલેશ્વર સુર જેહરે;  
 કહ્યું ભાગો ઋષિ રાજીઆરે, તુલ્ય મનિ ભાવઈ તેહરે. સુ. ૧૫  
 દેવેંદ્રસુરિ તવ ખોલીયારે, કાંતીથી પ્રાસાદરે;  
 શ્રી સેરીસખ આણુવોરે, દિધ વિદ્યા જશ વાદરે. સુ. ૧૬  
 મલયગિરિ મુખિ માગીઉરે, સિદ્ધાંત વૃત્તિ કરં સારરે;  
 પરમગિ થયો સુર તે સહીરે, દિધ મુઝ શક્તિ અપારરે. સુ. ૧૭  
 હેમ હરખિત તવ ખોલીયારે, દિધ મુઝ વિદ્યા એહરે;  
 વચનબલિ નૃપ પુઝવુરે, સાસન દીપાવઈ તેહરે. સુ. ૧૮  
 હેમ વચને અતિ હરખીઉરે, સુર હુઓ સંતુષ્ટરે;  
 વિદ્યા ત્રિણિ દેઈ કરીરે, કાધી પુષ્પની વૃષ્ટિરે. સુ. ૧૯

### ફહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ દેવે કરી, વિદ્યા હુઈ પરતખિ;  
 ગુરુ ચરણે આવી નમ્યો, હેમાચારજ શિષ્ય. ૨૦

### અઉપઈ.

હેમાચાર્ય ગુરુનંદં નમઈ, ગુરુનંદં ચેલો દોહો ગમઈ;  
 હર્ષ ઉપને બધસે ધ્યાન, આંખિલ તપ આરાધઈ માન. ૨૧

ખદ મહિના નધં અંતિ કરી, આવધં શાસન સુરસુંદરી;  
 ગુર વાંદિનધં ઉભી રહી, સુત્રલિત વાંણી સુખિંથી કહી. ૨૨  
 હેમાચાર્ય તાહરે શિષ્ય, તેહનધં પદવી આપો ઋષિ;  
 તેહથી જનશાસન ગાજસધં, જસ પડહો જગિમાં વાજસધં. ૨૩  
 અસું કહીનધં દેવી ગઇ, ગુર ધ્યાનધં(મી)ઉઠિઆ ગહગહી;  
 મનમાં વાત હતી તે પથઈ, આગધં દૂધ નધં શાકર ભલી. ૨૪  
 આગધં સિંધ એને પાખર્યો, કનક કક્કશ નધં અમૃત ભર્યો;  
 આગધં ગુર ચેલામાં નેહ, શાસન દેવીધં દેખાડ્યો તેહ. ૨૫  
 હરખ્યો ગુર ઉઠિઉ તેણીવાર, સાથિં સહુ લીધો પરિવાર;  
 આવ્યા નાગપુરિ મુર્છીદ, વસધ વિવહારી જહાં ધનંદ. ૨૬  
 ગુર જાની તિહાં કરઈ વખાંણુ, સંધ ચતુવિધ સુંણુધં સુખાંણુ;  
 ધર્મ કથા કહધ ચિહ્ન પ્રકાર, દાન, શીલ, તપ, ભાવના સાર. ૨૭  
 જે હલૂઆ એકા અવતાર, તે આરાધધં સોધ આર;  
 ચોવન વયિં ઇંદ્રી વસી કરધં, ખાર ભેદ તપ આદરધં; ૨૮  
 ભલી ભાવના ચોખું ધ્યાન, ધન પાંખી દિધં પાત્રધં દાન.  
 સાતે ક્ષેત્રે વિત વાવરધં, ખિંબ પ્રતિષ્ઠા યાત્રા કરધં. ૨૯  
 જે ધન ખરચ્યું જમણુધં હાથિં, જહાં જન્ય તિહાં આવધ સાથિં  
 ગુરગિરઆ તિહાં એણીપરિકહધં, અદ્ય સંસારી તે સદ્દહધ. ૩૦  
 ગુર ઉપદેશ સુંણી શુભ ધ્યાન, ધનંદ ખરચધં બહુ નિધાન;  
 સંવત અખ્યાર છાસડ્યો જસધં, એહ મહોત્સવ કરાવ્યો તસધં. ૩૧  
 હેમ સૂરિ નધં થાપી કરી, રઆવ્યા તે પાટણુ પરવરી;  
 પતન (ની) રાજ જેસંગ જેહ, રાય રેવાડી ઉચઠીઓ તેહ. ૩૨

હેમાચાર્ય દીક્ષા તિહાં, હર્ષ હુઓ તવ હર્ષા માંહિં;  
 જોયો તે બોલાવઈ હસી, ધર્મ કયા કાંઈ કહું ઉલસી. ૩૩  
 હેમ વચન હરખીનઈ કહઈ, દયા, દાનથી નર સુખ લહઈ  
 રાય કહઈ તું ગુરુ અવધારિ, નિત્ય આવેતું મુહુલ મઝારિ. ૩૪  
 તપ વચને હરખ્યો મુનિરાય, રાજ સભામાં નિતિ જાય;  
 ધર્મ સુણાવઈ જેસંગ તણુઈ, હેતુ યુગતિ દ્રષ્ટાંતઈ ધણુઈ. ૩૫  
 સ્વામી ખટ દર્શણુ નિરખીઈ, સાચો ખોટો શ્રેય પરખીઈ;  
 સુધો વર્ગ આદરીઈ આજ, કૂડો ધર્મ તજો મહારાજ. ૩૬  
 કૂડા ગુરુ નઈ કૂડા દેવ, કૂડા શ્રેયની મ કરે સેવ;  
 મિથ્યા ધર્મ કરંતા વસી, પુણ્ય સકલ જાયે પરજલી. ૩૭  
 ગલીઈ ધોયો જીમ કાગડો, કિમ ઉજલ હોસી બાપડો;  
 તિમ જીમ મિથ્યા કરતો ધર્મ, કહો કિમ હોસત આદ્ય કર્મ. ૩૮  
 તેણિ કારણિં શ્રેય પરખ્યા કરે, સુધો ધર્મ તુહો આદરે;  
 જશોમતિ જીમ પરખ્યા કરી, બધલ પુરૂષ જેણુઈ કીધું ફિરી. ૩૯  
 સંખપુરી સંખ શ્રેષ્ઠિ વિચાર, જશોમતિ તેહનઈ ધરિ નારી;  
 સ્ત્રીને નવિ માને ભરતાર, સાહ પરણ્યો તવ બીજી નારી. ૪૦  
 નવ ચોવન નઈ નાહી નારી, તે આવી ગરદા નઈ ધર્યારિ;  
 વૃદ્ધપુરૂષ તિહાં હરખઈ હસઈ, રાતિ દિવસ નવિ પાછો ખસઈ. ૪૧  
 જીજ્ઞાસ કરઈ સ્ત્રી તણુઈ, જે બોલે તે પ્રેમઈ સુણુઈ;  
 વૃદ્ધ પુરૂષ નઈ નાહનારી, દુહાહો યોગ મિલઈ સંસાર. ૪૨  
 બિહું નરનારી રંગિં રમઈ, પહલઈ સ્ત્રી નઈ તે નવિ ગમઈ;  
 નરચત્તેહનઈ તન, ધન, માલ, ખિણુ ખિણુ ખટકંઈ સોકણીશાલ ૪૩

## દ્વિહા.

સા મેરી સુલખણી, ચઢી તે રાવલ ચઉકિ;  
 હં તુલ પૂછું રે પડિતા, સૂલી ભલી કઇ સોકિ. ૪૪  
 સૂલી એકજ કઠડો, સોકિ અનંતા કઠ;  
 નિત્ય મરીઘ નિત મારીઘ, હઘડા પગ પગ હઠ. ૪૫  
 સૂલી આપઘ એક મરણ, શોકી દિઘ સોવાર;  
 લોયણ પેડું તણખડું, ખટકઈ વારોવાર. ૪૬  
 કાંણો કોલો કૂબડો, સોકી વિના પીઉહંત;  
 સોકી સરીખું કાંમદેવ, દેવ મ દેઘસ કંત. ૪૭  
 ઘરટી પડાં જમ દોઘ ઘરનિ, કણુય સરીખું કંત;  
 કહો કિમ આખો ઉગરઈ, ભરડી આણુઘ અંત. ૪૮  
 પરવસ પીકિ પરવસ ધન, પરઘરિ ભોયણ આસ;  
 પર હતિ ને કજડાં, એ ચિહું પડ્યાં નિરાસ. ૪૯  
 પરહતિ ગઈ ને પ્રમદા, ખિણુખિણુ સાલે તેહ;  
 સાલઈ સાપણિ શોકડી, નરહ નસાડયો નેહ. ૫૦

## અથ કુનિહાં.

ખેર ખેર દહધત, કઈ ઠાકુર લૂસણો;  
 દહંત નારી કુનારી, (કે) ખેર ખેર રૂસણો.  
 ગલીઓ ખમલ દહંત કઈ પંચઈ ખમસણો;  
 કુનિ કુનિ હાં (હાં) ભાઘ દહંત શોકડી શાલ કઈ ચુંમડ આસણો. ૫૧  
 સીહન કઈ સરિસલ્લકઈ મેહા ગજણો  
 ભૂપતિ કે સરીસલ, રણુઈ દલ ભંજણો.  
 શાલતહી ખિણુઅણિ કે તાળે તાંજણો;  
 કુનિ હાં હાં ભાઈ કામની કે સિરિ ૧ સલ્લક ઘુંછન લાજણો. ૫૨

## છંદ-અહમદી.

ડુંગર કડણિ કુ કડ જીમ શક્ષ્મ, ગાજી વિજ કેશરી સરિ સક્ષ્મ;  
 ચૂકો બાણુ જીમ ક્ષત્રી સક્ષ્મ, ગયો નાથ સુકુલીની સક્ષ્મ. ૫૩  
 માતો ગયંદ વિંધ જીમ સલ્લે, બોલ કુબોલ સોહડ જેમ સલ્લે;

## ફહી.

નેહ નાડો નર નારિમાં, સંગતિ શોક વિરાંમ;  
 હમડમ ફૂડી પાપિણી, સુ કીજઈ શુભ નાંમ. ૫૪

## કવિત્ત.

ઇદ્ર વારણી નાંમ, સોઈ પણિ ખાતાં કડુઈં;  
 મીઠું નામજ સાર, ખાય તો ખારં જડયું.  
 શીલી તાપ કરંતિ, ગલી પણુ ભખી નવિ ભમ;  
 દેવા માગઇ બીખ, પગે અણકહાણે ભય;  
 બોજ રાજ કરંઈ વઈતરં, શોક બહમન જગમાં લહી.  
 નામ અનોપમ એહ, પરિણામઇ માકાં સહી. ૫૫

## ફહી.

પરિણામઈ ભુંડી સોહડી, શાલમ શાલ સમાનં;  
 યશોમતી દુખણી થઈ, બમ્મઈ આરતિ ધ્યાન. ૫૬  
 નક્ષત્ર સહુ નીગમ્યાં, નયણુ ન નમીઆં દોષ;  
 સહુ સુઓ પનોતીઓ, જસપીડનાં સુખ હોઈ. ૫૭  
 સુખી તે કિમ વિસરેં, જે મનમાંહિ' પમક;  
 હમડાં થઈ જે ઉતરઈ, તો સુપનાંતર દીક. ૫૮

વાહજા તે કિમ વીસરઈ, જેસું ધણો સનેહ;  
 વિસાર્યા ન વિસરઈ, ગરવા તણા સનેહ. ૫૯  
 ક્યાંહાં કોયલ ક્યાંહાં અંબવન, ક્યાંહાં મોરા ક્યાંહાં મેહ;  
 રાતિ દિવસ તે સંભરઈ, જેમ આપીડા મેહ. ૬૦  
 સમન થોડા હંસ જેમ, વિરલા કહી દિસંત;  
 દુર્જન કાલા કાગ જેમ, મહિયલિ ધણા ભમતિ. ૬૧  
 તગણુ સરિસો નેહડો, મકરિસ હમડા ગમાર;  
 ગાધે નાખી ગુણુ જેમ, વલતી ન કરે સાર. ૬૨  
 જે આવે દસ બલા, જે નાવે તો વીસ;  
 જેણે ચિત્ત ઉતારીયા, તે સું કહી રીસ. ૬૩  
 સનેહ વિણુસીડિં રસણું, ગઠ વિનાસિ પોલિ;  
 અણુમાનિતો પરોહણો, આ વેઠે અધોલી. ૬૪  
 પીડો મુજ સનેહ તજ્યો, હુઓ તે નાંણુ ગમાર;  
 જે નર માની વંકડા, તે નર થયા ખૂહાર. ૬૫  
 નદીતે વંક વોલા બણી, પર્વત ઉડા ખોહ;  
 વાંકા નર ને વિધન ધણા, ગેહેલી મુધિ મ રેખ. ૬૬  
 એણુઘ અવસરિ તિહાં આવીઓ, મંત્ર સુવાદી જેહ;  
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, વેગઈ તેડયો તેહ. ૬૭  
 કર્મ કથા માંડી કહી, તેહનઈ થઇ દયામ;  
 મંત્ર મૂલ દીધું અસુ, જેણુઘ નર પોડી ચાઈ. ૬૮  
 જશોમતી પ્રેમઈ કરી, રાંધ્યાં અંન અપાર;  
 મંત્ર મૂલ માંહિં ધરિઉ, ભુંગ્યો ભરતાર. ૬૯  
 પુરૂષ ટલી પોહી થયો, નાકાં ડાહી મુંછ;  
 લાંબી કોટિં લટકતો, લાંબા શિંગ નઈ પુંછ. ૭૦

હાલ.

## હમચીની.

પુંછ નચાવધ શિંગ હલાવે, દેખઈ નાની નારી;  
 તે ગઈ રાજ સભામાં વેગઈ, નૃપ આગલી પોકારીરે. હમચડી. ૭૧  
 સ્વામી માહરો કંત અનોપમ, સોડી કાધો પોડી;  
 જૂપ તેડો તસ સીખ દેખનેઈ, છેદો સિરની ચોટીરે-હ. ૭૨  
 જશોમતી તેડી જૂપાલઈ, પૂછી પૂરવ વાતો;  
 તઈ પોડી કાં કાધો જુડી, જો પોતાનો નાથોરે-હ. ૭૩  
 જસોજતીકહઈ સુણિ રુસ્વાંમિ, મઈ અપારાધ ન કાધું;  
 સોકિં કાંમણુ કાધું મુઝનઈ, નર તાણી નઈ લીધુંરે-હ. ૭૪  
 મુઝનઈ નવિ માનઈ બોલાવઈ, તવ હું રોસિં ભરાંણી;  
 કરતા સું મઈ કાધો પોડીઓ, અવર કલા નવિ જાણીરે-હ. ૭૫

(પાછીલી હું પસ્તાણી હો.)

સોકિતણુમં પાપિ થયો પોડી, દંદ કરઈ એ કાલો;  
 એહતું મસ્તમ મુડિ રાજ, ગાંધઈઈ લેઈ કાલોરે-હ. ૭૬  
 જનપતિ નારિ વિખોડઈ પએહું, એહું નઈ વદતિ વારઈ;  
 જસોમતિનઈ અલદ બલાવો, તે પણિ તેહનઈ ચારઈરે-હ. ૭૭  
 જસોમતિ પાલઈનિજ પીઉનઈ, વનચારિ જલ પાંઈ;  
 એણુઈ અવસરિ એક નારિસું, વડ ૭વિવહારી જાયરે-હ. ૭૮  
 જશોમતી દેખી નઈ પૂછઈ, વિદાધરની નારી;  
 કુણું કારણિએ દીસઈ દુખિણી, ઝુરઈ વનહ મઝારીરે-હ. ૭૯

૧ હલાવધ. ૨ હો. ૩ કાધો. ૪ નરપતિ. ૫ વનઈ.

૬ બટાલ. ૭ વિદાધર.

વિદ્યાધરકહધ સુણિ હો, <sup>૧</sup>અખલા, કંત પશુ એણિ કીધો;  
<sup>૨</sup>અલદ ટલીનધં પુરૂષજ હોવધં, સોય મંત્ર નવિ લીધોરે-હ. ૮૦  
 અનુકંપા આવધ તસ નારી, બોલધ યુદ્ધિ વિચારી;  
 પશુ ટલી જીમ પુરૂષજ થાય, સોધ યુદ્ધિ ઝદિઉ સારીરે-હ. ૮૧  
 વિદ્યાધર કહધ સુણિ અખલા, એહનો એક ઉપાય;  
 એ બધી તિહાં એક મૂલકું, તેહથી માંણસ થાધરે-હ. ૮૨  
 વિમલ વિમાન વહી તવ આયું, શબ્દ ગ્રહધ તિહાં નારી;  
 તેણુધ ક્ષેત્રધં ઉગ્યાં વન વેલી, લીધાં ચુંટી બાહારીરે-હ. ૮૩  
 છોડ એકેકો લાયે લધ, પીઉનધં ચારિ ચરાવધ;  
<sup>૪</sup>સુદ્ધમૂલઆયું મુખિ જીહારધં, તવ પોઠી નર થાધરે-હ. ૮૪  
 જસોમતી હુધ તવ સુખિચી, પીઉસું પ્રીતિજ વાધી;  
 બહુ વન વનસ્પતિ સોધંતાં, સુદ્ધ ઓપધિ લાધીરે-હ. ૮૫  
 તિમ તું ધ્યાન ધરીનધ સ્વામી, ષટ દર્શન પરખીજધ;  
 સુદ્ધ ધર્મ રાગ આદરીધ, કૂડો શ્રેય તજીજધરે-હ. ૮૬  
 સુદ્ધ દેવની પૂજ કીજધં, સહધં ગુર પાય નમીજધં;  
 સુદ્ધ ધમ આરાધો રાગ, અનિ અનુકંપા કીજધંરે-હ. ૮૭  
 સિદ્ધરાય હરખ્યો મનમાંહિં, હેમ વચન ચિતિ લાગો;  
 સુદ્ધ ધર્મ શ્રવણે સાંભલતાં, કુમતિ કદામહ બાગોરે-હ. ૮૮  
 એણુધઅવસરિતૃપ અશ્વ ચઢીને, સિદ્ધપુરી માંહિં જાય;  
 ધસ તણો પ્રાસાદજ ઉંચો, રૂપમાલ નીપાયરે-હ. ૮૯  
 પાસધ આણુ મંત્રી મોટો, રાજવિહાર કરાવધ;  
 મૂરતિ વીર તણી તિહાં માંડો, શ્રી જીનના ગુણ ગાધરે-હ. ૯૦



તે દેખી હરખી સિદ્ધ રાગ, આવઈ જહાં ગુર ખાસો;  
અરિહંત ઇસવચિ રમે અંતર, સ્વામી સોય પ્રકાસોરે-હ. ૯૧

હેમ ગુર તિહાં એણીપરિ બોલઈ, અંતર કહું સુણિ રાય;  
ઈસ તણુઈ માયઈ હુઈચ દો, સોય નમઇ જન પાયરે-હ. ૯૨

શ્રી ગુર વચન સુણિ જેસંગદે, તેડયા શુભ સુતારો,  
વાસ્તુ શાસ્ત્રે વાંચોરે વેગઈ, તેહમાં કિરયો વિચારોરે-હ. ૯૩

શાસ્ત્ર અર્થ સૂતાર પ્રકાસઈ, સુણિ જેસંગ નરનાથો;  
ધર સામાનિ તણેપંચ શાખા, રાગ જીવન તે સાતોરે-હ. ૯૪

ઇસ તણુઇ દેહરઈ નવ શાખા, શ્રી જન ધરિ એકવીસો;  
મઠી મહેસ તણી વનમાંહિં, નગર જીવનિ જગદીસોરે-હ. ૯૫

શંકરનઈ દેહરઈ એક મંડપ, જન ધરિ એકસો આઠ;  
ત્રિજુ છત્ર સિંધાસણુ શોભઇ, પદમાશન ચક્રવાટોરે-હ. ૯૬

જન પ્રતિમાનઈ પાય લિખીઈ, અહઇ નવ નિરધારો;  
આદિ શક્તિ રહઇ જન પાસેં, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારોરે-હ. ૯૭

અન્ય દેવનઈ એહવી રચના, કીધી કુણુઈ ન જાય;  
કરઈ કરાવઇ કો હઠી ચઠીઓ, તે મર દૂખીઓ થાયરે-હ. ૯૮

ચક્ર, બાણ, ગદા નઈ ગુખતી, જણુ વિષુ ઠાંમ અનેરઈ;  
ઉઠંગઈ અખલાની ખૂરતી, વિષ્ણુ તણુઇ હુઈ દેહરેરે-હ. ૯૯

અનંત જ્ઞાની તણું પ્રકાસ્યું, વાસ્તુ શાસ્ત્ર વિચારો;  
વિશ્વ ડર્મો કહઈ માનો રાગ, ચક્રદ પૂરવનું સારોરે-હ. ૧૦૦

શાસ્ત્ર સુણિ હરખ્યો જેસંગદે, તત્ત્વજ્ઞાન ચિત્ત ભાવઈ,  
કમલ કલસો કરી રાગઈ, શ્રી જન જીવનિ ચક્રાવઈરે-હ. ૧૦૧

## દૂહા.

કનક કલસ રચના કરી, ભવિજન હરખ્યા તિહાંધ;  
સેન લધ જેસંગ ચઢીઓ, આળ્યો પાટણ માહિં. ૧

## ચરિત્ર

પાટણમાહિં આળ્યો જેસંગ, હેમ સરિ સ્યું લાગો રંગ;  
એક દિવસ જન મંદીર જહાં, નેમ ચરિત્ર વંચાઈ તિહાં. ૨  
હેમ સરિ કરતા વ્યાખ્યાન, બહુ જન સું બધો રાગન;  
એણુધ અવસરિઆળ્યોઅધિકાર, સેત્રુંજય પાંડવ સિધ્યા સાર. ૩  
આજણુ ભટ ખમી નવિ શાક્યા, સભા માહિં તે બાંભણ બક્યા;  
પાંડવ પાંચ પત્યા કેદાર, હેમ ગલી ગયા મુક્તિ મઝાર. ૪  
અસ્યું વચન બોલ્યા ભટરાય, સકલ રસભામાહિં સંદેહ થાય;  
નૃપ જેસંગદે પૂછ્યા ઇસ્યું, કહુ સ્વામિ ભટ કહધ છઈ કિસ્યું. ૫  
હેમસરિ બોલ્યા તેણીવાર, ભારત શાસ્ત્રઈ ઇસ્યો વિચાર;  
પાંડવનો કાનો ગાંગેય, કુટુંબ : ખ દીધી તતખેવ. ૬  
એક વચન માહરં પાલયો, કુમારી ભુમિ જઈ બાલયો;  
જહારઈ મરણુ હુઈ ગાંગેવ, તિહારઈ ઉપાડયો તતખેવ. ૭  
લેધ ચાલ્યા પર્વત નઈ શૃંગિં, વિશ્વાનર જવ મુકયો અંગિ;  
શબ્દ હવો બોલો કુંણુ ડાંભિં, સો ભીખ દહધ્યા એણુઈ ડાંભિં. ૮  
દાધા પાંડવ ત્રિણિસઈ સાર, બાલ્યા દુર્યોધન હગ્ગર;  
કર્ણુ તણી નવિ સંખ્યા લહી, અસી થક્યા ભારથમાં કહી. ૯  
હેમસરિ કહઈ સુણિ નરનાથ, કુંણુ પાંડવની ભટ કહધ વાત;  
જે પાંડવ પાંડુ સુત કહ્યા, તે સેત્રુંજય (ગિરિ) મુક્તિ ગયા. ૧૦

૧. જેસંદે, ૨ મનિ વિરમે થાય. ૩ સંખ્યા.

શ્રી સેતુન્જય પાંડવ બિંબ, નાશક ત્ર્યંક મૂરતિ અસંખ્ય;  
 ચંદ્ર પ્રભુ સાજણ પ્રાસાદ, પાંડવ મૂરતિ કરતી વાદ. ૧૧  
 એણુઈ વચને હરખ્યો જેસંગ, જૈન ૧૪મનો લાગો રંગ;  
 રાય કહઈ બંભણિ નવિ લહું, હેમ વચન સાચું સદહું. ૧૨  
 વિપ્ર કહઈ જેસંગદે મુણો, આદિધર્મ નહીં રજૈનજ તણો;  
 વેદ બાહ્ય અશુચિ મલ ભર્યા, એણુઈ ધર્મિ દોઈ નવિ તર્પા. ૧૩  
 બદ્ધ મૂલ નહી એહનો ધર્મ, જીવ ઉગારમં એહજ ઉધર્મ;  
 ઉનાં પાંજી પુણ્યધં પીધં, વસ્ત્ર ૪લેઈ મુખિ ઉતર દીધં. ૧૪  
 માંગી ખાય રોટી ભાત, શાસ્ત્ર તણી સ્યું જાણુઈ વાત;  
 ભણ્યા ગુણ્યા એહનધં નવિ કહું, હેમ વચન અહો નવિ સદહું. ૧૫  
 એણે વચને ખીજ્યો બૂપાલ, વિપ્ર નહીં તુહો મૂરખ બાલ;  
 નવો ધર્મ કિમ કહોછો મૂઢ, વાસ્તુ શાસ્ત્ર ન માંનો મૂઢ. ૧૬  
 તેહમાં જીન મંદીરનાં બેદ, ૫પ્રથમ તાંતે કરો નિષેધ;  
 પછા ઉથાપો જીનવરનો ધર્મ, કાં મતિ મૂઢ થયા તુહો ૧બ્રમ. ૧૭  
 જેણુધં ધર્મિ માગધં અજ અશ્વ, સોય ધર્મ વિખોડઈ વિશ્વ;  
 જેણુધં ધર્મિ ૭નૃપ હસાકઈ, તેણુધં પુનિ નર કેહી પરિતરઈ. ૧૮  
 કૂર્મ નાગ દાદુર નધં દમો, યગ્ન કરીનઈ દૂર્ગતિ ભમો;  
 મંસ ભમો વેષા સંગ કર, તેણુધં ધર્મિ કેહી પરિતરં. ૧૯  
 ખોટા શ્રેય ન કીજઈ જોય, જીહાં હિંસા તિહાં ધર્મ ન હોય;  
 દયા ભલી જીનશાસન માંહિં, અસ્યો ધર્મ ન દીસઈ કિંહા. ૨૦  
 દિવસ આતલા લુલો ભમ્યો; જે હું વિપ્ર વિરોધી નમ્યો;  
 હિંસા ધર્મ પડપડ જેહ, બૂપ કહઈ નવિ માનું તેહ. ૨૧

૧ સુ. ૨ જિન. ૩ મર્મ. ૪ દેધ. ૫ પહેલુ તમો કરો નિષેધ. ૬ અહ. ૭ નર.

કનકખીજ ભખઈ નર કોઇ, માટી સોતું દેખઇ સોઈ;  
 તિમ તુલ્લો જગમાં ભુલા ભમો, દયા વિના આલિં ભવ ગમો. ૨૨  
 તુલ્લે ન જાણો સાર, અસાર, નવિ સમજે કાંઇ તત્ત્વ વિચાર;  
 જૈન ધર્મ નઈ જો અવગુણો, જન વ્યાકર્ણ કિમ માંતો ગુણો. ૨૩  
 હાડ્યા પડિત લાળ્યા તાંમ, હેમ સુરિ વાધ્યા ગુણુઆમ;  
 જૈન ધર્મ સાંહમો તૃપ થયો, કુમતિ કદાચહ મનથી રંગમ્યો. ૨૪  
 ભૂપતિ ધર્મ જાણ્યો જસઈ, હેમસુરિ મુખિં બોલ્યાં તસઈ;  
 જો રાજા મનિ હુઈ રંગ, તો વ્યાકર્ણ કંઈ પંચાંગ. ૨૫  
 રાય કહઈ સાંભલિ મુનિ હેમ, જીમ તુલ્લનઈ ઉપજઈ બહુ પ્રેમ;  
 તિમ કીજઈ ગુરૂ ગચ્છના ધણી, કીસી સીખ માગો મુજ તણી. ૨૬  
 એણે વચને હરખ્યો રમુનિ હેમ, હેમસુરિ બોલ્યા તતખેવ;  
 તૃપ જેસંગ કહું તુજ સાર, કાશ્મીર શારદ ભંડાર. ૨૭  
 આદિ વ્યાકર્ણ અનોપમ કહું, અટપરતી તેણુઇ થાંનિકિં લહું;  
 વેગઈ સોય અણ્યોવો રાય, જીમ વ્યાકર્ણ કંઈ રચનાય. ૨૮  
 તવ ભૂપિં તેડયો પ્રધાન, કાજ કહીઉં દેહ બહુ માંન;  
 કાશ્મીર દેસઈ તુલ્લો જઈ, વ્યાકર્ણ પોથી લાવો સહી. ૨૯  
 તૃપ વચને તે હરખ્યો સહી, કાશ્મેર ભણી ચાલ્યો વહી;  
 આજ્યો જહાં શારદ ભંડાર, અગર ધૂપ કરી ભક્તિ અપાર. ૩૦  
 તૂડી તવ વેગઇં સરસતી, પોથી આઠ આપઈ ભારતિ;  
 લેઇ વેગઈ આલ્યો પરધાન, રાજા હરખી ઉઆંપઇ માંન. ૩૧  
 દોઢી પોથી સુંદર ભાતિ, આપી હેમાચારજ હાથિ;  
 છોડી પોથી જોઇ જસઇ, હેમસુરિ ઈતિહાં હરખ્યાં તસઇ. ૩૨

સેવી શારદ કેરાચર્યુ, વલી પંચાંગ કરીકિં વ્યાકર્યુ;  
 આપ્યું રાગ કરઈ હાથિ, નૃપ હમડઈ હરખ્યો બહુ ભાતિ. ૩૩  
 તેડ્યાં પંડિત જોસી ગાંણ, ૧ જોઈવ્યાકર્યુ ૨ કરઈ અપ્રમાણ;  
 પંડિત કહઈ સાચું તો કહું, જો વ્યાકર્યુ પરિખ્યા લહું. ૩૪  
 કાશ્મેર અનોપમ દેસ, મૂરખિપણું જન નહીં લવલેસ;  
 ચંદ્ર ક્રાંતિ મૂરતિ સરસ્વતી, તેજીં ત્રિણિ ભુવન જીપતી. ૩૫  
 તે દેવીનું ભુવન અખંડ, તે આગલિ જલ ભરીકિં કુંડ;  
 શાસ્ત્રતણી નર પરિખ્યા કર, ૩ તો પુસ્તક લેઈ જલમાં ધર. ૩૬

ફહી.

એણુ વચને નૃપ ચિંત તો, બુદ્ધિં વિચારઈ તાંમ;  
 વયર વિના એતાવલી, દીસમ મચ્છર કાંમ. ૩૭

અઉપઈ.

પાપીનઈ ન ગમઈ પુણ્યવંત, નિર્ધનને ન ગમઈ ધનવંત;  
 નીચ કુલિનર કહીઈ જોહ, ઉંચ કુલીને હેલઈ તેહ. ૩૮  
 મુરખિને ન ગમે મહામતિ, ન ગમે ગણિકાને જીમ સતી;  
 અલ્લાને ન ગમઈ આચાર, ન ગમે કીરપી નઈ દાતાર. ૩૯  
 ન ગમે રોગીને બૂખાલ, ૪ ન ગમે આલસુ નઈ ઉજમાલ;  
 સોભાગી નઈ સહુ કો નમઈ, દોભાગી નઈ તે નવિ ગમઈ; ૪૦  
 મીઠી (સ્વરે) વાણી વિસ્તરઈ, સુર વિહુણો તિહાં ધર્મી કરઈ;  
 કપટી કપટ કરિં જગિમાહિં, નિઃકપટી નઈ હેલઈ ત્યાંહિં. ૪૧  
 નિર્લજ હીણઈ લગ્નવંત, ૫ કાયરનઈ સુરા નવમલંત;  
 ન ગમઈ બ્રાહ્મણ મુનિવરનાંમ, વયર વિના એ મચ્છર કાંમ. ૪૨

૧ જૈન. ૨ કરી પ્રમાણ. ૩ તે પુસ્તક લેઈ તેહમાં ધરો.  
 ૪ નંદે આપીકિ સુનર ઉજમાલ. ૫ કાયરસુરોને ન મલંત.

## ફહાં

મચ્છર ભરીઆ બંભણા, બોલઈ મુખથી ચંમ;  
કાગલ પોથી કિમં રહઈ, કરતાં પાંચી સંગ. ૪૩

## અઉપાધ

નૃપ પૂછાઈ આચાર્ય તણે, વાદી વિપ્ર કિયું મુખિ બણઈ;  
હેમ કહે નૃપ વારંમ લાય, પોથી જલમાં મુંકું રાય. ૪૪  
તેડયા પડિત દેધમાંન, પુસ્તક લેધ આત્મા પરધાન;  
આવ્યા શારદ દેહરં જીહાં, પુસ્તક મુંકયું પાંચી માંહિ. ૪૫  
જમ હંસા સર કીડા કરઈ, તિમ જલ પોથી ઝીલઈ તરઈ;  
કાદી પુસ્તક જોયું જસધ, બીનુ કિંહા ન દીસઈ રૂડીસઈ. ૪૬  
વિપ્રતણા મુખ ઝખા થાય, આવ્યા જીહાં બઈઠા સિદ્ધરાય;  
બોલ્યા પડિતનઈ પ્રધાન, જગમાં સાચું હેમ યાન. ૪૭  
એહવું વ્યાકર્ણ કુંણ જગિં કરઈ, જોહની પોથી જલમાં તરઈ;  
કલિકાલઈ એ સર્વજ સહી, અસી વાત તિહાં વિપ્રઈ કહી. ૪૮  
એણું વચને નૃપ હખં અપાર, તેડયા સામ્રતણા લિખનાર;  
ત્રિણસઈ લહીઆ જે સાર, ત્રિણવરસતે તિહાં લિખઈ અપાર. ૪૯  
સોવન અક્ષર પોથી બલી, અઘરદેસ માંહિ મોકલી;  
વાંચઈ કોપી નાસેં રીસ, હરખઈ પુરૂષ હલાવઈ સીસ. ૫૦  
સારસ્વત, ઈંદ્ર અનઈ પાંચિણી, માંન મ વહધરો તેહનામણી;  
તંત્રા શાકટાયન વિખ્યાત, તેહના કર્તા જોડો હામ. ૫૧  
ચંદ્રનઈ જે કંઠાભણું, સોય કવી મમ નાખો વધું;  
સવા લાખ હવે પ્રગટિઈ હેમ, તે વાંચીનઈ દુળાં પ્રેમ. ૫૨

શાલી પ્વાલિ સરહાં પકવાંન, દીઠઈ ન ગમઈ ખીચડી ધાંન;  
 ચીર પટોલાં શાલૂ જ્ઞેતિ, તિહારઈ ન ગમઈ ખાસર પોત. ૫૩  
 મેર શિખર જે રંગિં રમઈ, દુળ દુંગર તસ નવિ ગમઈ;  
 આલઈ મણિ મોતી બંડાર, ન ગમઈ તસ દુજ્ઞે દાતાર. ૫૪  
 હંસઈ માનસરોવર લહિઉં, ન ગમઈ ખીજે ચાનકિં રહિઉં;  
 નામે પાંચો ચંદન ઝાડ, તો તસ ન ગમઈ ઉંચા તાડ. ૫૫  
 તિમ એ જગમાં વ્યાકર્ણુ હેમ, દીઠઈ ઉપજઈ પંડિત પ્રેમ;  
 હેમ તણી વાંણી જગિ સાર, અદાર દેસ દુક વિસ્તાર. ૫૬  
 હેમ હેમ જપઈ જગિ રનાંમ, સિદ્ધરાય બોલમ ગુણુ આમ;  
 હેમ રાય અલગા નહીં અંસ, જેલવી પ્રીતિ અછમ નખમંસ. ૫૭  
 હેમ વચન સુણિ તવ રાય, પાપ બીર જેસંગદે થાય;  
 આહેડો વાર્યો વાગરી, સાયર જલ મનમ તિહાં કરી. ૫૮  
 વરસઈ કોડી સોનમઆ માંન, સિદ્ધરાય કરઈ પુણ્યદાંન;  
 અકર મુંકીઉ મીણુલ નામિ, બહુત્તરિલાખ હેમબહુલડિગાંમિ. ૫૯  
 અકર નવાંતો જે કર થાય, એક સો ઉચેનું હણ્યાનું પાપ;  
 અકર ઉતારઈ તે નર ધન્ય, કોડિ ગાય છોડ્યાનું પુણ્ય. ૬૦  
 અસ્યા અકર મુંક્યા બહુરાય, હેમાચાર્ય તણુધં પસાય;  
 નૃપ સન્મુખ હુઓ જવસાર, હેમસૂરિ તવ કર્યો વિહાર. ૬૧

ફૂલો.

વિહાર કરતો મુનિ તરધ, તારધ નરની કોડિ,  
 ચિર રહઈતાં કીરતિ ઘટધં, સંયમ લાગઈ ખોડિ. ૬૨

## ચરિત્ર.

સુપુરુષ સોપારી નધં પાન, રહ્ય વરહાથી નધં વિગ્નાન;  
વલી કેવડો જગિ વિખ્યાત, દ્વરિ ગયાં શોભધં એ સાત. ૬૩

## ફહા.

તેણુધં કારણિં મુનિવરં વડો, હેમાચારજ નેહ;  
મંહિ મંડલિ વિચરધં સદા, પુરજન તારધં તેહ. ૬૪  
સિંધ સોરઠ નધં માલવો, દક્ષણ વાગડ દેસ;  
હેમ સરિ તિહાં વિચરીઆ, ભવિજન દિધ ઉપદેશ. ૬૫  
એણુધ અવસરિ એક દેવતા, આવી કરધ મધ્ય રાતિ;  
અવર દેસ તુહો પરીહરિ, હેમ રહો ગુજરાતિ. ૬૬  
તુહનધં લાભ રિહાં ધણો, જુઝધં બહુ નરનારિ;  
સુર વચને ગુર આવીઆ, પાટણુ નગર મઝારિ. ૬૭  
જેસંગ જધ પાએ નમ્યો, પુરજન હુઓ ઉછામ;  
હેમ સરિ પાટણિ રહ્યા, ઉત્સવ અધિકો થાય. ૬૮  
સિદ્ધરાય હરખ્યો ધણું, ધન્ય મુઝ ચક્રલક : વંસ;  
જેણુધ કુલિ ગુર હેમજ હવો, જસો સરોવર હંસ. ૬૯  
વંસ વડો ચક્રલક તણો, ખીમદેવ મહારાજ;  
દોષ પુત્ર તેહનધં હવો, કણું અનધં ખીમરાજ. ૭૦  
કણું તણો જેસંગ હવો, ખીમરાજ સુત સાર;  
દેવ પ્રાણાદન પુત્ર ભસો, બુદ્ધિ તણો મંડાર. ૭૧



હાલ.

એણીપરિં રાજ કરંત દેશી-રાગ-ઝાડી.

તેહનો તિહુયણ પાલરે. ત્રિસુત	તેહનધં;	
દોધ સુતા શીલધં બલીએ—		૭૨
જ્યેઠો કુંભરનિરંદરે, બીજો	મહીપાલ;	
કીર્તિપાલ ત્રિજો સહીએ—		૭૩
પ્રેમલદેવી ઘેયરે, જોસંગ	સેનાણી;	
કૃષ્ણદેવ નધં તે વરીએ—		૭૪
દેવલદેવી જોહરે, નગરી	કાબેરી,	
પૂરથુરાય નધં તે વરીએ—		૭૫
ત્રય બધવ બિ બહુન્યરે, દેવી	કાસ્મેરી;	
પંચ ખાંડુ જનમીઆરે—		૭૬
એક દિન કુંભર નિરંદરે. અશ્વર્ધ તે ચઢયો,		
રાજ સંભામાં આવીઓ એ—		૭૭
દીઠો હેમ સૂરીદરે, હઠડઠ	હરખીઓ;	
પ્રેમ કરી ગુરૂ નિરખીઓએ—		૭૮
ધન્ય જૈન મુર્છીદરે, સમતા રસ	બર્યો;	
મુમતિ ગુપ્તિ ઋષિ પાલતોએ—		૭૯
દેખી હેમ સૂરીદરે, રાજ	રંજીઓ,	
મયો ખેસાલધં વાંદવાએ—		૮૦
બાઠો બિ કર જોડીરે, સંચુતો	દેસના;	
મિત્ત ચઢકયો અર્પિયણુંએ—		૮૧

વલતું	કુંભરનિરંદરે,	પૂછઈ	સાધુ	નઈ,	
કવણુ	ગુણે	નર	શાલીએએ—		૮૨
હેમ	કહઈ	સુણો	રાયરે,	નર	નઈ સત્વગુણ;
પરદાર	સંગ	નવિ	કરઈએ—		૮૩
તારામાંહિં	જીમ	અંકરે,	લગ્નિધ	ગૌતમ,	
અભયકુમર	પુદિધ	વડોએ—			૮૪
મંત્ર	માહિં	નવકારરે,	ઝડઈ	શાલીભદ્ર;	
ઈદ્ર	વડો	સુરમાં	વલીએ—		૮૫
ભૂપતિમાં	જીમ	રામરે,	સીતા	સતીયમાં;	
પંખીમાં	જીમ	હંસલોએ—			૮૬
ગઢમાં	લંકા	કોટરે,	ગુણમાં	સત્વ	ગુણ;
હેમ	કહઈ	૮૫	જાણીધએ—		૮૭
બીજો	ગુણ	નવિ	હોયરે,	તે	એણિનવિ અડઈ;
સત્વગુણે	નર	શાલીએએ—			૮૮
જેમ	એકલડો	સીંહરે,	ન	સહઈ	રનાગનઈ;
સત્વ	ગુણઈ	વનમાં	ફિરઈરે—		૮૯
જીમ	એકલડો	સુરરે,	ટાલઈ	તિમીરનઈ;	
ગગનિ	મંડલ	કરઈ	ઉજલુરે—		૯૦
મોટા	પર્વત	પોહરે,	વજ્ર	તે	નાંનકું;
વસ્ત્રયં	કુંગર	ચૂરતોએ—			૯૧

## કવિત.

ધણા મ જણી કામિની, સીંહણી સીંહ એકજ જાઈ;  
આવઈ નહીં કો દૂકડો, પસુ, નર, નાગ, પદાર્થ.

હુંડણિ જામ લાખ, તોહઈ પરસેન ન ઠેલઈ;  
 જે વનમાં એક સીંહ. તિહાં કા પાય ન મેલહઈ.  
 તે માટઈ કહું કામિની, સત્વ સહીત જણિ એક.  
 સહસ્રચું સાંહમો બિડમ, કરમ સો કામ અનેક. ૯૨

### હાલ-પાછલી.

સત્વ હિણા નર જેહરે, લેખઈ નવિ ગુણ; ૯૩  
 જો ગુણ ખીજ અતિ ધણા એ—  
 કાયા વિન જામ હંસરે, તરચર ફલ વિના;  
 વારિ વિના જામ જાનહવીએ— ૯૪  
 વર વિહુણી જામ જાનરે, વેણા તુલ્ય વિના;  
 પુરુષાતન વિણુ નર કિસ્યોએ— ૯૫  
 ચંદ્ર વિહુણી રાતિરે, હસ્તી વિણુ દંતી;  
 યોગ વિના યોગી જસ્યોએ— ૯૬  
 હુંણુ વિના જામ અન્નરે, ૧૮૫ સેન વિના;  
 કાજલ વિણુ જામ આંખડી એ— ૯૭  
 દેવલ દેવ વિનાયરે, ગુણુ વિણુ ગચ્છ જસ્યો;  
 અવરી ખીર વિના રજસીએ— ૯૮  
 તિમ સત્વ હીણો જેહરે, નર નવિ શાબીઈ;  
 કાજ ન સીઝઈ તેહથી એ— ૯૯

### ફણી.

સૂર સુભટ ભલ પંચ જણુ, કાયર સોં પંચાસ;  
 નિસત્વ લક્ષ લેખઈ નહી, સૂરો એકજ ખાસ. ૧૦૦

## ચરિત્ર.

કથા કહું તુલ્લ સૂરા તણી, મુંજીયો નર પંડિત જે ગુણી;  
 હસતીનાપુર પાંડવ વસઇ, યગ્ન કરેવા મન ઉલ્લસઈ. ૧  
 પ્રથમ અર્જુન બલીઓ જોહ, રાય યુધિષ્ઠિર તેડયો તેહ;  
 રે બંધવ તું થઇ પ્રસન્ન, આંણિ કુંભારં છઠાં સોવન્ન. ૨  
 બંધવ વચને હરખ્યો સહી, ચાલ્યો અર્જુન વેગઈ વહી;  
 સેતુબંધ રામેસર જીહાં, વેગઈ અર્જુન આબ્યો તિહાં. ૩  
 એણઈઅવસરિએક કૌતુગ થાય, અડક્યો રથ આઘો નવિ જાય;  
 ચિહુંદસિ અતુર નિહાલઈ યોધ, કાષ્ટ પાપાણુ ન દીસઇ રોધ. ૪  
 સૂક્ષ્મ નજરઈ જોયું જસેં, વારતાં તોઉ દીકઉ તસઇ;  
 ઉંદિર એક દોડો અનુકૂલ, તેહનઈ પૂછઇ તાંનુ મૂલ. ૫  
 હઠઈ વિચારઇ અર્જુન વીર, સત્તા તરી જે સાયર નીર;  
 તે મહિમા નવિ પાંજીપાહાણુ, સોય શક્તિ નૃપરામ સુભાણુ. ૬  
 સોય દ્રષ્ટાંત મિલ્યો તે ખરૂં, નવિ રંધઈ તાંનુ ઉંદરો;  
 દેવ, દાનવ, યક્ષ, યોધા જોહ, પ્રતિગ થઇ બોલ્યો તેહ. ૭  
 ઉંદિર ટલી હુઓ હનુમંત, મધુર વચને બોલ્યો ગુણવંત;  
 રે અર્જુન તું જઈ કિંહાં, નૃપ રામઈ મુઝ મુક્યો રંધિહાં. ૮  
 જોણઈ રામિં માર્યો રાવણો, લોહ સંગ્રામ હવો અતિધણો;  
 તેણઈ રામિં છઠાં બાંધીપાજ, અવર પુરૂષ રંધિહાં જનું તાજ. ૯  
 વેગઈ બોલ્યો અર્જુન ધીર, સાંભલિરે તું હનુમંત વીર;  
 મઈજનવું સકહી એણઇ પંથિ, સોવન લેવું સહી એકાંતિ. ૧૦  
 તઇં પણિ સેવ્યો કાકુર રાય, તો ક્રિમ જડેસ યગ્નહકાંમ;  
 પુણ્ય કાજ તુલો પણિ કરો, ક્રોધ કાંલી દૂરિ પરિહરો. ૧૧

પદમપુદ્ગલુધંકહિઉં છધએમ<sup>૧</sup> કરધ કરાવધ અનુમોદધ<sup>૨</sup>જેમ;  
 સાહાય દિધ તસ સરિખું પુણ્ય, કૃષ્ણુધં મુખિં ષસંણિઉં કાંનિ. ૧૨  
 તવ બોલ્યો કપિ કેરો નાથ, સાંભલિ અનુન પાંડવ બ્રાત;  
 જો તાહરે કંચનસું કાજ, બીજી વાટધં જા માહારાજ. ૧૩  
 અનુન કહધં સણિ પવન પુત્ર, હવધ કહું તુઝ છેલો ઉત્ર;  
 ષસંધંહાંમવું સુણિ કપિરાજ, કહધતો બાંધું બીજી પાજ. ૧૪  
 ઉડીઓ અનુન સુભટ સુમણ, પખીજ કરધં બહુ મુકે બાણ;  
 પરિખ્યા કરણિ, તિહાં હનુભૂપ, સાત તાડ તિહાં કરધ સરપ. ૧૫  
 પાજ ઉપરિ પડોઉ ઉછલી, બાંણ પાજ વાંકી નવિવલી;  
 સકલ કલા સત્વ દીકું જસધં, કરજોડી હનુ બોલ્યો તસધં. ૧૬  
 સ્વામી તિહાદધં કનકધં કાંમ, કવણુ કાર્ય કરધ સંગ્રામ;  
 ક્ષિધંસોનું તુઝ આપું જભરી, મધં સત્વ જોવા પરિખ્યા કરી. ૧૭  
 કંચન લેધ પાછો વલ્યો, આવી રાય યુધિષ્ઠિર મલ્યો;  
 સોવન દીધું બધેવ હાથિ, સુભટ પ્રસંસધં તે બહુભાતિ. ૧૮  
 ધીર્યવંતના સહુ ગુણ ગાય, એકલધં સત્વધં કાંમ ન થાય;  
 વાધ સીંધ ગજ બલીઆ બહુ, પશુઆં નાંમ ધરાવધં સહુ. ૧૯  
 એકધં પધડધ રથ નવિ ફિરંધ, એક કરિં બાટી નવિ કરધ;  
 એકહાથિ મિમ ઉલ્લુવું થાય, એક પગધં કિમ આલ્યો જાય. ૨૦  
 જો નરનારી મિલધં સુસંગિ, તો સુત સુદર ઉપજધ અંગિ;  
 તિથુ સત્વશુષુ પરદારા શીલ, જહાં જાય તિહાં પામધ લીલ. ૨૧

ફહા.

પરનારી નર જે તજધ, તસ ધરિ જય જયકાર,

પરદારા સંગ જે કરધ, તે જનર થયા ખુબ્યાર. ૨૨

૧ એહ. ૨ તેહ. ૩ મહેં સુણ્યું એમ. ૪ મેં. ૫ પાજ કરધ. ૬ વણ્યું. ૭ તો સુત ઉપજો સુદર. ૮ હુઆ. ૯ પચેતે નર.

## હાલ.

## આખ્યાનની. રાગ રામગિરિ.

પરદારાસું પ્રીતિ કરતાં,	કંઠ	છેદન	થાય,	
રોર નરગધં તે પડધં,	ધમ	૧શાસ્ત્ર ઓલધ	ન્યાય.	૨૩
આગધ તો અહિલ્યા સંધાતિ,	ધંદ્રિ	પામ્યો	મોહ;	
સહસ ભગ પોતધં હવો,	અસુચી	વહીધં	મોખ.	૨૪
અમર ગુરની અંગનારે,	જઈ	૨હરિ લાવ્યો	ચંદ;	
દિન દિન કલા તે ખિણુ પામ્યો,	હવઉ	પોતધં	મંદ.	૨૫
રવિધરણી કહધં રોહિણી,	કુણુ	દ્વખ છધ મનમાંહિ;		
તુઝ પીઉ અમૃત શ્રાવીઓ,	તું	દુખ્ખલ	કાંચ.	૨૬
રોહણી કહધં રવિ ધરણી, સુંણો,	મુઝ	પીઉ કલંકી	હોય;	
એક દિવસ સાજો માસમાં,	તેણુધ	કારણુ દુખ્ખલિ	જોય;	૨૭
રાંમ ધરણી સાધવી,	દસકંધર	લાવ્યો	પાસ;	
સર્વ સેના કુટુંબ સાથિં,	નેહિ	પામ્યો	નાસ.	૨૮
સતી શિરોમણિ દુપદી,	કૈચકંધ	કાધું	જોર;	
સો બ્રાત અગનિ બાલીઆ,	પામીઆ	વેદન	ઘોર.	૨૯
નૃપ મણિરથની મતિ ગધ,	જેણુધં	કર્ચું પાતિગ	કાંમ;	
સ્ત્રી કાણ બંધવ મારીઓ,	તેણુધ	વંસ કાધો	સાંમ.	૩૦
ચંડ પ્રધોતન ચૂકીઓ,	સહુ	મૂઠમાંહિ	મોટ;	
મૃગાવતી નધ કારણિં,	જેણુધં	ચણુઓ	કોટ.	૩૧
ષટ થોધ રમતા વનિ ગયા,	પરદાર	કાધી	પ્રીતિ.	
અનુનધ આવી તે હણ્યા;	સો	નરગ પાંખ્યા	નીડી.	૩૨

૨ ધમ શાસ્ત્રે ઓલાય. ૨ જધ લાવ્યો હરિચંદ.

## ફૂલો.

છઈ પુરૂપ નરગઈ ગયા,	લાગુ	પરતગિ	પાપ;	
તેણુઈ કારણિ પરત્ની તજો,	વાર	આતમ	આજ.	૩૩
કાચઈ તાંતણે ગાંઠડી,	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહઈ નર આપડા,	સીદ	વિડંબઈ	દેહ.	૩૪
કાચઈ કુંભઈ વારિ જીમ.	તિમ	પરનારી	નેહ;	
સહયુર કહઈ નર આપડા,	સીદ	વિડંબઈ	દેહ.	૩૫
તડકઈ છાછઉ તાડનો,	તિમ	પરનારી	નેહ.	
સહયુર કહઈ નર આપડા,	સીદ	વિડંબઈ	દેહ;	૩૬
તરસ્યાં પાણી ખાર જલ,	સું	સુખ	પાંખઈ	દેહ;
ઋષભ કહે નર ચેતજો,	ત્યજ	પરનારી	નેહ.	૩૭

## કુનીઆ.

પરનારીસું જીઉકે ચિન્ત ન લાઇછ;  
 જો ચિન્ત લાણુ હોઈ તો નચિન્ત ન જાઇછ;  
 જો નિત જાણુ હોઈ તો નિંદન સોઇછ;  
 કુનિહાહા બાઇ, કબ્હી પડિછ પાસિતો;  
 મસ્તગ ખોહીછ.

૩૮

ઋષભ કહીઈ નવિ કાજઈ,	પરનારીસું	નેહ;	
મુંજ સરીખો રાજયો,	બહુ દુઃખ	પારખો	તેહ. ૩૯
રંભ જસી ધરી અંગના,	૨કરઈ	હાવસુભાવ;	
વૃહઈ પરત્ની પેખતો,	નીચો	જગતિ	સભાવ. ૪૦
શીતલચુંબુ નવિ શશિ તજઈ,	ઉખ્તતા	ન છડે	ભાણુ;
કવિ કહઈ પિ સાચિ જસઈ,	એક	પરગતિ	નઈ પ્રાણુ. ૪૧

૧ કાંઇ. ૨ કરતિલ. ૩ જીવ.

## કવિત્વ.

સ્વાંન કરધ લધુનીતિ, પાય પશ્ચિ ઉચો એકહ,  
 વસ્ત્ર ન બીજધં કેણિ, સોય મણિ પ્રકૃતિ વિશેષધ,  
 માખી હાથ ધસંત ઉંટ મુખ ઉચું રાખધ,  
 છંડી નાગરવેલી, કંટક બાઉલડો બખધ,  
 સુધ ચાટધ આંગુલી, કાગ વિટાલધ કુંભ નધં,  
 મુનિ હેમ કહધરે ગુણીયણો, શીખ ન લાગધ સહધ જનધં. ૪૨

## ફહી.

૧ શીખ તણુધં સહજ જનહી, જીમ મલ ચરતિ ગુણ્ય;  
 અંબા મધ્ય રહધં ગોટલી, તુહધ કથા ન જાય. ૪૩  
 તિમ નીચા નર નધ વલી, દીજધ બહું ઉપદેશ;  
 પરસ્ત્રીથી રનવિ વેગલો, છંડધ નહીં લવલેશ. ૪૪  
 પરદારા જસ વલ્લહી, તે સુખ સેજજ ન હોય;  
 પરનારીથી વેગલા, તસ ધરિ લિલા હોય. ૪૫

## ચઉપધ.

કલિ કાલિં સોની સંગ્રામ, શીલધં અંબ ફલ્યો અભિરાંમ;  
 માગ્યો મેહ વૂહો અતિગણો, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૬  
 સતી સુભદ્રાની સુંણો વાત, જહનો જગિ જણેં અવદાત;  
 રૂપ ચાલણિ તાંતણે તોલી, છંડી નીર ઉધાડી રૂપોલી. ૪૭  
 નારદ વેઢી લગાવધ ધણી, એ પરતગિ છધ આતમતણી;  
 તોહધં મોક્ષ ગયા તસ ગુણોં, જોયો મહિમા શીઅલજ તણો. ૪૮

૧ સેહિજતણુધં સીખજ નહીં. ૨ નહીં. ૩ કાદૂ.



શીલધ રહી અંજના સુંદરી, તો વનદેવધં રક્ષા કરી;  
 સીલ તણું સંકટ તસ ટલ્યું, શિલ શિરોમણિ તે રંગેગધ ફલ્યું. ૪૯  
 કલાવતીનું સીઅલજ જોધ, ભુજધં પાંખી જગિ રંગેધ;  
 નદીપૂર તે પાણું વલ્યું, શીલ શિરોમણી પ્રગટ ફલ્યું. ૫૦  
 રામઅંદ્ર ધરિ સિતા જોધ, અગનિ કુંડમાં પછડી તેધ;  
 વિશ્વાનર દિટી જલ થયું, જનક સુતાનું નામજ રહ્યું. ૫૧  
 વંકજૂલ વનિ મોટો ચોર, વત ચલ્યું તેણું લીધું ધોર;  
 કારણપણુધં તેણુધં રાખ્યું શીલ, રાજ ઋદ્ધિ બહુ પાંખ્યો લીલ. ૫૨  
 શેઠ સુદર્શણુ શીલધં રહ્યો, સૂલી દિટો સિંધાસણુ થયો;  
 કહીઆર નવિ શીલધં ચલ્યો, રાજ રદ્ધિ તેણુધં પુણ્યધં મિલ્યો. ૫૩  
 અસ્થાંવચન ટગર હેમધં કલા, કુંભરનિરંદં તે સદલાં;  
 હઠી બંધ કરજોડી કરી, પરદારાની અગડજ કરી. ૫૪

### ફહી.

પરનારી તેણુધં પરિહરી, છખીઆ ગુરના પાય;  
 અતિ આણુદિધં હઠીઓ, નૃપ નિજ જનગરધં જાય. ૫૫

### હાલ

#### ઇસ નગરીકા વણુભારે-એ કેસી-રામ કેદારો.

એણુધં અવસરિ જસંગરાય, નૃપ હમડધં ચિંતા ચાય;  
 રતિ દિવસ તે દોહલધં જાય, નૃપ કરતો કોડિ ઉપાય. ૫૬  
 નૃપ પુત્ર વિના બહુ ઝૂરધં, ભટકધં બાજધં અણુસૂરધં;  
 હોધં પુત્ર પુણ્યધં રતેઅ, નવિ લહીધં ઐય અધૂરધં. ૫૭

૧ પ્રગટ. ૨ દોષ. ૩ મુનિ. ૪ મંદિર. ૫ દિન રાતિ  
 ઘેહિલધં. ૬ અંકુરધં.

જો કનક તણો આવાસ, માંહિ રત્ન તણા થંબ ખાસ;  
 પશ્ચિ પુત્ર નહી એક સારો, તુહધ તે ધર ઝુપ વિચારો. ૫૮  
 ધરિ અંધવ બહધની સાર, અતિ પોઢો બહુ પરિવાર;  
 એક પુત્ર ન સારો લહીધં, તેહનધં સદા એકલડો કહીધં. ૫૯  
 ખરાં દીપ રત્ન અળૂઆલું, ધરિ દીવા કોડિ નિહાલું;  
 તુહધં પશ્ચિ ધરિ અધારં, બાલિક નહી એક સાં. ૬૦  
 ધરિ રત્ન કનક મણિ મોતી, બહુ લક્ષ્મી લીલા સહોતી;  
 તોહધં પશ્ચિ નિરધન નાંમ, ધરિ પુત્ર વિના સ્થા દાંમ. ૬૧  
 ધંમ ચિંતધં મનિ મહારાજ, વિષુ પુત્ર કિસ્યું મુઝ રાજ;  
 હવધં લોપી મનથી લાજ, આવી બધંડા બ્યાહાં હેમરાજ. ૬૨  
 તપ પૂછધ ગુરને તહીય, માહરધં પુત્ર અછધ કધે નહીય;  
 મુઝ રાજધણી કુંણ થાસ્યધં, ગુર બોલ્યા મન ઉલ્હાસધં. ૬૩  
 ગૂર સમરી અંબા દેવી, તે તો આવી પાય નમેવી,  
 ગુર પૂછી વાત કહેવી, વલી અંબા ગુર પદ સેવી. ૬૪  
 ગુર હધડા માંહિ સુરંગ, તવ તેડયો તપ જેસંગ;  
 તાહરધં પુત્ર નહી મહારાજ, હેસ્યે કુમરનિરંદહ રાજ. ૬૫  
 હુઓ સબલો મનિ વિખવાદ, રાધં વલતો ન કાઢયો સાદ;  
 ધરિ આબ્યો જેસંગરાય, તેડયા પડિત બહુ તસ ઠાય. ૬૬  
 કહો પડિત હોસ્યે પુત્ર, કિમ રહધસ્યે મુઝ ધરિ સત્ર;  
 વેગધં આપો મુઝનધં ઉત્ર, મમ બોલયો કાંધં ઉત્સત્ર. ૬૭  
 બોલ્યા જોતિપી કરીધં વિચાર, તાહરધં પુત્ર નહી નિરધાર;  
 રાજ હેસ્યધં કુમરનિરંદ, મમ કોંપીસ તું નરધં. ૬૮

નૃપ અતિ શોકાતૂર જાણી, એક પુરોહિત બેઠ્યો વાંણી;  
 સ્વામી કહણુ આ મહારંકીજઈ ગંગાથી જલ આંણી જઈ. ૬૯  
 પગિ અણુહાંણું નઈ પાલાં, લેઈ ગંગા જલ સુકુમાલા;  
 જઈ સોમેશ્વર નઈ પૂજે, નવિ દીસઈ ઉપાય દૂજે. ૭૦  
 અરથી સાંસાં ન કરઈ કામ, જલ પાજ અંધાવઈ રામ;  
 નાચ્યો ધધિર મુકિ માંમ, અરથી જેસંગ ચાલ્યો તામ. ૭૧  
 આબ્યો સોમેશ્વર જીહાં ધસ, પૂજી રાય નમાવઈ સીસ,  
 આપો પુત્ર ભક્ષો તજી રીસ, મમ જૂઠું લિખ્યું જગદીસ. ૭૨  
 પટ્ટ મહીના પૂજઈ જગદીસ, પછે અંતિ બોલ્યા ધસ,  
 રાજસું પડિઓ ભત્રિં સહી, પુત્ર નહીં તુઝ કર્મઈ. ૭૩  
 વહી શબ્દ કહું તુઝ આજ, લેસે કુંભરનિરંદહ રાજ,  
 એણે વચને રાજ રડો. તું ધસ થઈ સું બધો. ૭૪

### કવિત્વ.

વિગતઈ ભૂલ્યો વિશ્વંભર, લંક ન દીધું નારી,  
 લંક આપ્યો સીહનઈ. વસઈ વગડઈ મંસ આહારી,  
 ન ફલી નાગરવેલી, ફલ તાડને દીધાં,  
 નયન તુછસુ નારી, લોચન મૃગનઈ દીધાં,  
 સ્વરૂ ન દિધો શુક વચન, કંઠ કોકિલા કીધું તુઝ;  
 નૃપ જેસંગ એણીપર ઉચરઈ, હામિં હામિં ભૂલ્યો ચતુર્ભુજ. ૭૫  
 ચતુર્ભુજ (તુ) અતિ ચૂકીઓ, રંગ અતિ ગુન્ન દીધું;  
 અખલ ચિહર ધજલા, કેવડઈ કાંટો કીધો.  
 આપુ (તે) અંધ પાંગલા, ભૂપતિ અમરાં થોડો;  
 જાસ રંજઈ અસવાર, તાસ લેઈ કીધો ઘોડો.  
 સૂપ દીધઈ ઈંદ્ર વારણાં, તો ઉદરઈ કડૂઉ કાંકરિઉં;  
 કહઈ જેસંગ વિસંભરાં, (તે) ગુણવંતાં ગુણુ હર્યો. ૭૬

વિસંભરા વેયાં નહીં, તો અંતર એવકુ કીધું;  
 પ્રેમલ બહુલાં પુષ્પ, તાસ તો ફલહ ન દીધું.  
 ફલઈ અંબઈકદા, સદા ફલેં નાલીઅરી;  
 કોહલામાં કલીયો નહિ, ગોટલઈ ગુંથીજ ફેરી.  
 કનક દીધું કૃપણાં, દાતા દુબલ સરજીય.  
 તૃપ્તજેસંગ એણીપરિઉચરઈ, તાહરી લીલા કુંજુ લહઈ. ૭૭  
 સોવન ન કીધું સુગંધ, વાસના એકજફલ આપી;  
 અવર વૃક્ષ જીવઈ ધણું, કેલિ તો નાંખે કાપી.  
 હરિ વલ્લભ જે ભક્ત, રસના એક તસ આલી;  
 શેષનામ જે સાપ, તાસ મુખિ સહસ લેઈ ધાલી.  
 મૂરખ દીધી સુંદરી, ચતુર ધરિ સંખની સારથ સહી;  
 નિરધનકું બહુ બાલ, જેસંગ ધરિ એકધ નહી. ૭૮

### ઢાલ પાછલી.

એણે વચને ધમ્મર લાજ્યો, દૂખ તૃપ્તો અંશ ન ભાંજ્યો;  
 લિખ્યું મધ નવિ લોપાય, વિણ અક્ષર દીધું ન જાય. ૭૯  
 હુઈ જેહનઈ જેહયું કર્મ, આપધ તેહને તેટલો ભ્રમ;  
 જગમાં એક સાચો ધર્મ, મૂર્ખ જન લાગો ભ્રમ. ૮૦  
 તુહો ધર્મ વિના કિમ પાંખો, જૂઝો નિરધન વિપ્ર સુદામો;  
 તેણે વિપ્રે દાંનજ દીધું, તેહતું ફલ પરતગિ લીધું. ૮૧  
 હરિ વિક્રમ સરિખા જેહ, કરમિં દૂખ પાખ્યાં તેહ;  
 દેવ, દાનવ નધ યક્ષરાય, પુણ્ય ખૂટતઈ દૂખીઆ થાય. ૮૨  
 જે સગર સરીખો રાય, સુત સાઈ હજાર કહઈવાય;  
 એક વેલા મરણજ થાય, કીધાં પાપ કર્મ નવિ જાય. ૮૩

## કવિત્વ.

કરમિં રાવણુ રાય, રાહ ધડ સખ ગમાયો,  
 ધિવર સરિખો દેવ, સોય બિલડી નચાયો,  
 કરમિં નલ હરિચંદ, ચંદ કલંકહ પાયો,  
 પાંડુ સત વનિ પેખિ, રાંમ ધરણિ હુઓ વિયોગ,  
 મુંજ મગાયો બીખ, ભોજ ભોગવધં ભોગ,  
 ઇંદ્ર અહિભ્યાઈ સુ રાચિયો, બ્રહ્મા ધ્યાનધં રચુકયો,  
 ઋષભ કહઈ રાય રંક, કર્મિ કો નવિ મુંકીયો, ૮૪

## હાલ પાછલી.

તુઝ નેસંગ કર્મ અસાર, તાહરઈ પુત્ર નહી નિરધાર;  
 ધણુ રખેદણો નૃપ આપ, સહી પૂર્વ ભવનું પાપ. ૮૫  
 અસ્યું રામ વિચારી આળ્યો, સહું પુરજન લોક વધાયો,  
 નૃપ મંદિરમાંહિ સિધાળ્યો, ધરનારી નાહ બોલાળ્યો. ૮૬  
 નૃપ રદન કરતો ભાખધં, રાજ પૂત્ર વિના કુંણુ રાખધં;  
 સુતતો મનવિ નેસંગ કર્મિ, અસી વાત કહી ઇસિ બ્રમિં. ૮૭  
 નૃપ વચનેં મૂરધં રાણી, સત પાખઈ ઋધિ મલાણી;  
 એક પુત્રી હુઈ જો કાણી, તેહજ તુલ કૂલ સૂપરાણી. ૮૮  
 કિસ્યું અંધલા કેરં ધાયું, કિસ્યું બહિરા પુરષનું ગાયું;  
 કિસ્યું હીંકુઆ કેરં પાયું, કિસ્યું વૃધ પુરષનું જાયું. ૮૯  
 કિસ્યું કુડી બદામનું નાંણું, કિસ્યું કૂકસા કેરં ખાણું;  
 કિસ્યું ગાડરનું દુઝાણું, કિસ્યું ભુંડણી કેરં જવિહાણું, ૯૦  
 તિમ પુત્રી જાઈ માહું, તુલધ વાંઝી કલંક નાહું;  
 તજ સંયમ મંદિર રહધણું, તિસું વાંઝીઅડાનું મહધણું. ૯૧

૧ મુઝવીઓ, ૨ ખેદ પામ્યો. ૩ નહિં. ૪ વ્યાણું.

## ફહી.

વાંઝિ પુકારઇ ચલિ ચઢી, હું કાં જનમી માય;  
 પુત્ર ન હોડાલ્યો પાલણુઈ, વહુઅ ન લાગી પાય. ૯૨  
 મંદિર મોટાં ધન ધણાં, હાથી લક્ષ પ્રેમાણુ,  
 જસ ધરિ બાલક નવિ રમઇ, તે ધરિ સદા મસાંણુ. ૯૩  
 મંદિર સુનાં બાલ વિણુ, સુતથી વંસ ફલાંતિ;  
 સુત હોણું ધર જેહનું, તે કુલ સહીજ ગલાંતિ. ૯૪

## કવિત.

દાંન વિલાંબઇ ગલઇ, ગલઇ સહઇ કાજ પ્રમાદિં;  
 મતિ વિના પડિત ગલઇ, ગલઇ મુખ લજ્જા વિવાદઈ;  
 લોભિંઈ ગુણુહ ગલઇ, ગલઇ પુણ્ય અસતિઈ દાતા;  
 પડિત મૂરખમાં ગલઇ, ગલઇ તપ માયા ચિતઇ,  
 સ્ત્રી સંગિં શિષ્યલજ ગલઇ, દૂરિ ગયા નેહજ ગલઇ;  
 કવિ ઋષભ કહધરે ગુણીઅણો, પુત્ર વિના તિમ કુલ ગલઇ. ૯૫

## દૂહી.

દીપક જીમ વલી તેલ વિણુ, સેન વિના જીમ રાય;  
 પુત્ર વિના ધરિ તે તરયો, ખીર વિના જીમ ગાય. ૯૬

## હાલ.

મુનિવર મારગિ ચલાંતાં—એ દેશી.

સ્નેહ વિહુણું સું રસણું, ગઠ વિહુણી પોલી;  
 પ્રેમ વિના જેમ પ્રીતડી, મન મલઈ અધેલી. ૯૭

પુત્ર વિના ધર તે તસ્યો,	જસ્યો	લૂખો	આસ;	
સુત વિષ્ણુ તેહવો જાણ્યો,	જેહવો	સંસારનો	વાસ.	૯૮
આલિંક વિષ્ણુ જીમ પારણું,	કાલ	વિહુણો	મેહ;	
સંપતિ વિષ્ણુ જીમ પાહુણો,	ગય	ચોવન	નેહ.	૯૯
ચોગ વિના ચોગી જસ્યો,	મન	વિહુણું	ધ્યાન;	
ચુર વિષ્ણુ ગચ્છન શોભીધ,	વર	વિહુણી	જાન.	૧૦૦
દાતા વિષ્ણુ જીમ યાચકા,	પ્રાણ	વિહુણી	દેહ;	
પુત્ર વિના ધર તે તસ્યો,	ભાખઈ	જેસંગ	એહ.	૧
ફલ વિહુણો તરૂંચર જસ્યો,	ચંદ્ર	વિહુણી	રાતિ;	
ચુથ વિષ્ણુ નામ ન શોભીઈ,	પોત	વિહુણી	ભાતિ.	૨
હુંજુ વિહુણી રસવંતી,	ધન	વિહુણું	હાટ;	
ગયવર દંત વિના જસ્યો,	સૂત્ર	વિહુણો	પાટ.	૩
કાજલ વિષ્ણુ આંખો જસી,	પરિમલ	વિહુણા	પુલ;	
ગતિ વિષ્ણુ હયવર નહીં ભલો,	તે નવિ	પાંમધ	મૂલ.	૪
પુરુષાત્તન વિષ્ણુ નર કિસ્યો,	વેદ	હીણો	ખંભ;	
દેવલ દેવ વિના કિસ્યો,	વિષ્ણુ	શીલઈ	રંભ.	૫
પંખ વિના પંખી જસ્યો,	સરોવર	વિષ્ણુ	હંસ;	
પુત્ર વિના તે કુલ તસ્યો,	નવિ	શોભઈ	વંસ.	૬

## ૬૬૧.

વંસ ન શોભઈ સુત વિના,	સુત	વિષ્ણુ સ્યો	પરિવાર;	
નૃપ જેસંગ ધરિ નારિસું,	કરતો	કાઠી	વિચાર.	૭
ચોગી જંગમ જે ગૂણી,	પંડિત	૧જે	પ્રધાન;	
એક પુત્ર જો મુઝ દિઈ,	આપું	સકલ	નિધાન.	૮

શૈવ સંન્યાસી આંબણા, મંત્ર તંત્ર ના જાણુ;  
 એક પુત્ર જો મુઝ દિઈ, આપું રાજસહાંણુ. ૮  
 કોડિ ઉપાય તપ કરમ, પણિ નો હુધ એક બાલ;  
 તાંમ વિચાર વાંકો કરઈ, કુંભતિ બજઈ બૂપાલ. ૧૦  
 અઠોતરસો યુદ્ધિ વસઈ, રાવણુ તણઈ કપાલ;  
 એકઈ યુદ્ધિ ન ઉકલી, ૧તેહનમ શીટણુ કાલ. ૧૧  
 ભણ્યો ગુણ્યો જોસંગદે, ઉઘો કરમ વિચાર;  
 મારું કુંભરનિરંદનઈ, જીમ સૂત દિધ મહારાજ. ૧૨

### ચઉપધ

સ્વારથ ભૂત પાપી સંસાર, લોભીઈ પાતિગ કરઈ અપાર;  
 લોભઈ ભરત આહુબલિ બિડઈ, લોભિં કંસ પિતાનઈ નડઈ. ૧૨  
 કનકકેતુ મારઈ નિજ પુત્ર, જાણ્યું લેસ્યે મુઝ ધરસૂત;  
 લોભ લગઈ સુરપુરી કુમાર, રહણ્યો પિતા તેણે નિરધાર. ૧૪  
 કોણી રાજા લોભી થયો, પિતા હણી નમ ડેનરગિ ગયો;  
 સૂભૂમરાય ચઢી નર જોહ, અતિ લોભઈ દૂખ પાંખ્યો તેહ; ૧૫  
 સ્વારથ ભૂત દીસમ જગસૂત, કાંમે ચુલણી મારઈ પુત્ર;  
 કાંમિંધ લોક હુધ વલી અંધ, ભૂપતિ મરાવઈ કુંભરનિરંદ. ૧૬  
 કિમ પોયણિ ઉંઘઈ પાપાણિ, કિમ સુપુરુષ વંછમ પરહાંણિ;  
 કિમ સોનમવલી લાગઈ સાંમિં, કિમ રહમ મુનિવર એકઈ કાંમિં. ૧૭  
 કિમ અમૃત થાય વિષ રૂપ, કિમ દેખતો કંપાવઈ કૂપ;  
 કિમ અવધૂત વંછમ મનિ લીલ, થૂલિભદ્ર કિમ છંડઈ શીલ. ૧૮



મણિધરનઈ માથઈ મણી જેહ, શારંગ નાભિ કરતુરી જેહ;  
 નામદત વાધણી વનિ થાય, જીવતાં દોહી કિમ જાય. ૧૯  
 કિમ પૃથ્વી હાલઈ જગિ મેર, કિમ રહિનકરથી હુધ અધેર;  
 ધણો ઉપાય જેસંગદે કરઈ, કુમારપાલ રકિમ માર્યો મરઈ. ૨૦  
 જેસંગ કોપ કરઇ અદ્ભુત, બહુ તેડયા પોતાના દૂત;  
 જાઓ વેગઈ વીટા દધથલી, કુમારપાલકુલ નાંખો દલી. ૨૧  
 ધાયા સ્થર સુભટ મહાખલિ, વેગઈ જમ વીટી દધથલી;  
 માર્યો રાજા તિહુયણપાલ, કુમારપાલ નાઠો સમકાલિ. ૨૨  
 નહાઠો આઝો પાટણુમાંહિ, ખખર ખોજ લહી નૃપ તિહાં;  
 બહુ કોપ્યો જેસંગ નરનાથ, કારણુ વિના નૃપ કરતો ધાત. ૨૩

## ગાહા.

તંનત્થી ધરં, તંનત્થી દેવલં; રાયલં પિતં નત્થી;  
 જેણે અકારણિ કુવિયા, ખલા દોતિનિન હુંતિ. ૨૪

## ફહા.

કારણુ વિના કોપઈ અસંખ્ય, કારણુ કોપ સંખ્યાય;  
 કારણુ પડીછ કોપ નહિ, તે ઠવિરલા ઋષિરાય ૨૫  
 કારણુ વિના કોપે સહિ, હુઓ અસંખ્યા પાંતિ;  
 તો દુઃખ મનમાં સું કરે, કાદુ મનની બ્રાંતિ. ૨૬

## અઉપધ.

મનની બ્રાંતિ કાઢીઈ સુખ લહુ, હવડાં હું સહી જાનું રહું;  
 શાસ્ત્રિં બોલ કલા છધ જેહ, સહી સંભારઈ રાજા તેહ. ૨૭

ચતુર હુમ તે ધરં વિવેક, ફૂલ અરથઈ નર છડે દેસ;  
 ગાંમ કાળં ફૂલ તણ અભિરાંમ, દેસ કાળં તણમ સહી ગાંમ. ૨૮  
 આતમ કાળં છાંડી જઈ દેસ, ઉમા નવિ રહીઈ લવસેસ;  
 અસ્થું વિમાસી ફૂંમરનિરંદ, ચાલ્યો હમડી ધરી આણુંદ. ૨૯  
 કૃષ્ણ દેવ બનેવી જીહાં, આવી ફૂંમરનિરંદહ તિહાં;  
 ભેરી શીસ નમાવી રહ્યો, વલી તૃતાંત માંડી નઈ કહ્યો. ૩૦  
 કૃષ્ણ કહઈ સુણિ ફૂંમરનિરંદ, સરીખાં દિન નહિ તારા, ચંદ્ર;  
 સરીખા વેલા સરીખું કાલ, સરીખા વાસર નહિ બૂપાલ. ૩૧  
 સુર, નર, નારી, અરિહા, ઇસ, તેહનઈ સરીખિ નહિઅ જગીસ;  
 વાસુદેવ, બલદેવા જોડિ, કાલીઈ ચઢી પાંખ્યા ખોડિ. ૩૨  
 એક દિન રાજ કરઈ તૃપરાંમ, એક દિન છંડઇ તે પુર ગામ;  
 એક દિન રાવણુ સખત જગીસ, એકદિન ભૂમિ લુકઇ તસ સીસ. ૩૩  
 એક દિન પાંડવ રંગી રમઈ, એક દિન તે નર વનમાં ભમઈ;  
 એક દિન રંગિ રમઈ ભરથરી, એક દિન ચાલ્યો સહુ પરિહરી. ૩૪  
 જે તૃપમુંજ દિઈ બહુ સીખ, એક દિન તેણુમ માગી ભીખ;  
 હરિચંદ સરિખો સાહસ ધીર, એક દિન વહઇ કુંબધરિ નીર. ૩૫  
 જે શ્રેણિક જગિબલીઓ હુંઓ, એક દિન તે કઠ પંજરિ મૂઓ;  
 જે વિક્રમ જગમાં વિખ્યાત, એક દિન છેલ્લા તસ પગ હાથ. ૩૬  
 એણુઈ દ્રષ્ટાંતઇ રસમજ્યો રાય, સરિખા દિન ન કોઈના જાય;  
 આજ લંપી બધસો એકઠાઈ, એક દિન તુઝ સરિ છત્ર ધરાય. ૩૭  
 કાલિં પુણ્ય પ્રગટ જમ થસ્યઈ, સકલ આપદા કેતહારી જસ્યઈ;  
 મ કરિસ ચિંતા ઈહાં રાય, નગર ભડું જે તાહરા પાય. ૩૮

શુભ થાનક જાણી નૃપ રહ્યો, રાય જેસંગદે તે પણિ લહિઓ;  
 છાનું હેર આળ્યું જસઈ, અવધૂત થઈ નૃપ નાકો તસઈ. ૩૯  
 આળ્યો નૃપ પુરપાટણ માંહિં, કુણુમેર પ્રાસાદહ જીહાં,  
 તિહાં ભરડાના ભેલો નૃપ થાય, કાન કેટલો જ્વશિમાં જાય. ૪૦  
 જાણુ હવું જેસંગદે જસઈ, ભરડા જીમવા તેડયા તસઈ;  
 આળ્યા રાવલ ગરદા બાલ, રાય કરઈ તિહાં પાય પખાલ. ૪૧  
 ધુઈ ચરણુ જૂઈ આકાર, ભરડા પગિ લખ્યણુ નહિ સાર;  
 કુમારપાલ પગિ આળ્યો હાથિ, મયગલ મછ લિખ્યા બહુભાતિ. ૪૨  
 સાયર સીહ તણો આકાર, ધજ તોરણુ નઈ ધનુષ અપાર;  
 સંખ ચક્ર નઈ ચરમહપાય, ચિતિ ચમક્યો જેસંગરાય. ૪૩  
 આળ્યો રાવત અતિ સાંકડે, વિષધર વાંકો ઘાલ્યો ઘડે;  
 મયગલ પડ્યો અજાડીમાંહિં, બલ પ્રાકમ ન રદીસઈ કિહાં. ૪૪  
 નૃપ જેસંગદે કરઈ વિજાંન, તેડયા મંત્રી નઈ પ્રધાંન;  
 આરે સુભટ સુરા થયો; આ ભરડાનઈ ઈહાં રૂંધયો. ૪૫  
 અસું કહી નૃપ કાંમીઈ જાય, ભોજન ભરડા કરઈ તસઠાય;  
 કુમારપાલ ચિતિ ચમક્યો તિહાં, બુદ્ધિં વિમાસઈ હઠડા માંહિં. ૪૬  
 સહી મુઝ ઉપરિ માંડયુ ફૂડ, જાણુતો હુઓ ઉઅતિ મૂઢ;  
 આવી પડીક સંકટ માંહિં, દાર ન દીસઈ જવા ઈકિહાં. ૪૭  
 જીમ મયગલ. ફરસેદ્રીકાય, પડઈ અજાડી આવછ ઠાય;  
 પરિમલ વાલો ભમર જેહ, કમજમાંહિં બંધાણો તેહ. ૪૮  
 આંખિઈ વાલો પસુ પતંગ, અગનિમાંહિં પરજલમ અંગ;  
 કર્ણ ત્રસઈ મૃગ હુઓ અજાણુ, સંકટ પડીઓ ખોઈ પરાંણુ. ૪૯

૧ તેહમાં ૨ નવિ ચાલે તિહાં. ૩ મતિ. ૪ ક્યાંહિ.

તિમ હું રસના રસ લોલપી, આવી બપડો જહાં ધરરખી;  
 તો હું હુઓ પસુની જોડી. મન થકી બુદ્ધિ નાઠિ કોડિ. ૫૦  
 મૂઠ પુરૂષ હું નર નહીં ભૂપ, દેખતો જાંપાવ્યો કૂપ;  
 હવઈ નીકલવા કરે ઉપાય, તો હું સાચો રાવતરાય. ૫૧  
 અસું વિમાસઘ રાગ જમઈ, જમતાં ભોજન પાશુનું વમઈ;  
 ઉભો થઈ નઈ અતિ ઉત્ક્રમ્, ભરડા સહુ હસેલઈ ધકધં. ૫૨  
 ભરડા સભા છાંટીઈ જવભરી, હાકયો રાવત ફિટિ ફિટકરી;  
 ખરડી ડીલઈ તે નાકો જાય, વલતોં સોય પ્રગટ નવિ થાય. ૫૩  
 સિદ્ધરાય આવ્યો તિહાં તસઈ, કુમારપાત્ર ન દીસઈ કિસઈ;  
 મંત્રીને તવ પૂછઈ ભૂપ, કુમારનિરંદ કિહાં ભરડા રૂપ. ૫૪  
 તવ મંત્રી કહઈ સુણિ હો રાય, એક ભરડો ધિહાં મુંગુ જાય;  
 તે ઉત્ક્રમ્ સભા મઝારિ, ભરડઈ હાંકી કાઢ્યો ખારિ. ૫૫  
 સિદ્ધરાય ખિજ્યો બહુ તાંમ, મંત્રી મૂઠ બિગાડયું કામ;  
 સહી સંકટ છૂટો વનિ ગયો, તે મૃગપતિ કિમ જઈ અલો. ૫૬  
 ખીજ્યો રાય સેનાપતિ બણી, મંત્રીનઈ નાખ્યાં અવગુણી;  
 રે મૂઠો વિણસાડયું કાંમ, હું જેસંગ તુલ રાલીસ કાંમ. ૫૭  
 જે જઈ ઝાલો કુમારનિરંદ, તો તુલ સિરથી જસઈ ડંડ;  
 જે જઈ વિણઝાલિ પાછાવ્યો, તો ધરધરણીનઈ નવિ મલો. ૫૮  
 ખીજ્યો નૃપજવ બોલ્યો અર્યો, સેન લઈ સેનાપતિ ધર્યો;  
 કુમારપાલના જેતો પાય, અલી કુંભાર તણઈ ધરિ જાય. ૫૯  
 વિટિઈ ધર પ્રગ્નપતિ તણું, અલી કુંભાર મ બોલેસ ધણું;  
 તુઝ મંદિરમાં કુમારનિરંદ, આપિ ઉમુઝનઈ કરિ આનંદ. ૬૦

અલી ભણુઈ ધીરજ આદરી, સહી તુહારાય તણી મતિ ફિરી;  
 જો ડંડઈ તો ડંડિ નિસક, ફેકટ કુંભર મદેસ કક્ક. ૬૧  
 કાયા કીજઈ ખડો ખંડ, ચોર તણી વલી દીજઈ ડડ;  
 કહુ પતીજ કરં વલી સોય, કુંભારપાત્ર જો ઘરમાં હોય. ૬૨  
 ચોખ્ખાં વચન કહઈ કુંભાર, સેનાપતિ મનિ કરઈ વિચાર;  
 તેડયા સુભટ સહુ સજ કરી, કુંભારતણું ઘર જોયું ફિરી. ૬૩  
 જોતાં નૃપ નવિ લાધો તિહાં, ખિણુમેદ હુઓ મન માંહિં;  
 નીચું ૧મુખ કરી તે વલ્યો, પાગણુ ૨માંહિં પાછો તે વલ્યો. ૬૪  
 ખખરિ કરીનરજેસંગ તણઈ, સુંણી વાત નૃપ બહુ અવગુણઈ;  
 મુખ લેઇ સ્યું પાછો વલ્યો, કુંભારપાત્ર જો તુલ નવિ મલ્યો. ૬૫  
 ખીજ્યો નૃપતિ જાણ્યોજસઈ, સેનાની વલીઓ તિહાં તસઈ;  
 ખખરિ કરેવા કુંભરહ તણી, ચાલ્યો ધરિ પ્રજાપતિ ભણી. ૬૬  
 એણુખિવસરિતિહાંઅલીકુંભાર, ભંડ થકી કાઢિઓ કુંભાર;  
 સ્વામિ તુઝ રાખ્યો નવિ જાય, જો રાખું તો (મુજ) રસધરાય. ૬૭  
 હવડાં તુઝ રૂડો પરદેસ, ઉભો ઇહાં મ રહઈ લવલેસ;  
 કટુક વચન કહું છું આજ, તું અપરાધ ખમે મહારાજ. ૬૮  
 કુંભર કહઈ સુણિ પરજાપતિ, તુઝ સમ લોકો જગમાં નથી;  
 અભયદાનનો તું દાતાર, મુઝ પ્રાંણુ ઉગારણુ હાર. ૬૯  
 અવસરિ કાજ કરઈ તે મિત્ર, અવસર ચૂક્યો સુંત કહું શત્રુ;  
 જીમ કો મૂર્છાંગતહ શરીર, તિહારઈ ભલું એક દીપુ નીર. ૭૦  
 તિમ અવસરનોતું જગિજાણુ, તઈ ઉગાર્યા માહરા પ્રાંણુ;  
 જવ ઉસંકલ યામસિ તુઝ, તવ સુખિ નિદ્રા(ભરી) હોસઇમુઝ. ૭૧

અસ્તુ કહી નઈ આલ્યો જાય, વયરી ભાગો નહોડો જાય;  
વેગઈ જાંણુ સેનાની થાય, ચઢી કટક તવ કેડઈ થાય. ૭૨

કુમારપાલ તવ જૂઈ ફિરી, આવતાં દીઠા ગજ તુરી;  
તવ વેગઈ તૃપ સખલ પલાય, સેનાની પુઠિઈ જાય. ૭૩

કુમારપાલ ભયંકર થયો, ભીમસિંધ હાલી સરણિ ગયો;  
રાખિ રાખિ નર તુઠિ કૃપાલ, આત્યું સેન જેસંગ ભૂપાલ. ૭૪

ભીમસિંધ મનિ કરઈ વિચાર, જીવ ઉગાર એ ૧ધર્મ સાર;  
આંછી કરણા રાખ્યો રાય, ઝાંખર ખાડ ધાલ્યો તસઠાય. ૭૫

વેગઈ સેનાની આવ્યો તિહાં, કુમારપાલ નવિ દીસઈ કિહાં;  
પૂછઈ હાલીનઈ કરિ અહો, ઇહાં આવ્યો તૃપકહઈ કિહાંગયો. ૭૬

હાલી ભીમ બોલ્યો મહામતી, ઇહાં નર કોઈ આવ્યો નથી;  
નવિ માંનો તો જીવો જાંણુ, જે હુઈ તો જેસંગ આંણુ. ૭૭

તવ સેનાપતિ ખીજ કરી, ખેત્ર આખું તેણઈ જોયું ફિરી;  
બોર ઝાંખરાં બહુ છઈ જીહાં, ભાલે અણી પરાયાં તિહાં. ૭૮

કટકઈ ચાપી કરી અતિધણી, કલા કેલવી બહુ આપણી;  
એક ન રવાણુ આયુધ અણી, રાખણુ હારો ત્રિભુવન ધણી. ૭૯ /

### દૂહા.

જસકું રખઈ સાંઘ્યાં, માર ન સકઈ કોય;  
બાલ ન વંકો જેતાં નરાં, જો જગ વયરી હોય. ૮૦

જસકું મારઈ સાંઘ્યાં, રાખ ન સકઈ કોય;  
જમરા ચોટી ન ચૂકસેં, જો જગ ઉડણુ હોય. ૮૧

સુર સુભટ રણિ બહુ મધ્યા, વીંટયો કુંમરનિરંદ;   
 તપ માર્યો તિહાં કિમ મરધ, રાખણુ હાર જીણુંદ. ૮૨   
 સેનાની જાંખો થયો, સુભટ હુઆ ખીન ખેદ;   
 મુખ લેઈ પાંછા વધ્યા, પાંણી ગયા કુ મેદ. ૮૩   
 કંટક ગયું જવ જાંણીઉં, તવ હાલી સજ થાય;   
 જાંખર પાછાં તિહાં કરી, કાઢિઉં ગૂજર રાય. ૮૪   
 સ્વામી તું સુપુરુષ સહી, મઘે કીધી તુઝ બાધ;   
 જાંખરમાંહિં ઘાલીઓ, ખમજો તે અપરાધ. ૮૫   
 કુંમારપાલ જોણીપરિ કહઈ, સાબલિ સુપુરુષ વાત;   
 તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતો, તું મઝા બંધવ તાત. ૮૬   
 નિત ઉડી દાનહ દીધ, સોના ખંડી લાખ;   
 જોક જીવ ઉગારિધ, તેહતું પુણ્ય અસંખ. ૮૭   
 દાંન દિધં નધં તપ તપેં, જલધં નાહધં સો વાર;   
 કુમર કહઈં એ નર જાંણુયો, દયા વિના સહુ છાર. ૮૮   
 કણું ન શોભધ કુડલધં, શોભધં સુણુતાં રાન;   
 કર નવિ શોભધ કંકણે, શોભધં દેતાં દાન. ૮૯   
 કાયા ન શોભધ ચંદનિં, શોભધ કરણા સાર;   
 તાસ સરીરે લેખઈ સહી, કરતા પરઉપકાર. ૯૦   
 તઈ રાખ્યો મુઝ રેલીમડા, ઉડી આપ પરાંણુ;   
 તું ઉપગારી જગિ થયો વડો, તું જગિ સખલો જાણુ. ૯૦   
 દેહ ચર્મનિ વાણુહી, કરી પહધરિવું પાય;   
 જીણુ ઉસંકલ વલી, તુહધ થયુ ન જાય. ૯૧

ભીમસેન સંતોષીઓ તૃપ આલ્યો પરદેસ,  
જવ હું રાજ લહધસ વલી, તવ તુઝ બકિત કરેસ. ૯૨

હાલ.

પર્વતમાંહિં વડો મેર હોધ—એ દેસી—રાગ દેશાખ, રાગ કેઠારો.

અચ્ચું કહીનઈ આલ્યો રાય, ગામ નગર પુર જોતો જાય.  
કૌતગ એક અનોપમ થાય, ઉંદિર એક દીડો તસ ઠાય. ૯૩  
તે દરમાંહિં પધસીનઈ લાવઈ, લેધ સોનધઆ બાહરિ આવધ;  
હેમ ટંકા માંડ્યા એકવીસ, નાચિઈ ઉંદિર કરઈ જગીસ. ૯૪  
કૌતગ જોધ નર ભૂપાલ, લેધ સોનધઆ કરતો આલ;  
તવ ઉંદિર ઉદીરઈ હુંધ કાલ, વેગઈ મરણુ ૧ કરઈ તતકાલ ૯૫  
હહહહ તૃપ કરતો મુખિ ત્યાંહિ ખિન ખેદ હુઓ મનમાંહિં;  
હું જગિ પાપિ મોટા મૂઠ, ભણ્યો ગણ્યો ૨ હુઓ મતિમૂઠ. ૯૬  
મધમનિ કાધો અસ્યોઅ વિચાર, ઉંદિર નહીં વણજ વ્યપાર;  
નવી કરવી કાંધ જમણુવાર, દાંન દેવું તસ નહિ નિરધાર. ૯૭  
તીર્થ નવિ કરવી એહનઈ યાત્ર, નવિ પોખેહવા પૃથ્થહ પાત્ર;  
એહનધ નવિ કરવી ભોગનિ વાત, તો સ્થું કરસ્યેં કનકની ધાત. ૯૮  
પશ્ચિ પાપી જગિ મોહની જાલ, મોહેં લખમણુ કાધો કાલ;  
બ્રહ્મ પુરોહિત વારઈ નિજબાલ, મોહઈ સુનિસર દેતો આલ. ૯૯  
રોતો રાંમ રડાવધ રાંન, મનમાં ચિંતધ સીતા ધ્યાન;  
બલિભદ્ર મોહઈ વહઈ સરિકાંન્હ, સુરપતિ બોધ દેધ નિદાન ૧૦૦  
ઉંમયા મોહો ધશ્વર નાચ્યો. નંદિખેણુ કોશા ધરિ ઝરાચ્યો;  
લાહુ મોહઈ અખાડો જાચ્યો; અરણુક ઋષિ પરરમણી રાચ્યો. ૧



કૂટુંબી રાચ્યો જે શશીરાય,	મરણ લહી તે દૂરગતિ જાય;	
આર્દ્રકુંભાર તાંતણુઈ બધાય,	કંત મોહી સ્ત્રી કાઠ ખાય.	૨
એક હસાવઇ એક રડાવઇ,	એક બોલાવઇ મનમાં જે ભાવઇ;	
એક ધન મોહ્યા પાપ કરવઇ,	એક દેહ મોહ્યા મંસજ ખાવઇ.	૩
મોહઇ મુંઝી માતા આપ.	સુતનઇ કહી બોલાવઇ આપ;	
સુત્રીનઇ કહઇ આવો માય,	મોહઇ મુખિ અવલું બોલાય.	૪
મોહઇ મુંઝ્યા ગરઢા બાલ,	મોહઇ ઉંદિર કીધો કાલ;	
પશ્ચાત્તાપ કરઇ ભૂપાલ,	તિહાંથી ચાલ્યો કુંભારપાલ;	૫
આવ્યો ઉંદિરા ગામ મઝારિ,	જઈ રહ્યો દેવશ્રીઆ ધરિઆરિ;	
પ્રાંહિ તે પુણ્યવતી નારી,	તેણુઇ કીધી નૃપની મનોહારી.	૬
પથિ જાણી બકિત કરી સાર,	ભોજન ભૂપતિ સખરો આહાર;	
પ્રિયો કર્યો ગંધ અપાર,	હરખ્યો નૃપ બોલ્યો તેણીવાર.	૭
જે નર મુગતિતણા ભજનાર,	તેહનઇ અંગિ પડઇ ગુણુસાર;	
તે નર કરતા પર ઉપકાર,	તે ન ગણુઇ નર આપ પરાય.	૮
આરદ્ધન લખમી દાતાર,	તે ન જૂઠ કુલ ના આચાર;	
દેતાં ન કરઇ સોય વિચાર,	જીમ જગમાં તરૂંચર સહકાર.	૯
તરૂંચર કલ્પ સરિખી સારી,	દાતા દેવશ્રીઆ જે નારી;	
ભૂખ્યા નવિ જય ભીખારી,	માનવ પરિખ્યાની કરનારી.	૧૦
દીઠો કુંભર નરેશ્વર જીહારઇ,	ભોજનબકિત કરીઅતિ તિહારઇ;	
ખુશી અમે નૃપ હઘડામાંહિ,	મધુર વચનિ મુખિ બોલ્યો તાંહિ.	૧૧
જે મુઝ રાજ દીઉં જગનાથિ;	તિલક કરાવઇ તિહારઇ હાથિ;	
અસ્ય કહીને ચાલ્યો ત્યાંહિ,	આવ્યો ગામ તે દમયલીમાંહિ.	૧૨

## અઉપધ.

રાધ દધિલી આવ્યો જસઠ,	જાણુ હવું જેસંગનઠં તસઠં;	
સુભટ મોકલ્યા જે રમહાબલિ,	તેણુધં વીંટી આવી દધિલી.	૧૩
આકૂલ વ્યાકૂલ નૃપતિ થાય,	સજન તણુધં સરણુધં તવ જાય;	
રાખિ રાખિ પ્રગ્નના ધણુ,	હણુવા સુભટ નર આવ્યા બણુ.	૧૪
તવ રસજનઠં આવી દયા,	કુમારપાલ પરિ કીધી મયા;	
મંટ માંહિ નરુ ધાલ્યો સોય,	તે થાનકિં નવિ જાણુધ કાય.	૧૫
સુભટ બહુ આવ્યા પુરમાંહિ,	કુમારપાલ નહી દીસેં ક્યાંહિ;	
ગઢ મઢ મંદિર જેતાં ફિરધં,	કુમારપાલ સાહવા પરિ કરધં.	૧૬
જેતાં કિલ્લાં ન દિસધં જનસઠં,	સજન તણુ ધરિ આવ્યાં તસઠં;	
વેગધં જમ ઝાલ્યો કુંભાર,	કંહધં કુમારપાલની ઝસાર.	૧૭
સજન કંહધં સેનાપતિ કરો,	ધોખીનો ઉખાણો ખરો;	
સ્ત્રી સાથિં નવિ ચાલધં જસેં,	ગાધધીને ફૂટધ તસેં.	૧૮
તિમ તુલ્હો રાય ન ઝાલ્યો જય,	ધર લૂટેવા કરેં ઉપાય;	
પણુ સરિ ગાજેં જેસંગરાય,	તિહાં પ્રગ્ન લૂંટી નવી જય.	૧૯
સુર થધ બોલ્યો કુંભાર,	સેનાપતિ મનિ કરધં વિચાર;	
કુમારપાલ સહી નાસી ગયો,	ધરિ કુંભાર તણુધં નવિ રહ્યો.	૨૦
સેનાપતિ સેન લેધ વલ્યો,	નૃપ જેસંગને આવી મલ્યો;	
કરજેડી વિનવીઓ રાય,	કુમારપાલ પકિમ ઝાલ્યો જય.	૨૧
એણુધ અવસરિ સજન કુંભાર,	કુમારપાલની કરતો સાર;	
ઈંટ થકી તવ કાઢ્યો રાય,	વિપ્ર વોસિર મિલ્યો તસ ઠાય.	૨૨
ત્રિણિ મિલી તવ કરધં વિચાર,	ખીજ્યો સજન પિતા તેણીવાર;	
ફિસી વાત કરો મનિ : કોડિ,	લાડ દેસ દીસ(જ)ધ ચિત્રોડ.	૨૩

સજ્જન પિતા તવ જોડ્યો અસુ, કુંભારપાલ કહઈ કહોછો કિસું;  
 એ ઉપગાર તણી છે વાત, ઉપગાર વિના નર પશુ અનાથ. ૨૪  
 ધિગ્ મુખ જીહાં નહિ તત્વજ્ઞાન, ધિગ્ કર જે નવિ દેતો દાન;  
 ધિગ્ કૂલ જીહાં નહીં પુત્ર સુસાર ધિગ્ નર જીહાં નહીં પરઉપકાર. ૨૫

## ફહા.

પરકાજીં તરઅર ફલઈ, પરકાજીં જલધાર;  
 પરકાજીં સુપુરૂષ નરા, કરતા પરઉપગાર. ૨૬  
 નર નારી પ'ખી પશુ, ભાવિં સુરપતિ દેવ;  
 પર ગુણ કાજીં જે હવા, ઋષભ કરઈ તસ સેવ. ૨૭

## કવિત્વ.

માનવના મન હરણુ કંઠ, કોકિલા ટહુકઈ;  
 મોર કલા મંડતો, હંસ ગતિ ચાલતો લટકઈ. ૨૮  
 મૃગ લોચન સીંહ લંક, અંબ ફળ અમૃત ભરીઓ;  
 કલ્પદ્રુમ જગિ અવતરિ, તેણુછ ઉપગારજ કરીઓ.  
 નીલ આસ દરિસણુ ભલો, મયગલ કુંભ મુક્તા વસ્યો;  
 નૃપતિ કહઈ નર ગુણીયણોં, નિગુણ પુરૂષ જીવ્યો કિર્યો. ૨૯  
 દાંન, શીલ, તપ ભાવના, કીઓ ન પરઉપગાર;  
 જીવ જતન તેણુઈ નહુ કીઓ, વચન સોય નહીં સાર.  
 જન જીવન, જન બિંબ, પૂર્ણ કો પ્રેમ ન કીધી;  
 ઉપશમ ધર્યો ન જીવ, તીર્થ કો યાત્ર પ્રસિદ્ધિ.  
 જન વચન ગુણવંત ગુણ, વિવહાર ચિત્ત ન ચિર રહ્યો;  
 મુણ હીણો નરહરણુ રતણો, અવતાર તાસ અચલઈ ગયો. ૩૦

મૃગશો ભખઈ નઈ મંસ, મંસ જન મૃગનું ખાવધ;  
 નાંદિ ધરંજ ચિત્ત, નેત્ર સ્ત્રી ઉપમ કહાવધ.  
 તાપસ વાહસો ચર્મ, શ્રૃંગ ગલિ યોગિ બંધધ;  
 જીમણો જાધ મૃગ, સુકન તથ નિધિ સંધઈ.  
 કસ્તૂરી નાભિ રહઈ, પ્રેમલ જગિમાં વિસ્તરઈ;  
 સુણો ભૂપ મૃગ ઈમ કહઈ, નિગુણ જનમ મુઝ કાં કરઈ. ૩૧

ફહા.

મૃગ વચન શ્રવણે સુંણિ, કરતો રાય વિચાર;  
 ગુણ હીણા નર પસું પરિ, ગાધ ભયસ અવતાર. ૩૨

કવિત્વ.

તરણુ ભખું ફેડું ખીર, નિરવહધ તરણી ઉતાર;  
 ધૃતજ માઈ સાર, જીવ જગતનાં ઠાર.  
 છાંચુ કરંજ પવિત્ર, રોગ મુતરઈંજ ટાલું;  
 દિવસઈ દેખું ગ્રહઈ, આંખી સદા અનુઆલુ.  
 તેત્રીસ કોડિ સુર પૂંછડધ, પંડિત પૂજી ગુણ સ્તવધ;  
 સુંણી ભૂપતિ અવરી રમણુધ, નિગુણ જનમિ કાં મોઢવધ. ૩૩

ફહા.

અવરી વચન શ્રવણે સુંણી, તપ બોલ્યો મુખિ વાંણિ;  
 ગુણ હીણો નર જે વલી, ગર્દભ સમ કરી જાંણી. ૩૪

કવિત્વ.

મર્દભ કહઈ હું સાર, છઈ રતિ મહારધ સરખી;  
 મંદન કે છંટ છાંહાર, ભાર સિરિ લીડં હરખી.

તરણુ ભખું નિશદિસ, રીસ નહીં મન માહરધં;  
 મુખ ઉજલું નધં સાંમ, અસી કુલિં ચાલિં અભારધં.  
 ગર્દભ કો ગળીઓ નહી, બોલ્યો આપું રિદ્ધિ બહુ;  
 નિચુણુ જનમ મમ કો કરો, ભૂપતિ આદિ સુણુયો સહુ. ૩૫

ફહી.

ગર્દભ વચન શ્રવણે સુંણી, તપ ઉકલધં સોય અભાગ;  
 ચુણુ હીણા નર જાણુયો, જોહવો પંખિ કાગ. ૩૬

કવિત્વ.

અરતધં ન કરે છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલુ;  
 મુઝથી ખીહીધ ન કોઈ, ચરમ તો પશમ પટોલુ.  
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ ત્રિપ્રાં કેરધં;  
 લીડી ઓખધ કાજ, એનધં વલી કાંમ અનેરધ.  
 વિષધર વિષ મુઝ નવિ ચઢધ, પવિત્ર ન રહુ આપરો;  
 અધમ નરનધં તોલિ, રાગ મુઝનધં કાં કરે. ૩૭

કવિત્ત.

પૂરવિ તાપસકણુ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;  
 ભોજન પહેલો આહાર, દીધતો ભખપું સુઝે.  
 માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહી છાનો;  
 કરે કટખનો પોષ ગગનિ ફલ ચરે લોભાણો.  
 છેતર્યો છપ્યો જાઉં નહી ફરન વણું કાગા સહી,  
 નિચુણુ જનમિ કાં મીઠવો વાયસ વાત વવરીગધ; ૩૮

ફહી.

વાયસ વચન શ્રવણે સુંણી, તપ કેહો સોય અભાગ;  
 ચુણુ હીણા નર જાણુજો, જોહવો મુરખ કાગ; ૩૯

૧ બોલ્યો કરી રાગ. ૨ પડિત વપ.

ફૂંડી.

છાગ વચન શ્રવણે સુંણી, તપ કહધ મ કરો વાદ;  
 નિર્ગુણ જલમા તુલ્ય કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૪૧  
 જગમાં કોઈ અસ્યો નહી, તોહું નિર્ગુણ જોડી;  
 તેણુઈ કારણિ અવગુણ તજ, આણો ગુણની કોડિ. ૪૨  
 અવતાર ધન્ય સજ્જન તણો, કરતો પરકૃપમાર;  
 તુઝ પુત્રઈ મુઝ રાખીઓ, બલો તું જાતિ કુંભાર. ૪૩  
 સજ્જન પિતા સંતોખીઓ, ભાખઈ ગૂજર રાય;  
 તું કુંભાર મુઝ ફૂડુંબ નઈ, લેઈ ઉજેણી જાય. ૪૪  
 સજ્જન બલાવી સચર્યો, ચાહ્યો કુંભરનિરદ;  
 વિપ્ર મિત્ર સાથિ લીઓ, કરતા બહુ આણુંદ. ૪૫

હાલ.

એક વજ્ર ઉઠાલતો-એ રશી.

અતિ આણુંદિઈ સચર્યો એ, વિપ્રવોશિરનઈઆગલિ ૧૫થોએ;  
 ઇછા રંગિઈ તે રમઈ એ, થયો મધ્યાન તિહારઈ સુંજમેએ. ૪૬  
 ભૂપતિ વિપ્રનધ કહધ હસીએ, પરિ ભોજની કરસું કિસીએ;  
 તું વિપ્રનધ હું નરનાયકોએ, આજ ગાઠિઈ નહી એક પાયકોએ. ૪૭

ફૂંડી.

પાયકો (એક) ગાઠિઈ નહી, લાગી ભૂખ અપાર;  
 ધન વિના સું (જઈ) વુઢુરીઈ, દોકડા તે જગિ સાર. ૪૮

## કવિત્વ.

દોકડઈ દીયે તેહ, દોકડઈ દૂખ પણિ નય;  
 દોકડઈ દૂરિજન દાસ, દોકડઈ દેવ વસિ થાઈ. ૪૬  
 દોકડઈ મહિપતિ મિત્ર, દોકડઈ દંદ પણિ ભાંગઈ;  
 દોકડા દેસ વિદેસ, જગત જન પાએ જનમઈ.  
 આવો આવો સહુકો કહઈ, ઉભા થઈ આદર કરઈ;  
 દોકડા વિહુણી હુંસિ જેમ, કુપ છાંય મનમાંહિ રહઈ. ૫૦

## ફહા.

કુઆ તણી જાંમ છાંહડી, ફિરી કૂપિંજ સમાય;  
 ધન વિન રહુંસી કસી કરે, બોલ્યો ગૂજરરાય. ૫૧

## હાલ-પાછલી.

તવ વિપ્ર કહઈ સુંણો વાત એ, મુઝ વિદ્યા જગિ વિખ્યાત એ.  
 બીખ બીખારીને માત એ, તું ચિંતા મ કરસિ નાથ એ; ૫૨  
 બીખ સાધ તણી કલ્પવેલિ એ, કાદી દૂરગતિ નારી ઃઠેલીએ;  
 રામ નમાવઈ સીસ એ, બીખ આપઈ પરમ જગીસએ. ૫૩  
 સુર નર વિદ્યાદંદ એ, ચઢી હલધર નઈ ધીર એ;  
 ગજ કેસરી લાગઈ પાય એ, તે તો બીખ તણો મહિમાએ. ૫૪  
 વાત કહી વિપ્રઈ ધણી એ, પછઈ ચાલ્યો તે બીક્ષા ભણી એ;  
 જઈ પછડો નગરિમાંહિ એ, ભલ કર્યો કલાવ્યો તિહાંઈ એ. ૫૫  
 અન્ન ઉદક સહુ લાવીઓ એ, તૃપ આગલિતેપણિ આંણીઓ એ;  
 વિપ્ર બીખારી જીવ એ, તેણુપ આલવ્યો કર્યો દિવ્ય એ. ૫૬

રાદી ભાત લેઇ કરી એ, ભરી ચાલનઈ નૃપ આગલિધરિએ; ૫૭  
 કાલ નઈ ભાવ જોઇ કરીએ, રાય આહાર લીઈ પેટજ ભરીએ.  
 રચણી રચઇ રવિ ગયો એ, તવ કપટ નિદ્રાઈ નૃપ થયો એ; ૫૮  
 જોજન લાલચી બંભણો એ, તેણે ખાધું કરંબો અતિ ધણો એ.  
 પેટ ભરી પૂરણ થયો એ, તવ રાય તણઈ પાસેં ગયો એ; ૫૯  
 સ્વામી કરંબો આંણીઉ એ, તુલ્લો ખાઇ સંતોષો પ્રાણીઉ એ.  
 રાય કહઈ સુણો મિત્ર એ, ન ધટઈ તુઝ કરંબો અત્રએ; ૬૦  
 ખાધો કરંબો મુઝ તણ એ, હવઈ સ્યું ખાઉં થઇ લાલચી એ.  
 જોણઈ દીધું તેણઈ દેવરાય એ, કિરપી દાતાર ન થાય એ; ૬૧  
 પર આગલિ ઉડિઉ હાથ એ, સું જાંણુઇ દીધાની વાત એ,  
 રવિપ્ર કહઈ સુંણો વૈવાત એ, કહું કરંબા તણો અવદાત એ; ૬૨  
 મુઝ ઉધાડો એ દીઉ એ, તેણઈ કારણિ આહાર પહધલોલીએ.  
 મુઝનઇ પચીઓ આહાર એ, તવ જાંણ્યો કરંબો સાર એ; ૬૩  
 હવધલાવ્યો કરંબો તુલ કહધરે, મમ ઠલકો નૃપ મુઝનઈ દીઓએ.

### દૂહા.

ઠપકો મુઝનઇ મમ દીઓ, મધ કીધી તુલ સાર; ૬૪  
 વિખ કરંબો જાંણી કરી, કીધો ૪ પ્રથમ આહાર.  
 બૂપઇ અવસર ઝોલખ્યો, નવિ બોલ્યો મહારાજ; ૬૫  
 વચન વાદ કરંતડાં, પ્રીતિ ઘટઇ સહી આજ.  
 વચન વાદ સ્ત્રી એકાંતિઇ, વણુજહ દુરિ મયાંઇ; ૬૬  
 અવસર ચુકો લોભિં પડિઉ, મિત્રી એમ પલાય.



ભોજન કરી કરાવીય, સુખ દુખ સુંણી કહંતિ;  
 દીનઈ દીનઈ પ્રેમસ્યું, મિત્રી એમ વધંત. ૬૭  
 તિણુઈ કારણિં તિહાં વિપ્રને, સંતોખ્યા બહુ ભાતિ;  
 ખડગ લેઈ નૃપ ચાલીઓ, આળ્યો જહાં ખંભાતિ. ૬૮

હાલ.

નંદનકું ત્રિસલા હુલસાવઈ-એ રેશી-રાગ-આશાઉરી.

ખંભ નયર નૃપ આળ્યો વેગઈ, બધઠો પુણ્ય પ્રસાદિધરે;  
 દીઠો અહિમસ્તગિ ગંગેટો, નાયતો બહુ નાદિધરે-ખં. ૬૯  
 એણુધિવસરિમુનિહેમાચારજ, અરણુ ભોમિ તિહાં આવધરે;  
 અહિમસ્તગિ દીઠો ગંગુટો, સખલ સુકન મનિ ભાવધરે-ખં. ૭૦  
 ડાખું જીમજું જોતાં દીઠો, કુમરનિરંદ સોભાગિરે;  
 તેણુઈ પણિ હેમાચાર્ય દીઠા, વિનય કરી પગિ લાગીરે-ખં. ૭૧  
 સ્વામી હું પૃથ્વી રડવડીઓ, રાજ કરિં નવિ ચઢીકરે;  
 પુણ્ય હીન દુખ પાંખો બહુલું, કર્મિં હું પણિ નડીકરે-ખં. ૭૨  
 હેમ સ્મરિ તવ હરખી બોલ્યા, નૃપ મનિ ચિંતા ટાલોરે;  
 અહિ મસ્તગિ દીઠો ગંગેટો, એણે સુકુને ભૂપાલોરે-ખં. ૭૩  
 સંવત એકાદસ નવાંજી, મહાવદિધં તુઝ કાજરે,  
 ચઢથિઆદિલનઈપુષ્પનક્ષત્રઈ, મધ્યાંન માહિં રાજોરે-ખં. ૭૪  
 એણેવચને હરખ્યો નૃપ હઈઈ, લાગો મુનિવર પાયોરે;  
 વચનપ્રમાણુ હ-સઈ સહીતાહરૂ, તું સાચો ઋષિ રાયોરે-ખં. ૭૫  
 એણું અવસરિ તિહાંઉદયમંત્રી, આળ્યો વંદન કામિધરે;  
 કુંભારપાલ તવ પૂજઈગુરૂનઈ, એ રહઈ છે કુંજી ઠામિરે-ખે. ૭૬

હેમ કહઈ સુણિ કુંમરનિરંદો, એ જનસાસન ચંદોરે;  
 મરદેશઈ શ્રીમાલી વસિં, ઉદુ નામ વણિદોરે-ખં. ૭૭  
 ધૂત ભેવા આલ્યો ચઉમાસઈ, ખેત્ર આગલિ આબ્યોરે;  
 તિહાંએકંકણુખી સુકુનજ ભેદી, તેણે ઉદુ બોલાબ્યોરે-ખં. ૭૮  
 વણિગ વાત કહું એક સાચી, ઇહાં તુઝ ઝહિ ન મલસ્યેરે;  
 કરણાવતીએ ગૂજર દેસે, તિહાં તુઝ ભાગ્ય ફલસ્યેરે-ખં. ૭૯  
 આર પુત્રસું તેપણિ આબ્યો, બાહડ, અંબડ, સોહલોરે,  
 ચઉથઉ પુત્ર આહડ કહઈ, કપટ રહીત તે બોલોરે-ખં. ૮૦  
 આર પુત્ર નઈ સાચિં લેઈ, આબ્યો ગૂજરમાંહિરે;  
 મણિધરનઈ માથઈ એકદેવી, દીઠી બધડી ભાંહિરે-ખં. ૮૧  
 વણિગ વિચાર કરે જવ હઈઈ, તવ એક સુકની બોલોરે;  
 કઈ રાજા કઈ મુદ્રા ચાસઈ, નર નહી તુઝકો તોલેરે-ખં. ૮૨  
 સુકુનનમી નઈ તેપણિઆબ્યો, નૃપ જેસંગને મિલીઓરે;  
 મંત્રી મુદ્રા આપી તેહને, પુણ્યતર તસ ફલીઓરે-ખં. ૮૩  
 ઉદયન મંત્રી નામ ધરાવઈ, તે વંદન ઇહાં આબ્યોરે;  
 નૃપ સમઝાવી કુંમરનિરંદને, ઉદયન હાથિ બલાબ્યોરે-ખં. ૮૪

ફહા.

૧ઉદયન હાથિ બલાવીઓ, કુંમરનિરંદહ રાય; ૮૫  
 બોજન ભક્તિ બલી કરઈ, ૨ભગતિ કરઈ તસ હાય.

હાલ.

પ્રણયું તુહ સીમંધરજી-એ દેશી.

એણુઈ અવસરિ જેસંગનેજી, કાધું દૂતેરે જાણુ;  
 કુંમરનિરંદ ખંભાયતિમાંજી, મંત્રી ધરિ રહઈ હાણુ.

૧ કુમરનિરંદ બલાવેયો, સોંયો ઉદય હાથિ. ૨ સેવ કરઈ દિનરાતિ

નરેસર માનો સાચેરી વાત, તિહાં જઈ ઝાલો જીવતોજ;  
 આલસ તજી નરનાથ—એ અચલી. ૮૬  
 કટક ચઢ્યાં જેસંગનાંજ, ચાલઈ તે દિનરાતિ;  
 કુંભારપાલને ઝાલવાજ, વીંટી નયર ખંભાતિ-ન. ૮૭  
 જાણુ હવું મંત્રી તણુધજ, તેડયો કુંભરનિરંદ;  
 જા તું નાસી જીવતોજ, તુઝ ઝાલેવા ફંદ-ન. ૮૮  
 પડિઈ પાંતિ યુનો દીઝોજ, નાખ્યો તાહરઈરે કાંમિ,  
 પકારણિ પડિધનવિ રાખીઝોજ, તો હું પસુઆ કાંમ-ન. ૮૯  
 કુંભર કહઈ મંત્રી સરજ, મ કરો ખોટીરે વાત;  
 મુખિ કિરિયાતું તે દીધજ, જે રપોતાનો તાત-ન. ૯૦  
 તાત સરીખો તું સહીજ, તિહુયણુપાલ નધ કાંમિ;  
 મુઝ નવિ રાખઈ મંદિરઈજ, તે મુઝ હિત નઈ કાંમિ-ન. ૯૧  
 તાહરા ગુણુ જગમાં ધણુંજ, મુઝ હમડઈ ન સમાય;  
 ધરતી કાગલ જો કરંજ, તુહઈ લખ્યા ન જન્ય-ન. ૯૨  
 તઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજ, કાધો પરઉપગાર;  
 કાજ કરઈ ફૂલઈ નહીજ, નર ઉત્તમ આચાર-ન. ૯૩

### કવિત્ત.

સોય પુરૂષ જગિ સાર, જાણુજ વિરલા લધઈ;  
 દાંન શીલ તપ સર, વિવેક વિષ ઇંદ્રી વધઈ.  
 આપ અવગુણુ આખિ, વિવિધ ગુણુ વિદ્યા કેરા;  
 ઋદ્ય ન ધરતો ગેસ, યુદ્ધિકાંજ અતેરાં.  
 ન ન માંન, ન ન લોભ, અવગુણુ, ગુણુપરૂખજાણુહાર;  
 કરી નામ ન ફૂલણા, તે ઉવિરલા સંસાર. ૯૪

૧ વેલા પડ્ધ. ૨ પોતાની માત. ૩ નર જગમાં તું સાર.

## ફહા.

સાર પુરૂષ જગિ તું સહી, તઇં કાધું શુભ કાંમ;  
 નિજ મુખિ તું કિમ ઉચરઇ, પોતાના ગુણ આમ. ૯૫  
 તું ગુણવંત ગુણે ભર્યો, તાહર વચન પ્રમાણ;  
 તુઝ વચને નાસું સહી, નિજ રાખવા પ્રાણ. ૯૬

## ઢાલ-પાછલી.

મરણુતણો ભય મનિ ધરીજી, નાહો કુંમર નિરંદ;  
 ગયો પોસાલઇ પાધરોજી, રાખો હેમસરિંદ-ન. ૯૭  
 નર પૂણ્યાદય જાણી કરીજી, રાખઈ મૂનિવર ત્યાંહિં;  
 કુંમારપાલને ધાલીઓજી, મોમી જુહરામાંહિ-ન. ૯૮  
 પુસ્તગ ખડક્યાં બારણેજી, બધઠા હેમસુરિંદ;  
 સેનાનિ તિહાં આવીઓજી, પૂછિઉં કુંમરનિરંદ-ન. ૯૯  
 હેમસુરિ તવ ઈમ કહઇજી, દીસેં નહી નર કિહાંઇ;  
 જો તુલ સોધ્યો નવિ જડયોજી, તે ધાલ્યો આ માંહિ-ન. ૧૦૦  
 સોધ્યો કુંમર નરેશ્વરજી, નવિ લાધો નર કિહાંઇ;  
 સુર સુભટ ઝાંખા થીઆજી, ખિણુ ખેદ મનમાંહિ-ન. ૧  
 સુર સુભટ પાછા વલ્યાજી, કાઢિઓ કુંમર નરેસ;  
 તું ઉભો ઈહાં મમ રહઇજી, નાસીજા પરદેસ-ન. ૨

## ફહા.

પરદેસઈ પંથી ફર, તુંમનિ નહિ સહદેસ;  
 સાત ખોલ તજવા સહી, તું સજી તપ ઉપદેશ. ૩

## અઉપધ

તજે નગર જીહાં વયરી ધણાં, તજે વાદ જીહાં નહિ આપણાં;  
 તજે મુહુલ તે અતિજનરાં, તજીઈ નેહ વિના દીકરા. ૧  
 તજે વૃક્ષ થયો જો ખીણ, તજો ધર્મ દયા જો હિણ;  
 રાય તજો પરનારી ભોગ, એ સાતિ તજવો સયોગ. ૨  
 આર બોલ નવા સાંભલો, સહસ હાથ ગજથી વેગલો;  
 શત હાથિં હય તજવો નાથ, શકટથી રહીઈ પંચ હાથ. ૩  
 વયરી વિરૂં વિખધર નાગ, તેહથી કીજઈ દેસહ ત્યાગ;  
 ઉભા રહી નાવિ પિજઈ નીર, તું સુખ લહીઈ આપ શરીર. ૪

## હાલ-પાછિલી.

એણે વચનેં વૃપ હરખીઓજ, નમિઓ મુનિવર પાય;  
 તંઈ મુઝ રાખ્યો જીવતોજ, જૈનયતિ ઋષિરાય.  
 મુનિવર માનો સાચીરે વાત. ૭  
 રાખધ કીડીં કંથુઓજ, છોડધ કોડિરે પાસ;  
 તો કિમ દૂહવઈ નર તણુઈજ, એ મુઝ નઈ વિશ્વાસ-મુ. ૮  
 આગઈં તુઝનઈં ધુરિ લગઈંજ, પૂરવિં મુઝપરિ રંગેમ;  
 ગુણુ ઓસકલ કિમ થસુંજ, એ દુખ સાલેં દેહ-મુ. ૯  
 હું રાવત તું મુનિવરજ, ફિરીધ જૂજૂધ દેસ;  
 કેહીપરી મલસ્યું એકઠાજ, કિમ તુઝ ભકિત કરેસ-મુ. ૧૦  
 અસ્યું કહી વૃપ સંચર્યોજ, આવ્યો વટપદ ગાંભિ;  
 તેણુઈં થાંનકિ એકવાણિઓજ, કુટક સાથરીઓ નાંમ.  
 સણો વૃપ કરપી કહીન અપાર-અંચલી. ૧૧

કુમારપાલ નૃપ તિહાં ગયોજી,	પૂછિઉ	ખાજીમ	પાડ;	
ઈમજ ઈમજ મૂખિ તે કહઈજી	ધૂણાવઈ		નિલાડ-સુ.	૧૨
ટોલિ વચન શ્રવણે સુણીજી,	ખીજ્યો	નૃપ	મનમાંહિ;	
ચિણા તોલાવી તિહાં લીધજી.	બધઠો	હુંગઢ	ત્યાંહિં-સુ.	૧૩
ચિણા ભખી પાંણી પીડંજી,	ઉઠિ	આશ્યોરે	રાય;	
કિરપી કુટકજ વાંણીઉજી,	નૃપની	કડિ	ધાય-સુ.	૧૪
પાલવ ઝહીનઈ રાખીઓજી,	મુખથી	બોલધરે	ગાલિ,	
ધનવિણુ આવ્યો વુહરવાજી,	ધિગ્	જીવ્યું	તુઝ બાલિ-સુ.	૧૫
કુમારપાલ નૃપ ઇમ કહઈજી,	મ	કરીશ	શેઠ પુકાર;	
હવડાં નાણું નવિ મલઈજી,	દેસું	તુઝ	નિરધાર.	૧૬
સમઝાવ્યો સમજીઈ નહિંજી,	મેલ્યું	માણસ	તાંમ;	
ચિણા તોલાવીનઈ ભખ્યાજી,	હવડાં ન દિધ	મુઝ	દાંમ-સુ.	૧૭
ભૂપતિ કહઈ નર સાંભલોજી,	મુઝ	હુઓ	સૂખડી પ્રેમ;	
મધ પૂછી જોયું એહનધંજી,	એ કહઈ	ઇમજ	ઇમિ-સુ.	૧૮
મધ જાણ્યું ફાસ દીધજી,	લીધા	તામ	ચિણાય;	
એ વલતો ખાધા પછીજી,	કીજઈ	કીસો	ઉપાય-સુ.	૧૯
લોકધં વાર્યો વાંણીઓજી,	પણિ	નવિ	માંનધરે બોલ;	
ખીજ્યો કુમર નરેશ્વરજી,	પાપી	પાહણુ	નિટોલ-સુ.	૧૯
વાર્યો ન રહઈ વાંણીઓજી,	તવ	હુઉ	નૃપ દૂખ;	
વજ પડોસરિ વાંણીઓજી,	જેહમાં	એહવા	પુરૂષ-સુ.	૨૦

આઈ કહધતાં ન સાડલોજી, નવિ મુંકઈ નિરધાર;  
 ઘોઘ લાગઈ વાંણીઓજી, એહને એ ઉપચાર—સુ. ૨૧  
 ગલઈ ઝહી તવ નાંખીઓજી, પછઈ રહો મતિમંદ;  
 પુરજન લોકનાં દેખતાંજી, ચાલો કુંભરનિરંદ—સુ. ૨૨

ફહી.

ચાલ્યો કુંભર નરેસરજી, કીધુ આપ વિચાર;  
 દેણુ સમું જૂંડું નહિંજી, દેણુ દૂખ અપાર. ૨૩

કવિત્વ.

દેણુ તણો જગ દાસ, વાસ પણિ દેણુ મુકઈ;  
 દેણું દેહજ ખોઈ, દેણુથી ભોજન ચૂકઈ.  
 દેણું દીન મુખ હોઈ, દેણુથી દીસઈ દુખીઓ;  
 દેણુઈ ઉવટ વાટ, દેણુથી સુધ ન સુખીઓ;  
 દેણુથી કીર્તિ પાંગલી, નરગ ગતિ નરપી કહી;  
 નીચ ચોની અવતાર, છુટઈ પસુ પીઠઈ વહી; ૨૪

ફહી.

પીઠ વહીનઈ, છુટરયે, પરવસિ તેહની દેહ;  
 તે ભોગવતાં દોહેલું, જીહાં દુખનો નહિ છેહ. ૨૫  
 પરધન લેઈ એકનરા, કરતા અમૃત આહાર;  
 પરભવ ભઈંસા ખર થઈ, સિરિ વહઈસઈ બહુ ભાર. ૨૬  
 શાલિ દાલિ ધૃત ઘોલથી, વિખ ૧ખાધું તે ખાસ;  
 પરધન પણિ નવિ રાખીઈ, દેણિ તણો જગિ દાસ. ૨૭

ધ'મ ચિંતી નૃપ આવીઓ, કીધો યોગી રૂપ;  
ખડગ હાથ લેઈ કરી, ભર્યચિ આબ્યો જૂપ. ૨૮

## હાલ.

રામ ભણુધ હરિ ઉઠીધએ. એ દેસી—રાગ રામગિરી.

ભર્યચિમાંહીરે આવીઓ, મલીઠિ સુકુનનો નાંજુરે;  
વિનય કરી તસ પૂછીઈ, કહીઈ રાજ મંડાજુરે. ભ. ૨૯  
શ્રી મુનિસુવત દેહરધં, બધી તે કાલી દેવિરે;  
દોષ સખદ દેવી કરધ, માલી સારધ તતખેવરે. ભ. ૩૦  
ત્રિણિ સખદ કલસિં કર્યા, દંડ સખદ તે ચ્યારરે;  
વચન સુણિ કહઈસુણ હેવી, કહું તુઝ સુકન વિચારરે. ભ. ૩૧  
દોષ સખદરે દીવધં કીઆ, તેહનો એહ વિચારરે;  
હોંદુઅ સિરિ વહધ આગન્યા, આંણુ ન ખંડધં રૂંમારરે. ભ. ૩૨  
ત્રિણિ સખદરે કલસીં કીઆ, તે ત્રિહુ ભુવનમાં નાંમરે;  
સ્વર્ગ નઈ મૃત્યુ પાતાલમાં, ગાય તાહરા ગુણુ આમરે. ભ. ૩૩  
ચ્યાર સખદરે દંડધં કીઓ, કહું તુઝ અર્થ તે આજરે;  
લાખ એદાદસ વાજી ભલા, હોસધં ચિહુ ખંડિ રાજરે. ભ. ૩૪  
સખદ સુણી નૃપ સંચર્યો, ચાલ્યો કુંભરનિરંદરે;  
કુલાગ નગરમાં આવીઓ, સર્વાર્થ તિહાં યોગેંદ્રરે. ભ. ૩૫  
બિઈ કર્નેડીરે નૃપ નમ્યો, યોગી કરઈ તે પાયરે;  
હું તુઝ પૂછુંરે પંડિતા, કહીઈ રાજ તે આયરે. ભ. ૩૬  
યોગી રૂંભણુધં સુણિ રાજ્યા, માહરધં મંત્ર છધ આજરે;  
એકદિધં ઓળુ માત્રનધ, એક દિધં દિવ્ય રાજરે. ભ. ૩૭



કુંભરનિરંદં એણીપરિ કહઈ, નહી મુઝ દાંમનું કામરે;  
 મુજ દિઈ યુજર દેસડો, પાટણ કેડું તે રાજરે. ભ. ૩૮  
 તવ યોગી તસ સીખવઈ, મંત્ર આરાધન ત્યાંહીરે;  
 કુંભરનિરંદં સીખી કરી, આળ્યો સમસાંન માંહિરે. ભ. ૩૯  
 કાલી ચઉદસી રાતડી, દીધું મૃતક એકરે;  
 અગણિ કુંડ તેહનઈ દિઈ, આયુધ દિઈ અનેક. ભ. ૪૦  
 વીર વકાચોરે આવીઓ, કોટા ખેતરપાહરે;  
 તે જલી નૃપનઈ પાડવા, કરતો રૂપ વિકરાલરે. ભ. ૪૧  
 તિહારઈ લખમી લીલાવતી, દેવી પરતગિ થાયરે;  
 આજ થકી વર્ષ પાચમઈ, સહી તું ગૂજર રાયરે. ભ. ૪૨  
 સોઘ અબદરે વીરઈ સુંણ્યા લાગો ભૂપતિ પાયરે;  
 વિદ્યા સકલ તે સાધી કરી, ખેતલ થાંનક જાહરે. ભ. ૪૩

### ફહી.

વીર વલંતઈ ઈમ કહિઉં, સાંભલિ કુંભર નિરંદં;  
 રાજ કરે સપરિવારસું, જીમ તારામાંહિ ચંદ. ૪૪  
 અબદ સુંણિ નૃપ નાચીઓ, ઉલટ અંગિ ન માય;  
 અસ્યો હર્ષ હુઈ અસિપરિં, તો જીવ દુખીઓ ન થાય. ૪૫  
 નારી નામિં હરખતો, ઘાય ધનનઈ કાંમિ;  
 અલસ ધણું અંગિ વલી, જીન પૂજા નઈ કાંમિ. ૪૬  
 હાસ વિનોદ કરતાં સુંણી, જીવ ધરઈ તિહાં કાંન;  
 સૂત્ર સિદ્ધાન્ત સુંણતાં વલી, ન રહઈ ચોથું ધ્યાન. ૪૭  
 રંભા૩૫ દેખી કરી, ફાટી આંખિઈ જોય;  
 શ્રી નવકાર ગણુંતડાં, નયણું નીદ્રા જોય. ૪૮

ભારીકરમી જીવડા, જીમ નારીનું ધ્યાન;  
 તિમ કરઇ પરમેશ્વર તાણું, પામઇ અમર વિમાન. ૪૯  
 પર નિંદ્યા કરતાં વલી, જીભઈ વાધઇ જોર;  
 શ્રી જીનવર ગુણ ગાવતાં, આલસ અંગ અધોર. ૫૦

હાલ.

રાગ વસંત—નાહલો નીરગુણુરે.

જીન તુઝ નાંમ નિધાંનરે, એ ધન કોઇ ન ખાય; ૧  
 દેહડી જલતાં સાથિં આવઇ, વિણુસી કિમઈ ન જાય. જ. ૫૧  
 ચોરન ચોરઇ અગનિન જલઇ ધૂરત કોઇ ન ધૂતારઇ;  
 વાટિઈ વહઇતાં વિધન નથાય, ધૂતઇ કહી ન હારઇ. જ. ૫૨  
 એ ધન ખાતાં કહીઇ ન ખુટઇ, વણુજ કરિ નવિ રહારઇ;  
 કૂવસન પડતાં એનવિ વિણુસુઇ રસી ન લીઈ રાય. જ. ૫૩  
 આડતણું ઇહાં કહિઈ ન ચાલઇ, ચોગી ધાત ન ધાલઇ;  
 સુરનર કિંનર અસુર વિદ્યાધર, એ ધનસું નવિ ચાલઇ. જ. ૫૪  
 એ ધનનું હેર નવિ થાય, લુંટા સોય ન લૂંટાઇ;  
 સાયરજલ પ્રભવઇ નઇ એહને,, અનર્થ કોઈ ન ઉઠઇ. જ. ૫૫  
 એ ધનથી પેલું ધન આવઇ, રાજ ઝહિ સૂઅ ભોગ;  
 કુમારપાલ તૃપ મનિ એણીપરિ ચિંગઇ, પૂણ્ય સકલ સંયોગ. જ. ૫૬

ફહા.

મોહ કર્મ મૂઝને ધણું, જીવ રહઇ નહી કામિ;  
 તૃષ્ણા વાલો નરપતિ, રહીડું ગાંમે ગાંમિ. ૫૭  
 અસું કહી તૃપ સંચર્યો, લીધું ચોગી વેસ;  
 કાંતીપુરમાં આળ્યો, કલ્યાણકારક વલી દેસ. ૫૮

## હાલ.

રાંમ ભણુઈ હરિ ઉઠીધએ—એ દેશી.

ગુરૂ વિના ગચ્છ નવિ જિન કલ્હો, એ દેશી—રાગ આસાઉરી.

કલ્યાણુકારક વલી દેસમાં, આળ્યો કુમર નિરદોરે;  
કૌતગ જૂઈ નૃપ રાજ્યો, ધરતો અતિહી આણુદોરે. કૌ. ૫૯  
સરિ વિષુ પુરૂષ પડ્યો તિહાં, કામિની કરઈ (કાને) વિચારોરે;  
એ સિરિ વેણી અતિવડી, કાને કુંડલ સારોરે. કૌ. ૬૦  
ડાહી મોટી અતિધણી, એ છઈ પાંનનો ભોગીરે;  
દંત અછઈ નર સોખલા, સુણીયો કૌતુગ યોગીરે. કૌ. ૬૧  
યોગીઈ પૂછિઉં નારને, જાણ્યો કિમ વિચારોરે,  
તે પણિ મર્મ પ્રકાસીઈ, તે તુલ્ય બુદ્ધિ અપારોરે. કૌ. ૬૨  
પહંપલી કહઈ સુણો પંથીઆ, વેણી વાંસગ આકારોરે;  
ખંધિઈ ધાસ જ કુંડલા, તવ મંઈ જાણ્યો વિચારોરે. કૌ. ૬૩  
ત્રીજ કહઈ ઋદ્ય ઉજલુ, ડાહીનો આકારોરે;  
ચુંનઈ ભર્યોજ અંગુઠો, જાણ્યો પાનનો ભોગીરે. કૌ. ૬૪  
પાંચમી કહઈ સુણો યોગીઆ, કહુ તુઝ વાત એકાંતોરે;  
આંગલી ટચી નખ લોહી ભર્યા, તેણું નર સોખલા દતોરે. કૌ. ૬૫

## દૂહા.

કૌતગ દેખી હરખીઓ. આળ્યો સરોવર પાલી;  
તિહાં એક દેવ ભુવન અછે, મસ્તગ પૂજ નિહાલી. ૬૬

## ચરિત્ર.

મસ્તગ પૂળ દેખી રાય, હાડામાંહિં ૧વિભાસણુ થાય;  
 પૂળરાનધં પૂછધ ૨જસધં, સિર પૂળ તે કારણુ કિસધં. ૬૭  
 પૂળર ખોલ્યા તસ ઠાય, આગધં એક મકરધ્વજ રાય;  
 તેણુધ ખણાવ્યું સરોવર સાર, અમૃત સાગર નામ અપાર. ૬૮  
 સરોવર પાંણીધં ભરીયું જસધં, કમલ અનોપમ પ્રગટીધં તસધં;  
 તેહમાં મસ્તગ ખોલધં સોય, એકધં ખૂડધં છધં સહુ કોધં. ૬૯  
 વાત હવી મકરધ્વજ જહાં, બહુ પંડિત પણ અધકા તિહાં;  
 બૂપંધં પૂછીઉ મન સંદેહ, કહુ મસ્તગ સું કહધંછધં એહ. ૭૦  
 તવ પંડિત હુઆ અતિ બાલ, ઉત્તર તવિ દીધો બૂપાલ;  
 હુંતા પંડિત અતિ વાચાલ, તવ મતિમૂઢ હુઆ સમકાલ. ૭૧

## દૂહા.

સમકાલિં નવિ ખોલ્યા, ઉત્તર ન થયો ત્યાંહિ.  
 અવસર આબો જાલવે, તે થોડા જગમાંહિં. ૭૨  
 અવસર વાહન વાહીઓ, રોસ ન દીધો ધાઓ;  
 રોસ ગયો રસ વિસમ્યો, પછધં ધાઉ ન થાઉ. ૭૩  
 કવિતા પંડિત જગિ ધણાં, ખુઝવે નારિ બાલ;  
 પ્રાંહિ પંડિત તે નહિં, સમઝાવધં બૂપાલ. ૭૪  
 ધરિ સરા રણિ પંડિતા, ગામ ગેમા ગોઠિ.  
 રાજ સભામાં ખોડતાં, થરથર ધૂને હોઠિ. ૭૫  
 સુંહડધં માંચું જે દીધં, નાપધ રાખ્યો સરણુ;  
 પૂછ્યા ઉત્તર જે દીધં, તે જગિ વિરલા તથુ. ૭૬  
 પૂછિયો ઉત્તર નવિ થયો, પંડિત પંચ સદાધ;  
 સાત ખોલ પ્રાંહિ વલી, ખટકધં હાડામાંહિં. ૭૭

## ચઉપધ.

પુછ્યાનો ઉત્તર ૨ન થાય.	ભોજન વેલા મૂખ્યો જાધ;	
વાદ સમય ગાથા વિસરધં,	વ્યાખ્યાનની વ્યાધાતજ કરધં.	૭૮
માંન કરંતા ગલુ બંધાય,	શુંદ્ર અર્થ મરડિધ દ્રખ થાય;	
સભામાંહિ ટુંકારો કરેં,	એ સાતેં બોલ હધંધ ખટકધં.	૭૯
બૂપધં પુછિઉં જેહ વિચાર,	પંડિતનધં કહધંતાં હુધં વાર;	
સોય બોલ હધંધ ખરખરધં,	પછધં અવધિ ખટ મહિના કરધં.	૮૦
અવધિ આગા લેધં રાય,	પંડિત ચ્યાર પરદેસધં જાય;	
આવ્યા નવકોટિ મરથલી,	તિહાં એક પંડિત દીઠો વલી.	૮૧
સુંદર ડાઢી સુંદર વાંન,	જાણેં નાગરવેલી પાંન;	
ચંદ્ર દોહન કરધં વિજ્ઞાન,	નિજ ડાઢીનું રાખધ માંન	૮૨
મુહુત ન રાખધ ડાઢી તાથું,	તે મૂરિખ જગમાંહે ધાથું;	
અસત વચન બોલેં અજ્ઞાંન.	ડાઢી નહિ તે કહું ઉપાન.	૮૩
હાસ વિનોદ કૃતુહલ કરેં,	ભાંડ વચન મુખથી ઉચરેં;	
જીની કથા કરધ અતિધણી,	ડાઢી નહિ તે કહું પુંજની.	૮૪
સંવર નહી જસ ખાધાતણો,	કોધ, લોભ, કામ રસ ધણો;	
લંચા ભોજન આસ પરધરાં,	ડાઢી નહી તે કહું જાંખરાં.	૮૫
પુણ્ય પાપની ન લહધં વાત,	ન લહધ શાસ્ત્રતણા અવદાત;	
વ્રત પાલધ જે થાધ મડું,	તે ડાઢી કહીધં સુપકું.	૮૬
જીવ જતન નંધા પરિહરી,	જગમાં ડાઢી તેહની ખરી;	
કપટ નહી નર પરઉપગાર,	તે ડાઢી જગમાંહિ સાર.	૮૭
સાર પુરૂષ ડાઢી રૂપણિ સાર,	દીઠા પંડિત રૂપ અપાર;	
ચંચલ વદન દેહ કંચનવાંન,	વિદ્યાતાથું તે દેતો દાંન.	૮૮

અસ્યો પુરુષ તે જાણી ૧સાર, પંડિત ગયા સોય ૨ચિતિધાર;  
 બાંભણ ચ્યાર તિહાં કરે જૂઠાર, એકે બુદ્ધિ કહિઓ વિચાર. ૮૯  
 તવ તે પંડિત બોલ્યો આપ, હું નવિ જાણું જાણુંધ આપ;  
 આપ કનઈ જવ પંડિત જાય, પિતા દેખાડ્યો તેણું ડાય. ૯૦  
 તિહાંપિણુ પંડિત આપ્યા ધસી, તેણું પિતા દેખાડ્યો હસી;  
 તેહને આવી પૂછઠ વાત, તેણુંદ દેખાડ્યો ગરદો તાત. ૯૧  
 તે પૂછિઓ તવ બોલ્યો આપ, ઉ સાંહમો વડવો નઈ આપ;  
 તે કહનઈ નર ચ્યારે ગયા, પ્રશ્ન કરીનઈ ઉભા રથા. ૯૨  
 તે પંડિત તવ બોલ્યો અસુ, થોડી વાતનઈ રપુછો કિસું;  
 હું પણિ ઉત્તર આપું સહી, થોડા દિવસ તુહો રહો ગહમગહી. ૯૩  
 તુહો આપ્યા પરદેસજ થકી, ધન વિહણું થાઓ છો દુખી;  
 દિઉં બુદ્ધિ તે કર્યો સહી, સ્વાન ચ્યાર લિઓ હાથિં મહી. ૯૪  
 તે વેચ્યો તુહા નગરી માંહે, બહુ ધન તેહનું આવધ ત્યાંહિં;  
 દયા કાળું મતિ આપું અસી, લોભી બાંભણ ઉડિઆ ધસી. ૯૫  
 તેણે જમ પાલ્યાં ચારધ સ્વાન, વેચી કરસું બહુજ નિધાન;  
 કહઈ કુતિરા બાંભણ ચ્યાર, આપ્યા પુછવા અર્થ વિચાર. ૯૬  
 તે પંડિત તવ બોલ્યો હસી, તુહા ચ્યારે બાંભણ મતિ ખસી;  
 અર્થ ભેદ નવિ સમજો અસું, સહી મરિખ ૪ તુહાભણીઆ કિસું ૯૭  
 સાસ્ત્ર અર્થ ૫ સમજો સુકુમાલ, સ્ત્રી રતિવંતી નધ ચંડાલ;  
 ગર્દભ દેવાઅર્થક સ્વાન, આભડતાં જ ઉપજાઈ સ્નાન. ૯૮  
 તે કુતિરા ૬ વલી બાંધ્યા પેટિ, એકઈ લોભઈ બુડા નેહિ;  
 માયું અર્થ કહમછમ નેહ, મઈ તુહા મર્મ પ્રકસ્યો એહ. ૯૯

૧ કરિ. ૨. પરવરી. ૩ કહો છો. ૪ બાંભણ નહીં. ૫ મુણુને.  
 ૬ તમ્હો.

ઐશ્વર્ય વચને નર સમગ્રયાતિહાં, લોભિ આય ઘટયાં નર સહી;  
 નૃપ્યા રહીત હુઆ નર જેહ, આહલંબી દીસમ સહી તેહ. ૧૦૦  
 અર્થ ખરે લોધો (જમ) ત્યાંહિ, હરખ્યા પડિત હઠડામાંહિં;  
 આવી રાયને કર્યો જૂહાર, ભાખ્યો સખદ તણોજ વિચાર. ૧  
 તેણે વચને નૃપ હુઓ ખુશી, ભુવન કરાવ્યું મન ઉલ્લસી;  
 મસ્તગ પાહાણુતણું તિહાંધરી, પૂજા તેહની ચાહુ કરી. ૨

ફહી.

કુંભર નિરંદ કયા સુંણી, હુઓ તે હઠઠ પ્રસન્ન;  
 સહી લોભમ જગ ખુડીઓ, લોભ તજમ તે ધન્ય. ૩

અઉપમ.

શાસ્ત્રી કલ્યાણી અધા આહ, પહમલો રયણી ન લહઈ વાટ;  
 તેહથી ભારે દિનઆંધલો, ત્રીજો રાત્રી દિવસ પાંગલો. ૪  
 અઉપમ જનમ જનપો જો અંધ, માની પાંચમો કહું નિરંધ;  
 છડો કોધી આંધો કહીઓ, જણઈ પંથ કુપંથ નવિ લલો. ૫  
 કામાંધ કલો સાતમો, લોભી લોયણુ વિના આહમો;  
 જણુધ વંચ્યો સકલ સંસાર, ધિગ્ ધિગ્ લોભીનો અવતાર. ૬  
 લોભિં જાય પુવં પ્રીતિ, લોભઈ નાસઈ ચુણની રીતિ;  
 લોભઈ ન રહમ નાય નમ નીતિ, લેભમ જાય ફૂલની રીતિ. ૭  
 લોભઈ નર સધસઈ હેલાય, લોભી વંચમ પુત્ર પિતાય;  
 ધર્મ દેવ ગુરુ કરઈ નિષેધ, ન લહમ તત્ત્વસું બેદાબેદ. ૮

ફહી.

તત્ત્વ રવાત જણુધ નહીં, લોભી મયહું મન;  
 કુંભરપાલ એણીપરિં કહઈ, લોભ તજે તે ધન. ૯

૧ તણો. ૨ બેદ.

અસું	વિચારી	ચાલીઓ,	આળ્યો	જહાં	મલખાર;	
કોલખ	પાટણનો	રાજીઓ,	ભક્તિ	કરેજ	અપાર.	૧૦
જે	સુપુરુષ	ઉત્તમ	નરા,	ચૂકઈ	નહીજ	લગાર;
મૂરખિ	રચણી	નવિ	ઉલખઈ,	જાંમ	કોપલ	સહકાર. ૧૧
માંન	સરોવર	હંસનઈ,	જાંણી	૧મન	ગુણવંત;	
એ	બધાં	ગુણ	વાધસ્યઈ,	આદર	કરે	અત્યંત. ૧૨
પુરુષ	કુપુરુષ	ન	ઉલખઈ,	મૂરખિ	જેહ	ગમાર;
ભમરઈ	જે	ચંપો	તજ્યો,	ગુણ	નવિ	રેલલા લગાર. ૧૩
શશિ	નવિ	દીઠો	અંધલે,	ગુણ	નવિ	ગલીઆ ચંદ;
લૂલઈ	ધનુષ	ન	ખંચીઉ,	જે	પોતઈ	બલમંદ. ૧૪
મૂઢે	નાદ	ન	જાંણીઓ,	બહઉંરઈ	ન	દીધો ચિંત;
ભીલી	મુતાહલ	તજઈ,	ગુણવંત	ન	ગયો	વિત. ૧૫
ગુણવંત	કુમારનિરંદ	છે,	દીઠઈ	હર્ષ	ન	માય;
પેખી	ભક્તિ	કરે	ધણી,	કોલખ	નગરનો	રાય. ૧૬
કુમારનિરંદ	ઓણીપરિ	કહઈ,	સુંણિ	પૃથવિના	નાથ;	
તઈ	મુઝ	ભક્તિ	કરિ	ધણી,	જામ	પોતાનો તાત. ૧૭
બાપ	તણો	ગુણ	દીકરો,	કિમ	ઉસંકલ	ચાય;
ખંધિ	કરી	તીર્થ	કરઈ,	તો	હું	રણીઉ રાય. ૧૮
તું	મુઝ	તાત	થકી	વડો,	દુખમાં	દીધું મુંખ;
ગુણ	ઓસંકલ	કિમ	થસું,	તુઝ	ગુણ	સોય અલખ. ૧૯
અસું	કહી	નૃપ	ચાલીઓ,	આળ્યો	જહાં	ઉજેણિ;
તિહાં	મહાકાલ	પ્રસાદઅજઈ,	જેવા	લાગો	તેણિ	૨૦



## હાલ

## કુંભરીઆની-રાગ રામગિરી.

રાય પ્રાશાદમાં જોયતાં,	દીદી સાપની ફિંજુરે;	
અક્ષર લેખ પણિ તિહાં લખ્યો,	કહિહં અસ્યું તિહાં કહણુરે-રા.	૨૧
સંવત અચ્ચાર નવાંજુરે,	હોસ્યે કુંભરનિરંદરે;	
વિક્રમ નૃપ પરે તે સહી,	સકલ લોક આણુંદરે-રા.	૨૨
બાંચી રનિરખીય આલીઓ,	આળ્યો કજેણિ માંહિરે;	
વોશિર વિપ્ર પણિ તિહાં મળ્યો,	મધોરાગ્નસજનનમહાંહિરે-રા.	૨૩
કુટુંબ પરિવાર ત્યાંહા મલી,	ચાલ્યો ગુજ્જર ભૂપરે;	
ગામ દેરાસરમાં આવિયો,	દીડું જોગિઅ રૂપરે-રા.	૨૪
કુંભરનિરંદ જમ તસ નમ્યો,	પૂજ્યા ચ્યાર અવદાતરે;	
સ્નાન નધ દાન જ્ઞાની,	કહમ ધ્યાનની વાતરે-રા.	૨૫
સ્નાનનો અર્થ ઘટ નિર્મલો,	દાની જીવકગારીરે;	
જ્ઞાન તે જીવ નિર્જોભતા,	ધ્યાન વિષય નિવારરે-રા.	૨૬
વચન સુંણી નૃપ હરખીઓ,	ભલા ખોલ કહમ ચ્યારરે;	
સોય પુરૂષ જગિ આદરમં,	જોહનમં અલ્પ સંસારરે-રા.	૨૭
બહુલ કરમી જગિ જીવડા,	હણુમં પરતણા જંતરે;	
લોભ વિષય નર રવિધુલા,	હમમં કપટ અત્યંતરે-રા.	૨૮
ચ્યાર લોભઈ ગતિ ચક્ર ભમઈ,	નંદી મુક્તિનો પંથરે;	
નાથ યોગીઅ સહી કહમ ખરે,	હરખ્યો રાય અત્યંતરે-રા.	૨૯
અતિહિં પ્રસસી સંચર્યો,	આળ્યો ચિત્રોડ માંહિરે;	
શાંતિ પ્રશાદમાં જમ નમ્યો,	રામચંદ્ર મુનિ ત્યાંહિરે-રા.	૩૦

મિ કરજોડી પુછીઈ, કહું નગરીની આદિરે;  
પુર્વ કથા તે મુનિ કહે, બોલે મંદુરકઈ સાદિરે—રા. ૩૧

હૃદી.

મધૂર વચન મુનિવર કહઈ, સુંણિ <sup>૧</sup>પૃથ્વીના નાથ;  
આંગઘ રઘુવંસઘ હવો, ચિત્રાંગદ નરનાથ; ૩૨  
તિહારંઈ એક યોગી આવીયો, વાધ વડુઓ તસ હાથિ;  
અમૃત ફલ એક લેઇ કરી, દીધું તપ નઇ હાથિ. ૩૩

હાસ.

મુનિવર મારગિ ચાલતાં—એ દેશી.

તપ રંજ્યો તવ ઈંમ કદમ, સુંણિ યોગી નાથ;  
કવણુ વસ્તુ તુલ્યા આહીઈ, કહે તે મુખવાત—ત. ૩૪  
તવ યોગી મુખે ઈંમ કદમ, સુંણિ પૃથ્વીરાય;  
વિદ્યા એક અધૂરડી, (તે) તુઝથી રસધાય—ત. ૩૫  
સૂરો રૂપિં રચ્યો, ગુણ અતિ અભિરામ;  
બત્રીસ લક્ષણુ નર વલી, થાય તેહથી કાંમ—ત. ૩૬

અઉપઈ.

બત્રીસ લક્ષણુ કહીઇ જોહ, મુંણુયો સહુ સભાપતિ તેહ;  
હીઈં કપોલ નઇં ત્રીગું મુખ, એ ત્રિણિ પુહુલા પાંમઇ મુખ. ૩૭  
નાભિ સત્વનઇં ત્રીજો સાદ, ત્રિણિ ગંભીર લહઇ જસવાદ;  
કંઠ, પુઠિ, ઝજંધાનઇ લિંગ, લઘુથી નર પુગ્ગઇ અંગ. ૩૮

અંગુલ, દંત, નખ, કેસ તળાય, પંચ પાતલર્ધિ સુખ બહુ ૧આય;  
 તન લોચન કર હીડું નાક, પાંચે લાંબે લહધ ધન લાખ. ૩૯  
 નાસિક ખંધનધ નરના નખ, કક્ષા ૨હીડું છડું મુખ;  
 એ પટ ઉચ્છંદ અતિ સોભાય, દિન દિન ઉન્નતિ ઉચ્છંદિ થાય. ૪૦  
 અધર આંખિ જીભા તાલવું, નર ચુંગની ઉપમ કુંડું;  
 હાથ, પાય તલિ રાતર્ધિ વર્ણિ, તે સિરિ છત્ર ધરાવધ ત્રિણિ. ૪૧  
 હાથ હથેલી રગત અત્યંત, તે નર હુધ અતિ ધનવંત;  
 નીલી મધ્ય પીલી અસાર, ૪હુધ લંપટ કઈ મંસ આહાર. ૪૨  
 હાથ હથેલી કાલી હોય, વહધશો પોહુચ્છંદ દુર્ગતિ સોય;  
 અંગૂઠા તલિ વાયસ પાય, મૂલ રોગધં તસ મરણજ થાય. ૪૩  
 સંલગન અંગુલી ત્રિલી તે જોય, તે નર પ્રાંહિં કિરપી હોય;  
 છિદ્ર સહિત નર જો આંગુલી, તે નર દાતા હુધ વલી. ૪૪  
 છત્ર દંડ સહિત આકાર, ચામર રેખા સોભધ સાર;  
 તે નર ચક્રિ થાઇ સહી, એ વાત સામુદ્રિક કહી. ૪૫  
 હય, ગય, રથ, વૃષભ, પાલખી, એણી રેખાધં નર હુધ સુખી;  
 આયુધ એક તણો આકાર, તે તર નવિ હારધ નિરધાર. ૪૬  
 ત્રાપો સામર પ્રવહણ હોય, રૂપ, સોવનનો ભોગી સોય;  
 હલ, ઉખલ, મુખલ આકાર, તે નર કરસણનો વ્યાપાર. ૪૭  
 મંદિર પુખ્ત તણી માલાય, એણું આકારિં રાગ્ન થાય;  
 હવે નર દંત તણો અધિકાર, સુંણુયો સામુદ્રિક વિચાર. ૪૮  
 દંત સહિત બાલક જનમીઓ, કઈ સત મહીનામાં ઉગીઓ,  
 તે બાલિક કુલનો ખય કરે, બિધ વરસધં આવ્યા દૂખ હરધં. ૪૯

સાત વરસ દશ વરસ મઝારિ, પડી ઉગતઈ બહુ વિચાર; ૧  
 બત્રીસ પૂરા ઉગઇ જોય, તો તે નર સહી રાજ્ય હોય. ૨  
 જે નરનઈ હુઇ ત્રીસહ દંત, તે નરયાઇ લખખી વંત; ૩  
 એકવીસ દાંતિ હુઇ મુખી, એકવીસ દાંતિ નર હુઇ દૂખી. ૪  
 એકવીસથી ઉગઈ ઓઝાય, તે તો નર અધમાધમ આય; ૫  
 તિક્ષણ દાઢા હુઇ જેહની, નખર પ્રગતિ હુઇ તેહની. ૬  
 નાના કાલા વિરલા વલી, વિસમા દાંત રહ્યા નીકલી; ૭  
 અધમ જીવ સાંઢામું નવિ જોઈ, તે નર ધર્મ વિહુણો હોય. ૮  
 જેહના દંત અછઈ અતિહિં, અસુલ, ઉપમ તસ મુચકંદહ ફૂલ; ૯  
 રિનગધ મુગધ ડાઢિહુઇ જેહની, કાર્તિ ધણી હુઈ તેહની. ૧૦  
 ખર, હાથીના સરિખાં દંત, તે નર ઉત્તમ નઇ ધનવંત; ૧૧  
 હરિ કૂર્મના સરીખી પુંઢિ, લખમિ પાય પડઇ તસ ઉડિ. ૧૨  
 કુંભ કોટિ અને વાટલી, તે રાજ્ય હુઇ મહાખલી; ૧૩  
 સૂક વાયસ બગલો નઇ મોર, અસી કોટિ નર ૧દરિદ્ર અથોર. ૧૪  
 જસ મુખચંદ ૨સરીખું હોય, તે નર પ્રાહિં ધરખી રહોય; ૧૫  
 ઉંદિર, મૃગ સરીખું મુખ, તે પાપી નવી પામઇ સખ. ૧૬  
 જીભા કાલી નઈ સાંમલી, તે પાપીથી લખખી ટલી; ૧૭  
 જાડી જીભ અનઈ પાતલી, અસતી ૪જાખી નઈ અતિમિલી. ૧૮  
 રાતી રસના જેહનઈ હોઈ, ભોજન ભોગ લહઈ નર સોય; ૧૯  
 રાતઇ તાલુઇ રાંણી વરઈ, ૫કાલઈ તાલુઈ કુલ ક્ષય કરઈ. ૨૦  
 પીલી તાલવિ રાય અત્યંત, ધોતઇ તાલુઇ નર બલવંત; ૨૧  
 કાછખ પીઠ સરિખા હોઇ નખ, તે નર પામઇ બહુલું સખ. ૨૨

૧ દંદ-દરિદ્ર. ૨ સરિસું. ૩ જોય. ૪ વાદી. ૫ કાલુ  
 હોઇ તો કુલ ખપ કરઈ.

સુખા સરિખા જો નખ હોઈ, વાંકા લૂખા ધોલા સોય;   
 ચપટા નખ તે નહી નર ભલા, દૂખીઆ દીન ભમઈ એકલા. ૬૧   
 એક ધારિં નર રાગ થાઈ, ગિધ ધારિં ભોગી કહેંવાય;   
 લધુસંકાઈ જસ બહુ ધાર, તે દારીદ્રિ મ કરિ વિચાર. ૬૨   
 વીર્યં મીનમંધ તો સુખી, લાખ સરિખઈ ગંધઈ દૂખી;   
 દુધ તથા મધુ સરીખો ગંધ, તેહનેં સ્ત્રીસું અતિ પ્રતિખંધ. ૬૩   
 કંદર્પ કમલ મદસરીખોહોઈ, પૃથ્વી રાગ થાઈ સોય;   
 કંદર્પ હવન સરિખો હવઈ, ચતુરપાદપણું ભોગવઈ. ૬૪   
 માંસ ગંધ તો હોઈ ચોર, લોહી ગંધ તો વ્યસન અધોર,   
 હસ્તીમદ સરીખો ગંધાઈ, ખારઈ વીર્યઈ દુખીઉ થાય. ૬૫   
 દુધ સરીખઈ વણિું રાય, કાલઈ વીર્યઈ ચોગી થાય;   
 અધમ વીર્યં (તે) કડવું કહિઉં, સામુદ્રિક શાસ્ત્રઈ એ લહિઉં. ૬૬   
 વાષ સિંધ હસ્તીનું અંગ, તેહનઈ આકારિં જેહતું લિંગ;   
 તે ભોગી ચોગી નહિ કુંકદ, પાંચઈ ઇંદ્રીનાં સુખ સદા. ૬૭   
 કુંકે લિંગઈ રાગ હોઈ, થૂલ લખ દારિદ્રી જોય;   
 લિંગ પાતલે અતિ સોભાગ, તે નર ઉપરિ નારી રાગ. ૬૮   
 અલતા પરવાલ ને રંગિં, રૂધિર હુઈ નર જેહનેં અગિ;   
 મોગી હુઈ નર તેહ ધનાઢય, સોય પુરુષનું વડું નિલાડ. ૬૯   
 લોહી કમલ સરીખું હોઈ, બહુ કન્યા નર પરણિું સોય;   
 સ્વાન, ઉંટ, પાંડર શીઆલ, એણે રૂધિર નર દૂખ ચિરકાલ. ૭૦   
 વાંનર(વાધ) સીંહસરીખીકછડિ, તેહથી લખમી ચાલી વહલધડી;   
 નીલ કંઠ, મૃગ, દાદુર પેટ, તે નર રાગ થાઈ પનેડિ. ૭૧

૧ મધ. ૨ વાસના. ૩ તે નર ભોગિને ધનાઢય. ૪ વઢ.   
 ૫ નેટી.

## ફહા.

સામુદ્રિક શાસ્ત્રી કલાં,	એ લખણુ બનીશ;	
વલી લક્ષણુ નીતિ શાસ્ત્રમાં,	ભાખ્યા દોદસ વીસ.	૭૨
અકેકું સ્પીહ, બગ તણું,	ચરણુચુદનાં વ્યાર;	
પંચ લખણુ વાયસ તણાં,	સ્વાન તણાં ખટ સાર.	૭૩
ત્રિણિ ગુણુ ગર્દભ તણા,	પ્રધાન પુરૂષના વ્યાર;	
એકેક ગુણુ આડે તણા,	લીજમ નર નિરધાર.	૭૪
હંસ, મોર, મૃગ, મીન. ૧ મલી,	કોત્ર કોકિલ લોહકાર;	
એકેક ગુણુદ એહનો ગ્રહમ,	વાધમ બુદ્ધિ અપાર.	૭૫

## અટિપધ

સાહસીક ગુણુલિધીસીહડા તણો,	એક ગુણુહવઈ બગલાનો સુંણો;	
સંવરઈ ઇદ્રી રહમ એક ધ્યાન,	એણી બુદ્ધિ નર મિથે નિધાન.	૭૬
ચર્ણુચુદના લિધ ગુણુ ચાર,	ચુદ કરે નર ચર્ધ હુશિઆર;	
ભગે વહમલો પોખમ સજન,	ભોગ કરધ બલ જેનું તન.	૭૭
છાનો ભોગ ધીકાધપણું,	કાલે ધર કરતો આપણું;	
અપરમાદી નવિ છેતરાય,	પાંચે ગુણુ વાયસ લેવાય.	૭૮
ધણું જમધ થોડઈ પણિસરઈ,	સ્વાંમી ભક્તિ સદા રતે કરધ;	
સુનિદ્રા સજનને સર,	સ્વાંન તણાં લખણુ ખટપૂર.	૭૯
ત્રિણિ ગુણુ ગર્દભના સાર,	થાકો વહમ વાંસધ ભાર;	
નાદિ તાપ મનમાં નવિ ધરધ,	સદા લગે સંતોષધ ચરધ.	૮૦

## દૂહા.

આર	બુદ્ધિ	પ્રધાનની,	પરપંચી	વાચાલ;	
સર્વતણે		સતોષતો,	પરમન	લહધ	તતકાલ. ૮૧
હંસ	દ્વધ	જલથી પીધ,	જલ નધ	તજધ	અપાર;
તિમ	અવગુણથી	ગુણ લીધ,	તે નર	ઉત્તમ	સાર. ૮૨
મોર	માન પગ	જોધ તજધ,	નર દેખી	કરધ	ગ્યાન;
ગુણ	હંકધ	અવગુણ	ચલવધ,	મુંકી	મનિ અભિમાન, ૮૩
વનમાં	ચરતો	નાસતો,	ફિરી	જૂધ	જીમ હર્ણ;
તિમ	નર	પાપ કરંતડાં,	ફિરી	વિચારધ	મર્ણ. ૮૪
મીન	પરિં	ચંચલ નરા,	પોતા	તણધ	વલી કાંમિ;
આલસ	મંદ	તણી પરિં,	બધસી	ન રહધ	કાંમિ. ૮૫
માલી	મધ્ય	રોપધ સહી,	ચંપાનું		વનખંડ;
દરતાં	આઉલ	પુરષા,	ચોહર	નધ	એરંડ. ૮૬
એણુધ	દૃષ્ટાંતધ	નર વલી,	હધધ	ધરધ	વિવેક;
હોંદ	રેતરક	લુંડા ભલા,	સહુનધ	ન કરધ	એક. ૮૭
કોલ	તણી પરિં	સણગીએ,	સંકટ	પડધ	પલાય;
ખિણુમાં	ઉભો ધહાં	વલી,	ખિણુ	સો	જોયણુ નય. ૮૮
કોયલ	પરિં	મધુરો લવધ,	સકલ	સભા	મનિ સુહાય;
વણુ	દીધો	જસ તેહનો,	દીપતો	કીર્તિ	ન માય. ૮૯
કોયલ	કિર્યો	ધન સંયજ,	કાજ	કર્યો	ધન તેહ;
જીવંતસ	વચને	કરી,	જગ	આપણો	કરેઅ. ૯૧
એક	દિન	જીવંત	દંતમાં,	ખિહુમાં	હુંઓ કિલેસ;
દંત	કહધ	કરસું	કિસું,	જવ	જસું પરદેશ. ૯૨

તુઝ વિશુ સહી માહરઈ સરઘ, તુઝ વિશુ હું ન મરંત;  
 બમ્મડી ચાવું લાપસી, તાના લોલ કરંત. ૯૩  
 દો દસ વીસે અગલા, વયરી વયર ધરંત;  
 જો વસિ પડયો માહરે, કાપી આઘ કરંત. ૯૪  
 અમ્મો ચાવું ચુગલું અમ્મો, અમ્મો ન કરં પ્રમાદ;  
 તું કવણુ બિચારી જીભડી, બમ્મડી કરંઈ સવાદ. ૯૫  
 કું કું કરતી ફરસતી, ખાળાં લાડુ વાલ;  
 દંત વિના તાહરા થસ્યે, ગબચી રસરીખા ગાલ. ૯૬  
 જીજ્ઞા કલધરે દંત તું, સીદ ચઢાવઈ રીસ;  
 વચન ટઅસું અહો બોલસું, જજેણુઈ પડસો બત્રીસ. ૯૭  
 આજ ધડી દીન દોયમાં, માહરં કીધું જોય;  
 વચન વિરોધ બોલી કરી, પૂજ કરાવું તોય. ૯૮  
 બોધ્યા બત્રીસે બાપડા, રહ્યા તે પદો કરજોડિ;  
 માતા એહવૂં બોલજો, દંત ન પઆવે બોડિ. ૯૯  
 બંધ થકિ મુંકાવીઈ, અનઈ વલી પાડું પાસ;  
 જો તઈ મીનતિ મુઝ કરી, તો તુઝ પુર આસ. ૧૦૦  
 આંબા, રાયણુ, શેલડી, દ્રાખ અનઈ, જંખીર;  
 જીભઈ પસાઈ ખીડલાં, બેઠાં ચાવો વીર. ૧૦૧  
 જીભ પસાઈ જગ મુખી, જીભઈ જયજયકાર;  
 મધૂર વચન કોઠિલ લવે, તેણે વાહલો સહકાર. ૧૦૨  
 તેણે કારણિ ઉનર એક તું, કોયલના ગુણ આંણિ;  
 જગમાં ૮તું થાએસ વલી, ગુણ સધલાની ખાંણિ. ૧૦૩

૧ પડયો અમ તણે. ૨ જેવા. ૩ એક. ૪ પડયો દંત. ૫ બે.  
 ૬ લાગે. ૭ મુખિ. ૮ તો જગમાં.



ભાગ્ય કટકા લોહના, જીમ સાંધા લોહકાર;  
 ભાગ્યા મન જે મેલવઈ; લખ્યણુ એહ અપાર. ૧૦૪  
 ખત્રીસ લક્ષણુ નરતણાં, વિવરી ભાષા જોય;  
 હવઈ લક્ષણુ કહું ૧નારીનાં, સુપુરૂષ સુણ્યો તેહ. ૧૦૫

## અહિપદ.

લાંચુ પોહોલું જેહનું નાક, તેહનું પોહુચા સહુ અભિલાષ;  
 નાક અચ જસ ટુંકું હોષ, દાસપણું પામઇ સ્ત્રી સોષ. ૧  
 પીલી આંખિ નારી સદા દાસ, વહમલી રાંડઈં પ્રીડિ નહી પાસિ;  
 લાંબ નિલાડી સસરો ૧ખાય, દેવર લાંબઈં પેટિ સમાય. ૨  
 લાંબી કહઈડી ખાઈ ધણી, ટુ કે લટીએ સ્ત્રી અવગૂણી;  
 સ્વેત તાલૂઈં દાસી થાય, રાતઈં તાલૂઈં પરણે રાય. ૩  
 વદન વિરૂપ ન દીસઇ સોમ, જસ જંઘાઈં ઝાઝા રોમ;  
 કાય કેસ જે વાંકા હોય, નારી નર નઇં ખાય સોય. ૪  
 હરણાંખી હરણાંની જનું, ઉદર કોટિ મૃગકેરં માન;  
 તે રાજની પત્ની થાય, તેહનો કાલ બહું સુખભરી જાય. ૫  
 ગરૂડ હંસ ચકવી કોકિલી, એહવેં સાદિં નારી ભલી;  
 લાંબ કર્ણ નઇં ભમર સુવંક, તે સ્ત્રી પાંમઇ સુખ અસખ. ૬  
 માલે ખાડા ઉચા કેસ, રોમ વિના તન નહી લવલેસ;  
 ગીધ પંખીયા સરીખી આંખિ, નર સરખઇ સાદિં મમ રાખિ. ૭  
 નિલવટ કાલું તિલક અપાર, પાંચ પુત્ર જણેં તે સાર;  
 જીભા રાતી પુણ્યમ ધણમં, તે ધનવંતિ પુત્રહ જણેં. ૮

જોહની રસના અતિ ઉજલી, સોય સગાનઠં નાખઠં દલી;  
 કાલી જીભઠં કનક નિષેધ, તે નારી કરમ વંસહ છેદ. ૯  
 ઉઘત પિંડ ખર સરિખો નાદ, અથવા ધોધર જોહનો સાદ;  
 રોમ કઠિણ હુધં જસ કાય, રાજ સુતા તો દાસી થાય. ૧૦  
 કાગ સરીખી જોહની જનનું, ડાભેં ચણી છે તિલકજ માનું,  
 સુચ્ચર રોમી સ્ત્રી નહીં સૂખી, તે રંડા નારી હુધં દૂખી. ૧૧  
 જસ હસનીના સરીખી જંધ, તે સ્ત્રી પામઈ ભોગ સુરંગ,  
 કનક રોમ નાભિં ત્રિણિ રેખ, તે રાંણી સૂખ લહધ અનેક. ૧૨  
 થૂલ પયોધર કંક સુકુમાલ, રોમ રહીત અને રૂપાલ;  
 તે સુખણી હુધં સસારિ, નાનઈ વિરલધ દૂખણી નાર. ૧૩  
 હૃદય તિલક હુધ પુંડ્યઠં રતાણેં, ત્રિણિ પુત્ર ચક્ર પુત્રી જણેં;  
 મેખલા નાભિ દહ વાટલી, તે સ્ત્રી વૃપનઠં પરણેં વલી. ૧૪  
 લાંચુ પેટ નહ જાડી જંધ, ટુંકે લટીએ યાચુ સંગ;  
 પદ પયોધર જે જાઝા કેસ, તે સ્ત્રી વિધવા બાલિ વેસ. ૧૫  
 અતિ ઉંચી અતિ નીચી નારિ, અતિ ગોરી અતિ કાલી વારિ;  
 અતિ જાડી નેં અતિ પાતલી, તે સ્ત્રી સુખ નવિ પાંમે વલિ. ૧૬  
 ગંધ મીન છત્રુંદર જસ્યો, ઉગ્ર ગંધ ભૂડો હુધં જસો;  
 વેસણુ લીંચ સરીખા ગંધ, તે નારી સ્યું કિસ્યો પ્રતિબંધ. ૧૭  
 ચંપક ટુલ તણો ગંધ ધરઠં, તે નારી નરનઠં વસિ કરઠં;  
 ઉદર પાતલું દુર્ઘટી દૂર, ઉતસ લખમી રહધ ભરપુર. ૧૮  
 પ્રસેવ રહીત તન થોડા વાલ, નેત્ર, ગાત્ર જસ દોઈ વિશાલ;  
 નિદ્રા ભોજન અદ્ય કપાય, રાત્રી જીભઠં રાંણી થાય. ૧૯

માંકણુ જૂ જસ અંગિ રમધં, કાલી જીભા ત્રપ ત્રપ કરધં;  
 પીલી આંખિં નારી કસી, પીલી આંખિધં સ્ત્રી રાખસી. ૨૦  
 કાછખ પીઠ સરીખો ભગહોય, પુત્ર સુકોમલ પ્રસવેં સોય;  
 પીપલ પાંન સરીખું ભગહોય, સહુ સુખીઓ જીહાં તેહનો પગ. ૨૧  
 જેહનેં પગિ ધજ અંકુસ સાર, મુસલ છત્ર ગદા આકાર;  
 તે કંન્યા રાજનેં વરધં, જીહાં મવધં તિહાં લીલા કરધં. ૨૨  
 જસ પગ ઉચો જડો હોઈ, પુત્ર પવિત્ર જણુધં સ્ત્રી સોઈ;  
 અઠ કલસને પદ્મ આકાર, તે સ્ત્રી પામે નૃપ ભરતાર. ૨૩  
 જૂમી ન લાગધં ટચી આંશુલી, તે વિભચારણિ હોઈ વલી;  
 લાંખી પુહલી વિરલી હોઈ, નારિ કુંઆરિ ચૂકધ સોય. ૨૪  
 પગની પાંતી ઉચી લહી, સોય નારી કુસીલણુ કહી;  
 મોટી હુધ તો માલન ખેદ, લાંખી હુધ તો પાંમઈ ખેદ. ૨૫

## ફહા.

એ ધ્રુવી લખણુ કલાં, પદમતાં નરનાં જાણિ;  
 તે લક્ષણુ નૃપ તુઝ કહઉ, રકામ કરો ચિત્તિ આણિ. ૨૬  
 દયા કાજ નૃપ હા કરધ, ઉઠી ચાલ્યા દોય;  
 યોગી રાય તણી કથા, સુપુરુષ સુષયો સોય. ૨૭

## હાલ.

મુનિવર મારગ ચાલતા-એ-દેસી.

નૃપ યોગી કુંગર ચઢયા, કીધું અગનિનો કુંડ;  
 યોગી કહઈ નૃપ ઇહાં ફરે, હુધ વિદ્યા અખડ-ન. ૨૮

ભૂપતિ આપ વિચારીઉં, ધન અરથી એહ; ૨૬  
 પુરસા કારણ અગણિમાં, સહી મુ બલઈ દેહ-૨. ૨૮  
 હું બાલું જો એહનઈ, તો એ પુરસો હોઈ; ૩૦  
 હું અરથી છઉં તુલ તણો, નો હોઈ છલ વિણ સોય-૨. ૩૦  
 રૂપઈ આંખો આલખી, બોલઈ કપટઈ રાય; ૩૧  
 કુંડ ઉપાછલિ હું તો ફરું, જો તું આગલિ થાય-૨. ૩૧  
 યોગી ફરઈ તવ આગલિ, પાછલિ નર (વર) ભૂષ; ૩૨  
 મહિપતિ યોગી લેઈ કરી, નાંખ્યો અગનિ કૂપ-૨. ૩૨  
 યોગી ટલી પુરસો થયો, આંખો રાયનઈ હાથિ; ૩૩  
 લખખી કારણિ નર કરઈ, પાતિગ ધન ધાત-૨. ૩૩

## અઉપધ.

લખખી લખણુ હીણી ઝજોય, ઉંચ નીચ ધરિ પછઠી સોય; ૩૪  
 અસતી નારી બહુ ભરતાર, તેણુઈ કીધા નર બહુ ખોઆર. ૩૪  
 તુઝી નર પાંમઈ ગલછપાસ, તઈ કીધા નર રૂપરધર હસ; ૩૫  
 તે ફેરવીઆ જન પરદેસ, પુત્ર પિતામાં કરઈ કિલેસ. ૩૫  
 મોટા નાંના તઈ પણિ કર્યા, સુપુરૂષ કુપુરૂષ બેહુ આદર્યા; ૩૬  
 લૂલા દુટા કોઢી ઉવર્યા, ધણા પુરૂષના પ્રાણુજ હર્યા. ૩૬  
 તુઝ દર્શન થયું ચોરી મનન, તઈ રોલવીઆ પુરૂષ રતન; ૩૭  
 જેણુઈ તાહર બહુ કરીઉંજતન, તે નર જતા ન લલઈ અન. ૩૭  
 સાચે તું અનરથનું મૂલ, તઈ નર કેતા મેલ્યા ધૂલિ; ૩૮  
 તુંહઈ વંછઈ લલિ અપાર, નગટી દેવી સરડો પૂજર. ૩૮

૧ ધાઈ ૨ ભૂપઈ. ૩ પાખલિ. ૪ હોઈ. ૫ ખોહાર, ૬ ધરિધ.  
 ૭ કર્યા.

દેખછછ અનરથની કોડિ, ધન કારણિ રૂપ પામ્યા ખોડિ;  
 તુલ્ય નરનઈ લાલચ ધણી, લછિ ન જૂઠ નર ધર્મીભણી. ૩૯  
 કવિ રાગિ પડિત દાતાર, પ્રાંહિંએ રચિહું ઉપરિ ખાર;  
 કિરથી કાયર પાપી મૂર્ખ, તે ધરિ પદસેવા તુઝ હર્ખ. ૪૦

## હાલ.

લખમી તુઝ પુછું વલી, કિરથી ધરિ કાં જાઈ;  
 ચતુરાં દાતા સર જે, તિહાં તુઝ કાં ન સહાય. ૪૧  
 ચતુરાં ધરિ મૂઝ સોકિણી, દાતા દીધ પર હાથિય;  
 સરા ધરિ રંડાપણું, તેણુધં હું કરપી પહતિય. ૪૨  
 અવલી ગતિ માહરી સહી, હું અનરથનું મૂલ;  
 છંડી તે છુટી ગયા, લોભી મત્રીયા ધૂલિ. ૪૩  
 લોભીધં યોગી કિમ મુઝો, નહી મુઝમાં કાંઈ સાર;  
 પ્રાંહિં લચ્છિ આપ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૪  
 ઓ ધરિ મંત્રી સેજડી, વસ્ત્ર પાત્રને આહાર;  
 કવિ કહઈ ધન આપ્યા પછી, સાતે ઉપરિ ખાર. ૪૫  
 એહ સરપ લછિ તણું, મુનિ કહઈ સંત વિચાર;  
 કુમારપાલ તપ સાંભલો, આગલિ રથો અધિકાર. ૪૬

## હાલ-પાછિલી.

એ અધિકાર આગલિ થયો, લિધં પુરિસો રાય;  
 દુગ કરેં દુર્ગ ઉપરિ, જેમ સુદર હાય. ૪૬

પ્રગટ થયો કૂટ દેવતા, એકનર્થ કોટનો હાંમ;  
 ગઢ કરવા તુલ દિઉં, જો રહ્ય માહર નાંમ. ૪૭  
 રાય કરે ગઢ રખડો, ઉચો અભિરામ;  
 બૂપ ધરધં તિહાં તેહનુ, ચિત્રકોટજ નામ. ૪૮  
 ચઉદ સહસ ગઢમાં વસધ, કોટીધન સાર;  
 લાખેણી રહે તલહટીધ વસે, તસ અંત ન પાર. ૪૯  
 ઉચો ગઢ રલીઆમણો, સુંદર સોભધ હાંમ,  
 અવર નગર તિહાં નેસડો, નદી વાટા નર્થ નાંમ. ૫૦  
 અવર ડુંગર રગધ ઉપમાં, નાણે એ ટેખાલ;  
 ચિત્રોડ ગઢ રલીઆમણો, ચિત્રાંગદ બૂપાલ. ૫૧

## ફહી.

પૂરવ કથા શ્રવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;  
 ગઢ ઉપરિ આવી ચઢીઓ, જોતાં અતિ આણુંદ. ૫૨  
 સુકોસલ વાધણીતણું, જણું કાંમિ નિર્વાણ;  
 જન મંદિર જૂહારી કરી, ચાલ્યો ચતુર સુગણ. ૫૩  
 આળ્યો નૃપ ઉતાવલો, કનિકુળ જ્યાહાં દેસ;  
 તિહાં તર આંખા તણાં, નગરતણુધન નિવેસ. ૫૪

## હાલ.

વંછિત પૂરણ મનોહર—એ દેશી. રામ સામેરી.

કોતુગ જોઈ તિહાંથી ગયો, કાશી દેસમાં આવીઓ;  
 બોલાવીઓ નૃપનર્થ તિહાં એક વાંણીધએ. ૫૫

- એક દીક્ષ મન ઉલસઈ, હમઉ વદન હરખધ હસઈ;  
વલી વિકસઈ લોચન દો પ્રેમધ કરીએ. ૫૬
- દેખી નર ઉપજધ નેહો, હુઇ શીતલ ટાઢી દેહો;  
સહી સનેહી જાણો પૂર્વભવ તણોએ. ૫૭
- પૂર્વ સનેહ જાણ્યો તસઈ, કુમારપાલ દીકો જસઈ;  
સનેહ રસિં મદનશેઠ શ્લેષ ધરિ ગયોએ. ૫૮
- ભોજન ભગતિ બલી કરી, કનક ચાલ કરિખિધ ભરી;  
આગલિ ધરી વલી વસ્તુ વિવિધ ભાતિનીએ. ૬૦
- કુમર નિરંદહ ચિત્ત ઠર્યો, ગૂહા લેઈ નૃપ સંચર્યો;  
બહુ દુર્યો નગરીમાં નૃપ એકલોએ. ૬૦
- કર્મયોગે કૈતગ થયો, મદનશેઠ મરણઈ ગયો;  
દ્રવ્ય ઝલો નગરી ભૂપઈ તેહનોએ, ૬૧
- રમત ગમત કંથા પહઈસિ, કુમારપાત્ર આગ્યો ધરિ;  
બહુપરિ તાલાં દીસેં આરણ્યએ. ૬૨
- પુછઈ કુમર તિહાં રહ્યો. મદન પુરુષ આ કિહાં ગયો;  
જન કહે મરણ્ય થયો કેતસ શેઠનોએ. ૬૩
- શેઠ તણેં સુત નહી જસેં, ભૂપઈ ધન લીધું 'તસેં;  
કરણ્યા રસિધ રાય ૪ કુમરનરેશ્વરએ. ૬૪
- ધિગૂ ધિગૂ પાપી નૃપ અસ્યા, ફરઈ ભુજગ ભોગી જસ્યા;  
નર કસ્યા પરદખણ્ય કારણિ સરજ્યાએ. ૬૫
- વાધ સિંધ વિપધર સહુ, તેહના મન મધલા બહુ;  
ભખઈ સહુ તાંદુલ મચ્છ જીમ મનિકરીએ. ૬૬

વધદ મન મયલો યોગ, વંછઈ ધનવંતાં રોગ;  
મૃતસોગ વાંછે મૂઢ મસાણીઆએ. ૬૭

નારદ વેદિ વંછે ઘણી, દુર્ભિક્ષ વંછઈ કંચુખણી;  
છલમણી જોતી ચાલઈ શાકિનીએ. ૬૮

દોષિ વંછઈ છિદ્રને, અસતી વધ ભરતારને;  
તિમ મનિ તૃપ વંછઈ મૃત્ય નિરવંસી એ. ૬૯

### દ્વિતી.

વંસ નહી જસ પાછલિ, તૃપ વંછઈ તસ મરણ્ય;  
ધિગ્ ધિગ્ પાપી તે નરા, કરતા પરધન હરણ્ય. ૭૦  
પુણ્ય યોગ પામું વલી, ગૂજર દેસનું રાજ;  
જેહનઈ સુત નહી પાછલિ, તે ધન નહી મુઝ કાજ. ૭૧

### હાલ.

કંસારી મનમોહઈ એ દેસી-હલાલાની.

અસ્યું કહીઅ ચાલ્યો રાય, પાટલપુરમાંહિં જાય;  
તૃપ ન રહઈ ચિર ત્યાંહિં, આગ્યો રાજગૃહમાંહિં ૭૨  
રજોયાં નગરી આરામો, જોયા શાલિભદ્ર કામો;  
જઈ વધબાર ગિરિ ચઢીઓ, જિન (વર) પાએ એ પડીઓ. ૭૩  
તિહાં ચક્રી તૃપ ચાલ્યો, કામરૂ દેસમાં માલ્યો;  
રમતો ભમતો એ રાય, નાગપાટણમાંહિં જઈ. ૭૪  
નગર ભમઈ તૃપ આપો, રાજ્ય કરઈ તિહાં સાપો;  
કિંતુગ કુંભર નિરદો, આગ્યો જહાં બાલચદો. ૭૫



જાતિ તે ચર્મકારો, બેઠ્યો વચન તે સારો;  
નહી ધન લીડું એ રાય, વાણુહી પહધરો એ રૂપાય. ૭૬

## ફહો.

એણે વચને નૃપ હરખીઓ, મુધા દિધ મુઝ દાન;  
મધુર વચન મુખથી રૂકહઈ, અનઈ આદર બહુ માન. ૭૭  
ફલહી :ગીતવતી સતી, કાણો અનઇ સુકુમાલ;  
ફલહો નાગ સમતા રસિ, માંન રહિત ભૂપાલ. ૭૮  
ફલહો નિરધન વિવહાર, મુધતપીઆ થોડા આહાર;  
ફલહા તે જગિ જાણુજો, મધુર વચન દાંતાર. ૭૯  
દાતા ને મધુરો વલી, મધ દીઠ્યો ચર્મકાર;  
ચુલુ લેઇ રૂપ આલીઓ, આગલિ સુંણિ અધિકાર. ૮૦

## ચઉપધ

કુંમારપાલ નૃપ ચાલ્યો જસઈ, અતિ અંબાવન દીઠું તસઈ;  
લેઈ લુંબ બધઠો તેણુમ કાય, કુંમારપાલ તિહાં અંબા ખાય. ૮૧  
અદાર ભાર વનસ્પતિ માંહિં, અર્યો સવાદ ન દીસઇ કિહા;  
પંચવરણુ રસ અમૃત જસ્યો, જમતાં રોગ ન થાઇ કિસ્યો. ૮૨  
ધોલી અંબાઝબરીઓ બરીઓ, અમૃત મૃત માંહિં બેઠ્યો કર્યો;  
મેલ્યાં દહધધરાં અર્થ હવઈ સર્ગો, રસ જમતાં સહી કોડો ઠર્યો. ૮૩  
કરઇ સરડ આટઇ આંસુલી, દેખી દાદ દેવેન્ની ગલી;  
અંબ તણો રસ ઇચ્છઇ સોઇ, જમતાં દીપ ન આપઇ કોઇ. ૮૪  
પુણ્યઈ લહી આંબા કાતલી, પુણ્યઇ પોલી તે પાતલી;  
પુણ્યઈ ધાર તે ઋમૃતની મિલી, ભવનો રોગ ગયો નીકલી. ૮૫

અંબતણા ગુણ કેતાં કહું, ફરસ કરંતાં બહુ સુખ લહું;  
 સકલ વસ્તમાં આંખો સાર, દેખીતો સુંદર આકાર. ૮૬  
 પ્રેમજ્ઞ જેહને પુહુવિ ન માય, તેણુઈ ગંધિઈ સુખ સાતા આય;  
 શુદ્ધ તણો કોયલ મનિ ધરધ, ખાતી બધડી ટહુકા કરધ. ૮૭  
 પત્ર સકોમલ સહી કહધવાય, ધરિ ધરિ તોરણિ તે બધાય;  
 છાયા શીતલ સોમ નિહારિ, ફલધ અંબ તે ઉણ્યા કાલિ. ૮૮  
 પવન લૂ અનધ તડકો તાપ, તેણુઈ દિવસ મુખ કાઢ્ય આપ;  
 નદી નિવાણુ સૂકધ જેણિવાર, અમૃત રસ રતબ અંખો પાય. ૮૯  
 જીણુ દિન થાકઈ મહીષી ગાય, તેણુઈ દિન રસ એ અંખો પાય;  
 દૂસમ કાલિ મોટા દાતાર, ટક્ક માંહિં આંખો રસહધકાર. ૯૦  
 અંબ તણા ગુણુ દીસઈ જસા, નર ઉત્તમ અંગિ આંણું તિસ્યા;  
 તેહની કીરતિ જગિ વિસ્તરધ, સોય પુરુષ સધલામાં સરઈ. ૯૧  
 અંબ જસ્યો શ્રેયાંસ કુમાર, જેણી વેલા કો નહીં દાતાર;  
 તેણીવેલા દિધિદૂરસ આહાર, પ્રતિ લાગ્યો તીર્થકર સાર. ૯૨  
 હવડાં એક જગડૂ દાતાર, પડિધ કાલિ થયો સહધકાર;  
 ત્રિણુ વરસ કર્યો (અન) સગાલ, મારી ઠેલ્યો દૂત દૂકાલ. ૯૩  
 જેણી વેલા હડબડીઆ રાય, અન્ન વરાંસઈ અંગુલ ખામ;  
 છત્રપતિ નર હુંતા જેહ, જગડૂનધ ધરિ આવ્યા તેહ. ૯૪  
 લીજધ ધન નધ દીજધ અંન, વણીગ કીજધ જીવ જતન;  
 જગડૂ કહેં દિધે અંન અંબાર, ઉ સાહમા કંણુના ઝલંડાર. ૯૫  
 કણુ કોઠાર ઉઘાડ્યા જસઈ, લીખીત પત્ર તિહાં પગટયાતસઈ;  
 એ કણુ સધલો પુંજ્યને કાળ, એહનો ધન મુઝ લેવા તાળ. ૯૬

નરપતિ નર તવ કર્યો વિચાર, આઘ્યા જગડુ કહ્યું તેણીવાર;  
 આપો રુકુણુ મમ કરો વિચાર, ગાઢા રંક બલ નહીજ લગાર. ૯૭  
 આઠ સહસ મૂઢા તેણીવાર, લેધ ગયો વિસત્રદે રાય;  
 સિંધ દેસનો રાય હમીર, બાર સહસ મૂઢા દિધ વીર. ૯૮  
 ગંજણુવર્ધ મોટા સુલતાન, એકવીસ સહસા મૂઢા દિધધાન;  
 માલવપતિ નઈ સહસ અદાર, સાડ પરતાપ બત્રીસ હનર. ૯૯  
 અવર અનેક પૃથવીના નાય, જગડુઈ ઉડાવ્યા હાય;  
 સંવત અચાર નઈ બારોતર, દિઈ દાંત જીહાં પનરોતરો. ૧૦૦  
 અન્ન દુકાલ તે અતિ આકલો, ધૂન અજરણુ માંહિં બલ્યો;  
 દૂધ દહીંમાંહિં ડબકાં ખાય, પાણી પૂર તણાયો જાય; ૧  
 નાડો દુર્ભિક્ષ જાણ્યો જસઈ, સોહલા સુત નર ધાયો તસઈ;  
 લેધ લાડુઆ આડો ફિરધ, રોટી મારિ અવહધસ્યો કરે. ૨  
 કિહાં જાય છો નાસી કરી, કરિ પ્રાક્રમ તું પાછો ફિરી;  
 જવા ન દિઉં તુઝનઈ કિહાં, હું બાંધી તુઝ રાખું ધહાં. ૩  
 દીને તરણું લેધ દુકાલ, છોડિ છોડિ જગડૂ કૃપાલ;  
 તેં મુઝને લજળ્યો ખરે, હવે નાવું જીહાં પનરતરો. ૪  
 અસ્યો કોલ કરી નઈ ગયો, જગડૂનો જસ મહિમા રહ્યો;  
 શ્રીમાલી વંસે સિંજુગાર, જનમ લગે કાધો પરઉપકાર. ૫  
 અસ્યા પુરૂષ યનર હુઈ જેહ, અંબ સરીખાં કહીધ તેહ;  
 અંબ તણો ગુણુ બહુ લેવાય, ગુણુ લેધ નૃપ આંખ્યા ખાય. ૬  
 એતલઈ તિહાં આંખ્યો રખવાલ, ભટક દેધ મુખિ પદીધી ગાલ;  
 અરે ! મૂઢ કિમ આંખ્યા ખાય ! બાંધી મસ્તગિ મુકું ધાય. ૭

૧ અન્ન. ૨ અવેર્યો કરઈ. ૩ તે મુજ લજળ્યો હાંક્યો ખરો.  
 ૪ જગમાંહિ. ૫ બોલ્યો.

અણુનંણિઈ જલ ઝીલેજેહ,	અણુનંણિઈ ફલ ખાય તેહ;	
અણુમિલતઇ સંધાતિ જાય,	મુખે દૂહવઇ પૃથવીરાય.	૮
કૂપ કંઠિ ઉંધધનેં સૂઈ,	હાડતાં સાહમું નવિ જૂઝ;	
અણુસમજયો બોલઇમુખ્યથડી,	એ સાતઇ નર ચાઈ દૂખી.	૯
અણુસમજયો બોલ્યો રખવાલ,	કમારવાલ સિરિ ઉડી ઝાઝ;	
લેઇ પૂરપ હાથિં ઝાલીઓ,	અંબા થડિ બાંધી ચાલીઓ.	૧૦
જસ્યો અપરાધ તસ્યો નર દંડ,	અલ્પ દોષ દુષ્પ દિધ તે લંડ;	
બહુ અપરાધ દેખી નર સાર,	થોડી રીસ ન ધરઇ બહુખાર.	૧૧
સાર પુરપ ગૂજરાત બૂપાલ,	માર્યો કુટિઓ નહોં રખવાલ;	
અંબાનઇ થડિ બાંધી કરી,	કુમારપાલ ચાલ્યો પરવારિ.	૧૨
આગલિ પુરપ મિલ્યો ગહમગહી,	ત્રિયા વિયોગઈ યોગી થયો;	
વિનય કરી બોલ્યો તેણુઈ ઠાય,	સુંણિ સ્વામી તું પૃથ્વીરાય.	૧૩
મુઝ ધરનારી પદમની જેહ,	નગર ધણીઇ લીધી તેહ;	
તવ મનમાંહિ હુઓ ખિણુખેદ,	રાતિ દિવસ હું ન લહું ભેદ.	૧૪
સ્ત્રી સ્ત્રી સરીખી હુંતિ ધધરિ,	ભગતિ કરતી તેં બહુ પરિ;	
મુઝ વીસારી નવિ વીસરઈ,	નીર કુંભ નિત લોયણુ ભરઈ.	૧૫

### ફક્કા.

નિત ખૂરં દૂખીઓ ફરં,	જેહં તે ગાંભો ગાંભિ;	
સીતાતણુઇ વિયોગડેં,	કિમ રોયો જગિ રાંમ.	૧૬
શમ રડતે વનિ રડું,	રડયા તેહ મૃગલાય;	
રોયા તે વનનાં પંખિયાં,	રોતા રયણિ વિયાય;	૧૭

૧ ગુજ્જર. ૨ પૂરવ કથાય. ૩ સીતા વિછોડયો રાધવ, કેમ રોયો  
વનિરાનિ.

રામ રડ્ય લખમણુ યુઝવે,	ગેહૈલા રામ મ રાય;	
મઘ સીતા અમે લાવસું,	લે લોટા મુખ ધ્રાવ	૧૮
રાધવ રૂદન તમે મમ કરો,	વનિ ગેહૈલા ચાસ્યો રામ;	
એ જેહવી લખિ આણુસ્યું,	તેહનું સીતા ધરસ્યું નામ.	૧૯
જલ જલ કમલ ન નીપજે,	વનિ વનિ અગર ન હોય;	
ધરિ ધરિ સીત ન સંપજે,	વીર વિચારી જોય.	૨૦
આભા મંડણુ વીજલી,	પર્વત મંડણુ મોર;	
ધર મંડણુ સુભારજ,	મુખ મંડણુ તંબોલ.	૨૧
જસ ધરિ ઘોડી હાંસલી;	આંખડીઆલી નારી;	
તે ધરિ સદા અનૂ આલડું,	મુરખિ તેલ જ નિવારી.	૨૨
એક નર મુખીઓ તે દુખી,	જેહનઘ નહિ ધરિ નારી;	
કરિ દીવો કલસજ કરી,	કુંણુ ઉભી રહ્ય બારી.	૨૩
તેણું કારણુ ૧કરઘ રડું,	અંન પાન કીઆ તાજું;	
આગઘ કિમ દોલો રડિઓ,	નારી માર કાજું.	૨૪
ઉમયા વાલી ખશને,	સીતા વાલી રામ;	
દોલા વલ્લહી મારણી,	રાધવા વાલી સ્યામ.	૨૫
તિમ મુઝ વાહલી પદમની,	ઝઢી પીહારઈ હાથિ;	
દિવસ દુખઈ કરી નીગમું,	પણિ નવિ જાય રાતિ.	૨૬
કનક તણી કચોલડી ભાગી	પત્થર લગ્ગ;	
સગુણુ નિરગુણુ સુંમરઘ,	અમી વટાલ કગ્ગ.	૨૭
એણું દુખીઈ ચોગી થયો,	જીવું તેણું આધાર;	
રકુમરનિરંદ આગલિથસઈ,	તે ગઈ વાલઈ નારી.	૨૮

## અઉપધ.

કુમારપાલ થોડે દિન હસધ, તિહારધ બલ માહારં ચાલસયે;  
 હવડાં હું યોગી થધ રહું, સુપુરુષ વિષ્ણુ હું કહનઈ કહું. ૨૨  
 સુણી વાત ભૂપતિ ઉચરઈ, જેહની વાંછા તુપણિ કરઈ;  
 તે મુઝ કુમરનિરંદહ નાંમ, પણિ કો પુહુતુ રાજ ન ગાંમ. ૨૩  
 નાગો નાગાનઈ સું કરઈ, દૂખીઈ દૂખીઆ ખૂરી મરઈ;  
 તું યોગી નઈ હું ભીખાર, કેહીપરિ કરં તાહરી સાર. ૨૪  
 સુપુરુષ જાણી તેં મુઝ કહિઉં, મુઝથી કાંમ રકિસું નવિ થયું;  
 તું હું જગમાં પુરુષ અસાર, યાચના ભંગ તણો કરનાર. ૨૫  
 આસ કરી નર આવ્યા જેહ, વલધ નરાસ નર પાછો તેહ;  
 સોય લાજ તેહનઈ નવિ કરી, લગ્ન સોય સાંહમાનઈ સહી. ૨૬  
 સરોવર જાણી નર બહુ ધસ્યા, નીર ન પામ્યા પાછા ખસ્યા;  
 એણી વાતધ સર સોય ધિઃકાર, પુરુષ તણુઈ નહી લાજ લગાર. ૨૭  
 જે તરઅર મુભ ફૂલ્યાં ફૂલ્યાં, અરથી લોક તિહાં ધણા મિથ્યા;  
 ગદિ ગલાવધ ન દીધ સોય, લધુતાપણું તે તરવર હોય. ૨૮  
 જે ધનવંત આ લધ લે માલ, ર્યાચક મિલધ તિહાં ગરદાખાલ;  
 કર ખચીધ નધ કિરપી થાય, તો જસ મહિમા તેહનો જાય. ૨૯  
 વિકટ કામ સરાનઈ કહિઉં, આલસપણિ જે તે નવિ થયું;  
 સો પુરુષ કાયરમાં સરઈ, સરપણું ચાલ્યું તસ વહી. ૩૦  
 એણુઈ દ્રષ્ટાંતધ સુણિ નર ગુણી, તું દૂખ રોયો મુઝ તૃપ ભણી;  
 મઈ તુઝ કષ્ટ ન ભાંગધ જેઈ, તો હું સુપુરુષ સાનો હોઈ. ૩૧  
 શાસ્ત્રીઈ વાત મનઈ છધ સહી, સોય કયા તઈ મુઝનધ કહી;  
 તે વિવરી બાપું બ્રાત, સુપુરુષે બોલ તજેવા સાત. ૩૨

ધર ધરણીની મ કરિસ વાત, ધન ખોયાની મ કરિસ વાત;  
 ધાત કર્યાની મ કરેસ ગૂજ, કહ્યતાં દૂખ ઉપજશે તુઝ. ૩૩  
 માંન બ્રહ્મ કુંજુ ઠાંમિં થયો, વાત કરતાં મહિમા ગયો;  
 માંન મુહુત ન દીધું ક્યાંહિં, સુપુરૂષ જાણી રહે મનમાંહિં. ૩૪  
 દરિદ્રપણાની મ કરીસ કથા, સોય વાત તું કરજે ગતા;  
 જેણી વાતઈ અનરથ બહુ થાય, મ કરિસ કવિ તુઝ લાગે પાય. ૩૫  
 રકદીયક સુપુરૂષ આગલિ કહે, નિશ્ચયે કાંમ જો થાતું લહે;  
 ઠાંમિ ઠાંમિ જો લવલવ કરે, તો તે નર મૂરખમાં સરે. ૩૬  
 તું પડિત નહી મૂર્ખમાંહિં, મનની વાત ન બાખધ કિહાં;  
 જોતાં જોતાં ભમતાં નેટ, સુપુરૂષ જાણી પાચો પેટ. ૩૭  
 જો ભગવંતનું કીધું હસ્યઈ, ગૂજર દેસનું રાજ મુઝ થસ્યઈ;  
 તો તુઝ દૂખનો આણું છેહ, જીમ મુખ પમિં તાહરી દેહ. ૩૮  
 શુભ વચને સતોખી તિહાં, જી સુપુરૂષ તુઝ મંદિર જહાં;  
 તાહરી વાત મુઝ નવિ વીસરઈ, જહાં લગઈ જીવ કાયામાં ધરઈ. ૩૯  
 અસ્થુ કહીને આલ્યો જસે, શેઠ ઠેસરીહો મિલીઓ તસઈ;  
 કુંભારપાલ દીઠો તેણઈ ઠાય, પદ્મ ઝલકઈ જીમણે પાય. ૪૦  
 તાંમ સરહીઓ બોલ્યો ત્યાંહિ, આગઈ સ્વામી દધથલીમાંહિ;  
 કુંભારપાલ પગિ પદ્મજન હતું, ધણઈ કાલે થયું તવ છતું. ૪૧  
 સહી તું કુંભારપાલ મહારાજ, થોડઈ દિવસ તુઝ થાસ્યઈ રાજ;  
 પડિત જોતિષીએ મુખિ વાત, અઘર દેસનો થાઇસ નાથ. ૪૨  
 સ્વામી તવ કરજે મુજ સાર, ફેરી કરતાં ગયો અવતાર;  
 મોગીનીપરિં ધરિ ધરિ ભમું, બૂખ્યો તરસ્યો રાતિ જમું. ૪૩

વહી વાહણુઈ ઉડી સંચરે, ખાંધછ મોટા કોથલ ધરે;  
 મયલછ વચ્છઈ પૃથવી ભમું, ઉદર પુરણા એણીપરિ કરે. ૪૪  
 મધુર વચન મુખથી બોલતો, આતમ અયમ તિહાં બોલતો;  
 કુમારપાલ તવ કરઈ વિચાર, વિનયવંત એ પુરૂષ સુસાર. ૪૫  
 વિનયે દેવ દેવી વસિ થાય, વિનયે નાગતણું વિખ જાય;  
 વિનયે વાધ ગજ બલીઆજેહ, નીચા નમણા ચાઈ તેહ. ૪૬  
 વિનયે કરી ગુરૂ બિદ્યા દિધે, વિવિધ વરત વિનયે પાંખીઈ; ૪૭  
 વિનયે વેદિ રણિ ન કરઈ સૂર, વિનયે ન મરઈ વીંછી આંકૂર.  
 વિનયવંત સરહીઓ જેહ, વચને ટાઢીક કરતો રેદેહ;  
 સખહ સુણતાં અતિ આણુંદ, હરખી બોલ્યો કુમરનિરંદ. ૪૮  
 અરે! પુરૂષ! ચિતા પરહરિ, રાખે તું મન નિશ્ચલ કરી;  
 વિનય કર્યો તુઝ ફલસઈ નેટ, હું રાજા તું નગરી શેઠ. ૪૯  
 અસું કહી નહ ચાલ્યો રાય, જાતોં પંથઈ ભૂખ્યો થાય;  
 ધૂજે કાયા કરતો દૂખ, ત્રિણિ દિવસ નર વેઠઈ ભૂખ. ૫૦  
 પેટે પાટા બાંધી કરી, નગરમાંહિ ચાલ્યો પરવરી;  
 તિહાં એક કલબણી સાંહમી મલી, કુમારપાલ દેખીનઈ ટલી. ૫૧  
 પંડિત ભૂખનછ સરિ નાંમ, લજ્જવી રમુંકયા તેહછ કાંમ;  
 કુમારપાલ બોલ્યો ઉલસી, દિધ રોટી એક થઇ મનિખુસી. ૫૨  
 તવ તે કલબણુ બોલી ચંગ, દીસછ હાલી કોઇ જડંગ;  
 ઉભો અંન માગછ એણુછકાંમિ, હું જાઉં સુત ભોજન કાંમિ. ૫૩  
 અવગુણુ પુઠિઈ જે ગુણુ કરઈ, પર અરથઈ નર પોતઈ મરઈ;  
 અધમજાતિ નર અભજન ન ખાય, પાપી કુલનછ નહિ હિંસાય. ૫૪



સ્ત્રીઈ પ્રાર્થ્યો જે નવિ ચલે, નિરધન પરભોજનથી ટલે;  
 ભૂખ્યો રહીનઈ આપઈ આહાર સાતઈ મુકિતતણુ ભજનાર. ૫૫  
 અધમ્મુરુષ મૂરખમાંહિ તેસરે, હુતે હાથ તે નવિ વાવરઈ;  
 અછતઈ શું આપઈ આહાર, લીધું દરિદ્ર કુલઈ સંચકાર. ૫૬  
 દીધા વિણુ દારિદ્રી હોય, ભૂખઈ પાતિગ કરતો સોય;  
 પાપ પસાઈ નરગઈ જાય, મરી જીવ દારિદ્રી અવતરે. ૫૭  
 કરી ખાપ વલી નરગઈ ફિરઈ, પુનરપિ દારિદ્રી અવતરે;  
 દીધાવિણુ નવિ પાંચઈ ખરે, જનમ મરણુ નિંચઈ કુલિકરે. ૫૮  
 દાંન વિના નીચઈ કુલિંગઈ, કર્મ સંયોગઈ કલ્યાણિ થઈ;  
 આગ્રહિ ખણિ દીસઈ નિરધન, તે કિમ માગ્યું આપે અન. ૫૯  
 હઈઈ વિચારઈ મુજરરાય, ન દીધ સાશી કરતા માય;  
 કાલ, જાવ તિહાં મન વિશ્વાસ, લીધી રોટી ઝુંટી હાસ. ૬૦

### ફહા.

હાસ લેધનઈ ચાલીઓ, કીધો આપ વિચાર;  
 શુખ લેખણુ નઈ માંગવું, ત્રિણિસરિ ધિઃકાર. ૬૧

### ચક્રપથ.

માગ્યાં સમું નહિ માહું કોઈ, આતમ હૃદય વિચારી જોઈ;  
 માન બ્રહ્મ નર માગીઈ થાય, સકલ લોકમાં મહિમા જાય. ૬૨  
 જહાંલગઈ તપીઓ તિહાંલગઈ ગુણી, માગણુ નવિ જાય પરબણી,  
 રૂપવંત રાગાંગી જેહ, માગી મુહુત ગુમાવઈ તેહ. ૬૩  
 ધરમી કરમી લભવંત, શીલવંત સત્યવાદી સંત;  
 ઉત્તમ કુલ આચારિ તિહાં, પરધરિ હાથ ન નીચો જહાં. ૬૪

બપથો મળ્યો વિચક્ષણપણો, માગિઈ મુહુત મયો કવિતણો;  
 વિનય વસ્ત્ર સું કિજે વડધ, જે ન રહઈ પોતાને વડધ. ૬૪  
 માંન મુહુત તસ નાસી ગયું, વીસ વિસામાં કાંધ નવિ રહિઈ;  
 નીચા નમણો ને વાચાલ, વિજ્ઞાની સૂરા નધ ગાલિ. ૬૬  
 વેચાવચ નઈ પરઉપગર, માંગ્યઈ ગુણુ તે કીધા છાહાર;  
 યોગ યોગો તિહાં પશ્ચિ ગમઈ, જે બીખે બોજન નવિ જમઈ. ૬૭  
 મંત્ર યંત્ર તંત્ર નધ મૂલ, માગતાં ગુણુ મલીઆ ધૂલિ;  
 નાંના મોટા ને સુરપતી, માગીઈ લઘુતા જે નરપતિ. ૬૮  
 સુપુરૂષ હુઈ તે સુણ્યો વાત, દીજઈ પશ્ચિ નવિ ધરીઈ હાથ;  
 કુમારપાલ કહે સાચું કવું, ગૃહસ્થતણે લુકું માંગવું. ૬૯  
 સુકવિ કહઈ સુણિ માહારા બ્રાત, મંગ્યની તું મ કરીસ વાત;  
 માગિઈ માંન રહીત તે હોઈ, સજન સગાં નવિ માંનઈ કોઈ. ૭૦  
 નગર નહીં તું વગડઈ રહીઈ, સજન કનઈ માગણુ નવિ જાણી;  
 મંદિર થી રૂડો ઝુંપડો, માગણુ મમ જામસિ દૂંકડો. ૭૧  
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, તેહથી રૂડું કોહિઈ પાંન;  
 તજે પટોલા ખાસર ખાસ, પશ્ચિ મમ કર્યો પરની આસ. ૭૨  
 પલંગ, પછોડી પોહણુ પાટ, તેહથી રૂડી પટી ખાટ;  
 અથ તજ પાક્કા ચાકવું, પશ્ચિ જગમાં જૂડું માંગવું. ૭૩  
 મુખીઆથી દૂખીઓ તે સાર, ચંદનથી અગિ સખરો છાર;  
 જીવ્યાથી તે મરણુ સનાથ, પશ્ચિ પદ દીજઈ નવિ તે હાથ. ૭૪  
 રંગિ રતો તખોલહવાંન, તેહથી રૂડાં ચુંદી પાંન;  
 વિષથી વિરહ અમૃત જાણિ, માગી ન કરીસ ગુણુની હાણિ. ૭૫

ગાધ, બઘંસ, બહુ માગી જડી, તેહથી ભક્ષી નવિ ખાંડી બોકડી;  
 પશ્ચિ પોતાની લજા રાખિ, દીન વચન મુખથી નવિ ભાખિ. ૭  
 કારણુઈ પડ્યું જે રાખઈલાજ, તે નર પાંખે પોહું રાજ;  
 કવિયણુ કહ્યું વિભાસિ જોઈ, માગ્યા સમુ ન માહું કોય, ૭  
 અસ્ત્યું વિભાસી ચાલ્યો વલી, આગલિ જતાં જાનંજ મિલી;  
 કુંભારપાલ વિભાસઘ સાંહિં, ચાલી આગ્યો જાનંજ માંહિં. ૭  
 કીધું જાનંવટી શેઠ જૂહાર, ઉભો તિહાં રહ્યો તેણીવાર;  
 જમવા ઉનરી જીહારે જાનં, કુંભારપાલ તિહાં માંડ્યા કાંન. ૭  
 કાજડ ભીડી નહ સજ થયો, વાંસો ચોલેં મનિં ગહગહો;  
 સકલ પુરૂષ અંધોલેં નાય, કુંભારપાલ તિહાં ધૂધ પાય. ૮

### દૂહા.

કપ્પહી માણસ લાખ લહઈ, કપ્પીક લાખ સવાય;  
 કપ્પીક માણસ કોડિ લહઈ, જખ વાગ્યો વાધ ક વાય. ૮  
 દૈવ નચાવે જોણીપરિં, તિમ નાયેં રક રાય;  
 કુંભારપાલ નર સારીખા, પરના ધૂઈ પાય. ૮

### કુનિઆં.

કિસદિન અગુણા અત્ર કે ભો પરિ સચણા,  
 કિસદિન દુર્જન સેતિ ગોઠ કે સજ્જન અગુણા;  
 કુની હાંહાં બાઈ દૈવ નચાવે નાચી,  
 સોઈ પરી નચણા. ૮

### ચઉપદ.

પાય પખાલઈ મનમાં આસ, મુઝનેં નહી મુકઈ નિરાસ;  
 જાનં વિહી તિહાં ભોજન કરઈ, કુંભારપાલ તિહાં પાંજી ભરઈ. ૮

સકલ પુરુષજમીઆ તેણીવાર, ન કરી કુમારપાલની સાર;  
 મૂઢ મતિ નર નારી બાલ, બૂખ્યો રાખ્યો નર બૂપાલ. ૮૫  
 આગમ હવો એક કિરપી શેઠ, જીહાં જીવ્યો તિહાં કાધી વેઠ;  
 કિરપી સધલામાંહિં સરઇ, સરોવર પાલ રસોઇ કરઇ. ૮૬

## હાલ.

## રાગ—ગોડી—રાગ વસંત.

એક	પંથી	રે, આવી સરોવર પાલિ જમતો;	
તેણે	અવસરિ	રે, લુંડી તિહાં આવ્યો સરોવર ભમતો.	૮૭
નર	સાહમુ	રે, પહમલું કરી વિનય વિવેકઇં જૂઠં;	
નર	કિરપી	રે, તિહાં અંસ નનીપાઇ નિચુણાં સોઇ.	૮૮
તવ	બધઠો	રે, લુંડી પગ ઉંધા ધાલી;	
નર	બૂડો	રે, તુહમ્ તસ રાખ (ન) રોટી નાપી.	૮૯
પછઇં	જેતો	રે, રોતો તે માગે પુંછ હલાવી;	
પણિ	પાપી	રે, પુરુષા તસ તુહમ્ મહમર ન આવી.	૯૦
તવ	લુંડી	રે, સતો તે પડતો પેટ દેખાડી;	
પણિ	રાંકડો	રે, રોટી નવિ નાંખઇં કડકો ફાડી.	૯૧
તવ	ઉઠીઆં	રે, આધો નર સાંહમો યાલી આવેં;	
પણિ	તોહે	રે, દુષ્ટ નવિ આપઇ બધઠો ખાવઇં.	૯૨
પછઇં	ફૂતો	રે, બૂખ્યો પગ કણું હલાવઇ;	
તે	બધઠો	રે, ઝાડઇ તસ કરણા નહીં મનમાંહિં.	૯૩
તવ	લુંડી	રે, લાજ્યો મુંકી આસનઇ તિહાં સતો;	
તવ	વિરૂઆ	રે, ખીજી દેખાલ મારઇ વૂતો.	૯૪

તવ હુડી રે, આદ્યો તે તિહાં પંથી નધ રોધ;  
તિમ જાનવી રે, જગમાં તે સરીખા દુષ્ટ જોધ. ૯૫

## દૂહા.

દુષ્ટી તે જગિ જાણીધ, મતિ હીણા નર મંદ;  
વિવેક હીન જાણી કરી, ખીજો કુંભરનિરંદ. ૯૬  
ચીર પીતાંબર પામરી, સાર પટોલા પટ;  
સકલ વસ્ત દ્રવિં લહીધ, વિવેક ન લહીધ હટ. ૯૭  
વિવેક કિર્યો નરનધં હીધ, જે પંડિત દતાર;  
વિવેક રશિખ્યો નર જાં નહી, કિરપી અને ગમાર. ૯૮  
ભક્તિ કરી મધં એહની, એણુધં મુજ ખખરિ ન લીધ;  
વિવેક હીણુ જાણી કરી, કુંભરધં કોધજ કીધ. ૯૯

## ચરિત્ર.

કુંભારપાલ ખીજ્યો મનમાહિં, પૂછી જાતિ વણિગની ત્યાહિં;  
જાંણ્યા પુરૂષ મિલ્યા એ ઘાટ, જાંન વાંણીઆ જાતિ લાડ. ૧૦૦  
કુંભારપાલ તિહાં કરધ વિચાર, કઠિણ કઠોર અદાતા અપાર;  
મું સીખામણુ દીજધ આજ, કરે ભક્તિ જવ લહમિસું રાજ. ૧  
અમણુ વિચારી કુંભરનિરંદ, ભૂખધ કાયા હુધ મંદ;  
એણુ અવસરિનૃપ આજ્યોજાહાં, એક કૂડલીઓ દીઠો ૪તિહાં. ૨  
તેણુધ પુરૂષે માંડ્યું રાંધણુ, કુંભર વિવેક કરે અતિધણુ;  
ધંધણુ પાંણી આંણી દીધં, નૃપ નધ ભૂખ્યો જાંણ્યોધીધ. ૩

૧ હોધ. ૨ વિવેક ન કર્યો નર જાનવી. ૩ ઉભો. ૪ આજ્યો—  
૫ હીધ.

રાંધ્યાં અંનં ધાન્યં વિવેક, વણિગુ વિવેક ન મૂકઈ રેખા;  
 અંનં પાનં ધૂત નધં શાલનું, ભૂપ તણુધ દીધું અતિ ધણું. ૪  
 જોણું દીધું તેણુધં દેવાય, નદી ખણિ જલ પ્રગટ માય;  
 મોટા કુંભર મધ્ય મઝારિ, ખણુતાં દીધ ન લહીઈ ધારિ. ૫  
 ફૂડલીઓ જાતિં દાતાર, નદી સરિખો નર મહા સાર;  
 શાસ્ત્રસુધ્યાવિણુશુભમતિ જેહ, કર્મ યોગે પદઈ છે તેહ. ૬

હાલ.

વિચરત વિચરત આવીઓ, પ્રણમું શ્રી મંધરજી-એ દેશી;

કર્મ યોગઈ સહમજી પડઈ એ, આતમ નધ ગુણુ ઝોહ;  
 દાન શીલ તપ ભાવનારે, પરઉપગારી તેહ આતમજી-  
 શુભ મતિ આણોરે. ૭  
 કાંઈ કરજે તત્તવ વિચાર, મમ હારીસ નર અવતાર;  
 કાંઈ કરજે પર ઉપકાર, નર ભવનું એ ફલ સાર-આ. ૮  
 વિનીતપણું સહમજઈ અછેરે, જીન પૂજની દેવ;  
 પર અવગુણુ નવિ ઉચરઈ, સુપુરૂષની કરો સેવ-આ. ૯  
 દયા ધણી જસ જીવમારે, દાખિણનું ગુણુ સાર;  
 અદ્ય કસાધ ઉપરામધ રે, સહમજી થોડો આહાર-આ. ૧૦  
 શાસ્ત્ર સમ્પદ સહમજી રચઈ રે, ઉપજઈ આપ વિવેક;  
 સહમજી અંમૃત ખોલતો રે, કઠિણ વચન નહીં ઝોક-આ. ૧૧  
 અદ્ય રાગ નર જેહનઈ રે, સહમજી થોડો દેષ;  
 પ્રેમ ધરઈ મનમાં ધણો રે, દેખી મુનિવર વેષ-આ. ૧૨  
 હાસ, વિનોદ, કુડા નહી રે, સહમજી થોડો ભોગ;  
 અદ્ય ગાંન માયા તસી રે, પ્રાહિં થોડો સોગ-આ. ૧૩

સહમજી જૂઠું નવિ મમમં રે, પ્રાહિં યોડો સોભ;   
 ભવ્ય જીવ જગમાં અસ્યાજી, સહમ જમ તેહની સોભ-આ. ૧૪   
 ગુર ઉપદેસ વિના વલી રે, કર્મ યોગમ ગુણ હોમ;   
 વિવિધ જાતિના પંખીઆ રે, પંચ વર્ણ તન જોય-આ. ૧૫   
 નીલકંઠ કુણ્ડલં ચીતર્યો રે, કાગ કીઆ કુણ્ડલ શાંમ;   
 સુપુરૂષને શુક પંખીઆ રે, સહજોં જપતાં રાંમ-આ. ૧૬   
 હસ્તી દંતુસલ કુણ્ડલં ધણા રે, અધક હુઆ કિમ ઉંટ;   
 દિવ્ય રૂપ નર એકનું રે, જનમ તણાં એક દુંટ-આ. ૧૭   
 સીદણી જણિયું બાચડું રે, જણતાં દીઠો સાપ;   
 તિહાં ચક્રી અતિ ઉછાલ્યો રે, લીધું મસ્તગિ ભાગ-આ. ૧૮   
 તેહનમ કહો કુંથુ શીખવે રે, સહમજતણા ગુણ દેહ;   
 અમૃત અંબ કડૂ આ કર્યો રે, સહમજી હુઆ એહ-આ. ૧૯   
 સહમજીં સુપુરૂષ રૂઝો રે, સહમજીં નહીં વિગાન;   
 સહમજીં મુખ મધૂર લવે રે, સહમજી દેતાં દાન-આ. ૨૦   
 સહમજીં દાન સુપુરૂષ દીધ રે, ફૂલીઓ સીરાજ;   
 રામ પ્રશંસી અતિ ધણું રે, વણિગ વિવેકી આજ-આ. ૨૧

### અઉપમ.

આજ ફૂલીઓ વડ દાતાર, કીધી કુમારપાલની સાર;   
 રામ કહઈ તઈ દીધું મુદા, કહઈ ઓસકલ થાસ્યું કદા. ૨૨   
 જહારમ થાઉં હું ગૂંજર ધણી, તિહારમ તું આવે મુઝ ભણી;   
 તઈતુ ભક્તિ કરી છો ધણી, જાતિ જણાવે સહુ આપણી. ૨૩

ફહા.

અસ્યું કહી નૃપ સંચર્યો, થોડા ફસમ કાલ;  
એણું અવસરિ જેસંગદે, મરણ કરધ મપાલ. ૨૪

ચઉપધ

જેસંગ મરણ કરધ જેણીવાર, વેગધ તેજા મંત્રી આર;  
કૃષ્ણ દેવ કાન્હડદે જેહ. સાંતુ સાજણુ તેજા તેહ. ૨૫  
રાય કહધ સુણિ મંત્રી વાત, મુઝ કંઠિધ તુલો વાહો હાથ;  
કુમારપાલ ન દેવું રાજ, અસ્યું વચન બાખધ મહારાજ. ૨૬  
રાય વચન રાખેવા કાંમિ, કંઠિધ કર વાહધ તેણું કામિ;  
તવ હરખો જેસંગદેરાય, મરણ લહી નિજ થાંનકિ જાય. ૨૭  
સગાં સજન મંત્રીજન મલી, મસાંણુ બોમિ લેધ મયા વલી;  
અગર રકપૂર સુગધી સહધ, આણી વેગ લગાવી ચહધ. ૨૮

હાલ.

રામ બણુધં હરિ ઉડીધ—એ દેસી-રાગ રામગિરિ.

સોના વરણીરે ચહધં બલધ, રૂપાવરણી તે ધુહ રે;  
કુંકુમ વરણી રે દેહડી, અગનિ પરજ્વલીઅ તેહરે. ૨૯  
માંન મ કરસ્યોરે માનવી, કિસ્યો કાયાનો તે મર્વરે;  
સુરનર કિંનર રાજઆ, અંતિ મૃતિકા સર્વરે-માં. ૩૦  
જે સિરિ રચી રચી બાંધતા, સાલુ સખરા તે પામરે;  
તે નર પોહયારે પાધરઈ, ચાંચ દિધ સરિ કામરે-માં. ૩૧



જે નર ગંજીરે બોલતા, વાંચરતા મુખમાં પાનરે;  
 તે નર અગનિરે પોલીઆ, કાયા કાળલ વાનરે-માં. ૩૨  
 ચીર પીતાંબર પહોરણુઈ, કંઠિઈ કનકના તે દારરે;  
 તે નર અંતિં માટી થયા, જોતાં કાંઈ નવિ સારરે-માં. ૩૩  
 જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, ચઢતા ગજવર ખધિરે;  
 તે નર અંતિરે લેધ ગયા, દેહધ દોરડાં બધરે-માં. ૩૪  
 અહસઈ સહસ અંતે ઉરી, પાયક છનું તે કોડિરે;  
 તે નર અંતિરે એકલા, સૂતા ચીવર ઓઢિરે-માં. ૩૫  
 જે જીવાં તે તિહાં રહ્યું, પાતિગ પુણ્ય બે સાથિરે;  
 એક સરખજ દેહનું, પુણ્ય કરો નિજ હાથિરે-માં. ૩૬  
 જેહસુ હસી હસી બોલતા, કરતા ભોજનસારરે;  
 તે નર કાલિ માટી થયા, ધડતા પાત્ર કુંભારે-માં. ૩૭  
 અંપકવરણીરે દેહડી, કદલી કોમલ જાંધરે;  
 તે નર સૂતારે કાષ્ટમાં, પડધ ભડોભડી ડાંગરે-માં. ૩૮  
 દેહ વિડંબણુ નર સુંણી, મ કરિસ તૃષ્ણા તું લાખરે;  
 જેસંગ સરિખોરે રાજીઆ, બાલી કર્યો તિહાં રાખરે-માં. ૩૯

હાલ.

તે ગિરિઆ ભાધ ગિરિઆ-એ દેસી. નંદનકું ત્રિસલા હુલસવતી એ દેસી

રાગ આશાઉરી.

માહરે માહરે મ કરીસ કંતા! કંતા તું ગુણવંતારે;  
 નાબિરામ કુલ ઋષભ જીજ્ઞાસ, આપ્યા તે ભગવંતારે-મા. ૪૦  
 એ અંચલી.

ભરત નવાલુંભાઇ સાથિં, વાસુદેવ બલદેવારે;  
 કાલિ સોય સમેટી આસ્થા, સુર કરતા જસ સેવારે-મા. ૪૧  
 ભરત બિભીષણ હરિ હજુ મતા, કરજી સરિખા કેતારે;  
 પાંડવ પંચ કૌરવ સો સુતા, ૧બિરદ વહતા જેતારે-મા. ૪૨  
 નલ કુબેર નર્મ રાય હરિચંદ્રા, હડીઆ સો પણિ હાસ્યારે;  
 રાવજી રામ સરિખા સરા, કાલિ તે પણિ આસ્થારે-મા. ૪૩  
 દિશાનભદ્ર રાય વિક્રમ સરિખા, સકલ લોક સિરિ રાણારે;  
 સગરતણા સુત સાઈ હગ્ગરધ, સો પણિ ભુમિ સમાણારે-મા. ૪૪  
 ગૂજર દેસ ધણી નરનાયક, સિદ્ધ નાંમ ધરાવધરે;  
 પુણ્ય સ્યુંખૂટઇ આયસું તુટઇ, તે નર માટી આવધ રે-મા. ૪૫

### ફહા.

મરજી હવું જેસંગદે, દેસે વાગી વાત;  
 એક દિવસ અવજોં સુણી, કુમારપાલ નરનાથ. ૪૬

### હાલ.

રાગ-ધન્યાસી-ઉલાલાની.

રાય જહારધ રંગમાં બેડો, કર્ણ તે શબ્દ પમડો;  
 પાટણિ નહિ કો રાય, પૂજા પાડુકા થાય. ૪૭  
 ઉડીઓ કુમરનિરદો, આબો ઉજેણી ધંદો;  
 મિલીઓ વોશિર વિત્રો, સજન કુંભાર મિત્રો. ૪૮  
 સજન કુટુંબ લેખ સાથિં, ચાત્રધ દિવસ નર્મ રાતિ;  
 પુહુતો સિદ્ધપુરી માંહિં. કુટુંબ નમ મુકીક તાહિં. ૪૯

## ફહી.

સિદ્ધપુરીથી	સંચર્યો,	૨પાટણપુરમાં	જાય;	
કુમારપાલ	નિરદ નધ,	સુકન	અનોપમ	થાય. ૫૦
વેશા વહધલી ને	વારિ ઘટ,	મદિરા	માટી	અન;
એ પટ્ટે જો સાંઢમાં	મિલધ,	તો પામધ	બહુ	ધન. ૫૧
અગન પુષ્પ દીપક	દહી,	ધૃત	શ્રીફલ	આરીસ;
એ સાતધ સાંઢમાં	મિલધ,	તો ત્રિણિ	છત્રહ	શીષ. ૫૨
જીવ કરેવો	ચીવરી,	વાંનર	હરણાં	રતેહ;
કવિ અણુ કહધ	નપનધ વહી,	જમણાં	જાધ	તેહ. ૫૩
સાંઢ સારસ નધ	ખર તુરી,	લાક્ષી	ડાવાં	હુંતિ;
સુકવિ કવિમુખ	ધંમ કહધ,	અફલા	વૃક્ષ	ફલંતિ. ૫૪
શુકન વિચાર	શાસ્ત્રિં ધણા,	સુહણુધ	સુપન	અનેક,
પરઉપકાર	કારણુધ,	વિવરી	કહું	અશોષ. ૫૫

## અઉપધ.

સુકવિ વિચાર	સુપન તે કહધ,	પહધલધપોહોરિ	સુપનંતર	લહધ;
તેહનું	ફલ એકંવરસર્ધહોય,	ખીજે	પુહુર	અઠમાસિં જોય. ૫૬
ત્રીજધપોહોર	સુપન નર લહિઉં,	તેહનું	ફલ ત્રિહું	માસે કહિઉં;
ચોથધ પોહોરિ	સુપન જે થયું,	એક માસિં	તેહનું	ફલ કહિઉં. ૫૭
સર ઉગમતિ	વેદા લહ્યું,	દસ દિવસે	તેહનું	ફલ કહિઉં;
વાત પિત શ્લેષમજ	સહી,	સુપન હુધ	તે લેખધ	નહીં. ૫૮
વૃષભ,	ગાય, પરવત નધ કરી,	તર પ્રાસાદ	અધધ	પરવરી;
ફધ, મરધ,	વિષ્ટા ચોપડે,	અગમ્ય	નિધાન પ્રગટ	અધ જડે' ૫૯

રાજા, હસ્તી, ઘોડા, ગાય, વૃષભ કંચન જે દેખાય;  
 તેહને કુંટંબ તણી વૃદ્ધિ થાય, સુખ ભર કાલ સદા તસ જાય. ૬૦  
 દધિ, તંબોલને વસ્ત્ર અમુલ, બદ્ધલ, ગાંધ, કંદુકનાં ફલ;  
 મોતી, કમલ, ચંદ્ર નંદ સંખ, દીઠઈ લક્ષ્મી લલ્લ ઓસખ. ૬૧  
 ક્ષીર વૃક્ષ ફલીઓ અતિ ભલો, તે ઉપરિ ચઢીઓ એકલો;  
 પછે વલી જાગે નિદ્રા ચક્રી, ધન પામઈ તે થાઇ સુખી. ૬૨  
 આંખો, બીલી, કોઠ નિધાન, ફલ ફલીઓ દેખઇ શુભવાન;  
 સોય પુરૂષને વિદ્યા ફલે, ફલ્યાં દેખિ સકલ સુખ મિલે. ૬૩  
 પ્રાશાદ વિષય ખાવાનું કરઈ, પછઈ સમુદ્ર જુગઈ તરઈ;  
 નિદ્રા મધ્ય અસ્થુ દેખાય, ઘસ ટલી તે રાજા થાય. ૬૪  
 કંન્યા, દીપ, ફલ, છત્ર, ફૂલ, દીઠઈ પાંમઇ મંત્ર અમુલ;  
 માનવ પગની માટી ખાય, સોવન પંચસઈ લાભજ થાય. ૬૫  
 બાહુ મંસ ભખે નરકોય, સોવન સહસ લલ્લ નર સોય;  
 મસ્તક તણી જે માટી ખાય, સોવન લાખ તસ પ્રગટ થાય. ૬૬  
 છત્ર, ખડગ નઈ વાણુહી જોય, સુપને લાધાં દેખઈ સોય;  
 પંચ કરેવો તેહને થાય, દેસ વિદેસ તે જોતો જાય. ૬૭  
 પ્રવહણુ બહસી સાયર તરઈ, દેખી સુખન ઉચ્ચલો ભરઈ;  
 પાછો વલ્લ તવ લાવઈ ધન, તેહથી સુખ પામઈ નિજ રતન. ૬૮  
 પદ્મા સદ્યા દેખઇ નિજ દંત, તેહની લખખી સહી નાસંત;  
 પીડા ઉપજઇ તેહને સહી, શાસ્ત્રિ વાત અસી સાંભલી. ૬૯  
 ભઈસા ઉટડી ઉપરિ ચઢી, દખણુ દસઈ નર કરતો હડી;  
 થોડા કાલમાં બ્યાધી તસ થાય, મારઈ કરડઇ રસઇ રાય. ૭૦

ખર ઉંઠઈ અસવારજ થાય, ચઢી સોય કખણુ દસ જાય;  
 અસ્યું સુપન નર દેખઈ સોય, થોડઈ કાલિ તસ મરણુજ હોય. ૭૧

સરસ વસ્ત્ર ને ધૂત તેલ, અંગ વિલેપન કરાવઈ છેલ;  
 તો તેહનઈ વલી વાંકું બોય, મરણુ લલઈ નર નિશ્ચઈ સોય. ૭૨

શતાં ચીવર પહધરી નારી, રક્ત વિલેપન હાથિ વિચારી;  
 કાલાં ચીવર કાલાં વિલેપ, સાંહમુભિલઈ કરઈ જમધરિ ખેપ; ૭૩

ધોલાં વસ્ત્ર ચી પહધરી કરી, શ્વેત વિલેપ હાથિઈ કરી;  
 સુપને સુતાં દેખઈ અસ્યું, સંઘલઈથી ધન આવઈ ધસ્યું. ૭૪

નિઘવસિ નર આખ્યો મિલિ, કોઈક પુરૂષનઈ બાંધી વલી;  
 તેહનઈ પુત્રતણું ફલ જઈઈ, પણિ તેહનઈ ઉંચલવુ પડઈ. ૭૫

હાલ.

તે ગિર્યા બાઈ તે ગિર્યા—એ દેસી—રાગ આશાહરી.

નંદનકું ત્રિશલા દ્વારાવતી—એ દેસી.

ધોલો સર્પ નઈ જમણુ હાથિ, સપનઈ ડસતો દેખઈરે;  
 દસમઈ દિવસ તે સહસ સોનૈયા, ગણિ લિઈ પતસ લેખઈરે. ૭૬

સુપન વિચાર સુણો નર સહઈ—આંકણી.

કોંચ પંખી નઈ કુરકુટી, સુપનઈ બાંધી જમઈરે;  
 સોય સુકુલની પાંખઈ કંન્યા, કર્મ ભોગલી બાંમઈરે—સુ. ૭૭

સર શશીનું મંડલ દેખઈ, હમઈ હર્ષ ન બાયરે;  
 વ્યાધિ રોગ તસ દ્વરિ પલાઈ, દેહ કનકમય ચાયરે—સુ. ૭૮

વૃષભ, પુરંગ, ગજ, રથ સુપનર્થ, તે ઉપરિ ચઢી રાધરે;  
 દેસ દેસની લખમી આવી, સોય પુરુષ ધરિ બૂધરે—સુ. ૭૯  
 સુપનર્થ દ્વિધ્રુવ દ્વિધ્રુવ આપનર્થ, તો ધરિ ઋધિ બરાધરે;  
 ધરિ આવી કો ધૃતર્થ નાહધ, તસ ધરિ કંદલ થાધરે—સુ. ૮૦  
 સુપનર્થ દ્વિધ્રુવ આતાં જસવાધર્થ, જલો તણો ડંક વાડરે;  
 વીંછી નાગ ડસ્યા તે રૂડા, ધન પામે પુણ્ય સાડરે—સુ. ૮૧  
 સરોવરમાંહિ નર નિદ્રામાંહિ, રૂકમલપતિ ખીર ખાધરે;  
 સોય સુપન જગમાંહિં મોટું, પૃથ્વીરાય થાધરે—સુ. ૮૨  
 સુપનવિચાર કહિઓમર્થ માંડી, તેહમાં સુપન જે રવાડરે;  
 સોયસુપન શ્રીકુંભરનિરંદન)ર્થ નિદ્રામાંહિં રસાડરે—સુ. ૮૩

ફહી.

શુભ સુંકનઈ તૃપ આવીઓ, પછડો પાટણમાંહિં;  
 કૃષ્ણ દેવનઈ જધ મિલ્યો, ભગની પ્રેમલ ત્યાંહિં. ૮૪

લાલ.

ભમરાની-રાગ ગોડી.

પ્રેમલદેવી પ્રેમસું મન ભમરારે, મુંકધ જલ અંધોલ લાલ મન ભમરારે.  
 દૂર્ગા દેવી તેહમાં મ. ઝીલર્થ કરધ કલોલ લા. ૮૫  
 કુંભારપાલ જોધ કરી મ. બોલ્યો મધૂરી રવાણી લા.  
 જો મુઝ રાજ શુન્દરતાણું મ. એ તું મુઝ મસ્તિગિનાય લા. ૮૬  
 દૂર્ગા ઉડી પ્રેમસું મ. બધડી કિતમ અંગિ લા.  
 નાયધ કૂદધનધ રમધ મ. શબ્દ કરધ મનિ રંગિ લા. ૮૭

તિહાં એક સુકુનજ પાઠકી મ. બોલ્યા મધુરી વાંચી લા. ૮૮  
 રાજ થાસઈ દિન સાતમઈ મ. તુપ વહસ્તમ્મ તુઝ આંખુ લા. ૮૯  
 એણુમ્મવસરિપાટણુવિષય મ. સુભટ મલી કરધ રાજ લા. ૯૦  
 મંત્રી આપ વિચારતો મ. કોહોનધ દેસુ રાજ લા. ૯૧  
 એક રાવત તિહાં અતિભલો મ. જેસગનઈ કુલિ જેહ લા. ૯૨  
 મંત્રી સહુજ મિલી કરી મ. થાપ્યો રાજ તેહ લા. ૯૩  
 સિંધાસણુ બિધસી કરી મ. બોલ્યો મૂરખ તાંમ લા. ૯૪  
 રાજ તુહો મુઝ આપીઉ મ. કહો સુ કીજધ કાંમ લા. ૯૫  
 તવ મંત્રી મુખી બોલિઆ મ. કુટો તુંહો કપાલ લા. ૯૬  
 સૌંદ થાનિક બધઠો સહી મ. ન ટલી જાતિ શિઆલ લા. ૯૭  
 તવ તેહનધ ઉઠાડીઓ મ. બીજો રાવત સાર લા. ૯૮  
 તેહનધ રાજ બધસારીઓ મ. બીતિ વિના ર્યો બાર લા. ૯૯  
 ગાત્ર ભંગ તે નર થયો મ. ત્રુટિ તેહનધ કહધડિ લા. ૧૦૦  
 નીચું જૂધ મનિ બીહેં મ. રાજ થકી ભલી હધડી લા. ૧૦૧  
 નિસત્વ નર જવ જાંણીઓ મ. તવ ઉઠાડધ વીર લા. ૧૦૨  
 અંગામાંહિં પખાલીઇ મ. કેશ ન થાય હીર લા. ૧૦૩  
 અન્ય સુભટ તેડી કરી મ. થાપ્યો ભલ બૂપાલ લા. ૧૦૪  
 તિહાં વેલા તે બોલીઓ મ. રહો, લૂઈ આવું કપાલ લા. ૧૦૫  
 હી નિસત અલગો રહઈ મ. નહી તુઝ રાજ સોભાગ લા. ૧૦૬  
 માંન સરોવર ઝીલીઓ મ. કાગ ન થાઈ હંસ લા. ૧૦૭

દૂહા.

કાગ સરીખો નરપતિ, ઉઠાડ્યો તેણીવાર;  
 મંત્રી પુરૂષ મિલી તિહાં, કરતા યુદ્ધિ વિચાર.

## ચરિત્ર.

મંત્રી આર તવ કરમ વિચાર, દીધા બોલનો કિર્યો વિચાર;  
 કૃષ્ણદેવ કહઈ ઉપાય, જીમ આપણુપો બોલ ન જઈ. ૯૯  
 એક સિંહુમારી તિહાં હાથણી, મહાત શિખામણુ દીધી ધણી;  
 કલસ હાથણી સંદિધ કરી, પાટણુ વન જાગે પરવરી. ૧૦૦  
 જીમણુઈ પાસે કુંભરનિરંદ, ઢોલ્યો કલરા ધરી આણુદં;  
 એણીપરિ શિખવીઓ કુંતાર, પઢો વજાળ્યો તેણીવાર. ૧  
 ક્ષત્રી સુભટ સહુ સજ થયો, રાગનઈ અરથિં આવિયો;  
 કલસ હાથણી જસ ઢોલ સઈ, તે પૃથવીપતિ રાજ થસઈ. ૨  
 અસી વાત હરી પુરમાંહિં, સુભટ લક્ષ્ય મિથ્યા રતવ ત્યાંહિં;  
 રાજ ચક્રી ચાલી હાથણી, મુખ મરડી ન જૂઠ કમ બણી. ૩  
 કેતા નર આધુ મુખ કરે, કેતા નર આડાં ઉતરઈ;  
 કેતા બુમિથી ઉગ્યા રહઈ, કેતા કીર્તિ વચન મુખિ કહઈ. ૪  
 કેતા નર મુખિ બોલઈ બાંડ, કેતા કહઈ કિહાં જાસ્યઈ રાંડ;  
 કેતા કહઈ એ કહઈ નઈ જૂઠ, કેતા કહઈ જઈ પડસ્યે કૂઠ. ૫  
 લોક તણાં મુખ જેહવાં લોક, કરવા કૌતુગ મિલીઆ થોક;  
 એક દોડઈ નર એક આરડઈ, એક હાથણી નઈ પાયે પડઈ. ૬  
 અનેક વચન નર મુખથી કહઈ, પણિ હાથણી નવિ ઉભિ રહઈ;  
 શેઠ, સેનાપતિ, સારથવાહ, મુંકી હાથણી વનમાં જાઈ. ૭  
 આવી કુંભરનિરંદહ જીહાં, કનક કલસ સરિ ઢોલઈ તિહાં;  
 જ્ય જ્યકાર રાખદ તિહા હોઈ, પુણ્ય કરઈ તે ન કરઈ કોઈ. ૮



## હાલિ.

પ્રજ્ઞમું તુલ સીમધરજી-એ-દેસી.

પુણ્યમં ગજરથ ઘોડલાંજી, પુણ્યમં પુત્ર વિનીત;  
 પુણ્યમં દીર્ઘ આઉખુંજી, પુણ્યમં મહીપતિ મિત. ૯  
 સોભાગી પુણ્ય સમો નહીં કોઈ.  
 ૧ સત્સાહમું નવિગ્નૂધ (સકે)જી, પ્રીતિ પુણ્યમું હોય;  
 સોભાગી. આચલી. ૧૦

પુણ્યમં ભોજન દેવનાંજી, પુણ્યમં સશીલી રે નારિ;  
 પુણ્યમં સુંખભરી જીવીછજી, ગજ ગાજધ ધરપારિ-સો. ૧૧

પુણ્યમં મંદિર માલીઆજી, પુણ્યમં રૂપ ઉદાર;  
 પુણ્યમં કમલા ધરિ રમછજી, પુણ્યમં ભોગ સુસાર-સો. ૧૨

પુણ્યમં ચીવર અતિ ભલા, સુંખ બહુ સિચારે સોય;  
 પુણ્યમં જી જી સહુ કરછજી, વચન ન ખડછ કાય-સો. ૧૩

પુણ્યમં બંધવ બહુનડીજી, પુણ્યમં માત પિતાય;  
 પુણ્યમં સુર સેવા કરછજી, પુણ્યમં જસ બોલાય-સો. ૧૪

પુણ્યમં દેસ અદારનુંજી, કુંભર નરેશ્વર રાજ;  
 પુણ્યમં પાટણ બહુસિદ્ધજી, પુણ્યમં પામ્યું રાજ-સો. ૧૫

## અહિપદ

પુણ્ય તે કુંભર નરેશ્વર ધણું, સાહચ્ય તે કૃષ્ણદેવહ તણું;  
 નીરબયું નવિગ્નૂધ વિણુ ધડખું, વાડિ વિના વેસો નવિ અદખ. ૧૬

ધનુષ વિના નવિ ચાલધું તીર, તરવર નવિ વાધધું ત્રિણુ નીર;  
 પવન વિના નવિ ચાલધું વાંહણુ, કાયા તો જો માંહિં પરાંણુ. ૧૭

વિષ્ણુ નિસરણી કિમ ચઢાય, સુભટ સાહાય્ય વિના સ્થો ભય;  
 બાલ પુરુષ જન ગરદો થાય, લાઠી સાહાય્યઈ આલ્યો ભય. ૧૮  
 સાહાય્ય તણી છઈ મોટી વાત, કેસી ગ્રહઈ પરદેસી હાય;  
 વાંમ સાહાય્ય સંગ્રામહ રાંમ, તો તેણુમ કીધું પુણ્યનું કામ. ૧૯  
 ચંડ કાસીઓ સુભગતિ વર્ષો, જે વીરધ સરિ હાયજ ધર્યો;  
 ગયો દેસ સધલો તો વલ્યો, જે પાંડવનઈ કાલડ મલ્યો. ૨૦  
 હનુ આવ્યો રામ નઈ કાળ, કુંમરનિરંદ બનેવી સાય્ય;  
 કરધ દેસ અઢારનું રાળ, બધડો વયરીના મુખ બાળ. ૨૧

ફહી.

વયરી મુખ બાળ કરી, બધડો નૃપતિ રાળ;  
 મંત્રી શેઠ મિલી તિહાં, આવ્યાં ઉચ્છવ કાળ. ૨૨

હાલ.

બમરાની રાગ ગોડી.

મંત્રી સહુ મિલી કરી મ. પ્રણુમઈ કુંમરનિરંદ-લા.  
 રાજ તિલક રકાઢઈ સહી મ. દીપઈ જામ દિણુંદ-લા. ૨૩  
 સેક સેનાપતિ તિહાં મલી મ. વિનવીઓ મહારાજ-લા.  
 કહો કેહીપરિ પાલસ્યો મ. અઢાર દેસનું રાજ-લા. ૨૪  
 ઉંચો સાસ લેધ કરી મ. ઉઠિઓ નૃપ તતકાલ-લા.  
 ખડગ બલિ ષનૃપહુ સહી મ. નવિ માનધ તતકાલ-લા. ૨૫  
 લખમી ૪કહધ નવિ લખી મ. સર હુઈ તે ખાય-લા.  
 વસુધા વસિજ્ઞ સુભટ નધ મ. ભૂજ બલિ હુઓ રાય-લા. ૨૬

૧ મલિ કરિ. ૨ કરધ. ૩ હું મહિપતિ. ૪ સાધારણ એ છે.

સંવત અમ્માર નવાંજી મ. માગશિરદી મંડાજી-લા.  
કાલીમહિમ યાયના મ. રાય અખંડજી આંજી-લા. ૨૭

## દ્વિતી.

અખંડ આગન્યા રાયની, માંનધ તે સહુ કાય;  
મજ રય ઘોડાં લેધ કરી, ભૂપ તજી મુખ જ્યે. ૨૮  
મણી મુક્તાફલ ચાલ ભરી, વધાવધ નર-નારિ;  
પાંચ શબ્દ વાજધ વલી, તોરજી બાંધ્યા બારિ. ૨૯  
ધરિ ધરિ ગૂડી ઉછલી, ઉચ્છવ અધિકા થાય;  
કુંભરનિરંદ કેસરી, લીલ કર્ધ મહારાય. ૩૦  
રાજ કરતો ચિંતધ, હું ભમીઓ બહુ ઠાંભિ;  
ગુણુ તેહના નવિ વિસરધ, જે આવ્યા મૂઠા ઠાંભિ. ૩૧  
અવગુણુ પુકિધ ગુણુ કરધ, તે વિરલા સંસાર;  
ગુણુ કેડિધ ગુણુ કીજધ, અવસરિ સોય સંભાર. ૩૨  
ગુણુ કેડિધ ગુણુ નવિ કરધ, કૃતધન તેહનું નામ;  
જે નર હુધ ગુણુ મચ્છરી, તે ન લહધ શુભ ઠાંભ. ૩૩  
છન દિધ નઈ તપ તપઈ, પૂજધ જીનવર પાય;  
કવિયજી કહધ ગુણુ મચ્છરી, મુકિત કિમધ ન જાય. ૩૪  
કુંભારપાલ તપ ગુણુ મહી, જેહનો વંસ પવિત્ર;  
ગુણુ ઓસંકલ કારણઈ, તેડયા પૂરવ મિત્ર. ૩૫

## કવિત્ત.

સ્વાન મસ્તગ કાગ મંસા, ચહે પાપકો જેહ;  
આંડલ આંધો ચોહટધ, બૂજી ઝીલ્યો તેહ.

૧ મુક્તાફલ ભરિ ચાલમાં.

બૂજી ઝીલ્યો તેહી કરધ મુદ્રા ઉઘાલધ;  
 રાખુ જમણુ જૂધ ઝતધન જરયો ટાલે.  
 રખે નિહાલે નચુણુ પુરૂષ, અપવિત જેહનો મંસ;  
 કાજ ન દોધ સ્વાન મસ્તક કાગ મંસ. ૩૬

## હાલ.

## સાહેલડીની—રાગ રામગિરિ.

પૂરવમિત્રતિહાં તેડીઆ સાહેલડીઆં. પ્રથમ અલી કુંભાર-ગુણવેલડીયા.  
 સાત સલાં ગાંમજ બલાં સા. આપઈ બૂપ ઉદાર-ગુ. ૩૭  
 બીમ હાલી બોલાવીઓ સા. રાખ્યો પોતધ પાસ-ગુ.  
 રક્ષા કરો મુઝ દેહની સા. ભોગવો ભોગ ઉલાસ-ગુ. ૩૮  
 જેણી આઈ કર્યો દીઓ સા. તાસ પસાય કીધ-ગુ.  
 તે પાસે તિલક કરાવ્યો સા. રંગાંમ ધોલકું દીધ-ગુ. ૩૯  
 ચખ્ખાકાજિ નર વલગીયો સા. વણિગ સોય પ્રસિદ્ધ-ગુ.  
 ફૂટક વણિગ વડોદર સા. રાજ થાપના કીધ-ગુ. ૪૦  
 ઉદયનનઈ તેડી કરી સા. થાપ્યો નિજ પ્રધાન-ગુ.  
 રાજ ઝહિ સહુ તાહર સા. મુજ અરથઈ સેર ધાન-ગુ. ૪૧  
 સજન તણુઈ સંતોખીઓ સા. આલ્યો ગઢ ચિત્રોડ-ગુ.  
 લાડ દેસ બટ વોશિરિ સા. ૪કીધો મસ્તગિ મોડ-ગુ. ૪૨  
 હેમ સુરિ ચરણે નખ્યો સા. લિઓ મુનિ પૃથવિરાજ-ગુ.  
 કેહીપરિ તુઝનઈ થયસુ સા. ગુણુ ઓસકલ આજ-ગુ. ૪૩  
 સર્વાર્થ યોગી બલો સા. તેડયો પાટણુમાંહિ-ગુ.  
 સોવન મદી તેહની કરી સા. રાખ્યો આયસ લાંહિ-ગુ. ૪૪

ખેતપાલ લખમી તણી સા.	મરતિ કરાવી દોષ-ગુ.	
કાલખપાટણનો જે ઘણી સા.	બહુ સતોખીઓ સોય-ગુ.	૪૫
જેણુયોગીમુખિભાખિયા સા.	ચતુર બોલ વિચાર-ગુ.	
કંડ ખપર દિધ કનકના સા.	કઠિ રચણનો હાર-ગુ.	૪૬
રામચંદ્ર મુનિ તેડીઓ સા.	નૃપ લાગો જઠ પાય-ગુ.	
સોવન પુષ્પ વધાવીઓ સા.	બહુ પ્રસસો રતાય-ગુ.	૪૭
કાસી દેસનો વાંણીઓ સા.	જેણુઈ રાખ્યો ધરિ રાય-ગુ.	
સોભગાંમ તસ રસોંપીઓ સા.	ગૂણુ ઓસંકલ થાય-ગુ.	૪૮
જ્ઞાલચંદ્ર તિહાં તેડીઓ સા.	ગતિધ તે ચમકાર-ગુ.	
સામંતશાય તસ થાપીઓ સા.	આખ્યા ગાંમ તસ બાર-ગુ.	૪૯
સોય પુરૂષ સંભારીઓ સા.	આંખાનો રખવાલ-ગુ.	
નિજ વન તાંમ ભલાવતો સા.	સુખિ રંગમાડઈ કાલ-ગુ.	૫૦
ત્રિયા વિયોગી જે હતો સા.	તે આગ્યો તેણુઈ હારિ-ગુ.	
સાસરવાસો બહુ કરી સા.	સુખી પદમની નારી-ગુ.	૫૧
શેઠ સરહીઓ થાપીઓ સા.	આખ્યા ગામ તસ બાર-ગુ.	
વણી લાંહાં સંભારયુ સા.	થાપી કણુબણુ માય-ગુ.	૫૨
વીસગાંમ વેગમ કરી સા.	કાધુ તામ પસાય-ગુ.	
ધૃત કુડલીઓ હડીઓ સા.	સીરાંજ તેહનું નાંમ-ગુ.	૫૩
મુગટ બંધ તેહનધ કર્યો સા.	સુખ્યા સોરઠ ગાંમ-ગુ.	
કૃષ્ણદેવ નધ પાએ નમ્યો સા.	સુખ્યો રાજનો ભાર-ગુ.	૫૪
સકલ દેસ તુહેત ભોગવો સા.	મમ પૂછો મૂઝ વિચાર-ગુ.	
પંચ સહાં ભરડા મિલ્યા સા.	જેહમાં પૂરિઓ વાસ-ગુ.	૫૫

તેહની જિતિ વધારતો સા.	રહધવા મંદિર ખાસ-ગુ.	૫૬
ઉંદિર મરણુ જીહાં થયુ સા.	એક જુવન તિહાં સાર-ગુ.	
તેહનું નામ તિહાં થાપીઉં સા.	ઉંદરીઆ વિહાર-ગુ.	૫૭
સુપન પાઠકી તિહાં તેડીઆ સા.	જેણુઈ કરી રાજની વાત-ગુ.	
સોવન સ્નાન કરાવીઉં સા.	ગરાસ માંમ તસ વાત-ગુ.	૫૮
સિરવિણુ પુરૂષ તથિ કથા સા.	જેણુઈ કહી પંચાઈ નારી-ગુ.	
ગામ અકેક તેહનઈ દીઉં સા.	વાત વિનોદ સંભારિ-ગુ.	૫૯
સોય પૂનર તેડીઆ સા.	જેણુઈ કહી મસ્તગ વાત-ગુ.	
સોવન સહસ તેહનઈ દિઈ સા.	કચેન જીહવા સાત-ગુ.	૬૦
જેણુઈ કરિઆ ગુણુ જેટલો સા.	તસ સંભાર્યા તાંહિ-ગુ.	
નૃપ સતોષી જાહુપરિ સા.	જસ વાંધો જમમાંહિ-ગુ.	૬૧
બૂપલ દેવી, પટરાંણી સા.	પરણી પદમની નારિ-ગુ.	
પદ્માવતિ સોલ કંન્યાસું સા.	સા આણિ ધરિઆરિ-ગુ.	૬૨
અઢાર દેસ પોતધ બલા સા.	હસ્તિ સહસ ઇચાર-ગુ.	
અચાર લાખ વાજી બલા સા.	રંથ પંચાસ હજાર-ગુ.	૬૩
બહુતરિ નર બુદ્ધિ બલી સા.	સુરા સામંતરાય-ગુ.	
અઢાર લાખ પાલા બલા સા.	આગલિચીઉ જય-ગુ.	૬૪

## અહિપદ.

એટલું રાગ કુંભરનિરંદ,	પ્રગટ ઉદય જીમ ગગનિ દિણુંદ;	
સંબલ પ્રતાપી મોટો રાય,	ચઢી તુરંગમ બાહિર જય.	૬૫
રંગઈ ભંગ હુઆ તિહાં રાય,	કૃષ્ણદેવ હસ્યો તેણે ધમ;	
અર્ધ વચન મુખિ બોલ્યો આલ,	કુંભારપાલ સરિ ઉઠી જાલ.	૬૬

રાખી તાંમ અનેવી લાજ, કિહાં કોયું દિન પહોંચું આજ;  
 અલગો તેડી કરસું કાજ, અરથો વિચાર કરમ મહારાજ. ૬૭  
 રાજશુવન તૃપ આગ્યો જસઈ, વેગ અનેવી તેડયો તસઈ;  
 વિનય કરી નહિ બોલ્યો રાય, વડો અનેવી આપજ ઠાય. ૬૮  
 એણુધાંમિ અડબોથઈ મારિ, પશ્ચિ મમ હસસો સભા મઝારિ;  
 તુલકસંતાં મુઝ વિશ્વચક્રકાજ, સુભટ કોય ન માનમ લાજ. ૬૯  
 કર્મ મર્મ નહિ જન્મજ વાત, નવિ કહીધ પૂર્વ અવદાત;  
 જીવતણી ગતિ નવિ લહમવાય, સરીખા દિન નહોં રંકહ રાય. ૭૦

દહી.

સરિખા દિન સરિખા વલી, નોહમ સુર. નર. ઈંદ્ર;  
 જહાં સંપદ તિહાં આપદ, ચઢત પઢત રવિચંદ. ૭૧  
 તરઅર સદા નહોં સરીખડાં, જો નહિ દોલતિ સાર;  
 જેહ ચઢઈ નર તે પડમ, ન પડમ પીસણુહાર. ૭૨  
 જેણુધ પથર સલાં ટાંકણાં, હેમ સયાં લોહ ધાય;  
 મુકુટ થઈ મસ્તગિ ચઢયા, જીન પ્રતિમા પૂજાય. ૭૩  
 જેણુધ વસ્ત્રિં વેદન પસહી, તે પાંચો તૃપ અગ;  
 મુકતાફલ વૌંધાવીઈ, તે પાંચા સ્ત્રી સંગ. ૭૪  
 છિદ્ર લહી ચઢિઈ તાવડઈ, વડું ધરિઈ તસ નાંમ;  
 જસ તેહનો જગમાં ધણો, સમરઈ આખું ગાંમ. ૭૫  
 જેણુધ ખાંધધ ધુંસર ખમ્યાં, તો ઘોરી ગુણ મામ;  
 નહોંતર પોઠી સાંઢીઆ, જસ હીણા નર નામ. ૭૬

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઘ સમગ્રજે, મમ જો નરપતી આદિ;  
 એક સાહ નઈ ખીજો સેવડો, સું જોઈયો બેની આદિ. ૭૭  
 નદી નિરંદહ ઋષિ કૂલ, મુકતાહલ કમલાણુ;  
 એતાં આદિ ન જોઈયો, યુણુ લીજઈ ગુરુઆદિ. ૭૮  
 મૂણુ લીજઈએ પંચના, સહુયો શાસ્ત્રજ ભાવ;  
 જીમ દીવો તિમ નરપતિ, બેહુનો એક સ્વભાવ. ૭૯  
 જોણુઘ ઉપાયો દીવડો, ન કરઈ તેહની સાર;  
 તઈ થાપ્યો નૃપ મુઝ તણુઘ, મ કરીસ મૂઝ પતીઆર. ૮૦  
 ડાકણિ પાસા જીમ કલો, લખમી યોવન પેકલ;  
 શાસ્ત્ર શસ્ત્ર પતીઆર ર્યો, ખિણુમાં વયરી થાય. ૮૧  
 નદી નખલો નરપતિ, નારી વચન વિલાસ;  
 નિર્ગુણુ નીલજ નીચનો, સો કીજઈ વિશ્વાસ. ૮૨  
 નૃપ વારઈ બહુ પ્રેમસું, તું મમ ભોખીસ લાજ;  
 ભગની કંત વડ નાતરઈ, મઈ સુંધું તુલ રાજ. ૮૩  
 દૂધે સિચ્યો લીંમડો, તોહે ન મીઠો થાય;  
 અહિનઈ અમૃત પાઈઈ, તો સહી વિષ નવી જાય. ૮૪  
 વાર્યા ન રહઈ કૃષ્ણદેવ, સુચઈ પૂરવ ભાવ;  
 મુંકઈ નહીં સુર નર પશુ, આપ આપણો સભાવ. ૮૫  
 મધુરઈ વચને વારતાં, કરતો કૌટિલ વાત;  
 સુકવિ કહઈ નર સાંભલો, રાખ્યાં ન રહઈ સાત. ૮૬  
 કમલા, યોવન, લખાડ, કાલ, અતીસાર, મનકર્ણુ;  
 પ્રાંણી રાખ્યો નવિ રહઈ, જીવ આવઈ જન મરણુ. ૮૭



રાખ્યો ન રહઈ કૃષ્ણ દેવ, તાંમ વિચારમ રાય;  
ભાંડ ભીંસ દૂઝઈ તદા, જેવ તે પાદુ ખાય. ૮૮

### અઉપધ.

અમું વિચારી નર બૂપાલ, તેડયા નર નાવી તતકાલ;  
અરે સેવકે કહું છું અહો, કૃષ્ણદેવ કલ્લમ જાયો તુહો. ૮૯  
તેલ અગ્નિ ચોસો જઈ સુર, હાડ સવે કરયો ચક્રચૂર;  
લેમ આત્મ આત્મા તિહાં, કૃષ્ણદેવ બનેવી જીહાં. ૯૦  
વિનય કરીનઈ વલગા વાડ, રમરડી ભાંજ્યાં ઝહાડમહાડ;  
તેહની કાયા કોયલ કરમ, જીમ જીવમ નર નવિ મરમ. ૯૧  
કૃષ્ણદેવ કરમ મનિ શોક, જોયો જીજીકરો દોષ;  
જેહની રસનાં લાંબી હસમ, તે નર નારિ દૂખીઆ થસમ. ૯૨  
કમલપ્રભ આચાર્ય જેહ, તીર્થકર દલ મેલમ તેહ;  
મરણ લડી મુનિ યજ્ઞમતિ જામ, તેતો રસનાતણો પસાય. ૯૩  
પૂરવભવિં શ્રીમદ્વજ્ર જીજ્ઞંસ, વૃષભ મુખિ પચિંતવતાં બધ;  
લાગૂં પાપ જો ચોખું મન, વરસ દિવસ નવિ પાંખ્યા અજ. ૯૪  
ચરિઅચિ ભરતતણો પુતજેહ, અસત્ય વચન મુખિ બોલ્યો તેહ;  
બહુ સંસાર વધાર્યો તિહાંઈ, જીવ ભમ્યો તસ ચક્રગતિ માંહિ. ૯૫  
વિક્રમ રાગ સાહસું જોય, જીભમ બહું દૂખ પાંખ્યો સોય;  
સતીસરસાથિં સાહનઈ લાગ્યો, થમ ચક્રેંગ દૂખકાં ભોગવ્યો. ૯૬

### ફહા.

જીવનમાં દાધાં રખડાં, ફલ્યા દીસમ કાંહમ;  
કુવચન દાધાં ન ફાલમ, સાલમ હમડાંમાંહિ. ૯૭

૧ જ્યાહારે. ૨ ભરડી. ૩ હાડેહાડિ. ૪ દુર્ગતિ. ૫ ચિંતવિહિં.  
૬ સ્યાનો. ૭ કવના. ૮ જલવધ.

જન્મતણી જે પ્રીતડી, એક કુવચનઈ જાણ;  
સવચન સોય ન વિસરઈ, જીમ સુપુરૂષ નિજ માય. ૯૮

સરમ નરમ મુખ જીભથી, જીભઈ નર સુખ હોય;  
જીભા વસિ નહીં જેહની, તે દૂખીઆ બવ દોય. ૯૯

કૃપ્નદેવ દૂખીઉ થયો, ધૂગ વેરી સોય;  
કુમારપાલને સહુ નમઈ, આંણુ ન ખડઈ કોય. ૧૦૦

લખમી લીલા બહુ ધરી, ટપ ન કરઈ અન્યાય;  
અકર નહીં જસ ગાંમમાં, ડંડ ન લીધ (લા) રાય. ૧

હાલ.

પ્રણમું તુલ સીમધરજી—એ દેસી.

ડંડ નહીં જસ રાજમાંજી, ડંડ તે દેવલિ હોય;  
બધ નહીં જસ ગાંમમાંજી, બધણુ ભૂપણુ સોય;

સુણો નર ? સાચો કુમરનિરંદ, સુ.  
અધિક પ્રતાપી શોભતોજી, જીમ મગનિઅ દિણુંદ-સુ. ૨

બધન બાલી કુંચુઈજી, બધન મસ્તગિ વેણિ;  
બધન ઘોટિક પેટનઈજી, પણિ નવિ બધન કેણિ-સુ. ૩

વંકાઈ લોકમાં નહીંજી, વંકા વહમલી કંભાણિ;  
નાના નહિં મુખ લોકમાંજી, ના પર કરવા હાણિ-સુ. ૪

હરઈ નહીં કો રકહઈનુંજી, હરઈ નિયાપર ચિત;  
મારિ સખદ નહીં ગાંમમાંજી, તે લોકકાર વદંતિ-સુ. ૫

મારિ શબ્દ જૂઆ ધરીજી, કષ દીસઇ રણુમાંહિં;  
 કુંભારપાલનાં ૧ગાંમમાંજી, મારિ શબ્દ નહીં કીહાંઈ-સુ. ૬  
 નગર લોક નપુંસકાજી, પરત્ની ગમનહ તાજી;  
 બહુ બોલા નર બહું વસઇજી, ૨પરગૂણુ બોલણુ કાજી-સુ. ૭  
 મુંગા વસઇ બહુ ગાંમમાંજી, પર અવગુણુ નછરે કામિ;  
 તસકર બહુ તસ ગાંમમાંજી, ગુણુ ચોરેવા ઠકામિ-સુ. ૮

ફહાં.

ગુણુ બોલેઈ સહુ પરતણા, અવગુણુ નહી સંસારિ;  
 વસઇ લોક પુણ્યવત તિહાં, છિદ્ર રહિત નર નારિ. ૯

અહિપદ.

છિદ્ર રહિત વસઇ નર લાંહિં, છિદ્ર અ છઈ માણુ મોતીમાંહિં;  
 દમન નહીં જસ નગર મજારિ, ગજ અરિ દમન લહઈ તસ કારિ. ૧૦  
 મેલો ન દીસઇ કો નર કિહાંઈ, રાહુ ગલઈ છઇ રવીને ૪તિહાંઈ;  
 અથવા ચંદ્ર મહણુ પણિ હોઇ, કષ વર વહુકર મહણુઈ સોય. ૧૧  
 અસ્યું નગર પૂતે પાટણુ કહું, ઈંદ્રપુરીથી અધિકું લહું;  
 રાજ કુંભરનિરંદહ જહાં, બાંવન હહાજસ ૫નગરસું તિહાં, ૧૨  
 હેમાચારજ સરિખા જતિ, હેમ વ્યાકણું ધણા હરી મતિ;  
 હેમબિંબ હરિ મૂરતિ ધણી, હા મુખિ દાનહ દેવા બણી. ૧૩  
 હીમઇ મુદ્ધિ બહુજન વસઇ, અનઈ હસાવઇ આપણુ હસઇ;  
 હરીઆલીના બહુ કહઇ નાર, હઠીઆ લોહ ૬તણા વહઇનાર. ૧૪  
 હાક્યા વહઈ એહવા નર ધણા, હાથી હયવરની નહીં મણા;  
 હથી મુધી હથીઆરહ ધણી, હીરા જતિ હુઈ અતિધણી. ૧૫

૧ રાજમાંજી. ૨ બોલજી પરગૂણુ. ૩ કાજી. ૪ સહિ. ૫ સમાહિ.

૬ રણુ.

હેમ અંસુ નમ્હ હંસ નહિ મણ્યા, હીરા ઝતિ પટોલા તણ્યા;  
 હાથિ મોકલા પુર જન લોક, હરિ સરિખા નર વસઈ અરોહ. ૧૬  
 હેમાચલની વસ્ત અનેક, હાસ નરનઈ જીહાં વિશેષ;  
 હેમંતિ રિતુના ભોગી સહુ, હુંસિ લોક વસઈ તિહા બહુ. ૧૭  
 હરી વંસી હરિઅડ બહુ વસઈ, હાલિ હોંદુ અતિ ઉલ્લસઈ;  
 હડકતણાં જીહાં બહુવહનનાર, હાટ હેસ્મી હરિ ટપ સાર. ૧૮  
 હાલી હલ નવિ લાલમ પાર, હડીમાર હડીઆ વરઝાર;  
 હંસા હોલી હોલા હર્ણુ, કો નવિ ઉપાય તસ મરણુ ૧૯  
 હરિ હંસ હોલામઆ જીવ, તે સુખીઆ જીવન ચરમ સદૈવ;  
 હરખી હરિલંકી નારિ, હંસા ગમની પુરહ મઝારિ. ૨૦  
 હસ્ત વદન હય ગતિ હસ્તની, હંસહર્ષ હાલઈ ગતિ મનિ;  
 એ આવન હહા પુરમાંહિ, આવન વવા તે દૂરિં ત્યાંહિં. ૨૧  
 વિકલ વિટલ વાંકા નર જીહાં, વિસન સાત નિવાર્યો તિહાં;  
 વક વિરોધી નહીં પુરમાંહિ, વિપ્રીત ભાખી કાઢ્યા તિહાંઈ. ૨૨  
 વયરી વિધન નહી વરંધ વાત, વંચક નર નહીં વિશ્વાસઘાત;  
 વહિ પાડા વધના કરનાર, તે પુરમાંહિં નહિં નિરધાર. ૨૩  
 વાસી ભોજન કો નવિ કરઈ, વયર વાંણી પુરજન પરિહરઈ;  
 વદા વદીઆ નરજો પણિ હતા, ભૂપઈ તે વાર્યા બોલતા. ૨૪  
 વિદ્યા વિરંધના જે ધણી, ભૂપઈ તે નાંખ્યા અવગુણી;  
 વચન મુખા નવિ બોલઈ કોય, વાદ કૂવાદ રનવિ બોલઈ કોય. ૨૫  
 વાસના ભુંડી જે નર નારી, તે નવિ લાભઈ પુરહ મઝારિ;  
 વાત નહીં જીહાં નંધા તણી. કાઢીઆ વંડી મતિના ધણી. ૨૬

વિનિતા જે શીલઈથી ખસઇ, અસી નારી કો તિહાં નવિ વસઇ;  
 વલી વિભચારી નર નવિ મિલેં, વરણી વરગ થકો નવિ ટલઈ. ૨૭  
 પ્રભવઇ નહીં વ્યંતર વ્યંતરી, જેણુઇ નગરઇ ન વસઇ વાધરી;  
 વિપધર લીછી સરિખા નરા, નગર થકી તે રહી બાહરા. ૨૮  
 વારણી પાંન તણાં કરણુહાર, વાર વાતના ભાંજનહાર;  
 વૃષ હરી નઇ વાઢિ જેહ, પાટણુમાંહીથી કાઢયા તેહ. ૨૯  
 વણુજ કુવણુજ તિહાં નવિ હોય વિષ રીસઇ નવિ ખામ કોય;  
 વલી પુરૂષ જીહાં નહીં વિવ્રગણા વિક્ર નર પ્રાંહિં નહી ધણા. ૩૦  
 વચન વડાનું ખંડા જેહ, પુરથી રૂઢરી કીઆ નર તેહ;  
 વાધ્યું બોલઈ વાર્યા નવિ રહઈ, અસ્યા પુરૂષ કાઢયા તિહાં સહઇ. ૩૧  
 વેર વરાડ નહી ધરિ બારિ, પ્રાંહિ થોડી વિધવા નારિ;  
 મુલિં મુહી જીહાં વાણુડી, સાત રોગ તે પૂરમાં નહી. ૩૨  
 વાલો વેદ ન નહીં વલવાય, વર્ણુવરાધ્ય(નહીં)વસિ રૂપન થાય;  
 વિષ્ટ કુંહાડઇ વાય કુવાય, દોય વસ્ત નહીં તેણુઇ ધાય. ૩૩  
 જોહ બાવન વરયા વવા, સુંણયો બોલ કહું રજે નવા;  
 કુંમારપાલઇ વલી પરહર્યા, બાવન લલા પૂર બાહિર કર્યા. ૩૪  
 લંઠ લખાડી લગ્ન રહીત, લંચંક લંપટ લખણુ સહીત;  
 લોલુપ લુટિ તણુ ખાનાર, પુર બાહિર કાઢયા તેણીવાર. ૩૫  
 લક્ષણુહીણો લોભી લતખોર, લહેણું નાપઇ કઠિણ કઠોર;  
 લોપઇ વચન રાયનું જેહ, પાટણુમાં ન વસઇ તેહ; ૩૬  
 લુંણુ હરામ તણાં કરનાર, લસણુ કંદ તણુ ખાનાર;  
 લધુતાપણું નર પાંખ્યાં જેહ, લગ્નવ્યા નવિ લાગઇ તેહ. ૩૭

લપોડસંખ લાસરીઆ હતા, લહણબુધ્ જૂહું જે બોલતા,  
 લાંબી જીભ અનધ લાંપડા, સભા થકી કાઢ્યા બાપડા. ૩૮  
 લોચન લુગડાં મયલું દોષ, રાય સભામાં નહીં નર સોય;  
 લત લપડાક અનધ લાકડી, એ ત્રિણિ નઈ વેલા પકી. ૩૯  
 લસ્કરપસ્તી જીહાં નહીં ખીલીક, લાલી લાવાં ન હણુધ લીખ;  
 લેસ્થા <sup>૧</sup>જુડીના નર નહીં, લોભી લેણીઆ નાઠા તહી. ૪૦  
 લિંગ <sup>૨</sup>નઠાકધ લહણુધ જીમધ, તે પાટણુપુરમાંહિં નવિ બમધ;  
 લોઢાનાં નાંજ્યાં <sup>૩</sup>નહીં તિહા, લૂખા પુરૂષ ન દીસઈ <sup>૪</sup>કહીં. ૪૧  
 લેહનારા ચોડા <sup>૫</sup>પુરૂષ જીહાં, લૂખસ લિંઘાતા તુછ તિહાં;  
 લાંધધ લોટધ નધ નર કોધ. લૂખું ન જમઈ પુર જન સોધ. ૪૨  
 લીધો બોલ ન મુકંધ જેહ, જૂપધ હાકી કાઢ્યા તેહ;  
 લાલો શબ્દ નવિ જાણુધ કોય. જુડી સરીખા નર નહીં કોય. ૪૩  
 લડત ખેર લખ લખતા જેહ, પ્રાંહિં પાટણુમાંહિં ન રહ્યા તેહ;  
 લાંકા, લેપકુ લકડકાડ, બાવનમાં તે કહ્યા તિહાં લાડ. ૪૪  
 દૂહા.

લાડ નહીં જસ દેસમાં, કાઢ્યાં કઠીણુ કઠોર;  
 પાલિ મધ્ય જધ તે વસ્યાં, જીહાં ઝઝાં રહઈ ચોર. ૪૫

હાલ.

ગિરિજા દેવી નઈ વીનવું—એ દેસી—રાગ—ગોડી.

સાંસો કીધો સામલીયા—એ દેસી.

તસ્કરમાંહિં નર તે રહ્યા રધ, પછધ ન <sup>૧</sup>કોપ્યો રાય;  
 સુપુરૂષ તે તાકધ જસ્યો રધ, તસ્યોન મુકંધ ધાય. ૪૬  
 ભાંખઈ કુંભર નરેશ્વરે—એ આંકણી.

૧ નર નારિ. ૨ દેખાડત ૩ નવિસાહિ. ૪ કહી. ૫ નર લાહાં  
 ૬ કીધ્યો.

બાહુબલિ તે તાકયો ઘણુંરંધ, પશ્ચિ નવિ હણીઉ બ્રાત;  
 નિજ કુલ સાંહમું જોઇ કરીરંધ, દિધ સિરિ પોતંધ લાય-ભાં. ૪૭

ઉદ્ધાધ રાય આગઈ હવોરે, સબલો સોય સુગજી;  
 ચંડપ્રદોતન ડાંભીઉરંધ, પશ્ચિ હણીઆ નવિ પ્રાંજી-ભાં. ૪૮

અષ્ટાપદ ગિરિ ઉપરિરે, વાલિ ચાંપ્યો પાય;  
 રાવજી રાય અકલાવીઉરે, પશ્ચિ નવિ રાખ્યો રતાહ-ભાં. ૪૯

તિમ ઉત્તમ નર નરપતિરે. ઋદય વિચારઈ આપ.  
 ઉંદિર કુલનું સું મારનુરે, કોપ્યો ક્ષિધર સાપ-ભાં. ૫૦

કદલીદલ વનનું બલ કિસુંરે, કોપ્યો જહાં કોઠાર;  
 ન ખમઈ નાલ તે કમલનુંરંધ; હસ્તી સુંદિ પ્રહાર-ભાં. ૫૧

કોઈલ ઉપરિ સું કફરે, ગાઢા ઘણુ નો ધાય;  
 સરોવર પાણીઆ રેલતારે, કીટક કુલ રોલાય-ભા. ૫૨

છામ, શશા કુલ નવિ ખમઈરે, પંચાયણની ફાલ;  
 પરાલ પૂલ તે નવિ સહધરે, દાવાનલની ઝાલ-ભા. ૫૩

કણુની જાતિમાં આકરોરે, કઠિણ કઠોર ગુઆર;  
 પશ્ચિ ધંટા મનિ તે કિર્યોરે, દલત ન લાગઇ વાર-ભા. ૫૪

નર મરિખ નબલા સરિરે, મુંકંધ સબલો ધાય;  
 કુંભ પ્રહાર તે વજ્રનોરે, કરતાં ન રહે લાય-ભા. ૫૫

ફહી.

સુબુદ્ધિ વિચારંધ નરપતિ, તેડયા નર નઈ નારિ;  
 મારિ ડંડ નંધ લાડનઈ, કાઢયા દેસજ બાહરિ. ૫૬

ફરિજન તે ઠૂખીઆ કીઆ, સજન રકીધું સંતોષ;  
 રાજ નિઃકંટક પાલતો, આણુ ન ખંડઇ કોઇ. ૫૭

## હાલ.

લાલની-રાગ મહાર-ઉલાલાનો.

આણુ ન ખંડ ટૂપની કોઈ,	પાલઈ નિર્મલ રાજ લાલરે;	
એણુધિવસરિએકગાંધ્રવંઆવ્યો,	જહાં બધો મહારાજ-લા.	૫૮
તેણુધગધર્વએકરાગઆજાગ્યો.	સાચો મેધ મહાર-લા.	
ચિહ્નું દસિથીતવ વીજ ચમકઈ,	વૂઠો મેધ અપાર-જા.	૫૯
વાત સુંણી તવ હેમાચારજ,	આવ્યા ટૂપ નઈ સંગિ-લા.	
સતત મુરહ આજાગ્યો અંગિ,	કાળે ફલઈ મનિ રગિ-લા.	૬૦
સ્વરનાભેદ કહઈ ટૂપ આગલિ,	ઉપજવાના ઠાંમ-લા.	
પડગ રાગ પદ થાનકિં થાય,	નામ કહઈ અભિરામ-લા.	૬૧
કંઠ ઉદર રસના નહ તાલું,	મસ્તગ છડું નાક-લા.	
રપડજનાદ ખટ થાંનકિઉપજે,	હેમ સરિ મુખિ વાક-લા.	૬૨
ઋષભ રાગ રિદ્યથી ઉપજઈ,	નાક થકી ગંધાર-લા.	
મધ્યમનાંભિપંચમ ત્રિહું ઠામિ,	કંઠ હૃદય સરિ સાર-લા.	૬૩
સિંધું સોય નિલાડઈ નિરખો,	સધલધથીઅ નિષાદ-લા.	
પડજ સ્વરઈ બોલધમુખિ મોરો,	ઋષભ તે કુટ કુટ નાદ-લા.	૬૪
રાજહંસ લવઈ ગંધાર,	ઝગવાલકા મધ્યમ સાદ-લા.	
પંચમ કોકિલ સારસ ધૈવત,	કીર નિષાદહ નાદ-લા.	૬૫
પડગ સ્વરઈ બોલધમુખિ માદલ,	ગોમહીષ ઋષભજ નાદ-લા.	
સંખ થકી ગંધાર ભલે રો,	મધ્યમ ઝલરી સાદ-જા.	૬૬
પંચમ ગોહીઅસિં ડગર,	મહાભેરીય નિષાદ-લા.	
વાજાજી નતિ કહીધએ સાતઈ,	ઉપજઈ સુંદર નાદ-લા.	૬૭

૧ આગાધ. ૨ ખટજ રાગ એણિ થાનકી. ૩ આનુક. ૪ સિંધવ. ૫ નાદ.



નાદિં મોહી રથા નર નારી, ધસુઆ પંખી જેહ;  
 જતો કાલ ન જાણુધ દેવા, નાદિં લીણુ તેહ-લા. ૬૮  
 સુખીઆનઈ હુધ નાદ વિનોદી, દૂખીઆનું દૂખ જાય-લા.  
 સકલ પ્રાણીનઈ તે મનોહારી, કંઈયું દૂત કહાય-લા. ૬૯  
 નવ નવ રસ ઉપાયો નાદ, રાજવલ્લભ જસ નામ-લા.  
 પંચમ વેદ કહું પશ્ચિ એહનઈ, પંથીનો વિસરાંમ-લા. ૭૦

## હૃદી.

હધ હધ નાદ અપરમપાર, સુંણતાં રીઝધ લાલ;  
 સરોવર મોહ્યા હંસલા, મૃગહ ચરંતા ભાલિ. ૭૧  
 નાદ પીઅતો જે મરધ, તેહની કાં રૂધ માય;  
 વિસહર વેઠધ કરંડનધ, મૃગહ મેરવા જાય. ૭૨  
 અસ્થો નાદ અવણે સુંણી, હરખ્યો કુંભરનિરંદ;  
 જેહુ કરંજોડી નૃપ વિનવે, ધન્ય તું હેમસુરિંદ. ૭૩  
 હેખ સુરિ નૃપ આગલિં, વાંચધ શાસ્ત્ર અનેક;  
 એણુધ અવસરિ પ્રદેશથી, આળ્યો નર તિહાં એક. ૭૪

## હાલ.

સિંહતણી પરિ એકલો-એ દેશી, રાગ ગોડી તથા ધોરણી.  
 એક પુરૂષ તિહાં આવીઓએ, નામ્યું નૃપનઈ સીસ.  
 દેહર પાટણુ દેવકધરે, તિહાં સોમેશ્વર ધસોરે, ૭૫  
 નૃપ અવધારિધ, કીજઈ દેવલ સારોરે, આતમ તારીઈ-આંચલી.  
 ધસ જૂવન અતિ ખલભલ્યુરે, કહું તુંઝ ગૂજર રાય;  
 જે ચિતિઆવધ તુહા તણુધરે, તે ખિણુમાંહિં તે થાયોરે-ન. ૭૬  
 રાય લીઈ તવ આખડીરે, વારી રાખ્યોરે હંસ;  
 જવ એ દેહર નીપજધરે, તવ મુઝ ખાવું મંસોરે-ન. ૭૭

તપ વચ્ચે દેહરં થયુરે, ખાવા લાગોરે મંસ;  
 હેમ સુરિ તવ ખોલીઆરે, સાંભલિ રાય સુવસોરે-૧. ૭૮  
 જમ જોમજ તે ભૂવન નધરે, જહાં સોમેશ્વર ધસ;  
 તિહાં લગમ મંસ ન ખાધરે, તપ મમ કર્યો કાંધ રીસોરે-૧. ૭૯  
 એણે વચ્ચે તપ હરખીઓરે, ચહીક કુંભરનિરંદ;  
 જિનય કરી તવ નેડીઆરે, સાથિં હેમ સુરિંદ-૧. ૮૦  
 લિકિ સુખાસણ પાત્રખીરે, બધસો મુનિવરરાય;  
 હેમ કહઈ તપ જે જતીરે, તે ચાલિ નિજ પાયરે-૧. ૮૧  
 તુહો આગલિથી સંચરે, અહોા ગસું મિરિનાર;  
 શ્રી સેત્રુજય આવસુરે; ધસ તણુધ દરખારોરે-૧. ૮૨  
 તપ ચાલ્યો પાટણ બણીરે, મુનિ સેત્રુજય ગયરે;  
 જહાં સોમેશ્વર દેહરં, તિહાં બિધ એકા થાયોરે-૧. ૮૩  
 એણુધ અવસરિ દેખી ધણારધ, બોલ્યા બ્રાહ્મણ એમ;  
 તુહ નમી તપ ધશ્વર તણુધરે, નવિ નમઈ મુનિ હેમોરે-૧. ૮૪  
 બૂપ<sup>૨</sup>બણુધ સુણો મુનિવરરધ, તુહ નવિ માનોરે ધસ;  
 એ જગિ મોટા દેવતારે, સઈનવિ નાંભો (તહોા) સીસોરે-૧. ૮૫  
 હેમ સુરિ મુખિ ધમ કહધરે, હરિ, બ્રહ્મા, જીન, ધસ;  
 જે સેવ્યો શિવપદ દિધરે, તાસ નમાવું હું સીસોરે-૧. ૮૬

હાલ.

પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા-એ દેશી-રાગ વિરાટ.

મુનિ વચ્ચે તપ હરખીક, બોલ્યો મુખિ તતખેવરે;  
 હેમ સુરિંદ સરીખો ગુર, ધસ સરીખો મુઝ દેવરધ-મુ. ૮૭

૧ વારિહરે. ૨ કહે.

એક ધૂઈ તસ નીરમાં, એક રાખધ અભિ મયલરધ;  
 એક ઢાંકધ તન વચ્ચ સું, એક ઉધાડા બધલરે-મુ. ૮૮  
 એક ચરચધ તન કેશ નઈ, એક અગિધ બહુ છારે;  
 નૃપ પૂછઈ હેમ સુરિદનઈ, કહુ કહુ ધર્મ સારારે-મુ. ૮૯  
 હેમ કહઈ સુણો નરપતી, જે તુલ્ય કેહે મુખિ ધસરે;  
 સોય ધર્મ તુંહો આદર, જમ તુલ્ય દોઈ જગીસારે-મુ. ૯૦

## હાલ.

ભાવી પટોધર વીરનો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

નૃપ પુછઈ સોમેશ્વર તણુધ, કુંણુ સાચો જગિ ધર્મ;  
 દાહું લિંગ શંકર તણું, પ્રગટયો ઇશ પરમ-ન. ૯૧  
 શ્રી શંકર તિહાં બોલીઈ, સાંભલી કુંભરનરંદ;  
 ધર્મ બલો નૃપ આદર, જે કહઈ હેમસુરિદ-ન. ૯૨  
 એ યોગી જગમાં ખર, જેહનું સાચું શીલ;  
 મુશ્ક ગુર ચરણ પસાઉલધ, લહી લખમી લીલ-ન. ૯૩  
 એણે વચને નૃપ હરખીઓ, જાગો ગૂરનધ પાય;  
 જમન ધર્મ નૃપ ઓલખધ, સમકિત સાહમે થાય-ન. ૯૪  
 લીધી ગુર કન્હધ આખડી, મરદારા નહીં નેહ;  
 મંસ બખુ નહીં હુ વત્રી, જહાં લગધ ધરીધ દેહ-ન. ૯૫

## ફહા.

દેહ ધરં હું જહાં લગધ, મંસ ન ખાવું લાંહ;  
 હેમસુરિ સું નરપતી, આવ્યો પાટણ માંહિ. ૯૬

## હાલ.

એમ વિપરીતિં પરપતાં-એ દેસી.

- નરપતિ નર તેડાવીઆ, ખટ દર્શણ ના નાથોરે;  
વાતોરે પૂછ્ય નપ તસ દેવનીએ. ૯૭
- એક કહે દેવ નારાયણ, ઇસિ બ્રહ્મા નધં નમીધરે;  
ભમીધરે જીમ આરધ નવિ ખાંણિમાંએ. ૯૮
- એક કહ્ય સસિ સૂર નધં, નિત કડી નધ પૂજેરે;  
કુજેરે દેવ ન નમીધ કો વલી એ. ૯૯
- હેમસરિ નધં પૂછીઓ, કહુ મુનિવર તુલ સાચું રધ;  
રાચુરે કુંણ મૂરતિ દેખી કરીએ. ૧૦૦
- હેમ કહ્ય સુંણો નરપતી, સોય દેવ નધં પૂજેરે;  
બુઝો રે દોષ અઢાર જસ વેગલાએ. ૧
- કોધ, માન, માયા, નહી, મૂરખપણું નહી જેહમાં રધ;  
તેહમાં રે મદ આઠ્ય જે વેગલાએ. ૨
- લોભ નહી જસ દેવમાં, નહીં શોક નહી પ્રેમ રધ;  
તેમ રે રતિ અરતિ નિદ્રા નહીએ. ૩
- મિથ્યા મુખિ નવિ બોલવું, નવિ પ્રાણીનો દાતો રધ;  
વાતોરે ન કરધ જે ચોરી તણી એ. ૪
- હાસ વિનોદ કીડા નહી, ભય મચ્છર નેં ટાલે રધ;  
ગાલેરે દોષ અઢાર જે દેવના એ. ૫
- દેવ અસ્યો આરાધીધ, ગુર નિમંથ સાચોરે;  
રાચો રે ધર્મ કહીઓ જે કેવલી એ. ૬
- જીવ દયા જસ ધર્મમાં, નહીં પ્રાણીનો ધાતોરે;  
નાથો રે સોય ધર્મ તુલો આદરો એ. ૭

## ફૂલો.

વિપ્રધં પ્રેર્યો નરપતી, નવિ માંનધ મુનિ આંણુ;  
ડાકમડોલા બહુ કરધ, જીમ જલ થોડધ વાહાંણુ. ૮

## હાલ.

પાટ કુસુમની પૂજ પદ્મધ-એ-દેસી-રાગ-આસાહરી.

ભૂપવચન નવિ માને જહારધં, તવ કહધ મુનિ દ્રષ્ટાંતો;  
આર મિત્ર વસઈ કોશલાધં, મુંણિ તેહનો અવદાત. ૯  
હો રાજ કુમતિ કદાચહ જાડો, દીધ દ્રષ્ટ કરી નૃપ જૂહ;  
પુરવ રાગ મનિ ખંડો હો રાજ-એ આંચલી.

આર મિત્ર આલ્યા ધન કારિણ, દીઠી લોહની ખાંણિ;  
પ્રબલ પોટલા તિહાંપણિખાંધ્યા, જાણી વસ્ત સફારહો-હો રા. ૧૦  
અનુકમિ આલ્યા તે આધા, દીઠી રૂપા (ની) ખાંણિ;  
લોહ નાખી તેણુઈ રૂપુ લીધું, એક કરધ તિહાં કાણિ-હો રા. ૧૧  
અનુકમિ આલ્યા નર તિહાંથી, દીકું કચન સારો;  
રૂપુ તજ તેણુઈ સોવન લીધું; લોહન તજધ લોહકારોરે-હો રા. ૧૨  
તિહાં થકી નર આલ્યા આરધ, દીઠી રચણીની રસો;  
કનક તજ તિણિઈ રતનજ લીધાં, લોહ કારધ લોહ પાસહો-હો રા. ૧૩  
ત્રિણ મિત્ર નમ્યા તસ રૂપાએ, નાખી લોહ લે રતન;  
કુમતિ કદાચહ રતન ન લીધાં, લોહતાણું કરધ જતનહો-હો રા. ૧૪  
અનુકમિ ધરિ આલ્યા આરધ, રતન ધણી હુઆ મુખીઆ;  
લોહકાર હુઆ દારિદ્રી, કુમતિ કદાચહ દુખીઆહો-હો રા. ૧૫

૧ વૃષા કાલેરી વુ જાણિ. ૨ જ. ૩ ચરણે.

કૂંમર.

કુંમતિ કદામહ જોહનઈ, તે સુખડિઆ કિમ આય;  
૧ મદ મચ્છર મુંકી કરી, ૨ મુમતી બજો મહારાય. ૧૬

હાલ.

રાગ ધન્યાશ્રી. આવે આવે રિષભનો પુત્ર—એ દેશી.

એણે વયને નૃપ હરખીઆ એ, લાગે મુનિવર પામ;  
કુંમર નૃપ ગમઈ.  
ખિંબ ભરાવે કનકમઈ એ, શાન્તિનાથ જનરાય—કું. ૧૭  
નિજ દેહરાસરિ તેહ કવઈ એ, નૃપ પુંજઈ ત્રિષુ કાલ—કું.  
વાત સુંણિ તવ બાંભણઈ એ, ઉઠી મસ્તગ અલ—કું. ૧૮  
દેવબોધ તેણુઈ તેડીઉ એ, આળ્યો પાટણુમાંહિ—કું.  
બહુ બોલઈ ખિરદાઉલી એ, છાત્ર ત્રિશ્યા કબહુ ત્યાંહ—કું. ૧૯  
બહુ આડંબર આવીઉ એ, કમલ નાલનો કડ—કું.  
કેલી ૪ પાંનની પાલખીઈ એ, તાંતણુઈ બંધ અખડ—કું. ૨૦  
આઠ વરસના છોકરા એ, ખાંધિ લિધ ચક્રોલ—કું.  
આળ્યો રાજ સભા વચિં એ, બોલઈ વચન કસોલ—કું. ૨૧  
એક ભણુઈ એ સુરપતિ એ, એક ભણુઈ ગોવિંદ—કું.  
એક ભણુઈ વિદ્યાધર એ, એક ભણુઈ રવિ ચંદ—કું. ૨૨  
પવન સાધના તે લહઈરે, ગારૂડિક મંત્ર અનેક—કું.  
પિંગલ ચેતિક તે ભણ્યો એ, વ્યાકરણ વલી વિરોધ—કું. ૨૩  
સોવન સિદ્ધ વિદ્યા કનઈ એ, સિદ્ધ સાર જસ મંત્ર—કું.  
સેવ કરઈ જસ નરપતી એ, પાય નમઈ સુ પવિત—કું. ૨૪

૧ મચ્છર માન. ૨ સમતા. ૩ ધન, ૪ પત્ર.

## અઉપધ

- સુર નર નાયક પાય પડધ, દેવબોધિ અભિમાનિઈ અડધ;  
 પંચસહઈ પુસ્તક પોઠી ભરી, નગર સેકલ રજેણુધ જોયું ફિરી. ૨૫
- ઉદરિ પાટો આંધી કરી, એક કરિ કૂદાલો ધરી;  
 નિસરણી લીધી એક હાથિ, બિરદાઉલી બોલધ બહુ ભાતિ. ૨૬
- પેટ પાટાનું કારણ કહાન, મુઝ વિદ્યા ઉદરિ નવિ રહધ;  
 રખે પેટ એ ફાટી જાધ, ઈમ મુખિ બોલધ પંડિત રાય. ૨૭
- કુદાલો રાજ્યો તે માટિ, છાનો પંડિત પર્વત ધાટિ;  
 સ્વર્ગ મૃત્યુ જાધ પાતાલિ, કુદાલધ કાઢું તતકાલ. ૨૮
- નિસરણીનો મહિમા અર્યો, કો પંડિત આકાસઈ વર્યો;  
 તેહને ઝાલી આણી ઈલાં, જૂયર લોક વસઈ જામજાલાં. ૨૯
- તે આજ્યો પંડિત ડોઝતો, મુખિ વાંણી એલવી બોલતો;  
 પપઠો પંડિત નગર મજારિ, પંડિત ધરિ મુકધ જલ આરિ. ૩૦
- ખડ ખાઉ ને પાણી પીઉ, નહીં કરિ આવી ઉત્તર દીઉ;  
 એમ કરતો આજ્યો દરબારિ, રાજધ કીધી મનોહારિ. ૩૧
- પંડિત કહધ રે રાજા સુણો, તુઝ નગરીમાં વાદી ધણો;  
 મુઝ સાથિં બોલધ જામ કાય, તું પંડિત રસોધી નધ જોય. ૩૨
- હું પહાર તો પોઠી જાય, તે હારિ તો લાગધ પાય;  
 એણે વચને બહુ હરખ્યો રાય, હેમસરિ તેડ્યા તસ ઠાય. ૩૩
- આજ્યો મુનિવર તપ દરબારિ, આવી એડો સભાહ મજારિ;  
 કહું ? રાજા વાદી કુણ નાંમ, તે સાથિં બોલુ ગુણગામ. ૩૪

૧ તેણુધ. ૨ કરિ. ૩ ફરતો. ૪ સાંઝીને જોય. ૫ હાર્યો.  
 ૬ તેણુધ.

રાય કહ્યું ઝાઝા તે બતા, તુલ્લા મુનિવર દીસો એકલા;  
 એકસોસાયર હાર્યો સહી, સોય કથા તિહાં વીવરી કહી. ૩૫  
 એક ટીટૂડી સાયર સંગિ, ઈડાં પ્રસવધ મન નધ રંગિ;  
 સહુ વેલી આવી તિહાં જસઈ, પંખી ઈડાં તાંપ્યા તસઈ. ૩૬  
 અભિચિનક્ષત્ર ટીટૂડી જણી, તેણુ યલ પ્રાક્રમ બહુ પખિણી;  
 ધરધ રેણુકા સાયર મઝારિ, સમુદ્ર જલ લેધ નાખે બાહરિ. ૩૭  
 ચંચ દિધ સાગર જલમાંહિં, પગના પ્રહાર કરઈ બહુ તિહાં;  
 કરી પોકાર મેલ્યા પંખીઆ, સારસ હંસ ટોલધ તિહાં કીઆ, ૩૮  
 બગવા વાયસનધ કોકિલ મોર, ચડી ચાસ નધ જીવ ચકોર;  
 લાવાં તીતરનઈ ચીબરી, ગીધ પંખિણી રોસઈ ભરી. ૩૯  
 આળ્યો ગુરૂ તિહાં ધરી વિવેક, જ્યાસી જોયણુ પાંખ અનેક;  
 તિણું પંખીઈ બહુ પર્વત ધરી, સાયર જલ નાંખ્યા તે ફિરી. ૪૦  
 અકલાંણો ઉદધી તિહાં જસઈ, વિપ્રરૂપ ધરિઉં તિહાં તસઈ;  
 આવી નમીઉ પંખી પાય, ફૂલ કારિણુ દિઓ સાયર ધાય. ૪૧  
 ગુરૂ પંખીઉ બોલ્યો તિહાં, અહા પંખીના ઈડાં કિહાં.  
 આપો કહ કરસું સંઆમ, તુલ સાયરનો ટાલું ઠામ. ૪૨  
 ધુળ્યો સાયર જે ધનવંત, લાળ્યો ઈડા પુરાં તંત;  
 આપી પાછો વલ્યો જસે, પુરુષધ સોય પચાર્યો તસે. ૪૩

ફહી.

પુરુષધ સોય પચારીઓ, સાયર તું ધનવંત;  
 પંખી આગલિ હારતાં, લગ્ન હુઈ અત્યંત. ૪૪  
 ન પંખીઉ સાયર બણઈ, ડુંગર તો ગરજેણુ;  
 ધનહીણા પંખી આગલા, ફૂલુધ ન ગંભ્યા ફેણી. ૪૫

૧. તવ આવી તેહની માજણી.



પણીલીએ એ ૧૫ ખીઆ, પણિ બહુલો પરિવાર;	
તું સમુદ્ર એકલો વહી, નવિ જીવો નિરધાર.	૪૬
એક વચન સાવરતણું, બાખધ કુંભરનિરંદહ;	
એ સંન્યાસી બહુ મિલ્યા તુલ્ય એક હેમસરિદ.	૪૭
હેમ કહઈ સાચું કહું; રંગહુસું હારઈ એક;	
પણિ હું નહોં નપએકલો મુઝ પરિવાર અનેક.	૪૮
અરિહંતસિદ્ધમુનિકેવલી ગણધર, સંધ સુગણ;	
રતે પરિવાર સહુ મુઝતણો, જેહની જગિવહઈઆંણ.	૪૯
તું પણિ ધર્મરાજઅછઈ, તત્વતણો ૪૮૦ ગ્વંણ;	
સાચ પખધ તું નરપતી, તુઝથી વચન પ્રમાણ.	૫૦

## અહિપદ.

વચન પ્રમાણ નપ તુઝથી થાય, દે પચ્ચાદેશ પૃથવીના રાય;	
તવ રાજ મુખિ બોલ્યો નાદ, બિંહું પંડિતમાં લાગો વાદ.	૫૧
કવિત કાવ્ય મુખિ બોલઈછંદ, ગાહા ગીત નઈ ગુણુપદ બંધ;	
સિલોક સુભાષિત સમસ્યા વાદ, બિહુંમાં કહઈના ન ઘટઈ સાદ.	૫૨
પિંગલ વિદ્યા નઈ વ્યાકરણું, યોતિપ કેરા બોલઈ ચર્ણ;	
હરિઆલી મુખિ કહઈ ગાજતા, બિહું નવિ દીસઈ કો ભાજતા.	૫૩
વેદ તણી કાંડી તે બણુધ, રાજસભા તે સઘલી સુંણુધ;	
તકં શાસ્ત્રની કરતા વાત, પણિ નવિકો ભાગી નહ જત.	૫૪
બોલઈ પંડિત જીમ સરસ્વતી, એક સંન્યાસી નહ એક યતી;	
વચનવાદ બેહુ નવિ હારીઆ, કુંભરનિરંદહ તવ વારીઆ.	૫૫

૧ જે. ૨ બહુ આગ્રહિ. ૩ તે પરિવાર સર્વ માહરો. ૪ જગિ  
૫ આગન્યા.

મનવાદ ન કરસ્યો સહી, સમસ્યા અર્થ પૂછો ગહગહી;  
શ્યામો પડ ઉત્તર હોય, સહી પંડિત નર સાચો હોય. ૫૬

ફહા.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ત્રિઆંતેજ નમ નદીઅ જલ, પુરપ હી વાચા સાર;  
ભુ મંડલુ આભરણુ, ગલધ સંકલ્યોજ હાર. ૫૭

હેમ કવિત્ત.

કિસો ગલ સંકલહાર, નારી જો હોય નીલજ;  
કિસ્યો તુરિકો તેજ, રહે આમઠી વજ;  
કિસ્યો નદીકો નીર વલી ઉન્હાલે સુકે,  
કિસ્યો પુરપ કો ખોલ ખોલ્યા નહી ચૂકધ;  
પુરૂષ તેજ નિત્રી અસજ, સલિલ વાહો સૂક્યો;  
મ ન માનધ તેહ નર. જે પુરપહી વાચા ચૂક્યો. ૫૮

ફહા.

શ્યોગી ઉવાચ:—

નેઆ મંડલુ કટૂડો, પૃથવી મંડલુ પુરપ;  
પા મંડલુ લક્ષમી, વચન સોય સહ હર્ષ. ૫૯

કવિત્ત.

હેમવાણી:—

ત્યો હર્ષ નર ઉર, જો હું આતમ નહુ રંજ્યો;  
ત્યો કાયાકો કષ્ટ, કોધ તન ચિતધિ મંજ્યો.

કિર્યો પૃથવીધં પુરપ, કુંભતિઅ નધં વિરાની;  
 કિર્યો નર મંડળુ દ્રવ્ય, કૃપણુ ગુણુ નહીઅ નર દાંની.  
 ન ન કાયા કષ્ટ ન ન નર મંડળુ, કરપી ધરિ ઇસો ધન;  
 હેમ કહધ ર્યો વચન સાર, જોહું ન રંજ્યો મન. ૬૦

ફહી.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ધર પુત્રે રણુ અધવે, કરનું મંડળુ દાંન;  
 દેવજોષિ પંડિત ભણુધ, સુકૃત સાર સનાન. ૬૧

કવિત્ત.

હેમવાચ:—

કિસું સાર સનાંન, હીલું જો મયલ ન છંડધ;  
 કિર્યો તે પુત્ર કપુત્ર, કીર્તિ જે કુલની અંડધ.  
 કિર્યો રણુમાંહિ બ્રાત, જોહું દીલો અલગાત;  
 કિર્યો કર મંડાણુ દાંન, પોખધ જોહું કુપાત.  
 ન ન સનાન ન ન અધવ, પુત્ર કપુત્ર નહિ ધરિ ભલો;  
 કરિ કુપાતહ દાંનથી, દૂરગતિ રખેલધ એકલો. ૬૨

ચઉપધ.

પંડિતઉવાચ:—

ગિરધુ પુત્ર કહીજધ જોહ, તા વાહન ભક્ષ કહીધ તેહ;  
 તાસ ભક્ષણુ નામ જે કહધ, તેહનું વાહન જે જગિ લહધ. ૬૩  
 તેહનું વાહલું સું વલી હોય, ઉત્પત્તિ તાસ વિચારી જોય;  
 તા વાહન ભક્ષ કેરો તાત, તાસ અધન રિપુ જગિ વિખ્યાત. ૬૪

૧ છંડધ. ૨ જાધ.

તેહના બાંધ્યા જે જગિ લહધ, તાસ તણો સ્વાંમી ફંણુ કહધ;  
 તેહનું વાહન અતિ બલવત, તેણુમ આણથો જગિજેહનો અંત ૬૫  
 તેહનમ બાંધ્યા જે વસિ કરધ, તે વહધસો મુગતિ સંચરધ;  
 જન્મ મરણુ જરા નહી છૂઠાં, કવિ કહધ તે સુખ પાંમધ કિહાં. ૬૬  
 એહનો અર્થ—કંદર્પ.

## અઉપધ.

હેમવાણી:—

શલીમુખ વાહન વાહન જેહ, તેહનું વાહન કહીધ તેહ;  
 તેહનો ૧એટો તેહનું પુત્ર, કંવણુ સોય દીઉ મૂઝ ઉત્ર. ૬૭  
 તેહનું ભખણુ તાસ સુતાય, ૨તેહનો પુત્ર બલીઉ કહધવાય;  
 કહુ કવિ તે સાથિ ઉપજધ, સો વસિ કીધધ શુભ ગતિભજધ. ૬૮  
 અર્થ—ઉમન વસિ કરવું.

## અઉપધ

૪યોગી ઉવાચ:—

સુરપતિ વાહન કેરો સૂત, તાસ ૧સામિની કેરો પુત્ર;  
 તાસ પિતા મસ્તગિ જે રહધ, ફંણુથી સોય કંલકજ લહધ. ૬૯  
 તાસ રિપુનો હામજ ૨લહધ, તાસ ધરીનમ ફંણુ જગિ રહધ;  
 તેહનો કુંણુ અલધ જગિ ભાર, તાસ રિપુ હાકુર કિરતાર; ૭૦  
 તેહની નારી સાથિં તેહ, જાજુ દ્રુપ પામે નર તેહ.  
 જે નર તેહથી અલગો રહધ, કોણુથી સોય કલકિજ કેહ; ૭૧  
 દેવ બોધિ કહધ તે સુખ લહધ, લખમીછંડે તે સુખીયો હોધ.  
 એહનો અર્થ—દ્રવ્ય છાંડવું.

૧ વાહન. ૨ તાસ. ૩ મનિ વસિ કરધ તે સુખી થાધ.  
 ૪ પંડિતોવાચ. ૫ સામાનિક. ૬ કેહે.

## ચરિત્ર.

હેમવાણી:—

વારિ પુત્ર તેહનું સુત જેહ, તાસ પુત્ર અતિ બલીહ તેહ;  
 તેહનું બખણું તાસ આઝિકા, તરીઈ તેહના કંતજ થકા. ૭૨  
 તેહનો પુત્ર તે રૂપ સુસાર, તેહના અંત તણો કરનાર;  
 તેહના આભરણુ તણું વ્યુખિ જોઈ, તેહનો પુત્ર અતિ બલિયો હોઈ. ૭૩  
 તેહનો સ્વાંખી તસ રિપુ કલો, કવણુ બોલ કલંકજ લલો;  
 સોય વસ્ત નર જો આદરેઈ, ધન છાંડઈ તુહઈ નવિ તરેઈ. ૭૪  
 અર્થ—પરસ્ત્રીગમન કરતો ન તરેઈ.

## ફહા.

૧ થોગી:—

રૂપ, શાસ્ત્ર, સાહસીક પણું, એ ત્રિણિ રત્ન અપાર;  
 દેવબોધિ રઝોણીપરિં બણુઈ, ચઉથડ મંત્રી સાર. ૭૫

## કવિત્ત.

હેમવાણી:—

કિસો નર મંત્રી સાર, કારણિ જે કાંમિ નાબો; કિસો રૂપ ગુણ હીણ, વદઈ કુવચન બોલાવો. ૭૬  
 કિસું તે શાસ્ત્ર વખાણુ, ચઢિડં તે મુરખિ હાથઈ; કિસો સાહસીક નર, ચોર દિધ ખાતર જઈ રાતિ.  
 ન ન રૂપ ન ન શાસ્ત્ર, ન ન સાહસિક મંઈ નમન જો; હેમ કહેં સ્યો મિત્ર, પડિછ કામ ઉઅવગો રહો. ૭૭

૧ ભસએહ. ૨ સંન્યાસી ઉવાચ. ૩ પંડિત. ૪ આવીયો.

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

પાલી, ખચકું, પરાણો, ચઉથઉ વનનો મોર;  
 અર્થ કરઈ તે પંડિઆ, નહીં તરિ ભાખ્યો હાર. ૭૮  
 પાલી કાં ચાલઇ પદમની, ખેકું બહધસિ સુપુરિ;  
 પ્રાણી પ્રીતિ ન કીજઇ, મોરો ચિત વિલુધો ધરિ. ૭૯

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

સરોવર સાંહમિ સંચરી, નીર ભયું નેણીવાર;  
 વેણી દંડ આગલિ કીઉ, પુઠિધં નાખ્યો હાર. ૮૦

ફહા.

હેમવાણી:—

સરોવર બધઠા હંસલા, મુત્તાહલ તસ આહાર;  
 મોતી માલ ચિંણા બણી, પુંઠધં નાખ્યો હાર. ૮૧  
 ભુજંગ વરાંસઈ પંખિણી, રખિઈ લિધ મુખિ વેણી;  
 પડવા રનાગી પદમની, આગલિ આંણી તેણી. ૮૨

ફહા.

પંડિત ઉવાચ:—

૩ એ તાંધં ગર્ભ ઢિન.

હેમવાણી:—

બાલપણઈ ને બાપડા, યોવનનઈ ધનહીણ;  
 પીઆરઈ સાસઈ ને સસઈ, એ તાંધ ગર્ભઢિન. ૮૩

૧ પરાધ. ૨ લાગિ પ્રમદા. ૩ ગર્ભકાં ન મલઇ.

પંડિત ઉવાચ:—

તે મેં કહી ન દીઠ;

ફહા.

હેમવાણી:—

ચારે દસથે જોધ સહી, જોયું જાંબુ પીઠ;  
પર નંદા જે પરહરે, તે મેં કહી ન દીઠ. ૮૪

ફહા.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

તેણુધં તું કાહુ કરેસ,

ફહા.

હેમવાણી:—

સાઠે વરસે ૧આલિકો, ૨આલી કિમ પરણેસ;  
તે તરણી ૩ઉંઆહઠક, તેણુધં તું કાહુ કરેસ. ૮૫

ફહા.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

વાચસરાહવા ભુજંગમ હરી, નિશિદિન લખધ એક આલ;  
લિખી લિખ મિટધ વિરહિણી, કારણ કહધ સુકુમાલ. ૮૬

ફહા.

હેમવાણી:—

કામલ લિખ્યો એણુધં કારણુધી, પીઉની શુદ્ધ કહંત;  
કોયલ કંઠ ઝડપ્યા બણી, લિખી લિખી સોચ મિટંત. ૮૭

૧ આલિકો. ૨ આલિકા. ૩ તુ આહુક.

અંદ ગલે વા રાહ લખ્યો, કાંમ વધતો જાણી,  
 નિજમુખ ગલતો ૧ચિંતકરી, રાય જુસો નિજ પાંચિ. ૮૮  
 પવન ભખેવા અહિ લખ્યો, વાઈ તે કામ વિકાર;  
 વેણી જુજંગમ ભર્યાં ભણી, અહી દુર્ગો તેણીવાર. ૮૯  
 સીંહ લખ્યો એણુમ કારણુઈ, નિજ વસ કરેવા કાંમ;  
 કટિ સીંહઈ સાચિં ભર્યાં ભણી, લિખી મિટયો હરિ કામ. ૯૦

### પઠિત કવિત.

#### હાલ.

મનોહર હીરજીનો, રાગ પરજીઓ; હરિયાલી.

એક નર નારી નતી નીપાછ, રંગે રાધ ધરિ જામ;  
 તે નારીનો સંગ કરવાને, ભોગીને સુહાય;  
 નર સહુ સાંભલોરે, જસમતિ હોય અતિ સારિ;  
 જલ થલો ઉપની જાણી, જગ વિખ્યાતા નારી-નર. ૯૦  
 સગા સગામાં જે નર વહતા, જસ એગહા નવિ યાજે;  
 તે નારી તસ મંદિર આવે, તેહનો ઝગડો ભાંજે-નર. ૯૧  
 ઈંદ્રા એક અછે તસ પોતે, પીડ કરમ પર જાનો;  
 સકલ સભાનર સજીએ સદ્ગુ, પાપી તેહનો કંતો-નર. ૯૨  
 દેવઓધ કહે તે સુણયો, નાણા વણી નવિ યાલે;  
 મુનિવરે તે મારી કાઠી, ગેહી મંદિર જમ મહાલે-નર. ૯૩

#### અઉપધ.

આદિ અખ્યર વણિ કંચન પરિખ, મધ્ય વિના જૂઆ ધરિ નિરખ્ય;  
 અંત અખ્યર વણિ રાખે ભૂર, તે અખલા મુનિવરથી દૂરિ;  
 અરથ—કાકસી (કાંસડી).



પંતિ ઉવાચ.

## હરિયાલી કવિત.

૧૫.—કવિત:—

આઠ ચરણુ ચાલંત, ચિહું ખટ લો (સ્વા)ન ખટકણુ;  
 ત્રિશ્લિ નાક નિર્ધાર, ત્રિમુખ જૂજૂધ વર્ણી;  
 ચાર ભૂળ એક પૂછ, નખ દશ, વીસઘ આર;  
 યુગમ ઉપરિ જાણિ, અધિક નહીં નિરધાર;  
 દંત રચિહું ઉપરિ ચિંતવ્યો, અર્થ અસ્યો તે કુંજુ કહહધ;  
 દેવબોધ કહહ બોલયો, પંડિત અર્થ બિરદ પોહું વહઈ. ૯૪

અઉપધ.

દેવવાણી:—

કંન્યા કારણુ જોધધ જોહ, એક રથઈ જોતરીઈ તેહ.  
 બિહું નામ હરીઆલી હોધ, અવર અર્થ ન(હિ) દૂજો કોઈ. ૯૫  
 વરધોડો.

## હરિઆલી કવિત.

૪૬૭:—

એક અચેતન પુરૂષ, નામ દો અક્ષર કહીધ;  
 કાયા તુ તસ એક, સીસ કંધ કોડે લહીધ;  
 પાથો ગથો પાતાલ, ઉચ્ચ ગગનિં જઈ અડયઉં;  
 પર ઉપઆરાં કાજ, સૂર મજ સાથિં ભડીધ;  
 હારઈ વહી જો સરિ બણી, વદન જહાં વિકસધ નહીં,  
 કવિ દેવબોધ કહહ ગુણીઅણો, એહનો અર્થ લાભધ કહી. ૯૬

૧ સન્ધાસી ઉવાચ. ૨ દંત ચોરાસી આવવુ. ૩ કરધ. ૪ પંડિતોવાચ.

## અઉપધ.

હેમવાણી:—

હાર સંકલાં પહધરધ જોહ, સુપુરપનઈ નામિ જધ તેહ;  
સકલ કાયાનું અંધાણુ, તેણુધ નામિ એ અર્થ સુખાણુ. ૯૭  
અર્થ—કોટ.

## ૧૫કિત કવિત.

ચાર પુરૂષ બિધ નારિ, યુગ્મ વહંદલાં જાણો;  
આઠ મિલધ એક પુરૂષ, માંનધ રક તસ રાંણો;  
વિષુ પરણુધ તસ નારી; નારિ સુ નેહ ન મંડા;  
પુત્રી નહીં તસ પુત્ર, વિષય તો વેગથી છાંડા;  
સીસ ચાર સોહાંમણાં, ઉતપતિ થલ નઈ નીરથી;  
દેવખોષ ઈમ ઉચરધ, પડિત અર્થ કહુ કથી. ૯૮

## અઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિઅચરવિષુ ચંડીમુખિ રહોધ, મધ્ય અચરવિષુ ઘોડારિં જોય;  
અંત વિના મંડપ તલિ સહી, એણેં અરચિં હરીઆલી કહી, ૯૯  
અર્થ—મંચક. (ચકલી)

## અઉપધ.

સંન્યાસી ઉવાચ:—

ચેત્ર માસિ હોડઈ ચમકતી, નવિ અડકધ તસ યોગી જાતી,  
ગાજઈ અંબર વરસધ મેહ, તેહ નારીસું ઉપજધ સનેહ. ૧૦૦

## ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિષ્ણુ સહુકો જમઈ, મધ્ય પ્યર વિષ્ણુ ઝાઝી ગમઈ;  
અંત અપ્યરવિષ્ણુ કો મમ કરો, તે અખલા ધર્મિ પરિહરો. ૧  
અર્થ—પાવડી.

## ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

સિરિ ઉપનિ કરી જઈ વસી, કૃષ્ણ જલઈ ઝીલઈ ઉલસી;  
મૂખવિષ્ણુ જામા દીસઈ હોય, તેહનું કરિકું ન લોપઈ કોય. ૨  
પંડિતજન નઈ આવિઈ કાંમી, તેહના માર્યા નાવઈ કાંમિ;  
નયુંસકની નારી થઈ, ઉતપતિ તેહની લોહઈ સહી. ૩

## ચઉપધ.

હેમવાણી:—

આદિપ્યર વિષ્ણુ હરિની કથા, મધ્ય પ્યર વિષ્ણુ લેવું મિથ્યા;  
અંતપ્યર વિષ્ણુ મસ્તિગ જોઈ, તુઝ હરીઆલી રઝેહજ જોય. ૪  
અર્થ—લેખણ.

## ચઉપધ.

સન્યાસી ઉવાચ:—

કૃષ્ણ સુખીઉ કૃષ્ણ દુખીઉ દીણ. કૃષ્ણ ઉત્તમ કૃષ્ણ જાતિ હીણ;  
દેવખોધ કહઈ જો તુલ્ય લહુ, પૂજીઆનું પડુતર કહો. ૫

૧ અર્થજ હોય.

## ચરિત્ર.

## હેમવાણી:—

સુખીક તે જે સમતાવંત,	દુખીક તે જે દીણ કરંત;	
ઉત્તમ તે જે સાચું ગમઈ,	હીણ ગતિ તે જે પરનધ દમઈ.	૬
પૂજ્યાનો પકુતર કરઈ,	હેમ વચન 'સહુકો સદહઈ;	
દેવબોધ તિહાં જાંખો થાય,	એણુધ અવસરિતિહાં બોલ્યો રાય	૭
કાંઈક વિદ્યા બીજી રમું,	દેવબોધ ઉઠિઉ અભિનવો;	
સ્વાંમી ગાડુ વિદ્યા રમો,	જો હાડું તો પોઠી ગમું;	૮
તિણઈ તિહાં વિદ્યા કીધી અસી,	ઉદિર મોટા આવ્યા ધસી;	
હેમઈ ઉઠાડ્યા તિહાં સાપ,	મંત્ર તણો તિહાં કીધું જાપ.	૯
તવ પડિત તેડ્યા વિનોલ,	રાજ સભામાં થયો કલ્સોલ,	
હેમઈ તેડાવ્યા માંજર,	નાઠા નોલ નવિ કરિઓ પ્રહાર.	૧૦
પડિતનું મુખ જાંખું થયું,	ફાકટ માન સભામાં લહું;	
લવઈ મુનિવરનઈ કિમ જાપસું,	દેવબોધ : વિમાસધ અસુ.	૧૧
વિગર ચિંત નર હુઓ જાંમ,	કુંભારપાલ તપ બોલ્યો તાંમ;	
સ્વાંમી તું વાલણે આવ્યો,	રાજ સભામાં પ્રગટ થયો.	૧૨

## ફક્કા.

એણે વચને પડિત વલ્યો,	આવ્યો જવ પરભાતિ;	
ધર્મ કયા કહઈ તપતણુધ,	રંજ્યો પૃથ્વીનાથ.	૧૩
સૈવ ધર્મ વખાણીઓ,	દેવ વખાણ્યો ધસિ;	
ગુરૂ સંસારી બંભણા,	તીર્થ ગંગા નીર.	૧૪

મંગા ઝીલું હરિ નમું, જપું તો બ્રહ્મા તાંમ;  
અસ્યા વચન પંડિત કહઈ, સભા વિસરજી તાંમ. ૧૫

## હાલ.

વાસુ પૂજ્ય જીન પુણ્ય પ્રકાશ્યો-એ-દેસી-રાગ-આશાઉરી.

સભાવિસરજી સહુ કો વલીઆ, નૃપ તેડછ દેવબોધો;  
વાત વિનોદ કરતાં આવ્યા, દેહરાસરિ બહુ ચોધો. ૧૬

કુંભારખાલ શુભસ્નાન કરી નઈ, પૂજ્ય હરિ પ્રતિમાંધ;  
છાંતીનામની પ્રતિમા પાસઈ, પ્રણુમી લાગો પાય. ૧૭

દેવ બોધ સંન્યાસી તિહારઈ, ખીજી બોલ્યો તાંમ;  
ચંપાવન વચ્ચે સ્મો ધતુરો, જીન પ્રતિમા કુંજી કાંમિ. ૧૮

આદિ ધરમ સૈવ એ તાહરું, ધર્મવર તાહરો દેવ;  
શાલિ દાલિ ધૃત છાંડી રાગ, ધઈસિ તણી સી ટેવ. ૧૯

માતાનું થન પાંન તજી નઈ, વિરહી નઈ કુણુ ધાવધ;  
મણિ સુકતાદલ કાર તજીકો, કાદરડા રોકો ધાલધ. ૨૦

મંગા નીર તજી દો રાગ, વંકું નીર કાં પીજઈ;  
ઉંચ પુરખની સંગતિ મુંકી, નીચ તણી કાં કીજઈ. ૨૧

તરૂઆર અંબ તણાં ફલ મુંકી, આક તણાં કુંજી લાવધ;  
શીલવતીનું સંગ તજીકો, મણિકા નઈ ધરિ જાવધ. ૨૨

અસ્વ અનોપમ આઘો ફેલી, રાસલ કોઇ પલ્હાંજીધ;  
સૈવ રધર્મ તજી કો રાગ, જૈન રધર્મ દો આણુઈ. ૨૩

૧ ધરિ લાવધ. ૨ દેવ. ૩ બિંબ ધરિ.

ફહા.

જેન ધર્મ જન બિંબ નઈ, બિહુકરિ આપા ઠેલિ;  
હરિહર વિપ્રા ગંગાજલ, શૈવ ધર્મ મ મેહેલિ. ૨૪

હાલ.

રાગ-ધન્યાસી-દેખો પુણ્ય પ્રધાન-એ-દેસી.

કહિઉં ન માનઈ રાય, તવ દેવા પ્રરતગિ થાય;  
હરિ, હર, અહા જેહ, ત્રોહે મુખિ તે બોલીઆએ. ૨૫

સાંભલિ કુંભરનિરંદ, પૂરવ ધર્મ ન છંડીએ;  
જગમાં તત્વ વિચાર, હરિ હર અહા નહવીએ. ૨૬

પ્રીત બાંધધ જવ દેવ, પિતરીઆ સાતધ આવીઆએ;  
મુખિ કહઈ કુંભરનિરંદ, અવર ધર્મ તું મમ કરઈ એ. ૨૭

દુર્ગતિથી ઉધાર, એણુધ ધર્મ અહનધ થયોએ;  
મ કરિસ બીજો એય, જો હુધ અહ કુણુ તણો એ. ૨૮

અસુ કહી કુલ સાન, દેવ સંધાતિ ઉત્પન્ના એ;  
બૂપ તણુઈ ચિંતાય, તેડયો ઉદયન વાંછીઓ એ. ૨૯

ફહા.

તેડયો ઉદયન વાંછીઓ, કહી તસ પૂર્વ કથાય;  
મંત્રી કહધ ચિંતા કરી, જો સિરિ મુનિવર રાય. ૩૦

જમ જણાવ્યું સુરિનઈ, ભાખ્યો સહ અવસત  
મુનિવર કહધ ઈહાં આણુયો, જવ હુધ પ્રભાત. ૩૧

## હાલ.

રાગ મહાર. ચતુર ચંદ્રાનની એ દેસી.

જીઓ સુર સોહામણો, હુડિં ૧તવ પ્રભાતરે;  
 ઉદયન કુંભરનિરંદસું, નિજ ગુર કન્હધ ગતરે. ૩૨  
 કુંભરનિરંદહ કેસરી, જેહવો ગગનિ દિણ્દરે;  
 બહુ પરિવારસું પરિવરો, રંગાંણે પુનિમ ચંદરે-કું. ૩૩  
 ગુર વંદન કરી નૃપ ઠવધ, સુંણધ ધર્મ કથાયરે;  
 મુનિ કરધ પવનની સાધના, રિઝવવા નિજ રાયરે-કું. ૩૪  
 આદી સાત આસણુ તલધ, બધદો તિહાં ઋષિરાયરે;  
 ગુર થયા અંતરીક આસણુઈ, નૃપનઈ કૌતુગ થાયરે-કું. ૩૫  
 મધૂર વચન દીધ દેસના, કરજો જીવ દયાયરે;  
 જંતુ હરે નૃપ પરતણા, સુખી તે નવિ થાયરે-કું. ૩૬  
 દેવ અરયોઅ આરાધીધ, નહીં કાંમ કપાયરે;  
 ગુર નિમંથ નઈ સેવીએ, જીમ ભવનાં દૂખ ગાયરે-કું. ૩૭  
 કુચર, કુદેવ, કુધમનો, નવિ કીજીઈ સંગરે;  
 મુરખિ માંનીએ કિમ તરધ, જેહનધ એહસું રંગરે-કું. ૩૮

## કવિતા.

દેખ્યા દેવ અનેક, સોય પશ્ચિ લંપટ લોભી;  
 હાથિ કરધ હથિઆર, સુભટનઈ હણધ સુખોભી;  
 રગત મસંનો આહાર, ભોગ બઈસાનો માગધ;  
 દેખીયેખી કૂપિ પડધ, પુરૂષ જે પાએ લાગઈ;

તવ વાત યુગ્મ નહીં, દેવ સહુકો કહઈ; ૩૯  
 હેમ કહધરે મુરખિ બણ્યા, દેવ ન કો સાચો ૧૬૬.  
 આક, ધતૂરીઓ, અગથીઓ, પૂજ પાતરી ચઢાવઈ;  
 રૂંડાલા ગલમાંહિં, ધસ તવ ખુસીઉ થાવધ;  
 ઋદ્ધિ પોટલા રાખ, બધલ એક ખાડો બાંડઉ;  
 ધરિ ધરિ માંગે બીખ, કહું દેવ કધ ગાડો ?;  
 બોલો બોલો સહુકો કહઈ, બોલો તે સાચે સહી;  
 હેમ કહધ નઈ દેવ, દેવપણું આલ્યું વહી. ૪૦

વ્યાધઅર્થ પાથરઈ, હાથિં ડમર વળવધ;  
 આગઈ રૂપ અપાર, ઉર ભજૂત લગાવઈ;  
 પૂરઈ સીંગી નાદ, સીસ બહુ જટા વધારઈ;  
 મસ્તકિ રાખે ગંગ, ધ્યાન ચિત્ત ઉનસું લાવે;  
 નામ ધરાવે દેવતા, કરણિતા એહવિ કરઈ;  
 હેમ કહઈ એ દેવ નઈ, પૂજત હી કહો કિમ તરઈ. ૪૧

ધસ ન પૂજ્યો દેવ, બીખ રજેજોધ ધરિ ધરિ માગી;  
 જોર આગઈ નાચિ, હુઆ સો બડા અભાગી;  
 અપ્રીમ ઓર વછનાગ, ભંગ બહુ ખાવધ ભંગી;  
 જોગી કહાવધ આપ, પૂજવધ લોક કુલિંગી;  
 કાંમ જલાયા જગી કહધ, ત્રિયા વિના નહી એકલો;  
 હેમ કહધ રે નૃપતિ, ધન્ય દેવ તે નહીં ભલો. ૪૨

ફહી.

ભલો નહીં એ દેવતા, તારઈ નહીં નૃપ તોય;  
 અગનિ હરિજમ અપિકા, જગમાં જુદું જોય. ૪૩



વિવિધ પ્રકારનાં પૂતલાં, નામ ધરાવઘ દેવ;  
સુશુભિષુ ગહેલા માનવી, મું કરતા તસ સેવ. ૪૪

## કવિત.

દેવ અગનને ધસ હરિ ઉચ્છગે નારી,  
ઉભયા ઇચ્છે મંસ હાથિ ખડગ મુખિ મારી;  
પાણી તીરથ જસ અગ્નમાર તેજ ધર્મ;  
ગુર સંયોગી જસ નામ કહાવે બ્રહ્મ;  
પાત્ર કાગા પૂંછ પૂજે સિસ નમાવે સાપને;  
મુનિ હેમકહેરે નરપતિ કેહિપરિ તારે આપને.

## દ્વહા.

તારઈ નહીં નર તિહાં લગઈ, ન કરમ તત્ત્વ વિચાર;  
સુદ દેવ ગૂર ધર્મ વિષુ, કો નવિ પ્રમથ પાર. ૪૫  
રાગ રહિત તે દેવતા, અપરિચી ગુર સાર;  
બહુ દયા જસ ધર્મમાં, એ ત્રિષુધ તત્ત્વ અપાર. ૪૬  
એણે વચને નૃપ હરખીડે, રંછ રાજ સભાધ;  
ગુર વ્યાખ્યાન કરી તિહાં, વેગઈ તેડયો રાય. ૪૭

## હાલ.

બટાકીની-રાગ ગોડી.

રાધ તણઈ તેડી કરીરે, ગુર બધસધ નિજ ધ્યાન;  
ચઉવીસ તીર્થ કરે, નૃપ દેખઈ સોવન વાંનરે;  
તેતા ઉચા મેર સમાન રે, હેમમુનિ નમોરે. ૪૮  
સુંબઈ ઘંટાનાદ સુકાનિ રે, મુનિ બધકો જહાં ધ્યાનરે;  
શ્રી જન પૂજા કારણઈ રે, નૃપનાં કુલ એકવીસ;  
ચંદન ચરચાધ પાઉલધ રે.—હે ૪૯

જન નઈ નામઈ સીસરે, મુખિ દેતા(અતિ) આસીસ રે;  
 નૃપ! જીવયો કોડિ વરીસરે, કરૂં શુદ્ધ ધર્મની આસ રે;  
 જન નાંમિં હુધ જગીસરે.—હેં ૫૦

નરગ થકી અહો નીકલ્યારે, શ્રી જન ધર્મ પસાય;  
 વારણ મોટા રાયરે, તાહરા હુરવજ કુખીયા થાયરે.  
 તેતો જૈન ધરમ મહેમાયરે હેં ૫૧

અહવિસે જિન પ્રતિમારે, બોલે મધુરી વાણી;  
 જૈન ધર્મ નઈ જે તજરે, ખીજધ ધર્મિ જાધરે,  
 તે લહધસ્યઈ યોગતિ ખાંણિરે હેં ૫૨

તેહનઈઆભવિપરભવિ હાંણીરે, ભજ જૈન ધર્મ ચિંતિ આંણી.  
 રાજા મનિ હરખ્યો ધણુરે, લાગો ગુરૂ નધ પાય,  
 શુભમતિ સાચી આંણીરે,—હેં ૫૩

આરવત મુઝ થાપીઈ રે, ઇમ જુઝયો નરવર રાયરે,  
 સહુ કુમતિ કદાઅહ જાયરે, હવઈ મતિ મયલી નવિ થાયરે,  
 વ્રત ધર્મ દિઈ મુનિરાયરે, હેં ૫૪

૬૬૬.

દાંન શીલ તપ ભાવના, નૃપ આદરતો જોય;  
 શ્રી ગુરૂ વચન સંણી કરી, ધરમ વાસીત હોય. ૫૫

એક દિવસ વ્યાખ્યાનમાં, ચાલ્યો વ્રત વિચાર;  
 શુધ્ધિ આવક તે કહું, જે પાસધ વ્રત આર. ૫૬

કુમારપાલ નઈ ગુરૂ કહિ, સિદ્ધ અંગિ વ્રત આર;  
 સમકિત સુધું આરાધીઈ, આવકનાં વ્રત આર. ૫૭

## કાલ.

પ્રજુમું તુલ સીમંધરુ એ દેશી.

પહંધું વ્રત ક્રિમિ પાલીધળ, ત્રસનો ન કીજધરે ધાત;  
 આરંભઈ જમણા કહીળ, ઈમિ બોલ્યા જગનાથ. ૫૮  
 સુણો તપ ધર્મ દયાઈરે હોય, આંકણી;  
 દયા વિના ન વધીળ, મુગતિ પહોતા ન કોય-સું. ૫૯  
 કૃમીવાલાદિક કીડલાંળ, કાયા જીવ અનેક;  
 અનુકંપાઈ કાઢતાંળ, દોષ ન લાગઇ રેખ-સું. ૬૦  
 જીવ દયા જગિ પાલતાંળ, છુટા ગજ અવતાર;  
 પર ભવિ નર ભવ રાજ્યોળ, થયો તે મેઘકુંભાર. ૬૧  
 પરદેહી નઈ પીડતાંળ, આપ મુખી ક્રિમિ થાય;  
 જીવ કલકસર મારતોળ, સત્તમ નરગિ જાય-સું. ૬૨  
 બિજું વ્રત ઈમ પાલીધળ, મૃયા મ બોલેરે વાય;  
 નારદ સરગિ સંચર્યોળ, જો મુખિ બોલ્યો સાય-સું. ૬૩  
 કુંભરનિરંદહ સાંભલોળ, મૃયા સમું નહી પાપ;  
 કપેજો પર્વતસય વસુળ, પાંખ્યો સોય સંતાપ-સું. ૬૪  
 શેઠ પુત્ર નઈ કરણિંળ, ભાખી કૂડીરે સાખ;  
 પતિ ખોઈ પાણી ગયુંરે, જે ઉપરાજ્યું લાંખ-સું. ૬૫  
 ત્રિજું વ્રત ઈમ પાલધળ, જીમ આવક જનદાસ;  
 સોવન કલ સહધળ લહીળ, તરકર ભયા નિરાસ-સુ. ૬૬  
 અથવા વંચક શેઠનઈળ, સુંણ્યો સોય કથાય;  
 જસ અપજસ તે પાંખીઉળ, સુંણિ પૃથ્વીના રાય-સુ. ૬૭

ધહ ભોકઈ દુખ પાંમસઈજી, જે રૂરસપદ પર ધન;  
 લોહખર જગિ ચોરોજી, કિમ દુખ પાંમ્યો તન-સુ. ૬૮  
 ચક્રુનું વ્રત ઈમ પાલીધજી, જીમ કયાડીરે પુરપ;  
 ચંદ જોધ ચિત્ત વાલીકંજી, પાંમ્યો સુખ અતિ સરસ-સુ. ૬૯  
 હેમ કહઈ સુખ તે લહઈજી, જે જગિ પાલધરે શીલ;  
 વંકચૂલ તણીપરિંજી; તે નર પાનઇ લીલ-સુ. ૭૦  
 વિષય વિડખ્યો રાવણજી; ખોયા વસા નરવીસ;  
 ખોયું રાજ લંકાતણજી, ખોયાં સધલાં સીસ-સુ. ૭૧  
 પંચમ વ્રત ઈમ પાલતાંજી, જીમ પેચડદેરે શાહ;  
 માલવ દેસ મંત્રી થયોજી, લોભિં ન પડ્યો ભાંહ-સુ. ૭૨  
 હેમ કહઈ નૃપ સાંભલોજી, ધન સંચિધ દુખ હોધ;  
 મમ્મજી નાંદિ નઇ સાગરાંજી, કિમ દુખ પાંમ્યા સોય-સુ. ૭૩  
 છઠું વ્રત ઈમ પાલીધજી, દસિનું કીજધરે માંન;  
 કાકજંધ રાજ મિલ્યોજી, રાખ્યું ચોખું ધ્યાન-સુ. ૭૪  
 માંન વડે દુખ પાંમીઓજી, દેખો કાણીરે રાય;  
 ગુફા બારણઈ તે બધ્યોજી, છડી નરગિ ભય-સુ. ૭૫  
 સત્તમ વ્રત ઈમ પાલીધજી, જીમ જગિ રાગરે ધર્મ;  
 પુરવભવિં રોગી હતોજી. અગડ લેઈ દહઇ કર્મ-સુ. ૭૬  
 યુગલ હુઆં જે નારકીજી, કરતા ભખ્ય અભખ્ય;  
 મુંજ પડ્યો ઝુરઇ બહુજી, વારઇ પોતઇ રોખ્ય-સુ. ૭૭  
 અનરથડંડ તે ટાલીધજી, રાખો રસનારે રૂઢાહ;  
 સૂરસેન મહાસેનજી, સૂણ્યો પુર્વ કથાય-સુ. ૭૮

કઠિણુવચન મુખિં ખોલતાંજ, મહસેન જીભધરે રોગ;  
મધુરવચન મુખિ ખાખતાંજ, સુરસેન શુભ ભોગ-સુ. ૭૯

નુંમું વ્રત ઈમ પાલતાંજ, સામાયક વ્રત સાર;  
પરભવિ દૂખણી ડોકરીજ, તપ કુંભર નિરધાર-સુ. ૮૦

સામાયક વ્રત બીજથીજ, પસરું પુણ્ય અપાર;  
સંયમ લેઈ મુગતિં ગઈજ, છુટી સ્ત્રી અવતાર-સુ. ૮૧

સામાયક વ્રત નંદતાંજ, પાંચો ગજ અવતાર;  
સુધનશેઠ વિવહારીઓજ, મિથ્યા ધર્મ અસાર-સુ. ૮૨

દેસાવગ્રાસિં વ્રત બલુજ, પાલક તે જગિ સાર;  
સુમિત્ર રહ્યો જગિ જીવતોજ, ફલીડું વ્રત અપાર-સુ. ૮૩

પ્રતિહારઈ દૂખ પાંખીડંજ, જો નહી વ્રત પચખાણુ;  
સુમિત્ર કામિ તે મુઓજ, ખિણુમાં ખોયા પ્રાણુ-સુ. ૮૪

વૈષધવ્રત અચ્ચારમુંજ, પાલક સાગરચંદ;  
નભસેન સરિ ખાલતાંજ, હમડક અતિ આણુંદ-સુ. ૮૫

આવકચૂલણી પિતા કહિઓજ, પૌષધ વ્રત નો ધાર;  
અલ્પ દોષ નજી કહીજ, લિઈ આલોચણુ સાર-સુ. ૮૬

વ્રત વિના દૂખ પાંખીડંજ, શ્રેણિક નહીં પચખાણુ;  
પૌષધ એક અગિં નહીંજ, તેણુક સુખ ન લહક પ્રાણુ-સુ. ૮૭

બારમું વ્રત ઈમ પાલીકજ, કીજક અતિથિ સંવિભાગ;  
ધનશેઠ સુખીઓ થયોજ, મુગતિં પાંચો ભાગ-સુ. ૮૮

નર સંગમ ગોવાલીઓજ, દાણું મુનિવર દાન;  
સાલિભદ્ર નર તે થયોજ, પાંચો બહુજ નિધાન-સુ. ૮૯

દાંન તણે ગુણે ઓલીજી, સુખ પાંચો નયસાર;  
 પરમવિ અરિહાં તે થયોજી, પાંચો ભવ જલ પાર-સુ ૯૦  
 પ્રેમઘ ધૂત વિહરાવીડંજી, ધન ધન તે દાતાર;  
 ઋષભતણો જીવ તે હવોજી, મિથ્યાત્વી ધનસાર-સુ. ૯૧  
 દિધા વિના નવિ પાંમીડજી, જીમ દુમક અવતાર;  
 વાસી રાજગૃહી તણોજી, ભમતાં ન લલ્લો આહાર-સુ. ૯૨

### દ્વિતી.

એણુઘ દ્રષ્ટાંતઈ જાણુયો, ધન સંચીઈ દુખ હોય;  
 દીધા વિન નવિ પાંમીઘ, હૃદય વિચારી જોય. ૯૩

### ચતુષ્ઠ.

પુણ્ય વિના નવિ પાંમઘ કોમ, નર ! દીધાનું ફલ તું જોય;  
 એક નર બધ સઘ પાલખી, એક ઉપાડી થામ દૂખી. ૯૪  
 એકનઘ હાથી હયવર હારિ; એકનઘ એક એક છાલું ખારિ;  
 એક નરનઘ મંદિર માલીઆ, એક ઝુંપડીઘ સો જાલીઆં. ૯૫  
 એકનઘ નારી દીસઘ ધણી, એક નર નારી વિના રેવણી;  
 એક નર જોજન અમૃત આહાર, એકનઘ ધઈસ તણો વિચાર. ૯૬  
 એકનઘ પલંગ પછેડી પાટ, એકનઘ ન મલઘ ત્રુટી ખાટ;  
 એકનઘ પહધરણિ પટોલાં, એક નરનઘ ન મલઘ કાંમલા. ૯૭  
 એક નારી ગલિ મોતી હાર, એકનઘ ચીડીયા નહીં નિરધાર;  
 દીધાના ફલ જોયો વલી, મૂલદેવ ધરિ સંપદ મિલી. ૯૮  
 એક રાજા એક મૂલી વલઈ, દત્ત વિહુણું ઈમ(સુખ)દુખ સહઈ;  
 પગિ દાઝઈ નઈ માંચઈ બલઈ, રાતિ દિવસ પર મંદિર રલઈ. ૯૯

## ફહી.

પુણ્ય વિના પર ધરિ રહે,	દત્ત વિના દુખ હોય;	
તેણુમ કારણિ નર સાંભલો,	કૃપી મ ચાર્યો કોય.	૧૦૦
કૃપી તો ધન મેલીમ,	જો કલિ મરણુ ન હોય;	
લખમી બાંધી પોટલમ,	સરગે ન પુહતો કોય.	૧
કાયર ખાંડું કૃપણુ ધન,	કુડુઆંઈ લીંબ ફલાઈ;	
વાંઝિ અત્તો નઈ રાંન કૂઓ,	એ પંચ જૂરી મૂઆંઈ.	૨
કૃપી ધરિ માંગણુ ગયો,	જાંણું આવી ધાડિ;	
ખીહકમ નિર્ગુણુ નાસંતા,	મુકું તે માંથું ફાડી.	૩
યાચક જન કર્તિ કરમં,	કિરપી વાગમં બાંણુ;	
હાકમ તિહાં હેમતિ હુમ,	આસણુ મયા પરાંણુ.	૪
વાંઝિણી પુત્ર પ્રસવઈ નહીં,	સાંઠ સરઈ નહીં નાય;	
તિમ કિરપી અવતારમાં,	કંચો ન કરઈ હાય.	૫
કરપી કાં તું જનમીઓ,	જણ્યો તો જીવ્યો કાંય;	
કુલ કીરતિ કડકા કરી,	મુઓ સો જીવંતાય.	૬
તુરી પલાણુતાં પરખીઈ,	અત્તી પરખીઈ અનાથી;	
જાતિ જીમ પરખીઈ,	કૃપી બોલ સુ સાત.	૭

## અહિપમ.

ધરિ આવઈકો જમખ્યત ભાટ,	તવ તેહનઈ દેખાડઈ હાટ;	
હાટઈ આવઈ જમખ્યત ભાટ,	તવ તસ ધરિ દેખાડઈ સોય.	૮
પર ધરિ પ્રીસણુ ધૂળેં હાય,	પુણ્યતણી તે ભાંજમ વાત;	
ભોમલ ભીડી દિમ બારણું,	ધરિ લાવમ જુડું સાલણું.	૯

બપટા વાત કરઇ દુલલી, સધલામાં ગુલધાંણી ગુલી;  
સાત બોલઈ કૃપણ ઉદબાય, કવિઅણુ કદઇ મમ દરિસણુ થાય. ૧૦

ફહા.

દરિસણુ છુંડું કૃપણાં, છુંડું તે કિરપી ધાંમ;  
છુંડું તે કિરપી આંગણું, જહાં પુણ્યનું નહાં નાંમ. ૧૧

ચઉપધ.

પુણ્યનું નામ ન દીસઇ કિહાં, કરપી નરના પગલાં જહાં;  
પેટ ભરી નવિ ખાઇ પ્રાહિં, દુબલ માણસ તસ ધરિમાંહિં. ૧૨

કિરપીધરિ નિજ નારી ખડી, જાણે બલ વિહુણી બોકડી;  
અજ તે, છુંડણિ સરીખીહોઇ, છુંડણિ ૩૫ બિલાડી જોય. ૧૩

માંગરી મૂષક પ્રમાંણુ, ઉંદિર કાય ગરોલી જાંણી;  
કિરપી ધરિ ગરોલી અસી, ભૂખી ભમરી હુઇ જસી. ૧૪

ભમરી માખી નઈ અનુસારિ, માંખી માંકણુ જસી વિચાર;  
માંકણુ જુઅ સરીખો હોઇ, છપગી લીખ સરીખી રજોઇ. ૧૫

એ કિરપી ધરિ ચરિત્ર વિચાર, વૃકપણુપણું મુકો નરનારિ;  
દાતા ગુણુ આણો ભલ સહુ, દાંનિઈ પદવી પાંખ્યાં બહુ. ૧૬

હાલ.

આવઈ આવઇ ઋપભનો પુત્ર-એ દેસી.

દાંનિંઇ નવ નિધિ પાંમઇએ, રાજ ઋધિ સુખભોગ તો;

દાંન વખાણીઇએ-

દાંનિં ૩૫ સોહાંમણો એ, દાંનિં સકલ સંચોગતો-દાં. ૧૭



દાંનિ રંજીત દેવતા એ, દાંનિ સુરતર આર તો-દાં. ૧૮  
 દાંનિંધ પૂજા પાંખીધ એ, દાંન વડું સંસારિ તો-દાં. ૧૯  
 દાનથી હયવર હાથીઆ એ, મુખિજોધ મુનિવર કાડિતો-દાં.  
 ઉઠી ઉલગ કેધ કરધ એ, ઉભા બિધ કરજોડિ તો-દાં. ૧૯  
 અભયજાન સુપાત્રથી એ, નિશ્ચય મોક્ષ વહંત તો-દાં.  
 ઉચિત અનુકંપા કીર્તિ થકીએ, જન કહધ ભોગ લહંત તો-દાં. ૨૦  
 અનંત તીર્થકર જે હુવા એ, તેણુધ મુખિ ભાખ્યું દાંન તો-દાં.  
 જેણુધ ધરમિ દાંન વારીડિએ, સાહાં નહી તેજને વાન તો-દાં. ૨૧

### ફહા.

દાંન દેધ અનૂઆલીધં, એ વ્રત છેહલું સાર;  
 કુંસારપાલ નૃપ સાંભલોએ, શ્રાવકનાં વ્રત આર. ૨૨

### ઠાલ.

છોડી સીમંધરસામીયા-એ દેસી રાગ પ્રભાત.

શ્રેષ્ઠિક પરિં જન પુજા, ભગતિ ગુરૂતણીરે નૃપ કૃષ્ણની પરિતુ  
 ધર્મ વિષમ જામ કામદેવ, શ્રેયાંસની પરિં દાંન દીજીધ ધરિતો. ૨૩  
 જુઝિ તું કુંભર નરેશ્વર, તુઝ સમો નૃપ છધ કુંજુ આજતો  
 લીલા લક્ષ્મી લહી કરી, કરો ધર્મનુરે વલી અદ્ભુત કાજતો-પ્ર. ૨૪  
 રોઠ સુદર્શણ તણી પરિં, પાલો નિર્મલુરે તુહો સાચલું શીલતો;  
 તપ આરાધો ધનાપરિં, જામ આભવિરે પરબવલહો બહુ લીલતો-પ્ર. ૨૫  
 ભરતતણી પરિં ભાવના; લૂખાધરે જામ પુંડરીક રાયતો,  
 ફરમ્યુ પરિં આર્ણીધ; સમતારસરે અતિ અંગિ ઉઠાહ તો-પ્ર. ૨૬

ધર્મ એ યુગલ જે જન કહ્યા. મુનિવર તણોરે વલી દસ પ્રકાર તો;  
આવક ધર્મ પ્રકાશીઉ, અંગિ ધરોરે નૃપ વ્રત જે બારતો-બુ. ૨૭

### ફહા

ગુરૂ વચને નૃપ હરખીઉ, અંગિઠ ધરઠ વ્રત બાર;  
સમકિત સ્યું આરાધનું ચૂકઈ નહીં નીરખાર. ૨૮

શ્રી મુનિ હેમસુરિંદ મુખિ, નૃપ કીધું પચ્ચખાણ;  
ટીપ પરમાણિઈ જે લિખ્યાં, તે સધલું પરમાણ. ૨૯

ત્રિણિ તલ આરાહીઠ. શ્રીદેવ ગુરૂ નઠ ધર્મ;  
સમકિત સુંધું રાખીઠ, જીમલહીઠ શિવ સમ્મ. ૩૦

દેવ શ્રી અરિહંત છઠ, દોષ અદારઠ દૂર;  
મિહું પ્રકારઠ સદહધતાં, અષ્ટ કર્મ કરઈ ચૂર. ૩૧

નાંમિઠ જિન પહધંલું નમું, ભાવ જિના ભગવંત;  
દ્રવ્ય જિન ચક્રથી થાપના, સહું સેવું એક ચિત. ૩૨

લખધિ અઠ્યાવિસનો ધણી, વાંણી ગુણ પાંત્રિસ;  
સમોસરણિ બધકા પ્રભુ, જગત નમાવઠ સીસ. ૩૩

અતિશય ચક્રતીસ જન તણાં, રંગિ દિધ ઉપદેશ;  
વચર વિરોધ સમાવતા, ટાલઠ સયલ કિલેશ. ૩૪

દેવ અરિહંત અર્યો નમું, ગુરૂ વંદુ નિમંથ;  
ગુણ છત્રીસઈ શોભતા, મુનિવર ઠહે માહત. ૩૫

પાંચ ધંદ્રી વસિ કરઠ, નવ વિધ બંબ સાર;  
બ્યાર કપાય પરિહરઠ, મહાવ્રત પંચ ધાર. ૩૬

રાય કહ્યું ગુરૂ માહર, શ્રી મુનિ હેમચરિત્; ૩૭  
 કુમત તિસિર નઈ ટાલવા, ઉદયો પુનિમ ચંદ્ર  
 શૈવ સંન્યાસી બંભણા, ભટ પંડિતની જોડિ;  
 હેમ સારિ મુનિ આગલિ, રહ્યા સુ ચિકરજોડિ. ૩૮  
 મયગલનો મદ તિહાં ગલધ, છહાં નવિ જગયો સોંહ;  
 અંધકાર બલ તિહાં લગમ, છહાં નવિ ઉગયો દીહ. ૩૯  
 ભટ બંભણા મદ તિહાં લગધ, ન મલ્યો જૈન સુલતાન;  
 હેમ તણું મુખ દેખતાં, વાદી મેહલ્યું માંણ. ૪૦  
 રાય કહ્યું ગુરૂ માહરો, સકલ લોક સિણુગાર;  
 હેમ સરિ મુઝ મસ્તગિં, અવર નહીં નિરધાર. ૪૧  
 ધર્મ કહિઓ જે કેવલી, તે મોરઈ મનિ સતિ;  
 દયા મૂલ આગા બલી, હું સેવું એક ચિંતિ. ૪૨  
 તત્વ ત્રિણિ આરાહીધ, શ્રી દેવ ગુરૂ નધ ધર્મ;  
 અતત્વ ત્રિણિ પરિહરૂં, સમજો આવક મર્મ. ૪૩

### ચઉપધ

કુગુરૂ કુદેવ કુધર્મ વિચાર, એ ત્રિણિ જગમાંહિ અસાર;  
 હરિ હર વિપ્રા મિથ્યા ધર્મ, એ મધં જાંડયા સમજી મર્મ. ૪૪  
 ધર્મ કર્મ હેતિં પરિહરૂં, મુગતિ કાજી તસ નવિ આદર;  
 મિથ્યાત મનથી દુરિં કરૂં, ચિહું ભેદે કરી તે પરિહરૂં. ૪૫  
 લોકીક ગુરૂ નધ લોકિક દેવ, માંનીનધ નવિ કીજઈ સેવ;  
 શ્રી દેવ ગુરૂ લોકીક તે કહીઈ, માંન ધમ્મજીતિહાં નવિ જમધ. ૪૬

૧ એ તત્વ ત્રેણ્યે આદરૂં.

એ આરઘ્ય મિથ્યાતજ હોઇ, મિથ્યા ધર્મ મ કર્યો કોઇ;  
 મિથ્યા ધર્મ કરતાં વલી, મુગિત નારી ન લહઇ નિર્મલી. ૪૭  
 એણે બેઢે સમકિત ઉચરી, બાર વ્રતની ટીપજ કરી;  
 વ્રત બાર કહું તુલ્લ દિરી, સુંસુયો સહુ ચિત્ત ચોખું કરી. ૪૮  
 પહધુનું વ્રત તે પ્રાણાતિપાત, તસ જીવની ન કરું ધાત;  
 આરંભઈ તો જયણા કહી, પ્રથમ વ્રત ઈમ પાલું સહી. ૪૯  
 કૃત્તિવાલાદિક કીડા જેહ, શરીરમાથી કાઢઇ તેહ;  
 આપઘ અર્થ અનુકંપા જેહ, કરું ઉપગાર મનિ રજાંણીતેહ. ૫૦  
 પાંચ અતિ ચાર દૂરિ ઠકરીઉં, જાને ચાલધતો સહી પરિહર;  
 વાટ વસઇ રીસઇ ધા કર્યો, ગાઢઈ બંધનઈ પસુ આદર્યો. ૫૧  
 અતિધણો જે ભારજ ભર્યો, કર્યું કંબલ જે છેદન કર્યો;  
 ભાત પાંચીનો કહીઉં વિછેદ, પતેહનઇ ઉપજઇ અધિકો છેદ. ૫૨

### દૂહા.

ખેદ ન ઉપાઇ વલી, જામ કહઇ શ્રી જીનરાજ;  
 જીવ દયાનઇ કારણિ, ગુર કહઇ એક કથાય. ૫૩

### અઉપધ.

ગુર માંડી કહઇ એક કથાય, અમરપુરિ સુગ્રીવહ રાય;  
 વિમલા તસ પટરાંણી સાર, અમરસિંધે કુંખિ અવતાર. ૫૪  
 શુભ લગનિ તે જાણે પુત્ર, વાધ્યું પિતાતણું ધરસત્ર;  
 અનુકમિં યોવન વય હુઓ, રમતાં રાય રેવાડી મયો. ૫૫

૧ આપ અર્થે અનુકંપા કાળે. ૨ દામે. ૩ પરિહર. ૪ એ નિશ્ચે મનમાંહિ કરે. ૫ તેહને ઉપાયો બહુ ખેદ. ૬ ભાષે.

દીડો જાગ એક બાંભણ હાથિ, તે ત્રાડી બોલ્યો બહુભાતિ; ૧  
 ૧અમરસિંધઈ તેડ્યો તેહ, કુંણ અરથઈ લેઈ જાઈ એહ. ૫૬  
 તવ બોલ્યો બાંભણ ડોકરો, મઈતા યગન આરંબ્યો ખરો,  
 તેણુઈ કારણિ મારી બોકડો, અમરપુરી સુર થાસ્યઈ વડો. ૫૭  
 મુઝનઈ પુણ્યથાસ્યઈ અતિધણું, કહિઉં ન જાઈ રુપ્ય તસતાણું;  
 તેણુઈ કારણિ મઈ માંડ્યો યાગ, એ પણિ સુખીઓ થાસઈ જાગ. ૫૮  
 અમરસિંહ કહી મ કરિ કુકર્મ, જીવ હણતાં નો હોઈ ધર્મ;  
 અગનિમાંહિ કો નાંખઈ ત્રિણ, વિશ્વાનર વાઘઈ બહુ વર્ણ, ૫૯  
 લોહીઈ ખરડ્યા જીમ કર પાય, તે રગતી ઉજલ કિમ થાય;  
 સમુદ્ર મધ્ય કો નાંખઈ ખાર, સહી નવિ મીઠો હુઈ લગાર. ૬૦  
 પાપિં જીવ સંસારઈ ફિરઈ, પાપ કરઈ જીવ કેહીપરિ તરઈ;  
 જીવ હણતાં જો હુઈ ધર્મ, તો પાતકનું કેહું કર્મ. ૬૧  
 જૂઠું બોલઈ જો જ્યકાર, તો કુંણ પાપિં હુઈ અસાર;  
 ચોરી કરતો સુખીઓ થાય, તો કુંણ પાપિંઈ દુખ સહઈ કાય. ૬૨  
 પરત્વી અમનિંઈ કીર્તિ ફિરઈ, કુંણ પાપિં અપજસ વિસ્તરઈ;  
 જીવ હણતાં જો સુખ હોઈ, તો દુખીક નવિ દીસઈ કોઈ ૬૩  
 ઈમ ઉપદેશ દિધ નપ જસઈ, એક મુનિવર તિહાં આગ્યો તસઈ;  
 નપ પૂછઈ કહો તુલ ઋષિરાય, જીવ હણિઈ કો સુખીઓ થાય. ૬૪  
 તવ ઉપદેશ દિધ ઋષિરાય, જહઈર ભખતો ન માતો થાય;  
 કાઢવઈ પછડો જો નવિ કલઈ, અગનિકૂંડમાંહિ નવિ બલઈ. ૬૫  
 નીલ કુંડમાં કીજઈ વાસ, જો નવિ લોગઈ કાલો પાસ;  
 બાલઈ આંખિ બણી અતિધણું, તે જન તુટઈ લોચનતાણું. ૬૬

સીંહ સાથિં મુઝા ૧ મુગલો, સાપણિ સરિ નામ્મ મુગલો;  
 કંટક સેજેં જો ઉંધાય, તો જીવ હણુતો મુખીજો થાય. ૧૭  
 મ હંધીસ પ્રાંણી મ કરીસ પાપ, આગમ જે તુઝ બોકડ બાપ;  
 પૂર્વિં વમન કર્યાં જોણે બહુ, તે અવદાત કહું તુઝ સહુ. ૧૮  
 સાહમું લલિત સરોવર જેહ, તુઝ તાતેં બણામું તેહ;  
 કુંડ બણી વૃક્ષ રોખ્યો તાય, ઊગતણાં તિહાં બાંધ્યા પાય. ૧૯  
 તેણુધ પાપિં થયો જે ઊગ, તઈ મહી આપ્યો કરવા માગ;  
 પુર્વ કથા મુનિ બાખમ જસમં, જાતિ સ્મરણુ લહધમ્મજ તસઈ. ૨૦  
 વાતન માંનધ બંધણુ અન્નંણુ, તવ મુનિવર બાખમ ઇંધાણુ;  
 તુઝ ધરમાં ધન ડાટિહં જેહ, જા દેખાડઈ બોકડ જોહ. ૨૧  
 લોભી બંબ રલીઆત થયો, ઊગ તણુધ ધરિ લઈ ગયો;  
 માનિ બોકડો બુદ્ધિ અપાર, સોવન કહા દેખાડી સાર. ૨૨  
 બાંબણુ સાચી માંની વત, જોહહી માહરો પુરવ તાત;  
 આવી મુનિનઈ લાગો પાય, સંયમ લેધનધ મુગતિં જાય. ૨૩  
 અણુસણુ તાંમ કરે બોકડો, દેવલોકિ હુઓ સુર વડે;  
 અમરસિંહ પુણ્ય પોતધ મહી, આપ્યો તે પ્રદેસો વહી. ૨૪  
 જોગી એક મિલ્યો સિદ્ધનાથ, કુમરતણુ તેણુધ આપ્યો હાથ;  
 કાઠી ખડગ મારેવા રહ્યો, ઊગદેવ તવ પ્રગટ થયો. ૨૫  
 તેણેં ચોગીનું કીધું કામ, કુમરતણુધ રાખ્યો અભિરામ;  
 અનુકમિ તે પાખ્યો રાજ, જીવદયા કર્યો મહારાજ. ૨૬  
 મેરપ્રભ હાથી અવતાર, સરો એક રાખ્યો નિરંધાર;  
 પુણ્ય રૂપ દેવો સહકાર, શ્રેણિક ધરિ થયો મેધ કુમાર. ૨૭

આગધ હુઓ એક મેઘરમ રાય, તેણુમ રાખી પારેલા કાય;  
 દેવતાઈ તસ સાચો કહિઓ, થઇ તીર્થ કર મુગતિ ગયો. ૭૮  
 મુનિવર મેતારમ મોટો કલ્હો, પરકાજી તેણુમ પરિસો સલ્હો;  
 દયાવંત રાજન નેમકુંભાર, પ્રાણિ કાજી તજ્યો સંસાર. ૭૯  
 તેણુમ કારણિ નૃપ કીજીમ મયા, જૈન ધર્મમાં સાચી દયા;  
 એણે વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, પાપી જન વાર્યા તિહાં સહુ. ૮૦  
 આહેડી, માછી, ખાટકી, પાપ થતાં જોહના ધર થકી;  
 તેડી તે રાખ્યા ચાકરી, જીવદયા તેણુમ આદરી. ૮૧  
 નદી કૂપ સરોવર વાવ, તિહાં મેહલ્યાં ગલણ્યાં બંધાય;  
 અણુગલ પ્રાણીનાં બહુ પાપ, સાંપિ શાસ્ત્રમ કહિઓ રવિચાર. ૮૨  
 સાત ગાંમ બાલિધ સંતાપ, વરસ દિવસ માછીનું પાપ;  
 અણુગલ પ્રાણી એક દિન પીધ, એટલુ પાતિગ અગિં લીધ. ૮૩  
 તેણે કરણુ નૃપ વારે બહુ, પુરજન ભોક તિહાં તેડ્યા સહુ;  
 નૃપ કહે જન વંછઈ સુખ સોય, જીવ ધાત મમ કરજો કોય. ૮૪  
 જીવદયા તે સાચો ધર્મ, કોય ન કરસ્યો પાતિગ કર્મ;  
 રાખો જીવ પાલોજ અમારિ, પડો ફિરઈ નીત દેશ મઝારિ. ૮૫  
 વાજી સુંદર લાખ અગ્યાર, ગાય ભેંસ અસીહઅ હગર;  
 એક સહધનમ એકસો કરી, ગધ્યાં વારિ પીધ તે ફિરી. ૮૬  
 અસી દયા વરતમ જગમાંહિ, જીવ ન મારઈ કો નર કિહાંધ;  
 રાય તણા નર નિતિ ફિરમ, જીવ તણી તે રાખ્યા કરમ. ૮૭  
 એણુમ અવસરિ મેવાડહ દેશ, તિહાં એક નગરતણુમનિ નિવેસ;  
 વસમ વિવહારી ગાંમ મઝારિ, માથું જૂઠ ધરની નારિ. ૮૮

નારિં કાંધી કૂડી વાત, કાઠી જૂ મારી તિહાં ખાત;  
 ઢાંકયું ન રહ્યું પાતિગ કર્મ, ઢાંકયું ન રહ્યું વલી અધર્મ. ૮૯  
 ઢાંકયો ન રહ્યો કોઈ કપાય, લસણ બખ્યું તે સહી ગધાય;  
 ઢાંક્યું ન રહ્યું મદિરાપાન, ઢાંક્યું ન રહ્યું વલી વિગ્નાન. ૯૦  
 અતીસાર વ્યસની નઈ આડ, ઢાંકયો ન રહ્યો વલી લખાડ;  
 ઢાંક્યું અય રહ્યું ન વિસર્ય, ખુણ્યું ખેડો ખુણ્યું કર્યું. ૯૧  
 અંગિ અજીરણ નાહનું ખાલ, છાનો નહીં બોલ્યું તતકાલ;  
 ઢાંક્યું ન રહ્યું પાતિક મંદ, વાત ગમ્ય જીહાં કુંભરનિરંદ. ૯૨  
 કુંભારપાલ કોપિં ધડધડયો, જાણે અગનિ અહુ ધૂત પડયો;  
 કંથુ પાપી જૂ માર્ય જોહ, બાંધી વેગઈ આંણો તેહ. ૯૩  
 ખીજી રાય દોડાન્યા દાસ, બાંધી શાહ આપરો નૃપ પાસ;  
 કુંભારપાલઈ દીડો રજસઈ, ધિગધિગ રાય કર્યું તિહાં તસઈ. ૯૪  
 રે ? પાપી ? કિમ માર્યો જત, વણિગ તવ બોલ્યો દુર દાંત.  
 ફોકટ કોધ કરસું રાય ? હણ્યું સોય મુઝ કરડ્યું ખાય. ૯૫  
 રાય કહઈ તું કરડેં હણ્યું, હું મારું અન્યા અવચણ્યું;  
 તો તુઝ મુઝ કેરો નહીં દોષ, પ્રાણી રતજી તું મ કરિસ રોષ. ૯૬  
 તેડયા વેગઈ તિહાં તલાર, ઉતાવળા મ લાયો વાર;  
 આ વણિગ ના હણ્યો પ્રાણ્ય, જીમ કો અવર નખડ્યું આંણ્ય. ૯૭  
 બાંધી શેઠ નઈ આલ્યા જસઈ, મંત્રી મહર્ષતા બોલ્યા તસઈ;  
 સ્વાંમી તું કીડી નવિ હણ્યું, નર મારેયું કિં મુખિ બણ્યું. ૯૮  
 બોમિપડિઉં ધન કરનવિ કર્યું, તે નર ચોરી કેહીપરિ કર્યું;  
 નવ યોવન પરણી પરિહર્યું, તે નર પર મદિર કિમ ફર્યું. ૯૯



લવણ સાકથી અલગે રહેલ, કંઠ મૂલ તે કેહીપરિ રહેલ;  
 જે નવિ દુરવણ કીડી જત, તે ક્રિમ માનવનઈ મારંત. ૧૦૦  
 કૃપાવંત જાગે દીપતો, શેઠ તણુધ તે રાખ્યો જીવતો;  
 બહુવિવહારી કહઈ મુખિજસઈ, કુંભારપાલ નૃષ મોહ્યો તસઈ. ૧  
 મારતો તો માછે દિસઈ, જે જીન મદિર મોહુ કરઈ;  
 વિવહારી નરે જઈ તિહાં કહું, રામ વચન તેણુધ સદહું. ૨  
 મુક્યો વિવહારી મયો માંખિ, જીવન કરાવ્યું તેણુધ કાંખિ;  
 જીન મરતિ માંડી અભિરાંમ, બૂક વિહાર કરાવ્યું નામ. ૩

ફહા.

શ્રીજીનજીવન કરાવીઉં, છૂટો હસ્યા આપ;  
 કુંભારપાણનાં રાજ્યાં, કે ન કરઈ વણી પાપ. ૪

કાલ.

અરણિ મુનિવર રાજાઓ-એ દેસી-રામ-ધવરાડી.

પાપ ન કરઈ કે નમરમાં, ન કરઈ જીવની ધાતરે;  
 અનુકમિ તિહાં આવીઆ, પાપ દિવસ ન રાતરે.

તુલક.

નવરાત્રિ પર્વહ પ્રમલ જાણી, પૂજારા આવ્યા સહી;  
 નર હાથ જેડી, માંન મોડી, અર્ચક બોલઈ મહમહી;  
 સ્વામી દેખા બોમ માંગઈ, કટૈશ્વરી નાંખિ લહું;  
 જહીય જોકડ જેહ સપ્પા, તેહ તુલ માંડી મહું. ૫

હાલ.

સાત સદાઈ દિન સાતમે, આઠમઠ આઠ સદાઈરે;  
નવમઠ દિન નવસઠ લહું, રાય વિભાસઈ (તું) કાંઈરે;

તુલક.

કાંઈ વિભાસઠ કુંભર ભૂપતિ, મહિષ મોટા આપીઈ;  
દેવી ભોજન ભોગ દેઈ, રાજ અવિચલ આપીઈ;  
અસ્યું અરચકહિ તિહાં બોલ્યા, ભૂપ મનિ ભાવઈ નહીં;  
રાય ઉત્તર દિધ પાછો, ભરડકનઈ પોતે તહિં. ૬

હાલ.

કુમરનિરંદલ બોલીઓ, સુંણી ભરડા મુઝ વાતરે;  
જેન ધર્મ મુજ ચિત્ત વરયો, ન કરે કીટક ધાતરે;

તુલક.

ધાત ન કરે જે કીટક, મહિષ મોટા કિમ દિધે,  
કાંઈ ભરડા ! ભરમ ભૂલો, સમજવી પોતઈ હીલે,  
જો ચાહમ અગ પાડા, જીવતં તુલ દીજીઈ,  
સમજાવિ અરચક દેવી તાહરી. પ્રાંણુધાત નવિ કીજીઈ. ૭

હાલ.

મહીષ ન આપઈ નરપતી, ખીજ દેવીજી તાંમરે;  
આવી વેગમ ઉતાવલી, જહાં તપ સખા કાંમરે;

તુલક.

કામ સુવા નૃપતિ કેરો, દેવી તિહાં બોલઈ અસી;  
મહીષ માહરા આપિ રાજ, અવર વાત કહઈ કરી;

જેહધ ખીજસ તુહધ દેધસ, માહરા મહીય રહધ કંહી;  
અનેક રાજ ધહાં હુઆ, પૂજાં કો ભાંજધ નહીં. ૮

હાલ.

વિનય કરી નૃપ જોલીઓ, સાંભલિ નગરીની દેવીરે;  
બોજન ભકિત તુઝ અહુ કરે, લાહુ સાકર સેવરે;

ત્રુટક.

સેવ સાકર તુહો લીજધ, પ્રાંણધાત ન કીજધ;  
ધર્મ જાણી પશુઅ પાડા, મારેવા કિમ દીજધ;  
જીવતા જે તુહો રાખો, મહીય તુહ આપું સહી;  
મારવા સુઝનીમ દેવ્યા, જીવ જંત કશા કહીં; ૯

હાલ.

કોપી તાંમ દેવાંગના, પરિસો કાધો પ્રતિકૂલરે;  
નયન કરી તિહાં રાતડા, મસ્તગ માર્યું ત્રિશૂલરે;

ત્રુટક.

ત્રિશૂલ માર્યું જામ મસ્તગ, તાંમ નૃપ કોહી થયો;  
અગિ વેદન વેગ વાધી, દેહ વાંન સધલો ગયો;  
નૃપ મનિ થયો કાખો; દેહચિંતા નવિ કરધ;  
જૈન ધર્મ હું નવો પામ્યો, રખે અપજસ વિસ્તરધ. ૧૦

હાલ.

ચિંતાતુર નૃપ તિહાં માર્ધ, ઉદયન તેડીક તાંમરે;  
ભૂપ કહધ સુંણો અધવા, જે તું દેવીનું કામ;

ત્રુટક.

કાંમ જો તું દેવી કરે, ત્રિશૂલ તાકી મારીધં;  
અંગિ વેદન કાય કોઢી, અનધ શીશ વડારીડં;  
તેહ ચિંતા નહીં મંત્રી, ચિંતા મુઝ ધર્મજ તણી;  
રખે દેશે વાત વાગધ, અતિ જામ સો આપણી. ૧૧

ઠાલ.

મંત્રી તાંમ જિવ્યારીડં, આવ્યા શ્રી ગુર પાસરે;  
વાત સકલરે માંડી કહી, ગુર જોલ્યા ઉલાસરે;

ત્રુટક.

ઉલાસ આણી ગુર જોલ્યા, ચિંતા મંત્રી મમ કરો;  
મંત્ર જલ આ તુલો લેઈ, નૃપ તણાં મુખમાં ધરો;  
સકલ અંગિ નીર છાંટો, પાસ નામ મનમાં જપો;  
કષ્ટ કોદ જોણે દૂરિ રનાસે, પૂર્વ કર્મ તિહાં અપો. ૧૨.

ઠાલ.

મંત્રી જલ લેઈ કરી, છાંટુ રાયતુ અંગરે;  
વેદન રોગ દૂરિ ગયો, દેહ થઇ કુકુમ રંગરે;

ત્રુટક.

દેહ કુકુમ રંગ જોહનો, ભૂપ મનિ ઉત્તર થયો;  
બહુ સેન લેઈ રાય ચઢીઓ, ગુર તણે પાસે ગયો;  
રહ્યો વાંદી જસિં ઉભો, નારિ એક દેાતી મુણઈ;  
અતિ મધુર વચને રાય પૂછધ, હેમ સૂરિ મુનિવર તણધ. ૧૩

હાલ.

ચર સાંની તિહાં બોલીઆ, સાંભલિ ચાલુક રાયરે;  
જે તુલ રાતિ દેવાંગના, માર્યો મસ્તગ ધાયરે;

તુલક.

ધાય મસ્તગિ સખલ માર્યો, વેદન અંગિ વાધી ધણું;  
તેહ દેવી ઇહાં બાંધી, પાપ બોગવે આપણું;  
તપ કહધ ચર તુલો મુનિવર, દયા આણી છોડીઈ;  
દેવાંગના દૂખ કાચ દીજધ, તરણ કાષ્ટ ન મોડીઈ. ૧

હાલ.

ચર કહધ તપ સુણિ રાજઆ, મુંઝધ મંસનો આહારરે;  
હં ન કરધ 'મુઝસુ' વલી, કરધ વલી જીવની સારરે;

તુલક.

સાર કરધ જે જીવ કરી, દેસ અદારમાંહિં ફરધ;  
જેહ છાનો જીવ મારધ, તેહનધ પ્રગટ કરધ;  
તોહ દેવી એહ છૂટધ, તિહાં લગી બાંધી રહધ;  
કુમારપાલ તિહાં વેગ ઉડી, દેવી નઈ સુપરિં કહધ. ૧

હાલ.

દેવી કહધ સુણિ નરપતી, હું કહું મુખિ મારિરધ;  
દેસ અદારમાંહિં ફરધ, વરતાણું અમારિરધ;

તુલક.

અમારિ વરતી દેસમાંહિં, જીવ કો મરધ નહોં;  
જેહ પ્રાણી હણુધ છાનો, સીખ હું દેહ તહોં;

રથો રાગ તસી પ્રભ, દેવી પશ્ચિ તેહવી અધ;  
હેમ વચ્ચે ૧ દેવી છુટી, દિરધ મહિઅલિ ગહમહી. ૧૬

ફહા.

મહિઅલિ દેવિ નિત દિરધ, કરતી જીવજ સાર;  
શ્રી ગુર ચરણ પસાઉલે, વરત્યો જેજેકાર. ૧૭  
તેગલો વાચાલડો. જેણુધ કુલિ એક ન હોય;  
કંટા હીણી વાડિ જીમ, રપગ ચંપઈ ઠસડુ કોમ. ૧૮  
એકજ સરજ ઉગીઓ, સુપુરપ હેમસુરિંદ;  
કુંમતિ તિમિરનઈ ટાલવા, યજીયો પુનિમચંદ. ૧૯  
ઋષભ કહે જન સો જરયો, સરગ મૃત્ય પાતાણિ;  
હેમસુરિંદ સારિખા, દૂલહા દૂસમ કલ. ૨૦  
કલિકાલઈ નર બિ હવા, એકતો હેમસુરિંદ;  
બીજો ઋષિરાગ કલો, મોટો કુમરનિરંદ. ૨૧  
કુમારપાલથી ગુર વડો, જેણુધ પ્રતિબોધો રાય;  
માછી મેહલ્યા વાગરી, કો જગિ જીવ ન સાહધ. ૨૨  
આહેડી વનિ નવિ દિરધ, સુખે ચરઈ મૃગ, ગાય;  
માછી મીન ન પરબવધ, સુગુર હેમ પસાય. ૨૩  
અળ મહીષી મહીષ લણા, વૃષભ પુરંમમ ગાય;  
પંખી કહધ ચચિરંજીવયો, હેમસુરિ (મુનિ) રાય. ૨૪  
સસલા સહેલા સકરા, હેમતણા ગુણ ગમ;  
જલચર ચલચર પખીઆ, પ્રણમધ જંગગુર પાય. ૨૫

૧ તેહ. ૨ જેમ. ૩ જણુ. ૪ ઉદયો. ૫ સુરિંદ  
૬ મુનિવર.

થલમર પસુઆં જન નામઈ, પંખી મુનિવર આંણુ;  
 નીરજીવ નૃપનઈ નમઈ, એણુમ રાખ્યા અહા ૧પરાણુ. ૨  
 ઋષભદેવ આગઈ હવા, તિહાં તે કાઉ ઉપકાર;  
 મૂર ઉપદેશ દેધ રહ્યા, રાય કરી અહા સાર. ૨  
 અનેક પુરુષ આગઈ હવા, અભયદાન દાતાર;  
 તે નર અહો દીકા નહીં, દીકો નૃપ નિરધાર. ૨  
 કરણુસાગર અહુ હવા, અરથો નહીં એણુમ કાંમિ;  
 પરતગિ દિધ તે દેવતા, નૃપ આળ્યો અહા કાંમિ. ૨  
 મેધકૂંમર આગેં હવો, જંતુ ઉગાર્યો એક;  
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, રાખ્યા જંતુ અનેક. ૩  
 વીર જિણુંદ જહાં વિચરતો, જીવ ન મરે તેણે કાંમિ;  
 કુંભરનરંદ ઉગારતો, રાખ્યા જીવ અનેરધ ગામિ. ૩  
 એક દિવસ નેમઈ વહી, મુંકાવ્યા મૃગ બાલ;  
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સદા કરધ સંબાલ. ૩  
 મેધરથ રાઈ રાખીઓ, એક પારેવો જંત;  
 કુંભરનિરંદ સરીખા કિહાં, રાખ્યા જીવ અનંત. ૩  
 અભરસિંધ આગઈ હવો, અજ એક ઉગારેસ;  
 કુંભરનિરંદ જીવજ પડો, ફરઈ અદારજ દેસ. ૩  
 હરિબલ માછી ઝમીનની, કરતો સાર સંબાલ,  
 કુંભરનિરંદ જગમાં વડો, સકલ જંતુ પ્રતિપાલ. ૩  
 તેણે કારણુ જલ જીવ કહધ, આધિકો કુંભરનિરંદ;  
 વનિ જાણુઈ મુનિહેમનઈ, ન લહું ઋષભજીણુંદ. ૧

થલચર કહે જનવર વડો, જેણે કહ્યો ફરણા ધર્મ;  
 પંખી કહ્યું મુઝ ગુરૂ વડો, જેણે સમગ્રાવ્યો મર્મ. ૩૭  
 પંખી વાદજ ટાલવા, તિહાં બોલ્યો કવિરાજ;  
 કરઈ કરાવઈ અતુમોહતાં, લાભ સરીખો થાય. ૩૮  
 ૧આંખો રોપ્યો તે બસો, સીચ્યો તે ગુણવંત;  
 ફલહ ચખાવય તેહ ગુણી, ત્રિણુ નર માહંત. ૩૯  
 એણે વચને પંખી હસ્યા, લાગા કવિઆણુ પાય;  
 શ્રી જન હેમ નરપતિતણા, નિત્ય પસુઆં ગુણુ ગાય. ૪૦  
 કીર્તિ નગમાં વિસ્તરી, કુમારપાલ ગુણવંત;  
 અદાર દેસમાંહિ વલી, ન હણુય પ્રાંણી જંત. ૪૧

## હાલ.

પદ્મરથ રાય વીત શોકાપુરી રાજ્યો-એ દેશી-રાગ-મારણી.

જીવ ન મારે કોઇ વલી દેશ અદારમારે;  
 વાધી પુણ્ય દયાય;  
 જીવ જંત હણુય કો પરદેશમારે;  
 તે દૂખ સખલુ રાય-રયડો નરપતીરે-આંકણી.  
 કાસી દેસમાં વાણારસી નગરી બલીરે;  
 નૃપ પુગલ જયચંદ;  
 જ્યેષ્ઠ સાતસઈ રાજ્ય કરઈ નર ચિહ્ન પાંસેરે;  
 જોહવો ગગનિ દિણંદ. ૧. ૪૨  
 ચ્યાર સહઈ ગયવર ગાજધ બારણુધરે;  
 સાહિ લાખ રસહાંણુ;



ત્રીસ લાખ જસ પાલા આગલિ ઉલગૂરે,

બાર સત નિસાંજી—૩.

૪૩

ગંગ જમુના (રૂપિ) જેહને લાકડીરે;

તેણે પુગલ નાંમ,

નીર વિના નૃપતિ નવિ ચાલી શકધરે;

સેન સખલ અભિરાંમ—૩.

૪૪

તેણુધ રાજી નિત્ય પાપ હુધ તિહા અતિશયરે;

જીવ ધાત નહીં પાર,

લાત સુંજી તિહાં કુંભરનિરંદહ તેહનીરે;

કરતો હીધ વીચાર—૩.

૪૫

ચતુર ચીતારો તેડી પટ લખાવીઓરે,

સરગ નરગ આલેખ.

પુણ્ય કરધ (તે) નર દીસધ સરગિ સંચરોરે,

પાપી નરગ વિશેષ—૩.

૪૬

રૂપ લખાવ્યું માંહિ જયચંદ રાયનુરે,

આગલિ કુંભરનિરંદ,

બધકર જોડી ભાખધ જયચંદ ભૂપનધરે,

રાખિ જીવ જોવિંદ—૩.

૪૭

મુખલ કોડિ સોનધઆ સાંહિ ભરી ધર્મારે;

વાજી દોય હજાર;

રત્ન અમૂલિક કીધું રાય બેટજરે;

સુપરિ લખ્યો જૂહાર—૩.

૪૮

ફાલ.

હાર લખ્યો જ્યયંદનઈ, બેટિ કરિઉં બહુ ધન;  
નય વચન સુણી રાયનાં, ભૂપતિ હુઓ પ્રસન્ન; ૪૯  
હાલ.

રાગ કેદારો—અતિ દુખ દેખી—એ દેશી.

સન્ન થઈ તૃપ જોલીઓ, સાંભલો મંત્રી વ્રાત;  
મુરખિ રાજ્ય લોલપી, તેણુમ કર્યો પ્રાણીનો ધાત. ૫૦  
ત્રિને કહ્યું સાચો કુમરનિરંદ, જાણે ઉગ્યો પુનિમચંદ;  
જ્યુમ કીધું જંતુ આણુંદ, જેણુમ ટાલ્યો મૃગ, મચ્છ ફંદ-મં. ૫૧  
મર તૃપનઈ દરિસણુઈ, હું તર્યો જ્યયંદ આપ;  
તિભોધ ૧હું પામીસ વલી, નવિ કરે રે જગમાંહિ પાપ-મં. ૫૨  
ડિઆ માછી વાધરી, ખાટકી પાપી જેહ;  
રજંતુ નઈ જે પીડતાં, તૃપઈ વાર્યો રે દેસમાં તેહ-મં. ૫૩  
છ જલ પાસા બાલીઆરે, બાલીઆ પાતિગ ઠાંમ;  
ત્વ જંત કો મારઇ નહીં, પહોવળવધરે જહાં તૃપ રેઠાંમ-મં. ૫૪

ફાલ.

પમાર પહો વાગઈ નિતિં, નવિ મોડ્ય તરૂડાલી;  
મારપાલ પ્રતિભોધથી, જ્યયંદ ચયો કૃપાલ. ૫૫  
પા રૂપિણી સ્ત્રી વર્યો, જ્ઞાન તુરંગ ચન્દ્રાણુ;  
પમાર રૂપ છત્ર ધરી, વરતાવઈ તૃપ આણુ. ૫૬

૧ અતિ પામ્યો સહી. ૨ ગાંમ.

પંચ પ્રકાર સજાય રૂપ, વાંગિય નિત વાજત્ર;  
ચઉદ રાજમાં જીવ જે, તે નૃપ નઈ સહુ મિત્ર; ૫૭  
જીવ જત પંખી પસુ, ન હણુય સોય સુખજી;  
તે રવલ્લ કુંભરનરિંદનઈ, જીમ પોતાના પ્રાણુ. ૫૮

## ચરિત્રપદ.

પ્રાણુ ન હણુય કો કહમતણો,	દયા ધર્મ દીપ્યો અતિધણો;	
કુંભારપાલ મોટો માહત.	અદાર દેશ ઉગાર્યા જત.	૫૯
કર્ણાટક ગૂજર માલનો,	માર દેસ જસ પોતમ હવો;	
સોરઠ સિધુ કુંકણુ કરી,	સપાદલક્ષ વસમ પરવરી,	૬૦
રાષ્ટ્ર લાટ અનઈ ભંભેર,	સકલ દેશ જોણુ કીધું જેર;	
કચ્છ જલધર નઈ મેવાડ,	જોણુ થાનિક ઉનહી પાપ ધાડ.	૬૧
દીપક દેશ યવસમ અભીર,	સકલ લોક ગલી પીઈ નીર;	
અદાર દેશ એ પોતાતણુઈ,	જીવ જત કો તિહાં નવિ હણુઈ;	૬૨
ચઉદ દેસ અનેરા પજહાં,	જીવ જત કો ન હણુય તિહાં.	
ધન આપી મત્રી બલ કરી,	જીવ ધાન કથા પરિહરી;	૬૩
એમ વિસ્તરી દેસદયાય,	મારિ શબ્દ જે મુખિં કહધવાય.	
તો ઉપવાસ રાજ આદરઈ,	જેનૂં બોલે આગિત્ર કરઈ;	૬૪
એક દિવસ નૃપ કુંભરહ જેહ,	કાકિસગ્ગ ધ્યાનઈ ઉભો તેહ.	
મકોડો વલગો નિજ પાય,	ઉખેડગો અલગો નવિ થાય;	૬૫
કરણાસાગર કુંભરનિરદ,	સમતારસ સીતલ જીમચંદ;	
અતિ અનુકંપા આણિય દયા.	રખે દૂખ પામઈ પરકાય.	૬૬

૧ છે. ૨ વહાલો નૃ પ. ૩ પાપીગાદ. ૪ અભિરામ. ૫ ત્યાહાં.  
૬ જુહધ.

અસ્થું વિભાસઘ આતમ સાખિ, જીમતિમ પર પ્રાંણિનઘ રાખિ; ૬૭  
 તન ધન પ્રાણુ તેહ શુભ ખાજી, જે આવ્યું નૃપતિનઘ કાજી. ૬૮  
 પરકાજી હુઝો વહ્નમાન, ભૂજંગ ડસંતાં ચોખું ધ્યાન; ૬૯  
 સુકોસલ નિજ તાતહ કાજી, ૧ તેણુઈ નિજ પ્રાણુ કર્યા તાજી. ૭૦  
 મુનિ મેતારજ આગે હયો, પરકાજે તે મુનિવર મુઝો; ૭૧  
 મેઘરથ રાગપરતનિ જોય, પર અરથે કાયા દે સોય. ૭૨  
 સંધ કુમાર આવ્યા પરકામિ, ગજ ત્રોહોપાએ રહ્યો કામ; ૭૩  
 વિક્રમ પરદુખ ભંજણુ કલો, તો તસ જગમાં નાંમજ રહ્યો. ૭૪  
 ચાંમણુ મિત્ર પદુપરિં થયો, મુનિસુવ્રત પરકાજી ગયો. ૭૫  
 હું પરકાજી આવું આજ, આપું મ કોડાનઈ ખાજ. ૭૬  
 દેહધર્મ તો એહવો અછઈ, અતિંમ કાયા વિણુસઘ પડઈ; ૭૭  
 પ્રણુ પડણુ વિક્રંસણુ પાણુ, જરા રોગતણુ દુખ ધણુ. ૭૮  
 કનતકુમાર સરીખા જેહ, રસાત રોગ ખિણુ મગટયા તેહ; ૭૯  
 ૧ પા નગરી નૃપ શ્રીપાલ, કોદી દેહ થયો તતકાલ. ૮૦  
 ઇલાહ રાજન્કપિનઈ જોઇ, સખલ રોગ તસ અંગિ હોઈ; ૮૧  
 ડરક રાગ જે કલો, ખિણુમાં દેહ તસ વિણુસી ગયો. ૮૨  
 મસ્થું વિભાસી પૃથ્વીરાય, શસ્ત્રે તિહાં છેદ્યો નિજ પાય; ૮૩  
 ૧મ મંસ મકોડા મુખિ, ભૂપદ અલગો મુકયો સુખિ. ૮૪  
 પસી દયા નર કુમરનિરંદ, કિસું વખાણુઈ કવિ મતિમંદ; ૮૫  
 ૧૬ જીભાયણુ કલો ન જાય, દયારૂપ ધડયો એ રાય. ૮૬

ફહા.

દયા રૂપે રાગ ઉઘડયો, મુખિ ન કહઇતો મારિ; ૮૭  
 પહંધુ વ્રત ધમ પાલનો, ખીજઇ મૃષા નિવારી. ૮૮

૧ જેણુઈ. ૨ શોલ. ૩ થયો.

## અઉપધ.

બીજા પ્રત જુહું પરિહરધ, પંચ મૃપાની અગડળ કરધ;  
 કન્યાલી ભોગાલી ગાય, કુહું કિમધ ન બોલધ રાય. ૭૮  
 ફૂડી સાખી ન દેઉં ખરી, ધર્મ કાળું મઘ જયણા કરી;  
 શાપજીએસો સોય નિષેધ, તે નવિ રાખધ જાણું વેદ. ૭૯  
 પંચ અતિચાર તજી ભૂપાલ, સહસાકાર ન દીજધ આલ;  
 પરના મર્મ પ્રકાસી દીધ, સ્વદારામંત્ર બેદ ન કીધ. ૮૦  
 અઉપધ જુહું રતે ઉપદેસ, ફૂડા લેખ લખ્યા પરદેસ;  
 એ અતિચાર ટાલધ સહી, ન ટલધ તો તસ જયણા કહી. ૮૧

## ફહી.

શ્રીજીનવર મુખિં ઈમ કહધ. મૃષા સમું નહીં પાપ;  
 પ્રત ત્રિજા યોરી તજ્જે, વાર આતમ આપ. ૮૨

## અઉપધ.

ત્રીજા થૂલ અદત્તાદાન, તેજુધ થાનક તૃપ યોખું ધ્યાન;  
 વાટપાકું નવિ ખાતર દીઉં, ગાંઠિ છોડી નધ નવિ લીઉં. ૮૩  
 હંચ તજ્જું નવિ માંનજ કહિઉં, સોય વચન રતે મીઠધ રહું;  
 પંચા બોમિ પડયું લાભીધ, નિશ્ચય તે ઝધન નવિ રાખીધ. ૮૪  
 મંદિર હાટ અનઈ મહીમાંહિં, બહુ લખમી જો દીસધ તિહાં;  
 સોય ધન પુણ્ય થાંનક કરં, પરની લક્ષ્મી હું નવિ હરં. ૮૫  
 પાંચ અલિ ચાર એહના કહું, ચોર તજ્જું આપ્યું નવિ અહું;  
 ન દીઉં સંજ્ઞા ચોરહ તજ્જધ, વસ્તુ બેલ નહી લાભજ ધણુધ. ૮૬

લોક વિરહ તે ન કરે પાપ, ફૂડાં તોલ નધ ફૂડાં આપ; ૮૦  
પાંચ અતિચાર એ ટાલીઈ, જે ચાલય તો શુદ્ધ પાલીઈ. ૮૧

ફહી.

શુદ્ધ વ્રત તૃપ પાલતો, ન લિધે પરનું ધન;  
કારણ પડિય જેણુમ રાખીઈ, ચિર પોતાનું મન. ૮૨

ચઉપધ.

કિમ મન રાખય નર મહારાજ, સકલચરિત્ર મુખિકહમસું આજ;  
સુંથુયો સહુ નર પુરુષ રતન, કુમારપાલ કિમ રાખઈ મન. ૮૬  
પાટણુમાંહિં વસય નર એક, બાર વ્રત તસ બલ વિવેક;  
કુબેરદત્ત વિવહારી નાંમ, જેહના જગિ બોલય ગુણુમાંમ. ૮૭  
લોભઈ સોય ગયો પરગાંમિ, વાંહણુ પંચ સઈ ભરીઆ દમ;  
રત દ્વિપ બણી તે વધ્યો, ચઉદ કોડિ ધન લેય વધ્યો. ૮૮  
સાયર વચિ એક કુંગર દીક, તે વચિં વાટઈ વાહણુ પધક;  
આગલિ પંચ ન દીસે ક્યાહાં, ચિંતાતુર હુઓ માલમ ત્યાહાં. ૮૯  
માલમ શેઠ નર સહુમ મિલઈ, વાહ્યાં વાહણુ પાછાં નવિ વલધ;  
કુબેરદત્ત તિહાં એણીપરિં કહઈ, કોમકિ બેદ કિસો ઇહાં લહઈ. ૯૦  
એણુમ અવસરિએક હોડીમાંહિં; બધસી પુરુષ નધ આબ્યો તાંહ;  
કાધુ શેઠ તણુમજ જૂહાર, મનરંગિ બોલ્યા તેણીવાર. ૯૧  
પંચશૃંગ નામા એક દ્વીપ, તિહાં સતસાગર રાય અજય;  
તેણુમ સગર્ભા મૃગલી હણી, લાગું બાંણુ મૃગબાલિક બણી. ૯૨  
દીઠા પ્રાણુ મૃગલીના ગયા, સતસાગર તૃપ આવી દયા;  
ધિગ્ ધિગ્ પરાજનો અવતાર, પાપ કર્મ નિત કરઈ અપાર. ૯૩

નૃપનંદ નરગ કહિઉં તે સહી,	અસ્યા પાપ છુટય કહુ કંહી;	
બીહનો નૃપ પરભોકહ ભણી,	અગડ કરી જીવ હણવા તણી.	૬૭
નગરીમાંહિ વજ્રબો પટો,	જીવ મ હંજુસ્યો નાનો વડો;	
દયા કાજ પરચિંતા કરમ,	નૃપ શુક 'પરદીપમ ફેરવમ.	૬૮
જાંડ્યા પંચસઈ ખોબ્યાંવાહણ,	સતસાગર નૃપ કીધું જાણ;	
તેણુઈ ભૂપઈ મુઝનઈ મોકલ્યો,	વાહણવટી આવી તુહા મિલ્યો.	૬૯
વાંહણ પંચસઈ પહમલાં જોહ,	તુહા નવા નવિ દીસ્યો તેહ;	
મિલ્યા વાહણ ધહાં એકહનર,	કાઢેવા હવઈ કહું ઉપચાર.	૧૦૦
સોય પુરૂષ જોલ્યો મનરંગિ,	કો એક ચઢઈઆ ડૂંગર શાંગિ;	
દેવ જીવન એક મોહું તિહાં,	જોડિ દમામાં છઈ તે માંહિં.	૧
સોય બજાવય ગાઢઈ ધાય,	ભારંડ પંખી તેણુઈ ઠાય;	
તે ઉડમ ભયંકર થઈ,	તેણુઈ પવનઈ રતે ચાલઈ વહી;	૨
પણિ મંદિહાં વાતપડિજ નિરાંમ,	જોહ ચડઈ તેરહઈ એણુઈ ઠામિ;	
તુહો શેઠ મુખિ ભાખો જોહ,	એણુઈ ચાંનક નર જાઈ તેહ.	૩
શેઠ કહઈ નર સુંજીને તુહો,	મુખિ આદેશ ન દેસું અહો;	
મઈ ઉચરીઆં છઈ વ્રત આર,	કિમ જોલું મુખિ વચન અસાર.	૪
કીડી કંથુઓ ન કહું હણો,	સરખો જીવઅછઈ સર્વજ તુંહતણો;	
કહઈનઈ કહુંકું કૂણુધહાં જાય,	મિલવા અજાને પુત્ર પિતાય.	૫
કુંજીનઈ ચાલઈ એણુઈ ઠામિ,	હું પોતે જામસ એણુઈ ઠામિ;	
ના ના કહઈતાં ચાલ્યો શેઠ,	અછોડો તિહાં જીન પ્રતિમા ભેટિ.	૬
સાગારી અણુસણુ ઉચરી,	ચ્યાર સરણુ મનમાંહિ ધરી;	
ગાઢઈ વાણાં ત્રબ નિશાણુ,	ભારંડ પંખી પડયું ભંગાણુ.	૭

- ડંડા ભારંડ પંખી સહુ, તેણી પંખઈ ૧ હુંઝો પવનજ બહું,  
 ભણુમ રૂપ નઈનઉ પાછા વહ્યા, અણુહલવાડમ પાટણુ પહ્યા. ૮  
 પાવ્યાં વાહણુ ભરઅચિભણી, નાલિ ભરી તિહાં મુકી ગણી;  
 ત્યા લોક નગરના ઘણા, વાહણુવટી ૪ તિહાં મલીઆ ઘણા. ૯  
 ડાઠા મહિતા દીઠા લેકા, દીઠા ખલાસીઓના થોક;  
 ઠાં કરિઆણું બહુમાંહિ, પણિ એક શેઠ ન દીસમ ક્યાંહિ. ૧૦  
 છપ લોક મહમતા સરિનાંમિ, શેઠ તુલાર કહુ કુંણ કાંમ;  
 એક કહમ શેઠ આગલિ હસમ, એક કહમ પાછલિ આવસમ. ૧૧  
 એક કહમ ન લહું અવદાત, જાણું પેટ ભર્યાની વાત.  
 એક કહમ સાહી વચલમ વાહાણિ, એક કહમ ધૂય મુખ પાણિ; ૧૨  
 કમતું વચન મિલમનહીં જમ, વામનદેવ મંત્રી કહમ તાંમ;  
 ઠ તેણી ગતિ નવિ સમઝાય, તે અવસ્યમ જે હોસમ આય. ૧૩  
 ઠલી વાત ગમ પાટણુમાંહિ, ચિંતાતુર ૫ હુકું સહુકો ત્યાંહ;  
 મહ્યા પુરૂષ જે વડવા ચાલ, નૃપ નઈ વિનવીઉ તતકાલ. ૧૪  
 શાંભી તુલ્હા આવો તસ ધમરિ, દ્રવ્ય તેણી કાંઈ કીજમ મહરિ;  
 છપ સહુ આરણુ કારણુ ભણી, કુમારપાલ વલતું ઉચરઈ. ૧૫  
 ઈચું વચન નૃપ બોલ્યો તહીં, પરતું ધન મુઝ કલ્પમ નહી;  
 ઠહની લખમી તે પણિ ખાય, જે નર એહનો પુત્ર પિતાય. ૧૬  
 જન બોલ્યા નર તેણુમ ઠાય, તેણુમ તિહાં બંબેર્યો રાય;  
 સ કોડિ સોનમ્યા જેહ, કુંણ કારણિ નૃપ મુકો તેહ, ૧૭  
 ૧ એ મોટો કુબેરદત્ત, જેહનઈ પોતઈ ઝાઝું ચિત;  
 હણુ પંચસઈ આવ્યા ધહાં, પુઠિ ન દીસમ કિહાં. ૧૮



- હયવર હાથી હીરા બહુ, બૂપતિ ધન લીજીય તે સહુ;  
રાજા મનસું કર્યો વિચાર, વિવહારી ધન લેતાં સી વાર. ૧૯
- જેહનઈ પાછલિ નહીં કો પુત્ર, તેહનું રા લીધ ધરસુત્ર;  
આગઈ સિદ્ધરાજ જેસંગ જેહ, અપુત્રીઆ ધન લેતો તેહ. ૨૦
- કુમારપાલ(તવ)બોલ્યો જુલસી, અરો રમુખી! તુમ મતિકાં ખસી;  
પાપિં લોચણુ ગયા પિતાય, તો સુત સું તસ સરીખો ચાય. ૨૧
- કમિં તાત હવો કોઢિઓ, તો સું વંછઈ તસ લોઢીઓ;  
જેહ પિતા હત્યારો હોઈ, પુત્ર પંથ આદરસ્પર્ધ સોય? ૨૨
- કાલમસરિઓ કહીઈ જેહ, મદિય પંચસઈ હણ્યોતો તેહ;  
સોય મરિનઈ નરગિં ગયો; સુત તેહનો તે શ્રાવક થયો. ૨૩
- જૂઠા બોલો જેહનો બાપ, સુત સાચો તે કહું પાપ;  
લોહ ખરો તસ્કરમાં શરે, રોહણીઓ ચોરી પરિહરઈ. ૨૪
- રાવણુ લંપટ સુત કિમ બલો, નમિ રાય રચો એકલો;  
ચંદ્રકુલું તો રીસાલ, તેહનો સુત, જે અતિ સુકુમાલ. ૨૫
- તીર્થંકર ચક્રી વૃષ જેહ, ઋદ્ધિ રમણી ભુક્તા હુઆ તેહ;  
નેમિં કામ હણ્યો મનિ હઠી, કહું કીર્તિ વાધી કઈ ધટી. ૨૬
- એણું દ્રષ્ટાંતઈ સમજ્યો નરા, આદરો બોલ હુઈ તે ખરા;  
પરધન લેવાની તણ વાત, બાંધ પ્રાણુ કરઈ કુણુ ધાત. ૨૭
- જે નર હરઈ અભિંતર પ્રાણુ, તે તો પાપી મૂઠ અગ્નણુ,  
સોય ચક્રી બારે નર તેહ, બાંધ પ્રાણુ હરઈ નર જેહ. ૨૮
- અભિંતર પ્રાણુ હણી નમ્રતેમુઓ, અવરાં દુખ તેહનઈ નઈ જૂઓ;  
બાંધ પ્રાણુ પાપી તે હરઈ, સકલ કુંડુબનઈ દુખીઓ કરઈ. ૨૯

તેણુન કારણિ નવિ શીડિં ધન,	ત્રીજા પ્રતનું કરે જતન;	
અસ્યુ વચનનૃપભાખધ જસઈ,	મંત્રી મહર્ષતા રબધા તસઈ:	૩૦
સ્વામી તુહો મ લેસ્યો વધરિ,	પણિ આવો નૃપ તેહનન ધધરિ.	
તસ મંદિર દેહરાસર સાર,	જૂહારી સફલ કુરો અવતાર.	૩૧
એણે વચને થઠીઓ નૃપ તિહાં,	આગ્યો વિવહારી ધર છઠાં;	
પપ્પો નપ મંદિરમાં ધસી,	ગુણુશ્રી દેખી બોલ્યો હસી.	૩૨
બહમની મુઝ તું માતા કામિ,	તાહરં ધન રનૃપ નાવધ કામિ;	
તું મનિ ચિંતા કરજે તાજી,	પરનું ધન મુઝ નાવધ કાજી.	૩૩
એણે વચતે ગુણુશ્રી તે ઠરી,	વિવિધ વસ્ત લેધ આગણિ ધરી;	
રાય કહધ મુઝ નહીં કો કામ,	દેખાડો દેહરાસર કામ.	૩૪
ગુણુશ્રી માતા આગણિ થધ,	દેહરાસર દેખાડ્યું સહી;	
જેતા નૃપતિ હર્ષ અપાર,	દીડો ઈંદ્રલુવન આકાર	૩૫
રત્ન જડિત સોવનમય થંભ,	પાંચિદ્રાર તિહાં મણિમય બિંબ;	
મોતી માલા અઢુ બુમખા,	જાણે આંખ્યા સરગહ થકાં.	૩૬
દેખી તે હરખ્યો મનિરાય,	૪એધવંદન કીધું તેણુધ કાય;	
મનમાં ચિંત્યું એણુધ સંસાર,	ધન વિવહારી એ નરનાર.	૩૭
કાંઈક જીવ્યું માહરં ધન્ય,	જે મુઝ નગરઈ અસ્યાં રતન;	
એ વિવહારી પુણ્યધ કરી,	પાટણિ કીર્તિ બહુ વિસ્તરી.	૩૮
જેહનધધરિ જિનપ્રતિમાઅસી,	દેહરાસર હરખઈ રહ્યો હસી;	
સોવન ધરિ મણિમય માલીઆં,	ભમરી જોખ જડિત જાલીઆ.	૩૯
નાગ તણી શાલા તિહાં સહી,	અસ્વ તણી પાયગ પણિ કહી;	
રથશાલા રમવાના કાંમ,	પોષધશાલા અતિ અભિરાંમ.	૪૦

તે દેખી તપ હરખમ જસઈ, લિખીત ટીપ તિહાં દીડી તસઈ; ૪૧  
 વાંચઈ કુંભારપાલ ઉલસી, નિરખી ટીપ હુઓ નર ખુસી.  
 ૫૮ કોડિ સોવન નિધાન, આઠ સહસ તુલ રૂપા માન;  
 હા હગ્ગર મણિ રતનની જાતિ, બિ સહસ કુંભ દૃતતિલ ભાતિ. ૪  
 કુંભી ચોસઠિ મણુનું માંન, ખિઈ સહસ ખાંડી રાખમ ધાંન;  
 સોલે કુંભે ખારી એક, માંન થકી નવિ ચૂકઈ રેખ. ૪૩  
 વાળ સુંદર સહસ પચાસ, કરી હગ્ગર તિહાં ખાંચ્યા ખાસ;  
 અસી સહસ જસ પોતે ગાય, મંદિર મોટા પંચ સહાય. ૪૪  
 પંચસઈ હલ નઈ પંચસઈ હાટ, વાહણ પંચસઈ વહઈ જલવાટ;  
 શકટ પાંચસઈ ચાલઈ વહી, એ ધન સહુ પોતાનું સહી. ૪૫  
 વાંચી ટીપનઈ ઉડિઓ જસઈ, ગુણુશ્રી રોતી દીડી તસઈ;  
 તસ બોલાવઈ પાટણુનો રાય, કુંણુ કારણિ તું જૂરઈ માંય. ૪૬  
 સ્વાંમી પુત્ર તણી ગતિ એહ, ખિણુખિણુ સાલઈ સુત સસનેહ;  
 તેણુઈ મરણુ લહુ જો આજ, તો મુઝ જીવ્યાનું સું કાજ. ૪૭  
 આપધાત કરસું હવઈ રાય, પુત્ર તણો વિરહ ખમ્યો ન જાય;  
 અનપાંન ન રચઈ આજ, મોટાં દુખ એ જગમાં સાત. ૪૮  
 પહધલા દુખતણી સુંણિ વાત, ઉદરિં ઉપનો ચાલ્યો તાત;  
 જણુતાં મુઈ જોહની માય, એ દુખ બીજું સહી કહધવાય. ૪૯  
 ત્રિજું દુખ જે નિર્ધનપણું, ચઉથું દુખ જે પરવસિપણું;  
 પાંચમું છઈ જગિ મોટું દુખ; નર નરધન નઈ ઝાઝી જીખ; ૫૦  
 છઠું દુખ જે સુંણુયો સરઈ, નર કામીનઈ મહિલા મરઈ;  
 સાતમું દુખ મુણુયો સહુકાય, અંતિ પુત્ર મરણુ જસ હોય. ૫૧

સ્વાંમી એ દુખ એણુમ સંસાર, ખિણુખિણુ સાક્ષમ હમઆ મઝારિ  
 ગુણુશ્રી કહમ તે મુઝ દુખ આજ, પુત્ર સનેહ સાક્ષમ મહારાજ. ૫૨  
 રાય કહમ સુંણિ ગુણુશ્રીમાત, તુઝનમ એ કુણુમ બાખી વાત;  
 તેહને તેડયો આણું કામિ, વિણુ સમઝે રૂઠ કુંણુ કામિ. ૫૩  
 વામદેવ તેડી તેણીવાર, ભૂપઈ પુછિઉં સકલ ત્રિયાર;  
 તેણુઈ વાત તિહાં માંડી કરી, કુંમારપાલ નૃપ સુંણુયો સહી. ૫૪  
 રત્નક્રીપથી વલીઆ જસઈ, વાહણુ કુંગર ખોલ્યા તસઈ;  
 નવાં પંચસઈ પહપણાં તિહાં, અનપાંન ખૂટાં તે માંહિં. ૫૫  
 તે દુખીઆ નર દીકા જસઈ, કુમેરદત્ત ખોલ્યો તિહાં તસઈ;  
 આપણુ ખાજમ નીર અપાર, એ ભૂખ્યાં કિમ લીજમ આહાર. ૫૬  
 ૫૨ ભૂખ્યાં જો જમીમ આપ, એ જગમાંહિં મોટું પાપ;  
 આપો અંન અનમ સુખડી, પ્રથમ બાધો પુણ્યની પુડી. ૫૭  
 આખું અંન સુખી સહુ થાય, પુણ્યઈ તિહાં એક લલું ઉપાય;  
 નો નવિ ચાલઈ આધાં જસઈ, શેકમ કુંગર રદીકો તસઈ. ૫૮  
 વાહ્યા ત્રંબ ઢોલ વાચાલ, ભારંડ પંખી ઉડયા સમકાજ;  
 તેણુઈ પવનઈ નો ચાલ્યા વડી, સહુકો ખેમઈ આચ્યા સહી. ૫૯  
 અનપાંન વિના તિહાં શેક, કેહીષરિંમ તે જીવસ્યઈ નેટિ;  
 અસી વાત જવ મંત્રી કહી, કુંમારપાલ ખોલ્યો મહમગહી. ૬૦  
 જસપુણ્યઈ તર્યાં વાહણુ હગ્ગર, તેણુમ કાંધી બહુ માનવ સાર;  
 તેહનું દુખ મમ કરો લગાર, તે જીવમ છંદ સહી નિરંધાર. ૬૧

ફહી.

તે જીવમ છંદ શુભપરિં, તેહનઈ ન વાય ઉવાય;  
 પ્રાંહિં તે જનગિ સાતનું, વચન તે સાચું થાય. ૬૨

૧ પહેલાં ૨ ચડયો. ૩ તેહ તણું. ૪ જગમાં.

રામ તપીઓ યુર સરી, દેવ સુપુરુષહ બાહ;  
 કવિઆણુ કહધ એ સાતનું, વચન ફલધ તતકાલ. ૬૩  
 રાય વચન સાચું થયું, આબું એક વિમાન;  
 પુત્રોદ્ધત નધ સ્ત્રી તિહાં, માંહિ તે બહુજ નિધાન. ૬૪  
 આવી મિલીઓ રાય નધ, હરખો પુરજન લોક;  
 યુલુશ્રી કમલાવહુઆસું, નાડો સજન શોક. ૬૫  
 ઝહિ દેખી નૃપ હરખીઓ, બહુ પ્રસંસધ રાય;  
 એણુધ અવસરિ હવઈ શેઠનઈ, પૂછઈ પૂર્વ કથાય. ૬૬

હાલ.

આજ હવું સુવિહાણુ-એ દેશી.

શેક કહધ સુંણિ રાય !, પૂજા શ્રી જીનની કરીએ;  
 નાંમ :જપું અરિહંત, પવત વન જોયું ફરીએ. ૬૭  
 એણુધ અવસરિ એક કુંડ, દીડો તવ નીરધ ભર્યો એ;  
 કૌતભ કારણિ માંહિ, જવ જોવા નઈ ઉતર્યો એ. ૬૮  
 દીડી બારી એક, ઉધાડી માંહિ પલો એ;  
 દીસધ નગર નિવેસ, પુરુષ તિહાં નવિ મલ્યો એ. ૬૯  
 આલ્યો રાજદુઆર, સપ્તમ ભુમિ જવ ગયો એ;  
 દીડી કન્યા એક, બોલાવી ઉભો રહ્યો એ. ૭૦  
 કુંમર કહધ સુણો સ્વાંમી, તિલકાપુરનો રાજાઓ એ;  
 ખાતાલકેતુ નૃપ નાંમ, જસ મહિમા જગિ ગાજીઓ એ. ૭૧  
 કરમિં હુજો મતિહીણુ, મંસ લોલથી તે થયો એ;  
 માણસ મારધ તાંમ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૨

૧ ઓસું તિહાં.

સ્વાંભી સુણિ અવદાત, પૂર્વ કથા તુમને કહું એ;   
 એક દિવસ એક જીવ, આંણ્યો નૃપ આગલિ હહું એ. ૭૩   
 મંસ ભખેવા કાજી, રાધણીઆ કરિ તે દીઠું એ;   
 પુછઈ વારેવાર, મારિ મંસ નીપાછડું એ. ૭૪   
 કર્મયોગ તે જીવ, માંજરી લેધ ગઈ એ;   
 જોયો ન દીસઈ જાંત, રસોછદાર ચિંતા થઈ એ. ૭૫   
 તેણુઈ ભય નૃપનો આંણિ, મૃત બાલિક લેધ આવીઓ એ;   
 અગનિ યોગ તે માંસ, વિવિધપરિ નીપાછડું એ. ૭૬   
 બૂપતિ ભોજન કાજી, આવી બછડો તિહાં જસઈ એ;   
 પ્રથમ આણ્યું માંસ, થાલીમાંહિં મુકયું તસઈ એ. ૭૭   
 ખાવા લાગ્યો જાંમ, સ્વાદ હવો તવ અતિધણો એ;   
 પ્રસંસીઈ અ સુપકાર, પુછઈ વૃતાંત તેહ તણોએ એ. ૭૮   
 માંડી કહીજ કથાય, સ્વાદ લંપટી તે થયો એ;   
 આંણિ એકેકું બાલ, દયા ધર્મ નૃપનો ગયો એ. ૭૯

ફહા.

દયા ધર્મ નહીં તેહમાં, રસના લપટ જેહ;   
 જીભા કારણિ નર રહ્યા, સુણ્યો નર કહું તેહ. ૮૦

અહિપર્ષ.

કુંડરીક સંયમનો ધણી. જીભઈ ટેલ્યો દુર્ગતિ ભણી;   
 મંગાચાર્ય ગચ્છનો ધણી, તેણુઈ ગતિ પાંખી વ્યંતર તણી. ૮૧   
 માસ ખમણુ મુનિ જીભઈદમ્યો લાડુ લાડુ કરતો ભમ્યો;   
 આપાહભૂત રસનાઈ કરી, ધરી રૂપ નાટકિણી વરી. ૮૨   
 તિમ જીમ પરવસિ હુઓ રાય, માગી મારી માણુસ ખાય;   
 પુરજન લોક ગયા ઉચરી, હું પુત્રી છું તેહની વલી. ૮૩

હવડાં તે ઇહાં આવસ્યમ્, નાસી જા તુઝનઈ મારસ્યમ્;  
 જે મૂઝ પરણુમ રાખું સહી, કુંભારપાલ ! મઈ હા મુખિ કહી. ૮૪  
 સાંત્રો પુષ્ક ઢેરમાં જસઈ, આગ્યો રાખસ રાગ તસઈ;  
 પુત્રીનઈ કહઈ આણુઈ ઠાય, કોયક નર કાયા મંધાય. ૮૫  
 પુત્રીકહઈ સુણિ મુઝ પિતાય, તુઝઆગલિ કુંભારહઈ એણુમકાય;  
 એક કુંભર વર જોમ્મ તેહ, ખાવા ભણી નર ન મલમ્ તેહ. ૮૬  
 રાય કહઈ સુણિ પુત્રી કહું, સોધ્યો વર હું કિહાં નવિ લહું;  
 તઈ કુંભુ જાણ્યો આણું તેહ, પુત્રી વર તસ ન ભખુ દેહ. ૮૭  
 સમ ખાતો નર દીડો જસઈ, મુઝ નઈ પ્રગટ કીધો તસઈ;  
 પુત્રી પરણાવઈ નરનાથ, કુંભરદત્ત ન મુકું હાય. ૮૮  
 રોતો બૂજ મુકું એહનો આજ, મસં નીમ કરો મહારાજ;  
 પુત્રીકહઈ સુણિ મુઝ પિતાય, ખાધઈ જીવ તૃપતો નવિ ધાય. ૮૯

### ૬૬૧.

ખાધઈ જીવ તૃપતો નહીં, રાય વિચારી જોય;  
 મેર સરીખા અનંત ઢગ, અન રખવરાવ્યા સોય. ૯૦  
 ભમતાં જીવ અનંત ભવ, સ્તન્ય પાંત કીઆ માય;  
 અસંખ્ય સાયન જલ થકી, તે પણિ અધિકું ધાય. ૯૧  
 એમ મતિ ચાર ભમંતડા, જીવે કીધો આહાર;  
 તોહે ભુખ્યો પ્રાણિયો, સમતા નહીં લગાર. ૯૨  
 અવણુ નેત્ર મુખ નાસિકા, કટિ કાયા નમ્ હાય;  
 પુત્રી કહઈ પિતા સુંણો, એ નિર્લજ જગિ સાત. ૯૩

## ચરિત્ર.

સાતઘ નીલજ સરીખા સદા, પોખે તૃપતિ ન પામઘ કદા;  
 મુંકઘ માંન ખિણુ બૂખ્યાં યદા, કાયા પ્રેમ ધરઘ તૃપ મુદા. ૯૪  
 આગઈ પાપ કર્યા તુહો બહુ, કરો અગડ જીમ છૂટો સહુ;  
 પુત્રી વચને વલીઓ રાય, મંસ અગડ કીચિ તેણુમ્ ઠાય. ૯૫  
 પુરજનલોક પસહુ આવી વરયો, રાજ રાજ કરઘ ઉલરયો;  
 પુત્રીવર નઈ તેડી કરી, વિમલ વિમાન દીધુ ધન ભરી. ૯૬  
 સોય વિમાનઘ બઈસી કરી, તુઝ પુણ્યઈ આવ્યો પરવરી;  
 રાય કહઘ વિવહારી ભલો, તું સાંહસીક અનઘ ગુણુનિલો. ૯૭  
 તુઝ આવિઘ હુઓ જ્યજ્યકાર, કરો સકલ કુટંબની સાર;  
 હું આવ્યો જુહારવા દેવ, તુઝ રવિવહારી વડો વિવેક. ૯૮  
 બહુ પ્રસંસી તેણુમ્ ઠાય, કુમારપાલ નિજ મંદિર જાય;  
 કારણુઅણુમ્ તૃપમનિનવિચલ્યો, વ્રત લેઈ તૃપ સાચો પલ્યો. ૯૯

## દૂહા.

શુદ્ધ વ્રત તૃપ પાલતું, ન લિધ પરનું ધન;  
 વ્રત ચોથું જનૃપ પાલતો, કરતો શીલ જતન. ૧૦૦

## ચરિત્ર.

મહાવ્રત કરો ટાલઈ દોષ, પરદારાનો જનૃપ સંતોષ;  
 વિધવા નારીનું પચ્ચખાણુ, પશુઆં ભોગ ન વંછઘ જાણિ. ૧  
 વિનીતા જેહ કુમારી હોય, ભોગ ન વંછઘ જનૃપતિ સોય;  
 વિનીતા પરણી આંજ સહી, અવર દોષ તે લાગઘ નહીં. ૨

૧ ત્યાહાં. ૨ દીકરે હું હરખ્યો હેવ. ૩ અંગિ આદરે.  
 ૪ મુજ. ૫ નરપતિ. ૬ લગડી.



રપાજીવા કહીય ૧તેહ, કુંભારપાલય છંડી તેહ;  
 આર માસ વૃષ શીલજ ધરય, અબ્રહ્મ પર્વ તિથિ પરિહરય. ૩  
 મનિ ચૂકય આવય ઉપવાસ; વચનિં ચૂકય આંખલિ તાસ;  
 કાયા ચૂકય નીવી કરય, દિવસઈ બ્રહ્મચર્ય મનિ ધરય. ૪  
 પાંચ અતિઆર એહના ધારિ, વિધવા વેશ્યા કુત્રાંગના નારિ;  
 હાસ વિનોદ ક્રીડા નવિ કરય, કુંભારપાલ વૃષતિ પરિહરય. ૫  
 એશ્વરિ પાત્રય રચોખું શીલ જેહવું નિર્મલ ગંગ સલીલ;  
 મન વચન કાયા જસ સાર; કારણ પડિય ન બજયો વિકાર. ૬  
 જે પટરાંણી આકર્ષ કહી, કર્મે તે દેવાંગત થઈ;  
 મંત્રી સહુ બોલ્યા ગહધગહી, કુંભારપાલ વૃષ પરણો સહી. ૭  
 આધિષ્ઠ રાજનહય નર નાય, તેણુય કારણિ અહો કંન્યા હાય;  
 કુંભારપાલ કહય રહું એકલો, વ્રત ખંડયાથી વિખ તે બલો. ૮

### દ્વિતી.

કુંભારપાલ વૃષ ઈમ કહય સાંભલિ મંત્રી વાત;  
 શીલ ન ખંડું હું સહી, મુઝ સિરિ ગુરનો હાય. ૯  
 અમડ અહી જે ગુર કંહય, તે હું પાહું સાર;  
 વ્રત લેધનય ખંડતો, નરગ લહું અવતાર. ૧૦  
 સુપુરૂષ વચન સાચું સહી, જૂહું કહઈ ન હોય;  
 મઈ વ્રત આમિ આદ્યું, સહી ન છંડું સોય. ૧૧

### ત્રીતીય.

સોય વચન નવિ ચુકું સહી, જે વ્રત લીધું સરિ ગહધગહી;  
 કિમઈ ન ખંડું તે નિરધાર, રાખું ઉત્તમ ફલ આચાર. ૧૨

૧ જેહ. ૨ નિર્મલ.

સુપુરુષ નરની સાચી ધાત, નો હધ જુડી હુઈ સાચ; ૧૩  
 ભાતિ પટોઝધ રેસોહડધ લીહ, વચન થકી નવિ ચૂકધ સહી.  
 શેષનામ સરિ લીધું ભાર, તે નવિ છંડઈ સહી નિરધાર; ૧૪  
 સૂર્ય સહુ અનૂઆલું કરધ, કુલ લગઈ પૃથવી દિરધ.  
 ધસઈ નમ્ર મલધ જે ધરિઓ, તોતેહનઈ અલગો નવિ કરિઓ; ૧૫  
 સુપુરુષ નર સાચું આદરઈ, તેણી વાટઈ નવિ પાછો દિરઈ.  
 દિસાનભદ્ર રામ જગિ જેહ, વચન પ્રમાણુ કરધ નર તેહ; ૧૬  
 શાસિભદ્ર ધનઈ આદર્યું, વિષમ ઈકાજ તે સધલું કર્યું.  
 શિવકુમાર નવિ શીલઈ રહ્યો, કાઢિઓ બોલ તેણુધ નિર્વંચો; ૧૭  
 જંપુસ્વામિસાહમું નવિ જોય, વચન નકી નવિ ચૂકધ સોય.  
 કાંઈકે હું તેહની પાંતિનો, પશ્ચિ કો નહીં કાયર સાથનો; ૧૮  
 સીહડો તે નવિ થાધ શીઆલ, મંત્રી ! મુખિ મમ બોલો આલ.

ફહી.

અસ્યાં વચન બૂપતિ કહધ, ન ચદ્યો જનૂપતિ આપ; ૧૯  
 શીલવ્રત અંગિ ધરી, ટાલું પૂરવ પાપ.  
 સોવન તણી કરી પૂતલી, પટરાંણી તસ નાંમ; ૨૦  
 થાપી રાજજીવન જસઈ, વ્રત રાખું અભિરાંમ.  
 પાંચઈ ઈંદ્રી વસી કરં, આરાધઈ જન આંજી; ૨૧  
 અંગિ ધરધ વ્રત પાંચમું, જે પરિમહ પરિમાંજી.

અહિપધ

પાંચમધ વ્રત ચોખું ધ્યાન, સકલ વસ્તનું કીજમ માન; ૨૨  
 નવ વિવ પરિમહનું પરમાંજી, અગડ ન ખંઠ તે જગિ જાંજી.

૧ લોહઈ. ૨ ચુક. ૩ સહ. ૪ કામ તેણે. ૫ નરપતિ.

- હવઈ કહું નપ ઋદ્ધિનું માંન, ૫૮ કોટી સોવન નિધાન;  
અષ્ટ કોડિ રૂપીઆ લહું, અવર ઋદ્ધિ પશ્ચિ પોતઈ કહું. ૨૩
- મણિ દશ સહસ તુલા તે માંન, ખીખાં કોડિ બદ્ધ નિધાન;  
પાંચ લાખ વાજી જસ ભલા, એક સહસ હાથી ગુણ નિલા. ૨૪
- રથ રૂડા જસ સોલ હજાર, યિસહસ કુંભ ધત તેલહ સાર;  
બિંધ સહસ ખાંડી પોતઈ ધાન, હલ હજાર સંખ્યા તસ માંન. ૨૫
- મંદિર પાંસસેં પાંચસઈ હાટ, સકટ પંચસમ સુંદર ધાટ;  
સભા પંચસઈ વાહન સાર, સંખ્યા તેહની પાંચ હજાર. ૨૬
- રઘુસી હજાર દૂઝય જસ ગાય, સકલ સેનની કહું સંખ્યાય;  
અઘ્યાર સહસ હાથી ગાજતાં, પંચાસ સહસ તિહાં રથ વાજતાં ૨૭
- અઘ્યાર લાખ વાજી વિસ્તાર, પાલા પુરૂષ તિહાં લાખ અદાર;  
સહસ હાંટની સંખ્યા જોય, કુંભારપાલનઈ પોતઈ હોય. ૨૮
- ઈમ નીજ ધનની સંખ્યા કરી, પાતક દ્રવ્ય મુંકયો પરિહરી;  
ઈમ રાજા બહુ ધરઈ વિવેક, શ્રીગુરૂ કહઈ કયા તિહાં એક. ૨૯
- અઘ્ય સંસારી જે નર હોય, ભવ્ય જીવનું લક્ષણ જોય;  
મુગતિતણી અભિલાષા કરઈ, તે નર લોભ તણઈ પરિહરઈ. ૩૦
- લોભઈ લાગા લક્ષણ જઈ, અતિ લોભઈ નર દુખીઆ થાઈ;  
અઘ્યાર પુરૂષની મુણુયો વાત, અતિ લોભનો કહું અવદાત. ૩૧
- તે અચર્ય ધન કારણિ ગયા, કર્મયોગ તે તરસ્યા થયા;  
વદ્ધીક એક દેખઈ તસ કામ, સહી સરાઈઈ ચદસ્યઈ કામ. ૩૨
- શિખર અઘ્યાર વદ્ધીકનઈ પાસ, તે દીકાં જય મન ઉલાસ;  
એક કહઈ એ બાંજે વલી, પીઠી નીર રનર નિર્મલ ગલી. ૩૩

શિખર એક ભાંજ્યું જોટલઈ, જવ મીઠું પ્રગટિઉં તેતલઈ;  
પીધું નીર પોટલીઆ ભર્યાં, બીજા શિખર ઉપરિ ૧તવ કર્યાં. ૩૪

ચુંગલશિખર તિહાં ભાંજ્યું ૨જાણું, કનકતાણી તિહાં પ્રગટિ ખાંણું;  
તૃણા તવ વાધિ અતિ ઘણી, ત્રીજું શિખર જોયું ૩તેણુઘ ખણી. ૩૫

દીકી રતન તણી જવ રાસિ, ચ્યાર પુરૂષ હરખ્યા ઉલાસ;  
ચડ્યું શિખર હવે ભાંજે સહી, અસુ વચન મુખિ બોલ્યા ૪તહીં. ૩૬

ચડ્યો કદમ મુઝ સુંણ્યો વાત, અતિ તૃણા કીજમ નવિ બ્રાત;  
પુણ્યઈ પાંખ્યા ઓ અનિધણું, તો મન થીર રાખો આપણું. ૩૭

ત્રિણિ પુરૂષ તિહાં બોલ્યા અસુ, ચડ્યા તું નવિ જાણુઘ કિસું;  
જો તુઝનઈ ધન વાહણું નહીં, તો ૫સું કાજ રહ્યો ૬તુ આંહિ. ૩૮

ચડ્યો તવ ધન હીંડ્યો ચહી, સોય ૭વચન વન ૮દેવઘ લહી;  
તેહનઈ ઉપાડી મુકીઓ, પોતાનઈ મંદિર દૂકીઓ. ૩૯

ત્રિણિ પુરૂષ ૯તે વનમાં રહ્યા, મહા લોભી તે સઘલા ૧૦કલા;  
તેણુઘ ત્રિણે તિહાં કીધું એહ, ચડ્યું શિખર ભાંજમ ૧૧તિહાં તેહ ૪૦

શિખર વેદ ભાંજમ જોટલઈ, વિખર પ્રગટ થયો તેટલઈ;  
માસિ ભસ્મ કર્યાં તેણુઘ કામિ, ત્રિણિ પુરૂષતા જમનઈ ૧૨કામિ. ૪૧

ગોબ રહિત નર હુતો જોહ; દોષ ભવિ સુંખ પાંખ્યો તેહ;  
૧૩ પણિ દીસઈ તે સાચનો, અસ્યો પરણાંમ તુહઈ નાચનો. ૪૨

પ્રહી તું સુ ભગતિનો ભજનાર, તેણુઘ તુઝનઈ નહી લોભ લગારિ;  
મસ્યાં વચન ગુરનાં સાંભલી, બહું પરિગ્રહ તૃપ મુકમ વલી. ૪૩

૧ જઈ. ૨ જમ. ૩ તિહાં. ૪ રહી. ૫ રપે. ૬ છે.

૭ વાત. ૮ દેવ્ય. ૯ જે. ૧૦ થયા. ૧૧ તક. ૧૨ મામિ

પંચ અતિસાર છંદો ૧ તેહ, ધન ધાન નમ્ર રમંદિર જેહ;  
સોનું રૂપ સાતે ધાત, દુપદ ચઉપદની જે માતિ. ૪૪

### ફહી.

પંચ અતિચાર પરિહરધ, આરાધધ વ્રત સાર;  
છહું વ્રત અગિ ધરધ, જીમ પાંમધ ભવપાર, ૪૫

### ચઉપધ

છહું વ્રત નૃપ પાલધ આજ, ચિહ્નદસિ માંન કરધ મહારાજ;  
પાંચ અતિચાર ટાલધ જેહ, ઉંચા નીચાં ત્રીચા તેહ, ૪૬  
હવધ સાતમું વ્રત વિચાર, ભોગ પ્રભોગ નાંમધ સંભારિ;  
કુમારપાલ પાલધ ગદમગડી, ચક્ર નીમ સંભારધ સહી. ૪૭  
સચિત એક જે નીલાં પાંન, બીડા આહતણું તે માંન;  
દ્રવ્ય આઠ લિધ ધરી વિવેક, ચાતુરમાસ વિગય ઘૃત એક. ૪૮  
સદા લિધ એકાસણુ આદાર, નિશા સમય કરવો ચઉવિહાર;  
નીલાં પાંન ચઉમાસધ નદી, અભક્ષ દોષ ન લાગધ કહી, ૪૯  
એક દિવસ નૃપ કુમરનિરંદ, ભોજન ભુજધ નરનો ઈંદ્ર;  
લેખર મીઠાં કરતો આદાર, મંસ સાંભર્યું તેણીવાર. ૫૦  
પચાતાપ કરધ નરનાથ ચિંત, જાણ્યુધ પાડું મુખના દંત;  
અરથો અવિચાર અવલોકીકરી, ગુરૂ પાસધ આગ્યો પરવરી. ૫૧  
નિજ ગુરૂ આગલિ કહી કથાય, હેમસુરિ કહધ સાંભલિ રાય;  
દંત ઉપરિ તે કરધ ક્રોધ, ન સૂંણ્યો જેણિં ગુરૂનો બોધ. ૫૨  
નંદિખેણુ નમ્ર ધમિલ જેહ, હૃદ પ્રદારી નર કહીધ તેહ;  
આસ્રમ નંદન સાંહમું જેધ, ઝકાણ બક્ષણુ ન કરતા સોય. ૫૩

૧ ધીર. ૨ ખેમસો ચીર. ૩ અંગધ. ૪ આપધાત ન કરતા સોય.

તેહનઈ મુગર મિલ્યા જોઅતિ, તેતો બધધિ ઉઝી પતિ;  
 તું પ્રતિબોધ સુણે નૃપ આપ, જન પ્રાસાદ કરે, જાય પાપ. ૫૪  
 તુજ મુખમાં બત્રીસદ દત, તેતાં જીવન કરધજ અત્યંત;  
 શ્રીજન પ્રતિમા માંડી કરી, ધૂઓ પાપ આગસ પરિહરી. ૫૫  
 બત્રીસ થડો બાંધધ, પ્રાસાદ, ધજ તોરણ તિહાં, ધંટા નાદ;  
 સાત હાથ પ્રવાસા તણી, કીધી પ્રતિમા ત્રિજીવન ધણી. ૫૬  
 દોય ઘેલા દોય કાલા રગિ, બિ રાતા બિધ નીલધ અગિ;  
 કંચણ વરણ મોઝ જીવંદ, કરધ બિબ તિહાં કુમરનિરદ. ૫૭  
 પાપબીર એહવો નિરીસ, અનંતકાય મુકયાં બત્રીસ;  
 સદોષ વસ્ત વલી બીજ જોલ, કુમારપાલ મુકી તેહ. ૫૮

છાંડ.

પૂર્વતમાંદિ વડો મેર હોધ-એ દેશી.

રાગ દેશાખ.

પાંચ અતીચાર એહના ટાવધ, અચિત હામ તે સચિત નિહાવધ;  
 અચિત વસ્ત સચિત પ્રતિબદ્ધ, એ ટાવધ નૃપ જાણી અશુદ્ધ. ૫૯  
 ઉપક દુપક તુજ આપધી કહીધ, બક્ષ કરતાં મુખ કિમ લહીધ;  
 આલા ઉઝી પુખ ન ખાય, પાપડીઉ પરિ પ્રેમ ન જાણ. ૬૦  
 બ્યાલુ અસરિઉ તેનવિકીજધ, ઉદય વિના મુખિ અન્ન ન દીજધ;  
 એણીપરિ નૃપ રાખધ આચાર, રાજ કરતાં પ્રતિ સંસાર. ૬૧

દ્વિહા.

કેપ્રતિ સંસારી નૃપ કહિઓ, પાલક મત સંસાર;  
 કર્મોદાન પનર તજધ, ધન ધન નૃપ અવતાર. ૬૨

## અક્રિપ્ત.

કર્મોદાન તણે વિસ્તાર, અમર અનોપમ રાખે સાર;  
 સનપાટા તે નૃપ નવિ કરે, પાતિગ ધન સમૃદ્ધ પરિહર. ૬૩  
 લોહું ક્યાલા ઘેટા જેહ, અગનિ કર્મ નવિ કરતો તેહ;  
 સાડી કર્મનો જે વ્યાપાર, વહધલિ ગાડાં નહીં નિરધાર. ૬૪  
 બાડી કર્મ ગાડાં સહધણી, બાડા હેતુ ન લેવું વહધલ;  
 ફોડી કર્મ કંઠીધ જેહ, સરોવર કુઆ ન ખણાવધ તેહ. ૬૫  
 પુણ્ય કાળ તો જયણા કંઠી, દંત પ્રાણિજ તે છડું સહી;  
 દંત સરમ તથ નખસા જેહ, કસ્તુરી મણિ કંઠીધ તેહ. ૬૬  
 ઝોતી પોષ સાઆગરિ જથ, અરસ ન સિધ નૃપ નિશ્ચય સહી;  
 લાખ પ્રાણિજ્ય તે કીઓ નિષેધ, લાખ ધાવડી મહુડાં છે. ૬૭  
 સાળ સાખ સામલખાર, વલી સહનાગ નહીં વ્યાપાર;  
 મીઠું તેલ અરણેટો મલી, તેહના ઘાંધુ નૃપ મુંઝઈ વલી. ૬૮  
 રસ પ્રાણિજ્ય તે કહું અસદ્, માંખણુ ગીડ ને ત્રીજો મથ;  
 કેસ પ્રાણિજ્યનું ન કરધ કર્મ, નૃપ ખાલધ શુદ્ધ આવક થર્મ. ૬૯  
 દુષ્ટ અક્રિપ્ત લાભજ કાળ, સોમ કર્મ નૃપ કરતો ભાળ;  
 ત્રિસ પ્રાણિજ્યનો નહીં વ્યાપાર, લોભનાં ન કરધ હથીઆર. ૭૦  
 યત્ર પ્રીલણુ ધરડી ઉખલા, ધાણી ક્રોધવૂ નઈ મુંસલા;  
 એ ન કરધ નૃપ પુણ્યનઈ કાંમિ, શાસ્ત્ર ભાવ રાખધ સહુ કાંમિ. ૭૧  
 નાલ છેલું ન કરધ કર્મ, જે મનિ જાણઈ મુલો ધર્મ;  
 દવ દેવનું નૃપ પચ્ચખાણુ, જીમતિમ રાખધ પરનાં પ્રાણ. ૭૨  
 કુઆ, તલાવ, દ્રહ વાળે જેહ, તે ન ગલાવધ ઉતમ દેહ;  
 અસતી પોખ તળધ નિરધાર, સુક સ્વાંન તળઈ મહારાજ. ૭૩

૧ લેતો બચલ. ૨ નહિં સુક સ્વાનને માંનર.

ફહા.

કર્મ પનર નૃપ પરિહરધ, ધરધ સુધર્મ વિચાર;  
અષ્ટમ વ્રત અગિ ધરધ, સદ્ગત કરધ અવતાર. ૭૪

હાલ.

તું ચઢીઓ ધણુ માન ગજે-એ દેસી-રાગ ધનાશ્રી.

વ્રત આકમું ઈમ પાલતો એ, ટાલધ અનર્થડંડ તો;  
ખેલા નાટિક પેખણું એ, નવિ જૂઠું પાખંડ તો. ૭૫  
વાધ છાલી નવિ ખેલતો એ, નૃપ મન વારધ આપ તો;  
સેત્રુંજ બાજી સોગઠાં એ, નહીં નૃપ તેહનું પાપ તો. ૭૬  
નૃપ નવિ ખેલધ જૂવડું એ, ન કરધ ગુણુની હાથિતો તો;  
નૃપ નલ દવદંતી પાંડવા એ, ફૂતઈ ફૂખીઆ જાણી તો. ૭૭  
રાજકથા નઈ સ્ત્રી કથા એ, ભક્ત કથાનો ત્યાગ તો;  
દેસ કથા નૃપ જો કરધ એ. ... .. ૭૮  
હીંચોલે નવિ હીચતો એ, જલઈ ઝીલધ સું હોમ તો;  
પાપ કરતાં પ્રાણીઓ એ, મોક્ષ ન પહોતો કોમ તો. ૭૯  
ભીંસા ઘેટા બોકડા એ, કુકટ નધ માંજર તો;  
મક્ષ વદતા નવિ જોવતો એ; એ પેખે સુર સાર તો. ૮૦  
ચોર સતી નધ બાલતા એ, નૃપ નવિ જોવા જમ તો;  
મન મયજું એણુધ થાંનકધ એ, અશુભ કર્મ અંધાર તો. ૮૧  
ચિહું બેદે અનર્થડંડ, ટાલધ જાણી અસાર તો;  
આર્ત ધ્યાન નધ રૂદ્ર ધ્યાન, પાપોપદેસ હથીચાર તો. ૮૨  
માટી કણુહ કપાસીઆ એ, નીલ કુલિ જલ જેઠ તો;  
ઠાજ વિના નવિ ચાંપતો એ, કુમરનિરંદહ તેઠ તો. ૮૩



જલ તલે તોલના એ, ભાજન ભાવિં ઠકિ તો;  
 ઉધાડા નવિ કતો એ, જીવ પડધ અસખ્ય તો. ૮૪  
 સહ સહાઈ પોપટા એ, પંજર ન રાખધ રાય તો;  
 બધેન સહુનઈ દોહેલું એ, સુખ સહુ નઈ જ સુહાય તો, ૮૫  
 પાંચ અતીચાર ટાલતો એ, કંદર્પ રાગ કુંભાખિ તો.  
 કાચ કુચિષ્ટ પાપોપગરણ, ભોગધ બહુ અભિલાખ તો; ૮૬

ફરી.

એ વ્રત બાંધ્યું આઠમું, નુંમું સોય નિધાન;  
 સામાયિક વ્રત પાલીધ, રાખી ચોખું ધ્યાન. ૮૭

હાલ.

કાજ સીધાં સકલ હવધ સાર-એ દેસી-રાગ-સામેરી.  
 સામાયક વ્રત ૮૫ પાલધ, કીધા કઠિણુ કર્મ ૧તિહાં ગાલધ;  
 નિત્ય સામાયક ખિ કરતો, મુખ્ય નીમ વ્રત ૨૮૫ ધરતો. ૮૮  
 એકના પાંચ અતીચાર આખધ, મન વચન કાયા ચિર રાખધ;  
 જોણુધ આરત ૩૬ ધ્યાન ધ્યાયો, તેણુધ મુગતિ નહુ પાયો. ૮૯  
 અંણુ પૂંજઈ આવો ચાલધ, મુખિ ઉધાડધ બોલ ચાલધ;  
 એમ અંગી અતીચાર આવધ, પરભવિ જાતાં નવિ ફાવધ. ૯૦

ફરી.

પરભવિ જાતાં તે સુખી, જે વ્રત પાલધ સાર;  
 કારણુ પશુધ ૮૫ નવિ ચલ્યો, સુંલ્યો તે અધિકાર. ૯૧

અઉપધ.

એક દિવસ સાકંભરી રાય, પૂરણ નામિં તે કહધવાય;  
 કુંભારપાલ ભગનિ શ્રુતાર, તેહનધ ગજરથ અથ અપાર. ૯૨

૧ નૃપ. ૨ મણિ. ૩ એક અવસરિ.

તે બાઈડો નિજ નારી સંગિ, સારિ પાસા રમતો મન રગિ;  
 લેષ સોગડી દેતો દાય, કહઈ મુંડાસરિ ૧મારો ધાય. ૯૩  
 ત્રિણિવાર શબ્દ ધમ કહો, નિજ નારીઈ નમિ સાંસલો;  
 નારિ વાર્યો નિજ બરતાર, કઠિણ વચન મમ જોલ્ય અસાર. ૯૪  
 માહરી લાજ ન રાખઈતોય, કુમારપાલ સાંહમું તું જોય;  
 મારિ નિવારી તેણુધ રાય, તુ કિમ મુનિવર સરિ ક્ષિધ ધાય. ૯૫  
 કહઈતું હુઈ તે મુઝનઈ કહો, પણિ લાંબી જીભઈ મમ વહો;  
 શ્રી ગુરદેવ નઈ ત્રીજો ધર્મ, નંદા કરતાં પાતમ કર્મ. ૯૬  
 નારી વચને ખીજ્યો રાય, પાટૂ પ્રાહાર કર્યો તેણુધ કમ;  
 જા! તુઝ બંધવ નઈ કહઈ નારિ, હુસિ મ રાખીસ હઈઆ મઝારિ. ૯૭

## ફૂલો.

હુસિ મ રાખીસ કામની, કહઈ જઈ બંધવ વાત,  
 વેમ ચઢાવી લાવજો, દેખાડું મુઝ હાય. ૯૮  
 નારી કહઈ સુંણિ કંત તું, ત્રિણિવ અવગુણ કામ;  
 સોજઈ જાડો કીટ પંખ, ત્રીજું તુંજ અભિમાન; ૯૯  
 શકિત વિના નર કેટલા, માંન કરઈ બહુ પછરિ;  
 રણ પંડિત દીસઈ ધણા, સુરપણું નિજ ધરિ. ૧૦૦

## કવિત.

તારા તુહ બલ તિહાં લગઈ, જહાં નવિ જગરો ચંદ;  
 મયગલ મદમલ તિહાં લગઈ, જાં સીહ કરઈ ગતિ મંદ. ૧  
 અગનિજાલ બલ તિહાં લગઈ, ધનઈ જહાં નીર ન નાંખ્યો;  
 મુદમતિ બલ તિહાં લગઈ, સુગુર ચરણ ન પાંખ્યો.

મણિધર મહાપદ તિહાં લગાઇ, ગુરૂડ ન ઉડિઓ જીહાં લગી;  
ભરતાર નૃપ બલ તિહાં લગાઇ, જીહાં કુંભર ભેટિ ગુરૂ ન હવી. ૨

ફહી.

કુંભારબાલ બલીઓ બહુ, તઈ નવિ ચાલઇ ત્યાંદિ;  
વચન વાદ સમઠ કરઈ, માંન તજો મન માંદિ. ૩

હાલ.

મનોહર હીરજીરે-એ દેસી-રાગ પરજીઓ.

મૂર્ખ માંન ન કરસ્યો કોઇ, એ દ્રષ્ટાંતજ ભેઇ;  
રાવણ સરીખો સીસ ગમાવઈ, લંકા નગરી ખોઇ. ૪

નર સહુ સાંભલોરે—

માંન મ કરસ્યો ભાઈ, શ્રેષ્ઠિક માન કાઉં મૃગ હણતાં,  
તો લહી દુરગતિ ખાઇ. નર૦ આંચલી.

બીચમેનબડ બલીઓ જગમાં, બ્રાત યુધિષ્ઠિર જેહો;  
કુંભ કર્ણ સરિ શું બલમાંદિ, ખુડણ લાગો તેહો-નર. ૫

કોણી રાજ અતિ અભિમાની, માંન થકી નવિ ખસીઓ;  
ગૂફા બારણુઇ તે નર બલીઓ, જઇ નરગાદિક વસીઓ-ન. ૬

જરાસિંધુ પશુ કૃષ્ણઈ માર્યો, ચમરેદો પુરુષ હાર્યો;  
સનતકુંભારનઈ રોગઇ પીડયો, કંત રહઇ શું વાર્યો-ન. ૭

ફહી.

એણે વચને નૃપ ખીજીયો, ચઢીઓ સખલ કપાય;  
નારી પમની વાણહી, સીખ કરી દિઈ રાય. ૮

જસ ધીર ખેટી લાડકી, ધરિ કામિનીકરી સીખ;  
આવણુ વિતઈ હલ કરઇ, એ ત્રિણુઇ માગઇ બીખ. ૯

ધિગ્ નારિના વચનઈ. ધિગ્ તે કુંભરનિરંદ;  
ધિગ્ તે શ્રી જનધર્મનઈ, ધિગ્ તે હેમસરિંદ. ૧૦

એણે વચને રાણી તપી, ચાલી પીહરિ ઉડી;  
જપતણુઈ મુખિ ઇમ કહ્યું, જીભ કઠાવું પુઠિ, ૧૧

## ચરિત્ર.

અસ્યું કહીનઇ ચાલી જસઈ, આહાય એક બોલાવ્યો તસઈ,  
રે! જોસી! પાટણમાં જઇ, જાણ કરો રાગનઈ સહી. ૧  
લેઇ આજા રાણી તણી, ચાલ્યો આહાય પાટણ બણી;  
દીઠા લોક તિહાં અદ્ભુત, પાટણિ આવ્યો આહાય દૂત. ૧૧  
મોટી ડાઠી મુછિ હીણુ, કાલા રંગઈ કાયા ખીણુ;  
મોટું માથું હીણુ નિલાડ, વંક વદન નઇ ગાત્રે ખાડ. ૧૧  
રાસભ દંત અનઇ હોઠાલ, આંખિ ગલઇ મુખિ ચૂઇ લાલ;  
સુદર નાક જાણે ડેડકું, અશુભ ગલઈ તે માંહિં ચક્રું. ૧૧  
ટુંકા કોટિં લાંબો નસો, જાણે પરખતનો વાદલો;  
હાથ પાયની સોભા ધણી, જાણે ગાડાની પીજણી. ૨  
કહઇડ કોઈ સરીખો લાંક, વાંસો જાણે વાંદણી વાંક;  
પહધરી જૂલકું નઈ સંચર્યો, જાણે ધૂલિ કોથલ ભર્યો. ૩  
કટિ ચુંચો બાંધી હાંડીઓ, જીભ કોડી ચાપડ લીડીઓ;  
રૂપહીણુ દીસઇ વિકરાલ, એકવડો જે ગુણુ મુખિ વાચાલ. ૪  
દાંડું ઘોતીઉ સાંધ્યું બહું ભાતિ, જાણું કરવતું લીધુ હાથિ;  
મસ્તગ ફાલ ફરકઇ ચોટલી, પાછલિ આટાની પોટલી. ૫  
એ આહાયનું અસ્યું સ્વરૂપ, પોલિં પછકો દરિદ્ર રૂપ;  
હઠઇ વિચારઇ ઉભો રહી, કોઇક પુરૂષ નઈ પૂછું સહી. ૬  
અસ્યું કહી ભટ ચાલ્યો નીમ, બાંભણુ એક મહ્યો નર તાંમ;  
પૂછી વાત તેહનઈ સરિ નાંમિ, કુમારપાલ મલસ્યઇ કુંણુ ઠામિ. ૭  
કુમારપાલ આહાય નઇ વચન, બોલનો નવિ આંખુઇ મહધરિ;  
તિહુવણુપાલ સુત જીવત મૂઓ, જે બાંભણુનો વધરી હુઓ. ૮

કઠિણુવચન મુખિ બોલ્યોજસઈ, દૂતઈ દુખ વીસાર્યો તસઈ;  
રે! બાંભણુ! કહું સાંભલિવાત, પૂરાં કહીંછ ન થાય સાત. ૯

ફહાં.

સાગર વિપ્રા ડાકિણિ જુઆ, અગનિ જમ (જગિ) રાય;  
કવિ કહછ સાત અધૂરડાં, પૂરા કિમઈ ન થાય. ૧૦

અઉપધં.

અસું કહી ચાલ્યો બાંભણો, હડી માર દીઠો અણુમણો;  
જઈ પૂછઈ બાંભણુ તસ વાત, કિહાં મિલસ્યઈ પાટણુનો નાથ. ૧૧

ખીજ બોલ્યો તે નર તાંમ, કુંભારપાત્ર તુઝ કિસું કાંમ;  
વું બીખારી હેર જસ્યો, રાય સરીખો સંબંધ કિસ્યો. ૧૨

ઉઘડતો નર બોલ્યો બોલ, પંડિત પરખ્યો ખરો નિટોલ;  
પરીઉઠ્ઠુ પૂછું હું કુંણુમાતિ, જમ જણાવઈ એહની જાતિ. ૧૩

હડી માર ફડીઓ બિલાડ, જગનઈ ભુંડું વંછઈ ચાડ;  
વેદ મંસાણી બંદીવાન, એ સાતઈનું મયલું ધ્યાન- ૧૪

અસ્યુ કહી નર આઘો પલ્યો, એક નરઆગલિ અર્થક મિલ્યો;  
રાય ખબરિપૂછી નર જસઈ, આઘો આભડીસ બોલ્યો તસઈ. ૧૫

ખીજ દૂત કહછ રે!, દુષ્ટ!, ખાય. અસું બોલે પાપિણ્ટ;  
બાંભણુ નઈ નંદઈ કુણુ કામિ, આભડ છેડિના કહું તુઝ કાંમ. ૧૬

પુત્રી વિકરો પરખી રંગ, પરમાતિ પાપીનો સંગ;  
મૂરખ દેવ તણું ધન ખાય, જીવ હણી નઈ ઉદરિ ભરાય. ૧૭

પર નિંધા કરતો નર જેહ, પર બોજનઈ તુમા તેહ;  
કવિ કહછ સો કુંભઈ નાહઈ, સાત આભડછેટિ કહી ન જાય. ૧૮

અસ્યુ કહી ભટ ચાલ્યો જાય, પંડિત ભેટિ હુષ્ટ તસ ઠાય;  
પૂછી વાત તસ રાગ તણી, તેણુપનાંખ્યો બાંભણુ અવમુણી. ૧૯

- દૂત કહ્યું કેણે કારણ વઢ્ય, રખે ગયે કેા માહરઈ પડ્ય; ૨૦  
 વિનય કરતાં વાંકેા નમય, યાયક યાયક નથી નવિ ગમય. ૨૦  
 પાડેા પડિત લુડી જેહ, હાટ પડોસી કહીય તેહ;  
 મીઠા મલ્લ અનય માંગણાં, સાત અદેખા કાંતે સુણ્યા. ૨૧  
 અસુ' કહી ચાલ્યો વાગ્યાલ, આગલિ એક મલ્યો નર બાલ;  
 પૂછિઉં કિહાં મલસ્યય ભૂપાલ, તે નર બોલ્યો બાલ પંપાલ. ૨૨  
 ઝાંખો દૂત હુઓ મનમાંહિં, નિર્મલ બુદ્ધિ વિચારે તિહાં;  
 હું ન લહુ સહિ ખેતર કાલ, પરવેદન સું જાણુય બાલ. ૨૩  
 રાગ બાલિક વિપ્રા ચોગ, જમરો જગમાં પાડય સોર;  
 અગનિ પારંધી કવિયણુ કહઈ, પરવેદન સાતય નવિ લહય. ૨૪  
 અસુ' કહી નર ચાલ્યો જસઈ, સૂતો નર એક દીડો તસઈ;  
 જઈ જગાડયો લાગી પાય, કહય કિહાં મલસ્યય પાટણુરાય. ૨૫  
 તે દરિદ્રી જાતિ કબાડ, લેઈ કુદલો ઉડિઉં ધાડ;  
 આવિ દેખાડું પાટણુ ધણી, રાય ગયો છય ઇધણુ ભણી. ૨૬  
 બાંભણુ કહઈ મુઝ લાયું પાપ, ઉંદિર બીલથી પ્રગટિઓ સાપ;  
 સૂ સૂરે નર સહી એકલો, તું કબાડી સુતો બલો. ૨૭  
 વાષ સિંધ ચિતર કુતિરા, માગ્ગરીનઈ પાપી નરા;  
 ભૂજંગ ભખય ઉંદિર એકલા, એ સાતય નર સૂતા બલા. ૨૮  
 અસુ' કહી નર ચાલ્યો જય, અમલી એક મિલ્યો તસ ધાય;  
 પૂછી ખબરી રાગની જસઈ, નાંખી ચરમનય બોલ્યો તસઈ. ૨૯  
 રે! બાંભણુ! મુઝ દીધી ગાલિ, આહાંહણુ' તુજનય દેખાલ;  
 મારય પણિ માર્યું નવિ જય, બાંભણુ તવ બોલ્યો તસ ધાય. ૩૦  
 શકતિ વિના બહુ કરતો રીસ, સુપુરુષનઈ નવિ નાંમઈ સીસ;  
 ધાંન વિહુંણો વાંછય માંન, વિદ્યા વિષ્ણુ કરતો અભિમાંન. ૩૧

અણુતેડયો નહ આધો જાય, ધણા પુરપના અવશુણુ ગાય;  
 પાપ તણુક કામિ જે કટા, ૧ઋષભ કહ્ય તસ સાતઘ જટા. ૩૨  
 તે પુરપનઈ નિબ્રાંછિ કરી, ચાલ્યો બાંભણુ તે પરવરી;  
 બહોડો નર દોડો એકલો, જાતિ શુદ્ધ વિવહારી ભણો. ૩૩  
 ગયો દુત વિવહારી પાસ, બોલાવ્યો મનનઘ ઉલાસ;  
 પુણું વાત તુલ સુપુરપ ભણી, કિહાં મિત્રસ્યઘ મુઝ પાટણુધણી. ૩૪  
 વિવહારી બોલ્યો ગુણવંત, સાંહમો રાજસુવનનો પંથ;  
 એણીવાટઈ મિલસ્યઘ તુઝ રાય. તુલ દેખી મુઝ કૌતગ થાય. ૩૫  
 તું વાચાલ અનઈ વિકરાલ, અર્થ ભેદ જાણઈ સુકુમાલ;  
 ખોડિ નહીં જસ જેતાં રૂપ, એક અણુણું ઓણું રૂપ. ૩૬  
 સેઠ વચન સુંણી બટ ત્યાંહિં, ખીજ્યો નહિં નર હમકામાંહિં;  
 બહું કહ્યું વિવહારી પુત્ર. રહવઈ કહું તુઝ છેલ્લ્યો કિત્ર. ૩૭  
 રૂપ, રંગ નહ કવિયણુપાણુ, નવિ પાંમઘ ધન ખરચઘ ઘણું;  
 સુર મીઠો સુરો કિમ થાય, નિચપણું નર ઋદ્ધિ ન જાય. ૩૮  
 દ્રવિં ન મલઈ યોવન જાણુ, નવિ દીસઘ કિહાં યજની ખાંણુ;  
 અમરપણ્ણાની મોટી વાત. ધનઘ ન લલઘ એ વિખ્યાત. ૩૯  
 અમું કહી બટ ચાલ્યો જાય, ચાલ્યો ઘર જહાં કુમરહ રાય;  
 દરબારી બોલાવ્યો તિહાં, કુમારપાલ મિલસ્યઘ મુઝ કિહાં, ૪૦  
 દરબારી બોલ્યો તિહાં હસી, વૃપમું વાત કરસો કસી;  
 કમ રહીત નમ કાયા ખીચ, કિમ મલસ્યો તુલો રૂપિંહીણુ. ૪૧  
 વૈશ વેદ નમ માગણુ જોલ, કારકુંત કરાંણી તેહ;  
 દલાલ લસ્કરી દૂત અમુલ, વસ્ત્ર વિના નવિ પાંમઘ મૂલ. ૪૨

કુમારપાલ રાજના રાસનો પ્રથમ ખંડ સંપૂર્ણ

૧ કવિયણુ. ૨ સુંણિ તૂળ બાણુ એહનુકિત.

શ્રી વીતારાગાય નમઃ  
 શ્રી દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પ્રસ્તકોદ્ધારે,  
 સંઘવી ઋષભદાસ કવિકૃત,  
**શ્રી કુમારપાલ રાજનો રાસ.**  
 ખંડ ૨ જો.

કુહા

પહંધુ માણસ દીસણું, બીજું માણસ વુંજી  
 ત્રીજું માણસ બોલકું, ૧અવર પોસાઈ કુંજી ૪૩  
 બાંભણ કહધ પ્રતિહાર નંધ, રૂપિં કાહુ કરેસ  
 મેલવિ કુંભરનિરંદ નધ, પૂછિઉં ઉત્તર દેસ. ૩૫

અઉપધ

આહણુ ભાટ પંડિત પ્રધાન, વીણાથી ઉપજધ અતિગાન;  
 દૂત કાર મુખ તિખાં હોય, વસ્ત્ર વિના ઋદ્ધિ પાંખધ સોય ૩૬  
 અસ્યાં વચન બાંખધ ભટરાય, દરબારી રણીઆયત થાય;  
 બેટાડયો આહણુ નરરાય, બાખી દૂતધ પૂર્વ કથાય ૩૭  
 સ્વામી સાંહમે પૂરણુરાય, બોલ્યાં વચન કહ્યાં નવિ જાય  
 શ્રી દેવચુર નર્ધ ત્રીજો ધર્મ, નંધા કરતો નાણુધ સરમ ૩૮  
 દેવલદેવી ભગની જસઈ, વિનય કરી નૃપ વાર્યો તસઈ  
 પાટૂ પ્રહાર કરધ તેણુધ ઠાય, પડી ભોમી હુધ મૂર્છાય ૩૯  
 તે રીસાવી આવધ ધહાં, કુંભારપાલ તુહા બધઠા જીહાં  
 હોઠો ચઢો મમ કરો વિચાર, સર છતધ એ સો અંધકાર ૪૦



સીહ છતઈ મૃગ સસા સીઆલ, બોલઈ બરકષ મુંકષ ફાલ  
એણી વાતઈ હુમ સીહનપલાજ, કુંભર નિરંદ ચઢો મહારાજ ૪૧  
ભગની વાત સુંણી ભૂપાલ, કુંભરનિરંદ ચઢિક સમકાલ;  
હય ગય રથ પાયક પરવર્યો, બેટયો ભગની પ્રેમઈ મર્યો. ૪૨

દાઘ

રાગ-મારણી-મુકાબોરે મુજ ઘરનારિ એ દેશી.

કુંભરપાલ તણી તે ભગની, આવી પાટણ માંહિં રે;  
ભૂપતિ આગત્રિ નિજ દુઃખ રોષ, રોતી ન રહઈ ત્યાંહિં રે. ૪૩  
અવધારો રે અંધવ વાત, એણુમ મુઝ નીર ઉતાર્યું રે;  
જો ઝાલી આંછું તો જીત્યું, નહીં તરિ આપણુ હાર્યું રે અ. ૪૪  
ગુરનઈ ગાલિ સુણી નૃપ ખીજ્યો, પ્રયાણુ ભંભા વજ્રગ્રવી રે;  
અગ્યાર લાખ લેઈ દલ રાગ, વીંટી સાકંબરી આવી રે અ. ૪૫  
અગ્યાર સદઈ સાંચિ' ગજ ધુમંઈ, રથ પાલા નહીં પારોરે;  
નાસિ ગોલા દીકલીક લેઈ, કરતા માર અપારો રે અ. ૪૬  
જાણુ હતું રાગનઈ જહારઈ, સજ કર્યા રજપૂતો રે;  
કટક જોવા કારણિ તેડયા, મોકલીઆ નિહાં દૂતો રે અ. ૪૭  
દૂતઈ કટક નિહાલ્યુ ત્યાંહિં, પુંજણીક પલાંણુઈ રે;  
નીર ગલી વાવરઈ રિવેકઈ, જીવ જતન નિસાંણુઈ રે અ. ૪૮  
દૂતઈ સીસ ધુંજાવ્યું ત્યાંહિં, કુંભર નિરંદહ નિરખઈ રે;  
તેડી રાય પૂજઈ તસ પ્રેમઈ, હાસ કરઈ કિમ હરખઈ રે અ. ૪૯  
દૂતઈ વાત કહી મુખિં માંડી, સાંભલિ કુંભર નિરંદો રે;  
પુંજ પાય પદ્માંણુઈ ઠરતો, કિમ હણુરપઈ અંગિ ઇદો રે. અ. ૫૦  
કુંભરપાલ નૃપ એણીપરિ બોલઈ, ન હણું વિણ અપરાધી રે;  
જીવજંત કીટક જે કંથુ, નિજુઈ નવિ આંજુ વિરાધી રે અ. ૫૧

મિત્ર તણુઈ હું ચંદ સમાણો, શત્રુનઘ સર સરીખોરે;  
 માહરં બલ દેખાડું તુલનઈ, સુગતિ કરી તુલે નિરખો રે અ. ૫૨  
 કુમારપાલ તિહાં દેખાડય, સાત કઢા અણુવઘ રે;  
 સાંગિતણુય પ્રહારઈ પરોય, ગમનિ સોય બમાવઘ રે અ. ૫૩

કુહા.

ચમતકાર તે પાંખીઆ, વલ્યા તે પાછા દૂત;  
 પૂરણુરાયનઈ જઈ કહ્યું, વયરી દલ અદ્ભુત; ૫૪

અઉપઈ.

વાત સુણી તેડયા વડીરે, કાજ કરેવા કુણુ છમ ધીર,  
 લાખ સોવન તસ કઈં પસાય, જે જઈ મારય પાટણુરાય. ૫૫  
 એણુય અવસરિ નૃપ માલી જેહ, પૂરણુરાય સું બોલ્યો તેહ;  
 સ્વામી એ છઈ યોડું કાજ, માઈં કુંમરનિરંદહ આજ. ૫૬  
 કરી જૂહાર નર ચલ્યો સહી, છુરિકા એક છાની પાણિ અહી  
 ચાલી આગ્યો કટક મઝારિ, છલવા છલ જૂઈ તેણુય કારિ. ૫૭  
 અણુય અવસરિ નૃપ કુંમર જેહ, અગડ અસી નર રાખય તેહ;  
 જનતા જનમંદિર જેણુય ગામિ, પૂજા બગતિ કરય તેણે કમિ. ૫૮  
 આવ્યું દેવલ ઝભપ જણ્યાંદ, પૂજણુ ચાલ્યો કુંમરનિરંદ;  
 જન મંદિર જઈ બઘડો જસય, ધાયક માલી પઘડો તસય. ૫૯  
 કુંમારપાલ પૂજનય કામી, પૂજક લિય નૃપ તેણુય ઠામિ;  
 પૂજઈ જન પ્રતિમા મનિરંગિ, આણી ઉલટ અધિકુ અગિ. ૬૦  
 એણુય અવસરિ નૃપમાલી જેહ, જઈ ગમારય પઘડો તેહ;  
 નૃપ મારેવા કરય ઉપાય, પણિ નવિ દિધું જય ધાય. ૬૧  
 બાંભણુ બંગની ન લહય વાત, કૃપી ન સમજય ઉચો હાય;  
 અંધ નભણુય ગદંભ ગાય, માલી ન સમજય દેવો ધાય. ૬૨

ચાંધાં મુંધાં મારધં જસમ્, મંત્રીધં નર દીઠો તસમ્;  
 બોલાવ્યો માલી તેણુમ્ ઠામિં, અડકા ઉભો તું કુંણુ કામિ. ૬૩  
 હાક્યો માલી તવ લહમ્ બયો, ઉદયન તવ તસ હાથિં મલો;  
 બોલી નર તિહાં મેયું જસમ્, પાલી પ્રગટ હુમ્ તે તસમ્. ૬૪  
 જષ્ટિ મુષ્ટિ માર્યો સિરિ ખાધિ, તાંણી આધ્યો અવલયખાધિ;  
 ઉદયન બણુમ્ નર સાચું કહમ્, કદચિ જમ જવતો રહમ. ૬૫  
 તવ માલી બોલ્યો સરિનાંમ, આવ્યો નૃપ મારેવા કામિ;  
 પૂરણુરાય મોકલીઓ સહી, પાપ કરેવા આવ્યો વહી. ૬૬  
 બાખમ માલી માચી વાત, અનુકંપા આવી નરનાથ;  
 છોડાવીઓ નર માલી તણુમ્, એ કાયર મુઝનંધ શું હણુમ્. ૬૭  
 જવલગમ્ પુણ્ય પ્રતાપજ હોમ્, તવલગમ્ સાંહમું ન જૂધ કોમ્;  
 પૂર્વ પુણ્ય જહારમ્ ખૂટસ્યમ્, તિહારમ્ બેટા વયરી થસમ્. ૬૮  
 તેણુમ્ કારણિ નર કહું છું અહો, માલીનમ્ મવાધો તુહો;  
 સીહડો સોય સુમટ નમ્ હણુમ્; નવિ કરડમ્ લોહ લાકડ તણુમ્. ૬૯  
 કરણુસાગર કુમરનિરંદ, છોડી મૂક્યો માલી મંદ;  
 દેમ દમામ ચદિઓ રાય, સાકંઝરીમ્ છુટયા જાય. ૭૦

દુહા

જમ સાકંઝરી દૂકીઓ, પાઠવીઓ નિજ દૂત  
 નૃપ પૂરણુ રણિ આવયો, કરસું યુદ્ધ અદણુત ૭૧

ઢાલ

રાગ આસાઉરી સિંધુઓ.

અદણુત જાણી ખીલક ન આણી, ચદીઓ પૂરણુ રાય  
 જાળ વાજમ્ અંઝર ગાજમ્, બેહુ દલ બેલાં થાય ૭૨  
 બાબા બેરી વંક નદેરી, વાજમ્ ત્રંચ નિસાણી,  
 બોલમ્ કાદલી અતિ વિકરાલી, કાયર પડીઆ પ્રાણી ૭૩

નાલિ<sup>૧</sup> હવાઇ મુંઝ ધાઇ, ચંદ્ર બાણુની જોડો  
 કાયર કંપઇ કામિની જંપઇ, કહઇ મુઝ સકટ છોડો ૭૪  
 શુરજહ શુપતી મારઇ છપતી, નાંખઇ તોખર વીરો  
 બાંણુ વિછૂટઇ આંગા તૂટજ, વેદિ કરઇ વડવીરો ૭૫  
 નિજ જીવરખી ટોપી તાંખી, હસીઇ મલઇ રણિ બાલઇ;  
 સાંહમા ચાલઇ ધા બહુ ધાલઇ, લીધી ભોમી ન હાલઇ ૭૬  
 સલઇ સગઇ પત્રસઇ ધાઇ મનમુંકી રણુ ઝૂઝઇ;  
 બેહુનર મલીઆ બેહુલ મલીઆ, રખેલઇ ઝમાણુ ન સૂઝઇ; ૭૭  
 અણુનદે ઉઠિઓ મેહલઇ મુંડિઓ, હાથે લાલ કમોણ્યો;  
 રણુથી ટલવા પાછા વલવા, પૂરણુરાયની આંણ્યો ૭૮  
 વીરમદે વઢતો અંગિ અડતો, કહઇ રણિ રાખું નાંભો;  
 લખલ લાધું લુંણુજ ખાધું, તે કિમ કરં હરામો ૭૯  
 વેળે વાથેલો હાથે ભાથો, યાણુહાણુક જાય;  
 સ્વામી કારણિ ચડિઓ આરણુ, ન ગણુઇ રંક નઇ રાય ૮૦  
 ઇસરદે આવઇ રણુ જંપાવઇ, ન કરઇ આતમ સારો;  
 રણિ નવિ ટલીઇ કહો કિમ વલીઇ, મરવું એકજ વારો ૮૧  
 રણુમાં વઢતો અતિ આરડતો, નાંમિઇ દુહો દુણો  
 પુંડિ ન દીજઇ હરાંમ ન કીજઇ, કુમારપાલનુ લુંણો ૮૨  
 જીમ ન બાંજઇ રણુમાં ગાજઇ, ન ધરઇ નારી નેહો  
 બહુપરિ વઢીઇ રણુમાં પડીકં, કુકુમવરણુ દેહો ૮૩  
 ખિત્રી પાલા અતિ વિકરાલા, કો નવિ જઇ ભાગી;  
 કુંમરનિરંદહ પૂરણુગયંદહ, લોહ કડાકડી લાગી ૮૪  
 પાલઈ પાલા ઝૂઝઇ ઝાલા, અસરઇ અસ અનેક  
 મયવરઇ મયવર રથઇ રથ ભડતા, અપત્ય યુદ્ધ નહિ રેખો. ૮૫

## ફહા.

અપત્ય યુદ્ધ નવિ દો કરમ, બિહુ રણિ જૂઝઠી રાય;	
એણુમ અવસરિ તપ પૂરણો, ચિતમાં ચિંતા થાય.	૮૧
અપત્ય યુદ્ધ કર્યા વિના, કિન વસિ શાસ્ત્રમ રાય;	
બુદ્ધિ અસી પરિ કેલવું, જીમ તપ નારો જાય.	૮૭
જીમ છલ બોલ્યું જૂવટમ, તિમ પણિ રણિ સંગ્રામ;	
કાંચક કપટ કર્યા વિના, નવિ જીવું એણુમ દામિ.	૮૮
પૂરણ વિચારી આપ મન, લીલાં કનક રતન;	
કુંભારપાત્રના સુભટ નઈ, વહઈથી આપે ધન.	૮૯
કાંમણુ મોહણુ વસિકરણુ, સેહે કાજ સમરથ;	
જેણુ દીઠે મુનિવર ચલે, તરણી પસારે હતથ.	૯૦
સોવન ધન સુભ-ઈ લીલાં, ન કરમ જયો હાય;	
સેન નિઈ ચિંત્યું દેખિ કરે, ચિંતા થઈ નરનાથ.	૯૧
તપ દુખિઓ દેખી કરી, બોલ્યો સામલ માકાત;	
સુર મિષ્ટ ચિંત્યુ દેખિ કરી, ચિંતા સી નરનાથ.	૯૨
જહાં લગમ તું ઉભો અહીં, જહાં લગમ કલિપંચાયણુ;	
જહાં લગમ હું સેરક અણું, નિહાં લગમ ચિંતા મ આણિ.	૯૩
ત્રિણ ત્રિભુવન નઈ ત્રિણિ જળુ, જીપીસું એક એક;	
સુર થઈ સાંહમે થયો, ચિંતા મ કરો રેખ.	૯૪
અમે થોડાં રિપુ બણા, કાયર ઇમ ચિંતેય;	
એકહ સૂર્ય ઉગતાં, તારા ટાડિ છયેય.	૯૫
સુર સુભટ નર પંચ જળુ, કાયર સો પંચાસ;	
આવી પડયું સરિ આપણુમ, મુકિ પીઆરી આસ.	૯૬
સિદ્ધ ન જીમ અંદ બલ, ન જીમ ધરની રિક્ક;	
એકદો લાખામંજે, જાડાં સાદસ નિહાં સિદ્ધ.	૯૭

વાળં વાગેા જણુ મિલેા, જણુવેા અપાણુ;  
 મુઝ દીઠ જો ડગ ભરધ, તો જણુણી અપ્રમાણુ. ૯૮  
 સીહ કહધ હું વનિ વસું, મુઝ છેડીઉ પરિમાણુ;  
 અવરિં ભગ્ગાં હું ધણી, મુઝ ભગ્ગાં નહીં કાણુ. ૯૯  
 સિહડા મોટિ આખડી, પર માર્યો ન ખાય;  
 પેહેલિ ત્રપે ન ચૂકિયે, ભાગ્યા કેડિ ન થાય. ૧૦૦  
 એહ સભાવ સીહડા તણેા, સુરતણેા ગુણુ એહ;  
 દિલગીર દલ દેખી ધરી, હિંદધ સુહરખધ તોહ. ૧  
 ચંદ તણુ મુખ દેખતાં, વાધે ઉદધિ નીર;  
 સખલ સેન નર દેખતાં, બહુ વાધે બલવીર; ૨

સ્તોત્ર.

વિદેસે વિદ્યા મંત્રો, ધરે મંત્રો સુમારયા;  
 સંઆમે ભુજ મંત્રો, અંત કાસે જિનનામ. ૩  
 અંત સમય અરિહંત સરણુ, રણુનધ સમધ ભૂજય;  
 દોલ દમાંમાં વાગતધ, સૂર હુમ્મ ઉચ્છાહ. ૪  
 રણુ વાગધ સરણાધ્યાં, પાખરધ કેકાણુ;  
 સૂર ધરિં વધામણુ, કાયર પડીઆ પ્રાંણુ. ૫  
 દેખીતા હુંગર જસ્યા, કાંમિ કાયર થાય;  
 પડધ ઉગમણી યુંબડી, તો આયમણુ જાય. ૬  
 કાયર મલિયા કેડિ, કેડિ ખત્રિ આણેા;  
 ખાઈ નધ ખાંધ વધારતા, વઢયાની વાન ન જાણે.  
 હગણુ ધરે હથિયાર, વાટમાં વાંકા ચાલે;  
 રહામા મલે કેા સૂર, વદન તે વાડિમાં ધાલે.  
 લોહી દીઠે ચઢે ચીતણી, મસ્તગી પુજનો દાવો ધરે.  
 બડતા બડે બંગાણુ, માર્યા પહેલા તે મરે. ૭

માર્યા પહેલાં તે મરે, ખોડે વડાનું નામ;  
 પડે કામિ કાચર થિયો, વદન ઉગ્યો તેણે શ્યામ. ૮  
 એક પતિ નધ બીજું પ્રાણુમું, રાખ સકધ તિહાં રાખિ;  
 ને ઉતયાં અધપાયકધ, વલતું ન ચઢધ લાખિ. ૯  
 તેણુધ કારણિ સામલ કહધ, સાંભલિ કુંભરનિરંદ;  
 તાહરો જસ જગિમાં ધણો, તું મમ પાડેસ મંદ. ૧૦  
 સુર ચળે તું સિંહચરિ, હીડું તે કરળે હાથિ;  
 આપણુનંધ નહી બાજવું, રાજ દીડું જગનાથ ૧૧  
 કુમારપાલ મમ ચિંતિ કરી, ચિંત્યું કિંપિ ન હોય;  
 જેણુધ તુઝ રાજ સમર્પિયું, ચિંતા કરસ્યધ સોય. ૧૨

### ચઉપધ

એવે વચને બૂપતિ ચિતિ ઠર્યો, સાહસીક ગુણ અંગિ આદર્યો;  
 આમધ સીહ અનધ પાખર્યો, મયગલ માતો નધ મદ બર્યો. ૧૩  
 તીખું ખડગ અનધ વિંખધાર, અગનિ યોગ મદ્યું ધૂત સાર.  
 આગધ સુર કુંભરનરનાથ, વલી વકારત સામલ માહાન. ૧૪  
 કુમારપાલ સુરાનનિ ચઢ્યો, કલિ પંચાયણુ નધ ચાગડ્યો;  
 સામલ માહાન પ્રસંસી કરી, નાગ ચલાવ્યો જીહાં નૃપ અરી ૧૫  
 નૃપધ આવતો દોઠો જસધ, પૂરણુ પાછો ખસીઓ તસધ  
 કુંમારપાલ જૂધ ચિહું પાસધ, પૂરણુરાય ન દીસધ અસિધ. ૧૬  
 એણુધ અવસરે થયો સંધ્યાકાલ, પડિકમણું માંડધ બૂપાલ;  
 મન વચન કાયા થીર કરી, મુકધ સયલ કસાય પરિહરી. ૧૭  
 સુભ ધ્યાનધ નર ચઢિઓ જસધ પૂરણુરાય રણિ ધસિઓ તસધ;  
 સખલો તિહાં માંડ્યો સંઆમ, કુંમારપાલ મુકાવા માંમ. ૧૮  
 કરધ સોર નધ રણુમાં ફિરધ, કુંમારપાલના નર ઉસરધ;  
 રાય વિના દલ ઝાંખું થાય, ચિંતાનુર હુઆ માંહોમાંહિ. ૧૯

સુમટ ખોલ દેખઇ તસ હાય, તુલઇ ધ્યાન ન ચૂકઈ રાય;  
 મરતિ તણીપરી હઇ થિર થઇ, કિમ મુંકઇ વત અંગિ ગ્રહી. ૨૦  
 કિમ સુપુરય જીવઇ હેલીઓ, કિમ સાકર થાઇ એલીઓ;  
 કિમ મુગપતિ રણિ નાડો જાય, કિમ લીધું વત મુંકઇ રાય. ૨૧  
 કિમ પૃથવિ હાલઇ જગિ મેર, કિમ દીપકથી હુઇ અધેર  
 કિમ સોનું અગનિથી બલઇ, કુમારપાલ વતઇ કિમ ચલઇ ૨૨

દુહા

લીધું વત નવિ મુકીઉં, નિજ મન રાખ્યું હામિ  
 પડિકમણું પુરું કરી, ઉઠિઓ ચુદ્ધ કામિ ૨૩

અઉપધ

જઇ વકાર્યો નૃપ પુરણ, સજ થાને તુજ આચ્યું મરણ  
 મુંકે પહાલો મુઝ સિરિ ધાય, પાઝલિ ચોડી કરું હું રાય ૨૪  
 મુઝ તુઝ વચર અછઇ એણુઇ હામિ, સુમટમરાવઇ કેહઇ કામિ;  
 ઉતરી હેડો થાએ સર્જ, અવર પુરય સું નહી મુઝ કર્જ ૨૫  
 એક ચિતઇ દીડો જવ રાય, પુરણ વિમાસઇ તેણુઇ હારિ;  
 તેણો દૂત જે સખસો સાદ, તેણુઇ તિહાં મુંકયો સિંહનાદ ૨૬  
 તેણુઇ નાદિ ગજ ભાગો જસઇ, યુદ્ધિ વિમાસઇ ભૂપતિ તસઇ  
 કમરઅધ તિહાં છોડી કરી, કાંને બાધ્યો લોચો કરી ૨૭  
 તવ હાથી હુઓ હુંશીઆર, મારઇ દાંતે સુંદિ પ્રહાર;  
 ચાલ્યો ગજવર આપ્યો ત્યાહિં, પૂરણનાયનો મયગલ જહાં ૨૮  
 ભૂપઇ ભૂપ મિલ્યા જેટલઇ, કુમર સજ થયો તેટલઇ  
 હાથી ઉપરથી ઉઠકંત, પૂરણરાય સોર પડીઓ દુરદાંત ૨૯  
 કુમરનરિંદઇ ૨ અસ્યો પૂરણ, જમ સીંહઇ સખલઇ દુખમલ હર્ષ;  
 તેણીપરી ગાલ્યો રાજ નિહાં, બાંધી બાધ્યો પાંજરમાંહિ ૩૦





ઢાલ.

રાગ-ધન્યાસી કેહેણી કરણી; એ દેશી.

- પરવસિ કાયા કષ્ટિયે ફલ હેય, તો રોગી સુખ પાવયજી;  
 દેહી પખાલી જે નર નિર્મલ, તો મચ્છ જલમાં જહવયજી. ૪૧
- પરવસિં કાયા કષ્ટય કેતાં, મુગતિ તણુય નહોં કામિંજી;  
 ગુરૂ ઉપદેશ સુહાયા નર કેતા, તન ઉડય પુણ્ય કામિંજી. ૪૨
- બરમ લગાડી જે હુય છૂટક, તો ખર છાહારઈ લોટયજી;  
 મન વિણુ છોતિ કરી સુખ પાંમય, આતુક સરિ નવિ બોટયજી. ૪૩
- મન વિણુ જટા વધારય સુખીઆ, તો વટ મુગતિય જીયેજી;  
 હંધય મુખિ રહય તિહાં ઝહિ પામય, વાગોલ વક્ષય ટંગાયજી. ૪૪
- પરવસિ નગન ભૂમિં દૂખ ભાગઈ, તો પસુઆં સુખ થાયજી;  
 પરવસિ મુની રહય બગ પંખી, જનમ મરણુ નવિ જાયજી. ૪૫
- પરવસિ ત્રાડિયે તરતા દીસય, તો બહુ સંખ પુકારયજી;  
 કાયા છેદ કરી સુખ હોય, તો સુરા સરિ હારયજી. ૪૬
- પરવસિ અગ્નિ બખય સુખ પાંમય, પડય પતંગાં દીવયજી;  
 ગુફા મહઈ જે ગહુગુણુ વાયય, તો અહિ સુખમરિં જીવયજી. ૪૭
- પરવસિ પરમાનંદ પાવય, તો નાટકીઆ નિરખોજી;  
 મન વિણુ નાચિં વૈકુંઠ જાય, તો મોદા સહુ હરખયજી. ૪૮
- પરવસિ દીધય શુભગતિ પાંમય, તો તરઅરફલ આપયજી;  
 મન વિન રાંમ જપય નર સુખીઆ, તો સુક મુગતિ જાણજી. ૪૯
- શીલ મહય શિવમંદિર, તો નરપતિના વાજીજી;  
 એકાકી વિચરય સુખ પાંમય, તો સિદ્ધી ચિંતા ભાગીજી. ૫૦
- સુકવિ રહય પરમણુ ન કીજય, પરવસિપણુની વાતોજી;  
 મન વિણુ ક્રિયા તપ, જપ, જૂઠો, લોહ વિના કમ હાયોજી. ૫૧]

ધૃત વિહુણા લાડુ જોવો, વેણિ વિના સજીગારોજ;  
 તિમ મન વિહુણું કરણી તેહવું, કરતો ન લહું પારોજ. ૫૨  
 પુરુષાતન વિણુ પુરુષ ન શોભઈ, તિમ મન વિહુણો ધર્મજ;  
 મૂરખ મન વિણુ કાયા કષ્ટઈ, તે નવિ સમઝઈ મર્મજ. ૫૩  
 દાન, શીલ, તપ, ભાવન, પૂજ, મુન શુદ્ધિ જો કીજઈજ;  
 પરમ પુરુષ કહઈ સુંણ્યો લોગા, મુગતિપુરી ગઢ લીજઈજ. ૫૪

## દુહા

મુગતિપુરી ગઢ લીજઈ, કીજઈ ધર્મ સુસાર;  
 પરવસિ પીડયા દુઃખ ખમઈ, લેખઈ નહીંજ લગાર. ૫૫  
 પરવસિ પણુઈ વેદન ખમઈ, તેહનો સોમો ભાગ;  
 આતમ સાખિ જો ખમઈ, લહઉ મુગતિ માગ. ૫૬  
 પ્રાંહિ કુલ જગિ જીવડા, સહઈજ ન કરઈ ધર્મ;  
 પરવસિ પીડયો દુઃખ ખમઈ, આવઈ ઉદય જમ કર્મ. ૫૭  
 પરવસિ પીડયો નરપતી, નવિ ચાલઈ કાંઈ પરાણ;  
 કુમારપાલ નૃપનાં ખમઈ, વચન રુપિઆં બાણ. ૫૮  
 બોલાવ્યો બોલઈ નહીં, લાજ્યો હમડા માંહિં;  
 ગતિ, મતિ, બલ, પ્રાક્રમ ગયું, નાડી બુદ્ધિ સુ ત્યાંહિં ૫૯

## ઢાલ

રામ આશાઉરી સિંધુઓ--રણિ અમણિનો, એ દેશી  
 બુદ્ધિ મઈ પરહતિ ચડ્યો. કિમ છટઈ રાય;  
 જીમ પુંડિલી કાઢવા, સ્ત્રી કરઈ ઉપાય. બુ. ૬૦  
 જાણી વત બૂપઈ જસઈ, બોલ્યો તતકાલ;  
 જીમ ધણીની કાઢતા, ચારધઈ દેશમાં ગાસિ. બુ. ૬૧  
 પુત્ર કપુત્ર જો હુંઈ, તો ખમવું માય;  
 પીપલથી નર જો પડઈ, નવિ દીજઈ ધાય. બુ. ૬૨

ખુડી જઉ સિરિ બાલજો, તો કો નીર ન કાઢય;  
 અવરી રત્ન ગલુઅ જો, તો કો પેટ ન ફાડય. યુ. ૬૩  
 કંચન દૂધવ્યો કસ ચઢઈ, ખંડી જીમ ચોલ;  
 અગર દહંતો ગુણુ કરધ, જીમ પાંન તંબોલ. યુ. ૬૪  
 છોલી છુંદી છુંબરી, કીધી કટકા કોડી;  
 તુલ્ક મીઠી સેલડી, જેહની નહીં જોડી. યુ. ૬૫  
 ચંદન ધાડો પરિમલધ, દુર્ગાધ ન ખોલધ;  
 બેહુ પરિ વેધો વંસનઈ, તુલ્ક મધુરં બોલધ. યુ. ૬૬  
 એહ સમાવ ઉત્તમ તણો, સુંણિ બહધની આપ;  
 અન્યાધ તો તુલ્ક આપણો, કીજધ કિમ પેટ ધાય. યુ. ૬૭  
 બધેવ વચન સુંણી બહધનિ, ચધ શ્રાંતિ સુગણુ;  
 બોલ્યું વચનજ પાલવા, કરં કાંઈ ઇંધાણુ. યુ. ૬૮  
 ડગલાં પુંડિઈ જીભી કરી, જાણે જીભ કાઢી;  
 રાજ્ય તે પાણું આપીઉં. ચઢિઓ સરહ નમાડી. યુ. ૬૯

દુહા.

સરિહ નમાડી સો ગયો, ન કરધ ફિરી જવાળ;  
 પૂરણુરાધ નિવારીઉં, દેસ સકલમાં પાપ. ૭૦  
 શ્રીજીનની આજ્ઞા વહધ, નાંમધ સુનિવર સીસ;  
 જૈનધર્મ દેખી કરી, ન કરધ રાગ<sup>૧</sup> રીસ. ૭૧  
 એમ દેશે આજ્ઞા ફરધ, ધન્ય તું કુંભરનિરંદ;  
 સામાયકવ્રત પાલતાં, ન થયો રાજ્ય મંદ. ૭૨  
 આર સામાયક ચિંતવ્યો, સમકિત શુદ્ધ વલી જેહ,  
 દેસવ્રત ત્રીજો કહું, સર્વ વિરતિ જાગિ જેહ. ૭૩

ત્રિષ્ટિ સામાયક નૃપ ધરધ, પહધલું સમકિત સાર;  
 જન ગુર ધર્મદ કારણિ, મરણ કીઓ ખુઆર. ૭૪  
 શ્રુત આમાનિક સાચવધ, ગુણ બત્રીસ પ્રકાશ;  
 સોવન અક્ષર ગુર તણા, અન્ય લિખાવધ ખાસ. ૭૫  
 દેસ વૃત્તિ ત્રીજી કહું, સામાયક શુભ જાણી;  
 વ્રત ખાર અંગિ ધરધ, સરિ વહધ જનવર આંજી. ૭૬  
 આંજી વહધ અરિહંતની, કારણ પણધ ન ચલંતિ;  
 રણિપડિકમણું તે નૃપ કરધ, નવિ મનિ તેઅ ખલંત. ૭૭  
 ત્રિષ્ટિ સામાયક નૃપ ધરધ, ચક્રધધ ભાવન ભાવિ;  
 નુંમું વ્રત નૃપ ઇમ વહધ, લિધ દશમાંનો લાભ. ૭૮  
 અઉપધ.

દેશાવગાસિક દશમું વ્રત, પાલધરાય દેહ કરધ પવિત્ર;  
 લેધ વ્રત નૃપ નવિ ખડતો, તિહાં અતિયાર પંચ છડતો. ૧  
 ઉત્તમ કુવ્રતો એ આચાર, નીમી ભૂમિકા નર નિરધાર;  
 નિહાંથી વસ્ત અણુવાધ નહીં, ઇહાંથી નવિ મોકલતો નહીં. ૨  
 રૂપ દેખાડી પોતાતાણું, સાદ કરધ અતિ ત્રાડધ ધણું;  
 નાંખી કાંકર થાધ છતો, તે નર કૂપિ પડતો દેખતો. ૩

દુહા.

ઉંડધ કૂપિ તે પડધ, જે કરતાં વૃત ભંગ;  
 ભવિ ભવિ દુખીયા તે ભમધ, દુલહો સુર ગુર સંત. ૧  
 દોષ સકલ વર્જીત બલું, વ્રત દશમું જે સાર;  
 કારણ પડિધ નૃપ નવિ ચલ્યો, સુંજ્યો તે અધિકાર. ૨

અઉપધ.

અગડ અસી ગુરકનધ ઉચરધ, ચક્રમાસધ નવિ કટકધ કરધ;  
 વાત હુધ પરદેસધ જસધ, મુગલ ગર્જની આળ્યો તસધ. ૧

સખલ સેન લેખ નિજ હાથિ, ગજ, રથ, થોડા બહુ સંધાતિ;  
 આંકસ બાજી લેખ કરી, વીંટી મુગલ પાટણુ પુરી. ૨  
 આબ્યા મુગલ જાણ્યા જસઇ, દરવાજા લેખ બીડ્યા તસઇ.  
 ચિંતાતુર હુઆ જન લોક, પાટણુમાંહિ રહ્યા સહી ફોક. ૩  
 એક કહઇ નર છાંડી જઇઇ, એક કહઇ નર માંડી રહીન;  
 એક કહઇ કાંઇ ચાઇસ્યઇ, એક કહઇ ભાગી જામસ્યપઇ. ૪  
 એક કહઇ એનિસ્તરાય, એક કહઇ તૃપ ચઢીસ ન જઇ;  
 એક કહઇ તૃપ નાસઇ આજ, એક કહઇ તૃપ ખિત્રીસી લાજ. ૫  
 આગઇ નાસ રાવતણુ જેહ, રથ સંત્રામિં ભાગો તેહ;  
 પંથી લોક તસ પૂછઇ તિહાં, લેખ ડહી નર ૧ નાસઇ કિહાં. ૬  
 બહુ જીવ્યા હવઇ સું જીવસ્યો, કુલની રીતિ ૨ તે કિમ ખંડસ્યો;  
 સોય કહઇ સુંજીયો નર સાર, નાસંતાં મુઝ ગયો અવતાર. ૭  
 જનમ લગઈ નાઠાની ટેવ, તું આ ડહી પામ્યો દેવ;  
 કાલી ટલી એ ધોળી થઇ, સોય અપસાય નાઠાનો સહી. ૮  
 અસ્યાં વચન ભાખઇ પુર લોક, ન મલઇ ઇષણુ પાણી ભોક;  
 શોકતુર હુઆ નર જસઇ, કુમારપાલ વીનવીઉ તસઇ. ૯  
 ભૂપતિ કહઇ વિવહારી સુંજો, નીમ ગહો સંત્રામહ તણો /  
 લીધું વ્રત નવિ કરું અસુહ, ચ્યાર માસ નવિ કીજઇ યુહ. ૧૦  
 અસ્યું વચન નરનાથઇ કહ્યું, મહાજન તિહાં ચિંતાતુર થયું;  
 જઇ વીનવીઉ ઉદયન તણુઇ, કસું કરેવું અમ આપણુઇ. ૧૧  
 ઉદયન કહઇ મન નિશ્ચલ કરો, ચિંતા દુઃખ મનથી પરિહરો;  
 જેણુઇ દીધું છઇ પાટણુરાજ, તે ચિંતા કરસ્યઇ સહી આજ. ૧૨  
 અસું કહી ચાલ્યો વાણીઓ, બુદ્ધી ખોલ હીઈ આણીઉ;  
 ઉદયન મંત્રી મનિ ઉલાસિ, પુહતા હેમાચાર ૪ પાસ. ૧૩

- ગુર વંદી બપઠો તસઠાય, સ્વામી કરવો કિસ્થો ઉપાય;  
પાટણુ વીટિકું મુંગલ ફિરી, ભૂપઈ વહવા અડગજ કરી ૧૪
- ધીરજ લોકતાણું નહિ રહ્યું, જઈ તે કુંભરનિરંદહ કંઠધ;  
નૃપતિ તો અગડનો ધણી, ન વહધ તે સંઆમહ બણી ૧૫
- તે માટધ મયા કર આજ, જમ રહઈ કુંભારપાલની લાજ;  
તુલ સરિખો ગુર માથધ છતાં, હીણુપણું <sup>૧</sup> હોરથધ ગંજતા ૧૬
- અરયાં વચન સંણીઆં મુનિ હેમ, કુમારપાલ પરિ સબલો પ્રેમ;  
જનશાસન સોભા નધ કાજ, તેડી દેવી તિહાં ગુરજાજ ૧૭
- / અકેરવરી આવી તેણી ઠાર, પ્રેમઈ ગુરનધ લાગધપાય;  
દેવી કંઠધ તેડી કુંણુ કામિ, હેમસરિ ખોલ્યા તેણુધ કામિ ૧૮
- વારવાર કહું તુજ ધણું, સંકટ ટાલો પાટણુતણું;  
મુદ્ધ અગડ છઈ નર મહારાજ, રાખો જનશાસનની લાજ ૧૯
- ગુર વચને દેવી સજજ થધ, નિસિમર મુંગલ દલમાં ગધ;  
/ આવી જહાં બપઠો સુલતાન, નિદ્રા દેધ દીધું વિજ્ઞાન. ૨૦
- સોવન ઢોલીઓ લેધ કરી, મુંગલનઈ ચ્યાલ્યો ઉપહારી;  
જઈ મુંકયો ગજણુવધ તિહાં, કુંભારપાલ નર મુતો જહાં. ૨૧
- પ્રહ ઉગમતે સ જગ્યો જસઈ, પાસઈ કોય ન દીઠો તસઈ;  
પેખધ ખિત્રિનો પરિવાર, અસુર હીધ તવ કરધ વિચાર. ૨૨
- મડા બખત ભૂપતિકા સહી, ઉનકી ખાત ન જાધ કહી;  
કો એક દેવ ફરિરતા એહ, એ કોઇનો હધ આદમ દેહ. ૨૩
- અજબ ખાત હુધ ફુની માંહિં, અસી ઠોરિ હું આયા ક્યાંહિં;  
અખ મઈ જાણા પાઉં કિહાં, જનકા કબજ ગયા મઈ સહી. ૨૪
- છોડધગા નહીં મુજકું આજ, વચર પાતશાહ હોંદુરાજ;  
બીંમધ જનકું છોડયા બહુલ, એ મુઝકું દિધગા સહી મોહોત. ૨૫

અસું વિચાર કરઇ નર જસઇ, કુમારપાલ બોલાવઇ તસઇ;  
 સાંભલિ રે મુંગલ સુલતાન, હઇ મ કરિ તું મયલું ધ્યાન ૨૬  
 તે તું હઈ મુઝ ચલિલક વસ, આંધ્યાને હણું નહોં જે હંસ;  
 જો મુઝ સરણુ આવ્યો મીર, તુ તું માહરો સહી વડવીર ૨૭  
 અરયાં વચન નૃપ બાંખઇ ત્યાંહ, ખુસી હુઓ મુંગલ મનમાંહિં;  
 હું આવ્યો વઢવા નૃપ બણી, એણુમ મુઝ કરમતિ રાખી ધણી ૨૮  
 સહી એ રાગ જાતિ સુખતિ, પોત વિના નવિ દીપઇ માતિ;  
 અવગુણ પુંદિઈ તો ગુણ કરઇ, જે સુપુરૂપ નર હુઇ સરઇ ૨૯  
 અસ્યું વચન મુંગલ ઉચ્ચરઇ, કુમારપાલસું મૈત્રી કરઇ;  
 કટક લેઇ નર પાઝો દ્વિરઇ, પોતઇ દેશ બણી સંચરઇ ૩૦  
 કુમારપાલનો ગુણ ચિતિ ધરી, દેસમાંહિં અમારિજ કરી;  
 જીવદયા જગમાં વિસ્તરિ, ગર્જનીખાંન થયો સંવરી; ૩૧  
 અનેક જીવ ઉગરીઆ જેહ, કુમારપાલનો મહિમા તેહ;  
 એમ વ્રત દશમું અંગિં ધરઇ, કારણુ પડિઈ નવિ ભંગજ કરઇ ૩૨  
 અગ્યારમાં વ્રત અંગિં ધરઇ, પર્વ તિથિં નૃપ પોસો કરઇ;  
 ચાર આહાર પચ્યએ નિરધાર, રાત્રે નિદ્રા નહિં લગાર ૩૩  
 નિજ ગુરનઇ વિસામણુ કરઇ, મુનિવ્રત નૃપ મુખિ આદરઇ;  
 કામિં ગુરસુ બોલઇ રાય, બણુઈં ગુણુઈં કે કરઇ સઝાય ૩૪  
 પાંચ અતિચાર અંગિં ટાલી, સંચારાની ભોમી સંભાલી;  
 ઠંડિલ પડિલેહી વાવરઇ, નૃપ હુંતો બહુવિધિ આદરઇ ૩૫  
 પરઠવતો નૃપ જહાં માતરૂં, પ્રથમ દ્રષ્ટિઈં જોઇ અરૂં;  
 અણુજાણુહ જસસગો કહી, પરઠવતો જયણુઈં સહી ૩૬  
 વાર ત્રિણુ કહેતો વોસરે, નિસહિ આવસહિ ઉચરે;  
 કાલવેલા નૃપ વાંદઈ દેવ, પોસાની નૃપ કરતો સેવ ૩૭  
 પૃથવી પાણી તેહ વાય, વનસ્પતિ છદી ત્રસ કાય;



સંધટ તેહનું ટાલધ રાય, પાલધ પોસો નિજ મન કાય ૩૭  
 દિવસધ નિદ્રા નહોં નૃપ તણુધ, સંચારા પોરિસિ નિતિ<sup>૧</sup> બણુધ;  
 અવધિધ સંચારધ નહિ જોહ, મિચ્છાદુકક નાવધ તેહ ૩૮  
 પોષધ રાય સચારો કરધ, પારિ વહિસો નવિ સાંચરધ;  
 ભોજનની નવિ ચિંતાં કરધ, નૃપ હુંતો ઋષિનિ પરિ કરધ ૩૯  
 પારી નૃપ જહારધ સંચરધ, વ્રતી શ્રાવકનઈ ચિતિ ધરધ;  
 ધણા પુરૂષસું નૃપ પારણું, એહજ ન્યાય અંતરવારણું. ૪૦

હુહો.

એણીપરિ નૃપ પોષધ ધરધ, વ્રત સત્તત્તમાં સાર  
 હવધ વ્રત બોલું<sup>૨</sup> ખારમું, ઉત્તમતો આચાર—૧

ઢાલ

રાંમ બણુધ હરિઉડીધએ—દેશી રાગ રામઝી.

ખારમું વ્રત ઈમ પાલતો, દેતો મુનિવર દાન રે;  
 પાત્ર પોખીરે ભોજન કરધ, હમડધ બોખું ધ્યાન રે. આ. ૧  
 અતિથિ સંવિભાગ સુસાયવધ, દેતો જે મુનિ હાથ રે;  
 તે પણિ અહાર પોતઇ લીધ, પુણ્ય કરધ બહુ ભાતિ રે. આ. ૨  
 સાધુ બલો અનઈ સાધવી, શ્રાવક શ્રાવિકા સોય રે;  
 સંધ સકલનઈ રે પોષતાં, પદવી તીર્થંકર હોધ રે. આ. ૩  
 એક દિન કુમર નરેન્દર, આપ્યો વંદન કામિ રે;  
 ગુરૂ સિરિ ખાસર બોલીઈ, નૃપ<sup>૩</sup> લાગ્યો તેણુધ કામિ રે. આ. ૪  
 વિનય કરિ નૃપ બોલીઓ, સાંભલો હેમસર્શદ રે;  
 જે તુમ ખાસર બોલીઈ, લગ્ન કુંભરનિરંદ રે. આ. ૫

૧ નૃપ. ૨ બોખું. ૩ લગ્નકુંભારનરિંદરે.

હેમ કહધ સુણો નરપતિ, હું ગયો ગોથરી ઠાંભિ રે;  
 દુબલ શ્રાવક સુભમતિ, પાય નમધ તેણુધ ઠાંભિ રે. યા. ૬  
 બાવ સહિત નર બોલીઓ, આગ્યો મંદિરમાહિં રે;  
 લાજધરિ મુઝ આપીકં, ચીવર ખાસર ત્યાંહિં રે. યા. ૭  
 મુનિવર સોય મમતા નહીં, કુણુ ખાસર કુણુ ચીર રે;  
 બાવ વડો જગમા વડવીર, બાવિ રામડી ખીર રે. યા. ૮  
 તેહના હરખનંધ કારણુધ, ઓદું ખાસર નિત્ય રે;  
 તે ધન્ય શ્રાવક છવીકં, અછતધ વિક્રમાદિત્ય રે. યા. ૯  
 જે નર બહુ ધન પાંખીઆ, સમઝયાં શાસ્ત્રનો મર્મ રે;  
 તે નવિ લખમીઅ વ્યય કરધ, તો સું સમઝીઆ ધર્મ રે. યા. ૧૦  
 આજ વડા પુણો નરપતિ, ન કરો સામીની સાર રે;  
 દ્વિનકર તિમિર ન નિગમધ, કુંણુ ટાવધ અધકાર રે. યા. ૧૧  
 ખાસર દેખીઅ લાજઆ, તો મુન માનો વચન રે;  
 જે કુલ નિરધન શ્રાવકાં, તેહ ધરિ થાપીધ ધન રે. યા. ૧૨  
 એણે વચને નૃપ હરખિઓ, લાગો મુનિવર પાયરે;  
 ચૂક પડી પુલ દાસનંધ, તે ખમજો ઋષિરાયરે. યા. ૧૩  
 શ્રીગુર વંદીઅ નૃપ વળ્યો, આગ્યો આપણુ ધધરીરે;  
 બહુ ધન શ્રાવક આપીઆં, વણુજ કરો બહુ પધરીરે. યા. ૧૪  
 બિહુતરિ લાખ સોવન ટકા, મેલ્યા શ્રાવક ડંડરે;  
 પોપ કરધ બહુ પુરધનો, પાત્રધ વન અખંડરે. યા. ૧૫  
 એહવા જે<sup>૧</sup> સાંહમી આપણાં, સીદાતા વસી હોધરે;  
 સહસ દીનાર દેધ કરી, નૃપ તેહનું સુખ જ્યેવરે. યા. ૧૬  
 કોડિ સોવન ધન વ્યય કરધ, શ્રાવક ભક્તિ નંધ કાંભિરે;  
 સાતધ ખેત્ર સંતોષતો, ધન વાગ્યાં શુભ ઠાંભિરે. યા. ૧૭

ઢાલ.

ઝર ખીતારથ મારગ જોતાં એક મુનિવેશિ દીડો એ દેશી રાગ-આશાવરી.

### સિંધુઉ રાગ વરાડી

પાંચ અતિયાર એહના બાપ્યા, તે ટાલો નરનારિ;  
આહાર અસુઝતો દેતાં મુનિવર, દોષ કહ્યું સુવિચાર<sup>૧</sup>;  
હો ભાવિકા પાંચ અતિયાર ટાલો-આંચલી ૧  
અણુદેવા બુદ્ધિ કારણિ કિરપી, આહાર અસુઝતુ કીધું;  
ભવિ ભવિ દુષ્પિઓ તે નર થાઇ કર નવિ ઉંચો કીધું હો. ૨  
આહાર અસુઝતું છદ્ધપણિ આગધ, તે મમ સુઝતું સારો  
અંગિ અતિયાર આવધ લાઇ, પંડિત આપ વિચારો હો. ૩  
વસ્ત હુંતી નર પોતા કેરી, તે કિમ પારકી કીધી;  
પારકી ફેડી આપણી આખી, બાપી મુનિવર દીધી હો. ૪  
મધુકરી કાલ થયો નર જહાં. તવ જઇ ખુંખુઇ પછડો;  
અંગિ અતિયાર તેહનઇ આવધ, પ્રગટ થઇ નઇ<sup>૨</sup> બઘડો હો. ૫  
અસુર કરી આયો મુનિ તેડણુ, જવ ગયો આહારનો કાલ;  
જે નર કરઇ ચરિત્ર નિતું એહવા, એહનઇ પાપ વિશાલ હો. ૬  
સાધર્મિક સીદાતા જાણી, ન કરી તેહની સાર;  
સી લખમી તસ મંદીર માંહિ, ન કરઇ તત્તવ વિચાર હો. ૭  
દીન ઉધાર ન કીધું જેણુક, તે ચુકા સંસાર;  
અતિ ઉંડા ધન ધરણી<sup>૩</sup> ધરતાં જાઇસ નરગ મઝાર હો. ૮

દુહા.

પાંચ અતિયાર એ કહ્યા, ટાલઇ તે નરનાય;  
મત બારઇ અંગિ ધરઇ, ન કરઇ પાતગ વાત. ૧

ઢાલ.

મંગલાવતી વિજય વિરાજીત એ દેશી રાગ માલવ ગોડી.

આરવ્રત આદરધ અંગિ, ઉચ્છવ મહોચ્છવ અતિહિં મંગાણુ;  
 સમકિત શુદ્ધ ઉચરીહિં વચને, કુંમર નિરંદરહ ચતુર સુગાણુ. બા-૧  
 મણિમુક્તાફલ ચાલ બરીનધ, વધાગ્યો (મુનિ) હેમસરીંદ;  
 સંધ ભકિત કીધી મનિ રંગિ, દાનિઇ વરસધ કુંમરનિરંદ. બા-૨  
 જ્યજ્ઞયકાર હુઓ જગમાંહિં, ઉદ્યોતતણો સુખિ વલી જેમ;  
 શૈવતણાં મુખમંદ ધણેરાં, અમાવાસ્યા રચણી જેમ. બા-૩  
 ધરિ ધરિ તોરણિ મંગલમાલા, જૈન ધર્મ દીપધ અભિરાંમ;  
 ચક્રક વસે કુંમરનિરંદહ, રાજઋષિ ધરાવધ અભિરાંમ. ૧ બા-૪

દુહા.

રાજ ઋષિ નાંમજ હવું, હરખ હુઆ નરરાય;  
 જૈન ધર્મ દીપાવવા, કરધ સો કોડિ ઉપાય. ૧  
 કુંમરનિરંદ સુખિધંમ કંહધ, જૈન ધર્મ જગિ સાર;  
 જે જનધર્મ નંદા કરધ, તજધ તે પરિવાર. ૨

અઉપધ.

તજધ માતા મુકી મહધરિ, જેહનઇ જનવચનસું વચર;  
 તજધ તાત ન લાધવાર, જૈન ધર્મ જે કરધ અસાર. ૧  
 તજધ બંધવ જે પણિ સગો, જૈન ધર્મથી જે ઉમગ્યો;  
 તજધ ભગિની મુકી માંમ, જેહનધ ન રચધ જનવર નાંમ. ૨  
 તજધ પુત્ર પોતાનો જાણિ, જૈન ધર્મની કરતો હાણિ;  
 તજધ પાપી પુત્ર વર્ગ, રાય કહધ જમ લહધ સર્ગ. ૩

## હુહા.

સરગ લહીઈ શુભ પરિં, ન કરમ મિથ્યા સંગ;  
 જૈન યતી આવક તણુઈ, દેખી ઉપજઈ રંગ. ૪  
 સેવ કરમ આવક તણી, આવક પણિ ધરી દાસ;  
 સજન તે આવક બલો, જીહા આવક તિહાં વાસ. ૫  
 સારથી પણિ આવક બલો, આવક બલો અપાર;  
 પંથિ પણિ આવક બલો, બોલઈ તત્ત્વ વિચાર. ૬  
 કુંભરનિરંદ એણીપરિ બણુઈ, આવક સમો ન કોઈ;  
 તેણુઈ કારણે નિજ રાજમાં, જૈન કીઆ નર સોઈ. ૭  
 જૈન જૈન સહુકો જપઈ, ન હણુઈ જંતુપરાંણુ;  
 રાજ નિઃકંટક પામતો, કોઈ ન ખંડઈ આંણુ. ૮  
 એણુઈ અવસર સોરઠ મધ્યે, રાય સમર દુરદાંત;  
 આણુ ન માનઈ ભૂપની,<sup>૧</sup> ખીજ્યો નૃપ એકાંતિ. ૯  
 ઉદયનનઈ તેડી કરી, નૃપતિ દિન આદેસ;  
 સોરઠ દેસ ચાલો તુલો, જીપો સમર નરેશ. ૧૦

## ઢાલ.

ઘોડીની મુખ બોલ્યો મુનિવર, એ દેશી રાજ ધન્યાશ્રી.

જીપેવા કાળં સમર નરેશ્વર રાય  
 ચઢી ઉદયન સોરઠ દેશમાં જાય  
 બહુ સેના સંધાતિઈ હયગયરથ નહોં પારો  
 ગડઈ ત્રંચ નિશાણુ, ચઢીઆ બહુ અસવારો; ૧  
 ફલ પાલીતાંણુઈ, કટક કરઈ મેલ્હાણુ;  
 તિહાં ઉદયન ચઢીઓ, સેતુંજ સોય મુગજી;

જન દેખી હરખ્યો રહ્યો, તે મસ્તગિ નાંમિ  
 દેખી પ્રદક્ષણા ચેષ, <sup>૧</sup> વંદન તસ કાર ૨  
 ચઢીઓ જવ ધ્યાનીં, નયણે નિરખ્યય ત્યાંહિ;  
 હંદિર એક દીવો, ચાલ્યો લેષ ખીલ માંહિ;  
 તે બરડય દીડો, જય મુંકાવય તેહ;  
 તવ ઉદયન ચિંતય, અનરય સખલો એહો. ૩  
 જો અર્ચક ના આવનો, હું ચૂકતો ધ્યાન;  
 જો ધ્યાન ન છંડું <sup>૨</sup> તો, લાગય દેવ વિમાન;  
 જો ધિગ ધિગ મુઝનય, મુઝીં તીર્થ સારો.  
 સી લખમી તેહની, જોણય <sup>૩</sup> ન કીધું ઉધારો; ૪  
 શ્રી જનવર ભાખ્યું, ન કરય તેહ વિચારો;  
 પુણ્ય અષ્ટગુણું જો કરતાં જરણુ ઉધારો  
 ધમ આતમ નિંદિ અગડ કરય તિહાં ચારો  
 બ્રહ્મવ્રત એકાચણુ શિયા પાંન પરિહારો ૫  
 જહાં લગિ ભુવન કરાવું તિહાં લગય એ મુઝનીમો  
 ધમ કહી નય ઉદયન ચાંપય સમરજ સીમો  
 રણુતૂર બજવય દમકય હોલ દમાંમો  
 નૃપ સમર સંધાતિ લાગો લોહ સંગ્રામો ૬  
 તિહાં ગૂર્જર ગુપતિ છુટય તોઅર <sup>૪</sup> તીરો  
 બિહુ દલ ઝૂઝય બાજય નહીં વડવિરો  
 કાયર તિહાં કંપય પાછે પગલે ચાલય  
 સર રણુમાં ધસીધસી સામા ધા ધાલય ૭  
 જાલ્યો ઉદયન સમરરાય તિહાં હાર્યો

તેડી તસ બેટા તેહનઠ રાજ બિસાર્યો  
 આંખુ કુમરનિરંદો કરધ<sup>૧</sup> તે સોરઠ માંહિં  
 જીવજંત વલી કર્યો, કોઇ ન મારધ ત્યાંહિં ૮  
 ઇંમ મંત્રી મોટું કીધું રાયનું કામ  
 જસ પડો વખવ્યો રણુમાં રાખ્યું નામો  
 વલી ઉદયન પાછો અગિં અછે બહુ ધાય  
 તેણુધ ચિંતાતુર મંત્રી થયો મનમાંહિં ૯  
 મુકંધ નિસાસો ઉદયન મંત્રી ત્યાંહિં  
 પૂછિઈ તસ સુમટે કૂણ ચિંતા મનમાંહિં  
 જૂઝયા નઠ જુઝયા તુમો કર્યા બહુ કાંમો  
 મરવું સહી સહુકે! શોક તણો કુણ કાંમો ૧૦  
 તવ ઉદયન બોલ્યા મણુ બીહક નહીં વીરો  
 મુઝ મનિ એ દુઃખ છંધ વ્યાર સલ્ય સરીરો  
 ઉધાર અપૂરવ ગિરિ ગિરનારિં પાજો  
 અંબડ ડંડ નાયક મુનિ નીજાંમણાં કાળ્યો ૧૧

હુહા

મુનિ દર્શન મુઝનઠ નહીં તેણુધ કારણિ દુઃખ થાય  
 નિસુ'ણી મુનિ આરાધના સો સુભગતિ કિમળય ૧  
 આંલમરણુ આગધ કીઆ જીવ અનંતી વાર  
 મુનિદર્શણુ વિણુ નવિતર્યો ન લલો એ બવ પાર ૨  
 તેણુધ કારણિ ચિંતા બહુ ઝૂરેં હધઆ મઝારિ  
 અંત કાલિ મુનિવર નહીં જીવ રક્ષધ સંસારિ

## અઉપધ

અસીવાત ઉદયન જવ કહી, સુમત સહુ ખોલ્યા ગહગહી;  
સ્વામી ચિંતા મધરે કદય, સુર સકલ સુણી એણીપરિવદધ. ૧  
સ્વામી શ્રીસેત્રુંજ ઉદ્ધાર, પાજ બંધાવું ગિરિ ગિરનારિ;  
ડંડ નાયક અંબડ વિખ્યાત, ત્રિણિ ખોલ બાહદરે હાથિ. ૨

આરધના ઋષિ ચાહો તુલો, તે મુનિવર નમંઆણું અહો;  
જોતો ઋષિ નવિલાભધજસઈ, વંઠ પુરૂષ એક આણ્યો તસઈ. ૩  
તેહનધ પહિરાવ્યો મુનિ વેશ, ધર્મકથા તેણુધ કહી અનેક;  
ધર્મા ભાષા સુમિતિજ સાર, જાણે મુનિવર શુદ્ધ આચાર. ૪  
સોય પુરૂષ નઈ આણ્યો તિહાં, ઉદયન મંત્રી મધઠા જીહાં;  
મુનિ દર્શણ દીકું જસઈ, મંત્રી ઉદયન હરખ્યો તસઈ. ૫

જે કરજોડી લાગ્યો પાય, તુલો ભલે આવ્યા<sup>૧</sup> ઋષિરાય;  
પાપતાપ દૂખ નાહાં આજ, તઈ સાચું દૂખર માહરં કાજ ૬

એમ ઉદયન સુખશાતા લહધ, મુનિવર ધર્મકથા તિહાં કહધ;  
ઉદયન આલોધ નિજ પાપ, ખમત ખામણા કરતો આપ. ૭

લાખ ચૌરાશી યોનિં જોહ, ભમતાં પાતગ લાગાં તેહ;  
કોધક જીવ ઉપરિ કીધી રિસ, તાસ ખમાવું નામી સીસ. ૮  
રાજકાજ પણિ મયલાં હોય, લોભિં પાપ કર્યાં જે કાય;  
સકલ જીવસું મુજ ખામણું, પાપ આલોધ તિહાં આપણું. ૯

ગજ રથ ઘોડા વાડી વત્ર, ગામ નગર પુર પાટણુ ધન્ય,  
ચ્યાર આહાર મુખિ છંડધ અત્ર, વોસરાવધ પોતાવું તનન. ૧૦  
દાદસ વ્રત આલોધ કરી, ચ્યાર સરણા મનમાંહે ધરી;  
સમકિત શુદ્ધ કર્યું તિહાં શીરી, મંત્રી પુહુનો દેવની પુરી. ૧૧



મંત્રી સ્વર્ગ પ્રહુતો જસઈ, લાંઠ પુરૂષ વિભાસઈ તસઈ;  
 દેખો વેશ તણો મહિમાય, ઉદયન સરીખો નમીક પાય. ૧૨.  
 જોણુષ વેષઈ પૂજણો બહુ, જોણુષ વેષઈ મુઝ નમીક સહુ;  
 સોય વેષ જો મુકું જોય, તો મુઝ સરિખો મૂઢ ન કોય. ૧૩.  
 મહાંબ પાંખો જો જવ હરી, નવિ ખાઇતો મૂર્ખસિરી;  
 દારિદ્રી કરિ ચઢિયું રતન, મહા મૂર્ખ જો ન કરઈ જતન. ૧૪.  
 મરદેસઈ લહું ગંગાનીર, નવિ પીધું નવિ ધોયું શરીર;  
 સોય પુરૂષ મૂર્ખમાં કલ્યા, જલ પાંખી જો તરસ્યો રહ્યો. ૧૫.  
 જોણુષ દ્રષ્ટાંતઈ સમજો સહુ, વાંઝ પુરૂષ લખાડી બહુ;  
 હીણુજાતિ શુભ નહીં આચાર, કરમિં પાંખો ચારિત્ર<sup>૧</sup> સાર. ૧૬.  
 જો રાખું તો પાંડિતપણું, નાખ્યો ખુંધો કરમિં કાણું;  
 અસ્યો વેષ પાંખો નહીં કદા, ભાવ વિના લીધું તે મુદા. ૧૭.  
 મન વિહુણો મઈ એહ રો વેષ, હવે હું આણું હહઈ વિવેક  
 તો હું જોડિ એલાચી વલી, વંસ ફરસત હુઉ કેવલી ૧૮.  
 અપાઠ ભૂત વધારઈ વાંન, નાટિક કરતાં પાંખુર જ્ઞાન;  
 પુરૂષ કેસરી પ્રભવો સ્વાંમિ, ચોરી કરત રહું મન ઠાંમિ. ૧૯.  
 એ તરીઆ સંસારહ થકા, હું તેહના પગની રેણુકા;  
 તેહના નામ મહિમા થકા, રાખું ચારિત્ર થાકું મુખી. ૨૦.  
 તેણુષ તિહાં ચારિત્ર રાખ્યું ઠાય, તે તો વેષ તણો<sup>૩</sup> મહિમાય;  
 સમજે ઉપદેશ માલા મર્મ, વેષ વિવેકી રાખઈ ધર્મ. ૨૧.  
 વેષ વડો જગમાં કહમવાય, પાપ કરતો નર શંકાય;  
 કુમારગિ પડતુ રાખઈ વલી, વેષ વડો નર કહઈ કેવલી. ૨૨.  
 સોય વેષ આવ્યો બહુ કામિ, લાંઝ નરનઈ રાખિઉ ઠાંમિ;  
 જન રંજવાનઈ પહધર્થો વેષ, વેસ ઉપાય વડો વિવેક. ૨૩.

એણુમ વેષઈ આગઈ બહુ તર્પા, ધહ લોકઈ જસ કીરતિ વર્ષા;  
 પરલોકઈ સુખ પાંખ્યા બહુ, રાય સંપતિ નઈ જોયો સહુ. ૨૪  
 પૂર્વ ભવિં બીખારી જીવ, માંગી ખાય સોય સદીવ;  
 દુર્ભિક્ષકાલ હુઉં તિહાં તસઈ, ભમતાં આહાર નવિપાંચજસઈ ૨૫  
 એણુઈ અવસરિ દીઠા બહુ જતી, વણિગ આહાર આપમતસ અતી;  
 બીખારી નઈ ઠેલમ પરાં, જમ હાંકાજમ કલિ કુતિરાં. ૨૬  
 એક દિવસ મુનિ વહધરી કરી, પોશાલઈ<sup>૧</sup> ચાલ્યા પરતરી;  
 સંપ્રતિરાય તણો જે જીવ, મુનિ આગલિ જમ કરતો રીવ. ૨૭  
 સ્વાંભી ભૂખ ખમી નવિ જાય, ઘેા કટકો જમ આહાર થાય;  
 મુનિવર કહધ અહો આપું નહીં, શ્રી જનવર અહો વાર્યા અહીં. ૨૮  
 દેતાં લોક ધણા મુઝ મિલધ, લેવા તણી તસ સંખ્યા ટલધ;  
 સંગ્રહ પણિ અહો કરવો થાય, જતો મુનિ આચારહ જાય. ૨૯  
 તેણુમ કારણિ નવિ દેસ્યું અહો, ગૃહરથ ધરિ માગી ખાઉં દુહો;  
 અસ્યું કહીનઈ મુનિવર જાય, જીવ બિખારી કેડિં થાય. ૩૦  
 મુનિ પોશાલઈ પછટો જસઈ, દુમક બારણિ બહટો તસઈ;  
 ઋષિ આલોમ તિહાં ગોચરી, વિધિ વિનંતી બહુ<sup>૨</sup> પરિ કરી. ૩૧  
 સ્વાંભી આહિર બીખારી એક, માગમ અન્ન બહુ ધરી વિવેક;  
 આજ્ઞાવિણુ દીધું નવિ જાય, પણિ કંઈણા અહ સખલી થાય. ૩૨  
 શિષ્ય સાથિ ગુરુ બોલ્યો ત્યાંહ, દુમક તણુમ દુહો તેડો અહીં;  
 બીખારીનઈ તેડી કરી, ગુરૂ પૂછધ મન કંઈણાધરી. ૩૩  
 કહધ બીખારી તુજ સું કાજ, દુમક કહધ સાંભલિ ઋષિરાય;  
 હું જીખ્યો તું દીધ મુઝ અન્ન, ભૂખી ધુજધ પ્રાણી તન્ન. ૩૪  
 સુંણિ વચન બોલ્યા ઋષિરાય, જે અહ સરીખું તું પણિ થાય;  
 તુ તુઝનઈ અહમો આપું આહાર, શાલિ દાલિ રોટી ધૂત સાર. ૩૫

કહઈ બીખારી કિરપો વિચાર, થાઉ વેગ મ લાડ વાર;  
 કરવું હુઈ તે મુઝનઇ કરો, પણિ એક દાંતનઇ ઠાંસિ ભરો. ૩૬  
 અસ્યું વચન નર બોલ્યો જસઈ, વેગઇ લોચ કર્યો તિહાં તસઈ;  
 શાલિ દાલિ સરહાં પકવાંન, આપઇ આહાર દેઇ બહુમાન. ૩૭  
 સરસ આહાર લીધું શુભપરિ, વેદનતાંમ હુઈ ઉદરિ;  
 મિલ્યા થતી વિવહારી સહુ, ઝોપઇ વેષઇ કીજઇ સહુ ૩૮  
 કટુક વચન મુખિ જે ભાખતા, ગલઇ ગ્રહીનઈ નર નાખતા;  
 તે વિવહારી આવી ત્યાંહ, ચોલઇ પાય હરખઇ મનમાંહિં. ૩૯

હુહા

મનમાંહિં બહુ હરખાતા, નવ દીક્ષિત મુનિરાય;  
 ભગતિ ધણી તસ દેખતાં, મુનિ બોલ્યો તસ કામ. ૧

હાલ

રાગ રામગિરિ-વીરમધુરી વાંણી બોલઇ. એ દશી.

દુમક મધુરું વચન ભાખઇ, નર ભકિત નિહાલી;  
 અસ્યું ચરિત્ર સુકૃત પાખઇ, કિમ સકું પાલી. કુ. ૧  
 હઇઇ હરખ્યો દુમક મુનિવર, વેષ સહીઅ વાર;  
 ઇહ લોક ફલ જેહના અનંતા, પરભવિ સોય તાર. કુ. ૨  
 પ્રબલ પુણ્ય જે નહીં પોતઇ, ઉદય વેષ કિહાંથી;  
 અસ્યઇ દ્યાનઇ ધર્મધ્યાનો, કાલ કરઇ તિહાંથી કુ. ૩  
 ચાલીઉ એઅ વિગતિ પાલી, થયો કુણાલ પુતો;  
 અશોકશ્રી નૃપ સોય વડુઉ, સોંપ્યું રાજ સંતો કુ. ૪  
 રાય સંપ્રતિ નાંમ ધરીઉં. જનમ જાત રામ;  
 સવા કોડી જીન બિંબ ભરિઆ, સવા લાખ પ્રાસાદ તાગ કુ. ૫

એક આરિત્ર વેષ મહિમા, લંકા પુરૂષ ભાખક;  
લાજ આંજી વેષ વખાણી, આરિત્ર સોય રાખક. ૬

હુહા.

તેણુષ્ઠ તિહાં વેષજ રાખીકં પાસો શુદ્ધ આચાર;  
ગુરુ હાથિં દીક્ષા ગ્રહી? સફલ કર્યો અવતાર<sup>૧</sup>. ૧  
ઉદયનથી નર તે તર્યો, તેણુષ્ઠ કરી ઉદયન સાર;  
જનશાસન ગંભીર છંદ, અનેક નય વિચાર. ૨

અઉપધ.

અનેક નય જન શાસનમાંહિં, ઉદયન મંત્રી તરીકે ત્યાંહ;  
સુભગતિ મંત્રી પામ્યો જસંધ, કાયા દહન કરી તિહાં તસંધ. ૧  
અગ્નિ દેહ સંસ્કારી કરી, સુભટ સહુ ચાલ્યા પરવરી;  
આવ્યા તે નર પાટણુમાંહિં, કુમારપાલ નર બધકો જહાં. ૨  
આવી નૃપનંદનં નાંમ્યું સીસ, કાજ તુહારં કીધું મંસ;  
સમરરાય અહો માર્યો સહી, તુલનામિં અક્ષ શોભા થઇ. ૩  
પશ્ચિ એક શોકહુહ મન માંહિં, ઉદયન મરણુ લહ્યું જે ત્યાંહિં;  
જૂપ કહછ તેહનો ર્યો સોગ, જે આરંધિર ગયો પરલોક. ૪

હુહા.

ઉદયન આરાધી ગયો? કીધું સરગમ વાસ;  
જેહની કીરતિ જગિ રહી, પુષ્પ ગયું રહ્યો વાસ. ૧  
જગ્યા તે જગિ જાંજીઈ, જેણુષ્ઠ જાણ્યા<sup>૩</sup> પરલોક.  
તેણુષ્ઠ કારણિં મંત્રીતણે, દાષ મ કરસ્યો સોગ. ૨

દાહ.

રાગ-કેદારી-આશાઘરી રતનસાર કુમારનો એ દશી.

સુભટ સહુ સમઝીનઘ વલીઆ,	આન્યા બાહડ પાસિરે;	
પૂર્વ કથા તેણુઘ કહી માંડીનઘ,	મનહ તપઘ ઉલાસીરે,	૧
ચ્યાર અગડ હુંતિ ઇદ્યનનઘ,	તે તુલો અંગિઘ લીજઘરે;	
ઓ સેતરંજય ઉદ્ધાર કરાવી,	આખડી સોય કીજઘરે	૨
ગિરિ ગિરિનારિ પાજ બધાવો,	ડંડ નાયક નિજ આતોરે;	
તાત વચન તુમ વેગ કરીનઘ,	હોયો આપ સનાથોરે.	૩
જે હુઘ પુત્ર સપુત્ર સુકુલનો.	તાત વચન તે પાલઘરે;	
જનમ્યા સોય ગુણિજન લેખઘ, <sup>૧</sup>	વંસતણુઘ અનુઆવઘરે.	૪
ઋષમનઘ <sup>૨</sup> કુલિ ભરત બેકેરો,	હસરથ નંદ કુલિ રામેરે;	
પાંડુનંદ કુલિ પાંડવ સરિખા,	જેણુઘ કુલિ રાખ્યું નામેરે.	૫
કીરતિધર નઘ કુલિ ચુંકોશઙ્ગ,	સિદ્ધાર્થ કુલિ વીરો રે;	
વસુરાજ કુલિ કૃષ્ણ સરિખા,	તસ કુલિ દંઢણુ ધીરો રે.	૬
ત્રિભુવન પાલ તણુઘ કુલિ દીવો,	જીવો કુંભર નિરંદો રે;	
ચાચા શેઠ તણુઘ કુલિ દિનકર,	નામિં હેમસરીદો રે.	૭
શ્રેણિકની આઝા સરિ વહતો,	ખેટો અભય કુંભારો રે;	
પદમરાય તણી મતિ રાખી,	શિવકુંભાર નર સારો રે.	૮
કુણાલ તણુઘ કુલિ સંપ્રતિ રાજ,	સમુદ્ર વિજય કુલિ નીમો રે;	
અશ્વસેન કુલિ પાસકુંભારહ,	વંસ દીપાવ્યો કેમો રે.	૯
ગોભદ્રનઘ કુલિ શાલિભદ્ર સરિખા,	જેણુઘ અનૂઆદ્યો વંસો રે;	
સોય સરીખા થાજો બાહડ,	ઉદ્યનનઘ કુલિ હંસો રે.	૧૦

કુહા.

હંસ સારખા થઇ કરી, રાખો ઉદયન નામ;  
શ્રી સેત્રુંજય તીથર<sup>૧</sup> જઈ, ભુવન કરાવો<sup>૨</sup> તાંમ. ૧

ઢાલ

રામ કેદાર ગોડી પારધિયાનો એદેશી

એણે વચને નર હરખીઆરે, બાહડ મંત્રી જેહ  
લેઈ નૃપની<sup>૩</sup> આગનારે, સેત્રુંજ આલ્યા તેહ  
મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદાર, જેણુક કીધું ગિરિ ઉદ્ધાર આંચલી.  
તે તો જૈન શિરોમણિ સાર, મંત્રીસ્વર સહી કરતો કામ ઉદ્ધાર  
શ્રી સેત્રુંજય ઉપરિ ચઢીરે, તિહાં પૂજ્યા આદિનાથ;  
પ્રાસાદ પાયો મંડાવીકરે, વાન હવી વિખ્યાત મં. ૧  
દેસ દેસના વિવહારીઆરે, પોહોતા સેત્રુંજય શુંગિ;  
અંબડ આગલિ આવીઆરે, તે બોલ્યા મનરંગિ મં. ૧  
મંત્રી જગમાં તુ તર્યોરે, નિજ સ્વામીનધં તારિ;  
પુણ્ય કામિ<sup>૪</sup> ધન અલ્લ લીકરે, જીમ તિમ અલ્લનધં તરિ મં. ૩

ચઉપઈ

અસ્યાં વચન વિવહારી કહઇ, વાગબટ હઇકઇ ગહગહી;  
કાગલ વેગ અણુવઇ તિહાં, નાંમ જિખઇ મંત્રી તેમાંહિ ૧  
એણુક અવસરિ ટોંભાણા તણો, ભીમ કુડેલીઓ આવક સુંણો;  
તે આન્યો પૂજનધં કાંભિ, પદસીન સકઇ તેણુક કાંભિ ૨

ચંપાતો નર દોઠો જસઈ, વાગબટઈ બોલાવ્યો તસઈ  
 સુબટઈ તિહાં તેડી આણીક, પાસઈ બધસાર્યો વાણીઓ ૩  
 મંત્રી પૂછી માંડી નાંમ, પુણ્ય કાળ નર આપઈ દાંમ;  
 એણુઈ અવસરિ બીમા મનિ યાય, બોલાઈ પાણિ બોલ્યું નવ જાય; ૪  
 વાગબટ બુદ્ધિસાગર કાળી, તેણુઈ બીમનો ભાવજ લલો;  
 બોલાવ્યો તવ<sup>૧</sup> પ્રેમઈ કરી, કુડલીક બોલ્યો તિહાં શીરી ૫  
 સ્વાંમી મુઝ સુણિં કર્મ કથાય, પુણ્ય વિના ભવ માહરં જાય  
 વસું દીમાણું જીહાં છઈ ત્રાંમ, બીમ કુડલીક માહરં નાંમ ૬  
 દ્રવ્ય હિણુ પોતઈ નહીં કર્મ, માયા માહારઈ છઈ પદ્મ દુમ;  
 ધૂંત વેચું પરદેસઈ ફરં, ઉદર પૂરણા એણિપરિ કરં ૭  
 મવી તુંણિ માયો સિંણુગાર, હીંડવું<sup>૨</sup> પાલું નઈ માયઈભાર;  
 જીઈ સુવું નઈ ધરમાં સાપ, એ સહી<sup>૩</sup> પેલા ભવનું પાપ ૮  
 એ સાતઈ દૂખ બીમા તણુઈ, સેત્રુંજો પામ્યો પુણ્ય ધણુઈ:  
 ધૂત વેચતાં વાભજ હુલિં, જડયા દુમ અનઈ એક રૂઠ ૯  
 એક રૂઓ માલીકરિ ધરિ, પૂણ્ય લેઈ મઈ પૂજા કરી;  
 વલીમુઝ હર્ષ<sup>૪</sup> દુકિ એણુઈ કાંમિ, સાત રૂઆલીજઈ પુણ્ય કાંમિ ૧૦  
 તવ મંત્રી મનિ હરખ્યો ધણું, દેખીં ધૈર્ય વાણિગ નણું;  
 એહનઈ જીન ઉપરિ બહુ પ્રેમ, કોઈ ન કરતો રીસઈ એમ ૧૧  
 મારો તો પટ દુમહ તણી, પુંણ્ય કાજઈ આપઈ આપણો  
 એહવો શ્રાવક જગમાં જોહ, દૈવઈ નિર્ધન કીયું તેહ ૧૨  
 દૈવ અટારં અવલું કરઈ, નદી નીર સાયરમાં ધરઈ;  
 સરોવર સુકાં દીસઈ ધણાં, અવલ<sup>૫</sup> લક્ષણુ દીસઈ ધણાં ૧૩

(૧) તેણે. (૨) પગઆણુબાણે પાલો સિરંભાર (૩) એ સાતે પૂર-  
 વના પાપ (૪) ભાવ (૫) અવલો લેખ તે દેવહ તણા.

જે પુણ્યવંત અનર્થ દાતાર, કાવક બીમો જગમાં સાર;  
 અસ્યું પુરૂષ નમ્ર નિર્ધનપણું, દેખી મંત્રીનઈ દ્રુપ ધણું. ૧૪  
 સહી ભગવંતનું કાધું હસઈ, યોડે દિવસે ભીમ સુખીકથસઈ;  
 નિર્લોભી પુણ્ય ઉપરિ રાગ, પ્રાહિં તે ન હુષ ૧નિર્ભાગ. ૧૫  
 નમી વિનમી વિદ્યાધર જોય, એક ચિંતઈ હુઆ નર દોષ;  
 પૂજઈ ઋષભદેવના પાય, દેહી ઋદ્ધિ બોલઈ તસ કાય. ૧૬  
 ઋષભ સુખી સંક્રમિ કરી, ધરણેન્દ્ર દેવ બોલ્યો પરવરી;  
 સહસ અડતાલીસ વિદ્યાદીધ; નમી વિનમી હરખીનઈ લીધ. ૧૭  
 ભગતિ કરી તો નિષ્ફલ ન હોઈ, પુણ્યતણું ફલ પ્રગટ જોઈ;  
 બીમો ભગતિ કરઈ જીન તણી, એ ધરિ લક્ષ્મી દીસઈ ધણી ૧૮  
 અસ્યું વિભાસઈ મંત્રો જામ, ભીમ વાણીઓ બોલ્યો તાંમ;  
 પુણ્ય કાજઈ લીઉ સાતઈ દ્રામ, હું જાઈસ હવઈ જીહાં ૨ આમ ૧૯  
 એક ચિંત નર દીડો જસઈ, શિરનામું માડયું તિહાં તસઈ  
 અવર પુરૂષ પૂછઈ તસ કાંમિ, સિરનામું માડયું કુંથુ કમિ ૨૦  
 મંત્રી કહઈ વિવહારી સુંણો, એ સામી સખરો આપણો;  
 પુણ્યકાળ ધરસતર દીઉં, તેણુમ કારણિ સરિ નામું કીઉં ૨૧  
 એણે વચને નર હરખ્યા સહુ, સ્વામી ભીમ પ્રસંસો બહુ  
 વિનય ધણો બાહડદે કરઈ, સોવનપંચસહઈ આગણિધરઈ; ૨૨  
 કાલ ભાવ જુદા તહાં ભીમ, સોવન સેવા ખાધી નીમ;  
 ભીમ પ્રસંસો ૩ પાછો વલ્યો, સજન કુટુંબનઈ આવી મળ્યો ૨૩  
 પશ્ચિ હઇડામાં ચિંતા ધણી, નારિ અ છઈ ધરમાં વઢકણી;  
 તેહથી બીમો ખીહઈ બહુ, તે આગણિ હારઈ નર સહુ ૨૪  
 અતિ ૪કાલી અનઈ વાચાલ, ફિરી જવાખ દીઈ તતકાલ;  
 પ્રાહિં રહઈ તે રીસઈ ભરી, ખડક્યા માંહિંથી બોલઈ ફિરી. ૨૫



કુહા.

અણુબોલવી બોલતી, થયિમા કરરતી વાત;  
પ્રાંહિં બહુ બોલાવતી, જગમાં ભૂંડા<sup>૧</sup> સાત ૧

અઉપધ.

નારી શિષ્ય સેવક દીકરો, કાપિ બોલ્યાનો લીધ અભિગ્રહો;  
છિદ્રસહિત નિર્ધન સાતમધ બહુ બોલે કહનઈ નવિ ગમધ. ૧

બહુ બોલી બીમાની નારી, બીમો બીહધ હધઆ મઝારિ;  
પુણ્યકાળ<sup>૨</sup> ધનખરચ્યા મધ દ્રામ, નારીનહીં રાખઈ મુજ માંમ. ૨

અસું વિમાસધ બોલધ બીહધ, વિનવી વાત ધાલઈ સ્ત્રી હધધ;  
મઈ જધ જૂહાર્યો સેત્રુંજ સ્વાંમી, ધૂતમાયા દીધું પુણ્યકામિ. ૩

બાગી ચિંતા મનમાં હતી, નારી કુલંક થૂપ<sup>૩</sup> ગુણુવતી;  
તેણી પ્રસસો નિજ ભરતાર, બહું કરિઉં પુણ્ય કીધું સાર. ૪

સખલું પુણ્ય નંધ સખલું પાપ, પરતગિ ફલ પામધ નર આપ;  
સાતધ દ્રામ પૂજ ફલ જેહ, પરગતિ પુણ્ય ફલ્યું નર તેહ. ૫

તુંઆતણો ખીસો જાજરો, લગી નીસરીઉં બાહિરો  
બોમિ અણી બધસાર્યો ફિરી, પુણ્યઈ લખમી પ્રગટ કરી ૬

કલસ એક પ્રગટયો તિંહાસાર, માંહિ સોવન ચ્યાર હજાર;  
બીમો તે ધન હાથિ ન સાહિ. સોવન લધ નધ સેત્રુંજ જાધ, ૭

ગયો બીમ બાહડેદે જહાં, સોવન કલસ ધર્યો તિંહાં  
સ્વાંમી એ ધન નાવધ કામિ, એ ધન ખરચો પુણ્યનઈ કામિ ૮

તવ બાહડ મનિ કરધ વિચાર, એહનઈ અલ્પ અછધ સંસાર  
લાધું ધન ધરમાં નવિ ધરધ, કો ઉત્તમ નર દીસધ સરધ ૯

૧. હોઈ. ૨. જત. ૩. હુઈઈ.

ફહે.

ઉત્તમ નર જગિ એ સહી, રાખઇ વિવહારી વટ  
મંત્રી કહઇ નર સાંભણે, જગમાં અચરિજ અઠૂ ૧

અઉપઇ

સરપિં સમતા સત્ય જૂવાર, મઘપાંની<sup>૧</sup> નછ તત્તવચિચાર  
વિષય સમતા સ્ત્રીનછ વિષય, દયા ધર્મ નઈ મંસહ ભખઈ ૧  
સૂરપણું નપુંસક તણુછ, અસંભમ કાગ પવિત્રહ પણુછ  
વિવહાર શુદ્ધિ નિર્ધન ધરિઆરિ, એ અચરિજ જગિ આઠ ચિચાર ૨  
અચરિજ વાત ભીમાની ઘણી, જેણુછલખમીતરણુ સરિખીગણી  
બહુ પ્રસંસી ભીમા તણુછ, મધુરે વચને મંત્રી બણુછ ૩  
સુંણો ભીમ બાખઇ પ્રધાન, કિમ લીજઇ નહોં તમહ નિધાન  
જો તુલ્લ હાથિ ચઢીઉં એહ, કરો સોય સુખ પાંમઈ દેહ ૪  
વલી મંત્રી બોંડ્યો કેર જોડિ, એ ધન લેતાં નહોં તલ્લ ખોડિ  
બાહડનછ મનિં એ ઇછાય, જીમતિમ ભીમો સુખિક થાય ૫  
તેણુછ કારણિ દૂહવી નછ કહઇ, ભીમા લવલવ કરતો રહઇ  
લીકં નિધાન જાકે તલ્લ ધગરિ, ખાકે પુણ્ય કર બહુપછરિ ૬

ફહે.

ચાંપી વચન મંત્રી કહઇ, હિતયુદ્ધિ હઇછ અપાર  
કડવું બોલી કારણિ, ઉત્તમ કરઇ ઉપકાર ૧  
પર ઉપગારી વેદ જે, દિધ મુખિ ઉપડ બલ  
રોગ દોષ દૂરિં કરઇ, કરઇ દેહ નિસલ્લ ૨  
તિમ કડવું નર કારણિ, બોલી કામ કરેહ;  
ઉત્તમ નર કવિઆણુ કહઈ, લીંબ સરિખા તેહ. ૩

## કવિત

મુખિ કડવા શુશુવંત, તાસતા લીંબ પટંતરિ;  
 શીતલ શુશુ સહધ મન્ય, પત્ર દ્વિન્નં નહીં અંતર;  
 દ્રામતણેા મુલિતાન, લખણ અંગ <sup>૧</sup> છત્રીસહ;  
 લીંબ વડો લધુરાય, તાસવુ <sup>૨</sup> હોય બત્રીસહ;  
 અગનિ દાઝિ ના <sup>૩</sup> ચિંવરધ, ફલપુલ છાયા સહધ શુશુ પેરધ  
 કવિ ચણુ <sup>૪</sup> કહધજે સંપંસેપ તાસ વિષ નિર્ણય કરધ ૧

## હુહા

નરણુ કરધ તે વિષતણી, દુખ દેધ નિજ પ્રાંણુ  
 પર ઉપગારી તું સહી, સખશેા લીંબ સુગણુ ૧  
 લીંબ સરિખો વાગબદ, કરતો પર ઉપગાર  
 બીમતણુધ મુખિ ઇમ કહધ, લિધ ધન મકરિ વિચાર ૨

## અઉપધ.

મ કરિ વિચાર બીમા વાણીઆ, પુણ્યધ સોનધઆ આંણીઆ.  
 માનિ વચન મુઝ સ્વામીતણું, વારવાર શું કહીધ ધણું ૧.  
 બીમ ન લિધ <sup>૫</sup> નવિ ખોલધત્યાંહ, આપ વિચારધ હધડા માંહિ;  
 અદતદાન તું મુજ પચ્ચખાણુ, પ્રત ન ખાંડું જીહાં ધટિપરાંણુ ૨  
 અમું વિચાર કરધ મનમાંહિ, પ્રગટ થયો કવડયક્ષ તાંહિ;  
 બીમા એ ધન તાંહરં સહી, ખાઉ ખરચો મન ગહધગહી ૩  
 સુરવચને બીમો હુહા ખુસી, વાત હધધ બાહડનધ વસી;  
 મંત્રી નંધ પ્રસંસી કરી, જીનપૂજ ધરિ આવ્યો ફિરી ૪  
 સુખી હુહા નર શ્રાવક બીમ, પાલધ પ્રત નવિ ખંડધનીમ;  
 ધન ખાય ખરચધ પુણ્ય કરધ, સેતુંજ નામ ઋદ્યમાં ધરધ ૫

(૧) બીમીસ (૨) શુશુ (૩) તોચિર કરે (૪) રૂપલા (૫) તથા

## કુહા.

મનિ શુદ્ધિ સેતુજ ચઢઈ, જન પૂજઈ ત્રિષ્ટિ કાલ;  
 ભીમતણી પરિ તે સુખી, સુણ્યો સહુ વૃધ્ઞ બાલ ૧  
 સુકવિ કહઈ જગિ તે ભલા, જેણુ જગિ પોખ્યાં પાત;  
 ધન્ય જીવ્યું નર તેહનું, કાધું સેતુજ યાત  
 શ્રીજન કહઈ તીરથ વડું, શ્રી સેતુજે સાર;  
 ગણુધર સુનિવર પંડતા. એણુઝ ગિરિ પાંખ્યા પાર ૩  
 સૂર્યકુંડ જઈ ભીમમાં, જે નવિ નાલા નીર;  
 શ્રીજન કહઈ નર જાંણ્યો, મયલાં તાસ સરીર ૪  
 ગૌતમ સરિખો ગુરૂ વલી, ઋષભ સરિખો દેવ;  
 સેતુજ સરિખો ગિરિવલી, પુણ્યઈ લહઈ સેવ; ૪  
 પુણ્યઈ બહુ ધન પાંખીઉં, નવિ કાધુ ઉદ્ધાર  
 સેતુજ ગિરિ નવિ ફરસીઉ, તેણુઈ હાર્યો મનુ અવતાર ૫  
 પુણ્ય જાંણી મંત્રી તિહાં, બાહડદે ગુણવંત  
 ભુવન નીપાયું જન તણું, ઉંચુ સોય અત્યંત ૬

## અઉપઈ

દેહરઈ કામ ચલાવી કરી, મંત્રી આવ્યો પાટણુ બણી;  
 ભુવન નીપાયું પુરૂં જસઈ, વધામણી લેઈ આવ્યા તસઈ ૧  
 હરખ્યો મંત્રી મનહ જગીસ, સોવન જીમ આપી બત્રીસ;  
 બીજઈ દિવસ વધાંમણી વલી, પડિ પ્રાસાદ તે બૂમિં ઢલી ૨  
 મનિ વિખવાદ અનઈ વલી હર્ષ, વધાંમણી પહઈરાવ્યો પુરૂષ;  
 ચૌસઠિ જીમ તે સોના તણી, આપઈ નર તિહાં વધાંમણી ૩  
 કાધું ભુવન પડ્યું તે દુઃખ, જીવંતાં પડ્યું તે સુખ;  
 હવઈ બુદ્ધિ કું કઈં વિશાલ જીમ જનમંદિર રહઈ ચિરકાલ ૪

એહવું આપ વિભાસી કરી, મંત્રી તિહાં આલ્યો પરવરી;  
 આવ્યા શ્રી સેત્રુંજે જીહાં, સુભ સિલાટ તેડાવ્યા તિહાં; ૫  
 પૂછધ મંત્રી સુંધિ સિલાટ, એ પ્રાશાદ પડ્યો સ્થા માટિ;  
 કારીગર કહધ સુંધિ પ્રધાન. પવનધં પડીકું દેવ વિમાન ૬  
 હવધ ચક્રારો કરો પ્રાશાદ, ઈંદ્ર પુરી સું કરતો વાદ;  
 પશ્ચિ એક દોષ અછધ પ્રધાન, પાછલિ જનમ નહીં સંતાન ૭  
 મંત્રી કહધ સાંભલી સિલાટ, કરિ પ્રાસાદ<sup>૨</sup> સુંદર સુભ ધાટ;  
 કરિ ચક્રારો ચક્ર વટવાટ, જે દેખાડધ શિવપુર વાટ ૮  
 પુત્રી પુત્ર કલાં તિં જેહ, સાથિ' કોય ન આવધ તેહ;  
 કર્મ પોતિ જે ભુંડા હોય, તો તે નાંમ પિતાનું ખોય ૯  
 સરિધયો પુત્ર જે સું કીધ, પિતા તણે મસ્તગિ ધા દીધ;  
 ચરિત જીઓ સુરીપુર કુમાર, તેણે તાત માર્યો નિરધાર ૧૦  
 હદે સલાટ વિચારો આપ, કંસે દુષ્પિયો કીધો આપ;  
 કોણિ રાગ સાસુ જોય, જીવિત સોય પિતાનું ખોય ૧૧  
 કો કહધનો નહીં સંસારિ, પરદેસી નધં મારધ નારિ;  
 કેતા પુઝ માયું અવદાત, મણિરથ રાધં માર્યો બ્રાત ૧૨  
 કનકકેતુ મારધ નિજ બાલ, સુભદ્રાનધં દિધ સાસુ બાલ;  
 રાગ સંખ પૃથિવિનો નાય, કલાવતીના કાખ્યા હાથ ૧૩  
 તેણુધ કારણિ કારીગર જોય, કલિમાં કોકહધનું નવિ હોય;  
 કહધના બેટા કહધની વહુ, આપ સવારથ મિલીકું સહુ ૧૪  
 પુત્ર કુટુંબ સહુ મિથ્યાવાદ, કીજધ ચક્રારો પ્રાસાદ;  
 વેગઈ ભુવન કરાવ્યું ત્યાંહ, ઋષભદેવ ખેસાયાં માંહિં. ૧૫  
 સંવત બાર અનધ અખ્યાર, શનિવારધ કીધું વિસ્તાર;  
 દંડ કલસ ધજ તોરણ જેહ, હેમ સૂરિ પ્રતિષ્ઠેય તેહ. ૧૬

અઢવીસ વાઢી અઢવીસ ગાંમ, પૂજા કાજ ખરચમ દાંમ;  
 તલહટીઈ જહા સુલ કાંમ, ગામ વસાવ્યું બાહડપુર નાંમ. ૧૭  
 તિહાં એક ત્રિજીવનપાલ વિહાર, પાર્શ્વનાથ થાપ્યા તિહાં સાર;  
 જગમાં વર્ત્યો જયજયકાર, ધન ધન બાહડદે અવતાર; ૧૮  
 પુણ્યકાજ કરી તેજુધ કારિ, મંત્રી ચાલ્યો ગઢ ગિરિનારિ.  
 ત્રિજી ઉપવાસ આરાધી દેવ, અંબામ આવી તતખેવ. ૧૯  
 બોલ્યો મંત્રી લાગી પાય, પાજ કરેવા છમ ઇચ્છાય;  
 દેવી કહમ ચિંતા કરિ તાજિ, નાખું ચોખા તિહાં કરંપાજ. ૨૦  
 દેવી વચન હવું જોતલઈ, શાસવૃષ્ટ હુઈ તેતલઈ;  
 મંત્રી મહુર્ત લેઈ સાર, પાજ કરાવમ અતિહિં ઉદાર. ૨૧  
 દોષ કોડિ સતાણું લાખ, સોવનટંકા ખરચ્યા હર્ષ;  
 ધન ધન બહાડદે અવતાર, ઉતાર્યો ઉદયન સિર બાર, ૨૨  
 પુત્ર જણ્યાનું એ પરિમાણ, જોજીધવહી તાતની સરિઆણ;  
 પિતા તજુધ ઉસંકલ ચમ, પાટણિઆવ્યો તે ગહમ ગહી. ૨૩

ઢાલ

પાટણિ મંત્રી આવીઉ, કીધો રાય જૂહાર;  
 ડંડ નાયક અંબડ કીડ, હુઉ તે જયજયકાર.

ઢાલ

ચુંડીની બનબન સેત્રુંજ ગિરિવર, એ દેશી

રામ-ગોડી—રાગ-ધનામી.

જયજયકાર હુઉ સહી, ત્યાંહા અંબડવિચારઈઆપ હો;  
 તાત ઉસંકલ ચમ કરી, ઘોયું પૂરવ પાપ હો, ૧

ધન ધન પુત્ર સુપુત્ર<sup>૧</sup>હો, રાખ્યું ઉદયન નાંમ હો;  
 તાત કલ્યાણક કારણે, જીવન કપ્યું અભિરામ હો. ધ. ૨  
 અંબડ ભૂપનઈ કહી કરી, ભરઅચિમાંહિં જાય હો;  
 શ્રીમુનિ સુવત દેહરધ, આવ્યો અતિ ઉચ્છાય હો. ધ. ૩  
 શ્રીજન મંદિર દીપતું, સમલીઆ વિહાર હો;  
 નાંમ અચ્યું કુણુ કારણે, સુણુયો સહુ વિચાર હો. ધ. ૪  
 સમલી એણુધ થાંક બધી તરઅર ડાલી હો;  
 બાણુ આહેડી સાંધિડં, પંખ હણી તતકાલ હો. ધ. ૫  
 સુપુરૂષ શ્રાવક (મુનિ) તિહાં મિલ્યો, દીધુ તવ નવકાર હો;  
 સોય મરિ થઇ બાલિકા, સિંહલ તપ ધરિ અવતાર હો. ધ. ૬  
 શ્રીનવકાર સુણી લહી, જાતિ સમરણુ સારહો  
 તેણુધ પ્રાસાદ કરાવીડ, સંમલીઆ વિહાર હો. ધ. ૭  
 તે જનમંદિર જાજરં, દેખી અંબડ ત્યાંહિ હો  
 પાયો વેગ મંડાવીડ, ઇચ્છા અતિ મનમાંહિ હો. ધ. ૮  
 દ્રાપી દેવી નર્મદા મેલી પાયા સાંધિ હો  
 પુરૂષ પદમાં લઇ ચાંપીઆ, બોદ્યા બાકરી બાંધિ હો. ધ. ૯  
 મંત્રી મનિ બીહનો નહીં, કામ ચલાવ્યું તાંમ હો.  
 પ્રગટ થઇ દેવાંગના, નર બોલધ ગુણુ આમ હો. ધ. ૧૦  
 સાહસીક તું શીલધ બલો, અંબડ તું ગુણુવંત હો  
 કરિ પ્રાસાદ સુહામણો, મન સુદ અત્યંત હો. ધ. ૧૧  
 બલિ બાકલ ઉછાલીઆ, લગન બહું યુમ વાર હો  
 શ્રીજન જીવન કરાવીડં, ઉંચું હાય અઢાર હો. ધ. ૧૨  
 સંવત બાર વીસો તરધ, સંમલીઆ વિહાર હો;  
 શ્રી મુનિ સુવત ચાપીઆ ૨ આવધ સંધ ઉઢાર હો. ધ. ૧૩

કુંભરનિરંદહ આવીક, આવ્યા હેમ સરિંદ હો  
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા તિહાં કરી, થાંપી મૂરતિ ચંદ હો ધ. ૧૪  
 અંબડ કરતો આરતી, ઉતરાવધ કુંભરનિરંદ હો;  
 બિહુતરિ નૃપ ચામર ધરધ, જીમ જીન આગલિ ધંદ હો ધ. ૧૫  
 અંબડ દાનિ વરસતો, આપઈ અરવ રત્ન હો  
 આરતી વેલા આપીઆં, બત્રીસ લાખ સોવન હો ધ. ૧૬  
 અંબડ હર્ષ હર્ષ ધણો, ચઢીક દેવલ શ્રંગ હો;  
 ડંડ ધજ તલિ આવીક, નાચ્યો મનનધ રંજિ હોધ. ૧૭  
 શિર ઉધાડધ નાયતાં, છલીક અંબડ ત્યાંદ હો  
 કાપી દેવી સિંધવા, જે ચિર ભરઅયિ માંદિ હો ધ. ૧૮  
 જાણ્યું હેમાચારજી આલ્યો અંત્રીક જાપ હો  
 આવ્યા દેવી દેહરધ, કાઉસગ્ગ રહધતસ ઠાપ હો ધ. ૧૯  
 નવિ માંની દેવી સિંધવા, ઉડ્યો ચેલો તામ હો;  
 ઉખલિ ચાવલ ખાંડતો, ધૂળધ દેવલ કામ હો. ધ. ૨૦  
 તોહધ ન માનધ સિંધવા, માર્યો ખીજી ધાય હો,  
 દેવી મૂરતિ ચર ચરી, તોહધ ન વારી જામ હો. ધ. ૨૧  
 અંત્રી જાપ જપાવીક, માર્યો ત્રીજો ધાય હો;  
 આવી ચઉસઠિ યોગની, લાગી મુનિવર પાપ હો. ધ. ૨૨

અઉપધ.

પાપ નમી મુનિવર નધ દેવિ, ચઉસઠિ યોગની આવી ખેવ  
 વિકટ નામ હું તેહનાં લહું, તે સધલાં તુલ્ય વિવરી કહું ૧  
 તારા ત્રિપુરા નધ તોતલા, તુલ્ય તારણુ નધ મહધખલા  
 હીંગોલી દેવી હરિસિદ્ધ, એકલવિરા તે પ્રસિદ્ધ ૨  
 ચાંચુંડી ચંડી ચંડિકા, અપરીધ ખાલા સાટિકા



દેત સંધારણુ દુર્ગા જેહ,	સિંધવાહની આવી તેહ	૩
ખોળઈ દેવી ખોડીઆર,	તેડી આવી તેણુધ કારિ	
વહઈશિષ નધ વાધેસ્વરી,	માહોંમાહિ ને રોસઈમરી	૪
અંબે અંઆધ આકલી,	કાલી મહાકાલી સાંકલી	
સિંધવા નધ આવી સચિ આવી,	માતર માતંગી નઈ ભાવી	૫
કમખાદેવી નધ કામરા,	હાથ દેખાડયા હેમઈ ખરા	
જગદંબા નધ જવાલા મુખી,	ધનુષધરી દેવી સરવભખી	૬
દેવી ભવાંની નધ ભદ્રિકા,	ગોરી માતા નધ અંબિકા	
માતીદેવી અનધ મદમરી,	વલી વડુંચી ઉભી કરી	૭
ગહઈલી બહઈચરી પદમાવતી,	આવી તિહાં મુનિહેમહ જતી	
આસાપુરી આવી કાલિકા,	મોટાખોલ ખોલઈ મુખિ થકા	૮
રહાપુરી દેવી દુબલી,	આવી ટોલામાહિ બલી	
ગિરજાદેવી નધ ચોરવાડિ,	તિલાવની કહઈ છુંબ મ પાડિ	૯
બાલા બચરવી નઈ ઉરવસી,	કાલાંતી આવી તિહાં ધસી	
બોરસિદ્ધ અનધ વીરસિદ્ધિ,	ગોધઆસધજ જગમાં પ્રસિદ્ધ	૧૦
ચારણુ સુધિ નધ ઉંમયા જેહ,	નર્મદા નાગિલ દેવી તેહ	
સરવાંણી મહાદેવી સાર,	બાંધી ચક્રસદિ કરઈ પોકાર	૧૧

## કુહા

બાંધિ ચક્રસદિ યોગી,	મોડી માગઈ મીન	
છોડી છોડી હેમ સરિંદ,	વચન વદઈ મુખિ દીન	૧૨

## ઢાલ.

ધનધન સેતુજ ગિરિધર એહેસી ચુનડીનો-રાગ-ગોડી-રાગ-ધનામી

દીન મુખી દિધ આંચુલી, ભાગી મુનિનધ પાય હો  
 કહણુ કરં હું વૃક્ષતણું, છોડો અલ્પ ઋષિરાય હો; દી ૧  
 હેમ કહઈ સુંચિ સિંધવા, છલીઉ અંબડ કાંઈ હો;

સુકૃત વિધન કરંતડાં, તાહરો નહીં મેહેમાય હો દી ૨  
 મોલી તાંય દેવાંગના, એ માહરો અપરાધ હો  
 હું અંબડ નીકી કરીં, ન કરં તુલસું વાદ હો દી ૩  
 છોડી તામ દેવાંગના, લાગી મુનીવર પાય હો  
 હેમ પ્રસરંયો અતિ ધણું, તું સાચો ઋષિરાય હો દી ૪  
 મુનિવર નામ=હિમાચકી, દેવી હુમ સંતુષ્ટ હો  
 અંબડ વિધન નિવારીડં. કાધી પુષ્પની વૃષ્ટિ હો દી ૫

કુહા.

પુષ્પ વૃષ્ટિ પ્રેમઈ કરી, નમી સુદેવી ત્યાંહ;  
 અંબડ હેમ સરિંદ ગુર, આવ્યા પાટણુમાંહી ૧  
 શ્રીગુર પાટણુમાં રહધ, લાખધ ધર્મ કથાય  
 વલી વ્યાખ્યાન સુંણાઈ સદા, ચંડલક વંસી રાય ૨

અઉપધ

એક દિવસ કહધ હેમ સરિંદ, પ્રેમઈ સુંણાયો<sup>૧</sup> કુમરનિરંદ;  
 સોલ સસા ધરિ લહડ તોય, જો પૂરવ<sup>૨</sup> સંચિત પુણ્યહોય ૧  
 સુદગુરુ સેવા સુકુલે જન્મ, સંધની ભગતિ સદહણુધર્મ,  
 સુદ્રવ્ય સેત્રુંજ કરી યાત્ર, પુણ્યઈ લહીધ મુનિ સુપાત્ર ૨  
 સાત ખેત્ર તણું પોખવું, સત્ય વચન મુખથી લાખવું;  
 સમતા કુંડમાં હિં મિલવું, તેહનઈ સુભગતિ વહધલાં જવું ૩  
 સમાધિ સરીર સુંણવું સિદ્ધાંત, સમકિત શીલ રાખધ એકાંતિ  
 સાસિક<sup>૩</sup> ગુણુ તે પુણ્યઈ રાય, પુણ્યઈ સંધપતિ તિલક ધરાય ૪  
 સોલ સસા ઈમ વિવરી કલ્યા, પૂર્વ પુણ્ય નર તેણુધ લલ્યા;  
 સોલ સસામાં સંધવી સરધ, તિલક ધરી સિર યાત્રા ધરધ ૫

આવકમાંદિં પ્રતધર વડધ, તે મુનિવર નધ પાએ પડધ;  
 મુનિ નમધ આચાર્ય પાય, આચારજ અરિહંતનધ ધ્યાય ૬  
 અરિહંત સિંદ્ધતણુધ નિત્ય નમધ, સંધનઈસંધવીના ગુણુ ગમધ  
 તે સંધ તિલક સહી પુણ્યધ થાય, પુણ્યઈ શ્રી સેત્રુંજ્ય જાય ૭  
 અન્ય તીરથ સેવધ ખટમાસ, જેનું પુણ્ય નોહધ નર તાસ;  
 શ્રી સેત્રુંજ્ય એક ખિણુ રહધ, તેહથકી પુણ્ય અધિકું લહધ ૮  
 નંદીસરવર યાત્રા જાય, તેહનું પુણ્ય મધં કહ્યું નજાય;  
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય હોય, કુંડલ દ્વીપ જન નયણે જોય ૯  
 ત્રિ ગુણું પ્રણ્ય હુઈ તતખેવ, રચક દ્વીપના જુહારઈ દેવ;  
 ગજદંતી જે યાત્રા જાય, પુણ્ય ચક્ર ગુણું તેહનધં થાય ૧૦  
 તેહથી યુગમ ગણું પુણ્ય થસધ, જંબુ વૃક્ષધં યાત્રા જસધં;  
 તેહથી છગણું સુકૃત મંડ, દેવ જુહારધ ધાતકીખંડ ૧૧  
 બાવીસગણું પુણ્ય તેહનધં સહી, પૂખરદ્વીપ પ્રણ્યામધ ગહધગહી;  
 તેહથી સાત ગણું પુણ્ય સોય, મેરૂ શિખર જન જુહારધ સોય; ૧૨  
 સમેત શિખર નર જે પશ્ચિ જાય, સહસ ગણું પુણ્ય તેહનધં થાય;  
 અંજન દ્વીપ જુહારધ જેહ, લાખગણું પુણ્ય લહસ્યધ તેહ ૧૩  
 દક્ષ લાખ તિહાંથી ગુણુ વિસ્તાર, જુહારધ અષ્ટાપદ ગિરિનારિ;  
 તિહાંથી ટ્રાડિગણું પુણ્ય માંન, સેત્રુંજ નાંમ સુણતાં કાંનિ ૧૪

કુહા

સેત્રુંજ નામ સુણાંતડાં, હધડધ હર્ષ અપાર;  
 સકલ તીર્થ માંદિ વલી, શ્રી સિદ્ધાયજ સાર ૧

હાલ

રામ—રામગિરિ રામભણુધ હરિ ઉઠીધ—એ દેશી.

જગમાં તીર્થ છધ ધણાં, તેમાં સેત્રુંજે સાર રે  
 પાંખ્યા બાવિજન પારરે, નિવારી તિહાં ગતિ ચારરે;

પુહુતો મોક્ષ દુવારે, સેત્રુંજ સેવોરે ભાવિજના એ આંચથી ૧.  
 જે જન છહરી પાલતા, સેતરુંજ વંદન જાયરે;  
 નદી સેતરુંજમાં નાહધરે, પોઠાં પાપ ધોવાયરે;  
 એમ ઘટ નિર્મલ થાય રે. સે. ૨.

સમકિત શીલરે રાખતો, પગિ ચાલતાં તે જાય રે;  
 એકલ આહાર કહાયરે, ભોમિ સંધારી તે થાય રે.  
 સચિત્ત પરિહારિ થાય રે. સે. ૩

સેતરુંજ વધાવો રે કારણિ, હોયો અતિ ઉજમાલરે.  
 દેધ પ્રદક્ષિણા માલ રે, કર્મ અપમ્ત તતકાલરે,  
 પોતમ્ પુણ્ય વિશાલરે. સે. ૪

સૂર્ય કુંડ જમ્ બીમમાં, નાહધ નિર્મલ નીરરે.  
 નહોં તસ રોગ સરીરરે, જસ ગુણ અતિહિં ગંભીરરે,  
 ભાખમ્ આદિલ વીરરે. સે. ૫.

પસુ પ્રમુખ જે પંખીઆ, જલચર જીવડા જેહરે;  
 સેવમ્ સેત્રુંજે તેહરે, દુખીઆ નહોં તસ દેહરે  
 ત્રીજમ્ ભવિસિદ્ધ તેહરે. સે. ૬

સાત છટુ ખિમ્ અઠમઠ, ગણુમ્ વલી લાખ નોકરરે,  
 સેવમ્ સેત્રુંજે સાર રે, તેહનઠ દોય અવતારરે;  
 તે નિશ્ચઠ નિર્દારરે. સે. ૭

યાંચ ભારત મહાવિદેહમાં, ઐરવત પંચમ્ તું જોયરે,  
 તીર્થ અરયોઅ ન કોયરે, ભરતઠ પેખી સોયરે;  
 દીક્ષ ત્રિભુવન મોહધરે. સે. ૮

હુહા.

ભવિજન વંદો ભાવચું, જપો તે ગિરિવર નાંમ;  
 આગમ્ સંધપતિ બહુ હતા, સુણિ તેહના ગુણ આમ. ૧

ઋષભ વચન ભરતઇ સુલ્હિ, કીર્તિ તે ઉત્તમ કામ;  
 સોવન પ્રાસાદ કરાવીડ, રાખ્યું જગમાં નામ. ૨  
 નાંમતે જગમાં રાખીડ, પુહુતી મનની આસ;  
 ભરત ગયો કીર્તિ રહી, પુષ્ક ગયા જીમ વાસ. ૩  
 સેત્રુંજય સંધવી જવ હવઇ. ભૂપતિ ભરતનિરંદ:  
 તાસ કીર્તિ જગમાં રહી, જહાં રવિ તારાયંદ. ૪

દાહ.

રાગ—આશાઉરી. ગુરગીતા રથ મારગ જોતા.—એ દેશી.

ભરત સમય સંધ આવે સારો, કોડી નવાંણું નિરખો;  
 લાખ ન્યવાસી સફળ ચક્રાસી, નરપતિ દેખી નિરખો.  
 હો ભવિકાં સેતરંજ, ગિરિવર સારો;  
 નદી સેતરંજ સૂરજ કંડક, નાહી ઋષભ જૂહારો. ભ૦ ૧  
 આદિતજસા તે ભરતહ પાટિં, મહાજસા તે બીજધ;  
 અતિ બલીઉં નરખો લોગા, અતિબલ પાટિં ત્રિજધહો. ભ૦ ૨  
 બલિભદ્ર ચક્રધર પાટિં પેખો, પંચમ તે બલિવીર્ય;  
 કીર્તિવીર્ય અનધ જલવીર્ય, જોહનું સખલું ધીર્યહો ભ૦ ૩  
 એ સાતધ નર નરપતિ સરીખા, સુર સરીખી જોડી;  
 ભરત અનધ એ સાતધ વચિમાં; પૂર્વ ગયા છર્ધ કોડી, ભ૦ ૪  
 દંડવીર્ય હવો અકુમેપાટિં, તેણુધ ઉદારજ કીધું;  
 ભરત તણી પરિ સંધવી સાચો, જગમાં બહુજસ લોધોહો. ભ૦ ૫  
 ઇંદ્રધ સોય પ્રસંરયો જગમાં, ઋષભ વંસ અનૂઆલ્યો;  
 પાપ તિમર તે તેહનાં નાદાં, સેત્રુંજ નયણે નિહાલ્યો ભ. ૬  
 ઋષભપુત્ર તણુધ એ પાટિં, સિર સેત્રુંજય નાંમધ;  
 જીવન આરિસા માંહિ કેવલ, ભરત તણી પરિ પાંમધ ભ. ૭

અ. મૌ. ૮ . શ્રી કુમારપાળ રાસ.

દુહા.

ભરતતથ્વી પરિ પાંખીડ, ઉજલ કેવલ ગ્યાન  
યુગ્મ ઉદ્ધાર કરાવીડ, ખરખુ બહુજ નિર્ધાન ૧

અઉપધ

તિહાર પછી ત્રિજો ઉદ્ધાર, ઇસાનેંદ્ર કરમ અપાર  
મહેંદ્ર દેવધં જગિ જસ લીડ. ઉધાર ચક્રચક્ર તે ૧ પશ્ચિ કાક ૧  
અલેંદ્ર હુક જગિ જેહ, ઉદ્ધાર પંચમો કરતો તેહ  
અમરેંદ્રે છૂટો ઇદ્ધાર, સગર ચક્રવર્તિ સતમસાર ૨  
પંચાસ કોડિ પંચાણુ લાખ, સહમ પંચોતરિ ઉપરિ ભાખ  
એતલા ભૂપતિ સંધવી થયા, સગર ચક્રવર્તિ વારધ કલા ૩  
ત્રીસ લાખ દશ લાખહ કોડિ, કીઆ ઉદ્ધાર સગરની જોડી  
રત્ન કનકમય કીધાં બિંબ, રોપી ૨ રાય કીરતિનો ચંબ ૪  
પછધ ૩ ઇંદ્ર વ્યંતરનો જેહ, ભુવન આશ્રમું કરતો તેહ;  
ચંદ્રજસા જગિ મોટા રાય, નુંમો ઉધાર કર્યો તેણે કાય ૫  
ચક્રધર રાગધં કીધ, ઉધાર દશમો તિહાં પ્રસિદ્ધ;  
અગ્યારમો ઉધારહ રામ, યાવચંદ્ર તેણુમ્ રાખ્યું નામ ૬

દુહા

નામ તે જગમાં રાખીડ, રાય યુધિષ્ઠિર જેહ  
બીમ અનુર્ન નકુલ સહદેવ, સેતરંજ પોહોતા તેહ ૧  
ભુવન નીંધાયું તેણુધ કાષ્ઠમધ, લેપમધ ઉધાર ૪ ત્યાંહ;  
દ્વાદસ ઉદ્ધાર કરાવીડ, જસ રહ્યા જગમાંહિં ૨  
દીક્ષા અહી સેતરંજ ચઢયા, બહું તે નિર્મલ ગ્યાન  
પાંડવ પાંચ મુગતિં ગયા, કરતા સેતરંજ ધ્યાન ૩

(૧) તેણે તિહાં કર્યો (૨) થાપી ગયા (૩) હવે (૪) પ્રતિમા.

## અહિપદ

પાંડવ વીર વચિ વરસ ગયા, સંખ્યા સહસ ચઉરાસી રહ્યા;  
 વર્ષ આરસધ સિતરિ નય, વીર પછી હુડ વિક્રમ રાય ૧  
 એકસો આઠે વરસ ઠેઠિ, વિક્રમીથી હુડ નવડ સેઠ;  
 ઉદાર તેરમે તેણુધં તિહાં કર્યો, જન થાપી (જમ) ભવસાયર તર્યો ૨  
 નવડ પાંડવ વચિમાં કહ્યા, પંચવીસ કોડિતિહાં નરપતિ બહ્યા;  
 લાંખ પંચાણું ઉપરિ ભયા, સહસ પંચોત્તરિ સંધવી થયા. ૩  
 સંવત આરનધ ચઉદોતરધ, મંત્રી બાહડદે તિહાં કરધ;  
 ઉદાર ચઉદસમે અતિહિં વિશાલ, બહુ નીપાપાં તીર્થમાલ. ૪  
 બાર ખ્યાસીધ સંધપતિ કહ્યો, જનમંદિર કરસ્યધ ગહ ગહ્યો;  
 અદાર લાખ કોડિ ઓગણ્યાસ, હેમટંકા ખરચધ વસ્તપાલ ૫  
 એકત્રીસ કોડિનધ છત્રીસ લાખ, અર્ધુદાયલ ગિરિનારિં ભાખ;  
 વસ્તપાલનાં કરણી લંખ, સવાલાખ ભરાવ્યાં મિંખ. ૬  
 સંવત તેરનઈ એકોતરધ, સા સમરો લખમી વ્યયં કરધ;  
 ઉદાર પનરમે પરચંડ, કરિ કલસ ધન ૧ ધંડંડ ૭.

હુડા.

કલસ ધન ડંડા ભલો, કરસ્યધ અતિ ઉછાય;

નવડ સમરા વચિ વલી, કહું સંધપતિ સંખ્યાય. ૮

દાલ.

રાજ-સારંગ-મગધ દેસકો રાજરાજેશ્વર એ દેશી.

સાહ નવડ નઈ સંધવી સમરો, એણુધ કીધું ઉદાર;  
 તે વચિ સંધવિ સહસ ચઉરાસી, ત્રિણિ લાખ સમકિત ધાર હો. ૧  
 નૃપતિ સેત્રુંબ્ય સંધવિ સાર, શ્રી સિદ્ધાયલ નયણું નિરખ્યો;  
 નહિં પસુઆં અવતાર હો, એ અંચલી. ૨

સતર સહસ્ર સંધવી ભાવસાર, ખત્રી શેલ હમર;  
 પન્નર સહસ્ર વિગ્ર વખાણુ, એણુધ ગિરિ પામ્યા પાર હો. ન. ૩  
 યાર સહસ્ર કુંટળિક સંધવી, નેહ સહસ્ર લેક્યા કણુખી;  
 પાંચસઘ પીસતાલીસ સંધવી, નાતિ કંસાર ગણાવી હો. ન. ૪  
 ભરત સમરાવચિ સંધવિ અસંખ્યા, તે કેવલી સહુ જણુધ  
 એ તીર્થ મહિમા અતિ મોટા, કિમ છદમસ્થ વખાણુધ હો. ન. ૫  
 પન્નર સત્યાસી પાત સાહ બાધર,<sup>૧</sup> દેસઘ નર વણિગ બહુમાંન  
 સાહ કરમો ઉદ્ધાર કરાવઘ, ખરચઈ બહુઅ નિધાન હો. ન. ૬  
 જે પુણ્યવંતા વલી નર હોસ્થઘ, તે સેત્રુજ ગિરિ જવઘ  
 પુણ્ય કામિ ધન ખરચ્યું જેણુધ, સોય સંધાતિ આવઘ હો. ન. ૭  
 દાન ન દીધું શીલ ન પાલ્યું, નવિ પોખ્યા વલી પાત્ર  
 તે નર રાનિ રોયા તુલો જાણો, કીધી ન સેત્રુજ્ય યાત્ર હો. ન. ૮  
 જન પ્રમાદ ન કીધું, પૂજ્યા નહો જગનાથ  
 સેત્રુગિરિ જેણુધ નયણુ ન નિરખ્યો, દીધી બાવલ બાથ હો. ન. ૯  
 દીન ઉધાર ન કીધું જેણુધ, ન લલ્લો શાસ્ત્ર વિચાર;  
 ગિરિ સેત્રુજ્ય જે નવિ ચઢીઆ, બાલિં ગયો અવતાર હો. ન. ૧૦  
 જનમ સફલ કીધું નર જેણુધ, લખમી મારગ ચાપી  
 સેત્રુજ્ય જઘ પ્રાસાદ કરાવ્યો, તસ કીર્તિ જગિ વ્યાપી હો. ન. ૧૧  
 કારતિ કરણિ તેહની સાચી, જે ભવદુખથી તરીઆ  
 સેત્રુજ નામિં બહુ નર સિદ્ધા, મુગતિ મારગ સંચરીઆ હો. ન. ૧૨

કુહા.

મુગતિ તણુધ પંચઠી લલ્લા, પાંચું કેવલ ગ્યાન;  
 સિદ્ધ અનંત આગઘ હવા, કરતા સેત્રુજ ધ્યાન ૧



દાસ

રામ-ધન્યાસી મુનિવર મારમ ચાલતા એ દેશી.

શ્રી સેતુજ ગુણ ગાઘઘ, ગાતાં હર્ષ અપાર  
 સિદ્ધ અનંતા ધ્રુવાં હવા, પાંખ્યા ભવ પાર ૧  
 ધન ધન સેતુજ ગિરવર, ધન ધન ઋષભ જીજ્ઞાસ  
 પુંડરીક ગિરિવર રાજીક, દીઠક અતિ આજીક ધ. ૨  
 ઐત્રિ પુનિમ દિન વલી, ઋષભ ગણધાર  
 મુગતિ ગયા પાંચ કોડિસું, ટાલી કર્મ વિધાર ધ. ૩  
 કાતી પુનિમ દિન વલી, દ્રાવીડ નર્મ વાલીખીલ  
 મુગતિ ગયા દસ કોડિસું, જેહના નિર્મલ શીલ ધ. ૪  
 ફાગુણ સુદિ દસમી દિનધી, પુહુતી મનની આસ  
 નમી વિનમી દોષ કોડિસું, કાધુ મુગતિમાં વાસ ધ. ૫  
 ઋષભધકી જે કેવલી, અસંખ્યાતા પાટ  
 મુગતિ સવાય સિદ્ધિ ગયા, દુજી નહીં વાટ ધ. ૬  
 ઋષભ વસિ બહુ નરપતી, ધણે ચારિત્ર લીધા;  
 શ્રી સેતુજ આવી કરી, તિહાં અચૂસણ કીધા ધ. ૭  
 રામ ભરત બેહુ બધવા, લીધું સંયમ ભાર  
 મુગતિ ગયા ત્રિણિ કોડિસું, તસ નહીં અવતાર ધ. ૮  
 નારદ એકાણું લાખસું, શ્રી સેતુજ શ્રાંતિ  
 મુગતિ ગયા મુનિવર નમું, મનનધ વલી રમિ ધ. ૯  
 સાંભ પ્રદુમ્ન સુત કૃષ્ણના, બેહુ સંયમધારી.  
 આઠ કોડિ સાદી સાધસું, હુઆ મુગતિ દુઆરી. ધ૦ ૧૦  
 પાંચધ પાંડવ નર ભલા, ઈંદ્રી દમ કાધુ  
 ઋષિ વીસ કોડિસું સંયમી, મુગતિ ગહ લીધું. ધ૦ ૧૧

ઋષિ ધાવઝ્યો મુનિપતિ, સંયમ મુખ લીધું  
 સહસ મુનિ પરિવારસું, સેતુંજ ગિરિ સીધો. ૫૦ ૧૨  
 સુક તાપસ સંયમ લીધ, સહસ મુનિવર સાથિ  
 શ્રી સેતુંજય મુગતિ ગયા, વંદુ પ્રભાતિ. ૫૦ ૧૩  
 સેલગ સરિ રૂઝડો, સેતુંજ ગિરિ ચઢીક  
 પંચસય સું પરિવર્યો, મુગતિ જમ અડીક. ૫૦ ૧૪  
 એ મુનિવર મુગતિ ગયા, કુંજુ કહમ તસપાર  
 વલી જાસ્યમ એજુમ તિરથિ, સેતુંજ ગિરિ સાર. ૫૦ ૧૫

કુહા.

સાર તીર્થ જગમાં ધણા, તેહમાં સેતુંજ સાર  
 હેમ કહમ તપતિ સુંણો, પૂન્યમ લહીમ ભવપાર. ૧  
 ગુરૂ વચને તપ હરખીક, જીમ જગિ ભરત નરેસ;  
 તિમ ભૂપતિ આણુંદીક, સેતુંજ યાત્રા કરેસ. ૨  
 તન ધન ચોવન કારિમું, જાતા ન લાગમ વાર  
 તેણું કારણિ સેતુંજ જમ, સફલ કરે અવતાર. ૩

ઢાલ.

ભમરાની રાગ-ગ્રાહી.

કુમારપાલ નર કેસરી-મન ભમરારે, સેતુંજય સંધરી થાય. લાજ ભમસરે.  
 બહુ ઋષિ પરિવા સું, મ. શ્રી સિદ્ધાયજ જય લા. ૧  
 નાગ પીઠ દેવલ ઠંપા, મ. માંહિં જીન પ્રતિમા. લા.  
 કેસર ચંદન લેઈ કરી, મ. પૂજમ ચક્રલક રાય. લા. ૨  
 વાગ ભટાલિક સારિખા, મ. માંહિં મંત્રી ચક્રવીસ લા.  
 દેહશસર દેવ પૂજતા, મ. નાંમમ જીનનઈ સીસ લા. ૩

અઠાર સહસ વિવહારિઆ મ.	શ્રી જીન દેવલ સાથિ લા.	
ચંદન પુષ્પ લેષ કરી મ.	જીન પૂજ્ય નિજ હાથિ લા.	૪
નગરશેઠનો દીકરો મ.	આભડદે સંધમાંહિ લા.	
સોવનટંકા લહધણું કરમ મ.	ગાંમ શ્રાવક ધરિ જહાં લા.	૫
ખટ ભાષા ચક્રી કલ્યા મ.	નામિં નરેદેપાલ લા.	
વસ્તપાલ સુત સંધમાં મ.	કવિ દાતા કૃપાલ લા.	૬
કપરદિનાંમ બંડારીયા મ.	સંધ ભગતિ કરઈ સોય લા.	
અન્ય દુખલ તસ આગલિં મ.	ભૂખ્યો ન જય કોય લા.	૭
પ્રહિલાદ લાણો નરપતી મ.	માંહિં છાડો સેઠ લા.	
સોય લાડુ નિજ કરિ ધરી મ.	કરતો સાંમિ બેટિ લા.	૮
પ્રતાપ મલ્લ પુઠિઈ લીઉ મ.	કુંભારપાલ ઘે પુત્ર લા.	
ચઢવા હય ગિરિ રથ દીધ મ.	કુંજુ વયરિ કુંજુ મિત્ર લા.	૯
નગરલોક સાથિં બહુ મ.	પટ દર્શણુ વેષધાર લા.	
કુંભારપાલ નિત તેહની મ.	બહુ પરિ કરતો સાર લા.	૧૦
સોલસ સહસ જોડી ગડમ મ.	ભુંગલ બેરી અનેક લા.	
પંચ શબ્દ વેણુ બહુ મ.	તંતી તાલ વિશેષ લા.	૧૧
અગ્યાર સહસ હાથી બલા મ.	અંજન ગિરિની જોડી લા.	
રત્ન જડિત અંબાડીઆં મ.	મોતી માલા કોડિ લા.	૧૨
અગ્યારે લાખ હય રેપતા મ.	હંસ પરિ ઠવતા પાય લા.	
પંચ વર્ણુ વાજી સહી મ.	ધૃત ગોલ દલીદો ખાય લા.	૧૩
અઠાર લાખ પાલા સહી મ.	રથ પંચાસ હજાર લા.	
વૃષલ સોવન મધ સીંગડા મ.	નેવરનો ઝમકાર લા.	૧૪
વાંકી વચ્છની પુંછડી મ.	વાંકી વહધલી વિશેષ લા.	
વાંકા રથના વાવટા મ.	ધજ ગુડીઅ અનેક લા.	૧૫
વાંકી પુરૂષની પાધડી મા.	વાંકી સીંગણિ હાથિ લા.	
વાંકી સુંછના માનવી મ.	કુંભારપાલ નઈ સાથિ લા.	૧૬

વલી વાંકીજ નિફેરીઉ મ. ઠાંક દમામાં કંડ લા.  
 વાંકી વલીઅ વળવતા મ. ઉઠમ શબ્દ અખંડ લા. ૧૭  
 વાંકે નયણે નર બહુ મ. વાંકા ખપૂઆ અંગિ લા.  
 વાંકી પાલખીમાં વલી મ. બધકા મનનધ રંગિ લા. ૧૮  
 અંબર ધન નૃપ આગત્તિ મ. અષ્ટ સહસ તસ માંનિ લા.  
 હીરસોવન મણિ રૂપમધ મ. સુંદર સોભિતવાન લા. ૧૯

કુહા.

વાંન બક્ષો નૃપસંધનો, મિત્રીઆ પુરુષ અનેક;  
 બહુ વ્યાપારી સંધમાં, દગો નહોં તિહાં રેખ. ૧  
 ..... દીપે જેમ દીણુંદ;  
 પટરાણી પુંડે સહી, દીઠે અતિ આણુંદ. ૨

ઢાલ.

ત્રિપતીનો.

જવહરી શોની વાણિગમિલીઆ, નાંણાવટી દોરતી ફેફલીઆ;  
 વલી વણુઝારા પલીઆહો, ભવિકા. ૧  
 હડીઆ સાયરીઆ પસ્તાગી, બક્ષ ધણા તે ખાય માગી;  
 મેહર વણુગ દિધ જગીહો. બ. ૨  
 ગાંધી વૈદ ધણા સુગંધી, અનેક નરનઈં લિઈ ખંધી,  
 એક વેચઈં અનધ રંધી હો. બ. ૩  
 સંધમાં સાથ સગલ પણિ થાય, અથ અનેક ગજરજ ચોરાઈ;  
 બહુ વ્યાપારજ થાય હો, બ. ૪  
 ખયડાંમાં જનધ હથીઆર, શાલૂ ચીર પટોલાં સાર;  
 વણિગ કરઈ વ્યાપાર હો. બ. ૫

માલી તબોલી મણીકાર, કંસારા જડીઆ સોનાર;  
 સંધમાં બહુ સુતાર હો. બ. ૬  
 કદાઇ કણુખી કુંભાર, નાટકીઆ નાટકીણી સાર;  
 મોચી તણો નહીં પાર હો. બ. ૭

કુહા

અનેક નર નૃપ સંધમાં, કહધ તો ન લહુ પાર;  
 પટરાંણી પુઠિંધ સહી, જોહના રૂપ અપાર. ૧

દાલ

રાગ—કુંસેન્દ્રી.

અપલદેવી નૃપ ત્રીયા, અંગ વિભૂષણ સોલ;  
 પહધરણી ચંપા ચુંનડી, કાયા કુંકુમ રોલરે.  
 નૃપ આવ્યો કુમર નિરંદ, જોણધટાલ્યો મૃગમચ્છદંદમે;  
 કાધુ સકલ લોક આણુંદ બે, નિવાર્યો દેશ સકલમાંહિ દંદમે ન. ૧  
 ચંદ મુખી મૃગ લોચણી, નિજ નવલા સિણુંગાર  
 હરિ બણી કટિ પાતલી, લાવણ્યનો નહીં પાર બે ન. ૨  
 વેણી વાસગ જીપીક, હંસ હરાવ્યો ચાલિ  
 લાગ નગોદર ખીંટલધ, કાંનિ જખૂરધ ઝાલિ બે ન. ૩  
 ભમર ભમધ જીમ મધુકરા, અધર પ્રવાલા રંગરે  
 દંત જરયા દાડિમ કુલિ, અલવિ મોડધ અંગ બે ન. ૪  
 નાચક સૂડા ચંચડી, કનક કચોલા ગાભિ રે  
 લક કરી મુખ શોભતું, અર્ધ ચંદ જસ બાલ બે ન. ૫  
 ચોવન અબો મોરીક, કંઠ કોચલ ટહુકાર રે  
 વસંત માસ કીડા કરધ, કંઠિ કુશમના હાર બે ન. ૬

કમલ નાલ જસી બાંહુડી, કરિ કંકણની માલરે  
 કરતલ જસ ફૂલડાં, અંગુલ નખ સુકુમાલ જે ૭  
 કનક કુંભ પયોધરા, રૂમિં શોભઇ રંભરે  
 ક્ષપમ જધા ટુઝ કહું, જાણો કદલી થંભ જે ૮  
 ચિત્રાલંકી કામિની, નાભિ કમલ મંભીર રે  
 કંચુક ર ચુરણી ચુંડી, શીલધ મંભનીર જે ૯  
 પદ પંકજનું જોડલું, ઉઠણિ આછા ધારે  
 હાસ વિનોદ કીડા કરધ, કામિની આંખિ વાટ જે ૧૦  
 ચરણે નેઉર વાજતાં, કટિમેખલ ખલકંતી રે  
 ચાલી રે ગિરિવર રમેટવા, છાંહાંહવાસિદ્ધ અનંત જે ૧૧  
 બિહુતરિ સાંભત રાયની, પુંડિં સુંદર નારિરે  
 અધિક રૂપ રંભા થકી, અસી નહીં સુરખાર જે ૧૨

કુહા.

સુરધરિ નારિ અસી નહીં, ઇહાંનાં રૂપ અપાર  
 વેષ બનાવધ જૂજૂઆ, પંચવર્ણ સિણુગાર ૧  
 નીલા પીલા ઉજલા, રાતા વેષ અત્યંત  
 પંચ વર્ણ હા પહધરતી, ગોરી સાંભ શોભંત ૨

ચઉપધ.

ગોરી નારિનહ સાંભ ચુંડી, કાલી કરતુરી તનિ અડિ;  
 કાલી જમર જમરાનધવાંનિ, દંત અરિષ્ટક રતન સમાંનિ ૧  
 કીકી કાજલ વેણી સાંભ, સાંભ ગોધણો અતિ અભિરામ;  
 કાલા કંચુક ચૂડા સ્પાંભ, જળ ખમ્પડી હલાલધ દામ. ૨

કેતી વેષ પીલો આદરધ, કેસરતિલક નિજ બાલઈ કરધ,  
 પીલા<sup>૧</sup> પિતાંબર પહધરણિ સાર, કંઠે બનાવધ ચંપકહાર. ૩  
 પીલાં નેવર પીલી કાલી, જાણ્યું સરજ ઉગ્યો ગાલિ;  
 પીલા ચૂડા કંચન તણાં, પીલા કંચુક રલીઆમણા. ૪  
 કેતી રાતો વેષ અપાર, તારા રતનતણા ગલિ હાર;  
 રાતું તિલક રાતો તંબોલ, રાતી દેહ જીમ કુંકુમ રોલ. ૫  
 રાતી જીભા રાતા દંત, રાતા અધર શોભધજ અત્યંત;  
 રાતા નખનધ રાતા પાય, રાતા મનિ સેત્રુંજય જાય. ૬  
 રાતા કંચુક રાતાં ચીર, રાતા ચર્ણી સોહધ સરીર;  
 રાતા કમલ કરમાંહિંધરી, જીન પૂજવા ચાલી સુંદરી. ૭  
 નીલવરણ કરતી સિંજુગાર, દમણા મરઆના તાલહાર;  
 નીલાં વદની વડાંગરપાન, નીલા કંચુકના વલી વાંન. ૮  
 નીલા ચર્ણી નીલાં ચીર, હાથિં ચુડલા વદનિધી વીર;  
 નીલીપાગિતણા ગલિ હાર, હાઈડઈ સેત્રુંજય ગિરિનાર. ૯  
 કેતી નારિ ઉજલ સિંજુગાર, ઉજલ ફૂલ નઈ રકંઠિહાર;  
 ઉજલ કંચુક ઉજલ ચીર, પંચવરણ તિહાં બરીઆં હીર. ૧૦  
 ઉજલ મોતિ કેરા હાર, ઉજલ નેવરના ઝમકાર;  
 ઉજલ ચંદન ચરચધ અંગિ, ચાલી અમલા સેત્રુંજ શૃંગિ. ૧૧  
 સુંદરનારિ સરિખા સિજુગાર, રૂપતણા મદ કરધ અપાર;  
 ગોરી ન ગમધ સાંમલી, હાસ વિનોદ કરધ તિહાંવલી. ૧૨  
 ગોરી કહધ સુંણિ કાલી નારિ, તું બધી રહધ તાહરાધ કામિ;  
 કરમિં કાયા કાલી કરી, તું સું બોલઈ સાંહમી ફિરી. ૧૩  
 કાલી કહધ સુંણિ ગોરી સહી, કાલા ગજ ગાજધ ગહધ ગહી;  
 કાલા ધન ગાજધ સહુ સરિં, લોચન સોભા કાજલિ કરી. ૧૪

કાલા કાન નઈ કાલા નેમ, કાલા પાસ પરિ સહુને પ્રેમ;  
 શ્રી મુનિસુવ્રત નઈ મદિલનાથ, સામલવર્ણું સબલા પૂજત. ૧૫  
 કાકી નયણાં વેણી જેહ, કાલક વરણિં સોભક તેહ;  
 અરિષ્ટ રતન બહુ કાલાં હોય, કાલાં જલ યમુનાનાં જોય. ૧૬  
 કાલી કરતૂરી અંગિ ઠવક, કાલી કાયલ મધુરં લવક;  
 કાલાં મરી જગિ કહીક જેહ, કોલા કપૂર નઈ રાખક તેહ. ૧૭  
 કુલા બગલા બગલી ભમક, કુલા બૂતીઆ નર નવિ ગમક;  
 કુલાં માણસ રોગઈ થાય, ગોરપણાનો સ્થો મહિમાય. ૧૮  
 એણે વચને ગોરી કલકલી, બકી રહક ભુંડી સાંભલી;  
 લિહાલા સરિખું તાહરં ૩૫, સરસું વાદ કરક સું કૂપ. ૧૯  
 ૩૫ વિના કરતી અભિમાન, કાલા કાગ નઈ કુણુ દિધ માન;  
 બકી રહક તું તાહરક કાય, તું ગોરીનો નખ ન પોસાય. ૨૦  
 ગોરં અલક ગંગાતું નીર, ગોરં સુવિધિનાથ સરીર;  
 શ્રીચંદ્રપ્રભુ ગોરા સહી, જેહની કીરતી જગમા<sup>૧</sup> રહી. ૨૧  
 ગોરા હંસ નઈ ગોરા ચંદ, ગોરા ગજ રાગ્ય ગયંદ;  
 ગોરાં મૃગ જમણાં ઉતર્યા, સુકન બક્ષા નર<sup>૨</sup> આવક ભર્યા. ૨૨  
 ઉજલ ચમર કમલ ગજ દંત. ઉજલ મોતિ અતિ સોભંત;  
 પુષ્ક કપૂર દક્ષણાવર્ત સંખ. જે કખમી આપકજ અસંખ. ૨૩  
 ૩૫ ચંદન ચીવર જેહ, ઉજલ ચુનો દિધ રંગ તેહ;  
 દુષ દહી કૃત ઉજલ સાર, જમતાં દેહ દીપક નિરધાર. ૨૪

કવિત

ધીઈ વાધક વાન. કાનપણિ સરઆ થાય;  
 આખિ વાધક તેજ, ખરજને ખોડો ગાક;  
 જરા ન વ્યાપક અંગ, ટંગ તન ધાત ન ધૂમક;



કાયા નહીં કટિ ભંગ, અર્થ આગલિથી સમ્મ;   
 જુખનું મંડળુ ધૃત સહી, હાકયો હીંડધ દેતો હડી;   
 ધૃત વિહુણા નર જેહ, નાંણો સડા લાકડી. ૧

કુહા.

લકડ સરિખા તે નરા, જે નવિ પાંમધ ધીઅ;   
 ધૃત જીમતાં બલીઆ બહુ; જસા પંચાયણ સીહ. ૧   
 એક અક્ષર પશ્ચિ બલ બહુ, જે હધ ઉજલ વાંન;   
 તેણુમ કારણિ ગોરી કહધ, કાલી તજે ગુંમાંન. ૨   
 કાલી ગોરી નારિમાં, હોય તે વાદ વિવાદ;   
 વારધ ગરદી આવિકા, કાઠી મધુરો સાદ. ૩

અઉપધ

મધુરો સાદ રૂપદે તણો, વારધ વાદ મ કરસ્યો ધણો;   
 સી કાલી નધ સી ગોરડી, પુણ્ય કરધ તે જગમાં વડી. ૧   
 સખલ રૂપ સખલો સિંધુગાર, દાન તપ શીલ પાખધ છાહાર;   
 તેહનું રૂપ જગમાંહિ સાર, જે સ્ત્રી કરતી પર ઉપગાર. ૨   
 કાંન કોટી સિંધુગાર્યા સહુ, અંગિ આભણું પહધર્મ્યાં બહુ;   
 દા'ન પુણ્ય નવિ કરધ લગાર, ભારભૂત તેહનો સિંધુગાર. ૩   
 સો સિંધુગાર પ્રસંસા કરી, તેહનું રૂપ જગમાંહિ અરું;   
 સાત દહા જેહના ધટમાંહિ, આવિકા કહધ સિરિ નામું ત્યાંહિ. ૪   
 દયા દાન દમ દેહનો દોષ, દોષતિ જાતિ ન કરધ પ્રશોક;   
 દુખ ભ'ભઈ પ્રેમઈ પારકું, દીવ્ય વચન બોલધ મુખિ ધકું. ૫   
 દુર્જન ઉપરિ ન કરધ રીસ, તે સ્ત્રી પાંમધ સખલ જગીસ;   
 એ અંગિઈ ધરતી સાત દહા, રૂપવતી તસ લાણું સહા. ૬

રૂપ ભલું તુલો નર નારિ, ચાલી શ્રીસેત્રુંજ ગિરિનારિ;  
અતિ પુણ્યવતી સખલી<sup>૧</sup> તુલો, તુલનથી સીખ દલ્લુ અલો. ૭  
એણે વેચને હરખઈ સહુ નારિ, ખમઈ ખમાવઈ તેણુઈ ઠારિ;  
પાછી પ્રીતિ કરઈ અતિ ઘણી, અબલા ચાલી સેત્રુંજ ભણી.

હુહા

સેત્રુંજ ગિરિ ભણી સંચરી, હઈડઈ હર્ષ અપાર;  
ગજ રથ ઘોડા પાલખી, વાહણ સોય સુસાર.

હાલ

મણસું શ્રીમંદરજી એ દેશી.

ચતુરા બહુ ચક્રોલમાજી, બહુ સેજવાલીરે નારિ;  
રચિ બધી બહુ પ્રેમદાજી, શ્રોભઈ હયવર ઠારિ. ૧  
સંઘવિ સાચો કુંભર નિરંદ. આંકણી.  
પાલખીઈ બહુ પ્રેમદાજી, મુખ તંબોલ પાન;  
બધી નારિ અંબાડીઈજી, હઈડઈ સેત્રુંજ ધ્યાન. સં. ૨  
કરહા ઝીકાવઈ કામિનીજી, હઈડઈ હર્ષ ન માય;  
સંઘ અનોપમર રાયનોજી, શ્રીસેત્રુંજય જાય. સં. ૩  
બિરૂદાવલી બોલે બહુજ, ચાચક બહુ<sup>૩</sup> હજાર;  
વૈદ વિવેકી તિહાં ઘણાજી, બુદ્ધિતણાં બંડાર. સં. ૪  
રાંધણિઆ બહુ સંઘમાંજી, રસોઈ નીપાયરે સાર;  
બોબન શાક બલાં કરદજી, જીમતાં રવાદ અપાર સં. ૫

હુહા

સાચો કુંભર નરેસ્વર, જેહમાં સખલ વિવેક;  
બોબન કરઈ બહુ પુરૂષ સું, પ્રીસઈ વરત અનેક ૧

દાહ.

લાલની રાગ સામેરી રાગ મહાર.

કુંભારપાત્ર બોજન તિહાં કરતો, બહુ પુરુષ સંધાતિ લાલરે;  
 ખાળું લાડુ મરફી માંડી, બોજનની બહુ બાતિ લાલરે. ૧  
 આવો શ્રી સેત્રુંજ ગિરિવર વંદન જઈએ, જીહાં શ્રીઋષભ જીણુંદલાલરે  
 પૂજી પ્રણમી પાપ પખાલો, ભાષઈ કુંભર નિરંદ લાલરે ૨  
 પયડાં ઘેઝર અનઇ પતાસાં, સેવ સુંદાલો ખાસ લાલરે;  
 ખાંડદમીદો સકરપાર, જમતા અતિ ઉલાસ લાલરે. ૩  
 પ્રાપ્ત બદામ અનઇ ચારોલી, શ્રીફલસાર અખોડ લાલરે;  
 નિમજ્જાં પરતા અનઇ ખજાઇલાં, ખાતાં પુહુચઈ કોડ લાલરે. ૪  
 તનમની કોલાપાક જલેખી, ખીર ખાંડ ધૂત સાર લાલરે  
 કેલાંતણી કાતલીકે પ્રીસઇ, જમતાં હર્ષ અપાર લાલરે. ૫  
 અંખતણા રસ ધોલી સુંકઇ, ધલ ધલ ધીની ધાર લાલરે;  
 ઉપરિ પાતલિ પોલી પ્રીસઇ, બોજન ભગતિ અપાર લાલરે ૬  
 શાલિ દાલિ નઇ ફૂરકપૂર, શાક સુમંધી જ્યાંહ લાલરે;  
 ખડખૂજાં નઇ બહુ ત્રોસડીઆં, ફલહ મતીરાં ત્યાંહ લાલરે ૭  
 બોજનની તે સજ સજઇ, ઉપરિ ફેફલપાન લાલરે;  
 કુંભારપાલનું બોજન કરતાં, વાંધ્યા દેહના વાન લાલરે. ૮

દુહા

વાન વંધ્યા નિજ દેહના, બોજન ભક્તિ અપાર;  
 સખલ સજઇ સંધમાં, કહઈ તો ન લહું પાર. ૧

દાહ

આખ્યાનની દેશી રાગ-ધનાસી રાગ વિરાહી તથા આશાઉરી

બહુ દીવદીઆ દીવી ધરતા, ટાલઇ તિમિર અંધારો;  
 ગગન ભોમ કરતા અજુઆલુ, જગમાં જોતી અપાર. ૧

બહુ વશિક બપારી સાંથિં, વેચ્ય વસ્ત અનેકા;  
 વસ્ત વિવિધનમ્ ધી શુભ આપમ્, દગાનો નહીં તિહાં રેખો. ૨  
 શેઠ સાથવાહ પાંડિત પોઠા, પુરૂષ તણો નહીં પાર;  
 માગણુ જન મિલીઆ તિહાં બહુલા, બોલમ્ જય જય કારો. ૩  
 સમા સજન બહુ મંત્રી મિલીઆ, પુત્રી<sup>૧</sup> સુત પરિવારો;  
 કુમર નરિંદ તે પુઠિ લીધું, ચિત<sup>૨</sup> કાઉ અતિ ઉદારો. ૪

કુહા.

બહુ ઝઢિ લેઈ સંચર્યો, બહુ વિવહારી બાતિ;  
 કુમેરદત્ત સરિખા વલી, કુમારપાલ નમ્ સાથિં. ૧

અઉપમ્.

સાથિં ધવલ ધનો ધરમસી, પાંચો પેથો નમ્ પદમસી;  
 સરો સવજી નમ્ સંધરાજ, કરે પુણ્યતણાં તે કાજ. ૧  
 સંધ સદહમ વચ્છસાહ શ્રીમલ, ભોળે ભાખર ભીમો ભલ્લ;  
 હીરો હરખો નમ્ હરપાલ, તેણુમ્ પહમરાગ્યા ગરદા બાલ. ૨  
 દેવો દુદો નમ્ બંધવ જેહ, શાકરપર્વ મંડાવમ્ તેહ;  
 અમજી આખો બંધવ હોય,<sup>૩</sup> મોદક હાટ મંડાવમ્ તેહ. ૩  
 ખોખો ખેતો નમ્ ખીમસી, હાય વાવરમ્ હમડમ્ હસી;  
 ભાદો ભૂપતિ નમ્ ભીમસી, જલપોટલીઆ આપમ્ ધસી. ૪  
 સારિંગ સવસી નમ્ શ્રીપાલ, જીન પ્રતિમા પૂજમ્ ત્રિજીકાલ;  
 સાહ ભાણો લખમો લાહ લીધ, કેલાં સેતડી વહંમચિ દીધ. ૫  
 ચાવર ચેરો ચોભણુ સાર, પાત્ર મુનિ નઈ આપમ્ આહાર;  
 જાવડ બાવડ બેહુ વડા, દુધ<sup>૪</sup> દહીના રેડમ્ ધડા. ૬  
 ધણા પુરૂષ સંધમાંહિં અસ્યા, પુણ્ય કાઝ<sup>૫</sup> સેતરંજય ધસ્યા;  
 છહરી પાલમ્ નર દાતાય, વણુ દીધમ્ કટકો નવિ ખાય. ૭

૧ પુત્ર સુતા, ૨ સજન સહુ પરિવારો. ૩ દોઈ. ૪ આપે દુધ દહિંના ધડા.

ખાધઈ પેટ ભરાંસું હોય, સુપુરૂષ અસું : વિચારઈ જોય;  
 સિદ્ધમેત્ર આ વાટજ બાણું, યોડું દીધું હોઈ પુણ્ય ધણું. ૮  
 અનેક પુરૂષ એહવા દાતાર, પુણ્યકાળું મઈ કલા વિચાર;  
 ધણી શ્રાવિકા સંધમાં સહી, નામ નિધ ચ્યાર કહું ગહમ ગહી. ૯  
 પુહુતી પુચ્ચીઆઈ પાંખડી, નીલા દાતણુની આખડી;  
 ચાંપસદે ચતુરાઈ બલી, ન કરઈ ભોજન તે એકલી. ૧૦  
 વીરમતી વિમલાદે સતી, છતઈ યોગ પાલઈ ચાલતી;  
 ગુણુશ્રી બહુ કમલાશ્રી જેહ, સચિત વસ્ત ન ખાઈ તેહ. ૧૧  
 ક્રોડમદે કનકાદે જોય, ચક્રે નીમ સંભરાઈ સોય;

૧૨

ઈમ સ્ત્રીપુરૂષ ધણા સંધમાંહિ, હયવર હાથી ખોલ્યાં જ્યાંહ;  
 અર્યો સંધ તે ચાલ્યો સહી, ગાઉ પાંચ તે હોંડઈ વહી. ૧૩  
 રાતિઈ સંધ ન ચાલઈ કદા, જીવ જાન તપ કરતો સદા;  
 પંથી ફલ ચુંટી નવિખાય, જયણા કરતા જત્રા જાય. ૧૪  
 જયણા વિણુ જીન નકહઈ ધર્મ, જયણા કરતો ધોઈ કર્મ;  
 જહાં જયણા તિહાં ધર્મ વિશેષ, અસંયમ કરતા ફલ નહોં રેખ. ૧૫  
 દાંન શીલ તપ ભાવનમાંહિ, જીનવર જયણા લાખી ત્યાંહ;  
 પોસો પડિકમણું રસજગમ, જયણાઈ કરતા ફલ થાય. ૧૬  
 જતિ ધરમમાં જયણા કહી, જીવજંત ઉગારે સહી;  
 પદદેતાં બણતાં સદહે, રમે જીવ દુખ મુખથી લહે. ૧૭  
 ઉદંતાં બધસતાં વહી, મુનિવર રાખઈ મતિ નિર્મલી;  
 સંચારઈ જયણાઈ સોય, ધુસર પ્રમાણિઈ પંથઈ જોય. ૧૮  
 ઉભો રહઈ ઋષિ જયણા કરઈ, મધુર વચન મુખથી ઉચરઈ  
 જુજંતાં નવિ બોલઈ જેહ, ઋષભ કહે ઋષિ સાચો તેહ. ૧૯  
 એણીપરિ જયણા કરતો મતી, તેહ નઈ પાપ ન લાગઈ રતી;  
 તિમ આવક જયણાઈ ધર્મ, જયણા કરતો આવક પરમ. ૨૦

(૧) સેવન ધને વરસે તેહ (૨) પૂજય.

પરમ પુરુષ નર મલીઆ જીહાં, અસંયમયણું ન કરતા તિહાં;  
 જીવ જંત જોષ પગ ભરખ, સેતરંજય સંધાતિ સંચરખ ૨૦  
 જે નર સાહમું આવખ સોય, વિવિધ વસ્ત નર દીજખ સોય;  
 વેઠ મુદ્રિકા રૂપે સફાર, ભૂપતિ ભગતિ કરખ અપાર ૨૧  
 બિહુપરિ દાંન દિધ નર ત્યાંહ, સંધ આળ્યો ધધૂકા માંહિ;  
 નગર આખખ લહધણું કરખ, ચાલમાંહિ સોનધર્ડે ધરખ ૨૨  
 ઝોલકા વિહાર કર્યું છખ જીહાં, વલિય અમારડી આવ્યાં તિહાં;  
 તિહાં મિધ પર્વત મોટા સહી, દોષ પ્રાસાદ કર્યાં ગહધગહી ૨૩  
 ઋષભ ભુવન તે સોહામણું, ખીજું પાસ જીજેસર તણું;  
 અસ્યાં ભુવન કીધાં તિહાં દોષ, સેતરંજ આલી આવ્યાં સોધ ૨૪  
 ભરત તણીપરિ બહુ ઋદ્ધિ જોષ, કહઈતા પાર ન પામખ કોષ;  
 મઈતા મંત્રી બહુ પરિવાર, ધન ધન રાયતણો અવતાર. ૨૫  
 સંધપતિ તિલક કરાવ્યું<sup>૨</sup> ભાલિ, ઉત્તમ કુલની રાખી આલી;  
 બહુ પુણ્ય જાણી સંધવી થયો. શ્રીસેત્રુજય આલી ગયો. ૨૬  
 દીઠો સેત્રુંજો જવ દટિ, સોવન પુપ કર્યાં તિહાં વટિ;  
 નરપતિ મનિ તિહાં હરખ્યો ધણું, દીકું રૂપ જવ<sup>૩</sup> રવામિતણું. ૨૭  
 મણિ મોતિ ભરિઆ બહુ ચાલ, સેતરંજ વધાવખ નર ભૂપાલ;  
 ત્રિણ પ્રદક્ષિણા દધ તિહાં રાય, હમડધ હર્ષ ધણેરો થાય. ૨૮

દુહા.

હર્ષ ધણો હમડધ ધરી,	નાલો નદી સુ નીર;	
સર્પકુંડ અધોલીહ,	નિર્મલ તાસ શરીર.	૧
નદી સેતરંજ તિહા ભત્રી,	તેણુધ નીરખ જે નાલ;	
સકલ રોગનર્થ ખય કરખ,	દેહ કનકમય થાય.	૨
ગુણ અનંત ગિરિવરતણા,	કહઈ તે <sup>૪</sup> રૂપમ જીણુંદ;	
હેમવચન શ્રવણે સુંણી,	હરખ્યો કુંમર નિરંદ.	૩

આણ્ણદો નૃપ અતિધણ્ણં	ગિરિવર કેરધ નાંભિ;	
પાય નમી જીવર તણા,	પૂજ કરધ તસ ઠાંભિ.	૪
કેસર ચંદન લેધ કરી,	અગર. ધૂપ કપૂર;	
દીપક સુંદર સાથીઓ,	કરતા પાતક ચૂર.	૫
કમલો દમણો મરવો કેતકી,	કમલ સુગંધી પુલ;	
ચંપક જામ મોગર,	પૂજ કરધ બહુ મલ.	૬
કુંભર નિરંદ હરખો ધણ્ણં,	સેતરંજય કેરધ નાંભિ;	
સતર ભેદ પૂજ ફરી,	ચેષ્ટવંદન તસ ઠાંભિ.	૭

## અઉપધ

ચેષ્ટવંદન તસ <sup>૧</sup> રાજ કરધ	રસના હેમ પવિત્ર કરધ;	
ધનપાલ પંચાસિકા તિહાં ગુણુધ	કુંભારપાલ નૃપ શ્રવણે સુંણુધ.	૮
ભિઈકરજોડી પૃથવીરાય	હેમસુરિનધ લાગઈ પાય;	
કવિ ધનપાલ પંડિત અરં	પણિ કાંઈક પોતાધ સ્તુતિ કરં.	૯
હેમ કહધ સુણો કુમરનિરંદ	એહનધ ઉપનો અતિ આણ્ણંદ	
ભગતિરાગ પોષધ એણુધ અરયો	મઈ પોષ્યોનવિ જાયધ તસ્યો	૧૦
ટીઆ તણુધ સી પર્વત તોડિ	કિહાં, કુડી કિહાં કનકહ રંગાડિ	
કિહાં આંખો કિહાં તરવર આકડો	મૃતિકા કુંભ કિહાંકનકહ ધડો	૧૧
કિહાં ચંદન કિંહા સુકો ઘાસ	નૃપની હોડિ કરધ નહિ દાસ	
કિહાં ખાસર કિંહાં ચંપક ચીર	જીમ પાંણી નઈ નગમધખીર	૧૨
જીમ મયગલ નઈન મલ્લ મૃગો	ન મલધ મૃગપતિનધ જીમસસો	
ન મલધ કીડી પર્વતકાચ	ન મલધ રંક અનધ વલીધ રાય.	૧૩
ન મલધ ખજૂડ નઈ વલી સર	ન મલધ વાહો ગંગાપૂર	
ન મલધ નિર્ધન નઈ ધનવંત	ન મલધ નિગુણુ નધ ગુણુવંત	૧૪
ન મલધ શશિહર નધ સીપ,	ન મલધ જીમ દિનકર નધ દીપ	
ન મલધ કિરપી નઈ દાતાર,	ન મલધ મણિકો મોતીહાર	૧૫

કિહાં પીતલ નઇ કહુ કિહાં હેમ, કિહાં હરિહર નઈ જનવર દેવ;  
કિહાં મુનિહેમ કિહાં ધનપાલ, તેહની યુદ્ધિ જગિ અસિ વિશાલ. ૧૬

એહનઈ જન ઉપરિ બહુરાગ, જમ જમનઈ મુગતિજ માંગ;  
જમ ગૌતમ નઈ વાહલો વીર, જમ હંસ નઈ મોતિ હંસા ખીર. ૧૭

જમ કોપલ વાહલો સહકાર, જમ ચાલુક વાહલો જલધાર;  
હેમ કહઈ સુષિ કુંભરનિરંદ, તિમધનપાલ નઈ તપલ જીવંદ. ૧૮

લેણઈ કારણિ સુષિ પૃથવીરાય, બરાબરી એહની નવિ માય;  
બગતિરાગ એહનઈજ વિશાલ, કવિ મોઠો જમમાં ધનપાલ. ૧૯

કુમારપાલકહઈ જસગુણધણ, તે ગુણ મેલધ અવધાં તણ;  
જે ગુણહીણ પ્રાંહિ હેમ, પર કીરતિ ન કરધ સેમ. ૨૦

પરના ગુણ પ્રકી હેમસરિંદ, પોતાના ગુણ પાડધ મંદ;  
સાકર કહધ કું મીડી નહીં, પણિ તે છાની ન રહધ કહીં. ૨૧

અંદન ઉણપણ જો બજઈ, તોહઈ લોક તેહનઈ નવિ તજઈ;  
અમૃત કહધ મુઝમાં કડુઆસ, તોહઈ લોક ન છંડઈ તાસ. ૨૨

તિમ મુનિ હેમ સરિંદહ જતી, મુખ કહધ મુજમાં ગુણ નથી;  
ગિર્યા એહના એહ સભાવ, વરસઈ જલ નિચો થઇ આભ. ૨૩

એણે વચને જાણ્યો મહામતિ, હેમ આમો નહિં દુષ્ણે જતિ;  
પરતગિ જ્યુ આલી સરસતિ, જોહમાં દોષ ન દેખઈ રતિ. ૨૪

ક્રીડા.

દોષ ન દેખું જસ રતી, કું ગાઉં નર સેમ;  
હેમસરિ સરિષો જતી, જગિ ન દોષઈ દોષ. ૨૫



## હાલો.

રાગ ચંદ્રાવલ્લુનો—રાગ આસાહરી—કેદાર ગોડી—સિંધુઓ.

સો સુત ત્રીસલાદેવી સતીનો—એ દેસી.

મી સત્તુન્ય સમો તીર્થ નકોઇ ઈંદ્ર સમો સુર કો નવિ હોઇ;  
 ભોગિમાં ચક્રવર્તિ જગિ જોઇ, ઐરાવલ્લુ હાથી જગિ જોઇ. ૨૬  
 ખીર સમુદ્ર સાગરમાંહિ સારો, ઉત્તમ જગિ એ રામજ વારો;  
 સુસમ સુસમાં સખરો આરો, સીતવતી જગિ સીત સંભારો. ૨૭  
 અનુનસમ જગિકો નહીં પાણી, ગંભાજલ સમ કો નહીં પાણી;  
 સ્ત્રી કુલમાં મરદેવ્યા રાંછી, પથરમાંહિં જીમ હીરા ખાંછી. ૨૮  
 અમ્બ અનોપમ રવિના જાણું, રૂપસુઆમાંહિં જીમસિંહ વખાંછું;  
 મહિષીસમકો નહીં દુઝાણું, હેમ ટંકાસમ કો નહિ નાંછું. ૨૯  
 દિશાનભદ્રસમ કો નહીં માંની, શાંતિનાથ સમ કો નહીં દાંતી;  
 શાલિભદ્રસમ કો નહીં ભોગી, હેમસુરિંદસમ કો નહીં યોગી. ૩૦

## દુહા.

હેમ સમો મુનિવર નહી, બાખઈ કુંભરનિરંદ;  
 હેમ કહઇ કું નહીં બસો, બસો તે રૂપભજિણુંદ. ૩૧  
 જસ પદ પૂણ્ય પસાઉલઇ, સેત્રું જગિરિ કુલસાર;  
 રાયણુ રૂપતલઇ સમોજ્યો, પુરવ નવાણું વાર. ૩૨

## અઉપાધ.

તેણુઇ કારણિ એ રાયણુ માંન, અકુમ એક કરઇ શુભ ધ્યાન;  
 હીર વૃક્ષ નઇ પુનઇ જોઇ, રસની કુંપી પામઇ તેહ. ૩૩  
 તે રાયણુની પુજા કરી, ગિરિ હરસો ચિહ્ન પાસ ફિરી;  
 આવી જીવાર્પા ઋષભ જીણુંદ, જીન પુનઇ તિહાં કુંભરનિરંદ. ૩૪

મ. મે. ૮

શ્રી કુમારપાળ રાસ.

૬૬

નવધ રત્ન નવ અંગિ ધરધ, એકજ ધન સોવનમય કરધ;  
આમર છત્ર મોતીનાં સહી, સિરિ ઉપરિ ધરતો ગહગહધ. ૩૫  
કનક રૂપ મણિ થાલહ કરી, માંહિ બહુ મુગતાફલ ભરી;  
શ્રીજીન આગલિ મુકધ સહી, ગીતગાન કરધ ઉભો રહી. ૩૬  
એમ જીન પૂજા કરતો જસધ, ચારણ એક તિહાં બોલ્યો તસધ;  
એક પુષ્પધ જીન પૂજધ જોહ, શિવ પદવી ફલ પાંમધ તેહ. ૩૭

પરજીયા ફહા.

એકહ કુલહ માટિ, દીધ જિનવર સિવપુરસુહો;  
એહી કરે કુસટ બપુ, મોલમ જિનવર તથી. ૩૮  
જિન ન જીર્ધ વિતવાસ, મન જીધ માનવ તથાં;  
અદને ચિત ધાર, અડદે ઉચી મોકલધ. ૩૯  
અર્યો દેવ અરિહત, રાગ દેવ નહી રિદધ;  
હાતા તું મહોટો દેવ, કુલે ફેરો યાલતો. ૪૦  
ફોડો ઋષભ જિથુ'દ, રૂઆડો કુંભર નરસર;  
પૂજા કરે બહુ પરિ, પુણ્ય ભવે પરમેસ્વર. ૪૧  
એક આદીશ્વર દેવ, ફળે કુંભર નરેશ્વર;  
અવર ન જાણ્યું કોય, જધ જાણ્યું નર તેહ. ૪૨  
આજ થકી અંતરાય, કર્મ કઠિણ કડકું થયું;  
દીધ નરપતિ દેવ, પુણ્યભાર પ્રગટિહ સહી. ૪૩

હાલ.

રૂપક-રામ-આસાઉરી-રામ-મહાર કડખો.

(સકલ સોરકો, બધ છોડી કરી-એ દેશી)

પેખો પ્રમટ પ્રતાપ નર કુંભરનિરંદનો, વયરીઆં માંન તે વેગેઆલધ;  
જમતજનકહધજીવેજેકુંભરનરબૂપતિ, હોરપરિજગુનધતુંજપાલધ-પે. ૪૪

જમતીયોતિ નર કુમારજીવાસની, દાનઝૂંઝમિધ પથ્ય પદ્યો;  
કરતઆસાન બહુ ચાલ જગિ ચાલતાં, નગરસહુદેશનોસોકહરધ્યો-યો. ૪૫  
શુકવિ સહુ બજાઇ દેવમુનિ પરુગજાઇ, અવરનરજોયતાં નજરિનાવધ;  
ઝીલીઆ ગંગજળ વાસિ સર દેવતાં, તેણીઆહતતે કિમઆવધિ-યે. ૪૬  
હંસમનિહરજીઆ માનયુખદેખતઇ, સર સંઘ્રામિ દેખિ રાવ્યધ;  
શુકવિકવિહરખિઉં કુમરનપ બેટતઇ, અવરપુરુષાજઈકુણ્યાવધિ-યે. ૪૭

## કહા.

કુમરનિરંદ ઘાં કેસરી, જાંબી ચામ્બો દેવ;  
સોમવદન દેખિ કરી, વદન નિહાલ્યું હેવ. ૪૮  
ઘાં દીપક ઘાં દિનમણી, ઘાં સાયર ઘાં વીર;  
કલ્પદ્રુમ જાંબી કરી, કિમ જાન્યું કરીર. ૪૯

## કથિત.

મિલઇ જે ગંગા નીર, તો અવર નીર કાં પીજઇ;  
મિલઇ મિત્ર અતિ ઉચાં, નીચ સંગ કાં કીજઇ;  
મિલઇ અમ્મ માખર્યો, તો પ્રાપ્ત કુણ્ણ ચાલો દોડઇ;  
મિલઇ સાદુજીર, તો અમિ કુણ્ણ ખાસર ઉઠઇ;  
મિલઇ હાથા કલ્પદ્રુમ, લીંચ લલઇ સાહાવઇ જાજઇ;  
સુ કવિ અજઇ જર કામ, મંદીર છોડી કો સદીઈ રહઇ. ૫૦  
મમે સરોવર નીરતો કૂપ, બરજી કોણ જાજ;  
જે મમે સાલિહ દાસિ તો, કુણ્ણ કોદરા ખાઈ.  
જે મમે કુમરનરિંદ તો, અવરકોણ જાજ મગાઇ;  
જે મમે જિમ અરિહંસ તો, કોણ અવર પાપ મગાઇ.  
જે જામી પાડિલ જાજી તો, મૂરખાડી સંમ કો કલ્પ;  
જોટા કુમરનરિંદ તો, મૂરખા-તે મગાણુ કરઇ. ૫૧

## સૂક્તી.

ફરે પુરુષ પર મંદિરે, જૂથ ન બેટયો ન્યાહાં;  
કુમરનિરંદ બેટયા પછી, ફરત ન ઝોડયો ક્યાહાં. ૫૨

## અઉપધ.

અસ્યાં વચન મુખિ સોલમજસમ, નવ લખ ટંકા દીધા તસમ;  
ચારણદરખીકહઈ મુશિનરનાથ, મઈ આપ્યો તુઝ જમણો હાથ. ૫૩  
અસું કહીનઈ ચારણ જય, માલા ઉમટણુ અવસરિ અમ;  
વિધવિધ પુરુષમલીઆ તેણીવાર, વાગબટ બોલ્યો રજયકાર. ૫૪  
ચાર ભાષ સોવન દીઈ સહી, અબટણુ રાજ રમે કહી;  
વાગબટ આપું કહઈ હું સોલ, સુરનર કરતા કીર્તિ કલ્સોલ. ૫૫  
બિધ કરજોડિ બોલમ ઇસ, સોવન ભાષ દીઈ બગીસ;  
આવક એક બાપે કર જોડિ, દિઈ સોવન હું સવાકોડિ. ૫૬  
રાજઈ તે તેડયો સહી, મુખ જોઉ હઈઈ ગહઈગહી;  
મહુઆનો વાસી કહઈવાય, હાસ ચિતા ધાર માતાય. ૫૭  
તેહનો પુત્ર જગદુશા એહ, જોહને ધર્મ ઉપરિ બહુ નેહ;  
તેહનઈ માલા દીધી ત્યાંહ, તેણે ધાલિ માતા ગલિ માંહિ. ૫૮  
જનની સમ નહિં તીરથકોઈ, રવર્ગ મૃત્યુ પાતાલઈ જોઈ;  
જેણઈ માંની પોતાનઈ માંય, સકલ તીર્થ ધરિ બઈઈં થાય. ૫૯  
જેણી માતાઈ ઉદરિં ધર્યો, મહામૃત ધોઈ ચોખો કર્યો;  
તે માતાના પૂજઈ પાય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન થાય. ૬૦  
સોવન બરાબરિ તોલઈ જોય, ખધિ ધરી કરઈ તીરથ સોય;  
ઈદ્રમાલ પહઈરિવઈ માય, ગુણ ઉસંકલ કિમઈ ન થાય. ૬૧

પગ ધોધને પાંજી પીઈ, અમૃત કવલમાતાના મુખિં દીઈ;  
 દેવ ચીવર પદધરાવધ જોય, ગુણ ઉસંકત્ત તુહે ન હોઈ. ૬૨  
 તેણુધ કારણિ સા જગડૂ જેહ, માક્ષા હાથ કરઈ નર તેહ;  
 મોહું તીરથ" જાણી ત્યાંહ, માલાધરી માતા ગલામાંહિ. ૬૩  
 રત્ન એક દીધું ગહધગહી, સવાકોડિ તસ મૂલજ સડી;  
 તે દેખી નૃપ હરખ્યો બહુ, એ પુણ્ય હેમસૂરિંદજ સહુ. ૬૪  
 અમુ" કહી નૃપ લાગો પાય, તું ગુરૂ પામ્યો પુણ્ય પસાય;  
 શ્રીસેતુ"જો સુધો શ્રેય, શ્રીગુરૂ પુણ્યઈ પામ્યો એહ. ૬૫  
 જૈનધર્મ વિષુ પૃથ્વીરાય, તેહથી ન સરઈ એકુ કાજ;  
 અરિહંત વિના અલુણું ધણું, સું કીજઈ ચકવૃત્તિપણું. ૬૬

હાલ.

દેખો મુહડા પુણ્ય વિચારી-એ દેશી-રાગ શ્રીરાગ.

ચકીકુલ નહિઅ, અભોગ, સરજી સીદ સુર સંયોગ;  
 રોડ સેનાપતિ સચી અનુમાન, જૈનધર્મ વિષુન ભજતાં ભોગ-ચ. ૬૭  
 ન ભળાં ભોગ ભૂપતિ કુલ કેરો, ખિત્રી કુલ તણી નહી ખાંતી;  
 દાસપણું દેજો ધર જૈનાં, વરિ બધસારી નીચેરી પાંતી-ચ. ૬૮  
 દેવ તણું કુલ ન ગમઈ દીહુંધ, ચતુરપણું તે કિસુંઅ કરેવ;  
 હરિદ્રપણુધનવિ દેખઈ દુખીઆ, જે જન પામ્યો જીનવર દેવ-ચ. ૬૯  
 ઈદ્રતણી કો આપઈ પદવી, રમણિમયલા રપાંમઈ ધનકોડિ;  
 રાય કહઈ કો ઋદ્ધિ મ રાચો, જૈન ધર્મ વિષુ મોટિ ખોડિ-ચ, ૭૦

ફહી.

અભોગ નહી ચકી તણો, પાંમ્યો અનંતી વાર;  
 જૈન ધર્મ પામ્યા વલી, ધન તે સહુ અવતાર. ૭૧

૧ મેહલા. ૨ વિધા.

## ચરિત્ર.

અસ્યાં વચન રાગના સુંઘી, બોલ્યો સકલ મુનિનો ધર્મી;  
 ધન ધન રે તું કુંભરનિરંદ, ભાવિં પૂજ્ય ઋષભ જીવંદ. ૭૨  
 ધન્ય કુલ તિહુયજ્ઞપાલકતણ્ડ, જે તું પાંખો જનક પંથું;  
 એમ પ્રસંસી પ્રણેમે ગુરુ નરનાથ, કુમારપાલ સિરે દીધો હાથ. ૭૩  
 પ્રેમઈ કરી કર ઈવીક જસઈ, ચારજી એક નિહાં બોલ્યો તસઈ;  
 સાંભલિ ! કહું પૃથવીના નાથ, જગમાં એ અસંભવ વાત ૭૪

## ફહા.

મેઘ રૂપ કાલું ધરી, દીધતો ઉજલ નીર;  
 પસુ ગાય તૃણાં ચરઈ, આપઈ અમૃત ખીર. ૭૫  
 કસ્તુરી કાલી હસી, ઊપની માકઈ કાંમિ;  
 અસંભવ એહેપરિમલખડુ, આવઈ = ૧૬ જ્ઞાને કામિ. ૭૬  
 મુતાહલ જે જઈ વસ્યું, કુંજર તણે કપાલિ;  
 નર નારી નરપતિ ખુસી, તેહતું રૂપ નિહાલિ ૭૭  
 જલ ઉપજે જલ નાંતૂઓ, વલગઈ કુંજર પાય;  
 વારજીવહી તિહાં નવિ સકઈ, એહ અસંભવ થાય. ૭૮  
 તિમ મુનિહેમસરિંદ ગુરુ, જેહ નમાખ્યા પાય;  
 એહ અસંભવ મુઝ સહી, તિહાં મતિ હંચી થાય. ૭૯  
 હેમ ? તુહારા કર નમું, જહાં અનંતિ ઋદ્ધિ;  
 જેહ ચંખ્યા હેકઈ મુહિં, તિહાં ઉપરે સિદ્ધ. ૮૦  
 યજ્ઞ અનંત ગુરુ હેમ તથા, મુઝ મુખિ રસના એક;  
 વિવિધ વસ્ત પ્રીત્યા વિના, શોભઈ નહી વિવેક. ૮૧

સર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, દેસ વિદેસહ માંહિ;  
 હેમ સરિ સરિખા જાતિ, જગહ નાંદી દીસહ ક્યાંહિ. ૮૨  
 જે નિલકંઠ શક્તિષ્ઠ બલો, ગુણ અંગિ કંઈ કોડિ;  
 અવર પુરુષ જોયા ધણી, દીસે અકેકિ ખોડિ. ૮૩  
 ખોડિ વિના નર કો નહી, આણું તુલ્ય દુરાય;  
 પૂર્વ પુરુષ દેખ્યા બહુ, દોષ અછે તે માંહિ. ૮૪

## અક્રિપદ

સુકરાચાર્ય સુરગુર જોહ, પશ્ચિ આપિ નર કાંણો તેહ;  
 બાનુ ધસાણો ગદ્યો મયંક, હેમ તુકાઠ કિમ હુમિ રંક. ૮૫  
 બંબ અપૂજ્ય બંધ્યો બલિરાજ, અમૃતન વદદંત રૂપિં થાય;  
 મેરુઅદાતા ઈંદ્ર અજ્ઞાણુ, અરણ્યક વાગા કંદર્પ બાણુ. ૮૬  
 સાયર મંજુલો કાલે હરિ, મસ્તગિ કાંડ મરઘ કેશરી;  
 રાવણુ બલીહ ન રલો ધડઈ, સેષ સુવિષ તું વિહુનંઈ નડઈ. ૮૭  
 અધડ રાહ વહી વિકલ ઇસ, ચંદ્રચંદ્રનઈ આગ્રી રીસ;  
 બ્રહ્માકુમાર તે બાજઈ વડઈ, તે ન કરં મુનિ હેમજ ધડઈ. ૮૮  
 રહનેમઈ કરી કૂડી વાત, લોભી બરતે ન લલો બાત;  
 લોભી કપટ આપાદ આહાર, આદ્રકુમાર માંડિં આપાર. ૮૯  
 કાલીનાગણિ નશાણું સહી, પાંડવ પ્રગટયા છાના સહી;  
 દિસાનભદ્રને સખણુ માંન, પ્રસનચંદ્ર કીક મયણું ધ્યાન. ૯૦  
 નંદિખેણુ નિઆણું કરઈ, કુંડરીક સંયમથી ફિરઈ;  
 ધનો પચ્ચર્ચ સંયમ વરઈ, તહારી તોડિતો કા નવિ કરઈ. ૯૧  
 સનતકુમારને અંગિ રોગ, સેલગ સરિ મુનિ મુંડ્યો યોગ;  
 નંદિખેણુ નહી તાહરી જોડિ, વત ખંડ્યો એ મોટી ખોડિ. ૯૨

મુનિ. ૨ આપાદોલહ કપટે આહાર.

બાહુબલી ત્રિંદ્રિયો વેલડી, કયવનો રહ્યો પરધરિ પડી;  
 ઢંઢ્યુ નલલલ વાંછિએ આહાર, ગયસુકુમાલ સિરિં અંગાર. ૯૩  
 સુરમુખ ઉનો આલઈ સહુ, નલરાગ કુવસની બહુ;  
 ભીમ બલો રસોઈ કરી, હરિયંદઈ જલગાગરી ભરી. ૯૪  
 મજહઈ નવિ આગ્યો મૂલિ, જે નિજ મસ્તગિ ઘાલઈ ધૂલિ;  
 ચમરેદો બાગો તે ફર, હેમ સ્વમેવાડિ કેલીપરિ કર. ૯૫

## ફૂલી.

હેમ સમો મુનિવર નહી, જેણુક પ્રતિ યોધ્યો રાય;  
 જલચર ચલચર જીવના, તઈ કીધી રક્ષાય. ૯૬  
 પંખી નઈ પ્રભવઈ નહી, જેહનઈ મસ્તગિ હેમ;  
 ચારણુ કહઈ તુલ દર્શણુઈ, મુઝનેં હુઓ પ્રેમ. ૯૭  
 દરિદ્ર દાસ ભાગી ગયા, વલી ઉચ્ચ દેલી વાંન;  
 હેમ સુરિ મુખ દેખતાં, પાંખ્યો નવઈ નિધાન. ૯૮  
 ચારણુ વચન તૃપ સાંભલી, હરખ્યો હમડામાંહિ;  
 હેમસુરિ કરી હુંજણુ, નવ લખ દીધાં લાંહિ. ૯૯

## હાલ અંકાઉલાની.

નવ લક્ષ આપી રોકડારે, વલીઓ કુંમરનિરંદો;  
 તરચર ચીર પહોરાવીઆરે, હમડઈ અતિ આજુદો;  
 હમડઈ અતિઆજુદો સુજણુ, કાંમિ કાંમિ મુઝઈ સોવન નાજુ,  
 પુષ્પ ઉછાલેં ભાવના ભાવેં, સુદ્રવ્ય ધન સુખેત્રઈ વાનઈ,  
 જી ઋષભજીજીરે. ૧૦૦  
 ગિરિ ઉપરિ સંબલી ચકયોરે, હાલ્યો પર્વત ત્યાંહે;  
 હેમાચારજી તૃપ તણુરે, એ પદ પાંમવા ક્યાં હો.



એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણું હરખઈ હું કુંગર નમ્યુ,  
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં(મહા) પુરુષતણો વિવહારો,  
જ ઋષભ જીજરે. ૧

શેત્રુંજીનું કુંક પાંચમુરે, નામિં ગઢ ગિરનારો;  
કુમારપાલ સંધ સંચર્યોરે, સાથિં બહુ નૃનર નારો;  
સાથિં બહુ નર નારિસુ કહીધ, ગામિં ગામિંજન પૂજતાંજાધ;  
શ્રી ગિરિનારિ સ્તંભિ આવધ, ચાલ ભરીજ મોતી વધાવધ;  
જ ઋષભ જીજરે. ૨

મિરિ ઉપરિ સંધવી ચઢયોરે, હાથ્યો પર્વત ત્યાહો;  
હેમાચારજ નપ તણુરે, એ પદ પાંમવા ક્યાંહો;  
એ પદ પાંમવા કિહાં કહુ સાચું, તેણું હરખઈ કુંગર નાચું;  
તીર્થ ગામ નગર તે સારો, જહાં મહા પુરુષ તણો વિવહારો;  
જ ઋષભ જીજરે. ૩

અસું વચન ગુરુનું સુણીરે, ચઢીઓ કુમરનરિંદો;  
ત્રિશિ ખદક્ષિણા દેઈ કરીરે, જૂહાર્યા નેમ જીજુદો,  
જૂહાર્યા નેમજીજુદ સુસિધો, ચંદન પુષ્પ લેધ પૂજ કીધો,  
અગરધૂપ નધ આરતી સારી, જન પૂજ કરે નર (ને) નારી,  
જ ઋષભ જીજરે. ૪

ફહાં.

નરનારી પૂજ કરધ, હરખે કુમરનરિંદ;  
નપ ઉચટ દેખી કરી, બાખઈ હેમસુરિંદ. ૫

અઉપધ.

શ્રીગુરુવચન અસું તિહાં બકયું, તેણું મયંકસિરિ નામજ લખ્યું;  
તેણું પૃથવી પવિત્ર કરી, તેહનઈ પાપ નમઈ તે હરિ. ૬

વસુધાનું મંડળુ તે સહી, ખરી સંપદા તેહની કહી;  
 જગમાં જીવ્યા તે પરિભાણુ, સંધપતિ તિલક ધરાવે જાણુ. ૭  
 શ્રી સેત્રુંજય જૂહારે પુણ્ય, તે તું શ્રીગિરિનારઈ માનિ;  
 પંચમ હુંક સેત્રુંજનું સાર, પંચમ ગતિ આપછ ગિરિનારિ. ૮  
 પેહેલે આરે ગિરિ કૈલાસ, બીજમ ઉજ્જયંત નામ પ્રકાસ;  
 ત્રીજે રૈવત નામ વિચાર, ચોથે સરણુ પંચમ ગિરનાર. ૯  
 છઠમ આરઈ સુણિ અભિરામ, નંદભદ્ર ગિરિ હોસ્થે નામ;  
 એંગિર વણુવહિવ કેતો કર, કેહીપરિ સાયર જૂગઈ તર; ૧૦  
 અસ્યાંવચન નિજચરનાં સુણિ, બોલ્યો તવ પૃથવીનો ધણી;  
 સ્વાંભી પ્રતિમા વજ્રહ દેહ, ૧૬વણુ પુરૂષઈ ભરાવી જોહ. ૧૧  
 ચુરકહઈઅતીત ચઉવીસીજસે, સાગર ત્રીથેંકર ત્રીજે તસે;  
 ઉજેણી નરવાહન રાય, સમોસર્યા સાગર તેણુઈ ધાય. ૧૨  
 રાજ વંદન આબો જસે, બાર પરખદ બેઠી તસે;  
 સભા કેવલી રંગણી જામ, કરજોડી તૃપ બોલ્યો તામ. ૧૩  
 સ્વામી કેવલ કહીછ હસઈ, સાગર જીજુસર બોલ્યા તસે;  
 બાવીસમે શ્રીજીનવર નેમ, તુઝ પંચમગતિ હોસઈ ખેમ. ૧૪  
 શખરદેશના જીનની સુણી, લહી વેદના ચિહ્નગતિ તણી;  
 અતિવયરાગઈ પૂર્યો રાય, સંચમ લેછ સુરસોડિ જાય. ૧૫  
 બ્રહ્મદેવસોડિ ઈંદ્રજ થયો, જહાં સાગરદસ આઉખો;  
 પૂરવ પુણ્ય સંભારી કરી, શ્રીજીન વચન હમઆમાંહિ ધરી. ૧૬  
 વજ્ર રત્ન તિહાં આંણી કરી, નેમનાથની પ્રતિમા ભરી;  
 નિજ દેહરાસર તે પણિ ધરી, નિત પૂજમ આલસ પરિહરી. ૧૭  
 ધણોકાલતિહાં એણીપરિ જાય, ઈંદ્ર આઉખુ પૂર થાય;  
 તિહારઈ નિજમનિઃકર્યો વિચાર, જગમાં મોટા ગિરિ ગિરિનારિ. ૧૮

ત્રિષ્ટિ પ્રમાણુક જીવના હસઈ,	દીક્ષા કેવલ મુગતિ જસઈ;	
એહવું દેવ બિચારી કરી,	બિરિ ઉપરિ આળ્યો પરવરી.	૧૯
ભોમિ માંહિ પ્રાસાદ અપાર,	ત્રિષ્ટિ ગભારા કીધા સ્વર;	
રૂપાતણું તે દેહરું કરઈ,	ત્રિષ્ટિ પ્રતિમા તેણુમંથાનકિ ધરઈ.	૨૦
એક બિંબ રત્નમય કયું,	બીજું બિંબ તિહાં મણિમય ધયું;	
ત્રીજું બિંબ સોવનમય સાર,	કરઈ થાપના સુર તેણીમાર.	૨૧
એક તિહાં કંઠણુ મલાંજી કરે,	વજ્ર બિંબ તે માંહિં ધરઈ;	
પૂજ પ્રજ્ઞાની વલીઉ હવઈ,	આયુ પુહુચઈ સુર તિહાં મવઈ.	૨૨
બહુ સંસારમાંહિં તે ભમ્યો,	સુખભરિ કાલ ઘણો નીમમ્યો;	
નેમ લીધું કર પ્રમટ આય,	તિહારઈ તે હુઉ પૃથવીરાય.	૨૩
પક્ષી મહાપક્ષી જે દેસ,	સીતસાર નગરીજ નિવેસ;	
પુણ્યસાર નૃપ એહવેં નામિ,	નેમનાથ આળ્યા તેણુછ ઠામિ.	૨૪
પુણ્યસાર નૃપ વંદન ગયો,	બિ કરનેડી ઉભો રહ્યો;	
જુદદેશના જીવની સુંણી,	આવક થયો મિથ્યા અવગુણી.	૨૫
નેમઈ તિહાં પૂર્વભવ કહ્યો,	તવ રાજા ગિરિનારિ ગયો;	
બહુપરિ જીવની પૂજ કરી,	નૃપ આળ્યો નગરીમાં ફિરી.	૨૬
પૂર્વ જન્મ દુષ્ક ક્રમે સુંણી,	સુતનઈ કીધો નગરી બહી;	
દીક્ષા બહુ મંડાણુઈ વરી,	મુગતિ ગયો મલ ખેર કરી.	૨૭
પુણ્યસાર નૃપ મુગતિ જમ,	લેપ બિંબ એક તિહાં મંડાઈ;	
નેમતણું મિર્ચાણુજ આય,	નવસેનવ વરસ ઉપરિં જાય.	૨૮
તિહાજી કારગેર દેસહ થકો,	રત્ન નાંમ આવક ઉલ્લખ્યો;	
ચાત્રા કરવા આળ્યો ત્યાંહ,	નેમનાથ જીવ બહા બ્યાંહ.	૨૯
હરપદ બહુજલ કરઈ પખાલ,	લેપ બિંબ તિહાં મેચું વિસરાલ;	
મિણુ ખેદ હુઓ મનમાંહિં,	સાઠ ઉપવાસ કરે તેણુછ ઠાહિ.	૩૦

પ્રતિગંધાબિકા સિદ્ધાર્થ થઈ, ગુણ વાત આવકનઈ કહી;  
કેવન મલાંચુમાંહિં પ્રતિભાય, તે બધસારથ લેણુઈ ઠાવ. ૭૧  
દેવી વચને આવક રત્ન, વજ્ર બિંબ માંડયું કરી જાત;  
એ પ્રતિભાનો મહિમા બહુ, તે ત્રિહું ભુવને જાણુધ સહુ. ૭૨

ફહી.

ત્રિહુંભુવને ગુણ વિસ્તર્યા, તેમનાથ ગુણવંત;  
પૂજ્ય શિવસુખ પાંગીઈ, પેખ્યઈ સુખ અનંત. ૭૩  
શાસનમાંહિં એ કહું, અન્ય જ્ઞાત્ય એ વાત;  
કૃષ્ણ બલિ તો જીવીઈ, આરાધી નેમનાથ. ૭૪

હાલ.

શીવીયું વેચાવય કરે એ-દેસી-રાગ ધનાગ્રી.

અસુંખ સુંણી નૃપ હરખીડએ, પૂજ્યા નેમ જીણુંદ તો;  
રગિ હું બણુંએ.

ઈંદ્રમાલા લેધ ઉગટય એ, મનિધરિ અતિહિઆણુંદ તો-રં.  
જંગડુસાહ તે માલા લીધએ, દેઈ નૃપ કોડિ સવાય તો-રં.  
કુંભરનરિંદ ધમ કહધ એ, ધમ અમ હો તુઝ માય તો-રં. ૭૫  
આમર છમ ધજ તોરણુ એ, કમકમય કરઈ નૃપ આપતો-રં.  
શીજન ભગતિ બાવિ કરીએ, ધોધઆ પૂરવ ચાપ તો-રં. ૭૬  
ગજરથ અથ આપ્યા બણાએ, બીજ કનકની કોડિ તો-રં.  
અકલ પાજ આગા બણી એ, કરે ત્યાંહાં પતથર જોડિ તો-રં. ૭૭  
શ્રી સંધ ભગતિ કીધી બણીએ, આપીઆ ભૂખણુ ચીર તો-રં.  
શ્રીગુર પાઉલઈ જાળ નમ્યોએ, નિર્મલ કીધ સરીર તો-રં. ૭૮  
યાત્રા કરી નૃપ સંચર્યો એ, ચાલીઈ ચઉલક રાય તો-રં.  
પાટણુ દેવકધ આવીઈ એ, શ્રીચંદ્ર પ્રણુ તસ હાય તો-રં. ૭૯

પૂજી પ્રણયી નૃપ લીધ એ, હાથમાં તે ઇદ્રમાલ તો-રં.  
 રત્ન દીધું સવાકોડિતું એ, જગડુલીધ(માલ) તતકાલ તો-રં. ૪૦  
 અચરિત પેખિ નૃપ તિહાં એ, પૂછીકે જગડૂ તાંમ તો-રં.  
 સાંમાન વાંછીએ તું સહી એ, તુઝ કિમ એવડા દામ તો-રં. ૪૧  
 જગડૂ કહધે સુંછી રાજ્યા એ, પ્રાગવંસી હંસરાજ તો-રં.  
 રત્ન પાંચ હતાં તે કહધ એ, ત્રિણુ તે પુણ્યનધ કાજ તો-રં. ૪૨  
 સંધનો સંયતસ નવિ મલ્યોએ, રત્ન દીઆં મુઝ તાત તો-રં.  
 ત્રિણુખરઆં પુણ્ય કારણિએ, યુગલ રહ્યા મુઝ હાથ તો-રં. ૪૩  
 રત્ન અમૂલક બિં બલ્યાંએ, જે મુઝ વિણુજનધ કાજ તો-રં.  
 તે લીકે હું તુલ રીપીકે એ, નવનિધિ તાહરધ નાંમ તો-રં. ૪૪  
 જગત્ર બૂણણુ નૃપ લહી એ, મુકિઆ રત્ન બિ હાથિ તો-રં.  
 કુંભરનિરંદહ ત્યાહાં નમીએ, અઢી કોડિ આપી હાથ તો-રં. ૪૫

ફક્કા.

અઢી કોડિ આપી રોકડા, બહુજ પ્રસર્યો ત્યાંહ;  
 તીરથયાત્રા સુપરિ કરી, આવ્યા પાટણ માંહિં. ૪૬

અઉપધ.

પાટણમાંહિં નૃપઆચ્યો જસઈ, નગર બલું સિણુગાર્યું તસઈ;  
 રચના ગઢ દરવાજઈ ધણી, ઉપમ નગરી લંકા તણી. ૪૭  
 ધન તોરણુ બાંધ્યા વિશાલ, બાંધ્યા કનક તણાં બહુ થાલ;  
 ઉપરિ વાજે મુંગલ ભેર, સિણુગારી સુંદર હટસેણ. ૪૮  
 ગાજન ગયવર બહુઅ સઘાંણુ, વાજે ઢોલ ગડગડઅ નિશાણુ;  
 બહુ આડઅર આવધિ રાય, મંત્રી મહધતા સાહમા જાય. ૪૯  
 મુંકી બેઠિ નમાવધ સીસ, પુરગન લોક દિધ આસીસ;  
 ધન ઉગલધ આવધરાય, નારી જ્ઞેના આવિ થાય. ૫૦

ધસી નારી ચૂકધ સિંચુગાર, કાને કાગલ પાએ કાર;  
 મલકી ઝાલી કંચૂક કરિ મલો, કેતી હાથ આરિસો મલો. ૫૧  
 કેતી કરિથી રંગયો સાડલો, નાક ઉપરિ કીધો ચાંદલો;  
 કેતી બાલ ત્રછોડધ ધસે, નૃપ નધ જોવા મન ઉલસઈ. ૫૨  
 કેતી કંચૂક પહરિ સરીર, પછિ નહો હેડે ચરણાચીર;  
 કેતી કરિ ઝાલ્યું પહરિણ, કેતી મુકઈ તિહાં રાંધણ. ૫૩  
 એક નારિ ઉડી સમકાલિ, કહધડિ ધાલ્યું પરનું બાલ;  
 એક નારી નરનધ પ્રીસતી, દોડી તે અધવચિ મુકંતિ. ૫૪  
 ઇમ નારી નૃપ જોવા કામિ, મિલી પ્રમદા ઠામો ઠામિ;  
 અનેક પુરુષ મિલ્યા વૃદ્ધ બાલ, આઝ્યા કુંમરનરિંદ બૂપાલ. ૫૫  
 પધડો સ્વામિ નગર મઝારિ, મોતિ વધાવધ નરનધ નારી;  
 નૃપ જુઈ ચિહુ પાસે ફિરી, સતોષે શુભ વચને કરી. ૫૬  
 મહોત દીઈ બહુ પ્રજા તણુઈ, બધસો બધસો નૃપ મુખિ બણુઈ;  
 એણોપરિ કુંમરનરિંદક જીહાં, આવી બધડો પાટણુમાંહિ. ૫૭

કહા.

પાટણુમાંહિ નૃપ આવીયો, હુઓ તે જ્યજ્યકાર,  
 અનુકમિં તિહાં આવીઆં, અષ્ટાન્દિક દિનસાર. ૫૮

ચતુર્થ

સાર દિવસ તિહાં આઝ્યા જસે, અઢાધ મહોતસવ કરતાં તસે;  
 ઉત્તરાધ્યનની વૃત્તિ કહઈ, મિ યાત્રા તે શાસ્ત્રન લહઈ. ૫૯  
 ચૈત્ર માસ અષ્ટમ દિન કલા, આઠ દિવસ અસોમાં લલા;  
 એણે દિવસે સરઐય આદરઈ, નંદીસર સુર મહોતસવ કરઈ. ૬૦

૧ રહયો. ૨ વિચો. ૩ અતિ.

કુમારપાલ તિહુયણુઆસાદ, આગ્યો ત્રંગગડતે નાહિ; ૬૧  
 મિહુતરિ સામંત પુઠિ સહી, સંધ સહિત નૃપ આગ્યો વહિ. ૬૨  
 જન મુજબ આલસ પરીહરઈ, સતર બેદ જન પુગ કરઈ; ૬૩  
 અગર મૂય ચંદન આભાર્યુ, પુષ્પ ચઢાવ્યાં પંચઈ વર્ણ્યુ. ૬૪  
 નાયક વાઈ ગાઇ ગીત, શ્રાવક કુલની રાખઈ રીત; ૬૫  
 કિસવ મહોત્સવ કરતો રાય, એણિપરિ આઠ દિવસમે જાય. ૬૬  
 જન મુજ નૃપ કુંકૃત ભરઈ, કનકતણો રથ મોટો કરઈ; ૬૭  
 મજ તોરણુ ને આમર જત, કનક કલસ તિહાં કર્યા પવિત્ર. ૬૮  
 ત્રેવિસમે જન ત્રિભુવનધણી, પ્રતિમા આપિ પાસહતણી; ૬૯  
 એત્ર સદિ અષ્ટમદિત જસઈ, પુહુર પાછિલો આઈ લસઈ. ૭૦  
 વાજત કોડિ સંધાતિ વલી, સંધ સકલ નૃપ મંત્રી મિલી; ૭૧  
 મુષ્પ જ્ઞપ્તિ કરતા નરનારિ, ગજરથ આવઈ નૃપ દરબારિ. ૭૨  
 નૃપ પુજઈ હાઈ હરખ ધરે, શ્રીજન આગલિ નાટિક કરે; ૭૩  
 ચાંદણુઈ સીંહ દુઆરઈ જાય, મંડપતલિ ગજરથ ચિર યાય. ૭૪  
 તિહાં નૃપ પુજઈ પાસ જીવંદ, આરતી ઉતારઈ કુંભરનિરંદ; ૭૫  
 તિહાંથી રથ તે આગ્યો જાય, નાયઈ નારી ગધર્વ ગાય. ૭૬  
 એહોટઈ એહોટઈ મંડપજહાં, રથ ઉભો રાખઈ ખણ તિહાં; ૭૭  
 કોડિ પુરખસું રથ પરવર્યો, નગર ચકરાસી એહોટઈ ફિર્યો. ૭૮  
 એહોટઈ ભૂમિ કરિજ પવિત્ર, હાઈ લિખીઆં સુંદર ચિત્ર; ૭૯  
 ધજ તોરણુ તિહાં બાંધ્યા સહી, ઈંદ્રપુરીની ઉપમ કહી. ૮૦  
 અસં નગર સિંહુગાયુ જહાં, ગજરથ યાગા યાઇ તિહાં; ૮૧  
 ઈમ જન મહોત્સવ કરતા રાય, પુણ્ય કરતાં દાડા જાય. ૮૨  
 ત્રિણિ યાત્રા શાસ્વતી કહી, અષ્ટાદિક રથયાત્રા સહી; ૮૩  
 તીર્થયાત્રા (ત્રીજી) કહીઈ જોહ, કુમારપાલઈ કીધી તેહ. ૮૪

## ફૂલો.

સકલ કામ કુમાર કર્યા, રાખ્યું જગમાં નામ  
નીત સેવા કરઇ ચરતણી, મુખિ બોલઇ મુખ્યમ્ભ. ૭૩  
ચુલ્લુ ગાય નિજ ચરતણી સુલુધ વખાણુજ સાર;  
વીરચરિત્ર તિહાં વાંચતાં આબો એઇ અધિકાર. ૭૪

## હાલ.

રાગ આશાહરી—રાગ સિંધવો

અધિકાર એઇતણાઅ જોય, તિહાં બોલઇ જનવર વીર સોય;  
તિહાર પુછઇ અબયકુમારસાર, સ્વામીકહોપ્રતિમાતણાઅ વિચાર. ૭૫  
શ્રીજીવીત સ્વામીનું બિંબ જોઇ, કેતોક કાલ પૂજસઇ તેહ;  
જનવીર કહઇ સુણિ કહુઅ જોઇ, ધણો કાલવલી પૂજાપાંચતેહ. ૭૬  
આગલિં હોસઇ કુમારપાલ, તે પ્રતિમા પૂજસઇ ત્રિણ કાલ;  
અસુ વચન કહે મુનિહેમરાય, તપ કુમરનરિંદહ ખુસીઅ થાય. ૭૭

## ફૂલો.

ખુશી થયો બહુ નરપતિ, વીરઇ કીધી સાર;  
નિજ જીવિઇ હુ ચડયો, સદલ થયો અવતાર. ૭૮

## અલ્પપદ.

સદલ થયો માહરો અવતાર, વીરઇ કીધી માહરી સાર;  
રસનાઈ ચઢીઓ મુઝ નાંમ, તો સહી સધલાં સીધાં કાંમ. ૭૯  
તવ હરખી બોલ્યો તપ તિહાં, સ્વામી કહું જન પ્રતિમા કીધાં;  
ચર કહઈ વીભાપાટણુ જસઈ, જીવીત સ્વામીની મરુતિ તસઈ. ૮૦

૧ મુનિવર ૨ નર ૩ શ્રીજનજીવિઇ.



ગાંભ કાંમિ ચિતિ પૂછી કરી, સ્વપદ્ય તિહાં પ્રતિમા ઉદ્ધરી;  
 બહુપરિ પૂજા કીધી ઘણી, આઘ્યા સ્વાંમી પાટણુ ભણી. ૮૧  
 વાજીત કોઠિ વળડયાં ત્યાંહ, આંણી પ્રતિમા પાટણુ માંહિ;  
 નિજધરિ રત્ન દેહરાસર કરી, જીવીત સ્વાંમીપ્રતિમાતિહાં ધરી. ૮૨  
 ખાર હગ્ગર ભલાં જે ગામ, તેહનો જે વલી આવધ દાંમ;  
 તે જનપૂજા કામિં સહી, તે ધન ખીજઈ થાનકિં નહી. ૮૩  
 ચીવર ચોખાં અંગિધ ધરી, ભૂપણુ ફૂલઈ શોભા કરી;  
 કેસર ચંદન અગર સુધૂપ, શ્રેષ્ઠિકપરિં જન પૂજધ ભૂપ. ૮૪  
 જન દેખી હરખદ બહુભાતિ, રત્ન ચઢીઈ દારિદ્રી હાથિં;  
 ખુડતાં જામ જડીઈ વહાણુ, કિમ આનંદ લહધ તસ પ્રાણુ. ૮૫  
 જામ લૂંકયો લહધ અમૃતકુંડ, ભૂખ્યાં ભોજન ખીરહ ખંડ;  
 તિમ પ્રતિમા દેખી ઉલસઈ, જન મૂરતિ જન સરીખી વસઈ. ૮૬  
 નિત ઉઠી તપ પૂજા કરઈ, શ્રીજન ધ્યાન હથઆમાં ધરઈ;  
 પાંચ નમુઆણુ નરપતિ કહી, દિનપ્રતિ જન વંદધ સહી. ૮૭  
 બિહુતરિ સામંત રાજા વલી, વડ વિવહારી સાથિં મિલી;  
 હસ્તી ખંધિઈ બધસી રાય, નિતિ ત્રિહુયણુ પ્રાસાદિં જાય. ૮૮  
 ધરિ આવી જનપૂજા કરઈ, નિવેદયાલ લેખ આગલિ ધરઈ;  
 સાંઝ સમય જન પૂજઈ સહી, દીપધૂપ કરતો ગહધ ગહી. ૮૯  
 એક દિવસ તપ કુમર નરિંદ, પૂજેવા શ્રીવીરજીવંદ;  
 વણુ વાયરુ પટોણુ જેહ, કુંભારપાલખ માગ્યું તેહ. ૯૦  
 વેગઈ સેવક બોલ્યો તહીં, પટકૂલરઆદિ અભોગતનહીં,  
 બહેરા નગરીનો રાય, પહધરીપટકૂલ ચિહ્નદસિં જાય. ૯૧  
 કુંભારપાલ પૂજનઈ કામિં, દૂત મોકલ્યો તેણે ગાંમિ;  
 ભલી ભેટિ દીધી તસ હાથિં, કાગલ લેખ લીખ્યો બહુ ભાતિ. ૯૨

દૂતર્થ જન્મ વિનવીઓ રાય, ગિમ્ કરજોડિ લાગો પાય,  
 કુમારપાલ મોટા અદ્ભુત, સ્વામી હું તસકેરો દૂત,  
 તેણુઈ ઇલા જનપૂજને કામિ, મુઝ મોકલીઓ એણુઈ કામિ,  
 આલો પટોલુ અણુવાવયું, વિવિધ ભાતિ નમ્ હીરર્થ ભયું. ૯૪  
 તવ નરપતિ નર બોલ્યો તાંહ, જે અરથી તે આવે આંહ;  
 તર્થ ફેરવીઉ કવણુ વિશેષ, તુઝ પટકલ ન આપું એક. ૯૫  
 જા તું મારગિ તાહરમ વલો, મુખ લેમ શું ઉભો રલો;  
 માનબ્રષ્ટ કરી કાઢિઉ જસઇ, હીતકારણિ કવિ બોલ્યો તસઈ. ૯૬  
 દાંણી ડાંગીઓ માગણુ આડ, સારથી નમ્ દૂહવમ તે ધાડ;  
 દરવાની રાગનો દાસ, દૂહવી ગુણુ નવિ કહીઉ તાસ, ૯૭  
 હાકયો હડસેલ્યો જે દૂત, વલ્યો દૂતર થયો બયરવ બૂત;  
 આળ્યો કુમરનિરંદહ જહાં, અતિ કકલતો બોલ્યો તિહાં. ૯૮  
 સ્વામી એ રાગ દુરદાંત, વૃહનમ્ જલ ટીપું નવિ પાંતિ;  
 ફાકટ શોભા બોવા કાળ, મુઝ મોકલીઉ એહનમ્ રાળ. ૯૯  
 સુણિ વચન ખીજ્યો તિહારાય, બાહડદે તેડ્યો તસ કાય;  
 લેમ કટક જાઉં તેણુઈ કામિ, કરે રાય વસમ જેણુઈ ગામિ. ૧૦૦  
 એક હજારનમ્ સહઈ ચ્યાર, રહઈ પુરુષ ચઢયા તેણીવાર;  
 હય ગય રથ સુર અનેરા બહુ, યુધ કારણુ નર આલ્યા સહુ. ૧  
 વીટિઉં બંબેરાનો કોટ, કરે રાય પરિ દેવા દોટ;  
 પડયું કટક તિહાં છાનું ડસહી, વલ્યું સેન રાગનમ્ અહી. ૨  
 સોવન કોડિ તિહાં લાગુ હાયિ, અચ્યાર સલાં વાળ બહુભાતિ;  
 બલા સાલવી સાત હજાર, કબજ કરઈ મંત્રી તેણીવાર. ૩  
 બાહડદે તિહાં ચઢીઉ ગયંદ, ફેરી આગન્યા કુમરનિરંદ;  
 ખાડ્યો કોટનમ્ ધટિ દલ્યો, હલ ગાધડિમ ધાલી વલ્યો. ૪

આઠ્યો કુંભરનિરંદહ જહાં, ચરણે શિષ નમાવેં તિહાં;  
 કશ્ચરાય નધ બાલ્યો પાય, કુમારપાલ હરખ્યો તેણુધ ઠાય. ૫  
 રાજધંટ દીધું તસ<sup>૧</sup> નાંમ, મંત્રીની વાધી બહુ માંન<sup>૨</sup>;  
 નૃપનધ નવિ દુહલ્યો લવલેશ, આપ્યો સવાલાખ તસ દેશ. ૬  
 કુંભારપાલ કહેં સાંભલિ રાય, જીવતણી કરજે રક્ષાય;  
 ટાલેઅ કર અનધ અન્નાય, છોરપારિ પાલે પ્રજાય. ૭  
 મુઝ અપરાધ ખમે નરનાથ; પુઝનધ<sup>૩</sup> ન ઘટે એવડી વાત;  
 શ્રીજનપૂજા કરઈ કાજ, દૂત મોકલ્યો તાહરઈ રાજ. ૮  
 તઈ હેલ્યો મુઝ સખલો દૂત, પુઝનધ ન ઘટે ખત્રિપુત;  
 પુણ્યતણી એ કુંતિ વાત, હરખઈ કાજ કરી જાઠ નાથ. ૯  
 એણે વચ્ચે નૃષ લાગ્યો ધણું, અતિ ઝોણું ભાવઈ આપણું;  
 કું મરખિ નઈ કું અઝાન, પુણ્ય ઠામિં કાણું અભિમાન. ૧૦  
 જસ્યું ક્યું કું પાંખ્યો તસ્યું, મુખ લેધ કું<sup>૪</sup> ઝોણું કાસ્યું;  
 માહરા કરણી સારં વલી, પુઝવિણુ ખીજે નાંખઈ દલી. ૧૧  
 તાહરા મુણનો પાર નવિ લહું તાહરં વચન સરિ ઉપરિ વહું;  
 તે અવચુણુ પુઠિં મુણુ હોય, અવર પુરૂષ ડંસ સહુ કોય. ૧૨  
 રહિમધ ન જંડા પૂરવ વાત, હુંસા ઉપરિ અરધ લાત;  
 વરરખિ ખિપઈ જો શું ક્યું, માર્યો મંત્રી તો ચિત્ત ક્યું. ૧૩  
 સરીધ સમતા નાંણી માંહિ, વરરખિને મરાખ્યો ત્યાંહિ;  
 અસ્યો ન દીસઈ જમમાં તેહ, પાણું વયર ન લાવધ જેહ. ૧૪  
 દીપાંચન તાપસ દ્યો એક, તેણું નરનારી દલાં અનેક;  
 નારદ મુહુત તણો વલી કામિ, દુપદીને મુઠી ફરગામિ. ૧૫  
 કોણીધ કુચ્ચન ઝોલ્યું ક્યાંહિં, ખિણુખિણુ સાલઈ હમડામાંહિં;  
 વાસુદેવ ત્રિપૃષ્ઠ ઝહીઉં માંન, સીસું દોલ્યું સેવક કાંનિ. ૧૬

માગી વસ્ત જો ન દીર્ઘ કોઇ, તિહાં વિખવાદ ધણેરું હોઇ;  
 કોણીનઈ ન દીર્ઘ મજહાર, હલ્લ વિહલ્લનો ટાલ્લો કાર. ૧૭  
 ઈમ અનેરા પ્રધાંત જોય, કલિમાં સાંખી ન રહે કોય;  
 સમરથ હુઈ તો વાલઇ તદા, શક્તિ વિના કર્મ બાંધઇ તદા. ૧૮  
 પડિપાંન ચૂનો સહુ દીધ, જીભ સ્વાદ તે સહુકો લીધી,  
 ખમ્મઇ હાથ પડતઇ દાય, તે નર નહી જે ન દીર્ઘ ધાય. ૧૯  
 તવલગઈ મુનિવર તવ વધરામ, જીહાં લગઇ જલવા નપડઇ લાગ;  
 તવલગઈ સતાનઇ તવલગઈ સતી, એકક્રમિ મિલ્યાં જીહાં નથી. ૨૦  
 સમતાશીલ નીરહી દાતાર, માયા લોભ જસ નહી લગાર;  
 માંન રહીત નર જે કહઇવાય, કામ પડઇ સહુ જાણ્યા જાય. ૨૧

## કુહા.

કામ પડિ જે કેસરી, ફૂડ નહીં મનમાહિં;  
 શક્તિ છતીઈ જે ખમ્મઇ, સીસ નમાવું ત્યાંહ. ૨૨

## હાલ.

## રાગ—મલ્હાર

(વાદમાતા પ્રતિ કારણિ એદેશી તથા કાયા વાડી કારમી એ દેશી)  
 સીસ નમાવું તેહનઇ, ગુણુ તેહના ગાસું;  
 શક્તિ છતી નર જે ખમ્મા, નિજકર્મ અહીઆસું—સી. ૨૩  
 નમું રઘુવંસી રામનઈ, માની કેકઇ માત;  
 દેશખટો મનિ નવિ ધરીએ, ગુણુ એહ વિખ્યાત—સી. ૨૪  
 ત્રેવીસમે તીર્થેકર, સમતારસ ભરીઓ;  
 કમક જીવપર સો (દયા) કરઇ, રોષ તિહાં નવિ ધરીઓ—સી. ૨૫

બ્રાતઈ બ્રાત કઢાવીડિ, જૂડિ રાય સુમિત્રો;  
 તેણુઈ નિજ અંધવ રાખીઆ, જે જન્મતા શત્રુ. ૨૬  
 શ્રવણે ખીલા જન ખમઈ, જેણુછ મેર ન્યાઓ;  
 શકતી છતા નવિ ફારવી, સમતારસ (જો) નાઓ-સી. ૨૭  
 ચક્રીયકી બલ બહુગુણ, બાહુબલિ માંહિ;  
 ભરત સરિ મુઠિ મુકતાં, આંજીછ સમતા રમાંહિ. ૨૮  
 પગ પૂંજુ પુંડરીકનાં, કહણુ બ્રાત કીધું;  
 ચારિત્ર લેછ રાજ તિહાં, કંડરીક નઈ દીધું-સી. ૨૯  
 શનત કુંભારનઈ નિત નમું, તપ કરી તન આળ્યો;  
 શકતી છતી નર તેહમાં, પશિ રોગ ન ટાલ્યાં-સી. ૩૦  
 બ્રહ્મદત્ત ચક્રીનઈ નમું, જેણુછ વિપ્ર વધાર્યો;  
 પશિ ન આળ્યો સાધુઓ, અવગણુ તે નવિ ધાર્યો-સી. ૩૧  
 તેહની પાંતિનો તું સહી, તપ ચકલક વંસી;  
 દેસ દેઈ મુઝ તું માહરો, મુખિ ધણુંજ પ્રસ-સી-સી. ૩૨

ફક્કા.

સીસ નંનખાવું તુઝ સહી, સમર તાહર નાંમ;  
 હું સેવક તું ઠાકુરો, જામ હનુમાન નઈ રાંમ. ૩૩  
 પદ્મોત્તર ને વિમલબોધ, બિહુવચિ વાધિ પ્રીતિ;  
 તેણુઈ ન્યાયી તુમસું વલી, રાખું નરની રીતિ. ૩૪  
 મુઝનઈ બોલ તુહો કલા, તે રાખું મનમાંહિ;  
 આણુ ફિરછ તુલ્ક દાસની, જીવ ઉગાર લાંહ. ૩૫  
 અવર અન્યા ટાલું સહી, છોર પરિ પાલુ પ્રજાય;  
 તે પુણ્ય સધલું તુલ્ક તણુઈ, કુંભરનિરંદહ રાય. ૩૬

૧ આળ્યો. ૨ ત્યાહાં. ૩ હનુઓ.

અસુ કહી નૃપ સંચર્યો, આગ્યો જહાં બંધેર;  
 જીવજંત ઉગારવા, ફેરવ્યો દેશ દેર, ૩૭  
 અન્યાય અકર ટાલ્યો સહી, દેસ નગર નિજ નાંમ;  
 નગર જન સુખીઆ કીઆ, કુમારપાલ નઈ નાંમ. ૩૮  
 કુમારપાલ નિરંદનો, મંત્રી બાહડ જોડ;  
 પૂરવિ બંધેરા થકી, લાગ્યો સાલવી તોડ. ૩૯

## મહાપદ્ય.

હવઇ સાલવી સાત હગરિ, પાટણ વાસ્યા તેણીવાર;  
 વણુઇ પટોલાં તિહાં તતખેવ, તે પહરિઈ પૂજઈ નૃપ દેવ. ૪૦  
 એમ જીવરની પૂજ કરઈ, અરિહંત નાંમ મદ્યમાં ધરઈ;  
 નિત રાખે નિજ ગુરનું ધ્યાન, વિધિ કરી સંજુતો આખ્યાન. ૪૧  
 એક દિવસ નૃપ સભા મઝાર, પંડિત નર બધા તસ રાય;  
 પૂછઈ ગુર નઈ થઈ પ્રસન્ન, કહું સ્વાંગી આજકુંજુ તિથિ દિન. ૪૨  
 સહસાકાર ગુર બોલ્યા સહી, અજઇ અમાંસનઈ પુનિમકહી;  
 તવ બ્રાહ્મણ બોલ્યા તિહાં હસી, કડોનઇ બુદ્ધિ નહી ગુર જસી. ૪૩  
 જગ જાણે જે આજ અમાંસ, હેમઇ બાખીઈ પુનિમ તાસ;  
 કાલા કાગને ઉજલ કહઈ, મૂરખ તે સાચું સદહઇ. ૪૪  
 ફિકર હુઉ તવ કુમરનિરંદ, હાકી બોલ્યો હેમ સરિંદ;  
 પંડિત વાદ કરોછો કાંઈ, અમાંસ પુનિમ રાતિ જણાઈ. ૪૫  
 હવઇ વચન વિચારી તહીં, બાંબણુ તો મુઝ હેલઇ સહી;  
 જીનશાસન બઈએ હેલસ્યઈ, તવ જગમાંઈ ઉડાહ થસઈ. ૪૬  
 તેણે કારણિ મુનિ કરઇ ઉપાય, તેડી દેવી તેણુઇ હાય;  
 વાત સકલ તસ માંડી કહી, તવ બોલી દેવી ગહઇમહી. ૪૭

મ કરીસ ચિંતા તું અપિરાય, પુનિમ થાપવા કરં ઉપાય;  
 આહાથુ ભટની પતિ હમ જાય, જ્યજ્યકાર જનશાસન થાય. ૪૮  
 અસું કહીને આવી રાતિ, ઉગ્યો ચંદ તારા બહુભાતિ;  
 દેવી કુંડલચુક પસાય, આર જ્યેયથુ અભૂઆલું થાય. ૪૯  
 પેખી તારા ઉજલ ચંદ, હઠહઠ હરખ્યો કુંભરનિરંદ;  
 આંબણીઆ મુખ કરતા મંદ, સકલ લોક હુઓ આણુંદ. ૫૦  
 જસ વાધ્યો જનશાસન તણો, મહિમા સખલ હુઓ ગુર તણો;  
 ધણા લોક કંહઠ જૂઠા બ્રહ્મ, સાચો તે જનશાસન ધર્મ. ૫૧  
 જાત્યો વાદ હુઓ પ્રભાત, હેમાચાર્ય જેહઠ હાથ;  
 શ્રીસંધ સાચિં પ્રભાવે સહી, મૃષા આજ મઠ પુનિમે કહી. ૫૨  
 જનશાસન રાખેવા લાજ, જૂહું હું મુખિ બોલ્યો આજ;  
 તે તુલ ખાસું સંધ સુજાંથુ, જિમરહઠ(થિર)જનવરનીઆંથુ. ૫૩

## ફકા.

આણુ ન ખંડઠ જનતણી, પાપભીર મુનિ હેમ;  
 દયા ધર્મ દીક્ષવતો, જનશાસન પરિં પ્રેમ ૫૪  
 શાસ્ત્ર દયા નધ કારણિ, કપહીક કહઠ અસત્ય;  
 મનમંદિ સાચું સદહઠ, નિર્મલ રાખઠ મતિ. ૫૫

## હાલ.

રામ-માલવ ગોટો.

નરા તસ નમો, સરલ મનિ સાગં સોટો,  
 ન બોલઠ મુખિ જોટો,  
 જીવ એહવા જોકો, મુગ્ધતિ ગામિં તિકો,  
 તેહનઈ નહી જગિ પાપ જોટો, તેહના પાપની રજહ લોટો-ન. ૫૬

સુપુરુષ તે સહી, ન સુગ મનમાં નહી;  
 પાપ કરતો મનમાં સંક્રમ;  
 સંસાર બીહતો રહ્ય, દોષ નિજ મુખિ કહ્ય,  
 તે નર મુગતિમાં કાં ન જાય-ન. ૫૭  
 નારિસું નિત રમય, કામ વિરસ્યો ગમય,  
 જીવ હણ્યુંતો સખલ ધૂળઈ,  
 પાપ પરિમહ ધણો, મેલતાં નવિ બીહઈ,  
 સોય ભવિગણ્યુય બૂઝઈ, તેહનય મુગતિનો સેર સૂઝઈ-ન. ૫૮  
 કાંમ પુણ્યનું કરઈ, નિધંસપણું આદરય,  
 જતનસું ઉપગરણું ન રાખિ,  
 વરત મથલાં કરય, સંક મનિ નવિ ધરઈ,  
 સોય(કેમ)મુગતિનોઆમ્યાખઈ, જતા રહ્યા જીવ આખઈ-ન. ૫૯

### દ્વિતી.

સાગપરિં મન સરલ બહુ, સ્વાંમી હેમ સરિંદ;  
 પુનિમ આપી કારણિ, માનધરી આણુંદ. ૬૦  
 મિછા દુક્કડ દેય કરી, હુમઉ મુનિવર નિકલંક;  
 સોય પુરુષ હલૂઓ સહી, દોષ કામ ધરય સંક. ૬૧  
 સુપુરુષ જાણી નૃપ ભણે, સુણિં તું મુનિવર હેમ;  
 જૈન (ધર્મ) ઉપરિ શૈવને, દેય ધણો તે કેમ. ૬૨

### હાલ.

રાગ-આશાઉરી-પાંડવ પાંચ પ્રગટ થયા એ-દેશી.

રાગ-વિરાડી તથા રા-સામેરી.

હેમ કહઈ નૃપ સાંભલોએ, એક દિન અપભ્રંશુંદ રે;  
 નયરી અયોધ્યા નઈ વનિ, સમેસર્યા ગુણવંત રે-હે. ૬૩



વનપાલર્ધ જમ વિનબો, સ્વાંમી ભરત નિરંદ રે;  
 સાદિયાર કોડિ ધન, દેતો અતિહી આણંદ રે-હે. ૬૪  
 પંચસલાં શુભ સકટમાં, મોદક ભરી સાર રે;  
 બહુ પરિવારસું પરિવર્યો, વંદન તેણી વાર રે-હે. ૬૫  
 વિવિધ વંદણ કરઇ રાજ્યો, અભિગમણ દસહ પ્રકાર રે;  
 ભરત નરેશ્વર સાચવઈ, ચૂકઈ નહીઅ લગાર રે-હે. ૬૬

### અહીપઈ

આચાર રાખઈ મનિ ઉલ્લાસ, સચિત વસ્ત ન રાખઈ પાસ;  
 અચિત આભણું નઇ શુભ વસ્ત્ર, તે નૃપ રાખે અતિહી પવિત્ર. ૬૭  
 મન એકાંત અલગું નહી કીહાં, એક સાટિક ઉત્રાસણ તિહાં;  
 કર જોડઈ જન દેખઈ જસઈ, જત્ર ખડગવાણુહી નહીતસઈ. ૬૮  
 મુકુટ ચામર મુંકઈ સહી રાઇ, ત્રિણિ પ્રદક્ષિણ દિઇ તેણે કાય;  
 શ્રીજનવરના વંદઈ પાય, ઈંદ્ર પાસઈ જઈ બધસઈ રાય. ૬૯  
 સ્વાંમી ધર્મ કહઈ એકમના, દાંન શિલ તપ નઇ ભાવના;  
 એ બિહું બોલિ તરઈ નરનારિ, દાંન વડું એણુઈ સસારિ. ૭૦  
 દાંનિં મુનિવરનો ધર્મ રહઈ, દાંનિં તપીઆ બહુ મુખ લહઈ;  
 દાંનિં સાસન દીપઈ સહી, ધણા પુણ્ય કરઈ ગહધગહી. ૭૧  
 દાંનિં જ્ઞાનતણી વદિ હોય, દાતામુખ સાંહમું સહુ જોય;  
 મુનિ મુખની કુંચી દાતાર, દાતા વિણ પડઈ ચ્યાર હજાર. ૭૨  
 પંચ સલાં તાપસ જે કલાં, દાતા વિણ તે તરસ્યા રહ્યા;  
 વરસ એક કર્યા આદિનાથ, જે ન કર્યો કુંચુમ ઉચો હાથ. ૭૩  
 ઋષભ કહઈ સુંણિ ભરતવિચાર, વસુધાનું આભણું નર સાર;  
 નરનું આભણું જેહ નિધાન, ધનનું અભણું જે જગિ દાન. ૭૪

૧ તરસ એક પૂરો આચાર, વસ્તધાન આભણું સુસાર.

દાનતણું આભણું સુપાત્ર, સાલિભદ્ર સુકોમલ ગાત્ર;  
 મૂલદેવ ધનો ધનસાર, દાનિં તે સુખ પામ્યાં સાર. ૭૫  
 બે સાગર જગિ કૃપી થયો, તે સુખ લેધ નીચો ગયો;  
 બે જલધર વરસીદિ તતખેવ, તો સહુ મસ્તમિ ગાળેં તેહ. ૭૬  
 તેણુઈ કારણિં પુણ્યસાલા સાર, દાન દીઉ નર જીમ જલધાર;  
 દાનિંધ લખ્યા દાનિં માંન, દાન વિના<sup>૧</sup> પસુઆં અરાંન. ૭૭  
 વસ્ત્ર અનોપમ પહધરઈ સાર, હાથિ મુદ્દિકા વેષ સફાર;  
 અતિઆહારનિતિ મેવા ખાય, દાન વિહુણી કીર્તિ જાય. ૭૮

## ફહા.

દાન વિના કારતિ નહીં, વેલિ વિના જીમ પાંન;  
 તે મૂરખ ફેકધ કરધ, દીધા વિશુ અભિમાંન. ૭૯

## કવિતા.

સીહ મોટીમનુ ન્યાય, અનેકનઈ એકલો ગંજધ;  
 ઉદધિ મોટીમ ન્યાય, દરિદ્ર દેશનાં ભંજધ;  
 મેરૂ મોટીમનુ ન્યાય, જહાં જીન ઉત્સવ થાય;  
 મહિપતિ મોટિમ ન્યાય, જગત્ર જન લાગધ પાય;  
 પાછકા કોઈ ખરચઈ નહી, લહધણુધ ચાલી મોટિ ધરઈ;  
 કવિ ઋષભ એણીપરિં ઉચરઈ, તે નર મોટિમ કાં કરઈ. ૮૦  
 હરિ મોટમ તો ન્યાય, દીર્ઘ જેણે દૈત્ય વિડાર્યો;  
 રાધવ મોટમ ન્યાય, સાયર જેણે પત્થર તાર્યો;  
 પાંડવ મોટમન્યાય, ચલ્ય ન દૂતે હાર્યો;  
 પ્રેમે આધા દેલતા, દાનકાજિ નાકા કરધ;  
 ગુણ અંગે નહીં એ, તે નર મોટમ કાં કરઈ. ૮૧

દૂહા.

મોટિમ ખરી નર તેહની, વણુ દીધમ નવિ ખાય;  
 યાચક જન પંખી પશુ, ભૂખ્યો કોઇ ન જાય. ૮૨  
 પાત્ર મુનિનઈ પોખીધ, સુખ દીજઈ પરદેહ;  
 ઋષભદ્રેવ કહઈ ૧નૃપ સુણો, જીવ્યાનું દેસ એહ. ૮૩

અલ્પાર્થ.

એણે વચને હરખ્યો ભરતરાય, કરજોડિ બોલ્યો તસ કાય;  
 સ્વાંભી પધારો માહરમ ઘઠરિ, અનપાન દીર્ઘ બહુ પયરિ. ૮૪  
 ઋષભ કહઈ સુણિ ચક્રીભરત, તક્ષકારા આહારતણો નહી અર્થ;  
 રાજપિંડ મુઝ નાવમ કામિં, નૃપ ધન ખરચો બીજમ કામિ. ૮૫  
 એણે વચને હુઠ ખિણુ ખેદ, વેગે બોલ્યો ઇંદ્ર સુદેવ;  
 ભરત ? ભગતિ સ્વાંભીની કરો, સુકૃત તણો ભંડારહ ભરો. ૮૬  
 હરિ વચને નૃપ હરખ્યો બહુ, શ્રાવકજન મેલ્યા નર સહુ;  
 ભાવ ભગતિ કરઈ ૨કામોકામિં, ગયાં નુહૃતરાં ગામો ગામિ. ૮૭  
 કોડિબદ્ધ આવક તિહાં મીલ્યા, અનેક પુરૂષ કૃતિહાં બીજભલ્યા;  
 રાંધણીઆ ચાકાં રાંધતાં, પુહુંચી ન સકે ૩નર પ્રીસતા. ૮૮  
 બોજન લાલચી જગમાં બહુ, વૃદ્ધ્યાલ નર ધાધ સહુ;  
 ટેલા ટેલી કરમ અતિ ઘણી, વદમ ચાલ ડાળરીઆ ભણી. ૮૯  
 ખૂટી લિઈ આખલ પાટલો, મનિં લાજમ આવક જો ભલો;  
 ઈંદાં જમખનો નહી આચાર, એ બોજનથી ખીચ સુસાર. ૯૦  
 એમ જમતાં નર લજ્જ જાય, ઈમ જમતાં લાલચીડં થાય;  
 એમ જમતાં હુધ સોલપીપણું, ઈમ જમતાં હેલાધ ઘણું. ૯૧  
 ઈમ જમતાં ૪નુ રહઈ ધર્મ, ઈમ જમતાં નર ભાંજો ભર્મ;  
 ઈમ જમતાં અંગિઆલસ થાય, નર રલવાની ૫આહઈ જાય. ૯૨

૧ ભરત. ૨ તેણે, ૩ માંહિ. ૪ તે. ૫ નર. ૬ આપ.

સુપુરૂષ અસુ-વિમાસઈ ત્યાંહ, જીમતા લાજન હંડિમાંહ;  
 ભોજન લાલચી યાઇ ખુશી, માંગઈ ખૂંટી ઉડી લીધ ધસી. ૯૩  
 દિહાડી દિહાડી નર બહુ ધણા, જીમવા પુરૂષ-મિલ્યા બહુચુણા;  
 લોક લાલચી ભોજન સાર, જીમવા લખકઇ ડાહ અપાર. ૯૪  
 રસ લોલપી ધાઇ નીતિ ઉડી, જીમ માંખી મધપૂડા પુઠિ;  
 વનકેડિ જીમ બહુ વાંનરાં, જીમ સુંનઇ ખેતઈ ઉદિરા. ૯૫  
 જાણું છાણુઇ વલગા કીડ, જીમ હરિત ખેતઇ વલગા તીડ;  
 ખાતા કે પાણું નવિ જૂઠું, ભરિ પેટ ધરિ આવી સઘ. ૯૬  
 ઈંમ અણુતેડયા જીમવા ધસઈ, દાન કાજી નર પાછા ખસઈ;  
 મોટામોલ ભોજન મોહીઆ, સોય મરી હોસઈ પોહીઆ. ૯૭  
 યુષ્ણુ વિષ્ણુ ગર્વ ધરઈ મનમાંહિં, કોડી એક ન ખરચે ક્યાંહિં;  
 પ્રગટ દીસઇ પેટભરા, સોય મરી યાસઈ કૃતિરા. ૯૮  
 દાંન શીલ તપ નઇ ઉપગાર, ન લહઇ શાસ્ત્રતણોજ વિચાર;  
 આપ પ્રસસી જીમવા જાય, મરી પુરૂષ રનઇ ભઈસા યાય. ૯૯  
 પરધર ભોજન કાંનિ સુંણી, અંગિ સાતા ઉપજઈ ધણી;  
 છાંડઇ જમઇ કરઇ અન્યાય, મરી પુરૂષ તે ગર્હભ યાય. ૧૦૦  
 જે લૂપ્તાં ઇંદ્રી વસી કરે, હરખે તિહાં આવેનહિં નુકુતરે;  
 લોભ રહિત નર લાગો પાય, તેહનોજસજગતમાં કહઈવાય. ૧  
 કાયા કરણુ લોચન નઇ નાક, એહના જીતણુ હારા બાપ;  
 જે નર જીજ્ઞાનઇ વસિ કરઇ, સોય પુરૂષ સલલામાં સિરઈ. ૨  
 સંસ્કૃતરસ તવ લગઈ ભાવિં, જવલગઈ મીઠાં નિસુણ્યાં કાવ્ય;  
 કાવ્યતણે રસ તિહારઈ ગયો, ગીત નાય રસ પ્રગટ થયો. ૩  
 યગીત નાય રસ તિહારઈ ભંગ, જવ ન દીઠું નારીનું અંગ;  
 તપભ કહઈ રંભા રસ ગલ્યો, બૂખ્યાં ભોજન જીહારઇ મિલ્યો. ૪

૧ એ હરખે ૨ તે ૩ બોલાય. ૪ તાન માન રસ તિહાર ઇતિગ.

જેહનઇ દોઇ વિષય અતિ વડૂઆ, બોલે ખાઇ ધૃત લાડુઆ;  
 અનંતમેર થકી બહુ ધાન, ખાધે નવિ લહે ન સાન; ૫  
 તેણુઈ કારણિં નર પડિત તેહ, રસના વસિં રાખઈ નર જેહ,  
 ખાટઈ ખારઇ ન ધરઇ ખેદ, વલી સુંણુયો ભોજનના બેદ. ૬

## ફહા.

મનમાં ઇચ્છા નવિ ધરઇ, મહોતે પરિ ધરિ જાય;  
 લોક વિવહાર રાખી જમઈ, રાખિં નિર્મલ થાય. ૭  
 જસ તેહનો જમમાં વાધઇ, તે નરને નહી દોષ;  
 જમતાં હર્ષ ધરી નહીં, નહી મનિ ઇન્દી પોષ. ૮  
 એ વિધિ શ્રાવક નઇ રસહી, પાલઇ તે નર સાર;  
 શાસ્ત્ર અનુસારિં વલી કહું, સુપુરુષ બોલ વિચાર ૯

## અહુપઇ.

ત્રીજઇ તેડઇ જીમવા જાય, પેટભરી તિંહા અનં ન ખાય;  
 સધલી વસ્ત સખર નવિ લીઇ, નવિ છાંડઇ નવિ પાછી દીઇ. ૧૦  
 સાદ કરઇ નવિ ત્રાડઇ તહી, ભોજન ભગતિ વખોડઇ નહી;  
 ઋષભ કહઇ વ્રત અંગિ ધરઇ, તે નર જીમતાં તારઇ તરઇ. ૧૧

## ફહા.

એણીવિધ શ્રાવક જે જમઈ, તે મનર મોટું પાત્ર;  
 તપ જપ કિરીઆ આદરઈ, બેણઇ બણાવઇ શાસ્ત્ર. ૧૨  
 પ્રાહિં પુરુષ અસ્યાં વકી, જંગમાંહી થોડી જાણુ  
 શ્રાવક સહુ સરિ રેખર, ગુણુ સધજાની ખાણુ ૧૩  
 આગમ અર્થ ઉડા લહી, ન કહઇ પરના દોષ  
 ધન્ય જીવુડું જમિ તેહનું, કરઇ અસ્યાનો પોષ ૧૪

૧. તો ઘટ નિર્મલ થાય. ૨ કહી, ૩ તે પશુ અવને ચિત્તે મમે.

તેણુઈ કારણિ ભરતેસર, મેલિં પાત્ર અનેક;  
 મેધનણિ પરિ વરસતો, કર નવિ ખ'ચે રેખ; ૧૫  
 વૃક્ષ ફલઈ જીમ પ'ખીઆ, આવી મિલઇ બહુ ભાતિ,  
 તિમ ભરતેસર આંગણુઇ, ભોજન હુઇ પરભાતિ ૧૬  
 જીમતાં આલસ નવિ કરઈ, દેતો ન ખ'ચઇ હાથ;  
 રાંધણીઆ થાકા સહી, તેણુઇ વિનવીકિ નાથ ૧૭

## અઉપધ.

નાથ તેણે વીનવીકિ જસઈ, સ્વામી પુરુષમિત્યા બહુ અહિં;  
 આવક ભેલા લોક અનેક, એમ જમતા ન રહઇ વિવેક ૧૮  
 વિવેક વિના નવિ સોભઇ પુણ્ય, વિવેક વિના નવિ શોભઇ ગુણ  
 વિવેક વિના તપ કિરીઆ કરી, વિવેક વિના વિજી સાડઈ સહી ૧૯  
 વિવેક વિના નવિ શોભઇ ધ્યાન, વિવેક વિના નવિ શોભઇ જ્ઞાન;  
 વિવેક વિના ભદ્રું નહી દાંન, વિવેક વિના નવિ શોભઇ ગાંન ૨૦  
 તેણુઈ કારણિ નપ કરી વિવેક, જીમ કો નિતી ન લોપઇ રેખ;  
 નીતિ વિના નવિ શોભઇ રાજ, નિતિ વિના સુ'ધર્મહ કાજ ૨૧  
 નિતી વિના ધર શોભા કરી, નિતી વિના પતિ જાઈ ખસી;  
 નિતી વિના કસું નહી સાર, નિતી વિના સી જીમણુવાર ૨૨  
 તેણુઇ ભરતેસર કરે ઉપાય, જીમ આવક અલગા ઉલખાય;  
 સુંણિ વચન ભરતેસર રાય, ધસી નીતિ કરઇ તેણુઈ હાય ૨૩  
 આવક સમકિત ધારી જેહ, વલા વ્રતધર કહોઇ તેહ;  
 ભોજન કારણુ રાખ્યા સોય, તે ભેલા દુગ્ધ નહી કોય ૨૪  
 ઉલખવા કારણિ તસહાય, રત્ન કાંગણી કર લાંઇ રાય;  
 રેખા ત્રિણિ નર હઈઈ કરઇ, સમકિત દ્રષ્ટિ સો પશ્ચિસરિ ૨૫  
 જે વ્રત અંગે જેતાં ધરઈ, તેહ નઇ તેતી રેખા કરઇ;  
 સુપરિ ભગતિ કરઇ નરનારિ, ચીવર જીમણુ દીઇ તસહાય ૨૬

કાલધ બરત ગયો પરલોક, આદિજસા હુઓ પુણ્ય ચોમ;  
 તેપણિ ભગતિ કરધ નર સાર, કંઠ ઠબા સોનાના તાર ૨  
 આઠપાટ અનુકંઠઈ ગયા, તવ દોરા સુતરના થયા;  
 કાલે તિર્થંકર વિરહ થાય, જીનનવ દસ વચિ મુનિવર ગયા. ૨  
 કાલે આવક સમલાજી થયા, વ્રત છંડી ધરમાંડી રહ્યા;  
 કંન્યાદાન પ્રકાશઈ સહી, નિશિ ભોજન કરતા ગહગહી. ૨  
 સનાંન શ્રાદ્ધ સંવત્સરી જેહ, ઉખલ મુપલ ૧કહીધ તેહ;  
 અનરથ ધણા પ્રકાશ્યધ બહુ, કાલે આવક વંઠા સહુ. ૩  
 રશ્મી શ્રેયાંસજીન પ્રકટયાં જસઈ, સુધો ધર્મ પ્રકાશ્યો તસઈ;  
 મિથ્યા શ્રેય તેણુધ કર્યો નિષેધ, તેણે આદાણુ મુનિ ઉપરિ ખેધ, ૩  
 જે જે પૂછઈ કુંભરનિરંદ, પડઉતાર દીધ હેમસરિંદ;  
 શુદ્ધ વાત ગરમખથી સુણી, અતિ હરખ્યો પાટણુનો ધણી. ૩

## ફહા.

કુંભર નરેશ્વર ધમ કહઈ, તું ગુર અતિગુણવંત;  
 તચું વચન મુખથી કહઈ, જેહવું જીન ભગવંત. ૩  
 એમ ગુર ઉપરિ આસતા, ગુરવું વચન પ્રમાણુ;  
 જે પુછે મુનિ ને જસ્યું, (ઉત્તર દીધ તેહને તસ્યું.) ૩  
 એક દિન એકે પુછીઉં, બેઠા મુનિવર ન્યાંહ;  
 કોહો ગુર જ્ઞાનિ છે કસ્યું, મુજ કર મુઠિ માંહિ. ૩  
 હેમ કહે વ્રજ હાથમાં, હરડે છે નિરધાર;  
 સોય કહધ કો કારણુધ, મુનિ બોલ્યો તેણીવાર. ૩  
 હય આળ્યો છે હેમાધને, તેણે એ રાતો સાધ;  
 સોય કેહે હરખિએ, નામ તમારે આદિ. ૩

એક સમય બ્યાખ્યાનમાં, ગુરુ કહ્યું મુખિ હાય;  
 દેવભોધ કર તિહાં થસે, નૃપ બ્યાખ્યા મુનિ કાંધ. ૩૮  
 ગુરુ કહ્યું પાઠણિ દેવકાંધ, શ્રીચંદ્રપ્રભુસ્વામી;  
 દીપક વાટિ હૃદયી ગ્રહી, આલ્યો કૌતભ કાંભિ. ૩૯  
 તેણીયોતિં બહુ પરજાણ્યો, અંદરે તે ત્યાંહ;  
 તેણી કારણિ નૃપ બ્યાખ્યા, મુખિ બાણુ હાય હાય. ૪૦  
 સોય અંદરે ઉલખ્યો, દેવભોધ નિજ હાથિ;  
 તેણી કારણિ છતાં કર પ્રસ્થા, સુણિ ચલક નરનાથ. ૪૧  
 જ્ઞાનવંત ગુરુ જાણ્યો કરી, હરખ્યો કુમર નરિંદ  
 સત્યવચ્ચ મુનિ તું કહે, જસું નર વીરજીવ્યુદ. ૪૨  
 કૌતભ કારણિ નૃપ તિહાં, જોવરાત્નું નિજ ધધરિ;  
 શુદ્ધવાત નાંચી કરી, નૃપ હરખ્યો બહુપયરિ. ૪૩

### અંતર્યામી.

જ્ઞાનવંત ગુરુ જાણ્યો જસઈ, મનિ અનુકંથા આવી તસેં;  
 રથુરહીલ સહકેમે કરે, સોવનસિદ્ધ વિદ્યા કરિ ધરે, ૪૪  
 અસુ વિમાસી આવ્યો તિહાં, હેમાચાર્ય બધા જહાં;  
 સોવન સિદ્ધિ પૂછી વિદ્યાય, હેમ કહિ સુણિ પૃથ્વીરાય. ૪૫  
 દેવચંદ ગુરુ માહરો જોહ, તુઝનધ વિદ્યા દેસઈ તેહ;  
 મુનિવચ્ચે ગુરુ તેડયા ત્યાંહ, વેગે આવ્યા પાટણ માંહિ. ૪૬  
 નૃપ સાંઠમઈ જાણ્યો જસઈ, ગુરુ પોચાલધ આવ્યા તસઈ;  
 કુમારપાલ તિહાં વંદ્ય ગયો, મુવિધિ શ્લોક સાંભળવા રહ્યો. ૪૭  
 જાણ્યા સકલ વિસ્તરણ જાણે, કુમારપાલ નૃપ જોલ્યો તસેં;  
 સ્વામી સોવન વિદ્યા દીગ્યો, જાલરધટ સરીખો કહ્યો. ૪૮



અસુવચન તપ બોલ્યો જમણે, હેમસરિ મુખિ ૧ બોલ્યા તસર્થ; ૪૯  
 સ્વામી વિદ્યા છર્ષિ તુલસાર, આપો સોય કરો ઉપગાર.  
 પૂરવે વેલિ ક્યાડી પાસિ, તે તુલો નિરખો મન ઉદાસ;  
 ગુરુ પરીક્ષા નઈ કાછ ત્યાહ. લેવરાની આવક કર માંહ. ૫૦  
 ત્રાયા સાથિં વેલો ધર્યો, સોવન રહ્યો તે સાક્ષો જસ્યો;  
 સોય આપધિ તપ નઈ કહું. એથી અનરથ કાંઈ મન લહું. ૫૧  
 અસુ વચન ગુરુ સુણીકે જસે, દેવચંદ મુનિ ખીજ્યા તસે;  
 ગુરુ વાત મુનિ બાખી રહ્યો, કાયા કુંભ બરાબરિ થયો. ૫૨  
 હેમ સરીખો મુનિવર જેહ, ગંભીરપણું નવિ આંખુછ તેહ;  
 તો કુણુ ખીજો નર સોભાગ, એ વિદ્યાનો નહી કુંણુ લાગ. ૫૩  
 એ વિદ્યા અનરથનુ મૂલ, એહથી સંયમ થાઇ ધૂલ;  
 જે ચરિત્રનો અરથિ હોય, સાવધ વચન ન બાખઇ ઉકાય. ૫૪

## હાલ.

રામ બણુછ હીઠ એ દેશી રાગ રામગીરી

સાવધ વચન મુનિ નવી કહઇ, નવિ કહઈ મંત્ર નઈ મૂલરે;  
 આપધ વેપવ બાખઇ નઈ, તો જરહઇ સંયમ મૂલરે. સાં ૫૫  
 જીવ છકાયરે રાખતો, ન કરઇ હિંસાની વાતરે;  
 મંત્ર તંત્ર મુનિ નરી કહઈ, તસમુનિ કહઇ જગનાથરે. સાં ૫૬  
 નવવિધ પરિમહ પરિમહઇ, કારણુ પણુઈ પરિહાર રે;  
 પંથ અર્યોનર પડિવજે, તે કહ્યા સંયમ ધારરે. સાં ૫૭  
 જેણુઈ પનિજધર પરિહાર્યા, ન કરઇ પરધર સાર રે;  
 યોતિક નિમિત્ત તે નવિ કરઈ, જે સુંધો અણુગાર રે. સાં ૫૮

૧ બાખે. ૨ થયો. ૩ સોય. ૪ હોઇ. ૫ મહિર. ૬ તસ  
 મુનિ કહિછન સારરે.

સરીર શોભા મુનિ નવિ કરઈ, નવિ વંછઇ શુભ આહાર રે;  
 સાતાગારવ તે પરિહરઈ, છંડઇ કામવિકાર રે. સા. ૫૯  
 પ્રમાદ ખાંગરે પરિહરે, રાખે કરિઆમું રંગરે,  
 વશી વયાવચ ખપકરઈ, કરનો રેહે ગુર સંગરે. સા. ૬૦  
 જે સમુદ્રાણી રે ભિક્ષા કરઈ, દોષ બર્જતાલીસ ફરિરે;  
 જે તપ સંયમ ઉપશમી, ન પડ્યા સંસાર પૂરિ રે. સા. ૬૧  
 જે ખારસરે ભિક્ષાલીઈ, છંડ વિગય તણો આહાર રે;  
 નહી તપ સંયમ ઉજમી, દુરગતિ બજન હાર રે. સા. ૬૨  
 મૃધા મુખથી બોલઈ નહી, અદત્તતણું પચ્ચખાણુરે;  
 શીલ ધરઇ નવ વાડિસું, નવિ ખડે જન આંણુરે. સા. ૬૩  
 જે અભિલાષીરે મોક્ષનો, તેણીઇ સંયમ ધ્યાન રે;  
 મંત્ર સુકન મુનિ જે કહે, તે ખોઇ નિજ માન રે. સા. ૬૪  
 માસ ખમણુને રે પારણે, મુનિ આવે ધરિઆરિ રે,  
 નિમિત્ત કહે નર દયાબણી, હરખી ભીમની નારિ રે. સા. ૬૫

ફહા.

ભીમનારિ હરખી ધણું, અનર્થ હુઓ તસ ધઈરિ;  
 પંચ જણા મરણિ ગયાં, સુંણ્યો સોય સુપઠરિ. સા. ૬૬

હાલ.

ગુરઆગુણુ વીરજી ગાઇસું ત્રિભોવનનાથ, એદેશી રાગ વિરાડી તથા  
 ધન્યાશ્રી :

નગર રાજઅહી કેરે વાસી, ભીમ બસો નરસાર;  
 તવ તે ક્ષત્રિરાય સંઘાતિ, કટકઇ અયો વરસ પાર. ૬૭  
 મુગતિ પંચનહી પાખો નિશ્ચે, શુચિ દરયે સરલાત;  
 મોટામુનિ મુકો મૂલમંત્રની વાત-એ-આંકણી

બીમ સુભટ નવિ વાવણ પાછો, ધરિ જોઈય અનંતનં,  
 સ્ત્રી કુલવંતી બહુ સ્ત્રીધાય, પ્રણિ નવિ મુકેય માન-મે. ૬૮  
 એણુપ અવસરિ મુનિ અવ્યો આગણિ, મુનિદીપ ધર્મ લાખ  
 હોડી અપાલા મુનિ દ્રવ્ય ભાંખે, નયન સૂઝ જીમ આજ-મે. ૬૯  
 સ્વાંમી તું સુપુરુષમાં સારો, કહો કિમ મિલસ્યઈ કંત  
 વરસ બાદ ગમ વહી જવિમાં, સાલઈ દ્રવ્ય અત્યંત-મે. ૭૦  
 અતિ કરણારજ હરિજો મુનિવર, દ્રવ્ય ભંજે તમા તંત્ર  
 વાંહણુપ કંત મિલસ્યઈ વાહરો, મધરીસ દ્રવ્ય મલસાંદિ-મે. ૭૧  
 એણે વચને જોઈ સિદ્ધાં અપાયા, તું જામિ પુરુષ રતન  
 તુઝ વચને મિલસ્યઈ સુમરવાળી, તુઝ દેહ લેઉં અન-મે. ૭૨  
 હરખી અજલા મેડી હરરઈ જપ્પ મુનિવરતાણું નાંમ  
 વાંહણુપ કંત મિલસ્યે નિજનારી ઉત્સવ હુઆ અતિ વાંમ મે. ૭૩  
 ઉપ્યુ કાલિ દક્ષાનથ જાએ ૧ જગિમર્ષ દક્ષાનથ;  
 ત્રિમ અજલા હાહામાં હરખી અપ્પલીંગમે જસ્તાર-મે. ૭૪  
 અમ ઉદક નિપાયાં સખરાં દ્વિદી દ્વિરી જૂઠ બીમનારિ;  
 એણુપ અવસરિ હોડી મુનિ તપીઓ તેડી આવી ધરિયારિ-મે. ૭૫  
 અનઉદક દીપ્તિ મુનિ હરખિ ઉલટ અગિ ન માય;  
 વિપરિત વાત વસિ બીમામનિ, ચંદિઉ સંજલ કપાય-મે. ૭૬  
 કહય સાયું કહઈ માઈ તુઝનઈ, તુઝ મુનિવર સી પ્રીતિ,  
 નારી કહઈ તુઝ નિમિત્ત પ્રકાસ્યું, લેણું કંત સખી રીતિ-મે. ૭૭  
 બીમ કહઈ તો માનું અપલા, મુનિવર કેરૂં જ્ઞાન;  
 કહઈ ઘોડી જાણ્યા સું જાણિક, જાણપ મિલકનું માન-મે. ૭૮  
 મુનિ કહે એ જાણ્યા વાંચે, તિલક જ્યાં વસે પાંચ,  
 હોડી બીમ પ્રિયારઈ ઘોડી, નવિ અણુપ અણુપાંચ-મે. ૭૯

- મિથ્યું વચન મુનિવરનું જીહારે, અત્રીઅ લાજ્યો તાંમ; તાંમ; ૮૦  
 ધિમધિમ મુઝ જીઅ મસ્તગ કીધું કસાઈનું કાંમ;-મો.  
 દેખી તે મનિ અપ્પલા લાજ, ધિગ્ ધિગ્ મુઝ અસ્તગ; ૮૧  
 મુઝ માટઈ યિં હત્યા હુઈ દૂખ ધરિ મહે તાહઈ ધાર-મો.  
 સોય સરપ દેખી અપ્પલાનું ભીમ હઈ દૂખ જાત; ૮૨  
 હત્યા દોય હુઈ મુઝ મસ્તગ, વલી ધર ધરણીનો ધાત-મો.  
 ધરણિ વિષુ ધર સૂત્ર નસોભઈ ધસ્તહું મંડણ નારિ; ૮૩  
 ધરણી વિષુ કોઈ પરણી આવી ન ચહઈ આરિ-મો.  
 ધરલગ્ન વાધઈ ધરણી ધરણી ધર વિષુગાર; ૮૪  
 ધરણી વિષુ નર લહઈ કોટી ગૃહી ધર્મ ન રહઈઆચાર-મો.  
 તેણુઈ કારણિં ભડભીમ વીચારઈ ગૃહી ધર્મ મંડણ નારિ; ૮૫  
 તે અપ્પલા પરભોઈ પુહુતી, ધિગ્ નર જીઅ સંસાર-મો.  
 બાલજીઈ જસ માતા મરણ, યોવન કાલિં નિજનારી; ૮૬  
 અતે પુત્ર મરણ હુઈ જેહને, ત્રિણિ દૂખવડાંઅ વિચારી-મો.  
 એહવાં દૂખ દેખી કુણ જીવઈ, જીઅ મસ્તગ લાત; ૮૭  
 અતિવજરાગ ભીમ ભરાયું, કરઈ નિજ પ્રાણનો ધાત-મો.  
 એમઅનરથ દેખામુનિ તપિષ્ઠા, મરણ ગયાં જણ વ્યાર; ૮૮  
 કપિ ધિકાર કરઈ નિજ જીવિત, પચપ્પા વેદ આકાર-મો.  
 પંચ જીવ પરભોઈ પુંહુત, ભાખમ સરિ દેવચંદ ૮૯  
 તેણુઈ સાવધ (નિમિત્ત)નભાણું સાંભરિ કું મરનિરદ-મો.  
 શુદ્ધ મુનિ આતમ ગવેષી, ન કરઈ ગૃહસ્થનો સંમ; ૯૦  
 જીહાં પરિચય તિહાં હુઈ અવજા, રથાય વલી સંયમ ભંગ-મો.

## ફહા.

થોડો પરિચો વલી, મહસ્થ તણો તું વારિ;  
 ચંડપ્રધોતન કિમ ઠગ્યો, વાર્તિમ ઋષિ સંભારિ ૯૧  
 અસું વિચારી આપ તિહાં, સૂરિ શ્રીદેવચંદ;  
 મધુર વચન મુખથી કહઈ, મુણિ તું કુંભરનિરંદ, ૯૨  
 સકલ ઋદ્ધિ પુણ્યઈ લહી, નહી તુઝ ઉણિમ રાય;  
 સોવન સિધ્ધ બધી સહી, છહાં પુણ્યરૂપીયા રમાય, ૯૩  
 એણે વચને તપ હરખીઓ, વંદા મુનિવર પાય;  
 હવઇ સંબંધ લૂતાતણો, સુણ્યો સહુ સમુદાય, ૯૪

## ચઉપધ

એણે અવસરિ રયણીય ઇન્સઈ, લૂતાદેવી આવી તસઈ;  
 રોગતણી અદ્રષ્ટા જોહ, તપ આગલિંમુણિ બોલી તેહ ૯૫  
 હું પયસીસ તાહસ તનમાંહિ, તુઝ કુલિ રાગ હુઆ મહાંઈ  
 તેહને પૂર્વિ અસ્યો સરાપ, લૂતાદેવી કરઇ ઉપધાત ૯૬  
 અસું કહી નઈ દેવી જાય, કુંભારપાલ ચિંતાતુર થાય;  
 તેડ્યાં હેમસરીશ્વર તણઈ આપદ કથા તિહાં રાગ ભણુઇ ૯૭  
 હેમ કહઈ તપ કીજઇ ધર્મ, જીમ દૂરઇ હુમ વેદની કર્મ;  
 જીન પૂજે ઘો રસુપાત્રઇ દાન મનમાં રાખો અરિહંત ધ્યાન ૯૮  
 અસું વચન ભાંખે ગુરૂપાય વાહણે લૂતા પ્રગટ થાય;  
 ગાઈ જોવડો ફોડો અગિ, તપ વેદન વાધી બહુ ભગિ ૯૯  
 આપધ વેપધ બહુ તિંહાકરઈ, શ્રે વેદન તપની નવિ હરઈ;  
 તવ તેડાન્યા ગુરૂ ગુણવંત, વેગઈ આઘ્યા મુનિ મહંત ૧૦૦

- ગુર કહઈ કાષ્ઠક કરો ઉપાય, જીમ રાગનો રોગ પલાય; ૧  
 મંત્રી કહઈ સુંણિ મોટા જતી, તુલ ટાલી કો ખીજો નથી.  
 નાંમ તુમારધ વાર થસઈ, સકલ આપદા નાસી જસઈ;  
 પું ગુર ગાજે મુનિવર જહાં, ભૂત ભૈરવ દૂખ નાવઈ નિહાં, ૨  
 હેમ કહઈ સુંણિ મંત્રિ આજ, પાટણિ જે અગસઠ મહારાજ;  
 તેહનધ આપ દગધછઈ એદ, એહધ રોગઈ નર વણસયઈ દેહ. ૩  
 તેણુધ કારણિ નરપતિનું રાજ, હેમ કહઈ મુઝ આપો આજ;  
 જીમ રાગનું વિધન પલાય, સકલ લોક સહુ સુખીઉ થાય. ૪  
 ભૂપ કહઈ સુંણિ મુનિવર રાય, તુઝ નવિ મારે માકરઈ ઠાય;  
 જો મુઝ કરમિ આન્યુ દુખ, તો તુઝ પુણ્યઈ થાસઠ સુખ. ૫  
 આસાતના ગુરની નવિ કરે, અવસા કીધી ચિદગ્નિ રમમઃ  
 અમ્મું વચન નપ ભાંખે ત્યાંહ, ચિંતાતુર હુઉ મનમાંહિં. ૬  
 વિગર ચિંત હુઉ નર જસે, નપ થાંનિક મુનિ બમ્મડો તસે;  
 રાય તણી વ્યથા જે હતી, તે લાગી મુનિ હેમજ જતિ. ૭  
 નપ ચિંતાતુર હુઉ જસે, ગુર કહે કહોલું આંણો તસે;  
 ફલ એક મોટું આંણુ ત્યાંહ, મંત્ર બલિ મુનિ પમ્મડો માંહિં. ૮  
 રોગ તણી અદ્રષ્ટા જેહ, અહલામાંહિં ધાલી તેહ;  
 તે રહી માંહિ મુનિ નીસરે, ફાટું કહોલું દૂપિં ધરઈ. ૯  
 નાઈ દેવી મધપૂર બહારધ, હરખ્યા સહુ રપુરજન નરનારિ;  
 કુમારપાલ તિહાં બધો રાજ, રોગ અદ્રષ્ટા ગઈ ડેતે ભાજ. ૧૦

ફરહા.

- દેવી તિહાં ભાગી મધ, મલિમા મુનિવર હેમ;  
 કુમારપાલ નપ ઉપરિ, પૂરવઈ ગુરનઈ પ્રેમ. ૧૧

પ્રેમ ધણો જનધર્મ પરદા,	તેણી બધી નૃપ કાંભિ;	
અદ્ય દોષ પુણ્ય બાધ,	જનશાસનનદી કાંભિ.	૧૨
તુંઆ તનમાં સંચર્યો,	મુનિવર શાસન કાંભિ;	
ઉઠી આય આવી પડી,	સંકર દેહરથ કાંભિ,	૧૩
અપરા આચાર્ય હવે,	આલ્યો શેષ રાય;	
વિપ્ર હણી જવાડીઆ,	જનશાસનનદી કાંજી.	૧૪
અનેક પુરૂષ આગે હવા,	જનશાસનનદી કાંભિ;	
૧૭મ મુનિવર હેમે વધી,	શાસન રાખ્યું કાંભિ,	૧૫
કુંભારપાલ ઉગારીઓ,	જેન શિરોમણિ રાય;	
શાસન દીપે એહથી,	તેણી મુનિ કરદ ઉપાય.	૧૬
મંત્રબલે દેવી ગઈ,	રાગ કરદ નૃપ સાર;	
યોગ શસ્ત્ર તિહાં વાંચતાં,	આલ્યો સ્ત્રી અધિકાર.	૧૭

## અંતિમ.

એક દિન મુનિ હેમ સુરિંદ,	આગણિ બધડો કુંભરનિરંદ;	
યોગ શાસ્ત્ર વાંચે તેણીવાર,	માંહિ આલ્યો અર્યો અધિકાર.	૧૮
સાયરનીરે મધ્યાં પણિ બ્ય,	નદી વેલૂકા સખ્યા રાય;	
મેર પર્વત ત્રાબૂદ તોલાય,	નારિ અરિત તે નવિ સમગ્ગય.	૧૯
હેમ કહ્યું સ્ત્રીચરિત કથાય,	સાંભલિ કુંભરનિરંદ રાય,	
સીંહપુરી નગરી સીધર વસઈ,	નારિ નામિકા ધરણી ભસઈ.	૨૦
ધરણ્ય પુત્ર તેહનઈ અભિનવો,	તેહજ નગરિ તસ વિવાહ હવો;	
પ્રીય કરનારી શીલવતી,	પુત્રી શ્રીદેવી તસ સતી.	૨૧
તે સુંદર સુધી આવિકા,	શ્રી જનધર્મ તણી બાવિકા;	
ધરણ્ય વર્યો ધન ખર્યો બહુ,	પણિ નવિ બાઝડિ સાસુ વહુ.	૨૨

સાસુ છુંડી જે નાગલા, ક્ષલિ કંદલ કરતી બહુલા;  
 કું કુંકાર કરી નહં પાય, આપણિની પરિં સખલ કપાય. ૨૩  
 હુંડણિની પદિ લખાણ કરઈ, સહૃદી દ્રષ્ટા સખલે ફરવે;  
 કુહી મન્નિષ પરિં બહુબાઈ, વહુઅરને સિરિ ટાકરે બહે. ૨૪  
 સીરાંમણુ નન્નિ પ્રીત્તઈ સરઈ, કૃત વાહડી નીચી નન્નિ કરઈ;  
 માગ્યું ખણી તે નવિ પાય, કરેપી સખલાની તે માય. ૨૫  
 સાઠ સતી સુધી સખસી; સ્થિતિ વ્યંતર હુલ્હ છાથી;  
 લક્ષ્મીની તે બહુડી બહેણુ, તે નવિ ચાલે કહેને કલ્હુ. ૨૬  
 એક દિવસ ખેત્તનો બાણી, પાડિ મુદ્રિકા તેલજ બાણી;  
 લાધી વહુને તેણુજ ત્યાંહ, બેઈ મુંકી એક તાકામહિ. ૨૭  
 સસરા તવ એકજ મુદ્રિકા, બાહિરથી બોલી બાણીક;  
 ત્યાંબી મુદ્રા લાધી અલ્હ, સસરા વીંટી લીજે તુલે. ૨૮  
 આપે મુદ્રિકા વહુ જેણીઆર; હી સાસુ કરે પોકાર;  
 અલ્હ બરનાં માણસ ધન મહેં, ચોરતાં ધરમાંજ રહે. ૨૯  
 સાસુ ઈમ બોલી સંખણી, સુતને રીસ અઢાવી બાણી;  
 તેણુજ મારી નિજ નારી ત્યાંહ, વાગી બેગલ માંથા મંહિ, ૩૦  
 બોલિ પડીતલાં ધરણુજ નારિ, હિપાડી ગયા પીહરિ મચ્ચરિ;  
 પુત્રી વારઈ માલ પિત્રાય, મમ કરને તુલે ક્ષેસ કપાય. ૩૧  
 સાસુ હપરિ મ કરો કોય, એ મુઝ કર્ય તણે જાલ દેખ;  
 પૂરવિં એક વિસધી બાણુ, કીધું કર્ય બેગમજુ આપણુ. ૩૨  
 કીધાં કર્ય ન હૃદઈ કોષ, કરિં નબનજ વીહું જોય;  
 હરિયંઈ મુંકી નિજ પુરી, તારા ભોચન સહિ બસી. ૩૩  
 મઝાવતી નહં ગરડઈ હરી, અંદન બાલા સાથિ બસી;  
 અચ્છંકારી કરમિ નડી, એણુક નહં સરિ નાડી પડી. ૩૪



કરમિં અરણ્ય હુકિ પાંગસો,	અલ્પદત્ત ૧રાગ આંધલો;	
અધક તણી ઉતારઇ ખાલ,	હરિ ખોઇ ઋદ્ધિ રમણી માલ.	૩૫
કરમિં ખાલ ગજસુકુમાલ,	સિરિ વાધણિ સુકોસલિ કાલ;	
કર્મ ભોગવે સહુકો આપ,	પુત્રીઈ સમજાવે આપ.	૩૬
માતે પિતા મનિ અહુ દુખ ધરે,	પુત્રી ઉપરિ રબહુ મોહ કરે;	
રદન કરઇ વિલપઈ અહુ ભાતિ,	દુખીઆં તે જૂરઇ દિન રાતિ.	૩૭
ઈંદ્ર ચંદ્ર અનઈ નાગેંદ્ર,	પર્વત તરૂંચર મોટા મંદ્ર;	
આયુ ત્રૂતઇ તે પણિ ગયા,	તે કહઇના રાખ્યા નવિ રલા	૩૮
આયુ ખૂટઇ પુત્રી જોહ,	મરણુ લહઈ આરાધી તેહ;	
શુભગતિની ભજનારી થઇ,	પણિસાસુની ઉપતિ તિહાં ગઇ.	૩૯
ફટ ફટ લોક કરમ જગમાંહિં,	ખેટા પણિ હેલાણો ત્યાંહ;	
પુત્રી તાસ ન દીઇ કોઇ,	પણુઓ પરદેસઇ સોય.	૪૦
ગજપુર નયર અનોપમ વરઇ,	વિપુલ ચોતિ કરે પણુ તસઇ;	
મવરી નારી ઉમયા દીકરી,	તે કન્યા ધરણે વરી.	૪૧
ધરિ લાગ્યો તે પોતા તણુ,	તે કેહેને નવિ માને મણુ;	
સાસુ સાહમી બોલઈ ગાલિ,	ટાકર મારે સિરહ કપાલિ.	૪૨
સાસુ કહઇ વહુ ખાડો દલો,	વાસીદુ નઈ પાંણી ગલો;	
વંદતી વહુઅર બોલઇ આપ,	સકલ કામ કરઈ તુલ આપ.	૪૩
બોલંતી મૂઠઈ વાચાલ,	વાધણિની પરિ દેતી ફાલ;	
અણુદીકાં વહી બોલઇ આલ,	સાપણિ સાસુ કરી સીઆલ.	૪૪
માઠી સાસુ અતિ વઢકણી,	પણિ તે ખીહઇ વહુઅર ભણી;	
ઉંમયાઈ નાગિશિને દમી,	વિણુહ પધોરી કીધી સમી.	૪૫
ઇમ કરતઇ દિન કેતા જાય,	સાસુ સસરે પાછાં થાય;	
ઉંમયા ધરિ રમઇ એકશી,	ભગતિ કરઇ ભરતારહ બક્ષી.	૪૬

મન રંબધ ભરતારરૂઠ તાથું; પશ્ચિ શીમલનરાખઈ (તિ)આપણું;  
 અવર પુરૂષસું રંગિધ રમધ, જીમ પોતાના મનમાં ગમઈ. ૪૭  
 એઃ દિવસ ઉમમા ભરતાર, સોમદેવ આવક નરસાર;  
 તેહ સું મિત્રી રાખઈ ધણી, સકલ વાત કહઇ પોતાતણી. ૪૮  
 સ્વામી મુઝધરિ નારિ એક, સમલભગતિ મુઝ કરઈ ? વિવેક;  
 મુઝસું રાખઈ સબસો પ્રેમ, ચકવો ચકવી પાખી જેમ. ૪૯

## દૂહા.

ચકવીપરિ મુઝ કામની, મુઝસું રાખઈ તેહ;  
 શીલવતી સુદરી ભલી, બહું ગુણવતી તેહ. ૫૦  
 સોમદેવ આવક ભણઈ, મિત્ર સુણો મુઝવાત  
 રામા રંગિઈ જે રાયસે, હો નર ધસસે હાથ. ૫૧  
 સીંદણી નાગણી ડાકણી, અગન નીર વિષ ખાસ;  
 સોમદેવ કહઇ નારિનો, નવિ કીજઇ વિસવાસ. ૫૨  
 નવિ માંનઇ તો આજતું જઈ કિહજે નારિ;  
 હું રચાસેસ કાંમિ કંહી, તું ઠરહે મુહુલ મઝારિ. ૫૩  
 સોય વચન શ્રવણું સુણી, કીધી તેહવી પધરિ;  
 હું ચાલું પરદેસડઇ, તું રહજે નિજ ધધરિ. ૫૪  
 કાંમિની કહઇ કંત સુણે, તુઝ વિણ મુઝ ન સુલખ;  
 નીર વિના જીમ પોયણી, મિણ કરમાઈ જાય. ૫૫  
 નાંહણુ ધોયણુ વિલેવણું, પાંન ફૂલ નઈ હાર;  
 તું ચાલઇ પરદેસડઇ, હું ન કરે સિણગાર. ૫૬  
 ગીતગાન કરવું નહીં, કાજઝ સોય નિવારિ;  
 મધુરમીઠુ નવિ જમુ. ન જાઉં વનહુ મઝારિ. ૫૭

પરધરિ ફરું સુખ નહી, નહીં સિંચીએ સંગ;  
 ત્રિત્ર ન જોવું મેં સહી, ફેરવ નહીંજ લલિત. ૫૮  
 ચંદ્રકાંતિ અગિં નહીં, નહીં ચંદન નહીં વામ;  
 તપ ભય કિરીયા પુણ્ય કરે, બહાદી રહું એક ઠામ. ૫૯  
 માયાવચન મમલી કહ્યું, સાંચું ખાંને કંત;  
 પ્રીતિ પરખાવવી કારણિ, મિત્રી ધરિ આવત. ૬૦  
 નિશાસમય નર દો તિહાં, આવ્યા છલ જોવાય;  
 બાંહિર આવઈ કામિની, નર પછડો ધરમાંહિ. ૬૧  
 હાનો સોય છપી રહો, નવિ ભણઈ ધરનારિ;  
 રથધીર સુત ક્રોધાલ નો, આવ્યો રમોહલ મઝારિ. ૬૨

## હાલ.

રાગ ગાદી—અસાહરી સિંધવો—સાંસો કાંધો સાળગીચા—એ દેશી—

વાસુપૂજ્ય જિન પુન્ય પ્રકાસો એ દેશી

ભુવન મઝારિ આવ્યો ખત્રિ, કરતી સખલ સખધ;  
 સોલસિંહુગારકરધનિજઅગિ, નિર્મલ નીરે નાહી ભુ.એઆંચલી ૬૩  
 બોળખ ભગતિ કરે નર કેરી, વિવિધ સખડી પ્રસિધ;  
 શાલિ કાલિ બહુ કાક નીપાઈ, હમત્તાં હધડું હીજા—ભુ. ૬૪  
 અનુક્રમિં તે જડિત ઢોલીએ, ભરીએ રેશમ દોરી;  
 મસદ લાલ તણીજ તલાધ, સેન્ય સમારધ ગોરી—ભુ. ૬૫  
 વિવિધ વધું તણું ઉરમિત્તાં, ચંદરજા બહુ ભાતિ,  
 પંચવર્ણ તણાં માલમસરાં, જાતી ન જાંણઈ સરિ—ભુ. ૬૬  
 વિવિધ કુખ હોવાં તિહાં સેન્યધ, અગર સુગંધી વૂધ;  
 કામિનર ૪ કામી એ કાંઈ, જાંણું પડવા કૂપ—ભુ. ૬૭

૧ નિકળી. ૨ ભુવન. ૩ સર્વ. ૪ કાળયેએ.

બનીસા સો દીપક કાધા, ચિત્ર તણી સેનાએ;  
 થાલ કમલ આરીસા ફિરતા, આંહું હરિસિંધુ-શુ. ૬૮  
 ગર પુરુષનું ઉત્તમ લુપ્તથી, કરતી ભોગ વિલાસ;  
 નિગમતાસે નયણેનિરખઈ, કહઈ એ પિત્ર વરવાસ-શુ. ૬૯  
 અસૂ વિભારીનું તિહાં કાળો, કરે નસ્વારિ પ્રહાર,  
 નારી હત્યા કરતાં નહીં રહત, ઉત્તમ કુલ આચાર-શુ. ૭૦  
 અસૂ વિભારી નઈ સળવ્યાય, જવ ઉદ્ધે તે ગર;  
 મલકદલના મુકયો તેહને, મરણ થયો તેણી વાર-શુ. ૭૧  
 પરનારીસૂં શ્રીતિ વિચારો, જો સુખ વધે દેહ  
 એણે વસને દુખ આપ્યાસેવા, મિરદ વહતા એહ-શુ. ૭૨

ફરી.

મિરદ વહત વસની બહુ, ચિત્રી જે સચિપતિ;  
 બહુ દુખ પાંખો તે વહી, ખોયું સીમા સરીર ૭૩  
 એણું અવસરિ ઉંમ્યા તિહાં, જગી સહસ્રામર,  
 પુરુષ ન દિવસ આકાંડો, આર્યો દીસે ગર, ૭૪  
 જવ ઉપાડી નોકરી, આંખો કૂચ મચાવિ,  
 હેમ કહે નારીતણાં, અકલ ચરિત્ર સસાર ૭૫  
 રૂચિ યશિ તારાહનો લડીઈ તેહ વિચાર;  
 પણિ અજીના ચરિત્રનો, કો નવિ ર પાંખા પાર, ૭૬  
 ઉંમ્યા નારી ચરિત્ર જુવ, સ્થો સ્થો કરે ઉંમ્યા  
 ખીરખાં (દાત) ભરી લાડલા, થાલ ભરી ઉ ગાય, ૭૭

અંતિમ.

ઉગાંછી ઉંમ્યા કિંહાં બપ, ફેડિં વણુ મિત્ર મંદિ શમ;  
 તે આજી સમસાન મગરિ, જીવ પ્રેત તિહાં આંખી-આંખી ૭૮

૧ અતિ આડંબર લીલ કરતા. ૨ અંતિમ. ૩ નારી

દેવ કાંનકને બહુ વ્યતરા. જોડોગ વીર વેતાલજ નરા;  
 કહોથી ન બીધ ઉંમયા નારી, પુહુતી હુંગર ગદા મઝારિ, ૧૭  
 માંહી બેડી ચક્રસડી ચોગિની, કીડા કરઈ બહધન્યો ઝોકમનિ;  
 ડંડ પ્રણામ ઉંમયા તિહાં કરઇ, યાત ભયું લેઇ આગલિ ધરઇ, ૧૮  
 હરખી બહધન્યો બોલીતાંમ, ઉંમયા તાહરે સીધું કામ;  
 ઉંમયા કહઇ મુઝ કાંમ નવિથયો, મર પુરૂષ મુઝ મરણિં ગયો, ૧૯  
 તેણે કારણે મુઝ કૃપા કરો, ચક્રસડી ચોગની દુખ મુઝહરો,  
 તર ઉતપન દીધ વિદ્યા માય, જોહથી વનવૃક્ષ ચાલ્યો જાય, ૨૦  
 તેણે તરચર હુ બધસી કરે, વિવિધ પુરૂષનું કીડા કરે,  
 હું કહધની મારી નવિ મરે, વિદ્યા બલે નરના પમદહરે, ૨૧  
 બોલી વિકટ ખપરા જોહ, મહામલિ મુઝનમ માંગ્યું દેહ,  
 તવ ઉંમયા બોલી તેણી વાર, જા બલિ દેશું મુઝ ભરતાર, ૨૨  
 પણિ એક અંજન આપો માય, જીમ માહરો માંટિ વસિ ધાય;  
 તુઝનઈ બલિ હું આણી દેસ, બોલ્યું વચન તે ક્રિમ ચૂકેસ, ૨૩  
 આપ્યું, અંજન વિદ્યાવલી, તરચર ઉપરિ, અધસી પલી;  
 નિજ ભરતાર પણિ પાછો વલ્યો, દેખી ચરિત મનમાં પરજલ્યો, ૨૪  
 પાછાં ધરિ આન્યા નરનારિ, ધરણુ વિચારઇ મનહ મઝારિ,  
 ગયો મિત્ર સોમનઈ પાસ, પૂરવ વાત કહી મનિ ઉલાસ, ૨૫  
 સોમમિત્ર નઈ કહઈ હું તુઝકહું, એણુઈ ધરિ વાસ સહી નવિરહું  
 જો વિશ્વાસ કરે એ તણો, તો મસ્તગ બોલું આપણો, ૨૬  
 સોમ કહઇ તુઝ કહું ઉપાય, ધરમાં ધન મુંડી મમ જમ;  
 ચચલ નારિ ધરિ એકલી, અહિપૂરણુ રહે ક્રિમ બલી. ૨૭  
 ડાકણો મહીજીમ રાવની મહી, કારેલી નઈ લીંબઈ અડી;  
 જીમવિષનસાપણિ મુખપગ્યો, કાહી ધધસ ને કીડો ચડ્યો. ૨૮

જેમ કરસે નીલીનો પાસ, ધુરત થયો જેમ તરકરદાસ;  
તિમ એ આમઈ ચંચલ નારિ, તું (મુકી) બાધધન મુકુલ મઝારિ; ૯૧  
એણી વાંતઘનનરથ મહુ કરધ, તાદરર્મ પશ્ચિધન વિણુનવિસરધ;

...

...

...

... ૯૩

## ફક્કા.

ધન વિણુ તાદરધ નરિ સરધ, પડિત આપ વિમાંસ;  
ચક્ર વિદ્યાનો ધણી, માગધ મૂરખ પાસ, ૯૪

## કવિત.

ચક્રધ વિદ્યા આધિ. હાથ મૂરખ નધ ઉદધ;  
વરસધ હુઓ વૃદ્ધ, આલની ઉલગ દ્રોઝધ;  
રૂપે હુધ સરપ, કરપને ખધે ચઢાવધ;  
જેહનાં કલ અતિ ઉંચ, નિચ નઈ સીસ નમાવધ;  
પૂજનિક સધલી નાતિનો, પાય પડઈ પાપી તણે,  
છઈ દાસ સહુ લલિ તણા, ધન વિણુ સહુધ અવશણે. ૯૫

## મહાપદ્ય.

એહવું દ્રવ્ય તણું અંધાણું. સાંભલિ મિત્ર ધરણ : સુખણું;  
તેણું મારણું ધન લીકિધરથકો, મિત્ર તુલો જીમ થાકિ સુખી. ૯૬  
સોમ તણી બુદ્ધિ હઠડધ ધરઈ, ધન લીધું ધરથી બુદ્ધિ કરી;  
આશ્યો ધરણ પંચિ તે પડ્યો, સિદ્ધ પુરૂષ એક વાળિ મિત્રો. ૯૭  
વેગઈ ધરણ પેલાગ્યો તસપાય, બાખી સવલી પૂર્વ કથાય;  
સ્વામી કર્મ કીઆં મેં કોડિ, બિહત્યાનાં ખાતગ છોડિ. ૯૮  
સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો તવ ત્યાંક, હું ચિંતાતુર છું મનમાંકિ;  
સોવન સિદ્ધ મંત્ર ઉપાય, ધન વિણુ તે રન ફલધ વિધાય. ૯૯

- ધરણુ હલ્લ સ્વાંગી ધન લીડિ, વચ્ચી મુઝ કાંમ અનેરં દીડિ;  
 સિદ્ધ દુરય હરખ્યો અવિચલ્યુ, વેધં બધું એ ધરણુહ તણુ. ૧૦૦
- ધન તપિ જોઈયું ધરણુ જાગાર, દીપ્તી વિદ્યા એક અપાર;  
 અતીત અનાગત નઈ વર્તમાન, આપ્યું ત્રિણ કાલતું જ્ઞાન. ૧
- ચરણે ધરણુ નમી સંચરય, જીવનમાં એકલડો દિરય;  
 કલ્પદ્રુમ જાણ્યું મુનિવર એક, બાકડો દોડો યતિ વિશેષ. ૨
- આવઈ વેગઈ નમી તતકાલ, સ્વાંગી હું મૂરખચતિ બાલ;  
 ખિં હત્યા માથય બલવતી, તે પાતગ છોડવો જતિ. ૩
- મુનિવર કહઈ બધો શ્રીનમકર, જૈન ધર્મ આરણ્ય સાર;  
 શ્રીસેતુજી તીર્થ જઈ, પાપ ધૂલ જીન અગ્નિ રહી. ૪
- વચન અસ્યમ કાનિં સુંણી, આશ્યો નર સેતુજી બણી;  
 દુરયો મિરિવર જુહાર્યા દેવ, ખિ હત્યાના પાતમ છોડ. ૫
- શ્રીજીનમ અસ્યધ સાર, જનિં જમઈ ઝીનવકાર;  
 વિદ્યા સમિત અજય તસ બણી, મણિ નમિ જઈ નિજ ધરબણી. ૬
- ઉમયાથી બીહે નર ધ.ણુ, જાણીથી બહુ પામ્યા મરણુ;  
 મુજ રાય પરદેશી જોહ, નારિ માર્યા નર વલી તેહ. ૭
- શુભ બરતરીને બેલબો, જમદગ્ન તપસ શેલબો;  
 સ્ત્રીની વાત નુંગઈ કહી, ચંડ પ્રહોતન ડાંબો સહી. ૮
- અમું ત્રિચારી ધરણુ તિહાં, મ ગયો નિજ ધરિ નારી જીહાં;  
 સ્ત્રી ચરિત્રો ન લહે પાર, હેમ કહય મુણિ રાય વિચાર. ૯
- અમું વચન બાખઈ મુનિરાય, કુંભારપાલ મતિ સંકા ચાય;  
 સુર નઈ પૂછઈ એ કિમિ મિલય, કીડી કુંજર કેહીપરિ ગલઈ. ૧૦
- નૃપ નમ સમગ્રબો તેણીવાર, ચક્રેસરી તેડી તેણીવાર;  
 સુર કહય દેવી પધરી કરી બલ, કહું કુંભારપાલતું સલ. ૧૧

- દેવી કહધ સુંણિ હેમસરિંદ, વિધન ઠાંમ છધ કુમરનિરંદ;  
 ગુર કહધ કાંઈક કરવું સોય, સંકા રહીત જીમ રાગ હોઈ. ૧૨  
 ચક્રશ્વરી બોલી તવ ત્યાંહ, આજ થકી અકલ્પાગાંહિ;  
 પાટણુ નયર વિવહારી એક, મરણુ થસઈ તસ એહવો લેખ. ૧૩  
 તિહાં પ્રતિબોધસ્યઈ એ રાય, અચર નહી બીજો કીસ્યો ઉપાય;  
 અસ્યું કહીને દેવી જાય, આઠ દિવસ અનુકમિં થાય. ૧૪  
 પાટણુનયર વિવહારી જેહ, કરમિં મરણુ લહધ નર તેહ;  
 પૂકી નારી થાઈ સતી, વેગઈ વિનવીડ નરપતિ. ૧૫  
 રાય કહધ થયો સધ્યાકાલ, મમ બાલયો અબલા બાલ;  
 વાહણુઈ હું આવેસસહીત્યાંહ, સતી નારી હસઈ વસી જહાં. ૧૬  
 અસ્યું કહી આલ્યા નર તેહ, કહધવા આવ્યા હુંતા જેહ;  
 નિશા મધ્ય સમઈ જવ થાય, લેઈ ખડગ નઈ રાગ જાધ. ૧૭  
 આવ્યો વેગઈ રાગ તિહાં, સતી બલેવા બધકી જહાં;  
 એણુઈવિવસરિંતિહાંસુણીઓનાદ, જાણુ કો સુર કિન્નર સાદ. ૧૮  
 નાદિં મોહ્યા નરનઈ નારિ, નાદ વડો એણુઈ સંસાર;  
 નાદિં દૂખીઆ દૂખ નિગમઈ, નાદિં નાગણી કીડારમઈ. ૧૯  
 નાદધ સુર બહુ થંબ્યા રહઈ, નાદિં લીણુ મૃગ દૂખ વહઈ;  
 આસ્યો નાદ સુંણ્યો જવ કાંનિ, ઉડી સતી વિદ્વંત હુધ ગાંનિ. ૨૦  
 ચાલી સોય સુંણી નમ નાદ, આગલિ ઇશ્વરનો પ્રાસાદ;  
 તેહમાં પંગુલ બધકો ગાય, તેણુઈ નાદિં ડોલે અહાય. ૨૧  
 સતી જમ બેડી તસ પાસ, નાદ સુંણુધ મનનધ ઉલ્લાસ;  
 રાગઈ મોહી વિદ્વંત થમ, પંગુલ નમ પ્રારથ્યો સહી. ૨૨  
 તેણું કરણિ નર વરજો નાદ, સહજ ઋષિ નવિ કાહધ સાદ;  
 શીલવંત નરનારી જેહ, ઘણો આલાપ કરધ ન તેહ. ૨૩



આત્મ માંહિં કહ્યું છે જોય, કોઇક ટાલીઓ નિર્ધન હોય;  
 કોઈક મરખિ નર દંતાલ, કોઈક કાંણો નર સુકુમાલ. ૨૪  
 કોઇક ગીતવતી હુઈ સતી, તેણુઈ નાદિં ન ખેદઈ જતી;  
 બ્રહ્મચારી નર સ્ત્રી અવગુણુઈ, ન કરઈ રાગ નઈ કાંને સુણુઈ. ૨૫  
 પંચુલ જો સતીઈ સુણીકે નાદ, તો કામિં કીધું ઉન્માદ;  
 પંચુલ નઈ પ્રાર્થના કરી, સ્વામી રહઈ મુઝ અગિધરી. ૨૬  
 પંચુલ કહઈ સાંભલી સુકલીણુ, રૂપ હીણને કાયા ખીણુ;  
 મુઝ સાથિં તુઝ કિર્યો સનેહ, માહરં કામ નહી સહી એહ. ૨૭  
 દીન વચન બાખમ સ્ત્રી ત્યાંહ. દસ અંચુલી દીધ મુખમાંહં;  
 સ્વામી સતી વચન મમ ઠેલી, કઠણપણુ હઈઆનું મેલ્હિ. ૨૮  
 રણુ સંગ્રામિં પાલા ધસમ, સીહ દેખી નવિ પાછા ખસઈ;  
 પણિ તેણે કામ નવિજ્યોગનય, સ્ત્રી આગલિ તે છાલી થાય. ૨૯  
 પંચ અગનિ નર સાધઈ જેહ, કરવતિ કાયા કષ્ટઈ દેહ;  
 મસ્તગ પૂજ કરઈ નર વલી, સ્ત્રી સંગિઈ તે જાઇ ગલી. ૩૦  
 આતાપના લીધ બારઈ માસ, જે નરનો વનમાંહિં વાસ;  
 માહાતપીઓ ખટમહિનેજમઈ, તે પણિ નારી વચને રગમધ. ૩૧  
 નારી વચને ચૂકો પંચુ, સતીઈ આપ વિટાણું અંગ;  
 કરી કરમ નમ આવી તિહાં, નિજ ભરતારનું સખ જીહાં. ૩૨  
 સતી ચરિત્ર સધલું જે થયું, સોય સફલ રાગઈ લલું;  
 એણુઈ અવસરિ દુહ પ્રભાત, સમસાનઈ આગ્યો નરનાથ. ૩૩  
 બિધ કરજોડિ વારઈ નારી, કાંતુ પદસધ અગનિ મજારિ;  
 મમખલિં બાધ રહઈ જીવતી, તુઝ ચરણે હુ લાણુ સતી. ૩૪  
 કુંભારપાલ તૃપ વારઈ આપ, નિજ હત્યાનું મોઢું પાપ;  
 પાંપિં જીવ ન હોઇ સુખી, ચિહું ગતિ માંહિં તેદિરક દુખી. ૩૫

સતી કહઈ સાંભલી નરસાર, મુઝનઈ પ્રેમ ધણો ભરતાર;  
 માહરઈ મિલવું તેહનઈ સહી, સું કહું હું ઈહાં રહી. ૩૬  
 રાય કહઈ સાંભલિરે સતી, તુઝનઈ કિમ મિલસયે તે પતી,  
 આચરણુ તાહરાં તેહમાં ફેર, તો કિમ જાસયે એકઈ સેર. ૩૭  
 જીવ કર્મ જીમ જૂજૂ કરઈ, લાખ ચકરાસી ચોનિ ફરઈ;  
 ફણુ કેહને મિલઈ છઈ ત્યાંહ, સતી વિચારે હઈડામાંહ. ૩૮  
 સતી કહઈ સાંભલિ નરનાથ, ન જ્યહ્યાંની તું મકરિસ વાત;  
 સહી બલેવું સતીઈ આજ, દીધ આદેશ મુઝનઈ માહારાજ. ૩૯  
 કહું ન માનઈ અબલા જસઈ, તપ એકાંતે તેડી તસઈ;  
 કાં ચૂકઈ છઈ આ ભવલીલ, હું જાણું છું તાહરું શીલ. ૪૦  
 રચણી વાત ગઈ વિસરી, નિજ નરનઈ મુંકી નીસરી;  
 જઈ કીધો પંડુનો સંગ, સતી શીલ કરેડં તિહાં ભંગ. ૪૧  
 અસ્યું વચન બાખઈનર જસેં, સતી પોકારી ઉઠી તસેં;  
 અરે લોક જૂઓ સંસારિ, ચંદન થકી વરસેં અંગાર. ૪૨  
 સાચરમાંહિથી ઉઠી ઝાલ, સીરણી જાઈ જુઝણુ બાલ;  
 ચંદનથી ઉઠઈ દુર્ગંધી, દેખતાં હુઈ નર અધ. ૪૩  
 સાર સુગંધ હુઈ જઈ હોંગ, સસલાનઈ સિરિ દીસઈ સોંગ;  
 સોના ઉપરિ લાગઈ શાંભ, જહયર પ્રગટિઈ અમૃત ઠાંભિ. ૪૪  
 જે કહઈવાય પૃથવી(નો) નાથ, સોય કરઈ પાતગની વાત;  
 મુઝને કહઈ ધરનારિ થાય, કિસ્યું કઈં જે રૂપથીરાય. ૪૫  
 નીમ કીઉ તપ અણુહ વિચારી, કર્મ મૂઝ આઠે નારી;  
 પટરાંણી વિષુ કિમ રહઈવાય, તેણે કારણિ પ્રાર્થના રાય. ૪૬  
 ઈમ રાજ નઈ હેલી ત્યાંહ, સતી ઝપાંવઈ અગનિ માંહિં;  
 રાયતણું મુખ જાંખુ જયું, લોક માંહિં તપ પાંણી ગયું. ૪૭

વાત હુધ નર કારોહારિ, લાજ્યો ભૂપતિ નાવધ આર;  
 હુધિ વિચારધી હેમસરિસ, હુઓ કલંકી કુંભરનિરંદ. ૪૮  
 સકલ લોક દેખતાં આજ, કલંક રહીત કરવો મહારાજ;  
 જીમ એ ધર્મ થકી નવિ જામ, કીર્તિકલા જીમ વાધધ રાય. ૪૯  
 હેમઈ તેડયો કુંભરનિરંદ, વેગઈ ગયો જહાં હેમસરિંદ.  
 ખિમ કરજોડિ લાગો પાય, વેગઈ તિહાં ખોલ્યા ઋષિરાય. ૫૦  
 કાં રાજા મનિ થકા મધ, હેમ વચન જૂઠું કમ સહી;  
 રાય કહધ હું મરિખ મંદ, કથું ન માન્યું હેમસરિંદ. ૫૧  
 ધણા દિવસની મેલી લાજ, તે મઈ ખોમ સધલી આજ;  
 સહિડં નીર પાછું ઉતર્યું, જો તુઝ વચન હઈઈ નવિ ધર્યું. ૫૨  
 તેં બાખ્યું તે સાચું સોય, રચ્ચી ચરિત્ર ન ખૂઝઈ કોય;  
 જો ખૂઝઈ તો યોગી હોમ, કમ માહરીપરિ મહિમા ખોમ. ૫૩  
 એહ વચન ભૂપતિનાં સુણી, પ્રજા ઉતેડી પાટણુતણી;  
 અચ્યું વચન કહધ હેમસરિંદ, દોષ રહીત છધ કુંભરનિરંદ ૫૪  
 જોહ સતી અમનિમાં બલી, તે પંચુલસું ચૂકી વલી;  
 સોય સરપ રાજાઈ લથું, દયા કાજી તસ જાનું કથું. ૫૫  
 ભડું કથું સગધ જસઈ, નારી પોકારી ઉડી તસઈ;  
 કૂડ કલંક દીધું ખાપણી, દોસ રહીત છધ પાટણુ ધણી. ૫૬  
 પુરજન લોકા માંતો નહી, તો પંચુલ નઈ તેડો યાહી;  
 એણે વચને હરખ્યા નરનારિ, પંચુલ આંણ્યો તેણું કારિ. ૫૭  
 સકલ લોક દેખતાં અસઈ, હેમાચાર્ય મોલ્યા તસઈ;  
 તુઝ પૂર્વ પાતમ નવિ છેહ, તો આણુંઈભવિ પંચુલ દેહ. ૫૮  
 આ ભવિ જૂઠું ખોલીસજોય, તો આગલિં દૂખ તુઝનેં હોય;  
 તેણુધ કારણિ સત્ય બોલે આપ, મૃષા કહધ તું પૃથ્વી પાપ. ૫૯

પૂછી વાત તવ પંગુલ કહી, પરાંણી પાતંગ લાગું સહી;  
 સતી તણો મઠ કીધો સંગ, પરવસિ જણુઈ વિગ્રહ્યું અંગ. ૬૦  
 પંગુલવચન મુંડ્યા તિહાં ભલા, નીકલી તયાં હઠ્યાનાં સહ;  
 રાય પ્રસંસ્યો લોકે ત્યાંહ, કીર્તિ પસરી ત્રિભુવન માંહ. ૬૧  
 જ્ઞાનવંત ગુરુ બનણી કરી, અંગ તણું આલસ પરહરિ;  
 પ્રેમઠી પૂછ્ય ગુરુને વાત, કહો સ્વામી પૂરવ અવદાત. ૬૨  
 પૂરવભવિ કહો હું સ્યો હતો, કુંભકુલઠી આગલિ ધાર્મિ છતો;  
 કુંભ કારણિ જેસંગસું વચર, ઉદયન હેમ ધરે કિમ મહેર. ૬૩  
 પાંચ બોલ એ પૂછ્યાં જસેં, હેમાચાર્ય બોલ્યા તસેં;  
 વીરથી ચઉસઠિ વરસેં કહ્યો, જંબુસ્વામી તવ મુગતિ ગયો. ૬૪  
 દસ વાનાં તે સાચિં ગયાં, હેમસરિ તે વિવરી કહ્યો;  
 પહઠંડું મનપર્યયજ્ઞાન, પ્રીતું પરમ જે અવધિ જ્ઞાન. ૬૫  
 ત્રીજી પુલાક લખિધ જે ગઠ, ચઉથું આહારક સરીર તે સહી;  
 પાંચમી ક્ષપક્રમણી તે ગઠ, છઠી ઉપશમણી તે નહી. ૬૬  
 સાતમો જો છનકલ્પ નિષેધ, આઠમો કહું સંયમનો બેદ;  
 પરિહાર વિશુદ્ધ શુદ્ધ સંપરાય, યથાખ્યાત ચારિત્ર કહું વિદાય. ૬૭  
 નુમું નર નહી કેવલજ્ઞાન, દશમઠ વારી મોક્ષ પ્રધાન;  
 એ દશ જંબુ જનતઈ ગયાં, અલ્પ જ્ઞાન તે હવડાં રહ્યાં. ૬૮  
 પણિ મઠ કરવું તાહરું કાંમ, આવ્યો સિદ્ધપુરી જહાં ગાંમ;  
 નદી સરસ્વતી તીરઈ રહી, સૂરિમંત્ર આરાધ્ય સહી. ૬૯  
 અડમ તપ કીધો તિહાં જસઈ, ત્રિભુવનસ્વામીની આવે તસઈ;  
 દેવ અદ્રષ્ટીભવ તિહાં કહઈ, તેણઈ વચને રતવ મુનિવરલહઈ. ૭૦  
 ફક્કા.

તેણઈ વચને મુનિવર કહેં, બાખ્ય પૂરવ ભવ વાત;  
 દેશ મેવાડમાંહિં હવો, સુણી પૃથવીના નાથ. ૭૧

## હાલ.

રામ ભણે હરિ ઉઠીધ-એ દેશી- રાગ રામગીરી.

દેશ મેવાડ માંહિં વસે, જયપુર નગર સુસાર રે;  
 જય કેસી નૃપ તિહાં ભસો, અન્યાનહિં અલગારે-દે-એઆંચલી ૭૨  
 નૃપ જ્યકેશી તણે કુલિ, કુલ એક નં નરવીર આજ રે;  
 સાતઠ વ્યસન સેવતો, તેહને કાઢધ જૂપાલ રે-દે. ૭૩  
 આલ્યો નરવીર એકથો, આલ્યો મેવાડ સંધિ રે;  
 થાધ પલિપતિ પાદરયાહ, લૂટઈ ઝગડઈ કરધ બધરે-દે. ૭૪  
 એક દિન માલવ દેશનો, જાતો સારથ વાહરે;  
 બહુ ઝહિ લેધરે આવીયો, લૂંટિ નરવીર જાય રે-દે. ૭૫  
 દૂહવ્યોખીજવ્યોરે રૂખઈભિર્યો, આલ્યો માત્રવ માંહિં રે;  
 નૃપ સંતોષીરે રૂખપરિ, ધાયો નરવીર જ્યાંહ રે-દે. ૭૬  
 પક્ષી વીંટયોરે વાંણીઈ, ઝનાસી નરવીર રાય રે;  
 નારિ સગર્ભારે હાથિં ચઢી, માર્યો તેહને ધાય રે-દે. ૭૭

## ફહા.

ધાય દીઉ નૃપ નારી નઈ, યિ હત્યા સમકાલિં;  
 નારિ સગર્ભા મૂઘ તિહાં, અને વધી ઉદરિધ બાલ. ૭૮

## ચઉપઈ.

બાલિક સ્ત્રી હણીનઈ લાંહ, આલ્યો વણિગ માલવમાંહિં;  
 વાત સકલ કહી નૃપનંદ જસઈ, નગરધણી તિહાં ખીજ્યો તસઈ. ૭૯  
 પાપી તઈ બિહુ હત્યા કરી, તું જામસિ દુર્ગતિમાં રૂકરિ;  
 તાહરં મુખ જોવા અચાહ, તુંમ મ રહઈજો માહરઈ રાજિ. ૮૦  
 દેશ બાહિર કઢાવ્યો જસઈ, પુરજન લોકે હેલ્યો તસઈ;  
 વયરાગઈ તવ તાપસ થયો, કષ્ટ કરધ નર વનમાં રહો. ૮૧

કાલે મરણ સારથપતિ થાય, તપબલિં હુઉ જેસંગ રાય;  
હત્યા માટઇ નર વાંઝીઓ, જેસંગદે હુઉ જ્યતીઉ. ૮૨  
પમુઆં પખી માંચુસ તણુ, જે નર બાલિક તેહનાં હણુઈ;  
વથી વિયોગ કરઈ નરનારિ, નુ હઇ છોર તે ધરિઆરિ. ૮૩  
જે હુઈ તો જીવઈ નહી, પાપઈ સાતા નો હઇ કહી;  
તેણુઈ કારણિં નર જ્યેતોઆપ, જેસંગ વાંઝીઉ પૂર્વ પાપ. ૮૪  
હવઈ કહું નરવીર કથાય, વાટિં મુનિ મેલાપક થાય;  
યશોભદ્ર સુરિ કહઇ કથાય, ધર્મ વિના ભવ આલિં જાય. ૮૫  
દયા દાંન દમ પરકપગાર, સીલ વિના નર રયો અવતાર;  
પૂજા પરમપુરુષનું નામ, નિસુણ્યા ઇસતણાં ગુણુગ્રામ. ૮૬  
વચનસાર વિનય નહી જીહાં, ઉપશમ નહીં આપ્યા ભવમાંહિં;  
રશુદ્ધશુર સંગ કિમખનવિથયો, અયજપરિ તેહનો ભવ ગયો. ૮૭

ફહી.

અયજ કહઈ સુંણો મુનિવર, મુઝમાં ગુણુ બિમ્બ આર;  
નિર્ગુણુ જમલો મમ કરો, તાણું વિષમ સુભાર. ૮૮

કવિત્ત

વિષમ ભાર જોતરી, સકલ પૃથવી પશ્ચિ ખેડું;  
શાલિ દાલિ જવ જવારી, નીપાઇ અન્ન ધરિ રેડું;  
રાજ કમલદિ સિણુગાર, ધોરી ઉપમાજ અગિઇ;  
ઈસ ચહઇ મુઝ પીઠ, જગત જસ પાયે લાગઇ;  
વિવાહ વાજીન જાન જતાં, મુઝ વિષુ કિહાં આલે નહીં;  
નિયાનરનઇ તોલિ, યશોભદ્ર આણો જનહીં. ૮૯

ફહી.

વૃષભ વચન શ્રવણે સુંણી, શુર કહઈ વચન કહું ખરં;  
ગુણુ અગિઈ નહી એક, તે નર પખણુ દૂતિરો. ૯૦

## કવિત.

સ્વાંન કહધ હું સાર, પડત પાંનડધ જાયું;  
 કરે વકાર્યો વેઠી, પાછો કિમધ ન ભાયું;  
 મણુ માઠેરો આહાર, કખીઅક કુલીધ સારે;  
 ન કરે લુણુ હરામ, બોલતો કિમધ ન હારે;  
 વિષય વિકલ નીતિ નહીં, બિહું નહીં નિસ એકસો;  
 સૂરિ સુણો નર નિયુણથી, સ્વાંન કહધ જગિ હું ભસો. ૯૧

## દૂહા.

સ્વાંન વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહધ વચન સુધક;  
 ગુણુ હોણા નર તે તસ્યા, જેવા મૂરિખ મહિપ. ૯૨

## કવિત.

જલપાઠં જગમાંહિં, ત્રીઆસરિ ભાર હતારે;  
 ગજ સાથિં કરે વેઠી, દૈત કુલ કહીધ અહારે;  
 સુર વાહન હું સાર, સુગનો ઘાટ ઘડાધ;  
 કૃપ કુંપલિ સાર, ચૂઆ તિહાં અંબર ભરાધ;  
 જલથી બિહું નહીં કદા, જેણુધ કારણિ મહીપજ ભણુધ;  
 સૂરિ સુણો ભીસો ભણુધ, ફોગટ કાં મુઝ અવગુણુધ; ૯૩

## દૂહા.

મહિપ વચન શ્રવણે સુંણી, ગુર કહધ બોલ કહું ખરા;  
 ગુણુ હોણા નર જેહ, તે નર જાણો વાંનરાં. ૯૪

## કવિત.

વાનર કહધ હું વીર, ફાલ (ફલ) કિમધ ન ચૂકું;  
 હમધ ન પાંકં હારિ, નિષમ ઉવદવાદિં દૂકું.

૧ હણે. ૨ મહિપ કહે મુનિવર સુણો. ૩ વડ કામ જધ.

જનની સું નહી સંગ, સનેહ ધણા સગાંરયું સાંહિં;  
 નર આકાર ઝોલખું, લંકે ગઢ લીઝા સુખાંહિં;  
 રાંમદાસ જગમાં જતી, પૂજતો પરતગિ ધણી;  
 સુણો ૧ગુરુ વાંનર બણી, મકરિ જોડિ નિર્ગુણ તણી ૯૫

દ્વિતી.

વાંનર વચન શ્રવણે સુંણી, ૨ગુરુ કહ્યું મ કરો વાદ;  
 નિર્ગુણ જમલા મુઝ કીઆ, તે મુઝ બહુ અપરાધ. ૯૬  
 જગમાં કો અરયો નહીં, તેણું નિર્ગુણ જોડિ;  
 તેણુ કારણિ અવગુણ તણ, આણો ગુણની કોડિ. ૯૭  
 નરવીર કહ્યું ગુરુ સાંભલો, હું ગુણહીણ અસાર;  
 દાંન સીલ તપ ભાવના, નિઃશ્વલ ગયો અવતાર. ૯૮  
 જીવ હિંસા કીધી ધણી, મૃષા તણું મુઝ પાપ;  
 ચોરી પરદારા સહી, મંસ ભખ્યા મઘ આપ. ૯૯  
 જનમ લગઈ પાપી સહી, ન લહું પુણ્યની વાત;  
 યશોભદ્ર ગુરુ કહે તુમો, વ્યસન નિવારો સાત. ૧૦૦

ચતુષ્પદ.

સાત જથ્થુરપના નરવલી રહ્યા, તે કવિતાઈ વિવરી કહ્યા;  
 પર્વત પ્રાય સરીખા જેહ, બલુહકર્મ ૩નર કહીઈ તેહ. ૧  
 પર્વત શિખર સરીખા એક, તિહાં વરસાત વરસઈજ અનેક;  
 પણિ અંકુર નહી લવલેસ, જીમ ટાલિ નવિ ફૂટઈ કેસ. ૨  
 તિમ નર પથર સરીખા હોઇ, બહુ ઉપદેશ સુંણુ ૪જે સોય;  
 પુણ્યની વાત હઇજીનવિધરઇ, દાંનશીલ તપ ૫ભાવના કરઈ. ૩  
 મુંબલુ શેઠના સાથી જેહ, જીહાં જીવ્યા તિહાં કષ્ટ દેહ;  
 સુંણી સુંણીને ફૂટાં કાંન, તે નર કહીઈ ન દેતાં દાંન; ૪

૧ મુનિવર. ૨ મુનિ. ૩ જીવ. ૪ નર. ૫ નવિ આદરઇ



કુંડરિગ રાજા નરગિ જ્ઞેય,	જ્ઞાત વચન નવિ આનંધ સોય.	
પર્વત શિખર સરીખા એહ,	નહીં ઉપદેશને યોગ્યહ તેહ.	૫
એક નર ઉખર ભૂમિં જસ્યા,	મેઘ ધણા વર્ષેનોહધ તસ્યા;	
ગુર ઉપદેશ તે જાઝા દીઈ,	મહા કષ્ટઈ એક રચડગજલીઈ.	૬
જીમ મુનિવરને મિલીઓ ચોર,	દેઈ રહેસના કીઓ સમદોર;	
તસ્કર કહધ પરચખાણુહ બલું,	ગુરમઈ નવિ ખાવું ગાડયું.	૭
એક જેહવી ભૂમિ મર થલી,	તીહાં મેઘ જેઠધ વલી વલી;	
તુચ્છ વરસાતઈ તિહાં દુકાલ,	સદા વૃષ્ટ હોધ તો સુગાલ.	૮
તિમનરનઈ ગુરજીહારધમિલધ,	તિહારઈ ધર્મ મારમ સાંભલઈ;	
મિણુ એક યતિ વિરહ થાય,	ધર્મ તણી મતિ તિહારે જાય.	૯
કુલ વાલુઓ સંયમથી ચલ્યો,	જો અંતિં ગુર તસ નવિમલ્યો;	
મરી સોય દુર્ગંતિમાં ગયો,	ભૂમિ મરથલી સરિખો થયો.	૧૦
ખીજો પુરુષ હુઓ અલભદ્ર,	બહુ ઉપદેશ દીઈ નર ઈંદ્ર;	
સુર વચને નર સમઝયો તેહ,	તેણે શુભ સંયમ લીધો ત્યાંહ.	૧૧
હવધ કહું ચઉચઉ દ્રષ્ટાંત,	સુંણિ તું સોય કરી એકાંત;	
એક પુરુષની પરમતિ અસી,	ભૂમિ ચિડોત્તર હુધ જસી.	૧૨
એક મેઘ વરસઈ જેટલઈ,	પૃથવી સરસ થાઈ તેતલેં;	
અનુકમિ હુધ ધન દસ વિસ,	ફલઈ, અન્ન મિતિહાં હુધ જગિસ.	૧૩
પૃથવી સરીખો નર વલી હોઈ,	મેઘ સરીખો ગુર ધણિ જ્ઞેય;	
વાંણી તે જલ સરીખી જાંણી,	સુંણતા હુધ ગણની ખાંણી.	૧૪
એકવાર સુંણી જો રહ્યો,	વલતો તેગુર ઉપદેસ નવિ લલ્યો;	
સોય ધર્મથી પાછો પડઈ,	જીમ ચિડોત્તર ઉણું ધડઈ.	૧૫
છહાં સંભારો અભયકુંભાર,	સુંણી દેશના બહુ નરનારિ;	
ઝાદિ રમણી તેણુધ પરિહરી,	વીર હાથિં તેણુધ દીક્ષા વરિ.	૧૬

કાઠાનમ ધરતી સરીખા એક, થોડે મેઘથી અન્ન અનેક;  
 તિમ થોડે ઉપદેશ બહુ, અર્થ ભેદ નર સમઝાઈ સહુ. ૧૭  
 ઉદાઘ ધરિ જીમ પદમાવતી, સંયમ ધારઘ સીલઘ સતી,  
 તેણુપસમઝાગ્યો નિજ ભરતા, ઉદાઘ રાજઝણિ લહઘ પાર. ૧૮  
 એકનર સરોવર ધરતી જરયો, મુનિ મિલઈ પુણ્ય કરઘ ઉલ્લસ્યો;  
 ન મલઘ તિહારઘ લીઈ કુવાટ, જલવિણુ સર ધરતી જઈ ફાટ. ૧૯  
 સરોવર સરીખા ચ્યાર હજાર, ઝપલ સાથિં લીધ સંયમ ભાર;  
 આદિનાથ તણો વિરહ થાય, તવ તે સંયમ મુકિ જાય. ૨૦  
 એક પુરૂષ ધરતી માલવો, થોટઘ મેઘઘ સુગાલ હવો;  
 તિમનરનઈ હુઈ એક ઉપદેશ, ન કરઈ પાતિગનો લવલેશ. ૨૧  
 માલવ ધરતી સરીખા જોઈ, જગુ મેઘ મુનિશ્વર સોય;  
 પ્રભવ સ્વાંમી શ્રેણિક મહારાય, એક વચને સમઝ્યા તેણુ ઠાય. ૨૨  
 નેમવાંણી અતિ સોહામણી, પુન્યસાર રાજઈ સુંણી;  
 ઝહિ રમણો મુકયો પરિવાર, મુગતિ ગયો લેઈ સંયમ ભાર. ૨૩  
 કેસી ગણુધર કહઈ કથાય, કિમ સમઝયો પરદેશી રાય;  
 યસોભદ્રની વાંણી સુંણી, તિમ નરવીર હુઓ નરગુણી. ૨૪  
 વ્યસન સાત નિવાર્યાં ત્યાંહ, સ્વાંમી જીવન મારું કિહા;  
 મદિરા માંસ નહ પરનારિ, એહના પાપ ધણા સંસારિ. ૨૫  
 ન કઈ ચોરી નહીં મુઝ દુત, પાડું નીમ જો ક્ષત્રિ પુત;  
 વેસ્યા ગમન હું ન કઈ રાય, કરી અગડ નહ છખીયા પાય. ૨૬  
 ધર્મ ગ્રહી નર આલ્યો જાય, તિતંગદેશ નવલખો કહધવાય;  
 એક સિદ્ધા નગરી તિહાં ગાંમ, વસઇ વાંણીઓ આદરનામ. ૨૭

ફહા.

આદર કીર્તિ અતિધણી, માગ્યાં ન કહધ નાય;  
 અનપાંન ચીવર દીઈ, ભૂખ્યો કોય ન જાય. ૨૮

યૌદ પપા જસ મંદિરમ્, પુણ્ય પ્રસાદહ પાન;  
 પવિત્ર પુજા પ્રત્યલયન, પાથરણું પ્રધાન. ૨૯  
 પરમવચન પરભાવના, પૌષધ પરઉપમાર,  
 પડિકકમણ્ પચ્ચખાણુ તિહાં, પોષધ ષાત્ર અપાર. ૩૦  
 અસ્થો આદર નર વાંણીઓ, મેઘપરિં દિધ્ દાન;  
 નરવીર લાજ તિહાં ગયો, માગણુ મરણુ સમાન; ૩૧

## કવિત્ત.

માગણુ મરણુ સમાન, સોયપણિ સુપુરુષ દેરધ;  
 તૂણ્યા કહધ જમ માંગધ, લાજ તસ પાછો દેરધ.  
 ફિરી મંડધ પમ પ્રાણુ, નાકમુખ નિચું ધાલધ;  
 હમઉં હાથ હડખડધ, જીભની યુગતિ ન ચાલધ.  
 શ્રવણુ સોય સંસધ પડધ, કવણુ શખ્દ હોસધ કહી;  
 મન ચિંત્યું મનમાંહિં, દેસધ કધ દેસધ નહી. ૩૨

## ફહા.

જોહવું ૧માહું માગવું, ભુડી તે પરની આસ;  
 માગણુથી નર તે ભલો, જોહનધ સરિ સંડાસ. ૩૩  
 માગણુ જો મયગલ ચઢધ, સોવન કચોલો હત્ય;  
 માંગ્યાં જો મોતિ જડધ, તોહધ જન્મ અકયત્ય. ૩૪  
 તેણુધ કારણિ નરવીર તિહાં, કાધો સુદ્ધ વિચાર;  
 સેવા કરં આદર તણી, વિવહાર સુંદિ લીડં આહાર. ૩૫  
 અમ્મું વિચારી આવીઓ, ઉદર ભરેવા કાંમિ;  
 ગલગલ સાદિં જોલીઓ, વિનય વચન તસ કાંમિ. ૩૬  
 સ્વાંમી મુઝને રાખસ્યો, તુલ ધરિ કરસું કામ;  
 રક્ષા કરં તુમ દેહની, ન કરં લુંણુ હરામ. ૩૭

આદર શ્રાવક સુભમતિ,	આવી	કરેણીસાર;	
નરવીરને સુપરિ કરિ,	તેડયો	તેણીવાર.	૩૮
ભોજન ભગતિ કાધી બલી,	પૂછી	પૂરવ	વાત;
નરવીર ઈમ માંડી કલો,	વિતક	સહુ	અવદાત. ૩૯
આદર કહઈ સુંણિ વીર તું,	રહય	અહારધ	ધધરિ;
ભોજન ભગતિ નધ લૂગડાં,	દેસું	મોઘ	સુપધરિ. ૪૦
કુંભર રલો ધરિ તેહનધ,	કરતો	કારજ	સર્વ;
એણુધ અવસરિતિહાં આવીઉં,	વડું	પજૂસણુ	પર્વ. ૪૧

## ચઉપધ.

પર્વ પજૂસણુ આબ્યું સાર,	સાહ આદર સુત સુંદર ચ્યાર;	
નારી જગદા વહુચરો જેહ,	કરી ઉપવાસ નધ બધી તેહ.	૪૨
એણુધ અવસરિ નરવીરહ જેહ,	કાજ કરી ધરિ આબ્યો તેહ;	
મંદિર કોષ ન દીસે તસઈ,	ઉપાસરધ નર આબ્યો જસધ.	૪૩
ઉંચું નિચું ચધને જૂઈ,	અદાર શ્રાવક દીડો સોય;	
દૃષ્ટિ કરી વહુ ઉપરિ જસેં,	તે બડબડતી ઉડી તસેં.	૪૪
હાલી ન લહય પુણ્ય નધ પાપ,	ખાધધ પીધધ સુખીઓ આપ;	
ઉત્તમ દિવસ પજૂસણુ આજ,	હાલી પેટ ભર્યાસું કાજ.	૪૫
જેહ પજૂસણુ પર્વ વિસાલ,	પોદાં પાપ કરધ વિસરાલ;	
જેણુઈ દિન કંપસત્ર એ સાર,	આકવાર સુંણતાં નહીં અવતાર.	૪૬
અસું પજૂસણુ પુણ્ય ભંડાર,	સકલપર્વ માંહિં રતે સાર;	
જમ પંખીમાં ઉત્તમ હંસ,	કુલમાંહિં જેમ જગમ વસ,	૪૭
જમ પાણીમાં મંગા નીર,	જમ વસ્ત્રમાં ચાર ચીર;	
જમ વાંનરમાં વડ હતું મંત,	ખિમાવંતમાં જણુ ભગવંત.	૪૮

તિમ એ સકલ પર્વમાં કહું, પર્વ પન્નૂસણ મોટું લહું;  
 એણુઇ દિવસે લીધ આહાર, સો હાલી નર વડા ગુમાર. ૪૯  
 અસ્યાં વચન તિહાં વહુઈકહી, નરવીરને તવ તેડયો સહી;  
 ચાલિ દિઉં સિરામણ તુઝ, ધર્મ અક્ષર જાઇ છઈ મુઝ. ૫૦  
 ક્રોધ કરંતી દીડી જસેં, શેઠાણી બોલાવી તમેં;  
 કુણુ કારણિ ખીજો છો તુહો, આજ આહાર ન લેસું અહો. ૫૧  
 તવ શેઠાણી કહઇ સુણિ દાસ, પરાંણી ન કરાવું ઉપવાસ;  
 જાંણુઇ સસરો માહરો જામ, મુઝ ઉપરિ બહુ ખીજઇ તામ. ૫૨  
 નરવીર કહે મુણી માહરી માય, કરે અપવાસ હું મનઉચ્ચાય;  
 તમ ઉપરિ કોણુ ખીજો આજ, તમેા કરો જઇ ધર્મહ કાજ. ૫૩  
 હું તુઝ સાથિ આવું સહિ, ગુરુ મુખ નીમ કરેં ગહઇગહી;  
 નરવીર આવ્યો સભા મઝારી, શેઠા બોલાવ્યો તેણુઇ હારી. ૫૪  
 નરવીર તું આવ્યો કુંણુ કાંમિ, વિનય કરી બોલ્યો તસ હામિ;  
 સાંમી આજ પન્નૂસણ ખાસ, મુઝનઇ પચ્ચખાવો ઉપવાસ. ૫૫  
 એક ચિંતઇ દીડો જવ દાસ, ગુરુ કહઇ પચ્ચખાવું ઉપવાસ;  
 યશોભદ્ર ગુરુ મુખે પચ્ચખાંણુ, કરી ઉપવાસ સુંણુજ વખાંણુ. ૫૬  
 એણીપરિ દિવસ ગયો દિનરાતિ, પારી શેઠ આવ્યો પ્રભાતિ;  
 નરવીરનઇ લીધો સંગાતિ, ભોજન ભગતિ કરઇ બહુભાતિ. ૫૭  
 આહર ન કરઇ દાતણુનીર, તવ વેગઇ બોલ્યો નરવીર;  
 સ્વાંમી તુહો ન કરેં પારણું, કારણુ સોય કહો તુહ તણું. ૫૮  
 આહર કહઇ સુંણિ નરવીરવાત, હું પુજસ આરી જગનાથ;  
 તિવાર પછી હું લેસ આહાર, તું ભોજન કરિ મ કરિ વિચાર. ૫૯  
 કુંમર કહઇ સુંણુ સ્વાંમીવાત, સેવક જમઇ કીમ ભૂખ્યા નાથ;  
 જમ સુકુલીણી આમા જોહ, નર ભૂખ્યા સ્ત્રી ન જમઇ તેહ. ૬૦

જે એલો ગુરનો ગુણસાર, નિજ ગુર પહીસો નકરઈ આહાર;  
 પુત્ર સપુત્ર જે પશ્ચિ હોય, પિતા પહીસો ન જમઈ સોય. ૬૧  
 તું સ્વામી હું તાહરો દાસ, તુલ પહીસો કીમ લેઉં આસ;  
 તુલો પધારો જન પૂજવા, મુગ્ધાઈ 'હર્ષ' સાથિં આવવા. ૬૨  
 અસ્યાં વચન તે બોલ્યો જસઈ, શેઠ સાથિં લીધો તસઈ;  
 કેસર ચંદન અગર સુગૃહી, આવ્યો તે જન મંદીર વહી. ૬૩  
 નિસહી શેઠ કહી તિહાં સાર, કહી પયઠા જહાં જનનું દાર;  
 નિસહી એક કહઈ મધ્ય કાંમિ, નિસહી એક ચેધવંદન કાંમિ. ૬૪  
 મૌનમેહી જન પૂજા કરઈ, પુજા લેધ નઈ છાઓ ભરઈ;  
 નરવીરને સીખાંમણ દીઈ, જન પૂજો તુમો હરખિ હઈઈ. ૬૫  
 કેસર ચંદન અગર કપૂર, પૂજા પાતિંગ કીધજ દૂર;  
 દમનો મરઝો ચંપક જય, કુસમ લેધ પૂજો જનરાય. ૬૬  
 કુંભરઈ વાત વિચારી અસી, પરદ્રવિં એ પૂજા કરી;  
 માંઠિ ન છૂટઈ પોતાતણી, તો કીર્તિં સું વાધઈ ધણી. ૬૭  
 પરદ્રવિં કરતાં બહુકાંમ, પશ્ચિ તેણઈ કાંઈ ન રહઈ માંમ;  
 એક પાયકો પોતાનણો, અરચઈ તો જસ હુધ ધણો. ૬૮  
 વડી વાત કરઈ વાગરી, છોડઈ નહી એક નર નાંસરી;  
 પરદ્રવિઈ હુધ મોટીઆર, ન વધઈ શોભા એક લગાર. ૬૯  
 અસું વિમાસી તિહાં નરવીર, પૂજા નિર્મલ કરિઉં સરીર;  
 કોડી પાંચ અજઞ વાવરં, ફૂલ લેધનઈ પૂજા કરં. ૭૦  
 બધી માલણી દુગું જહાં, નરવીર વેગઈ આવ્યો તિહાં;  
 કુડી પાંચ દીધી તસ હાથિ, પુજા અઢાર લીઆ શુભ જાતિ. ૭૧  
 આવી પૂજ્યા અજીત જણુંદ, નરવીર દહડઈ અતિ આણુંદ;  
 શેઠ સેવક જન પૂજા કરી, આવ્યા નિજ મંદિર પરવરી. ૭૨

બોજન કાજ બહસઘ સાહ, નરવીર બહસિયો મુજ કાહ;  
 સાકર દૂધ કર્યો સુખ સાલિ, સાહ મોહન નરવીર ચાલિ. ૭૩  
 ભલી જલેખી સાકર જસી, બહુ જોરી તિહાં પ્રીસઘ હસી;  
 સેવ સુંહાલી નહ સાંકલી, ધૂત થીણુ નહ સાકર ભલી. ૭૪  
 પિંડા પાપડ સ્મર તથાં, વલી પતાસા લાડુ ધણા;  
 દૂધપાક દલ નહ હેરમી, બહુ સુકવીણી પ્રીસઘ નમી. ૭૫  
 ખીર ખાંડ ધૂત પ્રીસઘ વલી, ઉપરિ પોલી તે પાતલી;  
 ધૂત ખરડી કેલાં કાતલી, સખરી સાકર માંહી ભલી. ૭૬  
 પ્રીસઘ મેવા જે જે સાર, દ્રાખ અદામ અખોડ અપાર,  
 શ્રીફલ સીધાં આરખી, ચારોલી આંણી તિહાં નવી. ૭૭  
 સાલિદાલિ નઈ સાક અનેક, દંધી માખણ સું સખલ વિવેક;  
 આખ્યા ફોફલ પાંન લવીંગ, બોજન ભગતિ કરઘ મનિરંગ. ૭૮

કહા.

ભક્તિ કરી નરવીરની, દીધુ મુનિવર દાંન;  
 પોતઘ પણિ બોજન ક્યું, આરોગી મુનિ પાંન. ૭૯  
 એણીપરિ જે નર દેઘ જમઈ, તેલનું બોજન નામ;  
 દીધા વિણુ તે ઝોખ્યું, બોજન ન કહધ તાંમ. ૮૦  
 બોજન ભગતિ વિવરી કહી, પુણ્યઈ બોજન સાર;  
 હવઘ સુપુરુષ સહુ સાંભલો, ઝોખ્યા તણો વિચાર. ૮૧

કવિત.

ચોલા બરંટી તેલ, સાક વિણુ નિતઘ સારઘ,  
 પ્રીસઘ છુંડી નારિ, પેટ કહો કેમપરિ ઠારઈ.  
 ઉપરિ પ્રીસઘ ધધસ, ઘાસ પણિ પ્રીસઘ પાણી;  
 સિંધવ નહી જસરાખ, કસી કહું કર્મની કાંણી.  
 આહાર અદાધ સેરનો, સેર સવા દોહલો મિલઈ;  
 દત્તહીણુ નર ઝોખ્યા, બોજન એહનઘ કુંણુ કહઈ. ૮૨

ભોજન એહનધ નવિ કહું, એ સહિ ઝાપ્યું નાંણી;  
 વહી ચાર બોલજ કહું, પાપિં લહધ નિર્વાણ. ૮૩  
 અપકવહ બાલણુ જય જમણા, એલકડાં બહુ આઈ;  
 દીપે દીપે ધર મૂઝ, ચ્યારધ પાપ ફલાઈ. ૮૪  
 કડૂઆ બોલી કમિની, લેવો નિરસ આહાર;  
 ભાર વહીનઈ જીવવું, એ ત્રિણિ દુઃખ અપાર, ૮૫  
 ત્રિણુધ દુઃખ જગમાં વડાં, મીઝન દુખ અનેક;  
 પર ઉપકારજ કારણિ, નિવરી કહુંજ વિશેષ. ૮૬

## અહિપદ.

પહધલું દુખ પાડેસી ચાડ, ખીણું દુખ ધરિ વિખતું ઝાડ;  
 ત્રિણું દુખ જે નિત સહધ માર, ચઉથું દુખ જે નજરિ આહાર, ૮૭  
 પાંચમું દુખ પાલા ચાલવું, છઠું દુખ નિતિ માગવું;  
 કવિ કહધ માંચધ માંકણુ બહુ, એ સાતાધ દુખ સુંજયો સહ. ૮૮  
 પહધલું દુખ જે પરની આસ, ખીણું દુખ જે ઓછધ વાસ;  
 ત્રીણું દુખ જે બહુ રણિ ચઢઈ, ચઉથું દુખ જે વહુ વસિ પડઈ. ૮૯  
 પાંચમું દુખ જે ન ટઢઈ રોગ, વાંછયો ન મલધ જેહને ભોગ;  
 કવિઆણુ કહધ નિત ખાર નીગ, એ દુખ સાતધ દહઈ સરીર; ૯૦  
 અધ પુરૂષ નઈ આંગણિં કુધ, નાહનો બાલ નધ મા તસ મૂઝ.  
 પડયા દાંત સોપારી ધુટિ, આસણુ ગુંમડું ચઢવું ઉટિ; ૯૧  
 ધર નાંણા વચિ ખીસો જડયો, નિર્ધન આટધ બહુજલિ પડયો.  
 લૂખું ભોજન ટાડું ચાપ, કાલધ દુખ મોટા કહવાય; ૯૨

## ફલ.

એ દુખ પાપિં પાંખીઈ, પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.  
 રૂપ કાંતિ ધન કમની, પુત્ર સજન સયોગ; ૯૩



હાસ હમકો હાંહડી, હમ રીતિ ભોગ બલાય.  
 છોર છતિ ધરિ હયલ ત્રિમ, પુણ્યઈ સાત છછાય; ૯૪  
 ગોધૂમ ગોરસ ગોલરસ, ગોખમ ગોરી ગાંન.  
 ઋષભ કહઈ ગજ આરણ્યુઈ એ સુખ સ્વર્મ સંગાન, ૯૫  
 સાત ગમા પૂણ્યઈ લહઈ, પુણ્યઈ ભોજન ભોગ.  
 પુણ્યઈ ઈંદ્રી પરવડાં, પુણ્યઈ રતનું નહીં રોગ; ૯૬

### ચૈત્રપદ.

પહઈયું સુખ જે ખતિ નર્યા, ખીજું સુખ જે ધરિ દીકરા;  
 ત્રીજું સુખ જે રણવણ વરા, ચઉથું સુખ જે પોતઈ ધર. ૯૭  
 પાંચમું સુખ જે ભગતિ નારિ, છઠું સુખ જે ઝોટું બારિ;  
 સાતમું સુખ જે અંગણિ જૂત, પુણ્યઈ એ લહઈ ધરસૂત. ૯૮  
 પહઈયું સુખ જે નજમઈ ગામિ, ખીજું સુખ જે વસઈ કામિ;  
 ત્રીજું સુખ જે માનઈ ભૂપ, ચઉથું સુખ જે રૂપ સરૂપ. ૯૯  
 પાંચમું સુખ ઇચ્છાઈ રમઈ, છઠું સુખ વેલાઈ જમઈ;  
 કવિ કહઈ સાતમું સુખ એગમઈ, સકલ લોક ધરિ આવી નમઈ. ૧૦૦

### ફૂલો.

એણી પરિ સુખ બહુ ભોગવાઈ, સાર આઠર વનવંત;  
 ભોજન ભોજી ઉડીઓ, દેહ કાંતિ દીપંત. ૧  
 એણી અવસરિ નરવીર તિહાં, ભોજન કીધું જાંમ;  
 સરસ આઠાર ચોમઈ કરી, જીવ ચૂંચાઈ તાંમ. ૨

### ચૈત્રપદ.

જીવ ચૂંચાવા લાગો જસઈ, સાહ આઠર પાસે ગયો તસઈ;  
 ઝોણધ વેણધ નમ ઉપચાર, અનેક તેલ આપ્યા તેણી વાર. ૩

વૈદ વિવેકી લહમ વિચાર, જાંજી પુરુષ તેડ્યા તેણી વાર;  
 વિવિધ ઓષધ કરઈ તિહાં બલાં, સાહ ઓલાસઈ પમના તલાં. ૪  
 તવ નરવીરમ કર્યો વિચાર, ધન્ય ધન્ય જનનધરમ જમિસાર;  
 એક ઉપવાસ જન પૂજા કરી, તેણુમ કારણિ સહુ પૂજઈ ફિરી. ૫  
 પશ્ચિ મહારઈ પોતઈ પુણ્ય નહી, તો હું ધર્મ આરાધું કહી;  
 શ્રીજન શ્રેય તણોજ પસાય, સાહ સરિખો મુજ ચંપઈ પાય. ૬  
 નરવીર નિર્મલ ચોખું ધ્યાન, શ્રીજન વચને ધરતો કાંન;  
 કાધાં ચારમ મોટાં સરણુ, શુભ ધ્યાને સેવક કરઈ મરણુ. ૭  
 એહજ જાંજીદિપ મઝાર, ભરત ક્ષેત્ર દધિલી વિચાર;  
 તિહુયણુ પાલ કાશમેરી નારી, નરવીર ઉપનો ઉદરિ મઝારિ. ૮  
 નામ હવું તસ કુંભરનિરંદ, પ્રતાપી જીમ ગગને દિણુંદ;  
 જન પૂજ્યા લેઈ પુષ્ક અઢાર, અઢાર દેશ પાંચો તેણુમ સાર. ૯  
 શ્રીજન ધર્મ પ્રેસંસા કરી, તેણું શુભશ્રેય તું પાંચો ફરી;  
 એ રાજા તુલ પુરવ કથાય, અઢાર મરીનમ ઉદયન થાય. ૧૦  
 યશોભદ્ર હુઆ હેમસરિંદ, આગલિં વ્યંતર કુંભરનિરંદ;  
 તિહાંથી આ ભારત ક્ષેત્ર મઝારિ, ભદ્રપુર નગર તિહાં વિચારિ. ૧૧  
 રાજા સતાનંદ તિહાં સહી, ધરણી ધારણી દેવી કહી,  
 તેહનો સુતતે સતબલિ નાંમ, કુંભારપાલ ઉત્તમ ગુણુ કાંમ. ૧૨  
 રાજ કરછસો મન ઉલ્લાસ, પદ્મનાભ તિર્થંકર પાસ;  
 દીક્ષા લેઈ ગણુધર ચાહસ્યો, થોડા કાલમાં મુગતિ જસ્યો. ૧૩

ફહી.

મુગતિ જસ્યો નર તુલ સહી, લહી અનંતી ઝહિ;  
 અષ્ટ કર્મનઈ ખય કરી, હોસ્યો મુગતિ સિદ્ધ. ૧૪

## હાલ.

ધલગારે-એ દેશી-રાગ સોરઠ.

સિદ્ધ ગતિરે નરપતિરે, તુલ્ય હોસ્યમ નિરધાર;  
 રોગ સોગ બય આપદા, કુગતિ નહીંજ લગાર-આં. ૧૫  
 સાહિય સેવક સોય નહીં, નહીં કો મારણ્ય હાર;  
 બધઈં ઠેલી નવિ લીઈં, કો કમનો નહીં હાર-સિ. ૧૬  
 રાય તણો બય તિહાં નહીં, નહીં અગનિ રજમજોર;  
 વાધ સિંહ વીંછી નહીં, નહીં સર્પ તણો તિહાં સોર-સિ. ૧૭  
 ડાંસ મસા માખી નહીં, નહીં જૂષક નહીં તીડ;  
 અનત સુખ(સિંહજે)જીવનઈ, નહીં વેદન નહીં પીડ-સિ. ૧૮  
 સાસ ખાસ ખસ તિહાં નહીં, નહીં જલધર રોગ;  
 જૂખ તરસ બય તિહાં નહીં, નહીં નરનારિ વિયોમ-સિ. ૧૯  
 જનમ જરા મરવું નહીં, અજરામર તેણુમ હાંમિ;  
 ટાલ તાપ જલ તિહાં નહીં, ડડ તહિ તેણુમ હાંમિ. ૨૦  
 પુછી કુંજો જીજીઓ, નહીં દેવાલું દાંધુ;  
 આડ ધાડ ધર તિહાં નહીં, નહીં નૃપ કેરી આંજી-સિ. ૨૧  
 સત્રુ મિત્ર સો તિહાં નહીં, નહીં તિહાં રાગ નમ દ્રેષ;  
 ક્રોધ માન માયા નહીં, નહીં નરનારિ નિસેસ-સિ. ૨૨  
 અનંત જ્ઞાન સિદ્ધ નમ સહી, સિદ્ધનમ સુખ અનંત;  
 અનંત દર્શન દીખનું, અનંત વીર્ય સિદ્ધ જંત-સિ. ૨૩

## ફૂલી.

અસી મુગતિ નમરી બલી, જોહનઈ નહીં કો જોડી;  
 નર વરણ્ણી કો નવિ સમઈ, જો મુખ જીજી ઝાંઝી. ૨૪

૧ ચોર ૨ નહીં સજ્જનનો સોગ.

ઉપમ ઇલાં તેહની નદી, આંચુ મોક્ષ ધૂરાય;  
જમ વનિ વસતો બીલકું, સમઝ કહું ન જાય. ૨૫

હાલ.

રાગ-કેદર ગોડી તથા પારધિયાનો-ભોજન ધોવર ભીમનઈરિ-એ દેશી.

બીલ પુરંદર વનિ વસધરે, કરતો વન ફલ આહાર;  
પહધરણિ ખાખર પાનડારે, નલહધવઅપિયાર-ભી.એઆંચલી. ૨૬  
પાસે પોતે નધ ધરિનારિ, બહુ બાલક છે તેણે ઠારિ;  
એણુઈ અવસરિ એક નરપતિરે, પોહોતો વનહ મઝારિ-ભી. ૨૭  
અન્વ કુલદાણુ લેઈ ગયોરે. જહાં ભીમો નરનારિ.

... .. ભી. ૨૮  
નૃપ તૂપાતુર તિહાં થયોરે, ભોમિ પડ્યો હુધ લહધરિ;  
દેખધ ભીમ પુલંદરે, તેહનઈ આવી મહધરિ-ભી. ૨૯  
લેઈ વન ચૂટિ આંબલોરે, મુંકયો નૃપ મુખ માંહિ;  
સજગ હુંઓ નૃપ રાજ્યોરે, બોલ્યો નૃપ મુખ ત્યાંહ ભી. ૩૦  
તઈ વનરાગ સહી દીઉરે, મુઝનઈ જવિત દાંન;  
ગુણુ ઝોસંકલ કારણુધરિ, તુઝ દેહીવાલુ વાંન-ભી. ૩૧  
અસુ વચન મુખિંભાંપતારે, આગ્યો નૃપ પરિવાર;  
બીલ બધસાર્યો પાલખીઈરિ, નૃપ વલીઓ તેણુઈ ઠાંમ-ભી. ૩૨  
નૃપ નિજ મંદિર આવીઓરે, આણ્યા તેલ મુગંધ;  
બીલ પુરૂષ નવરાત્રીઓરે, બાંધ્યા બાબૂબંધ-ભી. ૩૩  
પહધરણિ ચિર પિતાંબરે, પહધરણિ સાલૂ સાર;  
મુકુટ કુંડલ નધ મુદ્રિકારે, જાણે ઈંદ્ર અવતાર-ભી. ૩૪  
ભોજન કાજ ભીમડોરે, બધસાર્યો નિજ પાસ;  
વિવિધ જાતિનાં સુખડીરે, મુંકઈ કપૂરઈ વાસ ભી. ૩૫  
ખીર ખાંડ કૃત લાપસીરે, સાક તણી બહુ જાતિ;  
વિવિધ પાક તિહાં પ્રીસતારે, ભોજનની બહુ જાતિ-ભી. ૩૬

વલી વડાં નામર ખીડારે, માંહિ સુધ્ય કપર; ૩૭  
 સોનવ સેજ પૂઠોરે, ઉગ્યો ન જાણુઈ સર-ભી.  
 એણીપરિ કાલ ગયો ધણોરે, એક દિન પૂછઈ રાય; ૩૮  
 સાંભી જોઈય તે કહુરે, જે મનમાં ઇલાય-ભી.  
 તામ મુલિંદર જોશીઓરે, ન રચઈ રહ્યું એણુઈ કાંભિ; ૩૯  
 તિહાં મુઝ મુકો નરપતિરે, જહાં મુઝ ભીલની નારિ-ભી.  
 જે જીવ વિખમાં ઉપનોરે, ન ગમઈ અમૃત કુંડ; ૪૦  
 માખી ચંદન પરહધરે, સ્વાંન તજઈ ખીરખંડ-ભી.  
 કનક તણુઈ જીમ પંજરધરે, સુખ નવિ માંતે કાગ; ૪૧  
 તિમ મુઝને ઇહાં નવિ રચધરે, મુઝ મનિ વસતાં રાગ-ભી.  
 ભીલ વચન બૂપઈ સુણીરે, મુક્યો વનહ મઝારિ; ૪૨  
 બહુપરિ હરખ્યો ભીલડોરે, ભેટિ હુધ ધરનારિ-ભી.  
 સજન કુટુંબનઈ જમમિથ્યોરે, પૂછઈ પૂરવ વાત; ૪૩  
 દિવસ આટલા કિહાં રહ્યોરે, ભાખો મોય અવદાત-ભી.  
 હું રહ્યો બૂપણુવન સહીરે, વવિધ વસ્ત્ર મુંજ ત્યાંહ; ૪૪  
 તેહની ઓપમ સી કહુરે, જે નહી આ વનમાંહી-ભી.  
 બૂપણુ ચીવર મંદિર શુરે, ખાજમની જે વાત; ૪૫  
 બહુપરિ પુછે ભીલનેરે, કહી ન સકે અવદાત-ભી.  
 હેમ કહઈ સુણ્યો નરપતિરે, જે પણિ અનુભવિ વાત; ૪૬  
 સોય ભીલ કહી નવી સકધરે, નગરી સુખ અવદાત-પુ.  
 સુખ અનંત નૃપ મુગતિનારે, નવિ અનુભવિઆ તેહ; ૪૭  
 કેવલ જ્ઞાન વિના વલીરે, કેહીપરિ ભાણું તેહ-ભી.

દ્રહી.

કેહીપરિ ભાણું તે વલી, મુગતિ સિદ્ધા સુખ સાર; ૪૮  
 યોજન લાખ પરનાની, ચંદ્ર તણ્યો આકાર-ભી.

આઠ યોજન વચિ સહિ, છેહડધ માખી પંખ;  
 અનુન સોના સારીખી, સુખ અનંત અસંખ-ભી. ૪૯  
 સિધ્ધ શિક્ષા નગરી વહી, જ્યેષ્ઠ ચોવીસમો ભાગ;  
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં રહઈ સિધ્ધ નિરામ-ભી. ૫૦  
 તેજ પૂજમઈ થઈ રહઈ, સિદ્ધ જીવ અરપ;  
 લોક અશોકલાલુ વહી, જાણુછ સકલ સરૂપ-ભી. ૫૧  
 ચઉદરાજ નગરી તણું, નાટિક જ્ઞાનઈ જ્યેષ્ઠ;  
 પાપ પુણ્ય જન જે કરઈ, સિદ્ધ અગમ નહી સોય-ભી. ૫૨  
 એહ સરૂપ સિદ્ધજ તણું, તું પશ્ચિ ચાઇસ સિદ્ધ;  
 હેમ કહઈ નરપતિ સુંણો, તિહાં અનંતિ ઋદ્ધ-ભી. ૫૩

## અઉપધ.

શ્રીગુર વચન સુંણી તિહાં રાય, ચઉકસ વાત કરઈ તસ ઠાય;  
 એકસલા નગરી છઈ જહાં, નિજ સેવક મોકલીઉં તિહાં. ૫૪  
 આઠર ધરિ ગયો તે સહી, તેણુછ મંદિર એક દાસી રહી;  
 ચિરદેવી છઈ તેહનું નામ, પૂરવ વાત નર પૂછઈ તાંમ. ૫૫  
 દાસી કહઈ સુંણિ સુપુરવ વાત, આઠર હુઓ નર જગિ વિખ્યાત;  
 આંર પુત્ર તેહનઈ પશ્ચિ સહી, જૈન ધર્મ કરતા ગહઈગહી. ૫૬  
 બહુ ઋદ્ધિ તેહનઈ બહુપરિવાર, એક નરવીર ધરિ સેવક સાર;  
 તેણુછ ઉપવાસ જીન પૂજા કરી, કર્મ યોગ ગયો તે મરી. ૫૭  
 કાલે શેક શેકાંણી જેહ, ગયા પરલોક આરાધી તેહ;  
 આર પુત્ર સુંદર જે હતા, કાલે સોય હુઆ નર ગતા. ૫૮  
 વહુઅરો ચાર હતી ગુણવતી, તે પરલોકાં પોહોતી સતી;  
 દુખની વાત કહું સું ધણી, હું જીવું ભૂડી પાપણી. ૫૯  
 પ્રાંહિં નર ઉત્તમ જગિ જેહ, અલ્પ આઉખઈ જઈ તેહ;  
 ખર મહીના જીવઈ કેસરી, કાલા કાગ ન જઈ મરી. ૬૦

તાડ સિરિ કો ન દીધ ધાય, કેલિ તણું પટ મહીતા આય;  
 ઈંદ્ર રૂપ નર આલ્યા વહી. હું પુષ્પહીણી જીવું સહી. ૬૧  
 જેતી વાત ગુર હેમઘ કહી, તેતી તે દાસી મુખિ લહી;  
 આળ્યો સેવક વેગઘ વહી, કહી કથા તૃપ આગલિ રહી. ૬૨  
 અતિ હરખંદો નરકું મરનિરંદ, સખલ પ્રસંર્યો હેમસરિંદ;  
 કલિકાલિ સર્વજ નાંમજ થયો, નહીં જીનપણિ જીનસરિખો કલો. ૬૩

ફહા.

જીન સરિખું મુઝ તઈ કહું, મુઝમનિ નહીં સદેહ;  
 હીત જાણી પૂછું વહી, સકા ટાલો તેહ. ૬૪

જીવપદ.

કુંજ ઉંધઘ કુંજ નર જાગતા, સંસાર વેલી કેહા વાવતા;  
 વિષ અમૃત કહાં ગહનનો બેદ, કવણ નરગ ધરી રૂમેદ. ૬૫  
 ગુર કહઘ મૂરખિ નિત ઉંધતાં, પડિત વિવેકવંત જાગતા;  
 સંસાર વેલી વાવેજઘ તેહ, જેહનઘ નહીં તૃણાનો છેહ. ૬૬  
 વિષ ખાઈ પર નિંદા કરઈ, પડિત વચન તે અમૃત સરઈ;  
 ગહન ચરિત્ર તે અખલા તણું, નરમ સોય જે પરચસિ પાણું. ૬૭  
 કુંજ અધો કુંજ સૂરો લહું, ગુરતા પણું તે કોહને કહું;  
 લલુતા દાન મંત્ર કુણ કહીઈ, બહીરે પુરૂષ તે કહઘનઈ કહીઈ. ૬૮  
 ગુણ વિના રાગધરઈ તે અધ, તેહનઘ બાખ્યો પાતગ બધ;  
 સ્ત્રી વચને નવિ વિંધ્યો જેહ, સૂર સુભટ નર કહીઈ તેહ, ૬૯  
 ગુરપણું તસ વાવઘ સિરઈ, જેનર પ્રાર્થના નવિ કરઈ;  
 લલુતા પણું યાચતાં હોય, દેઘ દાન મ વંછો કોય. ૭૦  
 પાપ કરતો રાખઈ જેહ, પરમ મિત્ર નર કહીઈ તેહ;  
 હીત શિક્ષા સંજુતો દરઘતઘ કાંણિ, તે નરનઘ તૃપ બહીરો જાણું. ૭૧

કુંજ અધમ કુંજ સુગો વલી, ચપલ કસું નિશિ જમ વીજલી;  
 કુંજમ જગ જીયો નધ વસિ કર્યો, કુંજ પ્રસંસો સાર કુંજ સર્થો. ૭૨  
 અધમ સોય વ્રત લેધ ચલધં, સુગો તે જે અવસરિ ખલધં;  
 ચપલ કહું દુર્જનની પ્રીતિ, પ્રિમાવંત રહ્યો જગ જીતિ. ૭૩  
 પ્રીય સત્ય વચને જમ વસિ આય, અદ્ય-ઋદ્ધિ દ્યોતાર મવાય;  
 દીધ દાંન પ્રીય વચન અપાર, તે નર કહીધ સાર સંસાર. ૭૪

ફાલ.

સાર વચન ગુરનાં સુંણી, હરખ્યો કુંમરનિરંદ;  
 બધ કરમેડી તપ નમ્યો, ૧ધન્ય તું હેમસરિંદ. ૭૫  
 તું ગુર મુઝ તાતજ સહી, તું બધવ તું સ્વામી;  
 તું પરમેશ્વર દેવ તું, તું આગ્યો મુઝ કાંમી. ૭૬  
 આગઈ રહ્યો હું જીવતો, તે સહી તુલ પસાય;  
 સકલ વાત તુઝથી લહી, કહો કાંધ ધર્મ કથાય. ૭૭

હાલ.

રાગ-માલવી ગોડી-સુરસુંદર કહઈ સરિનાંમિ—એ દેશી.

ગુર ૧કહધ ધર્મ કથાય, જીવ મુગતિં કેહીપરિ જાય;  
 તવ બોલ્યા મુનિ હેમસરિંદ, સાંભલિ તું કુંમરનિરંદ. ૭૮  
 જન પૂજઈ જે ત્રિષ્ટિ કાલ, આગલિ મુંકઈ નિવેદ થાલ;  
 જે ચેધ વેચાવચ્ચ કરસ્યઈ, તે આતમ આપ ઉધરસઈ. ૭૯  
 સાધુ વંદન દેતાં દાંતો, મહી લહીઈ કેવલગાનો;  
 સમકિત સાધિં બહુ રગો, સુર વચને તેહ ન ભગો. ૮૦  
 સિદ્ધાંતતણું વલી સુંણવું, બણવું નિત ગાન સુગુણવું;  
 સુભ ભાવના અંગિ ધરતાં, નહીં વાર તે મુગતિ જતાં; ૮૧  
 આર ભાવના ભાખી જેહો, તપ હહઈ રાખો તેહો;  
 મેત્રી પરમેદહ સોય, કરણા મધ્યસ્થ વલી જોય. ૮૨



## ચઉપધં.

આર ભાવના એ તુમ કહી,	અર્થ એહનો મુંબુયો સહી;	
પાપ કરી મમ હોજ્યો દુખી,	જગ મુકાઇ થાઇ સુખી.	૮૩
ગુણવંતના ગુણ ગ્રહવા ભઇ,	પ્રમેદ અરથ તો એહવો સહી;	
કરુણા બોલ ન કરએ સુદ્ધ,	દીન ઉપરિ ઉપગારજ યુદ્ધ.	૮૪
કરે કર્મ તણા કરણહાર,	શ્રીદેવ ગુરના નિંદન હાર;	
તેહનઇ ઉવેખી સુકવા,	તે નરસાંચી મધ્યમ હવા.	૮૫
એણીપરિ આરાધઈ જનધર્મ,	તે નર ધોઇ આઠઇ કર્મ;	
સુણીવચનહરખ્યો મનમાંહિં,	વિવિધ પુણ્ય કરઇ નૃપ તિહાં.	૮૬
સાત ખેત્ર નૃપ પોષઇ સહી,	ચઉદસહઇ જીવન કરઇગહઇગહી;	
જન્મ દિક્ષા જ્ઞાન નિર્વાણ,	તિહાં પ્રાસાદ કરઇ નૃપ જાણુ.	૮૭
જીર્ણ પ્રાસાદ તણી કરઇ સાર,	સોલસહસ જૂના ઉદ્ધાર;	
સંપ્રતિ રાયતણી પરિ કરઇ,	દેવલનાંમિ આતમ ઉધરઇ.	૮૮
પંચવિસંતી ઉચો અસ્યો,	નેમિ પ્રાસાદ કરઇ ઉલસ્યો;	
નીલરત્નમઇ માંહિં બિંબ,	થાપી રોપ્યો કીર્તિ થંબ.	૮૯
બિહુતરિ જનાણું ફિરતું કરઇ,	તિહુયણુ વિહારતસનામજ ધરઇ;	
તારંજાનો દુર્ગ છઈ જહાં,	એક પ્રાસાદ કરાવ્યો તિહાં.	૯૦
ચઉવીસ હાથ ઉચોજ અચંબ,	એકસોએક આંગુલતું બિંબ;	
અજીતનાથ થાપ્યા ભગવંત,	જસ મુખ દીઠઇ સુખ અનંત.	૯૧
આવી નૃપ ત્રંબાવતી માંહિં,	હેમાચાર્ય દીક્ષા જહાં;	
અલંગ વસહી પોણિ વિશેષ,	વીર પ્રાસાદ કર્યો તિહાં એક.	૯૨
રત્નબિંબ તિહાં થાપી સાર,	હેમપાદુકા (ત્યાં) કરઇ અપાર;	
પુસ્તક તણો કરઇ બંડાર,	કીર્તિ રાય સદ્ગુણ અવતાર.	૯૩
ત્રિહસદિ સિલાકા પુરૂષ પવિત્ર,	નિત સાંભલવા કરઇ ચરિત્ર;	
મથ સંખ્યા સહસ જ્યોતીસ,	સોવન અક્ષર ત્રિખાવઇ ઇસ.	૯૪

તે પોથી ગજ મસ્તકિ ધરી, બિહુતરિ સામંત આગલિ ધરી;  
 સંધ ચતુર્વિધસું પરવરી, સુંબુધ સાસ્ત્ર મનિ ચોખું કરી. ૯૫  
 અચ્ચાર અંગ નહ બાર ઉપાંગ, સોવન અક્ષર લિખાવધ અંગ;  
 યોગ શાસ્ત્રના બાર પ્રકાસ, વીસ વીતરાગ તવનના ખાસ. ૯૬  
 બત્રીસ પ્રકાસ સોવનમઠ કરી, બૂપઈ પોથી હાથે ધરી;  
 નિત્ય ગુણુવા બૂપિં નિરધાર, આલસ નહીં નર એક લગાર. ૯૭  
 સોવન કમલ નિત્ય હાથે ધરઈ, તેણઈ લેધ ગુરની પૂજા કરઈ;  
 વરસઈ એકદા સંધવી થાય, યાત્રા કરઈ પાટણનો રાય. ૯૮  
 લક્ષ ભોજ એક માસિં કુરઈ, સુકૃત મંડાર તે પોતઘ બરઈ,  
 શ્રાવક કોડિ તે સમકિત ધણી, વરસઈ ભગતિ કરઈ તેહતણી. ૯૯  
 વલી દુર્ગલની ચિંતા કરઈ, વિવિધ સૂખડીઉરા બરઈ;  
 સત્રાકાર મંડાવે સાર, રાંધ્યાં કોરા આપઈ આહાર. ૧૦૦  
 પાખી આઠમનાં પારણાં, ધરિધરિ તેડાં ગય ધણ્યાં;  
 માંન મુહુત બહુ આદર કરી, તેડયા શ્રાવક ધરિધરિ ફિરી. ૧  
 આદર મુહુતઈ નર બહુ મિલધ, મુહુતઈ માંનિ ધર્મે ભલઈ;  
 મુહુતઈ ફાદલ, મુહુતઈ પાંન, મુહુત વિના સું ભોજન દાંન. ૨  
 માંન મુહુત વિના દીધ દાંન, તેહથી ન લહઈ મોક્ષ પ્રધાન;  
 આદર વિના દીધઅભિનવ શેઠ, મોક્ષ પંથ નવિ પાંચો નેઠ. ૩  
 મુહુત તણી જગિ મોટી વાત, શ્રયાંસ ધરિ આવ્યા આદિનાથ;  
 સાંહમો જઈ સરિનાંમી કરી, દેધ દાંન તેણે સદ્ગતિ ફૂવરી. ૪  
 નીચા નમણો એ દાનસાર, મોહોતે મુનિવર ધૃત સોસાર;  
 દેધ દાન તીર્થંકર થયો, તેહનો જસ જગ માંહિ રહ્યો. ૫  
 મોહોતે દાન દીધ નર સાર, પાંચો તીર્થંકર અવતાર;  
 વિનય કરી પ્રતિજ્ઞાબ્યા વીર, અંદનખાલા પાંખી તીર. ૬

મોટા માસખમણુનો ધણી, આળ્યો સંગમના ધરભણી;  
 હરખ્યો ઉડી આપઈ ખીર, સાલિભદ્ર હુઓ સંગમ વીર. ૭  
 રંગિં વહધરાવધ રથકાર, મરણુ લહી લહઈ સુર અવતાર;  
 તેણુધ કારણિ મમ ચૂકો રેખ, કિસું દાંન જો નહીં વિવેક, ૮  
 મૂરખિ દાંન દીછે નર બહુ, વિવેક વિના વિણુસાડે સહુ;  
 ધરિ આળ્યો નવિ આદર કરધ, વિનય વચન મુખિ નવિ ઉચરધ. ૯  
 અભિમાનિં વિણુસાડઈ કાંમ, પાત્ર કુપાત્ર ન જાણઈ નામ;  
 કુણુ તપીઓ કુણુ દાંનસી ગુણી, સરિખા ચંદન મૂળપણિ. ૧૦  
 અંતર નહીં તેહનધ મનિ રેખ, કરતા ભકિત પશ્ચિનહીજ વિવેક;  
 કુણુ આળ્યો કુણુ નાળ્યો ભધ, દેઈ નુહતરં વિસારઈ સહી ૧૧  
 વીસારધ સખ્યો સંતાપ, ખિણુ ખિણુ પ્રતિ બાંધઈ પાપ;  
 વચરતણુ વહી કારણુ હવું, મૂર્ખ વીસારધ તેડવું. ૧૨  
 પહેલો મૂરખ પરધન હરઈ, બીજો તે પરનિંધા કરઈ;  
 ત્રિજો કલહ લગાવધ ધણો, ચઉથઉ પરદેષી અવગુણો. ૧૩  
 પાંચમો વંચધ માય નધ આપ, વિશ્વાસઘાતિ મોટું પાપ;  
 ઋષભ કહધ તે મુરખ હવા, દેઈ નુતરં નાવધ તેડવા. ૧૪

## ફક્કા.

મૂરખ નાવધ તેડવા, ન કરે પૂરવ વિચાર;  
 અણિક સરિખો રાણ્યો, બહુપરિ થયો ખુબાર. ૧૫

## હાલ.

રાજ-રામચિરિ-પાટ કુશનની પૂજ પરપઈ—એ દેશી.

તપ સુમંગલ વનિ સંચરીયો, તાપસ તિહાં નુતરીઓ;  
 ધરિ આવી નિજકામિરે લાગો, પરિવાળક વિસરીઓ.  
 હોરાજન મૂરખપણું તુઝ મોટા, નર નુતરીઉ નવિ તેડયો;  
 બાંધ્યો પાતિય પોટા, હો રાજન.—એ બાંધણી. ૧૬

- તાપસ તામ તિહાં સમતાઆણી, વારી રાખ્યો પ્રાણી;  
બીજુભાસખમણ તિહાંપચ્યાવ્યુ, તપતી વૃદ્ધિ તે જાણી-હો. ૧૭
- સાંઝઈ જૂપતિ નઈ સાંભરીયું, સહી તાપસ વીસરીઓ;  
ધ્યાયો નૃપ જઈ પાપ ખમવાઈ, વિનય વિવેક બહુ કરીઉ-હો. ૧૮
- મુઝ અવશ્યજી હઈડઈ મમ ધરો, સ્વાંમી ધરિ પધારો;  
તાપસકહઈ તપની વૃદ્ધિ કાધી, માસિં પારણ્ય મોરે-હો. ૧૯
- તવજૂપતિકહઈ સાંભલિ સ્વાંમિ, તુહો છો શુભગતિ ગાંમી;  
હવઈતુહપારણ્ય મુઝ ધરિ હોસ્યઈ, નુંતરં હું સરિનાંમી-હો. ૨૦
- માસખમણ્ય પારણ્ય દિનજહારઈ, તાપસ વીસર્યોં તિહારઈ;  
ત્રીજુભાસખમણ્યતેજુધપચ્યાખ્યુ, તપની વૃદ્ધિ હુઈ માહરઈ-હો. ૨૧
- ભોજન કાસ વોલી જવજઈ, તવ સાંભરીયું રાય;  
પશ્ચાતાપ કરઈ નૃપ લાજઈ, પણિ અનુહાંણો ધાધ-હો. ૨૨
- સ્વાંમી હું સખસો અપરાધી, તાહરી ખખરી ન લીધી;  
આગઈ મઈ અન્યાબહુ કાધો, પાપ ગયું મુને વાધી-હો. ૨૩
- સ્વાંમી હું ગિતસ જીમ પાંણી, વાંણી અમીઅ સમાંણી;  
હવઈ મુઝ મંદિર વેગ પધારો, તપકરી કાય કોમલાંણી-હો. ૨૪
- તાપસ કહઈ ત્રિવિધે કરી લીધું, માસખમણ્ય મઈ ત્રિજુનું  
તુંહ પારણ્ય મુઝ ધરિ કરવું, સું કહીઈ તુમ બીજુનું-હો. ૨૫
- અસું કહીનૃપ નગરિ પોહોતો, પારણ્ય વેજા સતો,  
તવ તાપસ ધમધમીઓ કોધઈ, એ નહી કાત્રી પૂતો-હો. ૨૬
- તવ તાપસહુઓ સખસ કપાઈ, નૃપ કરઈ મુઝસું હગ્ગઈ;  
જો માહરા તપનું ફલ હુઈ, તો નપને દુખદાઈ-હો. ૨૭
- ઈમ નીચાણું કાધું જહાજઈ, રાજન આગ્યો તિહારઈ;  
સ્વામી તુહ મ આપો મુઝનઈ, ભોજન કરો ધરિ માહરઈ-હો. ૨૮

તાપસ કહઈ મમ બોલીસ બાલી, નહીંતરી નાંખીસ બાલી;  
 મંધ તુઝ ઉપરિકીધું નિઆણું, તપ રહછજે સંભાલી-હો. ૨૯  
 સુંછીવચનભૂપતિ ધરિ વલીઓ, અતિ મનમાં કલકલીઓ-હો.  
 કાલે રાય તાપસ મૃત્યુ પાંખ્યો, દેવ તણો ભવ ફલીઓ-હો. ૩૦  
 ભૂપતિ જવ શ્રેષ્ઠિક તપ થાય, તાપસ હુઉ કાણી રાય;  
 રાણીચિલણાંકુખિ અવતરીઓ, પૂર્વ પાપ પસાય-હો. ૩૧  
 કહરિ બાલ વધ્યો નર જહારે, ડોહલો ઉપનો તિહારે  
 નિજ ભરતાર હધઆની માટી, ખાધી જોઈઈ માહરધ-હો. ૩૨

## ફલી.

ચિલણા કુખિ અવતર્યો, શ્રેષ્ઠિક તણઈ સંયોગ;  
 રતિવંતી અમલા જસે, તવ વિલસંતિ ભોગ. ૩૩  
 ભોગ વિચાર વિવરી કહું, કહું ને ગર્ભ વિચાર;  
 રતિવંતી અમલા તણો, કહઈ સઈ કવિય વિચાર. ૩૪

## હાલ.

રાગ-ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંત-એ દેશી.

જે રતિવંતી નારિરે, એતાં પરિહરઈ;  
 બીજઈ વચ્ચે અડકઈ નહીં એ. ૩૫  
 હીંડઈ નહીં તે નારીરે, સધ્યા રાતિ સમય;  
 નક્ષત્ર માલા નવિ જૂઠ એ. ૩૬  
 શત ન કરે આહારરે, પુદ્ તે પરિહરઈ,  
 આંખ્યે અંજન નવિ કરઈ એ, ૩૭  
 વલી વિલેપણુ વારિરે, દંત ધાવન નહીં;  
 સ્નાન શુદ્ધ તેહનઈ એ. ૩૮  
 ન કરઈ પુષ્ટે આહારરે, દર્પણુ નવિ નરખઈ;  
 ધાતુને પાત્રઈ નવિ જમઈ એ. ૩૯

- માટી કાઢે પાપાણુરે, ભોજન તેહનાં;  
ભોજન સોય તેહમાં કરધ એ. ૪૦
- ચઉથમ દિન એકાંતરે, સ્નાન મંજન કરઈ;  
અવર પુરૂષ નઈ નવિ જૂધ એ. ૪૧
- સુંદર કરી સિથિગારરે, નિજનર નિરખતી;  
ગર્ભ અનોપમ ઉપજધ એ. ૪૨
- સોલ દિવસનો કાલરે, સ્ત્રી રહધ રતિવંતી;  
પછઈ ગર્ભ ન ઉપજધ એ. ૪૩
- ચઉથઈ વાસર ગર્ભરે, જે પથુ ઉપજે;  
અશુભ ગણ્ય તસ આઉપુ એ. ૪૪
- પટ અહમ દશ બારરે, ચઉદસ સોલમઈ;  
બાલ અનોપમ ઉપજે એ. ૪૫
- પોહોર પછી મધ્ય માંહિરે, ભોગ બજઈ સહી;  
સમ દિવસઈ સુત ઉપજધ એ. ૪૬
- વિપમ દિન એકી જાણીરે, ભોગ તવ નવિ બજધ;  
વીર્યઈ પુત્રી ઉપજધ એ. ૪૭
- દિવસ નહી સંભોગરે, ગર્ભ નબલો હોધ;  
મારગ પથિ તેહનો નહી એ. ૪૮
- સ્ત્રી રતિવંતી જાણીરે, બાર વરસ પછી;  
પ્રસવે પંચાવન લગાધ એ. ૪૯
- સોલ વરસની નારીરે, પુરૂષ પંચવીસનો;  
તેહનો સુત સુંદર હુધ એ. ૫૦
- નાસિક જામણી જાણીરે, વહઈતી જવ હુધ;  
ભોગઈ સુત સુંદર હુધ એ. ૫૧

ટાલો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્ર જવ રેવતી;  
 બાલ જનમ મૂલિં મહસેં એ. ૫૨  
 નરવું વીર્ય વિશેષરે, તો સત ઉપજઈ;  
 રગત ઘણાં પુત્રી કહી એ. ૫૩  
 સોણિત શુક્ર સમ ભાગીરે, તેહથી નીપજઈ;  
 બાલ નપુંસક ઉપજઈ એ. ૫૪

કુહા.

બાલ નપુંસક ઉપજઈ, શોણિત શુક્ર સમ ભાગિ;  
 ગર્ભ વિચાર અવણેં સુણી, આંખેયો મનિ વયરાગ. ૫૫

ચઉપઈ.

ગર્ભ તણો વલી કહું વિચાર, ઉપજવાનો હામ અસાર;  
 શોણિત શુક્ર તણુઈ સયોગ, ઉદરિં ઉપનો કરતઈ ભોગ. ૫૬  
 રમત માંસ અને અધકાર, ગર્ભ તણુઈ રેહવાનો હાર;  
 આપિં પડીઉ પરવસિં જત, આતમ ભોગવઈ દુખ અનંત. ૫૭  
 કલીલ દિવસ સાતમે થયો, સાતે બુદ્ધ્યુદ થઈનઈ રહ્યો;  
 મંસ પિંડ મહીનઈ અંધાય, પલ પોણા પાકે જનરાય. ૫૮  
 બીજઈ માસિ પેસી જેવડો, ગીજઈ માસિં કાંઈક કહ્યો વડો;  
 માય, ધરે મન ડોહલા જસ્યા, દુખઈ જીવ ઉપના હુઈ તસ્યા. ૫૯  
 ચઉચઈ માસિ બાલિક વિસ્તરે, માય તણા અંગ મોટાં કરે;  
 ડાખઈ સ્ત્રી જીમણુઈ નર જોઈ, વચિં વસઈ કહીબહુઈ જોઈ. ૬૦  
 પાંચમઈ પાંચ અંકુરા જોય, બીઈ પગના બીઈ કરના હોઈ;  
 મસ્તમ તણો અંકુરો એક, તેણેં થાનિક નહીં કાસે વિવેક. ૬૧  
 પ્રાંણી પીત અને ભેહી ધરઈ, દિન દિન કાયા પોઢી કરઈ,  
 કર્મ સંયોગે તે તિહાંથી મરઈ, કોય જીવ નરગિં અવતરઈ. ૬૨

સતમ ખાસિં ખેલી પાંચસઘં,	સિરા નાડી હોઇ સાતસઘં,	
નવસઘં નાડી તે ધમણી કરઇ,	અઉઠ કોડિ રોમરાય વિસ્તરઇ.	૬૩
સવે સરીર પુરં હોઈ તસ્યઘં,	માસ આઠમો થાઈ જસ્યઘં,	
ઉંધઈ અથઈ ઉઠરિં રહિં,	નરગતણા દુખ તિહાંપણિ સહઇ.	૬૪
અઉઠ કોડિ સોય તાત્તિ કરીઇ,	સુર વિંધઈ બહુ પ્રાકમ કરી;	
આઠ મણુ દુખ તેહથી હોઇ,	ગર્ભ તણી વેદન સહુ કોય.	૬૫
મા સુખિયુતો તુઝ સુખ હોય,	મા પોઠઈ તો બાલક સોય;	
એણીપરિ જીવઉદરમાંહિ રહઈ,	પરવસિ પડીઓ કોલનઈ કહઇ.	૬૬
નવ મહીનઝ ઢિન સાઠાં સાત,	આન ઉઠરિં તું રહોં અનાથ;	
તિહાં મલમૂરમાંહિં તું વસ્યો,	નસરક નસગમાંહિં હોઇ જસ્યો.	૬૭
કોઇક કમ વિકટનો ધણી,	ગર્ભમાંહિં યોગરે વણી;	
એકિં ડીલે બધ બવ કરઈ,	ચોવીસ વરસ ઉદરમાંહિં ફિરઇ.	૬૮
જઘન્યતો અંતર મૂહરત સાર,	બવસ્થિતિ ભાખ્યાં વરસ બાર,	
કાય સ્થિતિ વરસ રહઇચોવીસ,	માંનવ ગર્ભની સ્થિતિ કહીઈસ,	૬૯
તીર્થંચ ગર્ભ બેચારજ કહઇ,	જઘન્યતો અંતર મૂહરત રહઇ;	
ઉતકૃષ્ટુતો વરસ રહઇ આઠ,	પસૂઈ લહિં બધનથી વાટ.	૭૦
મેઘ તણો ગર્ભ કેતો રહઇ,	જઘન્યતો અંતર મૂહરત કહઇ;	
ઉતકૃષ્ટુતો રહઈ પદ્મ માસ,	દોહિલો કહઇ ગર્ભાવાસ.	૭૧
તે માટઈ કહો તત્વ વિચાર,	જન્મતાણુ દુખ અજઈ અપાર.	
ઉદર થકી વેદન સોગુણી,	અથવા સહસ્સગુણી પણિ સુંણી;	૭૨
કોડી ગુણી ઝાઝેરી જોય,	જણુતાં વેદન ભાખી સોય.	
ધણા જીવ પ્રસવતાં મરજ,	જન્મ તણા દુખ સહુમાં સિરઈ;	૭૩
કોયક જીવનિં કર્મે અનંત,	પાપી કાઠયા દીસઇ જંત;	
કોયક ગણઈ જઇ ગર્ભ થકી,	ભ્રમતાં જીવ હુઆ ઈમિ દુખી.	૭૪



એહવાં ગર્ભતણાં દુખ જાણી, ઉત્તમ નર ચેત્યા નિર્વાણી;  
 જાંજુ કુંભરધરિં આઠે નારિ, પરણી તે ન રહો સંસારિ. ૭૫  
 નેમિનાથ નવિ પરણ્યા નારિ, ગર્ભ તણાં દુખ કલાં અપાર;  
 દેખી ચેત્યો મેઘ કુમાર, આઠ નારિ અંતે તજી ઉદાર. ૭૬  
 ગયસુકુમાર હંઠણુ કુમાર, શાલિભદ્ર ધનો અણુગાર;  
 ચિહ્નું મતિનાં દુખ ચિંતી કરી, છંડી ભોગ જેણે દીક્ષા વરી. ૭૭  
 સહસ્ત્ર નારી મુંઝાં હનુંમત, રામચંદ્ર સરિખા ગુણવંત;  
 નંદિણેણુ સરિખા નર જેહ, પંચ સભા સ્ત્રી છંડાં તેહ. ૭૮  
 સનતકુમાર મન રાખાઇ ઠારિ, ચોસઠ સહસ્ત્રજેણુઇ મુંડી નારિ;  
 અધિકો તે અવંતિ સુકુમાલ, ખત્રીસ નારી મુંડી સમકાલ. ૭૯  
 ઇંદ્રજીત બિભીષણુ રાય, છંડી ભોગ તે મુગતિં જાય;  
 રાવણુ લખમણુ વિષય ભમઇ, મરી દોય તે દુરમતિ ભમઇ. ૮૦  
 ભમતાં ચોની લહઇ નવનવી, તાપસનિ માનવગતિ હવી;  
 ચિલણુ કુખાઇ લીધો અવતાર, દિનદિન વાઘાઇ ગર્ભ અપાર. ૮૧  
 ત્રિણુ માસ ઉઠરિ હુઆજાંમ, ડોહોલો ઉપનો અખલા તાંમ;  
 શ્રેણિકના હિઆનું માંસ, ખાતાં પોહોચાઇ મનની આસ. ૮૨  
 ચિત્રણુઅતિદુખ્યત્રહુજસ્યઈ, અભય કુંમાર તેડયો તસ્યઈ;  
 વિનય કરી કહઇ શ્રેણીકરાય, વેગાઇ દુખ ભંજે તુમ માય. ૮૩  
 અભય કુમાર ગુદિનો બંડાર, મંસ અણુવ્યું તેણીવાર;  
 ભૂપતિ હિઈઈ આંધ્યું તેહ, તેડી ચિત્રણુ રાણી તેહ. ૮૪  
 છુરીકા એક દીધી કરમાંહિં, કાપી ખાવા લાગી લાંહિં;  
 નિજમનિ ડોહલો પુરો કરી, સુત જન્મ્યો અતિરપહ સિરી. ૮૫  
 અશોકચંદ્ર દીધું તસ નામ, ચિલણુ પુત્ર નખાવઇ તાંમ;  
 શ્રેણીકે દીડો તેણીવાર, લીધો અશોકચંદ્ર કુંમાર. ૮૬

આવીરાય રાણીને કહ્યું, સુત નાખતાં કરકિમ વહધ;  
 ત્રિવલ્લુ કહ્યું નહીં પુત્ર એસાર, ડોહલો ઉપનો અતિહી અસાર. ૮૭  
 જનમ જાતિ ન મુકે જોહ, સહી નરવેદી નહુંધ તેહ;  
 આગલિ અનજમઈ કિમભાખ, પહઈલધ કોલીએ આવી માખ. ૮૮  
 કહ્યો કનક બીજ અંકુર, વાધ્યો મીઠો નહીં ધતુર;  
 ઉપજતો પાવક બાલતો, કિમ સિતલ હોસ્યઈ વાધતો. ૮૯  
 તિમ એ પુત્ર કપુત્ર વિચારિ, જોણુ ઇખ દીધું ઉદર મઝારિ;  
 આગલિ સુખ સુંદીધ જૂપાલ, તેણુ કારણિ મિં નાખ્યો બાલ. ૯૦  
 રાજ કહ્યું મમ બોલિં અસાર, ઉગતો તૂરો સહઈકાર;  
 પૂર્ણ ફર્યો તવ મિઠો હોય, સુત સહઈકાર સરિખો જોય. ૯૧  
 ઇચ્છું કહી પાલધ જૂપાલ, ખિણુખિણુ રૂઢ સુત સુકુમાલ;  
 કુકડધ હાથિ ડસીઓ વલી, તેણિં પાકા સુતની આંગલી. ૯૨  
 ઝોપધ ભેષજ કરધ અનેક, પણિ તે રોતો ન રહઈ રેખ;  
 મોટું મોહકર્મ જગિ વલી, શ્રેણિક મુખમાં લિઈ અંગુલી. ૯૩  
 અતુકમિં સુત વેદન ગમ, દિનદિન સુત વાધઈ પણિ સહી;  
 ચોવનવમ આબ્યો તે જસ્યઈ, રાજસુતા પરણાવી તસ્યઈ. ૯૪  
 કુકડધ અંગુલી કરડી જોણુ, કાણી નામ ધરાવ્યું તેણુ;  
 રાજમદે તે માતો ફિરે, હિધ વિચાર તે અવલો કરે. ૯૫  
 વહ કાલ હુઓ મુઝતાત, રાજ્ય તજમાની ન કરઈ વાત;  
 હું લોઠો સુત મોટા બહુ, રાજ્ય ઝહિ તે લેસ્યે સહુ. ૯૬  
 કાણી કુપુત્ર વિચારઈ આપ, એ મુઝ રાજ્ય ન આપઈ આપ;  
 એક દિવસ છોછે હલ લહી, શ્રેણીકરાયનઈ બાધ્યો સહી, ૯૭  
 લેઈ વાધ્યો કઠપંજરમાંહિં, નાડિ પાંચઝઈ મારધ ત્યાંહિં;  
 લીધું રાજ્યતાણું ધરસન, જગમાંહિં કાણી હુઓ કપુત્ર. ૯૮

ધસ્યાપુત્ર ધરિ જનમયા થકી, જેનર વાંઝીયા તે બહુ સુખી;  
 કુપુત્ર જુડા સિરિ ધિકાર, જે સુત કરઇ પિતાનઈ પ્રહાર. ૯૯  
 ધસ્યાપુત્ર જનમયાસ્યઈ કાજ, એકવીસ કુલની ખોઈ લાજ;  
 તસ જીવ્યાથી મરણ સનાથ, જે પાપી દુષ્ઠ દેતો તાત. ૧૦૦  
 દુષ્ઠદાઈ કોણી કહઈવાય, એકદીન ભોજન કરતો રાય;  
 લઘુશંકા નિજ બાલિક કરઈ, ભોજન થાલ તિહા છાંટઈ ભરઈ. ૧  
 બાલક ચરિત તે દેખી કરી, જીમધરાય બહુ હરખજ ધરી;  
 તવ બોલી પોતાની માય, સાંભલિ સુત કહુ પૂરવ કથાય. ૨  
 તું મુઝ ઉદરિં આવ્યો જસ્યઈ, વણીમાંસનો ડોહલો હુઓ તસ્યઈ;  
 જવજનમ્યો તવ હિંમવિચારી, મિં નાંખ્યો તુઝને ધરબારિ. ૩  
 તુઝને દેખઇ તાહરો તાત, મંદિરમાં લેઇ આવ્યો નાથ;  
 મુઝને બહુપરિ ઈચ્છા દીઓ, તુઝને પ્રેમકરી પાલીઓ. ૪  
 તુઝ ઉકરડઇ નાંખ્યો જ્યાંહિં, કુકડો અંગુલિ કરડે ત્યાંહિં;  
 તે પાકાનઈ પડે વહઇ, ધરઇ તાતમુખિ રોતો રડઇ. ૫  
 સ્વામીનઈ મનિ સુખ ન થાય, ઇમ ઉછેર્યો કોણીરાય;  
 દેખી નિજ સુતતું માતરં, તું હરખઈ તો હુંસ્યું કરં. ૬  
 માત વચનઈમ સુંણી અપાર, કહઈ મુઝ જીવિતસિરિં ધિકાર;  
 એણીપરિ મુઝ ઉછેર્યો આપ, તે કઠપંજરિ ઘાલ્યો આપ. ૭  
 પડભરી ચાટી આંગુલી, તેહને નામી માઈ વલી;  
 સહી હું દુરમનિનો મજનર, અવમ યોનિ હોસ્યઇ અવતાર. ૮  
 હું પાપી હું જગમાંહિં દુષ્ટ, શ્રેષ્ઠિક તાતને દીધું કષ્ટ;  
 ખિત્રી કુલની ખોઈ ભજ, સહી ધિકાર પડો મુઝસજ. ૯  
 રાજમહિં સહુ એહની સહી, ઉઠ્યો રાય અસ્યું મુખિં કહી;  
 લેઇ કોહારને આવ્યો વહી, બાંજ પંજર કાહું બધ. ૧૦

શ્રેણિકરાય દિન પહિયો જસેં, પૂરવ મિત્ર એક તેડયો તસેં;  
 કર્મકથા તસ માંડી કહી, નાડી માર ખમાઇ નહી. ૧૧  
 તેણુઈંચિય આણીદીધ પ્રધાન, જાણ્યું તેં દીર્ઘં જીવિતાદાન,  
 રાયતણું દુખ હહડઈં ધરી, તાલવિખ દિર્ઘં જાનું કરી. ૧૨  
 જવકોણી દોડો આવતો, તવ શ્રેણિક હહઈં ધુજતો;  
 એ સહી મુઝ મારે કોઠાર, ખમ્બો ન જાઇ એવડો પ્રહાર. ૧૩  
 તેણુઈંકારિણિ શ્રેણિકનૃપ તિહાં, તાલવિખ દીધું મુખમાંહિં;  
 મગધદેશ નૃપ મરણિં ગયો, પહિલી નરગિ નારકી થયો. ૧૪  
 ભૂપતિ પંજર ભાંગી કરી, શ્રેણિક તાત કાઢ્યો કરિધરી;  
 બોલાવ્યો નવિ બોલિં જસેં, કોણીરાય દુખ ધરતો તસેં. ૧૫  
 પશ્ચાત્તાપ કરમ નૃપ આપ. પિતા હણ્યાનું મોટું પાપ;  
 મિં કીધું મોટું કુકર્મ, ક્ષત્રીય કુલનો બોયો ધર્મ. ૧૬  
 અરયું કહઈં રોઈં દુખ ધરઈં, શ્રેણિકરાય નર મૂઝો સિરેં;  
 સુંણી ષ્ણાંત વિચારો ખરેં, કારણુ તે તાંપસ નોતરેં, ૧૭  
 તેણેકારણુઈં પૃથવીનો રાય. વિવેક નચૂકઇ એકું કાહિં;  
 વિનય બણો બહુ આદર કરી, તેજા સાંહમી ધરિથરિ ફિરી. ૧૮  
 વહી દુર્ખલની ચિંતા કરઈં, ભૂખ્યો કોઈં ન જાઇ સિરઈં,  
 શત્રુકાર મડાવઈં સાર, રાંધ્યો કોરો આપઇ આહાર. ૧૯

ફક્ત.

આહાર અન્ન આપઇ સહી, ભૂખ્યો કોઈં ન જાઇ;  
 પૂરોધર્મ આરાધતાં, ચ્યાર નાંમ નૃપ થાય. ૨૦

અઉપઇ.

વિચારચતુરમુખિ પહેલુંનાંમ, રાજઝગિ બીજું અભિરાંમ;  
 જીવિતાદાનિં નૃપ બિરદ પહઈં, જીમૂતવાહન સહુકો કહઇ. ૨૧

એવડું બિરદ લહનનૃપ જસેં, ધણા દિવસ વેલી ગયા તસેં;  
 બાહડદે અંબડદે જેહ, કાલઈ સર્ગ પહુતા તેહ. ૨૨  
 ત્રિહું બોલધ હુઓનૃપ વૃદ્ધ, તપ તેજે ને વયે પ્રસિદ્ધ;  
 ચિંતાતુર હુઓ નરનાથ, શ્રીગુરને કહઈ સુણો મુઝ વાત, ૨૩  
 પુણ્યઈ વ્રજસરિખો ગુર લલ્લા, પશિં મુઝકમેં સુતનવિ થયો;  
 તેણે ચિંતા અતિહુધ આજ, કહો સ્વાંમી કુંભુ ભુગતા રાજ. ૨૪  
 શ્રીગુર વચન કહઈ મુખિભલ્લ, પુત્રીનો સુત પ્રતાપમલ્લ;  
 રાજયોગિ દીસેં છઈ તેહ, જેહસ્યૂં તાહરેં સખલ સ્નેહ ૨૫  
 અસી વાત મુખિ હેમેં કહી, બાલચંદ્ર ચેલેં તે લહી;  
 અન્યપાલનિં જમ કહઈ તેહ, કુમારપાત્ર ભત્રીજો જેહ. ૨૬  
 બેહું થયા તિહાં એકઈ ચિત્ત, ગજભેદ તવ થયો અત્યંત;  
 હેમપખિં હુઓ રામચંદ્ર, અન્યપાલ પખિં બાલચંદ્ર. ૨૭  
 દિનદિન વયર વધતું જાય, બાલચંદ્ર ડંસિ મનમાંહિં;  
 છલ જૂંઈ મુખિં કહુઓ લવેં, ગુરુપરિ બૂંડું ચિંતવેં. ૨૮  
 ભાંગ્યું મન ગુરચેલા તણું, આવક વ્યગ્ર થયા અતિધણું;  
 સંપ વિના મચ્છકિમચાલસ્યેં, જહાંસંપ તિહાં શ્રેય થાયસેં. ૨૯  
 સંપ વિના એ સ્યું કચ્છાટ, સંપવિના નવિ શોભઈ વાટ;  
 સંપવિના નવિ ચાલઈ રાજ, સંપ વિના વિણસઈ શુભ કાજ. ૩૦  
 સંપ વિના સ્યો બંધવતાત, સંપવિના સી ભગિની માત;  
 સંપ વિનાનો સ્યો ગુરશિખ્ય, ખિણખિણ પાતગ બંધઈ લક્ષ્ય. ૩૧  
 જો સંપ નહીં કોરવ પાંડવ, તો તેહનાં કુલનાં ખપ હવા;  
 રાવણ દ્રુદ બિભીષણ સાથિં, ખોયું રાજ્ય ગમ લંકા હાથિં. ૩૨  
 કોણી હલ્લવિદલ્લ સ્યું વિહઈ, જમ કંસો ગોવિંદનઈ નડઈ;  
 સંપવિના શ્રેય નહોઈ કદા, ગુરચેલા ચડખડતા સદા. ૩૩

## કહા.

ગુરુ એલો નીતિં ચડઅડઈ, બેહુમાં નહાઠો નેહ;  
 બાલચંદ્ર છલ જોઅતો, શિષ્ય કુશિષ્ય હુઓ તેહ. ૩૪  
 આગિં શિષ્ય કુસિષ્ય બહુ, પેખો પંચ સલાય;  
 ગર્ગાચાર્ય તણા દીખીઆ, અવગુણ બહુ તસમાંહિં. ૩૫  
 બોલાવ્યો બોલે નહીં, કહું ન માંને કોય;  
 મધૂરે વચને માગતાં, ઝડકી ધાઘ સોય. ૩૬  
 ગુરુ કહઉ અપ પાંણી તણો, મુઝ પખિં દેવા કાપ;  
 શિષ્ય કહછ સહી અત્યારમાં, પાંણી દીઈ તુલ બાપ. ૩૭  
 વલી વિનય કરી ગુરુ કહઈ, લાવો રોટી ભાત;  
 વલનું શિષ્ય મુખિં ઇમ બણે, નિંત ખાધાની વાત. ૩૮  
 સધલા શિષ્ય સરિખા સહી, હુંકો તે તેર હાથ;  
 ગુરુ સાહમા બોલછ ધસી, બદલિ જસ્યા વિષ્ણુનાથ. ૩૯  
 મિલ્યા કુશિષ્ય એ પંચ સહે, છમ પાપી ગોસાલ;  
 સ્વામી વીર જીજ્ઞંસને, જોણે કાધો પરમલ. ૪૦  
 બાલચંદ તેહવો સહી, મિલીઓ પાપ પસાય;  
 હેમસરિંદ ગુરુ જીવતાં, ગજ બેદ બહુ થાય. ૪૧  
 છલ જૂઠાં છાંનો ફિરઈ, બગધ્યાની મતિમંદ;  
 એણે અવસરિતિહાં બોલીઓ, સ્વામી કુંમરનિરંદ. ૪૨

## હાલ.

## ચઉપધ.

બોલ્યો સ્વામી કુંમરનિરંદ, વેગે તેડ્યો હેમસરિંદ;  
 યથા યોગિં પુણ્ય કાધું સહી, એક હુંમ મનમાંહિં રહી. ૪૩  
 મોટા બિંબ પ્રતિષ્ઠા કાજ, તેહની ઇચ્છા થઇ મુઝ આજ;  
 વેગિં સ્વામી પ્રતિષ્ઠો બિંબ, ધર્મ કાજ મ કરો ચિલંબ. ૪૪

મુહુરત સાર ઁહી તવ ત્યાંહિં; ઉજ્જ્વ માંડયો પાટણુ માંહિં;  
 કનક રતનમણિ રૂપા તણુ, મિંચ ભરાવ્યા ભૂપિં ઘણાં. ૪૫  
 પીતલ કાળ અને પાપાણુ, કીધા મિંચ તે માન પ્રમાણુ;  
 મિંચ પ્રતિષ્ઠા કરતો સાર, કનક કોડિ વધ કરઇ અપાર. ૪૬  
 સંઘ અતુર્વિધ જગતો સાર, ભૂપતિ ભગતિ કરઇ અપાર;  
 વેદ મુદ્રિકા શાહુ સાર, ચીર પટોત્રાં ન બહે પાર. ૪૭  
 પાટ સાવડું નિં ઘાટડી, દીઇ કભાય અનિં પાધડી;  
 દાંનિં વરસઈ જીમ જલધાર, ભોજનભગતિ તિહાં કરઇ અપાર. ૪૮  
 એણીપરિં લખમાનો વ્યવ કરે, મોટા મંડપ ઘાલ્યા સિરઈ;  
 દીપક તોરણુ દીપઈ બહુ, ચિત્ર ચંદ્રચ્ચા નિરખઈ સહુ. ૪૯  
 પવિત્ર પીઠિકા તિહાં એક કરી, જીન પ્રતિમા તે ઉપરિ ધરી;  
 સનાત મહોજ્જ્વ શ્રાવક કરઈ, સુકૃત ભંડાર તે પોતેં ભરઈ. ૫૦  
 અંજન વેલા મુહુર્ત જસેં, અઢાર આચારય બેઠા તસેં;  
 બાલચંદ્ર ઘડી ઉપરિ ઠવ્યો, અજયપાલ તિહાં આવી લવ્યો. ૫૧  
 બાલચંદ્રને પૂછયું અસ્યું, ઘડી ઉપરિ તુંમ બધડો કસ્યું;  
 ચેલો કહલ જોઉ મુહુરત કાલ, જીમ જયકાર હોઇ વહ બાલ. ૫૨  
 જો હોઇ મુહુર્તનો ભંગ, તો ખંડાઇ પ્રતિમા અંગ;  
 દુખ પાંખનિ નર કુમરનિરંદ, ચિરંજીવ નહીં હેમસરિંદ. ૫૩  
 અસ્યું વચન જવ ચેલે કહું, અજયપાલ નવિ જાઇ સહું;  
 બે કરજોડી બેલ્યો અસ્યું, બાલચંદ્ર વિમાસઇ કસ્યું, ૫૪  
 મુનિવર આજ કહું મુઝમાનિં, તુઝની થાપું હેમસમાનિં;  
 મુહુર્ત ભંગ જો તું સહી કરઇ, કુમારપાલ તો વેગો મરઇ. ૫૫  
 સુણી વચન તવ મતિઉંધીકરી, ત્યારિં બધડો ગુરથી ફરી;  
 હેમઈ પૂછ્યો મુહુરત કાલ, તવ તિહાં ખોટું બોલ્યો બાલ. ૫૬

સ્વામી મુહુર્ત વેલા થઇ, અજ્ઞાન હેમ કરે મહાગદી;  
 પ્રતિમા સ્કલ પ્રતિષ્ઠા જસે, ભીમ વાંછીઓ આગ્યો તમે. ૫૭  
 હાથિ પ્રલિખા પીતલ તણી, ધાગ્યો વેગે નિજ સુર ભણી;  
 સ્વામી મિંબ પ્રતિષ્ઠા કરો, રોગ શોક જીમ જાઇ પરો. ૫૮  
 હેમસરિ ખોલ્યા મહાગદી, આવક મુહુર્ત વેલા મધ;  
 એણે વચ્ચે ભીમો થયો દીન, ધીમ ધીમ માનવહું પ્રિનિ હીન. ૫૯  
 પૂણ્યે હીણો ખેતી કરઇ, બલદમરે સુકવણું પરે;  
 પુણ્યહીણુ ભોજન શુભજીમઇ, કેં નજરઈ કેં પાછું વમઈ. ૬૦  
 નિકું પુણ્યહીણો નર સહી, મનની ધચ્છા મનમાં રહી;  
 ભલા મનોરથ સહુમે ગમે, પુણ્ય વિના મનમાં સમે. ૬૧

## કવિત્ત.

મન જાંણઈ મયગલઈ ચઢું, હયવર પાય પ્રરહું;  
 પોટું પલંગ પાલખી, અમૃત આહારતો લખું.  
 સ્ત્રી આવી લાગું કંઠિ, મોહોલિ'માહિ' કરે વાસ;  
 ઉચ્ચ વસ્ત્ર તે અંગે, ચંદન આહરમાસ.  
 પૂણ્ય તો પોતે નહી આતમ તો ઇચ્છઈ ધણું;  
 કવિ ઋષભ કહઈકિંમ પામીઈ, ૧પુણ્યહીણુ પોતાતણું. ૬૨

## કવિત્ત.

મન જાંણઈ મહીલા વરે, નરપતિ થઈ નવખાંડિ;  
 સીસ છત્ર ચમરહ ચ્યાર, ચઢું તો ચંચલ સદિ.  
 કુંડુંમ મોહોલા સિસિ, નાટક નીતિ નીરખી જઈ,  
 આય વાંછિ' અતિ ધણો, સહઈ વસ્ત્ર મોહલિ મેલિ જઈ  
 પુછી કાજ સહુકો કરઈ, સુરખ મન ચિંતિ ધણું;  
 ભીમ કહે કીમ પામીઈ, પૂણ્ય નહી મોહાતણું. ૬૩



ફહી.

પુણ્યવંતા નર તે સહી, મનોરથ ૧ગમ ફલંત;  
 પુણ્યહીણ પ્રાહિં વહી, વાંઘ્યાં તે ન મિલંત. ૬૪  
 મનમાં ઈછા બહુ કરઈ, કરી ન શકે શુભ કાંમ;  
 સુપુરુષ કાજ સધલાં કરઈ, રાખેં મુખની માંમ. ૬૫  
 દાંન શીલ તપ ભાવનાં, કાષાં કાંચન બિંબ;  
 શ્રીજન ભવન કરી ગયા, રજા તે કારતિ થંભ. ૬૬

કવિત્ત.

પ્રથમ પોઢા બિંબ, બલઇ ભાવ ભરાવ્યાં;  
 ઉતુંમ ઉંચ્ય પ્રાસાદ, જન ઉજવ કાજ કરાવ્યાં;  
 સેત્રુંજગિરિ તિરથ જઇ, દાંન સુપાત્રહ દીનો;  
 દીન ખીન ઝોલખી. અન્ન ઉવારી કીનો;  
 સત્ય શીલ તપ તપ્પો, પુણ્યશીલ પ્રભાવના;  
 ભીમ કહે નર તે સહી, આકી વયરી ધાનના. ૬૭

ફહી.

ધાન તણાં વયરી સહી, ભીમ કહઈ મુખિં આપ;  
 સુકૃત સોય કાષું નહી, ઉદર ભયું કરી પાપ. ૬૮  
 મુનિવર મુખિં એ તું સુણ્યું, જેહતું આવક નાંમ;  
 કર્મ યોગિં નિધન હુઓ, તોહું કરમ દો કાંમ. ૬૯  
 પ્રતિમા પાતલ કાષ્ટની, સોય અંગુષ્ઠ પ્રમાણ;  
 દેવલ સોય કર એકતુ, આવક સોય સુગંધ. ૭૦  
 અસ્ત્યું વચન શ્રવણે સુણી, લીધી પ્રતિમા એક;  
 આલ્યો અંજન કારણિં, પશ્ચિ શિર ઉધો લેખ. ૭૧

## અભિપ્રય.

અસ્યાંવચન નર ભાખ્યજસિં, શુરને કરણ્યા આવી તસે;  
 દેખે આવકને અતિરાગ, આલસ કરીને નહિં લાગ. ૭૨  
 અસ્યું વિચારી હઠડા માંહિં, હુમે ચેલો તેડયો ત્યાંહિં;  
 મૂહુર્ત છાયા છઠ કાંધ છતી, બોલ્યો બાલચંદ્ર તવ યતિ. ૭૩  
 સ્વામી હવડાં મૂહુર્ત સાર, કહતાં ચૂકો પહિલીવાર;  
 હુમે નિરખી જોયું જસેં, બદ્ધ મુખિં મૂરત પડ્યું તસેં. ૭૪  
 હાથ ધસઠ મુનિ બેઠાં ત્યાંહિં, ખિણુ ખેદ હુઓ મનમાંહિં;  
 દુસમન ચેલો મઈ નવિ લલો, સાપ થઈ નઈ સામો રલો. ૭૫  
 અગ્નીસાપ જલ સ્ત્રી હથીઆર, મ કરો ચોર તણો પતીઆર;  
 દુસમનથી બીહતો નવિ રહેં, તે દુખ જગમાં સધલું લહે. ૭૬  
 દુસમન ચેલો માહરો જેહ, ધર્મ મિત્ર કરી જાણ્યો તેહ;  
 વયરીનો આણ્યો વિશ્વાસ, પાડ્યો મુઝ માંડી મૃગ પાસ. ૭૭  
 હું જગમાં મોટા નિરખુહ, માંગરીઅ બલાવ્યું દુધ;  
 વન બલાવ્યું જો વાંનરાં, તે માનવ જગિ મૂરખ ખરાં. ૭૮  
 હું મુરખને હું અમાન, અતકાલ મુઝ નાંડી સાંન;  
 દુસમન તણું બલાવ્યું કાંમ, લાહાલો બખી મુખ કીધું સ્યામ. ૭૯  
 કેતુ એક દુસમન માંહિં કરેં, ધર્મ કાજ હવઈ આદરેં;  
 અવસ્ય ભાવિ પદારથ જેહ, દૈવે ટાલ્યો ન ટલિં તેહ. ૮૦  
 જીનવર જીવ દયા પ્રતિપાલ, સમો શરણિં બાલઈ ગોલાલ;  
 બ્રહ્મદત્ત નયણાં ગયાં નીકડી, અવસ્ય ભાવિ પદારથ વડી. ૮૧  
 નીચ કુલિં ગતિ જીનવર યઈ, વીર દેશના નિષ્ફલ ગઈ;  
 ચંદ સૂરજ મૂલગેજ વિમાન, અવસ્ય ભાવિ પદારથ માંન. ૮૨  
 ચરમેદો હુઓ ખિણુખેદ, મલ્લી નાથ પામ્યા સ્ત્રી વેદ;  
 યુગલ નારકી હુઆ જેહ, અવસ્ય ભાવિ પદારથ તેહ. ૮૩

એક સમે એકસોને આઠ, હિલ્લુદિ દેહી સિદ્ધિ ગતિ વાટ;  
 અસંખતિ પૂજાણાં બહુ, અવસ્ય ભાવિ ષદારથ સહુ. ૮૪  
 અમર કંકાનમરી હુઓ હેવ, શંખઈ શંખ મિલ્યા વાણુદેવ;  
 એમ જોહિં એ કેમ હવ્યું, અવસ્ય ભાવિ એહને સંભવ્યું. ૮૫  
 શ્રીજીન સ્વાંમી વિચરઈ જીહાં, મારી ન મરગી ઇત ન તિહાં;  
 વીર વિચર્યાં રાજગૃહી જસે, મહિષ પંચસેં મારિં તસેં, ૮૬  
 તો અતિશય ચોતીસ ન ગયા, પાંત્રીસ ગુંથુ વાંધીનાં રથાં;  
 અવસ્ય ભાવિ ષદારથ વહી, તે ટાલી ન સકઈ કેવલી. ૮૭  
 તો હું હેમ કહઈ સું કરેં, ફોકટ દુખ લક્ષ્યામાં ધરેં;  
 ખિણુ ખેદ હવું કુંથુ કાજ, હેમઈ ચિંતા કીધી ત્યાજ. ૮૮  
 એમ મન વાલી અંજન કરઈ, બીમા હાથિં જનપ્રતિમાં ધરઈ;  
 તુઝધરિ ઋદ્ધિ ભરસ્યઈ સહી, પુણ્ય કાજ કરજ્યો ગહગહી. ૮૯  
 અસ્યું કહી મુનિ હેમસરિંદ, વેગેં તેડ્યો કુંભરનિરંદ;  
 જીન મંદિર પ્રતિમાનો ભંગ, છઠિં માસિં વિણુસઈ તુઝ અંગ. ૯૦  
 હેમ(આપુ)વચન અવ્યું દુકંડું, તેણુઈ દુખિં નવિ રોડે રડું;  
 પશ્ચિ મુઝને બીજું દુખ બહુ, તુલ જાતેં શ્રેય જસેં સહુ. ૯૧  
 કુણુ કરસ્યઈ પસુઆંની સાર, કેહીપરિં હોસ્યઈ મુનિવર વિહાર;  
 તીર્થ યાત્ર શુભ કરણી જોહ, તુલ જાતેં સીદ્ધાસઈ તેહ. ૯૨  
 એક છત્ર જાનનમઈ રાજ, કોડિ બદ્ધ હુઆં શુભ કાજ,  
 જનપ્રતિજ્ઞા જનભવન અપાર, કુંથુ કરસ્યઈ હવઈ તેહની સાર. ૯૩  
 સાધુ સાધની આવક જોહ, કુંથુને દુખ જઈ કહધસ્યઈ તેહ;  
 પૌષ્પસાલા પુણ્યનાં કાંમ, તુઝ વિણુ વણુસઈ ધર્મના કાંમ. ૯૪

શ્રીકૃષ્ણ.

ધર્મકાજ વિણુસઈ સહી, તૃપ જાતાં પરલોક;  
 હેમ કહઈ તેણુઈ કારણુઈ, હું મનિ ધરતો મોગ. ૯૫

હાલ.

રાગ-ત્રીપદીનો.

અસ્યાં વચનસુંણીયાંજવકાંનિં, મન વચન કાયા શુભ ધ્યાનિં;  
 વૃષ વરસેં બહુ દાનેં, હોરાજના વૃષવરસેંબહુદાનેં-આં. ૯૬  
 આરાધવા કરધ દસહ પ્રકાર, અતિચાર અનેં વ્રત. ખાર;  
 ખામણુ કરધ તેણીવાર હો-રા. ૯૭  
 વોસરાવઈ વૃષ પાપ અદારો, તેહનો તુઝ ખાપું અધિકારો;  
 સુંણ્યો પાપ વિચારો-હો-રા. ૯૮

ફહો.

પાપ વિચાર વેલી કહું, જોહથી દુખ અત્યંત;  
 તેણું કારણિં પાતમ તજો, કો મમ હણુજ્યો જંત. ૯૯

હાલ.

રાગ-કેદાર ગોડી-સુર સુંદરીનો-એ દેશી અલી દુઃખ દેખિ  
 કામની-એ દેશી

પ્રાણધાન તે નવિ કીજમ, અલીવચન તેમ ન ભાખિં;  
 પરધન દેખી પ્રાણીઆ, વડીતું મનરે નર થીરકરી રાખિં. ૧૦૦  
 જીવરસે યોગતિ યોજીરિ, તેણે રાખો નિ મન કારિ;  
 પ્રાણિ પાપ અદાર નિવારી, પ્રારણીડા બાઈ! આપઈ આપ વિચારી,  
 હો પ્રાણીડા. આંચલી. ૧

સ્ત્રી સંગ સેચ ટાલીઈ, દ્રવ્ય તણી મૂર્છા જોહ;  
 અતિકોષ મનથી મુંડાઈ, સુંખ લહીઈ આતમ દેહ-હો પ્રા. ૨  
 અતિમાન માયા પરિકરો, ટાલજ્યો ત્રિવિધેં લોખ;  
 મોહમલ્લ મુખ નવિ જોહઈ, જેમુગતિરેજ્જાતકરધ ખોબ-હોખ. ૩

૧ વવરી.

દોષ કલહ તે નવિકીજઈ. દીજઈ નહીં જ કલંક;  
 ચાડી તે ચિત્ત નિવારજે, તુતોહોજેરેમનમાંહિંસુસંક-હોપ્રા. ૪  
 રતિ અરતિ તે પરહરે, પરતણ્યા અવરણ્યવાહ;  
 માયા મૃષા તે નવિ બોલીઈ, નવિકીજઈરેમિથ્યાતનિસાદ-હોપ્રા. ૫  
 દશ આઠ પાતાગ ઓલખી, વારતો આતમ આપ;  
 મિચ્છા દુકકડ તે દેઅતો, જે લાગારે ભવિભવિપાપ-હોપ્રા. ૬

ફહી.

પાપ અદાર આતોઅતો, કરતો આતમસાર,  
 પાપભીર પાટણ્યપતિ, શરણ કરમ તિહાં ચ્યાર, ૭

અઉપઈ.

ચ્યાર સરણ મનમાંહિં ધરઈ, પહિલુ સરણ અરિહેતનું કરઈ;  
 અરિહંત તે હણતા કર્મઆઠ, જે પાંખ્યા પંચમગતિ વાટ. ૮  
 જેહનાં અતિસય છે ચોત્રીસ, વાંણીગુણ જેહને પાંત્રીસ;  
 દોષ અદાર રહીત ભગવંત, સરણ કરઈ એહવા અરિહંત. ૯  
 બીજું શરણ કરતો સિદ્ધતાણું, અનંત સુખ જસ વર્ણુવ ધણું;  
 અનંતમલને જ્ઞાન અનંત, અનંત વીર્ય સિદ્ધને સહિતંત. ૧૦  
 ત્રીજું સરણ કરતો સાધુનું, સમકિતસીલ સુધુ જેહનું;  
 પંચ મહાવ્રત પાલણુહાર, પંચસુમતિ ત્રણ ગુપતિજ સાર. ૧૧  
 ચોથું સરણ કરતો ધર્મનું, જ્ઞાની સરપ કલહ તેહનું;  
 જીવધાત અગ્નિ ચોરી નહીં, પરદારા જીવ વારઈ સહી. ૧૨  
 અસ્થાં સરણ ચ્યારેમનિધરે, દુઃકૃતતાણું નિંદેયુ કરઈ;  
 પ્રાણુધાત અનિ ચોરી જેહ, પરનારીનાં પાતક તેહ. ૧૩  
 પાપિં પ્રિયહી મેચો લક્ષ્ય, ખાવેં અનંતકાય અલક્ષ્ય;  
 પાપ વિણજમિ કીધો આપ, લાગાં અનર્થદંડનાં પાપ. ૧૪

સામાયક પોષધ વ્રત ભંગ, નિંદુ પાપ કર્યો સ્ત્રીસંગ;  
 દેતાં દાન કથું અંતરાય, જે મેં દુહવ્યા માતપિતાય. ૧૫  
 થાપણ મોસો કુડકલંક, ખુતો પ્રાણી પાતગપંક;  
 આસાતના જે કીધી ધણી, અરિહંત, સિદ્ધ, મુનિ, ધર્મહ તણી. ૧૬  
 જ્ઞાન દર્શન નેં ચારિત્ર સાર, આશાતના કીધી અહુવાર;  
 આચાર્ય ઉઝવાય નેં યતી, અસાનના તિહાં કીધી અતિ. ૧૭  
 સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, રક્ષક જીવ આસાતનાથકા;  
 દેવી, દેવ, જીન પ્રતિમાં તણી, આસાતના કીધી જે ધણી. ૧૮  
 ઇલોક પરલોકહ પંથ, આસાતનાથી ભારે જંત;  
 આભવ દુઃકૃત નિંદુ આપ, આલોક પૂરવભવ પાપ. ૧૯  
 ભવભવિં પાતગ કાગિં જેહ, કુમારપાલ નૃપ નિંદ્ય તેહ;  
 પૂરવિં જીવ એકેદ્રીમાંહિં, તરુચર લોકહુઓ વલી ત્યાંહિ. ૨૦  
 લોકતણાં હુઆં હથીઆર, પશુનર કહિ તેહની ધાર;  
 પાપો પમરણ હુઆં વલી જેહ, આજુઈભવિં વોશરાવું તેહ. ૨૧  
 કાપી તરુચર સૂલી કરી, વાહણ યંત્ર ધાણી થઇ ફરી;  
 ઉખલ મુશલ દેહ અગ્નિકરણ, નૃપ વોશીરાવઘં રાંની મરણ. ૨૨  
 વોણ ગતિમાંહિં ઉપનો, તેહ તણો સૂત્ર નિપનો;  
 તેહનાં પાસાં યુથ્યા ગલ, તે વોશીરાવઘ નર જૂગલ. ૨૩  
 ભમતાં જીવ થયો સુરસાર, તિહાં મેં કીધો ભોગ અપાર;  
 પસુ પુરુષ ગાલક સ્ત્રી છત્યાં, જે પાતગ આલોઈ ટત્યાં. ૨૪  
 પરમાધામી સુર હું થયો, પાપ કરતો ભવ સુઝ ગયો;  
 માર્યા વિધ્યા આલ્યા નારકી, કાપી જીવ કર્યાં તિહાં દુખી. ૨૫  
 કમં ચોગઈ હુઓ નારકી, વઢયો સખલ તિહાં કોષ ધારી;  
 શસ્ત્ર બાંધુ વિકુરવી કરી, છેલા નારકી કોષ ભરી. ૨૬

કર્મચોગદ્દ હુએ માનવી, ભમતાં ગતિ માટે કુલ હરી;  
 પંખ ધરી હુએ પારથી, ખાધા જીવ ધણાં મેં વધી. ૨૭  
 ભમતાં ગતિ હુધ તિર્યચ તણી, વાઘ, સિંહ, અજગર હુએ ફણી;  
 જીવ હણ્યાં તિહાં થઇ વિકરાલ, માર્યા સાંખર સસા સીયાલ. ૨૮  
 એમ ભવિં ભમતાં દુઃકૃત જેહ, કુમારપાલ કહધ નિંદું તેહ;  
 સુકૃત તણધં અનુમોદું સહી, વિવરી વચન નિજ મુખથી કહી. ૨૯

ફક્કા.

વિવરી વચન મુખથી કહું, સુકૃત કેરાં કાંમ;  
 હું અનુમોદું તે વહી, જે ક્યું પુણ્યનું કાંમ. ૩૦

હાલ.

રામ-ગોડી-એણીપરિં રાજ કરતાં-એ દેસી.

દાંન શીલ તપ ભાવનારે, સત્યગુણ અનુમોદું;  
 જત ઉગાર્યા તે બહું એ. ૩૧  
 દેવલ પ્રતિમા જેહરે, પૂજા મિં કરી;  
 હું અનુમોદું મનિ ધરી એ; ૩૨  
 પુસ્તક પરઉપગારે, વિનય વેશવચ;  
 શ્રીચુર ભગતિ બલી કરી એ. ૩૩  
 બિંબ પ્રતિષ્ઠા જેહરે, સંત્ર ભગતિ કરી;  
 યાત્ર કરી તીરથ દિરી એ. ૩૪  
 ટાક્યો અકર અન્યાયરે, ઉપસમ જે ધર્મો;  
 જીન વાંણી શ્રવણે સુંણી એ. ૩૫  
 આણ્યો વહી વિવેકરે, કાંધી અનુકંપા;  
 સુકૃત એ અનુમોદીધં એ. ૩૬  
 અરિહંભા શુભ આરે, અતિશય એત્રીસ;  
 દોષ અદાર તેહને નહી એ. ૩૭

ટાલ્યાં આઠે કર્મરે,	આઠઠ મદ નહી,	
	ક્રોધ માંન ન ધરધ કહીએ.	૩૮
અનેક ગુણ અરિહંતરે,	હું પશ્ચિ અનુભોદું;	
	એકત્રીસ ગુણ સિદ્ધતા સહીએ.	૩૯
ટાલ્યાં આઠે કર્મરે,	કાયા તસ નહી;	
	નહી તસ રોગ વિયોગડારે.	૪૦
આચારજ ગુણવંતરે,	ગુણ તસ છત્રીસ;	
	હું અનુભોદું તે સહીએ.	૪૧
સંવરઠી ઇંદ્રીય પાંચરે,	અહાવત નવ વાડિ;	
	ચાર કષાયને પરિહરઈ એ.	૪૨
પંચ મહાવત ધારરે,	પંચ સુઆચાર;	
	પંચસુમતિ ત્રિણિ ગુપતિસ્યુ એ.	૪૩
પંચવીસ ગુણ ઉવગ્રાયરે,	હું પશ્ચિ અનુભોદું;	
	ઉવગ્રાયપણું તેહનું સહીએ.	૪૪
ભણુતા અંગ ઇગ્ધારરે,	દસ ચઉ પૂરવ ભણે;	
	ઉવગ્રાય અનુભોદિઈ એ.	૪૫
ગુણ સતાવીસ સાધુરે,	મહાવત આદરાધ;	
	પડકાયને રાખતો એ.	૪૬
દમતો ઇંદ્રિય પાંચરે,	મધુરં ભાખતો;	
	ક્રોધ અંસ તેહને નહી એ.	૪૭
ભ્રોભ નહી લવલેસરે,	અને વલી પડિલેહણ;	
	ભાવ સહિત તે આદરધ એ.	૪૮
કરણ સીમરી સારરે,	ચરણ સીતરી;	
	મુનિ ધરનારો તેહનો એ;	૪૯



સંધ્યમ	યુક્તા	સત્યરે;	કાયા	મન	વચન.	
			મુનિવર	થિરકરી	રાખતો	એ; ૫૦
સીતાદિક	પરિસહરે,		મરણાંત		ઉપસરગ.	
			સોય	ખમઈ	ઋષિરાજીએ.	૫૧
ગુણ	સત્યાવીસ	એહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			દેશવિરત	તિર્થંચ	તણી	એ. ૫૨
આવકના	વત	પારરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ગુણગાઉ	મુનિવર	તણ્યાએ.	૫૩
દેવનું	દેવપણું	અરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;	
			ભગતિ	કરધ	સાસન	તણી એ. ૫૪
જીવ	નારકી	પાસરે,	સમકીત	છે	મહું;	
			હું	અનુમોદું	તે સહી	એ. ૫૪
હવધ	સેસ	જે	જીવરે,	એહથી	અન્ય	વહી;
			હું	અનુમોદું	તેહનું	એ. ૫૬
દાંન	રૂચિ	ગુણ	જેહરે,	હું	પણિ	અનુમોદું;
				વિનય	મલો	જસ એહમાં એ. ૫૬
અહ્ય	કપાધ	જીવરે,	પરને		ઉપગારી;	
			ભવ્યપણું	અનુમોદીએ	એ.	૫૭
જીવ	દમાલુ	જેહરે,	દાખિણી		દેહમાં,	
			પ્રિયભાંખી	અનુમોદીધ	એ.	૫૮

ફહા.

પ્રિયભાખી	અનુમોદીધે,	ખીજ	શુભગુણ	જેહ;	
ધર્મોપગરણ્ય	દેહનું,	હું	અનુમોદું	તેહ.	૬૦

અઉપધ.

ભમ્મેજીવઅહુપામી	મરણ્ય.	હવું	દેહનું	ધર્મોપગરણ્ય;	
નીલકંઠ	તનુ પાંખો	સહી,	ખીજતણી	પૂનણી	મધ. ૬૧

પૃથિવી કાયમાંપછડો સહી, તિહાં મુઝ દેહની પ્રતિમા થઇ.  
 જલનોજીવ હુઓ ભૂપાત્ર, નિહાં પ્રતિમાને હુમ પખાલ; ૬૨  
 અથવાપાત્રતણુઈમુખિનીર, તે અનુમોહું આપ શરીર;  
 પુણ્યકાજ હુમઅગ્નિહકાય, તેહથી ધૂપ જીવરને થાય. ૬૩  
 વાઉકાય વરયો મુઝજંત, તેહથી સાતા મુનિજન સંત;  
 ચંપક જાય અને કેવડો, જીન મસ્તગિં ચઢતાં ગુણવડો. ૬૪  
 એ ભવિ ભમતાંવાર અનંત, ધર્મોપગરણુ દેહનું હુંત;  
 હું અનુમોહું તે પણિ સહી, ભલી ભાવના રાખું વલી. ૬૫  
 જીવઈ ભમતાં ચઢમતિ લહી, સત્તલ વેદના તિહાં પણી થઇ;  
 અરસું વિચારી ચિર મન કરઈ, એહવી ભાવના હંધડઈ ધરઈ. ૬૬  
 આરધના અણુસણુનૃપ ધરઇ, જેહથી શિવ ગતિ સુરગતિ વરઇ;  
 ભૂપ ઓલખઈ આતમ મરણુ, રાખિં મનિ નવકારજ સરણુ. ૬૭  
 અડસડિ અક્ષરનો નવકાર, એકસડિ અક્ષર તિહાં લધુ સાર;  
 ભારે સાતને નવપદ લહું, આડ સંપદા તેહની કહું. ૬૮  
 સાત પદે થઇ સંપદા સાત, અઠમ નવ પદની કહું વાત;  
 બેહુ પદ થઇ એક સંપદા, એ નોકાર ગણો તુલ સદા. ૬૯  
 ન કહિતાં નિર્મલ હોઈ આપ, ટાલઇ સાત સાગરનું પાપ;  
 આખુંપદ ઇછાઈ ગુણઇ, પચાસ સાગર પાતગ હણુઈ; ૭૦  
 આખો જે ભાખઈ નવકાર, તેહના પુણ્ય નણો નહી પાર;  
 પંચ સહ્યાં સાગરનું કહું, પાતગ સહી તેણુઈ અપ હયું. ૭૧  
 વલી કેહવો છઇ શ્રીનવકાર, હુમ ટાલઈ સુખ દીઈ નીરધાર;  
 સોસઈ સંસાર ફપ ઉદધી, સુખ તરતર તસ પુલઈ વધી. ૭૨  
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કામ કુંભ અમૃત પેં સાર;  
 કાંમ ગવિ ચિંતામણી સમે, શ્રીનવકાર સુરતરે અભિનવો. ૭૩

રાજ ઋદ્ધિ પાંખ્યા સ્ત્રી સાર, સુરના ભોગ અનંતીવાર.  
 પશ્ચિ જગિ દુલહો શ્રીનવકાર, જે ઉતારે પેલે પાર. ૭૪  
 ઇહ લોકિં સુખનો દાતાર, શિવકુમારનો સુણો વિસ્તાર;  
 રત્નપૂરીજ વસઈ વાંછીઓ, યશોભદ્ર આવક જાણીઓ. ૭૫  
 શિવકુમાર નર તેહનો પુત્ર, તેણે નવિ રાખ્યું ધરસુત્ર;  
 સાંત વસન સેવે દુર મતિ, ધર્મ, દેવ, નવી જાણુધ યતી. ૭૬  
 અરયો પુત્ર ધરિ વાઘઈ જસે, યશોભદ્ર ધરડો હુઓ તસે;  
 અંત સમય જવ તેહને થાય, પુત્ર પિતા નઈ પાસિં જાય. ૭૭  
 સ્વામી શિખ દીઓ કહો કાંમ, યશોભદ્ર નર ઓદ્યો તાંમ;  
 શિવકુમાર સુત એતું કરે, શ્રીનવકાર સદા મનિ ધરે. ૭૮  
 અસ્યું કહી શુભગતિલહહસાર, મનવિષ્ણુ સુતેં શિખ્યો નવકાર;  
 અનુક્રમઈ દિન કેતાં જાય, ધન ખાધું ને નિર્ધન થાય. ૭૯  
 તામ ત્રિદંડી મિલીઓ એક, નાંમી સિસ નેં કર્યો વિવેક;  
 સ્વામી લખમી જોઇઇ આજ, સોય કહઇ તુઝ સાઈ કાજ. ૮૦  
 કાલી ચઉદસનો દિન જસ્યઈ, મરતગ એક અણ્યાવ્યું તસઈ;  
 લેઇ ગયો સમસાન મઝારિ, મરતગ હાથિં દિધી તરૂઆરી. ૮૧  
 કુમરતણેં કહંઇ કહુંછું અહો, મરતગ પાય ઉલાંસ્યો તહો;  
 મંત્ર જાય કરેં એકલો, જીમ એ પુરિસો થાઇ ભલો. ૮૨  
 અસ્ય વચનજવ જોગી કહઈ, નિશ્ચલમન નરતું નવિ રહઈ;  
 સંકટે પડીઓ જાણ્યુ જસેં, શ્રીનવકાર સંભાર્યો તસેં. ૮૩  
 ત્રિદંડીઓ આરાધઇ મંત્ર, સખ ઉડી ધાઓ કરંત.  
 નવપદસાંથિં નચાલઈ મંડઇ, ઉડી મરતગ પાધું પડઈ. ૮૪  
 મંત્ર જગાવ્યો બીજપાર, પડઈ ભૂમિ કરવા જઈ પ્રહાર.  
 ત્રિદંડીઓ પૂછઇ તેણીવાર, કર્યો મંત્ર તું જયઈ કુમાર. ૮૫

કુમાર કહઈ નવિ જાણું કર્યું, ત્રિવંડીઆ મન સાચું વસ્યું;  
 ત્રીજીસર જગાવ્યો મંત, મસ્તગ યોગીનઈ મારંત; ૮૬  
 પુરિમો સોંય હુઓ અતિમલો, ખણિ ભૂમિ ધાડ્યો એકલો.  
 આતી નગર ધણીનઈ કહઈ, વલી વૃત્તાંન સુંણાવ્યો સહી; ૮૭  
 રાય કહછમ પુરિસો ગ્રહઈ, પુણ્યઈ પાંખ્યો મુઝ સ્યું કહઈ;  
 ભૂપતિ વચન શ્રવણું સુંણી, પુરિસો તે આણ્યો ધરમણી. ૮૮  
 ખાઈ ખરચઈ વસ્ત્ર પાર, પરતક્ષ ફલીઓ શ્રીનવકાર;  
 અનુકમિં તેણુઈ ચારિત્ર યહો, કર્મ હણીને મુગતિં ગયો. ૮૯

## ફહા.

મુગતિં ગયો નર તે સહી, ફલીઓ તસ નવકાર;  
 વલી જનદાશજ વાંણીઓ, સુર કરતો તસ સાર. ૯૦  
 લેછ ખીએઈ આવીયો, મુખિં જપતો નવકાર;  
 બલરાજ તવ હરખીઓ, સકલ લોક જયકાર. ૯૧  
 તે જનદાસ મુગતિં ગયો, આરાધી જનધર્મ;  
 એક વલી સુધી આવિકા, ફલિઆં નવપદ પરમ. ૯૨  
 નામે નારી શ્રીમતી, જપતી શ્રી નવકાર;  
 મણીધરની માલા થઇ, તેહનો ગંધ અપાર. ૯૩  
 ઇમ અનેક સુખ પાંખીઆ, ઇલોલોકે બહુ જંત;  
 પરલોકિં પ્રાણી ધણા, પાંખ્યા સુખ અનંત. ૯૪

## હાલ.

રાગ ગોડી-એણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી.

આગે હુડિક ચોર રે, સો સુખ પાંખીઓ;  
 પરમવિ યક્ષ થયો બલો એ. ૯૫

મથુરા નગરી માહેં રે,	નૃપ	અરિમર્દન;	
	હુંડિક	ચોર ચોરી કરધ એ.	૯૬
સુખદિ વિવહારિ ધરે રે,	હુંડિક	જમ કરી;	
	ખાતર પાકુ ધન હરધ એ.		૯૭
ચોર ઝલાંણો તાંમ રે,	નૃપ	બહુ ખીજીઓ;	
	ચોર તણુધ સૂલી દીઓ એ.		૯૮
ચાર સુભટ પતિહાં સાર રે,	ભૂપિં	મુંકીઆ;	
	ચોર સાર કરતા મહો એ.		૯૯
એણુધ અવસરિ જીન દાસ રે,	આવક	શુભ મતિ;	
	અરણ્ય ભૂમિં જમનધ વદ્યોએ.		૧૦૦
માગ્યું પાંણી તાંમ રે,	આવક	બોલીઓ;	
	જપિ નવકાર જલ લાવીધ એ.		૧
આવી નિજ ધરખાર રે,	ભરીઓ	કરબડો;	
	જલ લેધ સાહ આવીઓ એ.		૨
ચોરે દોહું નીર રે,	તવ મૃત્યુ	પામીઓ;	
	હુઓ યક્ષ સુર તે વડો એ.		૩
એણિ અવસરિ જીનદાસ રે,	સુભટધં	ઝાલીઓ;	
	બાંધી નૃપ આગલિં ધર્યો એ.		૪
ભૂપતિ ખીજ્યો તાંમ રે,	ગર્દભી	ધાલીઓ;	
	નરનેં મરણુ કાઢીઓ એ.		૫
યક્ષ દેવતા તાંમ રે,	શાને	નિરખતો;	
	કુંજુ પુન્થે હું ઉપનો એ.		૬
મહા મંગ નવકાર રે,	ગુણતાં	ઉપનો;	
	યક્ષ ભલો હું દેવતા એ.		૭

જેણુધ દીધો	નવકાર રે,	મિત્રિ	જીણુદાસ;	
આળ્યો	હુંડિક	યક્ષ રે,	સોય પુરૂષ સંકટ પડ્યો એ.	૮
બૂપધ	જોડી	હાય રે,	કહધ ચકચૂર મથુરા કરં એ.	૯
જોધ્યો	સુર	શુભ વાંચુંરિ,	સ્વામી મમ લણો;	
			કહિણુ તુલારં કીજીધ એ.	૧૦
			પૂરવ દિસિં જધ;	
			એક પ્રસાદ કરાવીધ એ.	૧૧
બૂપિં	માન્યું	તાંમરે,	ભવન કરાવીઓ,	
			હુંડીકરૂપ વડાવીઓ એ.	૧૨
મજ	ખંધી	જીણુદાસરે,	ચામર દાલતી;	
			મથુરામાંહિં ફરવ્યો એ.	૧૩
કાધું	તેહતું	રંધરે,	હુંડિક આગભિં;	
			શ્રીનવકાર સુણાવતા એ.	૧૪
વાજધ	ધંટા	નાદરે,	પુરજન રાયરયું;	
			ઉછય કારણિં આવતાં એ.	૧૫
જસ	વાંધ્યો	જીણુદાસરે,	અને વડી હુંડીકનો,	
			શ્રીનવકાર તણુધ યુણે એ.	૧૬

## ફૂલો.

શ્રીનવકાર	તણુધ	યુણુધં,	સુખ પાંચ્યો એક ચોર;	
ચંડપિંગલ	નામે	સહી,	કરતો પાપ અધોર.	૧૭
વસંતપૂર	નગરી	ધણી,	જીતશત્રુ રાજ ત્યાંહિં;	
રાણી	ભદ્રાનો	વડી,	હાર અહિં નર ત્યાંહિં.	૧૮
કલાવતી	ગણિકા	તણુધ,	ચોરધ દીધો હાર;	
તે પહીરી	જવ	નીકલી,	તપ જાંડ્યો તેણીચાર,	૧૯

તરકર યહી સહી દીઓ, મણિકા દીધં નવકાર;  
 ભદ્રાકુંભિ ઉપનો, પૂરંદર સોય કુંભાર. ૨૦  
 રોતો રહ્ય વહી તે નહી, મણિકા આવી ત્યાંહિં;  
 ચંડપિંગલ કહી તેડીઓ, જ્ઞાન હવું ખિણુમાંહિં. ૨૧  
 આમલિ બહુ સુખ ભાંગવી, આરાધી જન ધર્મ;  
 પુરંદર સોય મુગતિ ગયો, ટાલિં આઈ કર્મ, ૨૨  
 અનેક જીવ મુગતિ ગયા, શ્રીનવકાર મણુતાં;  
 રાજકુલિ રાયસિંધ હવો, ભીરુ પુલિંદહ જત ૨૩  
 નારી તેહની બીલડી, ગણુતી શ્રીનવકાર;  
 પદ્મરાય પુત્રી હવી, મુગતિ તણી ભજનાર. ૨૪

## હાલ-ચરિત્ર.

મુગતિ તણી ભજનારી થઇ, તેણુમ નવ પદ ગુણવા સહી;  
 નિરમલ વસ્ત્ર તજ પરતાતિ, નોકરવાલી લીજીઇ હાથિ. ૨૫  
 નોકરવાલી નવલા નારી, કરી ધરતાં જે મન રહ્યકારિ;  
 તે નરનારી કરમ નિવારી, ખિણુમાં પોહોંચઇ મુગતિમઝારિ. ૨૬  
 નોકરવાલી નાંમ નવિ કહું, સરગ સિદ્ધની નિસરણી લહું;  
 અથવા આતમ શુભગતિ વાટ, મણિકા એહના એકસો આઠ. ૨૭  
 અઠોતરસો મણિકા તણો, અર્થ કહું તે શ્રવણે સુંણો;  
 ભેદ લહી ને જે તુલે ગણો, અષ્ટ કરમ તો ખિણુમાં રહેરો. ૩૦  
 અરિહંતના ગુણુ ભાવો બાર, અષ્ટ ગુણુ એ સિંધ સુસાર;  
 આચાર્યના ગુણુ છત્રીસ, ઉવચાર્યના ગુણુ પચવીસ. ૩૧  
 ગુણુ સતાવીસ મુનિવર જોય, સિરવાત્રે એકસો અઠ હોય;  
 ભાવીઆવના જે નર ગુણુઈ, મોક્ષતણું ફલ સહી તેહતણુઈ. ૩૨

મોક્ષતણે જે અરથી હોય, મધ્યમ અંશુલીએ ગુણુધ સોય;  
 બીજી ત્રીજી સંસારહ કાજ, ઋદ્ધિ રમણી તે આપઈ રાજ. ૩૩  
 એહવો જગમાં શ્રીનવકાર, કુમારપાલ નિત્ય ગુણે અપાર;  
 આરાધના એ દસવિધ કહી, નિશ્ચલમનિ આરાધન સહી. ૩૪  
 શ્રાવક શુદ્ધ આરાધના કરઈ, બારમિં દેવલોકે અવતરઈ;  
 જધન્યથકી પહિલઈ સુર થાય, મધ્યમ ભેદ કહઈ જનરાય. ૩૫  
 બીજા થકી માંડી ભવ કરઈ, ઇગ્ધારમાં લમઈ જઈ અવતરઈ;  
 યતી હોય તે મુમતિ જાય, જધન્ય થકી પહિલઈ સુર થાય. ૩૬  
 મધ્યમ બીજઈ ભવ કરઈ, અનુત્તર વિમાન લગિં અવતરઈ;  
 તેણુધકારણિ આરાધના અસી, કુમારપાલ કરઈ ઉદ્ધસી. ૩૭  
 દશ પ્રકાર આરાધના કરઈ, પાપ કર્યા વદને ઉચ્ચરઈ;  
 અરિહત સિદ્ધ સાધુની સાખિ, કહઈ રાય મન નિશ્ચલ રાખિ. ૩૮  
 પાપકર્મ સુર સાખિ કહી, આતમ સાખિં તૃપ નિદઈ સહી;  
 એમ આલોતા પાતિગ જાય, ભારવહી પરિં હલુઓ થાય. ૩૯  
 લાજે અભિમાને નવિ કહે, જ્ઞાનમદે મનમાં સત્ય રહે;  
 આલોધ ન થકે તે ગુરુને, યોગતિનાં દુખ હોસે તેહને. ૪૦  
 સત્ત્વ સાપવિષ્ણુ જે નવિ કરે, ભવસત્ત્વ મરણુ દુખ તેહથી સિરે;  
 દુર્લભ યોધી તે નર થાય, અનંત સંસારી કહઈ જનરાય. ૪૧  
 તેણુઈ કારણિ સસત્ત્વમમ મરો, રખે કોય નીઆણું કરો;  
 ઋષભદેવ જનાદિક જેહ, નવઈ નીઆણું વારઈ તેહ. ૪૨

હાલ.

કાયાવાડી કાંરમી—એ દેશી રાગ મલ્હાર

નીઆણું નવ વારઈ જે, મમ માગીસ રાજ;  
 ઉમપણું મનિ વંછિત, સહી વિણુસઈ કાજ નીજ.—નો. ૪૩



નારીપણું નવિ ધાંચ્છઈ, નરનો માગે અવતાર; ૪  
 કાંમ ધણો મમ વાંછજે, નહી તેહમાં સાર-ની. ૪૪  
 કાંમ ઇછા મમ કરો, કામનોહિ ત્યાંહિ;  
 મૂરખપણું નવિ ઇચ્છઈ, દારિદ્રહ ત્યાંહિ-ની. ૪૫  
 નીઆણું નવ એ કહ્યાં, પહિલાં ખટ જોય;  
 નરનારિ મનિ ધારતાં, સમકિત નવિ હોય-ની. ૪૬  
 કાંમ ન હોઇ મન વાંછતાં, દેસ વિરતિ ન થાય;  
 મૂરખપણું મનિ ઇચ્છતાં, ચારિત્ર પલાય-ની, ૪૭  
 દરિદ્રપણું મનિ ઇછતા, જીવ મુમતિ ન જાય;  
 તેણું ઇકારિણું તપ તિહાં વહી, મન રાખઇ કાંહિ-ની. ૪૮  
 નીઆણાના જીન કહઈ, જોજો ત્રિણિ પ્રકાર;  
 રાગ દ્વેષ મોહિં કરઈ, વાધઇ સંસાર; ૪૯  
 ગંગદત્તિ રાગે કર્યું, દ્વેષિ વિશ્વભૂતિ  
 ચંડપિંગલ મોહિં કરઈ, સંસારિ પ્રુતિ-ની. ૫૦  
 તેણું કારણિં જીનવર કહઈ, નીઆણાંજ અસાર;  
 પ્રાર્થના વહી કીજઈ, તે ભાખી વહી ચ્યાર-ની. ૫૧  
 દુખમાઆરાનો ખય હજ્યો, ખય કરમનો જાણી,  
 સમાધિ મરણ સુપરિ હજ્યો, સમકિત મનિ આણિ-ની, ૫૨

### ફહા.

નીઆણું નવ પરિહરિ, આરાધના કરઇ રાય;  
 ભવ્ય જીવ હલુઆ વિના, અભવ્ય તણુઈ નવિ થાય, ૫૩

### ચઉપધ.

અભવ્ય જીવ આરાધઈ નહી, ત્રિસષ્ટિ શલાકાનરમાં નહી;  
 અનુત્તરવિમાનપાંચજઈજ્યાંહિ, અભવ્યજીવઉપજઇ નહી ત્યાંહિ. ૫૪

ઈંદ્ર ગુરુ સુર ત્રાયત્રયસંકે, તિહાં ન ઉપજઈ મોટો વંકે;  
 પૂરવ અઘડ ન આવઈ ઉદ્ધ, નવ પૂરવ બળુતાં જીન વદઈ. ૫૫  
 અભવ્ય ઈંદ્ર ન થાઈ વલી, દીક્ષા તસ નવિ દીઈ કેવલી;  
 જીનશાસન યક્ષ યક્ષિણી, અભવ્યઘ તેહતણી ગતિહણી. ૫૬  
 લોકાંતિક સુર તે નવિ થાય, સમકિત વિણુ ભવ આલિં જાય,  
 પાત્ર સુસાર મિલદં કિમ તને, ચરિત્ર ન લીઈ શુદ્ધ ગુરુ કને ૫૭  
 અંતિં સમાધિ મરણુ નવિ હોય, આરાધના વિણુ વિણુસઘ સોય  
 પુષ્કમાલાનુત્રેં એ કહું, મિં પશ્ચિ સહી ગુરુવચને લહું, ૫૮

### ફહાં.

સુહગુરુવચને મિં સુણ્યું, અભવ્ય તણુઈ નહીં એહ;  
 ભવ્ય જીવ હલુઆ જીકો. આરાધના કરઈ તેહ, ૫૯

### અહિપદ.

ભવ્યજીવ હલુઓ તપ આપ, આતમ નિંદઈ ઘોંઘ પાપ;  
 દસપ્રકાર આરાધના કરઈ, રોતો ગુરુચરણે સિર ધરઈ, ૫૦  
 તુમ્હ સરિખો ગુરુ કિહાં પાંમવો, તુઝ મુઝ પુણ્યે યોગજ હવો;  
 તેં મુઝ સુકૃત દિધો જીવ, તે ઋણા માયેં વહું સદિવ; ૬૧  
 તું સરગિ જાતાં જ અલૂણુ, સેવકને નીઝમે કુંણુ;  
 હેમ કહીઈ સાંભલિ નરપતિ, તુઝને મુલમ અછે ગુરુજતી, ૬૨  
 તુઝને મોક્ષ સુલભ છે રાય, તુજથી વાંધ્યો બહુ મહિમાય;  
 સદાવલ્લભ તુજને જીનમતી, તું મુજને વિસરવો નથી, ૬૩  
 સકલધર્મ મુઝવચને કર્યો, આવકશ્યે સાચો આદર્યો;  
 સદા ભગત તું મારો કલ્લો, તું સહી નરપતિ આરણુ થયો, ૬૪  
 અસ્યું વચન ભૂપતિને કહી, રામચંદ થાખ્યો ગહગહી;  
 સીખામણુ દીધી સુભ માટે, બાલચંદ્ર મમ દેજે પાટ, ૬૫

સીખદિઈ મુનિવરનઈ જસઈ, વિપરીત વાત હુધ જહાં તસઈ  
 હેમતાણુઈ માથઈ મણી નેહ, યોગી એકઈ નાણી તેહ, ૬૬  
 લેવા બુધિ કરધ તે બહુ, આવરન્યા ગુર મુનિવર સહુ;  
 બહુપરિચો કરતો ઋષિ સાથે, મણિ મસ્તગમણિ નાવેં હાથે, ૬૭  
 ધણા દિવસ એણીપરિનય, એક દિવસ તેણુઈ લલો ઉપાય;  
 મુનિવર વહિરી પાછા વલેં, વેગિં જઈ યોગી તસ મિલેં, ૬૮  
 વિનય કરીને પૂછઈ અસ્યું, કહો મુનિવર તુમ્હોવહિયું કર્યું  
 એમ કહી ઝેલીમાં કર ધર્યો, લાડુ હાથધ ફરસજ કર્યો, ૬૯  
 વિખ વરઉ હુતું નખમાંહિ, વેમધ પસયું લાડુ ન્યાંહિં;  
 તે લાડુ મુનિ લેઈ કરી, પોશાલિં આગ્યો પરિવરી, ૭૦  
 આલોઈ વેગે ગોચરી, મોદક, ઝોલી આગલિ ધરી;  
 ગુરવહિચી આપઈ શિષ્યતણુઈ, વિખલાડુ આગ્યો અપણુઈ. ૭૧  
 લેધ આહાર ગુર ઉકયા જસેં, કાયા ધૂનજી લાગિ તસેં;  
 વેગિં તેડયો તિહાં હીડીઓ, કુંજીધરથી આહારજ આંણીઓ. ૭૨  
 ચેલો કહધ મુણી સ્વામી સાર, શ્રાવક ધરથી આંણ્યો આહાર;  
 પણિએક વાટઈ જોગી મિલ્યો, લાડુ ફરસી પાછો વલ્યો. ૭૩  
 તવ મુનિવર કહધ વીણી વાત, એણુધ યોગી મુઝ ધાલી ધાત;  
 વિશ્વાસધાત કર્યો મુઝ ધણો, પારનહી એ પાતિક તણો. ૭૪  
 ઝી હત્યાનું મોટું પાપ, બાલ હત્યાનો બહુ સંતાપ;  
 અહાહત્યા જેણુધ મારી ગાય, તે પાતિ મોટું કહીવાય. ૭૫  
 તેહ થકી જે પાતિમ સિરધ, પસુઆં પુરૂષ નપુંસક કરધ;  
 તિહાં થકી મોટો પાતકી, નગર દહધ નરજેં નારકી. ૭૬  
 તેહથી જગિ મોટું પાત, જે નર કરતા વિશ્વાસધાત;  
 ગતિ આરિમાં તે નર બમધ, વિશ્વાસી જે પરને દમધ. ૭૭

માયા વચન મુખિં બોલી કરી,	પરના પ્રાણ લીધ જે હરી;	
અધમ યોનિં જઈતે ઉપજઈ	મુગતિ નારી સહી તેહને તજઈ.	૭૮
દુરગતિનારિતણે ભજનાર,	યોગી પાતિગ કરઈ અપાર;	
વિશ્વાસી વિખ દીધું સહી,	આંકો આબ્યો વિદ્યા રહી.	૭૯
વીર સરિખો જે ભગવંત,	સગવસરણિં અઘઠા ગુણવંત;	
પાંગીસ ગુણ અતિશય યોગીસ,	ગોસાલે આલ્યા જગદીસ.	૮૦
કૃષ્ણ સરિખો રાગ જેહ,	જરા કુમારિં માર્યો તેહ;	
અવસ્ય ભાવી પદારથ એહ,	ઈંદ્રિં ટાલ્યો ન ટલિં તેહ.	૮૧
મુનિ વિખ વાધુ સાતઈ ઘાત,	ઓષધની કો મ કરો વાત;	
ચેલાને કહઈ કહું છું અમ્હો,	કહિણુ અમ્હાર કર્યો તુમ્હો.	૮૨
હેમ દેવાંગત ચાઈ જસે,	ચયપણિએણિં થાંનકકરજોતસે;	
દૂધપાત્ર ધરી મેલજો,	તેહમાં મણી પડસિં લેહજો.	૮૩
દેહ સીખામણુગુરુઅણુસણુ કરે,	અરિહંત નાંમ હૃદયમાં ધરે;	
આરાધના કરતો ઋષિરાય,	પાપ ધૂંધ વંદી જનપાય.	૮૪
લાખ ચોરાસી યોનિ જેહ,	ભમતાં પાતગ લાગ્યા જેહ;	
કોઇ જીવ ઉપર કીધી રીસ,	તાસ ખમાવઈ નામી સીસ.	૮૫
પૃથવી પાંણી તેડવાય,	સાત સાત લાખ તે કહીવાય;	
પ્રત્યેક વનસ્પતી તું જોય,	દસ લક્ષ યોનિ તિહાં પણિ હોય;	૮૬
અઉદલાખ અનંતકાય,	જીવ વિશ્વાસ્યા તેણિ ધાય,	
એછિંદ્રિ તેછિંદ્રિ જેહ,	ચોરીંદ્રી પણ કહીઈ તેહ;	૮૭
દો દો લાખ યોનિ તેતણી,	ચાર લાખ નારકીની ગણી,	
તિર્પંચયોનિ કહીઈ લક્ષચાર,	તિહાં જીવ હણ્યા કઇ દાર;	૮૮
અઉદલાખ જઈ યોનિ માંનવી,	તિહાં વિરાધના સખલી હવી,	
દેવ યોનિ કહી લક્ષચાર,	ભમતાં વયર ક્યાં કઇવાર.	૮૯

લાખ ચોરાસી થોની એ જોય, ભમતાં પાતળ લાગાં સોય;  
 જીવ એકેદ્રી માર્યા બહુ, નિંદી પાપ ખમાવું સહુ. ૯૦  
 નાલિ કેરી જાંબુ અંબાય, તેહ તને કીધાં મઈ ધાવ;  
 કંદમૂલ મે બખ્યા સદેવ, એક શરીર અનંતા જીવ. ૯૧  
 ગાજર મૂલા સૂરજી જેહ, ખાધાં કાખ્યાં બાલ્યાં તેહ;  
 છેઘાં અનંતકાય બત્રીસ, તે પાતિગ છોડો જગદીસ. ૯૨  
 વલી મિંહણી બેઇદ્રી નામિ, કોડા સખ ગડોલા જાતિ;  
 મેહરા પુરા નેં અલસીઆં, જલોહણી પાતિગ બહુ કીઆં. ૯૩  
 વલી હણ્યા તેઇદ્રી જીવ, માકડ કીડા કરતા રો;વ  
 ઈંદિગોપ ગિગોડા જૂઆ, જીવ ગધધ્યાને કંથુ મુઆ. ૯૪  
 ઇચ્છલ ઉચ્છને ધીમેલિ, સાવા જીવ હણ્યા કરી ગેલિ;  
 માર્યા મંકોડા જૂ જેહ, મિચ્છા દુકકડ હોજ્યો તેહ. ૯૫  
 જીવ હણ્યા ચોરિદ્રિય ધણી, પ્રાણુ ગમાડ્યાં વીછી તણી;  
 ભમરા ભમરી માખી તીડ, ડંસ મસાનિં કીધી પીડ. ૯૬  
 ચાંચણુ ઢીંક કંસારી જેહ, હણુતાં પાતળ લાગાં તેહ;  
 સોય ખમાવું જીવર સાખિં, મન વચન કાચા ચિર રાખી. ૯૭  
 પંચેદ્રી સરિ દીધા ધાય, વૃષભ તુરગ મહિષીગાય;  
 વાનર વાધ સસલા ઉંદિરા, માર્યા અજયિતર કૂતિરા. ૯૮  
 આણુઈમિવિંપહિલઈ ભવિજેહ લાગા પાપ ખમાવું તેહ;  
 જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર જોય, વિરાધના કીધી તિહાં હોય. ૯૯  
 પંચમહાવ્રત મિં ઉચ્ચરી, વિરાધના મિં તેહની કરી;  
 અથવા અતિચાર મુઝજેહ, સિધ્ધ સાખિં ખમાવું તેહ. ૧૦૦  
 અથવા પાપોપગરજી દેહ, હું વોસિરાવું સધલાં તેહ;  
 ધર્મોપગરજી દેહનાં થયાં, હું અનુમોદું અહીકાળી રહ્યાં. ૧

સંકલ જંતુ ખમાવું સહી,	તુમ્હેા ખમાવો મુઝ ગહગહી;	
મૈત્રી ભાવેં સુખ અનંત,	વયર કરતાં દુખ લહી જંત.	૨
જગ સધલાને વાણું સુખી,	કોય મ થાયો જગમાં દુખી;	
કર્મ થકી મુકાયો સહી,	મુગતિ પામ્યો ગહગહી.	૩
અસી ભાવના હઠડઠ ધરધં,	આર સરણુ મનમાંહિં કરધં;	
દસમિં દારિં પ્રાણી જાય,	ભવન પતિ સુર મોટા થાય.	૪
સંવત એકાદશ પીસ્તાલ,	ક્રાતિ શુદ્ધિ પુનમ સુવિશાલ;	
તેણી રાતી જનમ્યો મુનિ હેમ,	ધરિ ધરિ મંગલમાત્રા ખેમ.	૫
સંવત એકાદશ ચોપન જસેં,	હેમધ દીક્ષા લીધી તસેં;	
સંવત ઇચ્ચાર ઝાસઠધ કલું,	૧હેમ તણુધ સ્થરિપદ થયું.	૬
સંવત દ્વાદશ ઓગણુત્રીશ,	સુરલોકિ પોહોતો મુનિમશ;	
વરસ ચોરાસી આયુ સહી,	કીરતિ શોભા સમલી લહી.	૭
સુર લોકેં મુનિ ચાલ્યો જસેં,	અગ્નિ દહન કરધ નૃપ તસેં;	
ચૂઆ ચંદન અગર સું ધરી,	મુનિ કાયા સંચકારિજ કરી.	૮
ભરમ આસિકા લેતા ત્યાંહિં,	ખોહ પડી તવ ધરતી માંહિં;	
હેમ ખાડ પડયું તસ નામ,	વાંચ્યા શ્રી ગુરના ગુણુ આમ.	૯

## ફહી.

ગુણુ વાંચ્યા શ્રીગુર તણુ,	સફલ કર્યો અવતાર;	
દયા રૂપ જલ લેધ કરી,	સીમ્યો પુણ્ય સહકાર.	૧૦
સુગુર સર્ગ પધારતાં,	રૂદન કરધ મૃગ મોર;	
મચ્છ કચ્છ મેંડક રડ્યા,	ચકવી ચાસ ચકોર.	૧૧
નૃપ રોષ ત્રિહું આંસુએ,	ગુરના ગુણુ સંભારિ,	
વિરહ વેદન સાત્રધેં ધણું,	હઠડા સોય મઝારિ.	૧૨

૧ પદ મોહોચ્છવની સોભા લડું.

મંત્રીશ્વર પુરજન મિલી, પડિતને પરધાન;  
ભૂપતિને સમગ્રાવતાં, દેખાડીજ નિર્ધાન. ૧૩

## હાલ.

સિંહ તણુઈ પરિં એકલો-એ દેશી-રાગ ગોડી.

દેઈ દ્રષ્ટાંત પડિત કહ્ય રે, સુણી તું કુંભરનરિંદ;  
જે અબ્જૂઆલી આથમ્યો રે, ધન ધન તેહ દિણુદોરે.  
નૃપ મોહ વારીધ, પાછો નવ લઈ નર કોયેરે,  
ભૂપતિ અવધારિધ-આંકણી. ૧૪

જેણુઈ અધકારજ ટાલીઓરે, ટાલ્યો ચકવીરે વિરહ;  
કમલ વિકાશન જેણુઈ કીયેરે, અહ ઢંક્યા તેણુઈ સીહોરે-ભૂ. ૧૫

ગવરી બધન છોડીઆરે, ટાલ્યો સયલ અન્યાય;  
બહુપરિ પૂજા પાંખીઓરે, તે રવિ દુખ નહી રાયેરે-ભૂ. ૧૬

જે ઉગિ તે આથમઈ રે, ફૂલે તે કરમાય;  
જે ઉપજઈ તે વિણુસધરે, જે જનમ્યો તે વલી જાયરે-ભૂ. ૧૭

ન કો રહ્યો નવિ રહઈસ્થઈરે, નરનારી સુર સોય;  
જે સિરિ છત્ર ધરાવતા, તે ન રહ્યા નર કોયરે-ભૂ. ૧૮

એમ દ્રષ્ટાંત દેઘ ધણુરે, ટાલઈ નૃપનોરે સોગ;  
ગુણ સમર્થ નિજ ગુરતણુરે, જીમ યોગી પરલોગરે-ભૂ. ૧૮

## હાલ.

ધન સ્વામી સીમધરજ એ દેશી

ગુર સમરધ નિજ સતજ, જીમ બપીહોરે મેહ;  
ગજ સમરધ વનિ વિધ્યનાજ, જીમ સુગુણો ખિણિ નેહ.  
નરેસર તો મોહ અપાર, કોધ માન જેણુઈ પરિહર્યો.  
ન કરે રાજ્યની સાર-આંકણી ૧૯

સીતા સમરધ સમનેછ; જોડુલ ગુણુરે ગોવિંદ.  
 ઉમયા સમરધ ઇસનેછ, દંદ્રાણી જીમ ઈદ-ન. ૨૧  
 ચકવી સમરધ સરનેછ, સસીને જેમ જીવ ચકોર.  
 ખાતા સમરધ આજનહછ, યોગી મંત્ર અધોર-ન. ૨૨  
 સારંગ સમરધ નાદનહછ, માંનસ સરોવર હંસ;  
 શર સમરધ પરદેશીઆછ, ઉત્તમ જીમ નિજ વંસ-ન. ૨૩  
 રાગ સમરધ સેનનહછ, સેવક સ્વામીરે નાંમ;  
 વૃષ સમરધ મુનિ હેમનેછ, જીમ નિર્ધન નર દાંમ. ૨૪

**કુહી.**

ગોહ ધરઈ ગુર ઉપરિ, નિસદિન ગુર ગુણુ ગાય;  
 હેમ હેમ જપંતડાં, રાયતણાં દિન જાય. ૨૫

**હાલ.**

ઉલાસાનો રાગ ધન્યાશ્રી.

શ્રી ગુર વચન આરાધઈ, ભાવ બસો તસ વાધઈ;  
 હુઓ અતિહિં વચરાગી, ધર્મ વિષયઘ મતિ જાગી. ૨૬  
 જ્ઞાન બજુઘ કરઘ ક્રીયા, અંતર ઉપસમ બરીયા;  
 નિશ્ચલ મન વૃષ આખમ, પવિત્ર પાત્રને પોખઈ. ૨૭  
 હુઓ સમલ વિવેકી, વિષય તણી મતિ છેદી;  
 છેદઈ સંસાર વેલી, તૃષ્ણા કાઢઈ ડેલી. ૨૮  
 આલસ નહી વૃષ જ્યજ્ઞ, ધર્મ કરઘ મન રંજઈ;  
 મરણુ તણો બય જાણી, સુજુતો જીનવર વાણી. ૨૯  
 નિદ્રા ન કરઈ મનનહ રમઈ, લય તસુ મુગતિસુ લાગઈ;  
 સંગતિ સાધુની કરતો, સાત ખેત ઉદ્ધરતો. ૩૦



જીવ સકલ નઈ ઉગારે, મૃયા વચન મુખિં વારે;  
 મૂર્છા નહીં ધન ફેરી, ઈંદ્રી આંધ્યા એ ઘેરી. ૩૧  
 અનિત્યપણું ચિત્ત રાખઈ, સંસાર છાંડવો ભાખઈ;  
 વચર વિરોધ સમાવધ, ધન શુભ થાનકિં વાવધ. ૩૨

## દ્રઢી.

ધન શુભ થાનકે વાવરધ, જાણી આસન કાલ;  
 પાણી પહિલા પાલી તિલાં, આંધધ નર ભૂખાલ. ૩૩  
 કુમરનરિંદ ચૂકઈ નહીં, આરાધઈ પરલોક;  
 ખીજા મૂરખ નિગમે, મણ્ણ્ય તણો ભવ ફોક. ૩૪  
 કરસ્યું કરસ્યું કહમતાં, આયું ગયું સખ ખુટિં;  
 પુણ્યપહીણુ પાપિં ભર્યો, હંસ ગયો તવ ઉટિ. ૩૫  
 આઉખા રૂપીઓ લાકડું, રવિ સસી રૂપ કરવત;  
 કાલ રૂપીઓ સૂતધાર, વહરિ રખડ કરંત. ૩૬  
 એહ સરપ આયુ તણું, ન લહઈ મરણુજ કાલ;  
 તેણઈ કારણિં આલપણિં, કરજ્યો પુણ્ય સગાલ. ૩૭  
 આગલિ પુણ્ય કરસ્યું અમ્હો, અસ્યું કહમ નર જોહ;  
 મરણુ સમય નર તે વલી, બહુ પસ્તાણુ તેહ. ૩૮  
 મરણુ તણી ગતિ કુંજુ લહઈ, કમ ધર કમ પરદેશ;  
 પંચિ પ્રાંણુ મુગતા હુઆ, સાધન કાહુ કરેસ. ૩૯  
 કેતા જલિ ખૂડી મૂઆ, કેતા તરઅર હોઈ;  
 કેતા ગર્ભથી ગયા, કેતા જનની પેટ. ૪૦  
 કેતા સિરિ પડી વીજલી, કેતા સિરે લોહધાર;  
 કેતા ઝહિર બખી મૂઆ, સાધન નહીંજ લગાર. ૪૧

કેતા ભીતિં ભૂમિં રથા, કેતા મુંગા મરણ્ય;  
 કેતા ને વિષધર વઢધ, કહે તિહાં કોહનું સરણ્ય. ૪૨  
 કેતા વાધ મુખે પડ્યા, કેતા સિરિ ધૂલીકોટ;  
 કેતા નર સુતા રથા, રથું આંધી પુણ્ય પોઠ. ૪૩  
 કેતા નર લૂકી મૂઆ, કેતા સુલી સરોગ;  
 કેતા ગજદંતે મૂઆ, તિહાં કિંહા સાધન યોગ. ૪૪  
 કેતા નર દેવે છઠ્યા, તાઢે ગયા પ્રાણ્ય;  
 કેતા નર બહિરા મરઈ, મુંથુવું કિહાં વખાણ્ય. ૪૫  
 અનેક મરણ્ય એહવા અછે, એતો આતમ સાખિં;  
 તેણે કારણે અવસર બહી, પુણ્ય કરો નિજ હાથિં. ૪૬  
 તનુ ધન યૌવન બલ છતાં, એતણુહારા એત.  
 નહિ કરિ રાવણુની પરઈ, પશ્ચાતાપ રથ્ય એત. ૪૭

## કવિત.

નમિ બલી આંહે ધર્યો, મહીઅ પાતાલ લોકથી;  
 નમિં મીચનિ દાલિંઅ, લોક છુટત ર્યો કથિં,  
 શશી કલંક નહુ હર્યો, સુરથીત તાપ ન વાર્યો;  
 બણે રાવણુ નંમઈ, સેસ સિર બાર ઉતાર્યો.  
 રણ્યભૂમિ પડ્યો રાવણુ કહધ, વ્યયસકતિ સચૂં અબહીકીન,  
 પરતાપ વઢવી પરપચી નર. પડિ દાઉ ચુકઉ મતિ. ૪૮

## ફહા.

પડઈ દાઉ ચુકઈ નહી, સુપુરૂષ કુમર નરિંદ;  
 પુન્ય કાજ કરતો સદા, હધડધ હેમ સરિંદ. ૪૯

## ચઉપધ.

શ્રીગુરનામ જાપતો રાય, લોકવ્યવહાર રાખઈ તસ ઠાય;  
 પ્રતાપલક્ષ તેડ્યો તેણીવાર, દેવારાજ તસ કર્યો વિચાર. ૫૦

અજમાણિ જાણી તે વાત, વિખ વિશ્વં દીડું નરનખ;  
 આકુલ વ્યાકુલ થાઈ રાય. વેગેં સિપ મગાવે તસ કાય. ૫૧  
 જણી સિપિં વિખં ન્હાડું સોય, જણી સિપેં સહી સાપ પલાય;  
 સોય સિપ નૃપ માગિ જસે, માંગી કોય ન આપિં તસે. ૫૨  
 અજયખસે ફેરવીઉ સહુ, નિજ પરાક્રમ દેખાડ્યું બહુ;  
 ન કરહ કોય નૃપતિની સાર, સીપ ન આવી તેણીવાર. ૫૩

ફૂલો.

સીપિં ન કરી સારરે, આરણુ તિહાં ચિતિ અસ્યું;  
 જગમાં જાન્યા જીવ, પ્રાણુપરિ કુંજ પાલસ્યઈ. ૫૪  
 કુમર કુંમર વિહારરે, એતા કાઈ કરાવી તિહાં;  
 કુંજ કરસ્યહ સારરે, સીપ ન આવહ સિખર ધણી. ૫૫  
 કહું તુઝ કુંમરનરિંદરે, અવની તેં ઉજલ કરી;  
 અમર જૂઠ તુઝ વાટરે, મુખ જેવા બદિપતિ તણું. ૫૬  
 એણે વચનેં જય અત્યંતરે, હર્ષ હુઓ હાંદ તણેં;  
 દીધો સોય સુલહરે, સરગ પખાર્યો સ્યઈ ધણી. ૫૭

ફૂલો.

કુમારપાત્ર સરગેં મયો, સરગિ હેમસરિંદ;  
 વિખ પ્રયોગ દેખી કરી, મમ કરયો મતિ મંદ. ૫૮  
 ખાયક સમકિતનો ધણી, પૂજઈ જીનવરના પામ;  
 સો શ્રેણિક પંજરિં મૂઓ, અમય દેશનો રાય. ૫૯  
 જસધરિ મયગલ મલપતા, હથવર કેતિ હાથિ;  
 તે કાણી નૃપ રાજીઓ, મુઝી તે ગુહા દુહારિ. ૬૦  
 સગરરાય અકી વડો, દેખી આપ સંભાલિં;  
 સાદિમહસ સુત તેહના, સોય અસ્યા સમકલિં. ૬૧

પૂરવ આયુકર્મ ભોગવધ, આભવ પુણ્ય ન જાય;  
 ખંધક મુનિ સન્નિ મુખ્યો; મૃગતિ પૂરિમા પૂરા જાય. ૬૨  
 પ્રદેશી કુવિધે મુખ્યો, પાંચ્યો મુરગતિ સાર;  
 ખંધક મુરિ શિષ્ય પંચસદ્ધ, છુટા તે અવતાર. ૬૩  
 પાપિં મનિ માહી હવી, કીધું પુણ્ય ન જાય;  
 રાવણુ જીમ નરગે જઈ, આશલિં અરિહા થાય. ૬૪  
 પુણ્યે પુણ્યાદ્યો હવો, જગિ અતુલિ બલરાય;  
 પાપકર્મ તેણુઈ ભોગ્યું, કાયા કુખડ થાય. ૬૫  
 મરણુ તણી ગહન છઈ, ભાવઈ સાર અસાર;  
 જો ઉત્તમ હજુઆ ભવિ, ચિંતા નહી લગાર. ૬૬  
 અધમ અભવ્ય ઉચો ચઢ્યો, જીમ જીમમાંદર કામ;  
 ઉડી ઉકરડે જઈ, લેસઈ મલનો ભોગ. ૬૭  
 ઉત્તમ નર જગમાં જિકો, જો તસ મરણુ અસાર;  
 જો જીવ ગતિ માહી સહઈ, ચિંતા મ કરી લગાર. ૬૮  
 જીમ જૂલો મુક પંખીઓ, પાંચ્યો આક અસાર;  
 ફલ ચાખી આથો પથઈ, સોય લહઈ સહકાર, ૬૯  
 કુમરનરિંદ શુક સારિખો, જોહુ લલ્યા વિપ ભાર;  
 મરણુ લહી વ્યંતર થયો, પિણ્ય એક અવતાર. ૭૦

### અઉપધ.

એક અવતાર નરપતિ(નિ) કહ્યો, ત્રિણિવર્ગ સાધીને ગયો;  
 ધર્મ અર્થ નહ ત્રિજો કાંમ, એ સાધી તથ રાખ્યું નાંમ, ૭૧  
 ત્રિસ વરસ ઉપરિ ૧ અર્ધ માસ, બિહુંતરિ દિનનૃપ રલીલવિલાસ;  
 સંવત બારને ત્રીસઈ રાય, કુમારપાલ વ્યંતરમાં જાય. ૭૨

નૃપ દિવંગત હુઆ જસિં, અન્યપાત્ર નૃપ બેઠો તસિં;  
 કુમારપાલ પરિં સખલો દેષ. તેણેં અનરથ વહી કર્યાં અનેક. ૭૩  
 પાડ્યાં દેવલ ભાંજ્યા મિંબ, ટાલ્યાં પૌષ્પશાલા થંબ;  
 પુણ્ય થાંનક નરપતિનાં જેહ, અન્યપાલિ પડાઆ તેહ. ૭૪  
 બહુ પ્રસાદ પડાઆ જસિં, તારઆ ભણી આલ્યા તસિં;  
 તવ પાટણુ વ્યવહારી જેહ, મહી વિચાર કરઈ નર તેહ. ૭૫  
 વણિગ કટક ચઢ્યાં ફેરવઈ, વણિગ ધનનો મદ જીરવઈ;  
 વણિગ બંધ થકી છોડવે, વણિગ દરિદ્રપણું નિગમઈ. ૭૬  
 વણિગ કરઈ સકલની સાર, વણિગ કર ઉડાવણુ હાર;  
 વણિગ દયાવંત જાણીઆ, દુર્ભિક્ષ ઉતારઈ વાંણીઆ. ૭૭  
 અજ મહિષ ગવરી સાંઠીઆ, મારંતાં છોડે વાંણીઆ;  
 ટાલઈ અકર અને અન્યાય, સોય કરઈ જે ન કરઈ રાય. ૭૮  
 તેણુઈ સહીવાંણિગનું કુલસાર, જેણેં કુલેં હુઆ દાતાર;  
 સાહ સારંગની કીરતિ રહી, નવલક્ષ બંધ છોડ્યાં સહી. ૭૯  
 સમરા કરમા કીરતિ સસાર, સિદ્ધાચલિં કીધા ઉધર;  
 સાહ જગજૂનો જસ ખોલાય, જેણે જીવાઆ પ્રથવીરાય. ૮૦  
 વસ્તુપાલ મોટો દાતાર, જેણુઈબહુ પોખ્યાંવરણુ અહાર;  
 ભીમ સેઠ ગૂંજરમાં હુઆ, દીધા લગણુ લાડુઆ. ૮૧  
 હેમ ખીમ અખડ જગપાલ, ઉદયન જીવદયા પ્રતિપાલ;  
 વાણિંગ કુલમાં એ નર હુઆ, જાણેં પુણ્યતણા વહી ફુઆ. ૮૨  
 મોટી જાતિ વણિગની તેહ, વસઈ પૂરપ પાટણમાં જેહ;  
 મિલ્યાં એકઠા કરઈ વિચાર, વ્યવહારી ખોલ્યા તેણીવાર. ૮૩  
 કસ્યું કરેવું એહ બૂપાલ, પ્રગટ્યો સિંહકુલિંજ સીમાલ;  
 પંડિત પુરજન એહવું વદઈ, હસ્તીને પાટેં બપોઠો મદઈ. ૮૪

હંસ કુલિ પ્રમત્તો કાગડો, પંડિતને કુલિ મૂરખ જડો;  
 ઉમ્મસેન કુલે કંસકુમાર, કુલની કીરતિ ખંડણુહાર. ૮૫  
 શ્રેષ્ઠિકનો સુત કાણીરાય, જોણે પિતાસિરિ દીધો ધાય;  
 કૃષ્ણ કુલે પાલક દીકરો, પાપી સોય અભવ્ય નર ખરો. ૮૬  
 આમે હુઓ સુરપ્રીયકુમાર, તેણે પિતા માર્યો નિરધાર;  
 અધમ જીવ રયું લીજઈનાંમ, જોણે કીધાં પાતંગનાં કાંમ. ૮૭  
 અજ્યપાલ એ તેહની જોડિ, કુલ કીરતિમાં આણુઈ ખોડિ;  
 કુમારપાલનું ખોયું નામ, હાથઈ વદન કરતો સ્યામ. ૮૮  
 અરયું વિભાસઘ વણિગજસિં, એક વચ્છારી બોલ્યો તસિં;  
 આ નગરિએક મણુઓ વસઈ, કાંઈક બુદ્ધિ સહી તેહમાં હસઈ. ૮૯  
 લાંકક નર તેડો તિહાં સહી, પુછી વાત બોલ્યો મહગહી;  
 સ્વામી નૃપનઈ સિક્ષા દીડિ, પિણુ હું મોહ માંગ્યું ધન લીડિ. ૯૦  
 વાણિગ કહઈ તું માગિ જોહ, મોહ માંગ્યું ધન આપું તેહ;  
 પિણુ તું રાયતણુ જમવારઈ, જનમંદિર પડનાં ડગારિ. ૯૧  
 સુણી વચન નર ચાલ્યો જસિં, સાચઈ બેટો લીધો તસિં;  
 વેષ બનાવ્યો રાગ તણો, અતિ આડંબર કીધો ઘણો. ૯૨  
 રચના મોહોલ કર્યાં તિહાં બહુ, લાંક પુત્રિ પાડ્યા સહુ;  
 તવ મણુઓખીજ્યો તિહાં ઘણું, કુલ બોલ્યું સુત તઈ આપણું. ૯૩  
 જે રચના નિજ તાતે કરી, તે તું સુત પાડઈ જઈ ફરી;  
 તુઝ ઉદરો પાપી કુંજુ હોય, એકરીસ કુસતું નામજ ખોય. ૯૪  
 જે જનમ્યા સુત રૂઝ કાંમિં, તે આત્યા વયરીને કાંમિં;  
 આપ કુલિ લગવઈ તાત, ધિગ ધિગ રે તું મ્હારા જાત. ૯૫

## ફહા.

જાયા તે પરમાણુરે, જે જાયા જમિં જાણીઈ;  
 કુલના વિડબણુહાર રે, તે જાયાથી અગમ્યા ભક્ષા. ૬૧  
 જેણે ન કીધી સાર રે, જીવતાં જનની તણી;  
 પિતા ન પૂજ્યા પાપ રે, ઉઠરિં વલો ઇડાણુઓ. ૬૭

## ફહા.

કર્યુ કરમ સુત બાંપડો, કર્યુ કરમ પિતાય;  
 કરમિં સાતજ ની મડઈ, સુણુઓ સકલ સભાય. ૬૮  
 દંત, કંત, કામિની, પશુ, સેવક, શિષ્ય, વન જાડ;  
 લાંઠક કહધ સુત સાતમે, કરમિં એની માડ. ૬૯  
 કરમ નહીં જસ પાધરં, કેહીપરિ માનઈ પુત્ર;  
 પુણ્યધ સુત સુંદર ભક્ષો, પુણ્યે રહધ ધરસૂત. ૧૦૦

## અઉપધ.

અસ્યાં વચન જવ મણુઈકીયાં, તેણુઈ પુત્રઈ સાચા સદયાં;  
 કરજેડી બોલ્યો તેણુઈ હાય, સ્વામી દુખ મ કરો પિતાય. ૧  
 જેહવા રાજ પ્રજ તસી, અજ્યપાલ જુઓ ઉદ્ધસી;  
 કુમારપાલિં કીધાં કાંમ, તેહનાં રાજ ટાલઈ કાંમ. ૨  
 જેણે કીધાં ઉતમ પ્રાસાદ, ઈદ્રપૂરીસ્યું કરતાં વાદ;  
 તે જીવ ભવન પડાવઈ રાય, તું કાં કાપે મુઝ પિતાય. ૩  
 મુઝનિ સંગતિ લાગી રાય, તેણુઈ ઢોલું ભવન પિતાય;  
 સંગતિ દોષનો મુણો વિચાર, કુસંગ પડ્યા નર હોધ ખુઆર. ૪  
 વાંસિં સંગતિ માંજા તણી, તો કાડી કીધો રેવણી;  
 સખિં સંગતિ યોગી ભણી, ધરિધરિ ભિખ ગંગાવો ધણી. ૫

હંસ કમળે પાસિં ગયો, મરણુ લલો નદી મંજણુ થયો;  
 નદી સંગતિ તરવર જે રહ્યા, સોય સમજા કેતુ ગયા. ૬  
 અસતી સંગ કરઇ કુતાર, તેહના પ્રાંચુ મયા નિરખાર;  
 મુંજ સરિખો રાજ જેહ, દાસી સાથિં દુખ પાંચો તેહ. ૭  
 એ સંગતિનાં સુંણી દ્રષાંત, નિચ સંગઈ વિષ્ણુસદ નર સંત;  
 અહ સંગતિ હંચો આય, સુણિ દ્રષાંત તું મુઝ પિતાય. ૮

કવિતા.

સંગતિ વિશેષે સત્ર, પુષ્પ પરિ હરિસિરે ચડીઓ;  
 ત્રાંચુ સંગતિ વિશેષ, કનક ધાટમાં ધડીઓ.  
 નમરનદી વાહોલીયા જાય, મંગામાં મિલીઆ.  
 ચંદન જમલા વૃક્ષ, સોય સુકદિં ચઈ ફલીઆ;  
 ધનન્ય લહી મુવંશ સિરિં, ઘણિ આહિ ગલિં ધાલિયો.  
 ઋષભ કહિ રામ સંગતિ, લંકે બિભિષણુ મિલિયો. ૯

ફહા.

લંકે બિભિષણુને દીઓ, જે હુઈ સંગતિ સાર;  
 કુસંગ પડ્યા નર જે વલી, તે નર થયા ખુઆર. ૧૦  
 મુઝ સંગતિ હુઈ રાયની, વસતા આણુઈ ગાંમિં;  
 તેણુઈ તુઝ મંદીર પાડીઆં, તું ખીજઇ કુણુ કાંમિં. ૧૧  
 જેણુઈ પાલી પોઠો કીઓ, પરણાવ્યો બહુ નારિ;  
 કુમારપાલ ભત્રીજડો, તેહને કાં નવિ વારિ, ૧૨  
 લંકે કહઇ સુંણિ પુત્ર તું, મજ કિંચ જાણુ કાંમિં;  
 સાયર ધનની નરપતી, એ નહી કોહોને માંની. ૧૩  
 જગિ સધલો વસિ એહનિં, એ વાર્યા નવિ જમ્ય;  
 ચંદ સરને નરપતી, સહજઈ નીચા આય. ૧૪



એહમાં બલ પ્રાકમ ભલુ, એહનું નિરમલ જ્ઞાન;  
 હું સ્યું વાર એહને, એ મુઝ પિતા સમાં. ૧૫  
 એ સીખ્યા સહુનિં દીર્ઘ, એ પરમેશ્વર કાંમિ;  
 ત્રિભુવનપાલ કુલિં ઉપનો, સોનિં ન લાગઇ સ્યાંમ. ૧૬  
 કરણુ જીમ આગઈ હવા, તેમુઈ કીઆ ઉત્તમ કાંમ;  
 અજયપાલ કરસિં તસ્યું, જીમ રહસ્યઈ નિજ નામ. ૧૭  
 એણુઈ વચનઈનપ હરખીઓ, બોધ્યો તામ સુજાણુ;  
 પુણ્યકામ મુઝ પાડવા, પરમ પુરૂષની આણુ. ૧૮

## અહીપદ.

પરમ પુરૂષના છખીઆ પાય, શ્રીજીનમવન ન પાડઇ રાય;  
 રામચંદ્ર આચારય જેહ, અજયપાલ તપ તેડઇ તેહ ૧૯  
 વિનય કરી રાજ બોલીઓ, બાલચંદ્રનિં પદવી દીઓ;  
 રામચંદ્ર કહઇ સુણી પુરૂષણી, નથી આજા નિજ ગુરૂતણી. ૨૦  
 રાય કહઇ સાંભલરે યતી, વચનલોપ મ કરો મહીપતિ;  
 એણીવાતઇ નહી તુઝનેં શ્રેય, જાનો દુખ પામીસ તું દેહ. ૨૧  
 મુનિવરકહઈ સુણી પ્રથવીરાય, ગુરૂનું વચન ન લોપ્યું જાય;  
 સીખ દેઇ ગુરૂ સરગઈ જાય, બાલચંદ્રનેં પદવી કેહીપરિં થાય. ૨૨  
 દસમ દુઆલસખ હુ તપકરઈ, શુદ્ધ શીલ મનમાંહિં ધરઈ,  
 ગુરૂનું વચનન માંનઇ જોય, અનંત સંસારી તે નર હોય. ૨૩  
 કુલવાલુઓ મુનિવર જેહ, ગુરૂનું વચન ન માંનઈ તેહ;  
 માનબ્રદ થોડઈ દિન થયો, મરી સોય દુરગતિમાંહિં ગયો. ૨૪  
 વીરતણો શિષ્ય જેહ જમાલ, ગુરૂનું વચન કરઇ વિસરાલ;  
 બહુ સંસારભમિં નર સોય, ગુરૂનું વચન ન લોપો કોય. ૨૫

સહસમ્ભલ ગુર સાહમો થયો, નમ્ન થયો મત માંડી રહ્યો;  
 તિન્હવનાંમ તેહનું પશ્ચિ થયું, જો ગુરવચન તેણુધ નવિ સદ્ભુ. ૨૬  
 ત્રણિ રાસીઓ મુનિવર જેહ, ગુરલોપી પાપી કહું તેહ;  
 સોય ચરિત્ર સંભારે આજ, વચન લોપું હું મહારાજ. ૨૭  
 અજયપાલ કહઈઓને મધણું, ડાહ્યાપણિ મુનિમુકો આપણું;  
 બાલચંદ્રનઈ આપો પાટ, અનર્થ ઉપાઓ સ્યા માટ. ૨૮  
 રામચંદ્ર કહઈ સાંભલિરે ભૂપ, દેખતાં કિમ જંપાવું કુપ;  
 ગુર લોપી સ્યું સાધું કાજ, ધણું ન બોલીસ તું મહારાજ. ૨૯  
 અજયપાલ તવ કોપજ કરી, લોહસિલા તિહાં ઉઢુની કરી;  
 રાય કહઈ મુનિ સાહમું હુઓ, ધોપદ કે સિલા ઉપરિ સૂઓ ૩૦  
 રામચંદ્ર કહઈસુણિ મહારાજ, વચન ન લોપું ગુરનું આજ;  
 મરતાં મુનેનવિઆવઈ લાજ, ગુરલોપી સું સાધું કાજ. ૩૧  
 અનંતમરણ્યાગઈપણિ કર્યા, તેણુધ મુઝકાજ કસાં નવિસર્યાં;  
 એકમરણ્ય ગુરકામિં હું કરે, જિમ જનમ મરણ્ય નિસ્તરે. ૩૨  
 આગે તે નર સિવપુરી મલ્યા, કારણપણે નર જે નવિ ચલ્યા;  
 વીર સરિખા જનવર જેહ, આજ સંભારે ચરિહંત તેહ. ૩૩

## હાલ.

રાગ-ધવલ ધન્યાસી-રાગ ગોડી

બહુપરિસો	સખલો,	વર્દ માંન	જનધારો;	
જસ શ્રવણે	ખીલા,	ચરણે	રાંધી ખીરો.	૩૪
ખંધક સૂરિના	શિષ્ય,	પંચસલા	મુનિ જેહ;	
ધાણુઈ પણિ	પીલ્યા,	મન નવિ	ડોલ્યા તેહ.	૩૫
મુનિવર નિત્ય	વંદો,	ગિરંઓ	ગજ સુકુમાલો,	
સિર અગિન	ધરંતાં,	જે નવિ	કોઓ બાલ.	૩૬

વણી પુત્ર ચિલાતી, કાડી તાસ સસીસ;   
 મઠી દીવસ લખઈ, વણી ફાલ્યે ન ચલ્યો ધારિ. ૩૭   
 વાધર પિણુ વિટયું, મુનિ મેતારજ સીસો;   
 તોહિ મિણુ નાવી, દુર્જન ઉપરિ રીસો. ૩૮   
 જંબુદીપ્ત ધરિ ધરણી, અતિ ભુખ્યો વિદ્રાભો;   
 તેણુમ મુણિ બખીઓ, કુમર અવંતી બાલો. ૩૯

હાલ.

એણીપરિ રાજ કરંતરે-એ દેશી રાગ ગોડી

ઢંકણુ દ્રઢ પ્રહાર રે, અરણુક ઋષિ મુનિ;   
 સનતકુમાર સહી વેદના એ. ૪૦   
 બાધક ઉતારી ખાલ રે, કુરચક મુનિ;   
 બાહુબલિ વિંટયો વેલડી એ. ૪૧   
 બલભદ્ર અભયકુમાર રે, ધન્ના સ્થલિભદ્ર;   
 મેધકુમાર માંડી રહ્યો એ, ૪૨   
 મૃગાપૂત્ર પુંજ્યવંત રે, વારતિગ મુનિ વડો;   
 શિવકુમાર શુભઅન્ન તળયો એ, ૪૩   
 ધનોમુનિ તપ પૂંજ રે, વંદુ શુભિભદ્ર;   
 સ્ત્રીપરિસહિં એ નવિ ચલ્યો એ, ૪૪   
 કરકંડુ મુનિરાય રે, વંદુ નમિસજ;   
 દુષ્ટક રીધી ન જઈ નમુએ. ૪૫   
 પ્રભજો વિષ્ણુ કુમારરે; વંદુ અધમતો;   
 જંબુમુનિ પાસે નમુ એ. ૪૬   
 રામચંદ્ર હનુમંતરે, વાલિ મુનિ વડો;   
 અષ્ટા પદઈ ધાનિ રહ્યો એ. ૪૭

યાત્રામ ચુલ્લ જડાર રે, સંજુતિ મુનિ નમું;  
 યશોભદ્ર જમિ જાણીશ એ. ૪૮  
 શામ્ય પ્રધુમ્ન સુત કૃષ્ણ રે, દેવ મુનિ નમું;  
 પાંડવ પાંચ પરિસા ખમદ એ. ૪૯  
 ભાવ દેવ ભવ દેવ રે, મુનિવર ચાલ્યો;  
 સિરીઓ સુત સકલનો એ. ૫૦  
 રાજ રિધા પુંડરીક રે, કુમર તે કથવનો;  
 દસરાણુ ભદ્ર દિનકર સમો એ. ૫૧  
 અધિકો આપાદબૂત રે, આદ્રકુમાર વડો;  
 નંદી ખેણુ મુનિવર નમું એ. ૫૨  
 ઉદાઘ ઋષિ સિંહ રે, પરિસહર્ષ નવિ ચલ્યો;  
 કુમર અનાથી અતિ ભલો એ. ૫૩  
 શુકો સ્વલ મુનિ હોય રે, નારદ ઋષિ નમું;  
 પુંડરીક પંચ કોડિસુ એ. ૫૪

## દ્રુત.

એમ મુનિવર આજે હુઆ, હું પશ્ચિ તેલને બાલ;  
 લોક શિલા જે આ મળી, એ કોપ્યો બૂમલ. ૫૫  
 મરણ તણો જમિ કવણુ ભય, જેણી વાટિ જગ જમ;  
 મન મેંહુનિ સંમય, તેણુ કારણે ડોહાય. ૫૬  
 દાન સુખમદ જેણે દીઉં, સિરિ વહી જનવર આંખુ;  
 જહાં જ્યમ તિહાં તસ ખુસી, મરદ તે તાસ કમ્પાણુ. ૫૭  
 પદમંદ કેરે રાજ્યો, એ પશ્ચિ સુર અવતાર;  
 જે જનમ્યા તે જય સમદ, કો બિર નહી નિરધાર. ૫૮  
 નાંહલો મોટો નરખી, અગરપુરીનો સમ;  
 રામચંદ્ર મુનિ ઈમ કલક, જે જનમ્યા તે જય. ૫૯

તેણે કારણિં તપ ચુર તણું, વચન કરું નહિ લોપ;  
મરણ્ય ભાગો બીદું નહી, જે ભૂપતિ તુઝ કોપ. ૬૦

## ચઉપધ.

કોપ લલો નરપતીનો જસેં, રામચંદ્ર આરાધઈ તસેં;  
અમત ખામણાં કરતો આપ, પંચ સાખિ આલોથાં પાપ. ૬૧  
લાખ ચૌગસી ચોનિ જેહ, બમતાં પાતગ લાગાં તેહ;  
કોઇ જીવ પરિં કીધી રીસ, તાસ ખમાવું નામી શીસ. ૬૨  
પૃથ્વી પાણી તેહ વાઉ, વનરપતી છડી તસકાય;  
મુદ્દમ બાદર હણીઆ જાંત, તે પાતક છેદે ભગવાંત. ૬૩  
પંચ મહાવ્રત અંગિં ધરી, વિરાધના ભવિ બમતા કરી;  
પંચ સુમતિ ત્રણ ગુપતિખોડિ, મિછા દુષ્ટક દેહું કરજોડિ. ૬૪  
છહ લોક રાજતણી વાંછાય, પરલોકિં સુર પદવી માય;  
જીવિત મરણ્ય નીઆણું જેહ, મિચ્છા દુષ્ટક બાખું તેહ. ૬૫  
વાંછયા ભોગ પયેંદ્રી તણા, અંગિં અતિચાર લાગા ધણા;  
આતમ સાખિ આલોધ કરી, વચર ભાવ તપસું પરિહરી. ૬૬  
આંર શરણ્ય મનમાંહિ ધરી, શિલાઠ્ઠપરિ ઋષિ સુતો દરિ;  
ધાસ તણી પરિ દાધો તેહ, દેવમત મુનિ હુજો તેહ. ૬૭  
મુનિ વિડંબણ્ય હુધ જસેં, આલચંદ્ર બડણો તમેં;  
અન્યપાલ નિંદાણો બહુ, ક્રિટ ક્રિટ પુરજન કરતા સહુ. ૬૮  
બાલક બ્રહ્મા સ્ત્રી ચોથી ગાય, ક્ષિતા પાતિગ મોટા કહીવંચ;  
એહથી પાપ શિરોમણિ સિરે, જે પાપી મુનિ હત્યા કરે. ૬૯  
મુનિવરમાં જે વર પ્રધાન, જે આચાર્ય નિમલ જ્ઞાન;  
તેહની હત્યાનો કરનાર, કરઈ જીવ ધણો સંસાર. ૭૦  
મજ કછ અજગર બગ સાપ, અધમ ચોનિ જમ પ્રગટઆપ;  
જહાં જમ તિહાં આઈ દુખી, પાપી જીવ કીહાં નોહી સુખી. ૭૧

એકસોમલ પાપીમાં સિરિ, ગય સુકુમાલની હત્યા કરેછ; ૭૧  
 અભવ્ય જીવ દઈ કંઈ ધાય, મારી સોય ઉદાઘ રાય. ૭૨  
 કવણુ હસ્યઈ તે નરપતિ હાલ, જોજો ઉતારી ખંધક ખાલ; ૭૩  
 અધમ જીવ જગમાંહિં સોનાર, મેતારયનો મારણુ હાર. ૭૪  
 પાપી ઉદાઘનો પ્રધાન, સ્વામીસ્યુ કીધું વિજ્ઞાન; ૭૫  
 વિખ દેતાં પાતગ હવું મોટ, વિતિ ગટણિં પડયો ધૂલ કોટ. ૭૬  
 અધમ નાગશ્રી આંબણી, પરતિગ પાપ કરેછ પાપણી; ૭૭  
 વિખ તુંખ તે દીછ અસાર, માર્ગો ધર્મરૂચિ અણુગાર. ૭૮  
 પાપી પાલક પુરોહિત જેહ, અભવ્ય જીવ કહીછ તેહ; ૭૯  
 પિલિં પંચસહિં મુનિવર સોય, ખંધક સૂરિના શિષ્ય તે હોય. ૮૦  
 મુનિ હત્યાનાં એ કરનાર, એહના પાપ તણો નહી પ્રાર; ૮૧  
 પાપી અજ્યપાલ નરનાથ, ગછ નાયકની કરતો ધાત. ૮૨  
 થોડું પુણ્ય તેં મોટું પાપ, નરમફલ પાંમે નર આપ; ૮૩  
 મુનિ હણ્યાનું પાતગ જેહ, પ્રત્યક્ષ ફલ તૃપ પાંમ્યો તેહ. ૮૪  
 ન કર્યું પાટણુ કેરું રાજ, લેકમાંહિં ગછ તસ લાજ; ૮૫  
 નરનારી તૃપ ઉપરિખાગ, અજ્યપાલ સિરિ સહી ધીકકાર. ૮૬  
 આલચંદ્ર હકાણો ખરો, જીમ કિડાલોકલિં કુતિરો; ૮૭  
 શંકાણો લાજ્યો મનમાંહે, તૃપ ઉપરિ ખેદાણો ત્યાંહિં. ૮૮  
 પાની તૃપ સ્યુ કીધું કાજ, એકવીસ પાટની ખોઘ લાજ; ૮૯  
 સ્યામતિલાક નિજ બાલિં હવું, મિં પણુ કલંક લલ્લું અમિનવું. ૯૦  
 એહ તણુ ઉતરીઆ નીર, શોભા નહી એહ શરીર; ૯૧  
 એહ કલંકી મૂરખ મંદ, જીમસાયર નઈ એટા ચંદ. ૯૨

ફક્કા.

સાયર સદેશો મોકલિં, ચંદ પુત્ર જૂહાર; ૯૩  
 ચઢયા કલંક ન કિતરઈ, તુઝ ખંપણુ મુઝ આર. ૯૪

## અભિપ્રાય.

કલકવત હુઆ એહુ જસિં. પાંચમદ્ર મનિ ખીજ્યો તસિં;  
 સુપરિ કીધી બહુ સુર સેવ, આખો સર્વાનુભૂતિ દેવ. ૮૪  
 બાલમંદ્ર બોલ્યો તસહારિ, જીમતિમ જઈ જૂપતિને મારિ;  
 સુર રંજ્યો કહઈ કરચું કામ, યહુ અજયપાલનો કામ. ૮૫  
 એણિ અવસરેપાટણનો રાય, ચઢી હુરંગમ બાહિર જાય,  
 વડઅરૂઅરતલિઆખોજસિં, સુર વાજમાં પછડો તસિં. ૮૬  
 અજયપાલ જૂમિ નાખીઓ, ચરણે તિહું ચાંપી રાખીઓ;  
 અકલાણો ને ગયા પરાંણુ, દેવિ રાખી મુનિવર આંણુ. ૮૭

## ફક્કા.

મુનિ વચને તપ મારીઓ, સહી પાખો પરભેક;  
 થોડા દિવસને કારણે, પાપ ક્યું તપ ફેક. ૮૮  
 ઋષભ કહઈ નર લેખીઆ, કરતા પાપ જન્મલ;  
 રામા રામા ધન ધન કરતાં ગમાડઈ કાલ. ૮૯  
 મમતા માયા કારિઓ, ફેકટ ધંધ કરેસ;  
 જો ઋદ્ધિ મેલિ આતિધણી, અંતિ તોફ મરેસ. ૯૦  
 ઋષભ કહે નર કેટલા, ન કરઈ તત્વ વિચાર;  
 થોડા દિવસને કારણે, સિર લિઈ સખલો ભાર. ૯૧  
 લોભે જગહ વિગોઈઓ, લોભ ન જીત્યો જાય;  
 લોભમ્ભ ભરત બાહુબલી, દીઈ સિરતાડી ધાય. ૯૨  
 લોભમ્ભ જગ અધો ભયો, જ્ઞાનિ ગયો વિવેક;  
 કેવલ કરી તપ બાલીઓ, હુખ કહઈ જાંતુ અનોક. ૯૩  
 કેવલ ધણો નિદ્રા બહુ, આહાર તણો નહી પાર;  
 ભોમઈ તપતિ ન પાંખતો, તસ દૂર મતિ નિરધાર. ૯૪

સંયમ પાલઈ સિદ્ધ નમિં,	શીલ ન ખંડધ રેખ;	
તોહિ મુગતિ તસ વેગલી,	જો ઘટિ રાગ નેં દેવ.	૯૫
જો હિત વંછધ આતમા,	તો મુખિ મધુરં બાખ;	
ઋષભ કહે જગિં જીવડા,	તે(ગિ)હસ્થું : મિત્રી રાખિ.	૯૬
પરનિંદા નર પરિહરો,	સ્તુતિ નવિ કીજધ આપ;	
એણીપરિં આતમ નિરમલો,	અંગ ન લાગઈ પાપ,	૯૭
કવિ કહઈ પાપ ન કીજઈ,	પાપિં સુખ ન હોય;	
પાપિં નગર દારાવતી,	અહુ દુખ પામી જોય.	૯૮
ધર્મનિ ધર્મ જ ગમઈ,	પાપી ગમધ સુ પાપ;	
ધર્મી પરભવિ દેવતા,	પાપી પરભવ સાપ.	૯૯
અતિ પાપિં દુખ પામિયો,	અન્નેપાળ નરનાથ;	
આલસ્યંદ્ર દુખીયો થયો,	જો નહી ગુરનો હાથ.	૧૦૦
ગુર સાહમો નર જો થયો,	તે નર સુખી ન થાય;	
નિજ પતિ મહિમા નીગમી,	વહિલો દુરગતિ જાય.	૧
હેમસરિ સાહમો થયો,	આલસ્યંદ્ર મુનિ જેહ;	
આ ભવિ સુખ ન પામીયો,	પરભવિ દુખીયો તેહ.	૨
એહ ચરિત્ર દેષડઈ ધરી,	મુકો પાતિગ વાત;	
રાખો ન્યાય અન્યાય તજો,	વાવરી જીમલો હાથ.	૩

## અંતર્યામી.

જો ધન દીધું જીમણુહ હાથે,	અંતકાલિ તે આર્થિં સાથિ;	
પાત્રદાન પસાઈ કરી,	ભવસમુદ્ર ગયા નર તરિ,	૪
જીવતણી જો રક્ષા કરધ,	મૃષા વચન મુખિ નવિ અરિ;	
પરધન કેરી ન કરધ આસ,	તે નર પામે સુખ નિવાસ.	૫
પર રમણીથી રહે વેગલો,	કોપ માન મેહલો આમલો;	
માયા મોહની અને મિથ્યાત્વ,	પરિહરિ પાપ કર્મની વાત.	૬
સુણીધ શ્રી શ્રેષ્ઠ વ્યાખ્યાન,	જીન પૂજન પરિ ચોખ્ખું ધ્યાન;	
તપજપ કિરીયાં કષ્ટ નિશાન,	તે નર પામઇ નવય નિશાન.	૭



## ફહી.

નવનિંધિ પામી તે નરા, બોલ ધરિ મનિ સોલ;  
 દાન શીલ તપ ભાવના, દયાસમુદ્ર કલોદ્ધ. ૮  
 પર ઉપગારી વચન સાર, ભવન બિંમ્બ પૂજનય;  
 યાત્રા પાત્ર સુ ભાવના, પ્રાણી નિર્મલ થાય. ૯  
 વીર વચન અરિહંત, ગુણ વ્યવહાર શુદ્ધ વશેષ;  
 ઉપસમ અંગઘ આણુતાં, પામ્યા સુખ અનેક. ૧૦

## કાલ.

પ્રજ્ઞમી તુમ સીમધરંજી-એ દેશી-રાગ ધન્યાત્રી.

અનેક નર સુખ પામીયાજી, ઉપસમ અંગિરે ધારી;  
 કુરંગડ મુનિ રાજ્યોજી, પહોતો મુગતિ મગ્ગરિ. ૧૧  
 સોભાગી કરી સમતાચુંરે રંગ;  
 દાન શીલ તપ ભાવનાજી, આદરી સુ પુરૂષ સંગ;  
 સોભાગી કરી સમતાં આંકણી-સો. ૧૨  
 દાન સુપાત્રિં ને દેએતાંજી, સુખ પામ્યો ધનસાર;  
 તીર્થંકર પદવી બહીજી, લલો તે ભવજલ પાર-સો. ૧૩  
 શ્રીગુરૂ વચન હૈંદડધ ધરીજી, પાળે નિર્મલ શીલ;  
 વંકચુલ વનમાંહિ વસિંજી, પામ્યુ લખમી લીલ-સો. ૧૪  
 તપ તપતાં સુખ પામિયોજી, દેખી ધનનો અણગાર;  
 સર્વારથ સિદ્ધિ ગયોજી, જહાં એક એકાવતાર-સો. ૧૫  
 મૃગલો ભાવે ભાવનાંજી, દેખી મુનિવરદાન;  
 મરંજુ બહી મૃગ રાજ્યોજી, પામ્યો અમર વિમાન-સો. ૧૬  
 જીવ દયા જાગં પાલતાંજી, છૂટો ગજ અવતાર;  
 પરભવિ નરવર રાજ્યોજી, થયો તે મેઘકુમાર-સો. ૧૭  
 પરઉપકાર કરંતડાજી, સુખીયો સિવકુમાર;  
 સુર સેવા તેહની કરંજી. આપ્યા રતન અપાર-સો. ૧૮

સાર વચન મુખિ બોલતાંજ, મુખિયો બૂજ બલસેડી;  
 સુર રંજ સોની તણીજ, ગુણે કરી તસ બેટી-સોં ૧૯  
 જનપ્રાસાદ કરાવીઆજ, કીધાં જનવર બિચ્ચ;  
 નૃપ સંપ્રતિ મુખ પામિયોજ, રસો જસ કીરતિ થંભ-સોં ૨૦  
 શ્રીમુપાસ જનવર તણી, સીતા કરધ પ્રતિભાવ,  
 અમર વિમાને તે ગઇજ, સુર જેહના ગુણ આય-સોં ૨૧  
 જન : પૂજતા પામિયોજ, મુગતિપૂરીને વાસ;  
 નાગકેતુ નરનર્ધન મુજ, હું તસ પગલે દાસ-સોં ૨૨  
 તીર્થયાત્રા કરંતડાંજ, ચક્રી ભરત ઉલ્લાસ;  
 જેહની કીર્તિ જગિં રહીજ, પામ્યા મુખ નિવાસ-સોં ૨૩  
 તીર્થ યાત્રા ચિત બાવતાંજ, પામ્યો કેવલજ્ઞાન;  
 ધર્મચંદ નર નિરખતાજ, લહીઇ નવય નિધાન-સોં ૨૪  
 વીર વચન નાગિં સજીજ, આણી સમતારે સાર;  
 કીડી ફાલ્યો નવિ ચલ્યોજ, પામ્યો સુર અવતાર-સોં ૨૫  
 શ્રીજનના ગુણ ગાવતાંજ, મુખીયો રાવણ રાય;  
 લંકા ગહનો રાજ્યોજ, પરભવિ અરિહા આય-સોં ૨૬  
 વ્યવહારશુદ્ધિ નીત પાલતાંજ, મુખ પામ્યો જનહાસ;  
 સોવન કહા સહજ લહિંજ, તરકર સોય નિરાશ-સોં ૨૭

ફહી.

સોલ બોલ અંગિ ધરો, ૨ મુકી પર નિંદાય;  
 નિંદા આપ કરંતડા, જીવ મુખીયો સહી આય, ૨૮  
 ખંધિ ચઢી સુર મારતો, એભો ચતુરસંગજ,  
 નિંદા આપ કરંતડા, પામ્યો કેવલજ્ઞાન. ૨૯  
 પૂર્વ પુરુષ હધઈ ધરો, ટાળો મન મદ આઠ,  
 હિનપણું નર પામિંધ, લહીંધ દુરમતિ વાટ. ૩૦

૧. નિરમલ થયોજ ૨ છડો.

## કાલ.

પ્રભુમી તું મ સીમંધરજી. એ દેશી.

જાતિ ગર્વ કરિ નામણોજી, કાઠયો કંટક જ્યાંહિ;  
 દાસી ઉદરિ ઉપનોજી, અગિં કુખડ ત્યાહિ.  
 માન રહિત નર જે થયાજી, સુણો નર મુકો મનિ મદ આહ,  
 તે પામ્યા સિવવાટ. સું આંકણી ૩૧  
 ભાભ તણો મદ જે કરઈજી, આ ભવિ પરભવિ હિણુ  
 ભુગુગચ્છ મુનિનિ જીઓજી, પામ્યો દુઃખ નિરવાણુ-સું ૩૨  
 મરીચિ સુત ચક્રી તણોજી, ધરતો હરખ અપાર,  
 ઉતમ કુલ કહી નાચીયોજી, નીચ કુલિં અવતાર-સું ૩૩  
 પ્રભુતા મદ કરતાં વલીજી, દસારણભદ્ર ખોઈ લાજ;  
 શક તણી ઋદ્ધિ દેખતાંજી, મનિં લાજ્યો મહારાજ-સું ૩૪  
 મૃગલી મારી ભૂપતિજી, કરતો બલનુરે માન  
 તે શ્રેણિક નરગિં ગયોજી, જીહાં નહિં તપ જપ ધ્યાન-સું ૩૫  
 તપ મદ કરતા મુનિવરજી. ન લહે કેવલગાન;  
 સાસનદેવી નમી નહીંજી, ગદ્યું સભામાં માન-સું ૩૬  
 રૂપ પ્રસંસિં આપણુંજી, ચક્રિ સનતકમાર:  
 સંપ્ત રોગ તન ઉપનાજી, ક્ષીણ નવિં લાગી વાર-સું ૩૭  
 શ્રુત મદ કરતો સિંહ થયોજી, થૂલભદ્ર મુનિ જેહ;  
 પૂર્વ અર્થ નવિ પામીયોજી, ગુરૂઈ વખોડ્યો તેહ-સું ૩૮  
 ઋષભ તણો સુત વરસ લગિંજી, માનધ દુખીરે થાય;  
 બાહુબલી સરખો રાજ્યોજી, વેલડીઈ વિંટાય-સું ૩૯  
 પીપલ તણું જીમ પાનડુંજી, ચંચલ જેમ ગજ કાન;  
 ધન યોવન કાયા અસીજી, મ કરો મનિ અભિમાન-સું ૪૦  
 કાચો પિંડ ન પોખિઈજી, અભક્ષ ન કીજઈરે આહાર;  
 વસિ કીજઈ મન માંકડોજી, તો લહીંઈ ભવપાર-સું ૪૧

કાયા હંસ બિં બલદીઆણ, ઋષભ કહઈ મન રાસ;  
કર્મ રૂપિઓ સારથીણ, ફેરિં ચિહ્ન ગતિ વાસ-સુ૦ ૪૨  
કાલિં જગ ખાધો સહાણ, કુણે ન ખાધોરે કાળ;  
કાલ આહુડિ જગિ પડોણ, જેણિ ભખીઆ વૃદ્ધ આલ-સુ૦ ૪૩

## ફહા.

આહઈ મદ મુકી કરી, દીઓ સુપાત્રિ દાન;  
આરાધો અરિહંતનિ, જીમ ધરિં નવમ નિધાન. ૪૪  
નવ નિધાન ચક્રી તણાં, તે લહીઈ નિજ ધરિ;  
તેહથી અધિકાર એક છંધ, મુણિ જે સોય સુપધરિ. ૪૫  
સદગુરુ સેવા સત્ય વાણુ, જીન પૂજા ગુણુ રાન;  
દયા દાન ગુણુ ઉપસમી, નવઈ અખુટ નિધાન. ૪૬

## અઉપધ.

અખુટ નિધાન લલું મિઆજ, ગાયો કુમારપાલ મહારાજ;  
સકલ કવિનઈ લાગી પાય, કરજોડી કવિજન ગુણુ ગાય. ૪૭  
ગાતાં ગુણુતાં કવતાં કયાંહિં, દુષણુ જે દીસઈ મતિમાહિં;  
તે પંડિત ટાલેયો તુમો, એણીવાતિ મુખ લહિંસ્યુ અમો. ૪૮  
આગિ જે મોટા કવિરાય, તાસ ચરણુરજ કવિ ઋષભાય;  
લાવણ્ય લીંભો ખીમો ખરો, સકલ કવિની કીર્તિ કરો. ૪૯  
હંસરાજ પાછો દેપાલ, માલ હેમની મુદ્ધિ વિશાલ;  
મુસાધુ હંસ સમરો મુરચંદ, શીતલ વચન જીમ શારદચંદ. ૫૦  
એ કવિ મોટા મુદ્ધિ વિશાલ, તે આગલિં હું મુરખ બાથ;  
સાયર આગલિ સરોવર નીર, કસી તોડીયા છણુની ખીર. ૫૧  
ખીરખાંડ વૃત સરિખા જેહ, હું સેવક મુજ ઠાકુર તેહ;  
તેહના નામ તણુઈજ પસાય, સ્તવીયો કુમારપાલ ઋષિરાય. ૫૨  
રાસ રચ્યો મિં રંગઈ કરી, કોથ માન માયા પરિહરી;  
ખર ઉપકાર નિજ મુખની કામ, કીયો રાસ પંડિત સીરનામ. ૫૩

પૂર્વછ ને મહા પંડિત હવો, સુરિ સોમ પંડિત અભિનવો.  
 પંચાસમિ પાટિ તે કલો, તપામચ્છ સિરિ ટીકો થયો. ૫૪  
 તેહનો શિષ્ય સુપુરુષ કહિવાય, જનમંડલુ નામિ ઉવચાય;  
 કુમારપાલ પ્રબંધજ કર્યો, સુણતાં નરનારી ચીત કર્યો. ૫૫  
 શાસ્ત્રઈ સપ્ત્યા અડત્રીસ, ગ્રંથ કર્યો ગુરનામી શીશ;  
 સંવત-ચૈદ બાણુઓ ભલો, કુમારપાલ ગાયો ગુણ નીલો. ૫૬  
 કાવ્ય શ્લોક ગદ્ય જૂનાં જેહ, કેતાએક માંહિ આણ્યો તેહ;  
 કેતાએક ભાવ ગુરમુખથી લલ્લા, તે મિં જોડી વિવરી કલ્લા. ૫૭  
 સોય ગ્રંથ હવડાં વંચાય, મનમાં મત રાખો શંકાય;  
 તે પ્રબંધ માંહિ છે જરયુ, ઋષભ કહે મેં આણ્યું તરયુ. ૫૮  
 કેતાએકગંભીરબોલ તિહાંજેહ, રાસમાંહેં મઈ જાંણ્યા તેહ;  
 કેતાએક પરંપરાઈ વાત, તે જોડી આંણ્યાં અવદાત, ૫૯  
 જન શાસ્ત્ર અનેરાં ભણાં, તિહાંથી વચન સુણ્યા કેતલા;  
 રાસ મધ્યે આંણ્યા તેહ, આંણ્યું નિતિશાસ્ત્ર વલી જેહ. ૬૦  
 હેતુ યુક્તિ દ્રષ્ટાંતહ જેહ, શાસ્ત્ર અનુસારિ આણ્યા તેહ;  
 વચન વિરહ કહું હોઇ જેહ, મિઝાદુકકડ ભાખું તેહ. ૬૧  
 કવિત્ત કાવ્ય શ્લોક નેં દુહા, રૂપ્યાં કવિ જે આગઈ હુઆ;  
 સરસ મુકેમલ આંણ્યા જેહ, રાસમાંહિં લેઇ આણ્યા તેહ. ૬૨  
 જોષ્ઠીપરિબોલ ધણા મનિ ધરી, રાજઋષિ ગુણ માલા કરી;  
 સિદ્ધ કામજમાલીઈવરી, બ્રહ્મ સુતાઈ સાર મુઝ કરી. ૬૩

ફહા.

બ્રહ્મ સુતા ચરણેં નમી, ગાયો કુમરનરિંદ;  
 ભણઈ ગુણઈ જે સાંભલિં, તે ધરિ અતિ આણુંદ. ૬૪

## હાલ.

રાગ-ગોડી—મનમોહના-એ દેશી.

કુમારપાલના નાંમથી મનમોહના, મુઝધરિ મંમત્ર ચ્યાર લાલ મનમોહના;  
 મનહ મનોરથ મુઝ દ્વયો-મ. નામિં જયજયકાર-લા. ૬૫  
 સુંદર ધરણી શોભતી-મ. બહિન બંધવ જોડિ-લા.  
 ખાલ રમેં બહુ બારણે-મ. કુટંબ તણી કેછ કોડિ-લા. ૬૬  
 માય મહિષી દુઝતાં-મ. સુરતર ફલીઓ બારિ-લા.  
 સકલ પદારથ નામથી-મ. થિર થઈ લછી નારિ-લા. ૬૭  
 રોગ, શોગ, બંધ વેગલો-મ. કુમારપાલને નાંમિં-લા.  
 સુર નર કિન્નર વ્યંતરા-મ. સમયાં આવિં કામિં-લા. ૬૮  
 વાઘસિંહગળવર વિપધરા-મ. તરકર લોહની ધાર-લા.  
 જલ તેઉ તસ નવિ નડે-મ. મ દહેં વિસમ વિકાર-લા. ૬૯  
 તેણે કારિયું મઈ ગાઇઓ-મ. રાજ ઋપિ મહારાય-લા.  
 મૂરખનિ મનિ ઉપની-મ. શ્રીગુરૂ ચરણ પસાય-લા. ૭૦

## ફરી.

શ્રીગુરૂ ચરણ પસાઉલિ, મેં ગાયા ગુણ આજ;  
 હીર મુનિના નામથી, મુઝ સરીઆં સહુ કાજ. ૭૧

## હાલ.

રાગ-મારણી—ગિરિમાં ગોરો-એ દેશી.

સ્વર્ગે સાથજ સોધ્યો નવિ લાભિષ્ઠરે-એદેશી.

કાજ સકલ મુઝ સિદ્ધા હીર નામથીરે, હીર સમો નહીં કોય, જગમારે,  
 જાં જસ પડહો હો જગિ વાણ્યો રે. ૭૨  
 સાહિ અક્ષર જેણિ પ્રતિબોધિઓરે, સમઝાવ્યો જનધર્મ, તેહનેરે;  
 તેં જૈન પશિરોમણી સહી કયો રે. ૭૩

૧ સતમુખ ત્રેયસાહમી કયો રે.

સાહિ અકકઅર આપમુખિં એમ ઉચ્ચરિરે, કછુ માંગો ગુર હીર, મોપેરે;

મેં તુલ્લ લીજઇ હય હાથીઆરે. ૭૪

હીર પટોધર વીરનો તિહાં બોલિઓરે, સુણિ હો અકકઅરસાહિ, ગાજરે;

ગાં કોડી એક ન લીજઇ રે. ૭૫

ઋદ્ધિરમણી નેં મંદિર હયવર હાથીઆરે, તે નાવિં મુઝકાંમિં, સાહજરે;

સાં હમ કકીર ખુદાયકેં રે. ૭૬

એણઈ વચનેં સાહઅકકઅર રંજ્યો અતિધણુંરે, નાંમ જગતગુર જોહ, જગમારે;

જં હીરયતિ સો સાહી બડા રે. ૭૭

તવ દલ્લીપતિ અકકઅર ગાજ ફરી કહધરે, હીર કછુ મુઝ લેહ, મેરાંરે;

મેં જો માગિં સો દીજઈ રે. ૭૮

હીર કહધ સુણિ અકકઅર ગાજયા તસ્યારે, હુ માગું તુલ્લ એહ, દીજઈ રે;

દીં વાસર આઠ અમારીના રે. ૭૯

તવ સાહ અકકઅર બોલ્યો આપ સુમોહધીરે, લીજઇ દિન તુંમ બારિ, બીકછુરે;

બીં ઓર વસ્તુ ગુર માંગીઈ રે. ૮૦

હીર કહધ સુણિ હમાક નંદન કહુરે, વચન અમારું એહ, કીજઈરે;

કીં જગ સારેકું બહુ સુખી રે. ૮૧

તવ સાહ અકકઅર મહિર કરીને મુકતોરે, પંખી મૃગલા ચોર, કેતારે;

કેં પશુ પ્રમુખ તે છોડીઆં રે. ૮૨

ડામર તલાવમાં જલ ન ધાલઇ કો વલીરે, ન કરઇ જીવસંહાર, નર કોરે;

નં નીચકર્મ નવિ આદરઇ રે. ૮૩

માય બીંસ નઈ વૃષભ ટોલાં મહિષનારે, તાસ ન લહઈ કોઇ નાંમ, જગમારે;

જં જીવિતદાન તસ આપીકું રે. ૮૪

દંડ દાણ નેં પુંછી ઘૂંબો જીજઓરે, તે મુંક્યો સુલતાન વલી, તીરથેરે;

તીં તીરથ મુંકયું મુંડિકું રે. ૮૫

ગિરિ સેતુન્ને સાહીય અકકબરઈ આપીઓરે, હીરગુરનિહાથિં, જેણેરે;

જે૦ કીધુરે કીધુ પુસ્તક બેટણું રે. ૮૬

દોય કરજોડી અકકબર ગાળઈમ કહઈરે, ઓર કહો કધુ કાંમ, મોપઈરે;

મો૦ આજ નિવાળે જગ ગુરૂએ રે. ૮૭

કુમર નરિંદહ ૧હેમાચાર્ય જેહવોરે, તે તેહથી અધિકાપ્રીતિ, બેહુમારે;

બે૦ હીરગુરને અકકબરાં રે. ૮૮

વીરપટોધર હીરવિજય રગુર રાણઓરે, તેહનું જગમાં નાંમ, લીનઈરે;

લી૦ કાજ સરિં જમ આપણું રે. ૮૯

હૃદી.

કાજ સરઈ નર આપણું, નિત્ય જયો ગુર હીર;

વિજયસેન તસ પદ વણી, સંયમ ધારી ધીર, ૯૦

હાલ.

પ્રણમી તુમ સીમંધરજી—એ દેશી

સંયમ ધારી શુભ મતિજી, વિજયસેન સૂરિંદ;

કુમત તિમિરને ટાલવાજી, ૩ પ્રગટયો પુનિમચંદ

સૂરીસર ! પ્રણમુ તુમ્હારે પાય

દિન દિન ગજ દીપાવીઓજી, હીર તણુમ સુપસાય, સુ૦ આં. ૯૧

જેણુમ અકકબર સમજવીઓજી, ભાખ્યો ધર્મ વિચાર;

વાદ સભામાં જીતીઓજી, જેસંગજી જયકાર—સુ૦ ૯૨

શૈવ સન્યાસી બંબણુજી, ભદ્ર પંડિતનીરે જોડિ;

વાદ કરધવા કરણુજી, મિલીઆ કેતી કોડિ—સુ૦ ૯૩

પંડિત કહઈ સુણો અકકબરાજી, નવિ માનિં ગંગસર;

શાસ્ત્ર ન સમઝઈએ વલીજી, સાંધ તો એહથી દૂર—સુ૦ ૯૪

શાહ અકકબર બોલીઆજી, કયા કહિં તે બંબણુન !

હીર પટોધર બોલીઓજી, સુંણીધ હો સુલતાન—સુ૦ ૯૫

૧. કુમરનરિંદે જેવી રીતે હેમનેરે ૨. સૂરિ ૩. ઉદયો



બિંબ પ્રતિષ્ઠા કારણેજી, આંણે મંગારે નીર;  
 એ નાખિ જન અસ્થીનેજી, ઘોઈ મધલ શરીર.-સૂ. ૯૬  
 સૂર્યદેવ દેખ્યા વિનાજી, અમ્હો ન ખાઉં રે અન્ન;  
 અસ્ત હોઈ તવ આખડીજી, ઋષિ બાળે ધૂમિ મન્ન-સૂ. ૯૭  
 સિદ્ધદેવ સાંઈ નમુંજી, જેહના ગુણ એકત્રીસ;  
 પંચ વર્ણથી વેગલોજી, હોય ગંધ નહી ઇશ-સૂ. ૯૮  
 પાંચ રસ જેણુમ પરિહર્યાજી, આઠ ફરસ ત્રણિ વેદ;  
 શરીર નહી કો સિદ્ધનેજી, કરવો સંગ નિખેદ-સૂ. ૯૯  
 ઉપજઈ નહી સંસારમાંજી, નહી પંચમ સંસ્થાન;  
 એ પરમેશ્વર અમ્હ તણોજી, યાન કરો સુલતાન-સૂ. ૧૦૦  
 નિરાકાર સાંઈ નમુંજી, માનું ઓર આકાર;  
 કોઈ માન માયા નહીજી, નહી સંગ લગાર-સૂ. ૧  
 ચક્ર ગદા ફરસી ધરખજી, ખેલિ જેરે માંહિ;  
 દંધી ચોરે ગો ચારતાજી, વંશ વળવઈ ત્યાંહિ-સૂ. ૨  
 ગોરી મંસ બખી સદાજી, ઇશ ગલિ રૂંડાલ;  
 જેરે આગે નાયતોજી, યાન મયા હુઆ બાલ-સૂ. ૩  
 જૈવ સંન્યાસી બંબણાજી, બટ પંડિતનીરે જેડિ;  
 સ્ત્રી ધનથી નહી વેગલાજી, એ જગિ મોટિ ખોડિ-સૂ. ૪  
 ઉઝા વિન અન્ન વાવરખજી, અસ્ત હોઈ તવ ખાય;  
 પાંચે ઈંદ્રી મોકલાંજી, દિન આરંભે જમ-સૂ. ૫  
 લોહ શિલાને વલગતાંજી, નવિ તરીઈ નિરધાર;  
 જસ કરિ લાગાં તુંબડાજી, તે પામ્યા જલ પાર-સૂ. ૬  
 જૈવ દેવ ગુરુ એ સહીજી, ઇનકા ધર્મ અસાર;  
 અશ્વ અજ્ઞ નર મારતાજી, કયું કરી પાંચિ પાર-સૂ. ૭  
 ધર્મ અરથો પણુ પરિહરોજી, ગુરુ મુકો ગુણહીન;  
 દેવ કુદેવહ છડીઈજી, જમ મુનિવર સિર વેણુ-સૂ. ૮

એહ સરપ હઈ ધર્મકાળ; સુંણીઈ અક્કપર શાહ;  
 તુમ્હ મોયિં જે કહો ખરાળ, સો દુનીઆં મઠમિ સમ્યાય-સૂં ૯  
 એણે વચનેં નૃપ હરખીઓળ, સુરિસવાધરે નામ;  
 જીવદયા જગિં વિસ્તરઈજી, જીહાં અકપરનાં ૧કાંમ-સૂં ૧૦  
 સભા સમક્ષ પ્રસંસીઓળ, શૈવ ન રાખીરે શરમ;  
 જેસિંગજી સાચો કીઓળ, સાચો તે જીનધર્મ-સૂં ૧૧  
 સાહિ અકકપર એમ કહીઓળ, જગમિં સાચો રે હીર,  
 ઉનકા ચેલા ચાહિઈજી, તુમ્હભી અવલ ફીરી-સૂં ૧૨  
 મણિધરનો મદ તિહાં લગીજી, ન કરધ ગરૂ પ્રયાણ;  
 અંગટોપપલ તિહાં લગિંજી, સુખટ ન લાગાં બાંણુ-સૂં ૧૩  
 મદમયંગલપલતિહાં લગિંજી, જીહાં નવિ ઉઠયો રે સીહ;  
 અંધકાર બલ તિહાં લગિંજી, જીહાં નવિ ઉઠયો રે રદીહ-સૂં ૧૪  
 ભટખંભણુ મદ તિહાં લગિંજી, ન મિલ્યો જૈન સુલતાન.  
 વિજયસેન સુરિ દેખતાંજી, વાદી મેલ્યું માંન-સૂં ૧૫  
 સોય સુરિ ગુર માહરોજી, સકલ લોક સિણુગાર;  
 વિજયસેન સુરિ દેખતાંજી, ફલીઓળ પુણ્ય સહકાર-સૂં ૧૬  
 તેહતણે પાટે હવોજી, શ્રીવિજયદેવ ગણધાર;  
 તસપદ પંકજ સેવતાંજી, હયકઠ હરખ અપાર-સૂં ૧૭

હાલ.

રાગ ધનાશ્રી.

હિંવિરે હિંવિરે પુણ્ય પ્રગટ ભયો,  
 તો મનિ મુઝ મતિ એહ આવી;  
 રાસ રંગિ કર્યો સંસાર સાગર તર્યો,  
 પુણ્યની કોટડી મુઝહ ફાવી-પું ૧૮

સોલ સંવહરિ જાણિ વર્ષ સિતરિ (૧૬૭૦),

ભાદ્રવા સુદિ સુભ ધીજ સારી;

વાર ગુર ગુણુ ભર્યો રાસ ઋષભે કૃષ્ણ,

શ્રીગુર સાથિં બહુ બુદ્ધિ વિચારી-પુ. ૧૯

દીપ જાજૂય માંદિ ખેત ભરથિં ભલું,

દેશ ગુજરાતિમાં સોય ગાયસ્થું;

રાય ત્રિંશલ વડો ચતુર જે આવડો,

નગર વિસલ તેણુઈ વેગે વાસ્થું-પુ. ૨૦

સોય નયરિ વાસિ પ્રાગવંશિ વડો,

મહિરાજનો સુત તે સીંહ સરિખો;

તેહ ત્રાંખાવતી નગર વાસિ રહ્યા,

નામ તસ સંધવી સાંભળુ પેખો-પુ. ૨૧

તેહને નંદને ઋષભદાસે કબ્યો,

નગર ત્રાંખાવતી માંદિ ગાયો;

કુંભર નરેસર રાજઋષિ બિરદ ધર,

નાંમથી નવનિધાન પાયો-પુ. ૨૨



ઇતિ શ્રીરાજઋષિ બિરદ ધારક શ્રીકુમારપાલ નૃપ કથા સંપૂર્ણમ્.

સંવત્ ૧૮૧૫ ના વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૨ ભોમે શ્રી પાટણ નગરે

ઇતિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે ગ્રંથાંક

(ઇતિ જૈન ગ્રંથર સાહિત્યોદ્ધારે ગ્રંથાંક ૮)

૧ નિરખો. ૨ સંવત ૧૬૯૨ વર્ષે ચૈત્ર સુદિ ૧૩ શ્રી તાજઆમે સાશ્રી ૫ પ્રેમજી રૂપચંદ પઠનાથ લખિત ઠા|| મનજી વાસણુ ભાટ || શુભ ભવતુ || એ પ્રતિ ઉપરથી પાઠાંતર કર્યા છે. તે પ્રત ઘોઘાખંદરના સંધનાં ભંડારની છે. સોધનાર મુનિ સંપતવિજય.

# શુદ્ધિ પત્ર.

ખંડ ૧ લો.

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૨	૧૯	વિનાગ્નણુધ.	વિનાગ્ન	૪૩	૨૧	ચંગદેવ	ચંગદેવ
			ગ્નણુધ.	૪૪	૭	લગ્નવંત	લગ્નવંત
૪	૪	ખાય	ખાય.	૪૪	૧૦	સુમરિ	સુપરિ
૪	૧૪	જેણુધ	જેણુધ	૪૫	૨૦	ભાવ દેવ	ભાવદેવ
૫	૨૧	ભલાલી	ભલાલી	૪૬	૬	લાજ્ય	લાજ્ય
૬	૧૮	કરમ્પઈ	કરમ્પઈ	૪૬	૬	દિન	દિએ
૬	૨	પાઘડી	પાઘડી	૫૦	૩	શંગાર	શંગાર
૯	૮	મૂંકાધ	મૂંકાધ	૫૦	૩૩	ચંદ્ર રૂદ્રનો	ચંદ્રરૂદ્રનો
૧૧	૨	ચોટુંટા	ચોટુંટા	૫૦	૧૫	દેવ ઈંદ્ર	દેવઈંદ્ર
૧૧	૧૭	ટકોની	ટકોની	૫૦	૨૦	સહીરરે	સહીરે
૧૬	૧	દેખાધ	દેખાધી	૫૧	૭	વઠો	વઠો
૨૦	૨૧	આલાપધરે	આલાપધરે	૫૧	૧૨	ધમ	ધર્મ
૨૨	૧૨	માગે	માગી	૫૨	૧૩	હરખિત	હરખિ
૨૨	૨૦	ખોલાધ	ખોલાધ	૫૪	૨૦	નાદનારિ	નાદિનારિ
૩૪	૬	સામસંધ	સામસંધ	૫૬	૧૩	ભોજ રાજ	ભોજરાજ
૩૫	૧૨	કડઆં	કડુઆં	૫૭	૧૧	વિણુસિઉં	વિણુ સિઉં
૩૭	૨	કીળઈ	કીળાધ	૫૭	૧૧	વિનાસિ	વિના સિ
૩૮	૧૬	તુઝેને	તુઝને	૫૯	૧૬	ધમ	ધર્મ
૪૦	૨૨	ભયો	ભયો	૬૦	૭	અથ	અર્થ
૪૧	૧૨	તાંણીઓ	વાંણીઓ	૬૦	૧૧	શંકરનઈ	શંકરનઈ

પૃષ્ઠ.	ઑળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઑળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૬૦	૧૬	મર	નર	૭૨	૧૧	તિહાદ્ધ	તિહા રધ
૬૦	૧૭	ગુપતી	ગુપતી	૭૪	૯	સહધ ગુર	સહગુર
૬૦	૨૦	વિશ્વકર્મા	વિશ્વકર્મા	૭૭	૨	ઝંપ	ઝૂંપ
૬૧	૧૪	કાનો	કાકો	૭૮	૧૮	શુક	શુક
૬૧	૧૪	ખ	શીખ	૭૮	૨૪	સપ	રૂપ
૬૧	૧૮	કાંમિ	કાંમિ	૮૦	૬	મગાયો	મંગાયો
૬૨	૧૫	મારધ	મારધ	૮૦	૧૫	કર્મિ	કર્મિ
૬૨	૧૬	કરધ	કરધ	૮૧	૨૧	મલધ	મલધધ
૬૨	૨૧	આતલા	આતલા	૮૬	૧૪	આરે	આરે
૬૭	૯	કરધ	કરધ	૮૮	૧૯	સુત	સુત
૬૮	૧૩	કુંભર નિરંદરે	કુંભર- નિરંદરે	૯૦	૧૦	મઝા	મુઝ
૬૯	૧૩	એણિનાવિ	એણિ નવિ	૯૧	૧૫	પૂણ્યહ	પૂણ્યહ
૭૧	૨૧	સકહી	સહી				

પૃષ્ઠ ૯૬ કડી ૩૭—કવિત્ત.

પૂરવિ તાપસકણ પાત્ર અમ જાણી પૂજે;  
ભોજન પહેલો આહાર દીધતો ભખવું સુઝે.  
માલો જલને કંઠિ ભોગ પ્રગટ નહીં છાંનો;  
કરં કુટુંબનો પોષ ગગનિ ફલ અરં લોભાણો;  
છેતર્યો છાપો જાડં નહીં કૃષ્ણ વર્ણ કાગા સહી;  
નિગુણ જનમિકાં મીઠવો વાપસવાત વિવરિ કહી. ૩૭

ફહી.

વાપસ વચન અવણે સુણી, વૃપ કહે સોય અભાગ;  
ગુણ હીણા નર જાણ્યો, જેહવો સુરખ છાગ. ૩૮

## કવિતા.

ચરતઈ ન કરં છોતિ, સરોવર નદી ન ડોહલું;  
 મુઝથી બીહીછ ન કોઇ, ચરમ તો પશમ પદોલું,  
 જગનિ કાજ મુઝ દેહ, માંસ મુખ વિપ્રાં કરઈ;  
 લોંડી ઓખધ કાજ, અનધવલી કાંમ અનેરધ;  
 વિષધર વિષ મુઝ નવિ ચઢધ, પવિત્ર ન રહુ બાપરો;  
 અધમ નરનઇ તોલિ, રાગ મુઝ નઈ કાં કરો. ૩૯

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૯૮	૭	દોકડા	દોકડા	૧૩૮	૧૨	પિમં	પાંમિ
૯૯	૬	કરઓ	કરઓ	૧૪૧	૧૭	ત્રટી	ત્રુટી
૧૦૦	૧૦	ગંગુટો	ગંગેટો	૧૪૨	૮	ઉનરી	ઉતરી
૧૦૦	૨૧	ઉદયમંત્રી	ઉદયનમંત્રી	૧૪૭	૬	કૃષ્ણ દેવ	કૃષ્ણદેવ
૧૦૨	૩	રતિ	રાતિ	૧૫૧	૪	ચંદનધ	ચંદનનધ
૧૦૪	૨૩	૧હમ	૧દસ	૧૫૧	૧૭	સુયન	સુપન
૧૦૫	૩	વચત	વચન	૧૫૭	૭	સાચ	સાહાચ
૧૧૦	૧૭	દેતોરે	દેતોરે	૧૫૮	૨	થાયના	થાપના
૧૧૧	૨૩	સહાઈ	સયાધ	૧૫૮	૧૧	મૂક	મૂઝ
૧૧૫	૧૪	કોલબ નગરનો	કોલબન-ગરનો	૧૬૨	૨૦	તો	તે
				૧૬૪	૬	અગિ	અંગિ
૧૨૦	૧૭	અગિ	અંગિ	૧૬૫	૧૫	અધન	અધન
૧૨૩	૧૬	મીનતિ	વીનતી	૧૬૮	૧૩	વેદ ન	વેદન
૧૨૪	૧૭	અસખ	અસંખ	૧૬૮	૧૭	સહીત	રહીત
૧૨૬	૧૭	સુણ્યો	સુશુયો	૧૭૨	૧૪	હેમ સુરિ	હેમસુરિ
૧૩૫	૫	કુમારપાલ	કુમારપાઝ	૧૭૩	૨	સુવસારે	સુવસોરે
૧૩૭	૧૬	આ લાઇ	આલધ	૧૭૩	૪	મસ	મંસ

પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.	પૃષ્ઠ.	ઓળી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧૭૫	૧૭	ઢાતો	ઢાતો	૨૩૦	૧૨	કારણિ	કારણિ
૧૮૦	૧૬	પિંગલ	પિંગલ	૨૩૨	૧	સેત	સતી
૧૮૧	૧૧	નહી	જેહ	૨૩૨	૧૨	પવર્ત	પર્વત
૧૯૨	૧૯	ઠલી	ઠેલી	૨૩૨	૧૯	કુંભર	કુંભરી
૧૯૩	૧૩	કુણ	કુલ	૨૩૪	૧૫	અન	અન
૧૯૭	૪	જન ધર્મ	જનધર્મ	૨૩૪	૧૭	સાય	સાયર
૧૯૯	૬	પાનઈ	પામઈ	૨૩૭	૧૦	નકી	થકી
૨૦૦	૧૩	પેષધવત	પોષધવત	૨૩૭	૨૨	ખંડઈ	ખંડઈ
૨૦૪	૧૧	કુંસારપાલ	કુંમારપાલ	૨૩૮	૫	ધત	ધૃત
૨૦૬	૫	ગલઈ	લગઈ	૨૩૮	૭	પાંસસે	પાંચસે
૨૧૭	૧	સ્થો	જસ્થો	૨૪૦	૧	અતિસાર	અતિચાર
૨૨૨	૧૫	મત્રિ	મિત્રી	૨૪૦	૧૬	આહાર	આહાર
૨૨૩	૧૮	ચમ	ચર્મ	૨૪૦	૧૮	અસ્થોઆ-	અસ્થોઆ
૨૨૪	૫	જયણા	જયણા			વિચાર	વિચાર
૨૨૭	૨૧	ચિત	વિત				

# શુદ્ધિ પત્ર.



ખંડ ૨ જો.

પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પૃષ્ઠ	ઓળી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ.
૬	૮	આમ	આપ	૪૦	૨૪	શ્રીમુનિ સુવત	શ્રીમુનિ
૬	૨૫	ન્યાહાં	ન્યાહાં				સુવત
૮	૭	સિંહપરિ	સિંહપરિ	૪૧	૭	શ્રુંગ	શ્રુંગ
૧૦	૧૮	કિરિય	કિરિયા	૪૨	૨૦	હેમ સુરિંદ	હેમસુરિંદ
૧૧	૪	નાહાવ્યાં	નાહાવ્યાં	૪૩	૬	મુનિવર	મુનિવર
૧૨	૨૨	વાત	વાત			નામન્હિ	નામહિ
૧૫	૪	જન	જન	૪૩	૧૨	સુબ્યા	સુબ્યા
૧૬	૧૩	મુનિ	મુનિ	૪૩	૧૪	સુબ્યાયો	સુબ્યાયો
૨૦	૬	ભાવિકા	ભવિકા	૪૫	૧	ભાવિ	ભવિ
૨૧	૪	નિરંદરહ	નિરંદહ	૪૮	૯	નીપાપાં	નીપાપાં
૩૧	૧૪	તારિ	તારિ	૪૮	૧૭	ધન ૩ંડા	ધન૩ંડ
૩૨	૪	પાણિ	પણિ	૫૨	૫	નરદેપાલ	નરદેપાલ
૨૩	૫	કલો	કલો	૫૪	૧૭	ઝલુકક	ઝલુકક
૩૨	૧૪	લાભજ	લાભજ	૫૭	૮	સ્થો	સ્થો
૩૩	૧૬	માયો	માયા	૫૭	૩૩	આખિ	આખિ
૩૪	૨	અષ્ટુખોલવી	અષ્ટુખો-	૫૯	૩	વેચને	વચને
			લાવી	૫૯	૨૦	કરક	કરક
૩૪	૨	કરતી	કરતી	૬૧	૨૧	પાત	પાત
૩૪	૧૫	ભાંગી	ભાંગી	૬૨	૪	બિધ	બિધ
૪૦	૪	શ્રીમુનિ સુવત	શ્રીમુનિ				
			સુવત	૬૪	૨	જનવર	જનવર



## પૃષ્ઠ. ઝોળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૭૬	૧૧	ચંદનને	ચંદનને
૬૯	૫	લોલધ	જોલધ
૭૩	૨૦	વાનધ	વાવધ
૯૪	૨૧	રેખર	શેખર
૯૫	૨૦	વતધર	મતધર
૯૮	૮	કુંભ	કુંભ
૧૧૨	૧૪	ધ ણુ	ધરણુ
૧૧૨	૧૫	મુજ	મુજ
૧૧૩	૧૩	આરયો	અરયો
૧૧૫	૨	કફું	કફું
૧૧૭	૩	તયાં	ગયાં
૧૧૮	૫	બાલ	બાલ
૧૨૩	૪	બરતા	બરતાર
૧૨૫	૬	મોધ	સોધ
૧૨૬	૧૯	આઠ	આઠર
૧૨૭	૧૧	કીઝજ	કીઝધ
૧૨૮	૧૨	મનિરંગ	મનિરંગ
૧૨૯	૨૧	સાતાધ	સાતધ
૧૩૧	૧૪	અઠાર	આઠર
૧૩૪	૮	પરહરે	પરહરે
૧૩૫	૬	લણુ	તણુ

## પૃષ્ઠ. ઝોળી. અશુદ્ધ. શુદ્ધ.

૧૩૬	૯	સંકા	સંકા
૧૪૧	૨	પચાવ્યુ	પચાવ્યુ
૧૪૧	૨	તપતી	તપની
૧૪૩	૨૦	લગાધ	લગધ
૧૪૪	૧૩	અધકાર	અધકાર
૧૫૭	૧૮	પ્રારણીડા	પ્રારણીડા
૧૭૧	૨	અઈદ	અઈદ
૧૭૨	૮	લાહુ	લાહુ
૧૭૭	૨૨	રંગધ	રંગધ
૧૭૮	૪	વાવધ	વાવરધ
૧૭૯	૪	પેટ	પોટ
૧૮૬	૨૦	વમચ	વચન
૧૮૭	૧	રબો	રબો
૧૮૮	૨	અઢી	અઢી
૧૮૮	૯	ઢંકણુ	ઢંકણુ
૧૯૦	૨૨	નિમલ	નિર્મલ
૧૯૧	૧૩	પોટુ	મોટુ
૧૯૧	૧૫	લેક	લોક
૧૯૧	૧૯	પાત	પાપી
૧૯૨	૭	અરઅર	તરઅર

## શ્રીઆગમોદય સમિત તફ્તી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રન્થોની યાદી.

અંક.	ગ્રન્થનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
		રૂ. આ. પા.
૧ x	આવશ્યક ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપ્રાહુસ્વામી- કૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીહરિભદ્રરિની ટીકા સહિત.	૨-૪-૦
૨ x	આવશ્યક ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૦-૦
૩ x	આવશ્યક ભાગ ૩                    ,,	૩-૮-૦
૪ x	આવશ્યક ભાગ ૪                    ,,	૧-૦-૦
૫ x	આચારંગ ભાગ ૧ શ્રી સુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીભદ્રપ્રાહુ- સ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશીલાંકાર્યાની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬ x	આચારંગ ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૨-૪-૦
૭ x	ઔપપાતિકસૂત્ર શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૮ થી ૧૧ x	પરમાણુ, નિગોદ, પુદ્ગલ અને બ'ધ છત્રીસી.	૦-૬-૦
૧૨ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૧ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભય- દેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૪-૦
૧૩ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૨ ઉપર પ્રમાણે.	૩-૨-૦
૧૪ x	ભગવતીસૂત્ર ભાગ ૩                    ,,	૩-૪-૦
૧૫ x	સમવાયાંગ                    ઉપર પ્રમાણે.	૧-૦-૦
૧૬ x	નન્દીસૂત્ર શ્રીદેવવાયકગણિકૃત, શ્રીમલયાગિરિની ટીકા સાથે.	૨-૨-૦
૧૭ x	ઔપનિર્યુક્તિ શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત શ્રીભદ્રપ્રાહુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીદ્રોણાચાર્યાની ટીકા સાથે.	૩-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	અંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૧૮ x	સૂત્રકૃતાંગ શ્રીસુધર્માચાર્યકૃત, શ્રીશીલાંકાચાર્યની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૧૯ x	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીસ્થામાચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિની ટીકા સાથે.	૩-૧૪-૦
૨૦ x	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે,	૧-૧૨-૦
૨૧ x	સ્થાનાંગસૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીસુધર્માસ્વામીકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૨-૧૨-૦
૨૨ x	સ્થાનાંગસૂત્ર (ઉત્તરાર્ધ) ઉપર પ્રભાણે.	૪-૦-૦
૨૩ x	અતકૃદ્દશાદિ ત્રણ સૂત્રો, શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૦-૦
૨૪ x	સૂર્યપ્રગ્નપિત, શ્રીમલયગિરિસૂરિની ટીકા સાથે.	૩-૮-૦
૨૫ x	જ્ઞાતાધર્મકથાંગ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૬ x	પ્રશ્નવ્યાકરણ પૂર્વ-મુનિવર્યકૃત, શ્રીઅભયદેવસૂરિકૃત ટીકા સાથે.	૧-૧૨-૦
૨૭ x	સાધુ-સમાચારી-પ્રકરણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત	(વિના મૂલ્યે)
૨૮ x	ઉપાસકદશા શ્રીઅભયદેવસૂરિની ટીકા સાથે	૦-૧૦-૦
૨૯ થી ૩૨ એ	અષ્ટક-પ્રકરણ તથા એ પડ્ધતિન-સમુચ્ચય કર્તા શ્રીહરિભદ્રસૂરિ અને ખીળ	૦-૪-૦
૩૩	નિરયાવલીસૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૦-૧૨-૦
૩૪	વિશેષાવશ્યક ગાથાનો આકારાદિકમ.	૦-૫-૦
૩૫	વિચારસારપ્રકરણ શ્રીપ્રધુમ્નસૂરિકૃત, શ્રી માણિક્યસાગર રમેલી જાયા સાથે.	૦-૮-૦
૩૬	ગચ્છાચારપયન્ના શ્રીવાનરઝપિની ટીકા સાથે.	૦-૬-૦
૩૭	ધર્મચિંદુપ્રકરણ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત મુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સાથે.	૦-૧૨-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	અર્થનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય
૩૮	વિશેષાવસ્થક ભાગ ૧ જિનભદ્રગણિકૃત, ગુજરાતી ભાષાન્તરકર્તા મી० સુનીલાલ હકમચંદ	૨-૦-૦
૩૯	જૈન દ્વિલોસોરી (અંગ્રેજીમાં) વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૧-૦-૦
૪૦	યોગ દ્વિલોસોરી                    "                    "	૦-૧૪-૦
૪૧	કર્મ દ્વિલોસોરી                    "                    "	૦-૧૨-૦
૪૨	રાયપસેણીસૂત્ર સ્થવિરકૃત શ્રીમત્તયાગરિની ટીકા સાથે.	૧-૮-૦
૪૩	અનુયોગદ્વાર શ્રીહેમચંદ્રસરિકૃત	૨-૮-૦
૪૪	નંદીસૂત્ર (ખીજી આવૃત્તિ). જીઓ નંબર ૧૬.	૨-૪-૦
૪૫	વીરભક્તામર ઉપાધ્યાય શ્રીધર્મવર્ધનગણિકૃત સટીક તથા નેમિ-ભક્તામર શ્રીભાવપ્રભસરિકૃત સટીક, ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૩-૦-૦
૪૬	ચતુર્વિંશતિકા શ્રીઅપ્પભટ્ટસરિકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦
૪૭	સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશાભનમુનિરાજકૃત, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.	૬-૦-૦

### અપાથક.

૧. પંચસંમહ.
૨. વિશેષાવસ્થક ભાગ ૨ ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે
૩. આચારપ્રદીપ.
૪. આવસ્થક શ્રીમત્તયાગરિકૃત ટીકા સહિત.
૫. નન્દીઆદિ અકારાદિકમ.
૬. ચતુર્વિંશતિજિનનન્દસ્તુતિ શ્રીમેરવિજયગણિકૃત, ટીકા તથા  
ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે.

૭. સરસ્વતીભક્તામર શ્રીધર્મસિંહસૂરિકૃત તથા શાન્તિ-ભક્તામર શ્રીકીર્તિવિમલમુનિરાજકૃત. ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૮. ધનપાલ-પર્યાશિકા, ટીકા તથા ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે.
૯. ભક્તામર-સ્તોત્ર શ્રીમાનતુંગસૂરિકૃત, શ્રીચણ્ડાકરસૂરિ તેમજ ઉપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયકૃત ટીકા સાથે.
૧૦. જૈનધર્મવરસ્તોત્ર શ્રીભાવપ્રભસૂરિકૃત, સ્વોપચ્છ ટીકા સહિત.
૧૧. લીંબડી આદિ ભંડારની પ્રતિએતુ સચ્ચી-પત્ર.
૧૨. લોકપ્રકાશ (ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે) દ્રવ્ય લોક પ્રકાશ.
૧૩. જીવસમાસ.
૧૪. પ્રવ્રજ્યાદિ કુલકો.
૧૫. સ્તુતિ-ચતુર્વિંશતિકા શ્રીશોભનમુનિરાજકૃત, શ્રીજયવિજય પ્રમુખ ચાર મુનીશ્વરોએ રચેલી ટીકાઓ સહિત.
૧૬. ભવભાવના.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાલબેરીઅન, શ્રીઆગમોદય સમિતિ,  
 શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,  
 બડેખા ચક્રલો, ગોપીપુરા,  
 સુરત.

# શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર ફંડ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલા ગ્રંથોની યાદી.

અંક,                      ગ્રંથનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.                      મૂલ્ય.

૩. આ. પા.

૧ x	શ્રીવીતરામસ્તોત્ર શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યકૃત, શ્રીપ્રભાચંદ્રસરિ- એ રચેલી તેમજ મુનિશ્રીવિશાલરાજના શિષ્યે રચેલી ટીકા સહિત.	૦-૮-૦
૨ x	અમણ્યપ્રતિકમણ્યસૂત્રવૃત્તિ પૂર્વ મુનિવચ્યકૃત.	૦-૧-૬
૩ x	સ્વાદ્વાદભાષા શ્રીશુભવિજયમણિકૃત.	૦-૧-૬
૪ x	શ્રીપાક્ષિકસૂત્ર, ખામણ્યા અને પાક્ષિક સૂત્ર ઉપર શ્રીયશોદેવસૂરિકૃત ટીકા સહિત	૦-૬-૦
૫ x	અન્યાત્મમતપરીક્ષા મહામહોપાધ્યાય શ્રીયશોભિજયકૃત સ્વોપન ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૬ x	શ્રીષોડશ્લોક પ્રકરણ્ય શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીયશોભિજય અને શ્રીયશોભદ્રની ટીકા સાથે	૦-૬-૦
૭ x	શ્રોકલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુમ્યામીકૃત, શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૧૨-૦
૮ x	વંદારવૃત્તિ, શ્રીદેવેન્દ્રની ટીકા સાથે	૦-૮-૦
૯ x	દ્વાનકલ્પદ્રુમ ( ધનાન્યરિત્ર ) શ્રીજિન કીર્તિસૂરિકૃત	૦-૬-૦
૧૦ x	યોગ દ્વિસોસોદી (અંગ્રેજીમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૧ x	જલ્પકલ્પલતા મુનિશ્રીરત્નમંડલકૃત	૦-૩-૦

x અંક ૧ થી ૨૯ સીલ્લકમાં નથી.

અંક.	અન્યનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે.	મુલ્ય.
૧૨ x	ચોગદષ્ટિસમુખ્યય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, સ્વેપચ શ્રીકાશ્યપે	૦-૩-૦
૧૩ x	કર્મ ક્ષિણસોદ્ધી (અગ્રેણમાં) શ્રીયુત વીરચંદ રાધવજી ગાંધીકૃત	૦-૫-૦
૧૪ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૧ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૧૫ x	શ્રીધર્મપરીક્ષા પંડિત પદ્મસાગરકૃત	૦-૫-૦
૧૬ x	શાસ્ત્રવાર્તાસમુખ્યય શ્રીહરિભદ્રસરિકૃત, શ્રીપદ્મવિજય ઉપાધ્યાયની ટીકા સહિત	૦-૨-૦
૧૭ x	કર્મપ્રકૃતિ શ્રીશિવશર્માચાર્યકૃત, શ્રીમલયગિરિસરિની ટીકા સહિત	૦-૧૪-૦
૧૮ x	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત, શ્રીકાલિકાચાર્યની કથા સહિત	૦-૮-૦
૧૯ x	પંચપ્રતિકમણ્ય સૂત્ર, પ્રાચીન મુનિરાજકૃત	૦-૪-૦
૨૦ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૨ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૧ x	ઉપદેશરતનાકર, શ્રીમુનિસુંદરસરિકૃત	૧-૪-૦
૨૨ x	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌકિતક ૩ જી (ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ)	૦-૧૦-૦
૨૩ x	ચતુવિંશતિગિનાનંદસ્તુતિ શ્રીમેશ્વિજયમણિકૃત	૦-૨-૦
૨૪ x	ષટ્પુરુષચરિત મુનિશ્વેમંકરમણિકૃત	૦-૨-૦
૨૫ x	સ્થૂલભદ્રચરિત શ્રીજ્ઞાનંદસરિકૃત	૦-૨-૦
૨૬ x	શ્રીધર્મસંગ્રહ ભાગ ૧ શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સ્કેન્ડલમાં નથી.

અંક. અર્થનું નામ, તેના કર્તા વિગેરે. મૂલ્ય.

- ૨૭ x સંમહણી સૂત્ર શ્રીશ્રીચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીદેવભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૧૨-૦
- ૨૮ x સમ્યક્ત્વપરીક્ષા (ઉપદેશ શતક) શ્રીવિષ્ણુધર્મવિમલસૂરિકૃત ૦-૨-૦
- ૨૯ x લક્ષિતવિસ્તર ( ચૈત્યવંદન સૂત્ર ) શ્રીહરિભદ્રસૂરિત શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિની ટીકા સહિત ૦-૮-૦
- ૩૦ આનંદકાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ઇથું ( ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ) ૦-૧૨-૦
- ૩૧ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (પૂર્વાધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત ૦-૧૦-૦
- ૩૨ આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક પથું ( ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ ) ૦-૧૦-૦
- ૩૩ x ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર ભાગ ૧. શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીત નિર્ચુકિત અને શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૫-૦
- ૩૪ x મલ્લયસુંદરીચરિત્ર શ્રીજયતિલકસૂરિકૃત, ૦-૭-૦
- ૩૫ x સમ્યગ્ત્વસમતિ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત શ્રીસંઘતિલકાચાર્યની ટીકા સહિત ૧-૦-૦
- ૩૬ x ઉત્તરાધ્યયન ભાગ ૨, શ્રીભદ્રબાહુસ્વામીકૃત નિર્ચુકિત તથા શ્રીશાંતિસૂરિની ટીકા સહિત ૧-૧૨-૦
- ૩૭ x અનુયોગદ્વાર સૂત્ર (ઉત્તરાધ) શ્રીહેમચંદ્રસૂરિકૃત ૦-૧-૦
- ૩૮ x ગુણસ્થાનકમારોહ શ્રીરત્નશેખરસૂરિકૃત, સ્વોપગ્ર ટીકા સાથે. ૦-૨-૦
- ૩૯ x ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૧ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલ્લયગિરિની ટીકા સહિત ૧-૮-૦
- ૪૦ x ધર્મકલ્પદ્રુમ શ્રીઉદયધર્મગણિકૃત ૧-૦-૦

x આ નિજાનીવાળાં પુસ્તકો સીલકમાં નથી.



અંક.	અન્યતુ' નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૪૧ x	ઉત્તરાર્ધન ભાગ ૩, શ્રીમદ્રમ્યાદુસ્વામીકૃત નિર્યુક્તિ અને શ્રીશાન્તિસૂરિની ટીકા સહિત	૧-૧૪-૦
૪૨ x	ધર્મસંગ્રહણી ભાગ ૨ શ્રીહરિભદ્રસૂરિકૃત, શ્રીમલમગિરિ આચાર્યની ટીકા સહિત.	૧-૪-૦
૪૩	આનન્દ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિક ૬૬ ( ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ )	૦-૧૨-૦
૪૪ x	પિપ્પલિનિર્યુક્તિ શ્રીમદ્રમ્યાદુસ્વામીકૃત, શ્રીમલમગિરિઆચાર્યની ટીકા સહિત	૧-૮-૦
૪૫ x	ધર્મસંગ્રહ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીમાનવિજય ઉપાધ્યાયકૃત	૧-૪-૦
૪૬ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (પૂર્વાર્ધ) શ્રીસિદ્ધિ મુનિરાજકૃત	૨-૦-૦
૪૭ x	દશવૈકલિકસૂત્ર શ્રીશાંતિભવસૂરિકૃત, શ્રીહરિભદ્રસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૮-૦
૪૮	શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણ સૂત્ર, શ્રીરત્નશેખરસૂરિની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૪૯ x	ઉપમિતિભવપ્રપંચકથા (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીસિદ્ધિ મુનિરાજકૃત.	૨-૦-૦
૫૦ x	જીવાજીવાભિગમ સૂત્ર શ્રીમલમગિરિની ટીકા સહિત.	૩-૪-૦
૫૧	સેનપ્રશ્ન (પ્રસ્નોત્તર રત્નાકર) શ્રીશુભવિજયગણિકૃત	૧-૦-૦
૫૨ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (પૂર્વાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૪-૦-૦
૫૩	આવશ્યક વૃત્તિ ટિપ્પણ શ્રીહિમચંદ્રસૂરિકૃત.	૧-૧૨-૦
૫૪ x	જમ્બૂદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિ (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીશાન્તિચંદ્રની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૫૫ x	દેવસીરાષ્ટ્રપ્રતિક્રમણ પૂર્વ મુનિવર્યકૃત.	૦-૩-૦
૫૬	શ્રીપાલયરિત્ર (સંસ્કૃત) શ્રીજ્ઞાનવિમલસૂરિકૃત.	૦-૧૪-૦
૫૭	સંકેતશુકતાવલિ.	૨-૦-૦

x આ નિશાનીવાળાં પુસ્તકો સીધાકમાં નથી.

અંક.	અન્યનું નામ તેના કર્તા વિગેરે.	મૂલ્ય.
૫૮	પ્રવચનસારોદ્ધાર (પૂર્વાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, શ્રીસિદ્ધ- સેનસૂરિની ટીકા સહિત.	૩-૦-૦
૫૯	તંદુલવેચાલિય ( ચઉસરણુ ) શ્રીવિજયવિમલની ટીકા સહિત.	૧-૮-૦
૬૦	વિંશતિસ્થાનકચરિત શ્રીજિનહર્ષગણિકૃત.	૧-૦-૦
૬૧	કલ્પસૂત્ર શ્રીભદ્રપાદ સ્વામીકૃત, શ્રીવિનયવિજયની ટીકા સહિત.	૨-૦-૦
૬૨	સુખોષસમાચારી શ્રીશ્રીચંદ્રાચાર્યકૃત.	૦-૮-૦
૬૩	સિરિસિરિવાલકહા (શ્રીપાલચરિત્ર) શ્રીરત્નશૈખરસૂરિકૃત.	૧-૪-૦
૬૪	પ્રવચનસારોદ્ધાર (ઉત્તરાર્ધ) શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિકૃત, સટીક.	૪-૦-૦
૬૫	લોકપ્રકાશ ભાગ ૧લોક દ્રવ્યલોકપ્રકાશ સંપૂર્ણ, ઉપાધ્યાય શ્રીવિનયવિજયકૃત.	૨-૦-૦
૬૬	આનંદ કાવ્ય મહોદધિ ભૌતિક ૭ મું. ( ગુજરાતી કાવ્યોનો સંગ્રહ )	૧-૮-૦
૬૭	શ્રીતત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (અધ્યાય ૧ થી ૫, પહેલો ભાગ) વાચકવર્થ ઉમાસ્વાતિકૃત, સિદ્ધસેનગણિની ટીકા સહિત.	૬-૦-૦
૬૮	નવપદ લઘુવૃત્તિ, શ્રીદેવગુપ્તસૂરિકૃત સ્વોપસૃષ્ટિ.	૧-૦-૦
૬૯	સદર પુસ્તક.	
૭૦	શ્રીપંચવસ્તુક, શ્રીહરિભદ્રસૂરિ વિરચિત સ્વોપસૃષ્ટાખ્યા સમેત. (ત્રેસમાં)	

### ૭પાઞ ૭.

ચૌસરણુપયના

કથાકોશ શ્રીરાજશૈખરકૃત.

અષ્ટલક્ષી (અર્થરત્નાવલી), સમયસુન્દરઉપાધ્યાયકૃત.

જિનપ્રભરિકૃત સ્તોત્રાદિ.

લોકપ્રકાશ (ક્ષેત્ર લોક વર્ણરે). (ભાગ ૨ ને ૩ ને).

નવપદપ્રકરણ.

વિચારરત્નાકર.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર (બીજો ભાગ).

આનંદ કાવ્ય મહોદધિ મૌકિતક ૮ મું (કુમારપાળરાસ).

શાસ્ત્રવાર્તાસમુચ્ચય સ્વોપસૃષ્ટિ શ્રીહરિભદ્રજીત.

નવ સ્મરણ (સટીક).

પ્રિયકંઠનૃપકથા.

તત્ત્વાર્થાધિગમસૂત્ર હારિભદ્રિય ટીકા

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું:—

લાયબ્રેરીઅન, શ્રી ટેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્યોગ ફંડ,

૬૦—શ્રી ટેવચંદ લાલભાઈ ધર્મશાળા,

બડેખા ચક્ષો, ગોપીપુરા,

મુરલ.

## શા. માનયંદ વેલયંદવાળા ગ્રંથો

ધન્યચરિત્ર પૂર્વાર્ધ.	૪-૦-૦
” ” ઉત્તરાર્ધ.	૪-૦-૦
નવસ્મરણ તથા તત્ત્વાર્થસૂત્ર.	૦-૪-૬
ત્રૈલોક્ય લીપિકા સંગ્રહણી.	૦-૪-૦

## જ્ઞાનખાતાના ગ્રંથો

વીતરાગસ્તોત્ર તથા તત્ત્વાર્થાધિગમ } સૂત્રનું ગુજરાતી ભાષાંતર.	૦-૧૨-૬
આતુર્ભાસી વ્યાખ્યાન.	૦-૪-૦
નવસ્મરણ તથા ગૌતમરાસ	૦-૩-૦
બે અષ્ટક પ્ર. બે ષડ્ દર્શન સમુચ્ચય	૦-૪-૦
પ્રકરણ (૪૬) સમુચ્ચય.	૧-૪-૦

દે. લા. પુ. ફંડ તથા આ. સમિતિના કલાર્ક

માસ્ટર વિજયચંદ મોહનલાલ શાહ.

શેઠ દે. લા. જૈનધર્મશાળા, ગોપીપુરા,

મુરત—SURAT.

# શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડારના પુસ્તકો.

	૩૧.
ગણધર સાર્થસટક	૧)
પ્રાકૃત વ્યાકરણ	૧)
ચંદ્રેક દોલાવલી	૨)
પંચર્ષીંગી	૨૥
સંવેગરંગસાલી પ્ર. ભા.	૨૥
ચૈત્યવંદનકુલક વૃત્તિ	૨૧
પ્રાનોત્તરસાર્થસટક	૧)
વિશેષસટક	૦૥
દીવાલી કલ્પ	૦૥
જયતિહુઅણ વૃત્તિ	૦૧
પંચપ્રતિકમણ	૧)
શ્રાવકનિત્યકૃત્ય	૧)
દાદાસાહેબનું ચરિત્ર	૧૥
દાદાસાહેબની પૂજા	૦૭
દાદાસાહેબની છબી	૧)
પર્યુષણસ્તવન	૦૥

કલ્પસૂત્ર ભાષાંતર આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્સ્તવનાવલી આવૃત્તિ બીજી છપાય છે.

બૃહત્ પર્યુષણ નર્ણય.

દેવદ્રવ્ય નર્ણય.

અનુયોગદ્વારસૂત્ર લેટ.

{

લેટ

શ્રી જિનદત્તસૂરિ જ્ઞાન ભંડાર.

કો. શીતલવાડી ઉપાશ્રય, ગોપીપુરા-સુરત.

## જાહેર ખબર

મોહનલાલજી જૈન જ્ઞાન લઠારમાંથી લખેલા તથા છાપેલા ગ્રંથો શહેરમાં તથા બહારગામ લઠારના નિયમ મુજબ વાંચવા માટે આપવામાં આવે છે. તથા નીચેના ગ્રંથો વેચાતા મળે છે.

૩૧૦

નામ વગેરે.

૪) વ્યવહારસૂત્ર સટીક ભાગ ૧-૨ જે.

૪) દશવૈકાલિકસૂત્ર સટીક

૨૧ દ્વાદશપર્વ-કથા સંગ્રહ

૧૥ સૂચકાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૧૥ " " " ૨ જે

૨) આવશ્યક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૧ લો

૮) આચારાંગ સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨-૩-૪-૫

(દરેકના રૂ. ૫૦. પેહેલો ભાગ ખસાસ)

૧૥ દશવૈકાલિક સૂત્ર ભાષાંતર ભાગ ૨ જે

૧૥ " " " ભાગ ૩-૪ થો

મળવાના ઠેકાણાં.

શ્રી મોહનલાલજી જૈન  
જ્ઞાન લઠાર ગોપીપુરા  
સુરત.

શ્રી દેવચંદ લાલભાઈ જૈન  
ધર્મશાળા-ગોપીપુરા.  
સુરત.

શેઠ ઘેલાભાઈ લાલભાઈ જવેરી કેશર-ખરાસ ફંડ.

## જાહેર ખખર.

આ થકી હિન્દુસ્તાનના તમામ શ્વેતાખર મૂર્તિપૂજક સંઘને જણાવવાં આવે છે કે, જે જે ગામનાં શ્વેતાખર મન્દિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ હોય; તે મન્દિરોને માટે હમારી પાસેથી નીચે જણાવેલ શીરનામાથી કેશર-ખરાસ લેટ મંગાવી લેવા. પણ મેહરખાની કરી કોઈએ ટપાલ અગર ખીજે રસ્તે મંગાવવા તસ્દિ લેવી નહીં પરન્તુ નીચલે ઠેકાણેથી આવી લઈ જવું અથવા મુંબાઈમાં પિછાણવાળા દ્વારા મંગાવી લેવા.

સર્વે સાધુમુનિરાજોને વિનંતીસહિત વિદિત કરવાનું કે, આપશ્રીઓના વિહારમાં જે જે ગામનાં મન્દિરોમાં કેશર-ખરાસની અગવડ જણાતી હોય તે તે જગ્યાએ નીચલે ઠેકાણેથી કેશર-ખરાસ લેટ મંગાવવાનો ઉપદેશ કરવા તસ્દિ લેવી.

શીરનામું.

શા. નગીનભાઈ ઘેલાભાઈ જવેરી.

૧૬-૧૮ ત્રીજે લોચવાડો, ભૂલેશ્વર—મુંબાઈ. નં. ૨.

ધર્મિ શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધારે અંયાંક ૬૬.

( ધર્મિ જૈનગૂર્જર સાહિત્યોદ્ધારે અંયાંક ૮. )





